Digitized by Google

EEK GENT
Digitized by G

Acc 2842

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

2446.

JAARBOEKEN

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART.

HET JAAR 1814.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JAARBOEKEN

VAN HET

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

DOOR

MARTINUS STUART,

GESCHIEDSCHRIJVER DES RIJKS.

1814.

TE AMSTERDAM,

Bij E. MAASKAMP.

1818.

Digitized by Google

Digitized by Google

AAN

ZIJNE MAJESTEIT

WILLEM DEN EERSTEN,

KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ. ENZ. ENZ.

Digitized by Google

Digitized by Google

SIRE!

Door UWE MAJESTEIT *vereerd met het karakter van geschiedschrijver des Rijks, en, als zoodanig, tevens belast met het opmaken van deszelfs Jaarboeken, mag het mij gebeuren de eerstelingen van dezen arbeid eerbiedig nederteleggen aan Hare voeten.*

Dit kan door mij met geschieden, SIRE! *zonder eenige huivering, uit de bewustheid*

Digitized by Google

geboren, dat dit werk, uit eigen aard verstoken van alle letterkundige waarde, slechts eene verzameling is van zaken en stukken, in wier volledigheid en rangschikking alleen eenige verdienste zou kunnen gelegen zijn.

UWE MAJESTEIT *heeft nogtans het belang van dezen arbeid doorzien en deszelfs volvoering wel willen daarstellen. Mogt die volvoering aan Hare bedoelingen kunnen beantwoorden! Ik zelf zou mij dan bemoedigen met het denkbeeld, dat geen waardiger gedenkteeken kan worden opgerigt ter dankbare vereering van* UWE MAJESTEIT, *dan*

Digitized by Google

elk Jaarboek van Hare regering, hetwelk den Vader des Vaderlands voorstelt in geheel zijn rusteloos, wijs en weldadig bedrijf.

Het eenvoudig verhevene dezer voorstelling doet mij ook dézen arbeid beminnen: meer nog, omdat UWE MAJESTEIT *mij niet zou vergunnen, als lofredenaar te gewagen van Hare regering.*

Mogen er dan nog vele, zeer vele gedenkteekenen van dezen aard rijzen, en dezelve steeds den hoogen zegen vermelden van

Digitized by Google

het Koninklijke Huis, vereerd en bekroond door de algemeene liefde en dankbaarheid van een gelukkig volk!

SIRE!

VAN UWE MAJESTEIT

De zeer Gehoorzame en Getrouwe Onderdaan,

M. STUART.

Digitized by Google

INLEIDING.

De Jaarboeken van het Koninkrijk der Nederlanden schijnen niet vroeger te kunnen aanvangen dan van den 16den Maart 1815, waarop de Souvereine Vorst WILLEM FREDERIK, *Prins van Oranje-Nassau*, ter vergadering van de Staten Generaal in 's Gravenhage, Hoogstdeszelfs besluit mededeelde, om het oppergezag over al de Nederlanden en tevens de Koninklijke waardigheid te aanvaarden: alle de gebeurtenissen en daden echter, die de vereeniging en in een smelting van al de Nederlandsche gewesten tot denzelfden Staat hebben voorbereid en daargesteld, dringen derzelver aanvang terug tot den 30sten Maart van het vorige jaar, den allerheugelijksten dag, waarop de Souvereine Vorst zijne aanvaarding der regering over de Vereenigde Nederlanden, op de wederzijds bezworene Grondwet, den volke aankondigde. De Voorzitter van de vergadering der Staten Generaal merkte in zijne beantwoording van 's Vorsten bovengemelde mededeeling op: „ dat het volk van Nederland, bij het „ vaststellen dier Grondwet, geen gewag had ge„ maakt van den titel van Souvereine Vorst, wel „ wetende, dat eene bepaling daaromtrent meer „ afhing van de overeenstemming der Mogendhe„ den, dan van zijne beslissing; doch dat de „ wensch en verwachting was geweest bij de op„ dragt van het oppergezag aan zijne Koninklijke „ Hoogheid, dat Hoogstdezelve ook eene plaats „ zoude innemen onder de gekroonde hoofden van „ Europa." Bij het 6de artikel van het Vredestraktaat, den 30sten Mei 1814 te Parijs gesloten,

Digitized by Google

was uitdrukkelijk bepaald: „ Holland, onder de „ Souvereiniteit van het huis van Oranje geplaatst, „ zal eene vergrooting van grondgebied bekomen." Ook had de Souvereine Vorst der Nederlanden reeds op den 1ſten Augustus van dat jaar, in afwachting der onderhandelingen, die te Weenen op het Congres der Mogendheden zouden plaats hebben, wier bedoeling ten aanzien van Belgie beſlist was, het tusſchenbeſtuur dier gewesten bij plegtige afkondiginge aan derzelver ingezetenen, te Brusſel opgevat; en werd door Zijne Majeſteit, na de aanvaarding van de Koninklijke waardigheid, dezelfde Grondwet voor de vereenigde Nederlanden ter herzieninge aanbevolen aan eene Commisſie, ten einde dezelve overeenkomſtig te maken met den nieuwen toeſtand van zaken en heilzaam voor alle de gedeelten des Koningrijks in deszelfs tegenwoordige uitgeſtrektheid.

Het is dan van het einde der maand Maart 1814 af, dat zich deze Jaarboeken zullen dagteekenen; te weten van dat tijdſtip af, waarop het Nederlandſche volk, na openbare afzwering van den Franſchen Keizer *Napoleon Buonaparte* en heldhaftige handhaving der hernomene onafhankelijkheid en zelfſtandigheid, door deszelfs aanzienelijken de Grondwet aangenomen en den Vorst gehuldigd had, die, door de onſterflijke grondleggers van den herſtelden Staat, in de eerſte oogenblikken der omwenteling ingeroepen, en weldra door de natie tot Souvereinen Vorst verklaard, de Souvereiniteit alleen aanvaard had onder waarborging eener wijze Conſtitutie, ter verzekering der vrijheid tegen volgende mogelijke misbruiken.

Van den eerſten dag der omwenteling af tot aan dat tijdſtip toe hebben wij zelve al het voorgevallene opgeteekend in een werk, hetgeen wij onder den naam van *nieuwe Nederlandſche Jaarboeken* in den jare 1814 aanvingen. Ware dit niet in het licht gegeven (1), het zoude geoordeeld kunnen worden, dat het Dagboek der omwenteling de in-

(1) Te *'s Gravenhage* en *Amſterdam* bij *Allart*, *Gartman* en *van der Hey*, VI Stukken.

Digitized by Google

leiding behoorde te zijn tot de Jaarboeken van het Koningrijk; en dit echter zou te ongevalliger wezen, daar meer dan eene geschiedpen reeds de omwenteling zelve beschreven heeft met wijsgeerige opdelving der verwijderde zoo wel als naderbij gelegene oorzaken, staatkundige voorstelling van den loop en strekking der gebeurtenissen, en oordeelkundige waardering van de verdiensten der mannen, aan wien, naast God, het vaderland deszelfs herstel en behoud verschuldigd is (1). Het behaagde ook Zijner Majesteit zelve, wanneer zij ons met de taak der zamenstelling dezer Jaarboeken vereerde, derzelver aanvang te bepalen bij het slot van die, welke in 1814 zijn uitgegeven, en, door haar uitdrukkelijk bevel, dat dit werk de eenvoudige voordragt zal behelzen van gebeurde zaken, zonder eenige de minste ontwikkeling van oorzaken, bedoelingen of gevolgen, het onderscheid bevestigende, hetgeen wij zelve in de inleiding tot ons vorig werk tusschen het jaarboek en de geschiedenis hadden voorgesteld, ons het dadelijk verhaal der gebeurtenissen zelve, van het aangewezen tijdstip af, op te leggen.

(1) *Geschiedenis der Staatsomwenteling in Nederland, voorgevallen in het jaar* 1813, door Mr. *H. Bosscha*, Amsterdam 1814. — *Verhaal der jongstleden omwenteling in Holland*, door *G W. Chad*, uit het Engelsch, 's Gravenhage 1815. — *Nationaal gedenkboek der herniewwde Nederlandsche Unie van den jare* 1813, door *J. Kommenburg*, in 's Gravenhage 1816 — *Geschied- en redekunstig gedenkschrift van Nederlands herstelling in den jare* 1813, door *J. H. van der Palm*, te Amsterdam 1816.

Digitized by Google

JAARBOEK

VAN

1814.

Kortdurendheid en belangrijkheid van het tijdperk der Staatsomwenteling van 1813.

De Staatsomwenteling van November 1813 werd in Maart 1814 reeds vervangen door eene Staatsgesteldtenis, welke in die zelfde maand van het volgende jaar niets meer dan eene herziening van de Grondwet behoefde, om die van het Koningrijk der Nederlanden te worden. Minder dan vijf maanden tijds was genoeg geweest, om de Vereenigde Nederlanden te verlosten uit het geweld der vreemde overheersching, om de hernomene onafhankelijkheid des vaderlands te brengen tot eenen gevestigden stand, en om hetzelve eenen rang te doen hernemen onder de Mogendheden van Europa, niet eeniglijk der nagedachtenis onzer voorvaderen waardig, maar alzins voegende aan een manmoedig volk, hetgeen zelf het juk had afgeworpen en verbrijzeld, en daardoor tevens het voortzetten van den algemeenen heertogt der volkeren, gedurende den winter, had mogelijk gemaakt en zoo aanmerkelijk bevorderd, dat des dwingelands overrompeling en val binnen dat zelfde tijdsbestek aan de stoutheid der onderneming, de wijsheid der voortzetting en den moed der verdediging van deze groote Staatsomwenteling voornamelijk moet worden toegekend.

Geschiedenis der Grondwet tot aan derzelver aanneming 30e.

Opdat de kortheid van dit tijdsbestek niet ten eenigen tijde grond geve aan vermoedens van voorbarigheid en overhaasting in de zamenstelling van het maatschappelijk verbond, gesloten op den 30sten Maart 1814 tusschen den Prins van Oranje en Nassau en het Nederlandsche Volk, is het noodig, dat dit Jaarboek, alvorens het de gebeurtenissen na dat plegtige verbond vermelde, opneme, hetgeen de

Digitized by Google

nieuwe Nederlandsche Jaarboeken niet hebben medegedeeld (1).

Naauwelijks had Z. D. H. WILLEM FREDERIK, Prins van Oranje en Nassau, ter goeder ure uit Engeland ingeroepen en op de vleugelen der liefde voor zijn dierbaar vaderland en volk aangesneld, bij zijne intrede in Amsterdam op den 2den December 1813, toegegeven aan den algemeenen drang, op den nood des vaderlands en den toestand van Europa gegrond, om de Souvereiniteit te aanvaarden, onder volstrekt beding aan zijne zijde eener wijze Constitutie, ten waarborge der vrijheid tegen volgende mogelijke misbruiken, of *Gysbert Karel van Hogendorp*, wiens moed en beleid bij den aanvang der omwenteling reeds onwaardeerbaar waren geweest (2), bood den Souvereinen Vorst de schets aan eener Grondwet, begeleid van aanmerkingen ter opheldering en ter ontwikkeling van haren aard en strekking (3). De Vorst nam deze schets met de grootste welwillendheid aan, zag en overwoog haar, bevond haar een stuk, veelvuldige blijken behelzende van 's mans loffelijken ijver en liberale denkwijze, en oordeelde haar volkomen geschikt, om ten grondslag te dienen der beraadslagingen, die over een zoo aangelegen onderwerp behoorden plaats te hebben. — Bij besluit van den 21sten December 1813 droeg de Souvereine Vorst de zamenstelling der constitutioneele wetten op aan eene Commissie, bestaande uit de Heeren *H. W. van Aylva*, *F. van der Duyn van Maasdam*, Mr. *C. T. Elout*, *T. C. van Heerdt*, Mr. *D. J. Honde-*

(1) Zij vermelden eeniglijk de publicatie van den 2den Maart 1814, nevens de lijst der Notabelen, bladz. 500 en 504, de aanspraak van Z. K. H. in de vergadering der Notabelen bl. 568, de publicatie der aanneming van de Grondwet bl. 571, en de Grondwet zelve bl. 573.

(2) Men vindt dit bewezen, voornamelijk, in *het verhaal der omwenteling* door *Chad*, bl. 12, 23, 71, 84. en roemvol erkend in het *geschied- en redekunstig gedenkschrift* van *J. H. van der Palm*, bl. 65.

(3) *De regeringsvorm der Vereenigde Nederlanden* door Mr. *R. Metelerkamp*, D. I. bl. 33, alwaar die *aanmerkingen* zelve voor de vergetelheid bewaard zijn.

Digitized by Google

beek Heerkars, Mr. *G. K. van Hogendorp*, *Aebinga van Humalda*, *A. J. C. Lampsins*, *W. C. H. van Lynden van Blitterswyk*, Mr. *C. F. van Manen*, Mr. *O. Repelaar*, Mr. *W. F. Roëll*, *W. A. Schimmelpenninck van der Oijen* en *W. R. Tuyll van Serooskerken van Zuilen*, met toevoeging van den Heer Mr. *R. Metelerkamp* tot derzelver Secretaris. Deze Commissie moest den 27sten reeds hare werkzaamheden aanvangen met de verkiezing van eenen Voorzitter, zich voorts bezig houden met het onderzoek der bovengemelde schets, en, zulks geraden oordeelende, haar aannemen ten leiddraad der beraadslagingen; ver genoeg gevorderd zijnde, om met vrucht en behoudens de zoo noodwendige overeenstemming van alle de Staatsinstellingen, aan de regeling der judiciëele administratie te kunnen arbeiden, zou zij den Vorst deswege dienen van een voorloopig rapport, echter steeds in het oog houdende, dat van haar een ontwerp verwacht werd, volledig genoeg, om, door den Vorst zelven goedgekeurd zijnde, aan de beoordeeling van Notabelen uit de geheele natie onderworpen en door hen als algemeene Staatswet aangenomen te worden; uit welken hoofde de Commissie almede belast werd met de voordragt der organische reglementen en verdere maatregelen, die de dadelijke invoering der Constitutioneele wetten behoorden vooraf te gaan of te vergezellen. — De Commissie verkoos, op den bepaalden dag harer eerste zamenkomste, eenstemmig den Heer *van Hogendorp* tot haren Voorzitter, en zag zich bij nader besluit van den Souvereinen Vorst, van den 29sten derzelfde maand December, vermeerderd met den Heer *G. W. van Imhoff*. Zij nam tevens de schets der Grondwet tot eenen leiddraad van hare overwegingen aan, ging dadelijk tot de aan haar opgedragene werkzaamheden over, en zettede daarna hare beraadslagingen onafgebroken voort, zoodat zij reeds op den 3den Februarij 1814 zich in staat bevond, om een voorloopig rapport, betreffende het hoofdstuk der regterlijke magt, voor zoo ver zulks tot hare taak behoorde, te kunnen uitbrengen; waarna zij het genoegen had, om op

Digitized by Google

den 2den Maart daar aan volgende, haar volledig rapport, benevens het daarbij gevoegd ontwerp eener Grondwet voor de Vereenigde Nederlanden, aan den Souvereinen Vorst te mogen aanbieden (1).

Inmiddels de beraadslagingen dier Commissie van Constitutie haren geregelden en bedaarden, alhoewel ijverigen en onafgebroken, gang gingen, had de Vorst, het verkieslijk achtende, het onderzoek en de beoordeeling der Grondwet aan eenige der meest bevoegde en aanzienelijke personen, uit de onderscheidene departementen gekozen, optedragen, ten einde de zwarigheden eener algemeene volksstemming te ontwijken, de lijsten der aanzienelijken, welke door de bijzondere leden der Commissie daartoe waren opgemaakt, alsmede die, welke door de Commissarissen Generaal in de departementen waren ingezonden, in handen gesteld van eene bijzondere Commissie, daartoe bij besluit van den 14den Februarij benoemd. Deze Commissie had alle die lijsten tot één te brengen, alle de voorgestelde personen naauwkeurig en onpartijdig na te gaan, of zij wel en te regt konden beschouwd worden als Notabelen der natie, en als aanzienlijke mannen, het zij door deugd en uitstekende bekwaamheden, of door geboorte, of door vermogen, of door vroegere, dan wel tegenwoordige, ambtsbetrekkingen, zonder welke vereischten of bij eenig ander onverhoopt gebrek de voorgedragene niet op de lijst zouden mogen worden gelaten. Na dit zorgvuldig onderzoek, had deze Commissie niet slechts de benoemde personen te verdeelen en over te brengen op zoo vele afzonderlijke lijsten, als er departementen waren in Nederland, maar tevens deze departementale lijsten terug te brengen tot zoodanig getal, als aan ieder departement, naar mate van deszelfs bevolking toekwam te leveren in een getal van zes honderd Notabelen, wordende bij deze berekening het arrondisfement *Nymegen* en het kanton *Bommel* be-

(1) Zie *Metelerkamp* in het aangehaalde werk bl. 52, bij wien de beide besluiten van den 21sten en den 29sten December worden gevonden.

Digitized by Google

schouwd als gedeelten van den *Bovenijssel* en het arrondissement *Breda*, als behoorende tot de *Monden van den Rhijn*; — eindelijk had de Commissie bij de overgave van de alzoo opgemaakte lijst van zes honderd Notabelen tevens in handen van den Souvereinen Vorst verzegeld over te leveren alle aanteekeningen en verdere papieren, tot hare werkzaamheden betrekking hebbende. Tot Leden dezer zoo hoogstbelangrijke Commissie vonden zich benoemd de Heeren *J. E. N. van Lynden van Hoevelaken*, *S. van Hoogstraten*, *Huissen van Kattendyke*, *B. Donker Curtius*, *D. C. de Leeuw*, *J. P. Graafland*, *G. A. M. van Bommel*, *A. Sandberg* en *A. C. de Hartoghe Huber*, doch tevens, bevorens den aanvang hunner werkzaamheden op den 16den Februarij, verpligt tot de onderteekening van eenen eed van gemoedelijke onpartijdigheid, vrij van haat en personeele neiging, aan geene andere consideratie gehoor gevende, dan aan die van het algemeen belang en van de waardigheid der Nederlandsche natie, en tevens van volstrekte geheimhouding omtrent alles, wat bij de volbrenging dezer taak stond verhandeld te worden (1).

Op denzelfden dag, waarop de Souvereine Vorst het rapport der Commissie van Constitutie had ontvangen, nu ook reeds in handen hebbende dat der laatstgemelde Commissie, zijnde den 2den Maart, besloot Z. K. H., met betuiging zijner tevredenheid over den belangeloozen ijver, waarmede zich deze Commissiën van de haar opgelegde pligten hadden gekweten, dat het ontwerp der Grondwet, zoodanig, als het door de Commissie van Constitutie was aangeboden, zoude gedrukt, en aan de beoordeeling van zes honderd personen, onder de aanzienelijkste inwoners des lands gekozen, onderworpen worden; dat de lijsten dier aanzienelijken, door de daartoe benoemde bijzondere Commissie voor de onderscheidene departementen opgemaakt, mede zouden gedrukt en in de vredegeregten van

(1) Bij *Metelerkamp* in het aangeh. werk wordt het besluit van den 14 Februarij 1814 gevonden.

Digitized by Google

ieder departement gedurende acht dagen ter inzage, en des noods ter afkeuring der daarop gebragte personen nedergelegd worden; dat, nadat de verzending van het ontwerp der Grondwet aan de goedgekeurde aanzienelijken zoude hebben plaats gehad, hetzelve dadelijk voor het algemeen verkrijgbaar zou worden gemaakt, en dat eindelijk de dag van den 28sten Maart voor het bijeenkomen van de groote vergadering, die uitspraak over het ontwerp der Grondwet stond te doen, zou worden bepaald (1).

Ten gevolge van dit besluit had eene publicatie ten zelfden dage plaats, welke reeds in de jaarboeken voor de vergetelheid bewaard is (2); en den 23sten daaraanvolgende mogt de Commissaris Generaal tot de Binnenlandsche Zaken, de Heer *H. van Stralen*, aan zijne K. H. berigten: „ dat de lijsten der Notabelen uit de onderscheidene departementen, ter beoordeeling van het ontwerp van Grondwet, acht dagen lang bij de vredegeregten gelegen hebbende ter inzage en des noods ter afkeuring der daarop gebragte personen, uit alle die registers gebleken was, dat niet alleen de meerderheid met de voorgedragene personen genoegen nam, maar dat de keuze, ten deze uitgebragt door de bijzondere Commissie, schier algemeen was toegejuicht. Dien ten gevolge de brieven van beschrijving met het ontwerp van Grondwet aan de Notabelen verzonden hebbende, mogt de Commissaris Generaal uit de reeds ingekomene antwoorden van velen opmerken, dat, behalve eenige weinige personen, die door ambtsbetrekkingen, hoogen ouderdom, ziekte of huiselijke omstandigheden, verhinderd werden zich van hunne woonplaatsen te verwijderen, allen zich zouden beijveren om aan het vertrouwen van Z. K. H en van hunne landgenooten te beantwoorden (3)."

Na dit berigt vond de Vorst goed, om, bij eene kabinets-order van den 24sten, de Commissie, wel-

(1) *Metelerkamp*, bl. 85.
(2) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 500.
(3) *Metelerkamp*, bl. 95.

Digitized by Google

ke de lijsten had opgemaakt, te gelasten, tot het verdeelen der groote vergadering bij het lot in tien afdeelingen, en eenen President, tien Vice-Presidenten en eenen Secretaris te benoemen, zullende deze verdeeling strekken, om in de afdeelingen zoo wel de bedenkingen en bezwaren der leden in te winnen, als de stemmen te verzamelen. Van deze schikking gaf de Heer *J. E. N. van Lynden van Hoevelaken*, eerst benoemd lid der Commissie, kennis aan de groote vergadering, op den 29sten des morgens ten 9 uren in de Nieuwe kerk te Amsterdam, ten getale van vier honderd en vier en zeventig leden bijeen gekomen, en riep, dien ten gevolge, uit naam van Zijne Koninklijke Hoogheid den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, uit tot President den Heer *A. W. C. van Nagel van Ampsen*, tot Vice-Presidenten de Heeren *J. van de Poll* voor de 1ste afdeeling, *G. W. J. van Lamsweerde* voor de 2de, *J. A. de Mist* voor de 3de, *J. H. van Lynden van Lunenburg* voor de 4de, *A. G. Camper* voor de 5de, *P. Hofstede* voor de 6de, *J. P. van Wickevoort Crommelin* voor de 7de, *F. X. Verheyen* voor de 8ste, *C. C. Six van Oterleek* voor de 9de, *van Pabst van Bingerden* voor de 10de, en tot Secretaris den Heer *J. Bondt*.

Vergadering der aanzienelijken te Amsterdam bijeen.

Het losfen van het geschut had met een en twintig schoten 's Vorsten vertrek uit het paleis der Hoofdstad naar de vergaderplaats der aanzienlijken in de Nieuwe kerk der Gereformeerden aangekondigd. Eene eerewacht van Amsterdamsche jongelingen opende den plegtigen stoet van hoflakeijen in hun groot liverei, van kamerdienaars van Z. K. H. in plegtgewaad, van vier trompetters, den Heraut van wapenen met zijne adsistenten, den Ceremoniemeester, den Vorstelijken Stalmeester met zijne pages, de edellieden en de kamerheeren van den Vorst, de groot-officieren van het Hof en van de Leden en Secretaris van de Commissie tot de Constitutie. Door dezen stoet voorgegaan, verliet de Souvereine Vorst, de klokke half elf uren, het paleis, gaande tusschen de twee Prinsen van Oranje-Nassau, Hoogstdeszelfs zonen, en wordende de

Digitized by Google

ſleep van 's Vorsten mantel gedragen door pages. Hoofd-officieren benevens adjudanten en militaire autoriteiten te water en te land, ministerieele Hoofdbeambten der departementen, benevens de Hoofden van administratiën, in 's Gravenhage reſiderende, maakten het gevolg uit van Z. K. H. Hoflakkeijen in plegtliverei en een detachement van 's Vorsten lijſwacht ſloten dezen ſtatigen trein.

De Souvereine Vorst, onder het onophoudelijk gejuich eener ontelbare menigte, tot aan den ingang der kerk genaderd, werd door den Commisſaris Generaal van het departement en de Burgemeesters der hoofdſtad ontvangen, terwijl Adjudant-ceremoniemeesters aan degenen, die Hoogstdeszelfs gevolg uitmaakten, hunne plaatſen aanwezen en hen naar dezelven geleidden.

In de hoogst aandoenelijke en zeer plegtige aanſpraak waarmede Z. K. H., gezeten zijnde op het voor Hem opgerigt verheven geſtoelte, de vergadering opende, zeide de Vorst: „ de Heer *van Maanen* „ zal u de gronden, waarop dit nieuw Staatsge- „ bouw is opgetrokken, doen kennen (1)."

Aan dezen hoogstvereerenden last werd door den Heer *C. F. van Maanen*, eerſten Preſident van het hooge Geregtshof der Vereenigde Nederlanden en Lid der Commisſie van Conſtitutie, voldaan met deze redevoering:

Redevoering van den eerſten Preſident van het Geregtshof der Vereenigde Nederlanden over het ontwerp der Grondwet.

MIJNE HEEREN!

Vervuld van het gewigt der eervolle en belangrijke taak, mij door Zijne Koninklijke Hoogheid opgelegd; doordrongen van eerbiedige dankbaarheid voor die gadelooze onderſcheiding, mij door zijne gunste te beurt gevallen; voldoe ik echter met ſchroomvalligheid aan den vereerenden last, om bij deze ſtatelijke en plegtige gelegenheid, welke in de geſchiedenis van het vaderland een nieuw tijdvak opent, over de teederſte en gewigtigſte zaak tot de talrijkſte en aanzienlijkſte ſtaatsvergadering te ſpreken, welke in Nederland immer bijeen kwam.

(1) Deze aanſpraak is geheel geplaatst in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 568.

Digitized by Google

Alles loopt zamen om mijnen ernst te spannen, om mijne aandoeningen te verhoogen.

Mijne gedachten doorloopen het tijdperk van zoo vele jaren, gebrandmerkt door onzalige verdeeldheid en felle burgertwisten; bevlekt met dwaasheden en gruwelen; onvergetelijk door eene overmaat van rampen, welke geheel Europa overstroomd, en vorsten en volken in het verderf gestort hebben.

Mijne gedachten doorloopen het schrikkelijk tijdperk van zoo vele jaren van geweld en overheersching, waarin onze vaderlandsche grond met zoo vele rijken en staten van Europa heeft gedeeld, en waarin eindelijk, na menigvuldige staats- en lotsverwisselingen, door buitenlandschen invloed bewerkt, toen de dwingelandij op het hoogst geklommen was, ons bestaan als natie verloren is gegaan, en aan ons, in al dien bitteren druk en leed, naauwelijks de vertroosting is gegund geworden, om onze kinderen, bij het verhaal van onze eigene dwaasheden en jammeren, terug te wijzen op de oude dagen van glorie, voorspoed en geluk; op vorsten, staatsmannen en helden, die 's lands vrijheid en onafhankelijkheid met hun bloed, met hun wijs beleid, met hunne kloekmoedigheid en schranderheid gevestigd, verdedigd en bewaard hebben.

Mijne gedachten staan stil bij de overdenking van al de vernederingen, van al het het leed, dat wij hebben moeten ondergaan, om eindelijk, na zoo vele worstelingen, na zoo veel twisten en proeven over den vorm van regering, welke voor ons land en volk best geschikt, en naar de behoefte van den tijd meest berekend was, tot een heerlijk einde te komen, waartoe wij in den gewonen loop der dingen nimmer zouden zijn geraakt; en de hooge overheid en souvereiniteit van de Vereenigde Nederlanden door de onverdeelde en algemeene stem van alle onze landgenooten te zien opgedragen aan den doorluchtigen afstammeling van dat heldenhuis, welks zaak met die van Nederland steeds dezelfde was.

Deze zoo ontwijfelbaar, zoo algemeen, met zoo veel geestdrift uitgedrukte begeerte van ons en van alle onze landgenooten, is het eerste en grootste beginsel, waarop de grondwet gevestigd is, welke door mijnen vorstelijken Meester aan uwe overweging en beraadslagingen wordt aangeboden.

Gij, Mijne Heeren! die in deze hoofdstad getuigen zijt geweest van het statig en onvergetelijk oogenblik, waarin Zijne Koninklijke Hoogheid zijne bedenkingen aan

de algemeene wenſchen opofferde, maar ook tevens bij herhaling, met gevoel en aandoening betuigde, dat hij de hem opgedragen hooge overheid alleen aanvaardde, onder waarborging eener wijze conſtitutie, welke de vrijheid tegen volgende mogelijke misbruiken konde verzekeren; gij kunt getuigen van den hoogen ernst, welke 's Vorsten geheele ziel op dat plegtig oogenblik vervulde; en ik mag aan u, en aan allen, die met u tot het gewigtig werk van dezen dag geroepen zijt, de opregte verzekering geven, dat het ontwerp der grondwet, welke u wordt aangeboden, meer bijzonder uit dat oogpunt door Zijne Koninklijke Hoogheid, met herhaalde naauwgezetheid en met de grootſte zorg is onderzocht en getoetst.

Dit onderzoek was even zeer een behoefte voor zijn hart, als de vervulling van een heiligen pligt, welke hij aan zijne landgenooten, aan zich zelven, en ook aan hen verſchuldigd was, die eenmaal na hem, bij erſopvolging, tot het hoog bewind zouden geroepen worden, en wier regten in de grondwet met de meest mogelijke duidelijkheid omſtandig zijn beſchreven, zoodat daaromtrent niet ligt eenige onzekerheid of twijfel zal kunnen beſtaan.

Bij het onderzoek der regelen, welke daaromtrent in de grondwet gevonden worden, zal het uwe aandacht, Mijne Heeren! niet ontglippen, dat dezelve zijn ingerigt achtervolgens de bepalingen, welke, bevorens, omtrent de erſopvolging in het Stadhouderſchap waren vastgeſteld, en dat dus de belangen van andere takken van het doorluchtig huis van Oranje Nasſau, ook met betrekking tot de erſopvolging in de ſouvereiniteit, op denzelfden voet zijn verzekerd geworden, onverminderd het vermogen van de Staten Generaal, om op voordragt van den Souvereinen Vorst, deswege bij eene wet veranderingen te maken, wanneer bijzondere omſtandigheden en 's lands oorbaar zulks mogten vorderen.

Die Staten Generaal, wier toeſtemming, volgens de grondwet, tot het huwelijk van den Vorst wordt vereischt, opdat het ſouverein gezag niet in handen valle van vorsten, door naauwe betrekkingen van bloedverwantſchap aan ſtamhuizen verbonden, welke, om gewigtige ſtaatsaangelegenheden, in zoo naauwe verhouding tot den ſtaat der Vereenigde Nederlanden niet zouden kunnen worden toegelaten; die Staten Generaal zijn alleen geregtigd om 's Vorsten opvolger te benoemen, indien er geen bevoegde erſopvolger beſtaat: de Vorst kan hun dien opvolger voordragen, maar het ſtaat aan hen, om denzelven goed te keuren: en deze bepalingen zoowel als die, wel-

Digitized by Google

ke tot de regten der Staten Generaal omtrent de voogdij van den minderjarigen Vorst en het regentschap betrekkelijk zijn, zullen u, Mijne Heeren! een nieuw en overtuigend bewijs geven van de groote zorgvuldigheid, waarmede Zijne Koninklijke Hoogheid begeerd heeft, dat dit gewigtig onderwerp bij de grondwet zoude behandeld worden; en van zijne overtuiging, dat de belangen van zijn huis en van zijne opvolgers door dien invloed, en medewerking der hoogste landsvergadering, het zekerst werden gewaarborgd.

Maar waarom houde ik mij op bij een onderwerp, dat uwe harten met weemoed vervult? — Mogen wij niet eerbiedig vertrouwen, Mijne Heeren! dat de Goddelijke Voorzienigheid, die dit overoud en zoo doorluchtig stamhuis, gedurende zoo veel eeuwen heeft in stand gehouden, die den gelukkigen echt van den Vorst en van zijne koninklijke Gemalinne met edel nakroost heeft gezegend; met zonen, die in de eerste lente van hun leven reeds het zwaard in de heldenvuist gegrepen, en, van hunne dappere voorouderen niet ontaard, voor de zaak van de vrijheid der volken, voor de zaak van het zuchtend Europa gestreden, en zich met eere en krijgsrouw overdekt hebben! Mogen wij niet eerbiedig vertrouwen, Mijne Heeren! dat de Goddelijke Voorzienigheid dit heldenhuis in stand zal houden, en in deszelfs voorspoed en luister 's lands welvaart en glorie duurzaam zal bevestigen?

Ook voor het uiterlijk aanzien van de vorstelijke waardigheid heeft de grondwet gezorgd; niet door aan den Vorst koninklijke of andere tijtels toe te kennen, welke ook eigenlijk niets beslissen omtrent de regten of voorregten der souvereiniteit, en wier gebruik door de beginselen van het algemeene regt, dat onder de vorsten en staten van Europa gebruikt wordt, moet gewettigd, geregeld of gewijzigd worden; maar door aan den Vorst, gelijkelijk met het genot der hooge en wezenlijke regten van oppergezag, doelmatige inkomsten te verzekeren, geëvenredigd aan den aard der zaak, aan de achtbaarheid en den luister van den hoogen stand, waarin hij is geplaatst, en aan 's lands vermogen; en, waarin hij, voor een zeer groot gedeelte, in de daad niet meer dan eene vergoeding zal vinden voor de aanzienlijke verliezen, welke zijn stamhuis in deszelfs voormalige domeinen, eigendommen en bezittingen heeft geleden, die ten gevolge der plaats gehad hebbende gebeurtenissen ten bate der algemeene schatkist gebruikt zijn.

Onze ouders en voorouders, wij zelve misschien, zou-

Digitized by Google

den, bij eenen terugtred van vele jaren, dien glans en majesteit min gaarne gezien hebben; maar wij zouden dan ook tevens jaloersch geweest zijn om onze oude instellingen te bewaren: thans gevoelen wij, dat een zamenstel van regering, welke zoo veel verdiensten, maar ook waarlijk zoo veel gebreken had; welke, te gelijk, de bron van zoo veel kracht en zwakheid, van zoo veel welvaart, maar ook tevens van zoo veel wantrouwen, schadelijke driften en onzalige burgertwisten geweest is; ons die oude welvaart niet zou kunnen terug geven, en integendeel ons tot nog grooter onzekerheden en zwakheid zou terug brengen; thans zijn wij overtuigd, dat van de voormalige souvereine regten der Staten van de provinciën, welke, zonder eenige uitzondering of bepaling, op den souvereinen Vorst, bij de grondwet, zijn overgebragt, geen schijn of schaduwe meer konde overblijven, indien de opdragt der hooge overheid aan hem geene ijdele woordenspeling, maar eene wezenlijkheid zoude zijn; en dat dus de vergadering der Staten Generaal, welke het grootste tegenwigt oplevert tegen mogelijke misbruiken van het souverein gezag, in zamenstelling en werkzaamheden geheel verschillen moest van dat oude ligchaam van staat, welks naam alleen in die nieuwe vergadering konde bewaard blijven.

Gij zult dus, Mijne Heeren! in de leden dier vergadering geen afgevaardigden van de provinciën ontmoeten, geen lasthebbers van die voormalige souvereine ligchamen aan lastbrieven gebonden; maar vertegenwoordigers der natie, van den souvereinen Vorst afhankelijk; naarmate der bevolking van de onderscheidene provinciën en landschappen, door de Staten dier provinciën verkoren, achtervolgens het vermogen, aan dezelve bij de grondwet toegekend; maar ook tevens van die provinciale Staten even onafhankelijk; bekleed met het regt en het vermogen, om voor de belangen der ingezetenen op te treden, wanneer dit noodig mogt zijn, en bij den Vorst daarvoor te spreken; gezamenlijk met den Vorst tot het wetgevend gezag geroepen, even als de Vorst geregtigd om voorstellen tot wetten te doen; bewaarders der grondwet; en echter, niettegenstaande de hooge en aanzienlijke betrekking, waarin zij zijn geplaatst, ongeregtigd om eenig deel te nemen aan de uitvoerende magt.

Maar de grondwet heeft, daarenboven, aan dit aanzienlijk ligchaam van staat de bewaring van een ander, niet minder gewigtig, gedeelte van de belangen der goede in-

Digitized by Google

gezetenen toevertrouwd; ik bedoel de regeling van 's lands inkomsten en uitgaven.

De begrooting der jaarlijksche uitgaven, welke voor de gemeene zaak noodzakelijk zijn, moet aan hunne beoordeeling en overweging door den Vorst onderworpen worden; hunne inwilliging wordt dus tot die uitgaven vereischt, en even zeer tot de vaststelling en invoering der middelen en gemeene lasten, waarmede die uitgaven moeten bestreden worden.

Zal het noodig zijn, Mijne Heeren! u te doen opmerken, dat het regt van oorlog en vrede aan den Vorst, bij de grondwet toegekend, door deze voorzorgen de juiste bepaling bekomt, en eene niet min gewigtige wijziging erlangt door de onvermijdelijke medewerking der Staten Generaal, om, bij buitengewone omstandigheden, of dreigend oorlogsgevaar, de geheele landmilitie bijeen te roepen, te doen zamenblijven, en de verder daartoe betrekkelijke maatregelen te helpen regelen? Dat de Vorst dus nimmer van dit zoo teeder, en voor den staat in alle mogelijke opzigten zoo gewigtig gedeelte van het hem opgedragen regt van oppergezag gebruik zal maken, zonder genoegzaam verzekerd te zijn, dat, het zij hij het voor 's lands welzijn en onafhankelijkheid onvermijdelijk mogt oordeelen, om het zwaard uit de schede te trekken, subsidietraktaten te sluiten, of vredesvoorwaarden aan te gaan, welke voor 's lands schatkist bezwarende zijn, zijne keuze en overtuiging met die van de bloem der natie overeenstemt, en dat dus bij de Staten Generaal geene zwarigheden zullen gemaakt worden, om de maatregelen ter oproeping van de geheele landmilitie te helpen beramen, en aan den Vorst de geldmiddelen toe te staan, zonder welke de legers en vloten, of beloofde subsidiën van geld of oorlogsvolk aan verbonden mogendheden niet kunnen geleverd, of betaald, of voor 's lands schatkist bezwarende voorwaarden van een gesloten vrede niet kunnen vervuld worden?

Door deze voorzigtige bepalingen van de grondwet verdwijnt zelfs het geheele denkbeeld van mogelijk misbruik van magt in deze zoo gewigtige aangelegenheid: de vriendelijke en eendragtige zamenstemming van den Vorst en van de Staten Generaal is deswegens onvermijdelijk, en de achtbaarheid en 't aanzien van 's Vorsten hoog gezag zal alzoo nimmer door weigeringen van bekrachtiging van zoodanige verbonden kunnen worden gekrenkt.

Maar

Digitized by Google

Maar de grondwet heeft tevens gezorgd, Mijne Heeren! dat de middelen tot behoud van de integriteit, hoogheid, regten en onafhankelijkheid van den staat met kracht en nadruk zullen kunnen worden aangewend; zij heeft die middelen in handen van den Vorst gesteld; bij hem berust de klem van de algemeene regering.

Het onbepaald bestuur der geldmiddelen, door de Staten Generaal toegestaan, dat over de buitenlandsche betrekkingen, vloten en legers is alleen aan hem opgedragen. Die sterke en vaste zuilen van den staat zijn dus in het middenpunt van het staatsgebouw geplaatst.

De geldmiddelen, door de Algemeene Staten toegestaan, en ter beschikking van den Vorst gesteld, mogen wel slechts alleen gebruikt worden tot de vastgestelde posten, waartoe zij zijn ingewilligd; maar de bijzondere wijziging van dat gebruik zal door geene vooroordeelen, onedele driften, kleingeestigheid, of zucht tot tegenspraak kunnen worden bepaald of bemoeijelijkt, en de algemeene zaak, de rigtige en spoedige uitvoering van alles, wat tot behoud daarvan dienen moet, is aan den Vorst verbleven, terwijl hij, zoo wel als de natie, in de constitutionele inrigting eener onafhankelijke algemeene rekenkamer den zekersten waarborg zal vinden tegen alle verspilling, verkeerde uitgaven of ontrouw, welke met betrekking tot de geldmiddelen zouden kunnen plaats hebben.

Dat vrij en onbelemmerd bestuur over de geldmiddelen zal ons, Mijne Heeren! en onze landgenooten ten waarborg verstrekken, dat, wanneer het er op aan mogt komen, om, voor eene regtvaardige zaak en het behoud der vrijheid en onafhankelijkheid van den staat, de wapens op te vatten, het leger en de vloot met spoed en kracht op den been en in werking zullen kunnen worden gebragt.

Het leger, niet door hatelijke en gedwongen ligtingen geschapen, maar uit vrijwillig aangeworven manschappen zamengesteld, en versterkt, wanneer het noodig is, door eene nationale militie, naar vaste, weinig drukkende en bij de grondwet bepaalde regelen in werking gebragt, en welker bestaan, zoo wel als dat van den landstorm, die in de hagchelijke oogenblikken tot verdediging onzer haardsteden kan worden opgeroepen, aan ons en onze kinderen, onder Gods zegen, zal waarborgen het duurzaam genot dier groote voorregten en zegeningen, welke wij, naast God, en de kloekmoedige ontwikkeling onzer eigene krachten, te danken hebben aan de edelmoedige hulp en ondersteuning der hooge bondgenooten, die door hunne heldhaftige zelfopoffering de vrijheid van Europa hebben

bevochten, en welke wij, onze kinderen en neven, het edel voetspoor onzer dappere voorvaderen volgende, door dezelfde middelen en opofferingen behooren te bewaren.

Maar wat is het noodig, dat ik langer ſtil ſta bij dit zoo belangrijk gedeelte der grondwet, daar wij, Mijne Heeren! zoo velen als wij hier zamen zijn, ja de geheele natie even overtuigd is van het noodzakelijke dier verordeningen omtrent de algemeene wapening, als wij gedeeld hebben in den algemeenen vreugdekreet, welke zich in onze ſteden, op onze velden, aan onze ſtranden, in de paleizen der grooten, in de huizen der burgers en in de hutten der armen deed hooren, in die gelukkige oogenblikken, welke ons het herſtel van het verloren vaderland aankondigden, toen wij allen, grooten en kleinen, onder eene en dezelfde leuze, die van *Nederland en Oranje*, den Vader van het vaderland het blijde welkom toejuichten; aan zijne zaak en die van het vaderland, welke dezelfde is, ons en de onze, en alles wat ons lief en waard is, met geestdrift, hartelijke opregtheid en eenſtemmigheid toewijdden; en onze overtuiging uitboezemden, dat de zaak van Nederland, de eendragt, de onherroepelijke vernietiging van die onzalige ſtaatskrakeelen, welke den val van het vaderland hebben voorbereid, alleen te behouden was, door aan den doorluchtigen naneef van den onvergetelijken grondlegger van onze vrijheid, het hoog en opperſte gezag op te dragen, waarmede onze wijze voorouders vader *Willem* reeds aanvankelijk hadden bekleed.

Dat oppergezag, aan wijze en vaste regelen verbonden, doch bevrijd van alle hinderpalen, welke de zorgvuldigſte waakzaamheid voor de algemeene belangen des lands zouden kunnen belemmeren en bemoeijelijken, zal hem in ſtaat ſtellen, om alle de groote maatregelen, welke hij ten dienſte en voor het behoud der gemeene zaak noodzakelijk oordeelt, met ſpoed, kracht en nadruk door zijne raden en dienaars te doen uitvoeren, die van hem alleen hun gezag ontleenende, in de uitoefening hunner ambtsverrigtingen, even weinig door provinciale beraadſlagingen, als door ſtedelijke of plaatſelijke tegenwerking, zullen kunnen gehinderd worden.

Ondertusſchen is het er zeer verre af, Mijne Heeren! dat de bijzondere belangen der provinciën of landſchappen, ſteden en gemeenten hierdoor gevaar zullen loopen, of bij de grondwet uit het oog verloren zouden zijn.

Dan toch alleen kan het aan het algemeen welzijn welgaan, wanneer de bijzondere deelen geluk en voorſpoed hebben.

Digitized by Google

Hunne welvaart is de eer, de kracht, de ſtevigheid van de gemeene zaak, en de glorie en het geluk van den Vorst.

Hooge ambtenaren, door hem in de provinciën gezonden, zullen aldaar, wel is waar, den rigtigen gang van zaken en de behoorlijke uitvoering der algemeene wetten en verordeningen verzekeren; maar zij zullen tevens de natuurlijke handhavers en voorſtanders van de provinciale welvaart zijn, en daarvoor bij den Vorst optreden, en zij zullen tot de grondige kennis van al die belangen de ruimſte en beste aanleiding hebben, daar zij voorzitters zijn van de Staten der provinciën, dat is van allen, die uit hoofde van geboorte, aanzien, deugd, wijsheid en kennis van ſtedelijke, plaatſelijke en landelijke belangen, uit alle oorden der provinciën geregtigd zijn verklaard, om in die zoo talrijke als aanzienlijke vergaderingen zitting te nemen, door eene gezamenlijke inſpanning van krachten en vermogens, den bloei, de welvaart en het aanzien hunner provinciën te bevorderen, en aan zoodanige verordeningen van den Vorst, welke niet tot de algemeene regering, maar tot de huisſelijke inrigtingen behooren, die wijziging in de uitvoering te geven, welke met de geſteldheid der provinciën, met den geest, de gezinningen, zeden, gewoonten en gebruiken der ingezetenen overeenkomen en aan dezelve het meest welgevallig zijn, doch altijd ondergeſchikt aan het algemeen beſtuur.

Die Staten der provinciën, waarin onze oude, edele, aanzienlijke geſlachten, wier voorouders voor de zaak van vrijheid en onafhankelijkheid goed en bloed hebben opgezet, erfgenamen van dien alouden roem en eerbiedwaardige namen zullen wedervinden, waarin onze ſteden hare edelſte en kundigſte burgers, waarin de landeigenaars de vroedſte, de beste, de kundigſte uit hun midden in ruimen getale zullen herkennen; die Staten der provinciën en landſchappen, met aanzien, eere en vertrouwen bekleed, ingerigt en zamengeſteld naar de plaatſelijke behoeften, zijn de zekerſte waarborgen, dat de belangen der provinciën niet zullen verwaarloosd worden, en moeten daaromtrent het grootſte vertrouwen inboezemen.

Ook aan hen kent de grondwet het vermogen toe, om daarvoor bij den Vorst en bij de Staten Generaal in de breſſe te treden, maar zij zorgt tevens dat hunne bemoeijingen den gang van zaken niet hinderlijk kunnen zijn; en voorts, zij ſluit hen uit van alle eigendommelijke werkzaamheden of inzage in zaken van het gouvernement; zij bepaalt hunne bezigheden alleen tot de provinciale huishoudelijke belangen; zij geeft hun de ruimſte aanleiding

Digitized by Google

om zich daaraan geheel en alleen toetewijden; altijd echter in het oog houdende, dat zij medeleden zijn van het groote huisgezin, en dat zij dus geene verordeningen mogen maken, welke aan hunne naburen hinderlijk of nadeelig kunnen zijn: zij ſtelt dus in het helderst daglicht, dat het Nederlandſche volk één volk is, dat het algemeene wetten en één gouvernement heeft, en dat zelf de eervolle naam van Staten, welke zij aan die provinciale regeringen toekent, geene vergelijking meer overlaat tusſchen de aanzienlijke betrekkingen, waartoe zij geroepen zijn, en de ſouvereiniteit, hoogheid, regten en gezag der Staten provinciaal, welke ten tijde der republiek beſtaan hebben.

Die zelfde beginſelen heeft ook de grondwet in het oog gehouden, met betrekking tot het gezag der ſtedelijke en plaatſelijke beſturen, en de zamenſtelling der regeringen van ſteden, dorpen en heerlijkheden.

Omtrent het eerſte is al het huishoudelijke aan hen overgelaten; maar de ingezetenen zullen in het oppertoezigt van de Staten provinciaal, over het beſtuur der plaatſelijke geldmiddelen, en de wijze om die te vinden, eenen waarborg vinden tegen mogelijke verkeerdheden; terwijl dat zelfde oppertoezigt der Staten, uit zoo onderſcheiden beſtanddeelen zamengeſteld, en ſteeds onder het oog van 's Vorsten afgevaardigden werkzaam, aan de ſteden en gemeenten onderling de verzekering geeft, dat de eene geene maatregelen zal nemen, waardoor de welvaart, nijverheid en industrie van anderen zouden kunnen worden bezwaard; en de ſouvereine Vorst tevens, op grond van de waakzaamheid en het gezag van zijnen ſtedehouder in de provinciën, gerust kan zijn, dat het algemeen zamenſtel van 's lands finantiën door geene provinciale, plaatſelijke of ſtedelijke inrigtingen nadeel zal kunnen lijden.

En wat eindelijk, Mijne Heeren! de zamenſtelling dier regeringen aangaat, zal de invoering der kiezers-collegien in de ſteden, en de algemeene bepalingen omtrent het beſtuur der heerlijkheden en dorpen, welke voor geene nadere ontwikkeling in de grondwet vatbaar waren, en met zoo vele bijzondere en plaatſelijke belangen zoo naauw vermaagſchapt zijn, eene genoegzame gerustheid kunnen geven, dat even zeer gezorgd is voor een betamelijken invloed van de gemeente op de keuze van hen, die tot de waarneming harer dagelijkſche belangen geroepen zijn, als voor het behoud van het goed regt van bijzondere perſonen, voor zoo verre dit behoudens de beginſelen eener goede regering kan plaats hebben.

Digitized by Google

De eer, de achtbaarheid, de onafhankelijkheid en het welzijn van den ſtaat naar buiten worden alzoo bij de grondwet gewaarborgd door een vast en ſtevig beſtuur, met al die magt bekleed, welke tot handhaving daarvan noodig is, maar aan juiste bepalingen gebonden.

De welvaart, voorſpoed en bloei der grootere en kleinere gedeelten van den ſtaat, zijn insgelijks bij de grondwet verzekerd door het dadelijk en dagelijksch toevoorzigt van de Staten der provinciën, en van de ſtedelijke en plaatſelijke beſturen, als met genoegzame magt toegerust, om daaromtrent al het goede te doen, wat vereischt wordt, doch aan algemeene wetten en hooger magt ondergeſchikt.

Maar ook de regten en belangen van elk burger zijn gewaarborgd en verzekerd in de algemeene bepalingen der grondwet, aangaande de regelen naar welke, en de wijze waarop de juſtitie, die krachtdadige ſteun van landen en volken, en dat heerlijk ſieraad der vorstelijke kroonen, zal worden gehandhaafd en bedeeld.

Onze voormalige inrigtingen maakten eene algemeenheid van burgerlijke en lijfſtraffelijke wetten onmogelijk, het voormalig bondgenootſchappelijk ſtelſel gedoogde niet dat het algemeen beſtuur op de provinciale wetgeving eenigen invloed had, en de voorregten, privilegiën, handvesten en keuren van de ſteden, landsdiſtricten, heerlijkheden en dorpen, maakten het zelfs voor de provinciale Staten, uit hoofde van de wijze hunner ſamenſtelling, bijna onmogelijk, om daaromtrent, ten minsten provinciale, verbeteringen te maken, offſchoon ook de hoven van juſtitie de ongerijmdheid en het nadeel van die groote verſcheidenheid in regten en regtspleging te meermalen hadden aangewezen.

De oude gehechtheid aan het behoud dezer bijzondere regten, welke in vroeger tijden reeds de pogingen van *Karel* en *Philips*, om dit gebrekkige te verbeteren, had tegen gehouden; en welke, in die tijden, in aanmerking van andere politieke gebeurtenisſen, voor eene zeer gunstige beoordeeling vatbaar, misſchien zelfs loffelijk, doch in later tijden niet vrij van alle vooroordeel was; die oude gehechtheid aan het behoud van bijzondere regten heeft lang alle zoodanige verbeteringen tegen gehouden, welke, in vroeger en later tijden, ja reeds onder anderen in Holland, voor één en eene halve eeuw, en naderhand meer dan eens, de aandacht van 's lands Staten gevestigd hadden.

Alzoo had die onbegrijpelijk groote verſcheidenheid van

Digitized by Google

ſtellige wetten en van regtsvordering, welke niet alleen met onderlinge betrekking tot de provinciën, maar zelfs in iedere provincie plaats had, welke de kennis van wetten en regten bijna onmogelijk maakte, en de kundigſte regtsgeleerden vreemdelingen deed blijven in de regtswetenſchap van hun eigen vaderland, wortel en tak gekregen; alzoo had dat overgroot en waarlijk buitenſporig aantal van regtbanken, met zoo veel verſchillende, en dikwijls zoo zonderling gewijzigde regtsmagt bekleed, eene zekere mate van ſtevigheid verkregen, waaruit botzingen van allerlei aard, en zoo menigvuldige voor de zaak der juſtitie hoogstnadeelige geſchillen over regtsgebied zijn ontſtaan; geſchillen over regtsgebied door provinciaal en ſtedelijk gezag geſchraagd, dikwijls voortgezet met eene hevigheid en ernst, als of het welzijn of verderf van geheel Nederland op het ſpel ſtond, welke de raadzalen zoo menigmalen hebben vervuld, en de eer en achtbaarheid der juſtitie zoo dikwijls ontluisterd hebben.

Thans echter, Mijne Heeren! zal de geheele herſchepping van Nederlands ſtaatswezen aan de natie ook het groote voordeel verſchaffen van eene algemeene wijze van regtspleging, van algemeene burgerlijke en lijfſtraffelijke wetten, waarvan zij, in later tijden, onder min gunstige omſtandigheden, reeds den voorſmaak heeft gehad, en het geen wij reeds aan zoo vele andere volken, die ons op dat ſpoor loffelijk waren voorgegaan, niet meer behoefden te benijden.

Maar de grondwet heeft het bij dat groot en algemeen beginſel niet laten berusten; zij heeft nog bovendien deze en gene bijzonderheden te dien aanzien vastgeſteld, welke ik met ſtilzwijgen niet mag voorbij gaan.

De grootſte zekerheid van de inwendige rust en veiligheid van den ſtaat is ontwijfelbaar gelegen in de kracht en klem van de adminiſtratie der crimineele juſtitie.

Deze is, uit den aard der zaak, een uitvloeiſel van het hoog en ſouverein gezag.

Zij kan alleen van wege den Vorst worden uitgeoefend door zijne beämbten, die het vermogen daartoe van hem ontleenen, en welke hij van de noodige middelen daartoe voorziet.

Het regt van hooge of crimineele jurisdictie, door bijzondere perſonen, plaatſen en ſteden, bevorens uitgeoefend, was met onze voormalige inrigtingen zelfs nauwlijks beſtaanbaar, en ſtrekte voorzeker tot verachtering der belangen van de juſtitie, daar bijzondere bedenkingen van allerlei aard, vreeſ voor kosten, en vele andere kleingeest-

Digitized by Google

tige beweegredenen, maar al te dikwijls de rigtige vervolging en behoorlijke beſtraffing van misdaden tegenhielden, en indedaad midden in het land vrijplaatſen openden.

De grondwet brengt dit gewigtig punt tot het echte beginſel terug; zij bepaalt, dat de hoven van juſtitie door den Vorst ingeſteld, of, waar zulks niet gevoegelijk geſchieden kan, daartoe opterigten regtbanken alleen met de bedeeling van de crimineele juſtitie zullen zijn bekleed; en zij vestigt dus dit belangrijk deel van het openbaar beſtuur in geoefende en onafhankelijke handen.

En wie is er, Mijne Heeren! die niet in de voorſchriften der grondwet, omtrent de wijze van vervulling der onherroepelijke bedieningen van het hooge regterambt, ook eenen nieuwen waarborg zal vinden van de onafhankelijkheid der regters.

Onze regters en regtsvorderaars alzoo aan vaste regelen verbonden, doch ook door hunnen aanleg afkeerig van alle willekeur, bovendien door de grondwet verpligt om de misdaden, welke zij beregten, in hunne vonnisſen uit te drukken, en die vonnisſen in het openbaar uit te ſpreken, zullen tevens de bewaarders der vrijheid van alle burgers zijn tegen het misbruik van politieke aanhoudingen, en de grondwet waarborgt alzoo de goede ingezetenen tegen die niets beduidende, maar toch zoo verſchrikkelijke zoogenaamde maatregelen van hooge policie, welke zoo veel bloedige tranen hebben doen ſtorten, zoo veel bloeds veroorzaakt hebben, en alleen eene ingebeelde zekerheid kunnen geven aan eene zwakke regeering, welke geene andere ſterkte heeft dan die van geweld en overmagt; of aan eenen overheerſcher, wiens ontrust geweten hem overal, zelfs in de onſchuldigſte zaken, dreigende ſpoken en ſchrikbeelden vertoont, en die zijne afhangelingen bezoldigt, om, vol argwaan en wrevel, de vreedzame woningen der in ſtilte klagende burgeren in te dringen, de heiligſte betrekkingen baldadig te ſchenden, en hem ſlagtoffers in handen te leveren, wanneer zijne ontſteide ziel moet worden bevredigd, of voor een oogenblik tot rust gebragt.

Maar vergeeft mij deze uitweiding, Mijne Heeren! waartoe mijn afgrijzen en diepe verachting voor dergelijke geweldenarijen mij heeft vervoerd; de beſcheidenheid gebiedt mij ten einde te ſpoeden, en U in de laatſte plaats opmerkzaam te maken op het volle genot van het onſchatbaar voorregt der vrijheid van het geweten, dat aan alle onze landgenooten bij de grondwet verzekerd wordt.

Die vrijheid van het geweten, welke boven alle men-

Digitized by Google

ſchelijke inſtellingen verheven is, welker vol genot ieder ſterveling ſteeds voor zich zelven heeft begeerd, en echter in vroeger en later tijden, bij alle volken, door menigvuldige beſchikkingen en bepalingen in meerderen en minderen graad, zoo vaak beledigd en geſchonden werd, en althans op het gemis van burgerlijke regten en voordeelen te ſtaan kwam, is thans bij zoo vele gouvernementen en beſchaafde volken van Europa, die, zonder onvoorzigtigheid of kwetzing van hunne tederſte belangen, aan den meer of min zich ontwikkelenden gang van verlichting hebben kunnen toegeven, niet meer een ſlaauwe klank of tegenſtrijdigheid gebleven.

De geest van wijsheid en ware godsdienstigheid, welke de ſchriften van ouder en nieuwer Godgeleerden en Wijsgeeren, Christenen en Jooden, Roomſchen en onroomſchen, zoo uitſtekend kenmerkt, heeft meer bijzonder in de laatst verloopene eeuw heerlijke vruchten voortgebragt, aan vorsten en regeringen hunne ware belangen leeren kennen, partijſchappen en burgertwisten uitgedoofd, de ſtookplaatſen daarvan vernield, en alle burgers gelijkelijk aan het belang van den ſtaat verbonden.

En wie onzer, Mijne Heeren! heeft niet die milde beginſelen van harte toegejuicht, welke mijn Vorstelijke Meester reeds dadelijk, nadat hij beſloten had het herrijzend vaderland ter hulpe te ſnellen, met die edele eenvoudigheid heeft ten toon gespreid, in dat onvergetelijk ſtaatsſtuk, waarmede dit nieuwe tijdperk van de geſchiedenis van ons vaderland een aanvang neemt.

Afkeerig van alle gezag over het geweten zijner burgeren, afkeerig van alle bemoeijing met godsdienstige leerſtelſels, en zich alleen, voor zoo verre dit noodzakelijk mogt zijn, de vereischte inzage en beſchikking voorbehoudende omtrent de huishoudelijke inrigtingen van zoodanige gezindheden, welke eenige betaling of toelage uit 's lands kas genieten, kent de ſtaat geen onderſcheid tusſchen de belijders van alle beſtaande godsdiensten; en allen gelijkelijk tot dezelfde regten en voorregten roepende, bepaalt zich de ſtaatszorg tot één groot en eenig doel, de bevordering van godsdienstigheid, zedelijkheid, kennis en deugd.

Daartoe wordt de betaling der eerwaardige leeraars van den godsdienst, die dus verre uit 's lands geldmiddelen bezoldigd zijn geworden, als een verkregen regt aan hen verzekerd; daartoe wordt eene gelijke behandeling naar billijkheid aan alle anderen toegezegd, wier bijzondere omſtandigheden en behoeften gelijke toelage zouden me-

Digitized by Google

gen vereiſchen, daartoe ſtrekt zich de zorg der regering uit over het hoog, middelbaar en lager onderwijs, over het armbeſtuur, over de opvoeding van arme kinderen; en de belijders van alle beſtaande godsdiensten, in alle mogelijke opzigten, dezelfde regten en burgerlijke voorregten genietende, zijn dus voor den ſtaat niet alleen gelijk, maar vinden de verzekering van die gelijkheid hunner regten in de grondwet.

Ziet daar, Mijne Heeren! de grootſte en voornaamſte beſtanddeelen van de grondwet, waaraan Zijne Koninglijke Hoogheid, na eene naauwkeurige overweging, gemeend heeft zijne hooge goedkeuring niet te mogen weigeren, maar waarin hij tevens gemeend heeft, dat het geheele Nederlandſche volk moest gekend worden, omdat het de belangen van geheel Nederland geldt.

Aan uwe beraadſlagingen, Mijne Heeren! die tot eene eere en onderſcheiding geroepen zijt, welke bij geene mogelijkheid te beurt kon vallen aan allen, die daarop met U gelijke aanſpraak hadden; aan de raadplegingen van uwe talrijke en aanzienlijke vergadering, hoedanig Nederland nimmer heeft aanſchouwd; aan uwe overweging en uitſpraak wordt dit ontwerp der grondwet aangeboden, als vertegenwoordigers van het Nederlandſche volk, dat uwe benoeming heeft goedgekeurd.

Niemand uwer zal in dit werk de volmaaktheid zoeken, maar niemand kan en mag verwachten, dat alles, wat daarin voorkomt, geheel en al met zijne bijzondere begrippen en denkbeelden zal ſtrooken en overeenſtemmen; niemand kan zich zelfs voorſtellen, dat veranderingen en bijvoegingen in deze grondwet onmogelijk zouden zijn; integendeel heeft zij zelve daarvoor en voor de echte uitlegging en verklaring van mogelijke duisterheden en twijfelingen gezorgd, op eene wijze, welke het aanzien en de hoogheid van den Vorst even min kan kwetzen, als de achtbaarheid en waardigheid der Staten Generaal beledigen, maar welke integendeel alle onzijdigheid verzekert.

Neen, Mijne Heeren! gij zult deze grondwet beſchouwen als het punt van vereeniging van allen, die een Nederlandsch hart in den boezem omdragen; gij zult haar beſchouwen als het middel om aan Nederland het politiek aanzijn weder te geven, en alzoo als eene zaak van het grootſte aanbelang, ook voor onze buitenlandſche betrekkingen; gij zult de groote omtrekken, de bepalingen en regelen, welke zij vaſtſtelt, en welke door nadere verordeningen langzamerhand moeten gewijzigd worden,

Digitized by Google

aan die zoo heerlijk en zoo krachtig geschetste grondtrekken toetzen, welke in de aankondiging van het gewigtig werk, waartoe wij heden bijeen zijn gekomen, met zoo veel zuiverheid en bevalligheid, door een meesterlijk penseel, zijn afgeteekend; en doordrongen van het hoog en overgroot aanbelang, dat de vorm der regering van het lieve vaderland eene vaste rigting bekome, en dat het hier uw belang, dat van uwe tijdgenooten, van uwe kinderen, van uw nageslacht, dat het de zaak van Nederland en Oranje geldt, zal uwe vrije goed of afkeuring van het U aangeboden ontwerp dezer grondwet de vrucht zijn van uwe kloekheid, van uwe wijsheid, van uwe opregte trouw en verknochtheid aan het vaderland, en van de eerbiedige liefde en gehechtheid, welke U met ons en alle onze landgenooten aan den doorluchtigen hersteller van het bijna verloren Nederland, en aan zijn vorstelijk huis, onherroepelijk verbinden!

Nadat deze redevoering was uitgesproken, naderde de Voorzitter der vergadering van aanzienlijken den troon van den Souvereinen Vorst, en ontving uit Hoogstdeszelfs handen het ontwerp der grondwet, geteekend door de leden en secretaris der commissie, welke haar had vervaardigd, en door zijne K. H. zelve goedgekeurd en bekrachtigd. Zich vervolgens weder naar zijne zitplaats begeven hebbende, beantwoordde de Voorzitter, met ongedekten hoofde, de aanspraak van den Vorst aldus:

KONINKLIJK VORST EN HEER!

De vergadering van aanzienlijken, op bevel van Uwe Koninklijke Hoogheid te zamen geroepen, neemt eerbiedig de vrijheid Uwe Koninklijke Hoogheid hare erkentenis te betuigen voor het vertrouwen, waarmede het Uwe Koninklijke Hoogheid behaagd heeft dezelve te vereeren.

Zij betuigt hare dankbaarheid voor de ontwikkeling, die Uwe Koninklijke Hoogheid aan de voorgestelde grondwet gegeven heeft.

Zij is doordrongen van de denkbeelden harer verpligtingen.

Zij is bezield met het opregtst verlangen, om aan dezelven te voldoen, en aan de verwachtingen van Uwe Koninklijke Hoogheid, van Neêrlands volk te beantwoorden.

Digitized by Google

Zij zal alle hare vermogens inspannen om hare taak te volbrengen.

En zij zal deze dagen onder de heuchelijkste hares levens beschouwen, indien zij, door Godes bijstand, de wenschen van Uwe Koninklijke Hoogheids hart volbrengende, medewerkt tot het herstel der welvaart van het zoo dierbaar als gefolterd vaderland.

Zijne Koninklijke Hoogheid, eene volkomene vrijheid latende aan de raadplegingen van het Nederlandsche volk, door deszelfs aanzienelijken vertegenwoordigd, verliet nu de vergadering op gelijke wijze, als bij de intrede (1).

Beleid der groote vergadering ten aanzien van beraadslaging en stemming over de grondwet.

De Voorzitter sprak de vergadering met deze weinige woorden aan: „ Mijne Heeren de aanzie„ nelijken! Het zij mij geoorloofd, voor dat wij „ tot onze werkzaamheden overgaan, u, Mijne „ Heeren! plegtig te verwelkomen; u opregt te „ betuigen, hoe onwaardig ik mij gevoele uw „ Voorzitter te zijn; u op de cordaatste wijze te „ verzoeken, geduld met mijne gebreken te willen „ oefenen en dezelven te willen verschoonen; ter„ wijl mijne gevoelens van dankbaarheid immer „ zullen gelijk staan met de blijken van uwe wel„ willendheid." Daarna was zijn voorstel: „ om in ieder der tien afdeelingen, waarin de vergadering reeds was verdeeld geworden, over te gaan tot de stemming over het ontwerp der grondwet, bij naamteekening, ten overstaan van derzelver vice-presidenten." En hiermede dan ook dadelijk een aanvang gemaakt zijnde, begrepen eenige leden, de onderscheidene, bij hen tegen het ontwerp der grondwet opgekomene, bedenkingen en bezwaren aan den Voorzitter te moeten voordragen. Nadat deswegens eenige voorloopige beraadslagingen hadden plaats gehad, werd goedgevonden en bepaald: „ dat de stemming op de voorgestelde wijze voortgang zoude hebben, doch dat, dien onverminderd, aan ieder der leden zoude worden vrijgelaten, om alle zoodanige bedenkingen en bezwaren, welke zij zouden mogen verkiezen bij

(1) *Meteleerkamp*, bl. 97—140.

hunne ſtemming te voegen, aan den Voorzitter in geſchrifte ter hand te ſtellen, ten einde door denzelven aan den Souvereinen Vorst te worden overgegeven;" terwijl tevens beſloten werd: „ Zijne Koninklijke Hoogheid eerbiedig te verzoeken, dat de redevoering, door den Heer Preſident van het hooge geregtshof der Vereenigde Nederlanden, ter nadere ontwikkeling van Hoogstdeszelfs denkbeelden en van de grondſlagen der grondwet gehouden, bij het verbaal van deze vergadering mogt worden gevoegd, ten einde de belangrijke en opheldere denkbeelden en verklaringen, bij deze redevoering met zoo veel waarheid voorgedragen, als een blijvend, onwrikbaar ſteunpunt van beoordeeling van dit ontwerp eener grondwet zouden worden bewaard."

Het ontwerp van grondwet door de groote vergadering aangenomen.

Na den afloop der hoofdelijke ſtemming in ieder der tien afdeelingen, bleek het bij opneming van de ſtemlijsten dier afdeelingen, door de vice-preſidenten aan den Voorzitter overgebragt, dat van de vier honderd vier en zeventig leden, in de vergadering aanwezig, vier honderd acht en veertig, waarvan echter twee leden onder eenige bepalingen, zich voor de aanneming van het ontwerp hadden verklaard, terwijl zes en twintig leden tegen de aanneming van het ontwerp hadden geſtemd (1), en dat alzoo bij eene zeer groote meerderheid van vier honderd twee en twintig ſtemmen het ontwerp, als grondwet der Vereenigde Nederlanden, was aangenomen.

De Voorzitter den uitſlag dezer ſtemming aan de

(1) „ Zij, die tegen de aanneming der grondwet geſtemd hadden, verklaarden zich hoofdzakelijk tegen de „ magt, waarmede de Souverein zou bekleed worden, om „ oorlog te kunnen verklaren en vrede te ſluiten. Ook be„ weerden ſommigen, dat de belangen der Protestanten ge„ vaar zouden loopen door de toelating van lieden van „ allerlei gezindheden tot het bekleeden van publie„ ke ambten. Daarentegen klaagden de Roomschgezin„ den, dat de ſtaat niet genoegzaam in het onderhoud „ hunner godsdienstige inrigtingen voorzag." G. *W. Chad*, *Verhaal der jongstgeleden omwenteling in Holland*, bl. 164 en 165.

Digitized by Google

vergadering bekend gemaakt hebbende, benoemde eene commisſie van twintig leden, om, met hem preſident aan het hoofd, aan den Souvereinen Vorst kennis te geven van de aanneming der grondwet, en om dezelve grondwet, door den preſident, de vice-preſidenten en den ſecretaris geteekend, aan Hoogstdenzelven over te brengen (1).

Plegtige viering van Neêrlands verlosſing bij de Amſterdamſche departementen van de maatſchappij *tot nut van het algemeen*, door Zijne K. H. bijgewoond.

Zijne Koninklijke Hoogheid had zich met de beide Prinſen, gedurende deze werkzaamheden van de vergadering der aanzienlijken, begeven naar de kerk der Fransch-Hervormden, alwaar zich de Amſterdamſche afdeelingen der maatſchappij *Tot Nut van het Algemeen* eene plegtige feestviering had voorgeſteld der verlosſing van Nederland, en daarbij de hooge tegenwoordigheid van den Souvereinen Vorst verzogt. Omſtreeks den middag trad Hoogstdezelve het kerkgebouw binnen, ontvangen en begeleid door eene commisſie van beſtuurders uit de beide afdeelingen, onder het ſpelen van het lied: *Wilhelmus van Naſſouwe*. De Heer *C. Loots*, lid van het Hollandſche Inſtituut, beklom den predikſtoel, en droeg een dichtſtuk voor over *de verlosſing van Nederland*, vooraſgegaan en beſloten door toepasſelijke zangen, uitgevoerd door eenige leerlingen uit de ſtads armenſcholen. Te midden van zijne voordragt werd de dichter verpoosd door harmonie-muziek, doch een weinig daarna verliet Z. K. H., op het ontvangen van eenen brief, dit feest, doende de vergadering echter goedgunstiglijk hopen op Hoogstdeszelfs terugkomst, en deze hoop, na een kort verwijl, waarbij de dichter zijne verdere voordragt uitſtelde, vervullende, wanneer de Vorst onder vernieuwde toejuiching weder binnen trad en de Heer *Loots* zijne taak ten einde bragt. De plegtigheid afgeloopen zijnde, vertrok Zijne Koninklijke Hoogheid onder des te luider toejuichingen der feestgenooten, als dezelve een levendiger voorgevoel hadden,

(1) *Metelerkamp*, bl. 197—201. Alwaar men tevens de namen vindt dezer gecommitteerden, alsmede der leden, die onder eenige bepalingen het ontwerp toegeſtemd en die hetzelve afgeſtemd hebben.

Digitized by Google

dat Hoogstdezelve in de tusschenpoos der afwezigheid kennis had gekregen van de aanneming des ontwerps van grondwet voor den staat.

Kennisgeving aan Zijne K. H. van het aannemen der grondwet door de vergadering der aanzienelijken.

Dit was het geval geweest. De commissie uit de vergadering der aanzienelijken had zich terstond begeven naar het paleis, alwaar zij aan den ingang door de edellieden van den Souvereinen Vorst ontvangen en bij Hoogstdenzelven ingeleid werd. Zijne Koninklijke Hoogheid, de commissie gehoord hebbende, gaf niet alleen zijne tevredenheid te kennen over den uitslag dezer gewigtige handeling, maar betuigde tevens zijn genoegen: „dat ieder der leden, in het uitbrengen zijner stem, naar deszelfs geweten en vrije gevoelens was te werk gegaan, en dus gebruik gemaakt had van eene vrijheid, welke door hem zelven zoo ernstig was verlangd, en waarvan de stemming en de daarbij gevoegde schriftelijke bezwaren van eenige leden de duidelijkste kenmerken droegen;" terwijl het Zijne Koninklijke Hoogheid verder behaagde, het verzoek der vergadering, om de kopij der redevoering van den Heer eersten President van het hooge geregtshof bij het verbaal der vergadering te mogen voegen, goedgunstig toe te staan.

De commissie op dezelfde wijze weder uitgeleid en ter vergadering terug gekeerd, deed verslag van hare zending, en weinige oogenblikken daarna werd de, door de aanzienelijke aangenomenen grondwet namens den Souvereinen Vorst weder in de vergadering, overgebragt, om door alle de leden mede te worden onderteekend. Hieraan voldaan zijnde, ging de vergadering, door den Voorzitter gescheiden, tot den volgenden morgen uit één (1).

Publicatie wegens de aanneming der grondwet.

Het losfen van het geschut aan de poorten der hoofdstad kondigde terstond aan alle derzelver inwoners, en zoo verre als hetzelve in den omtrek slechts kon worden gehoord, den gewenschten uitslag aan der verrigtingen van dezen dag, die niet ten avond kwam, alvorens de Souvereine Vorst zelf, bij publicatie aan den volke, het ontwerp van grondwet, zoodanig als hetzelve aan de ver-

(1) *Metelerkamp*, bl. 202.

gadering van aanzienelijken was aangeboden en door hetzelve aangenomen en bekrachtigd, verklaard had te zijn de Grondwet van Staat der Vereenigde Nederlanden, en ten gevolge daarvan den dag van morgen bepaald, om, in het midden dier vergadering, in hunne handen den voorgeschreven eed af te leggen, en van haar, als de geheele natie vertegenwoordigende, de hulde zijner onderdanen te ontvangen (1).

De Vorstelijke familie in den Franschen Schouwburg.

Had den vorigen avond de geestdrift in den Hollandschen Schouwburg bij de tegenwoordigheid der Vorstelijke familie, alle verbeelding te boven gegaan, met geene mindere geestdrift werd Hoogstdezelve heden avond ontvangen in den Franschen, daar de welgegronde hoop op den gewenschten uitslag van dezen heugelijken dag niet slechts volkomen vervuld was geworden, maar elk zich nu beijverde om in eigen persoon de hulde te bewijzen, welke de Souvereine Vorst op den volgenden dag in naam des ganschen volks, bij vertegenwoordiging van deszelfs aanzienelijken, zou ontvangen.

Plegtige inhuldiging van den Souvereinen Vorst.

De plegtigheid der inhuldiging van den Souvereinen Vorst had den 30sten Maart plaats, in hetzelfde kerkgebouw, hetwelk den vorigen dag voor de vergadering der aanzienelijken had gediend. De *Nieuwe kerk* was tot dat einde op de meest gepaste wijze ingerigt. Haar geheele middenruim was tot het bepaalde doel, naar het ontwerp van den Heer *Ziesenis*, lid van het Hollandsch Instituut, als in eene prachtige troonzaal herschapen, waarin de vlaggen van alle bevriende natiën en mogendheden aan de pilaren prijkten. Tegen over het orgel was een prachtige troon operigt. Wederzijds van den Vorstelijken zetel was eene zitplaats voor de beide Prinsen Aan de regter zijde van den troon was een eergestoelte met drie armstoelen, de middelste voor de gemalin van den Souvereinen Vorst, de twee anderen voor de Prinsessen weduwen. Aan de linker zijde, en een weinig lager was een eeregestoelte voor de

(1) De publicatie zelve is geplaatst in de *Nieuwe Nederl. Jaarboeken*, bl. 571.

Digitized by Google

Hofdames, Edellieden, Ambasfadeurs, Ministers en Consuls van vreemde Hoven, hooge Officieren der zee- en landmagt, Officieren van vreemde Mogendheden, Presidenten van het hoog Geregtshof der Vereenigde Nederlanden, Leden der kamer van Koophandel en andere voorname autoriteiten. Ter zijde van het eeregestoelte voor de Vorstin en de Prinsessen weduwen waren zetels voor Z. D. H. den jongen Prins van *Nassau-Weilburg*, voor Hofdames en andere Vrouwen van hoogen rang, voor de Commissarissen-Generaal der onderscheidene Staats-departementen, voor den Commissaris van het arrondissement, de Leden van den Raad van Amsterdam en derzelver Secretarissen, de Leden der Regtbank met derzelver Griffiers, de Hoogleeraren en Curatoren van de onderscheidene Akademiën en Hoogeschoolen, en de Stafofficieren van den Landstorm. Aan dezelfde regter zijde van den troon af, maar tegen denzelven over, ter linker zijde van den predikstoel waren gestoelten voor den President en den Secretaris der Notabelen, voor den Commissaris-Generaal van het departement der Zuiderzee en voor de Burgemeesters van Amsterdam. Regt tegen over den predikstoel waren gestoelten voor de Leeraars der onderscheidene Kerkgenootschappen, voor Bestuurders der maatschappij *Felix Meritis* en Commissiën van de Amsterdamsche departementen benevens de leden van het Hoofdbestuur der maatschappij *Tot Nut van het Algemeen*. Alle de leden van het Hollandsche Instituut van Wetenschappen, Letteren en Kunsten vonden derzelver plaats ter linker zijde nevens den predikstoel. Beneden het groote orgel, tegen over den troon, waren gestoelten opgerigt voor de vrouwen van hooge ambtenaren en officieren van de land- en zeemagt. Het gansche middenvak van de geheele ruimte bevattede de zitplaatsen voor de zes honderd notabelen in tien afdeelingen gescheiden. Overigens was eene staanplaats vrijgelaten voor zoo velen uit de overige klassen van ingezetenen, als zonder vrees voor verwarring en storing der plegtigheid geoordeeld waren toegelaten te kunnen worden, en bovendien nog zorg gedragen voor de ont-

Digitized by Google

ontvangst van een duizendtal personen, die toegangs-kaartjes konden bekomen. Alle de voorname gestoelten waren, met fraai doek van verschillende kleur, in de bevalligste plooijen en strikken, omhangen, hetwelk, zamenstemmende met de veelkleurige vlaggen rondom de pilaren, de bevalligste gedaante aan het kerkruim mededeelde eener grootsche *Gottische* zaal.

Nadat de Grootofficieren, Kamerheeren, Edellieden en Hofdames, de Ambassadeur van Zijne M. den Koning van Grootbrittannië, de Afgevaardigden der andere Mogendheden met hun gevolg, de President en leden der groote vergadering, benevens de verdere genoodigde personen hunne zitplaatsen hadden ingenomen, werden de Vorstin en de Prinsessen Douarieres van Oranje Nassau en Brunswijk, onder pauken- en trompettengeschal, door den Ceremoniemeester naar de bestemde zetels opgeleid. De Souvereine Vorst, van derzelver aankomst verwittigd, begaf zich benevens de beide Prinsen, zijne zonen, te twaalf uren, met dezelfde statelijke plegtigheid voorafgegaan en gevolgd als op den vorigen dag, naar het kerkgebouw. Bij het intreden van Zijne Koninklijke Hoogheid hief een plegtig muzijk aan, hetwelk voortduurde tot dat de Vorst zich op den troon had nedergezet.

Nu had voor een oogenblik eene eerbiedige stilte plaats. Het statelijke der aanstaande handeling, waarbij de Souverein zich aan Nederland en Nederland zich aan den Souverein voor het alziend oog en onder inroeping van den naam des Allerhoogsten tot wederzijdsche vervulling der allerheiligste pligten zouden verbinden; de tegenwoordigheid van zoo vele doorluchtige en aanzienlijke personen, de herinnering aan het voorledene, de belangrijkheid van het tegenwoordige tijdsgewricht en het uitzigt in de toekomst — alles vereenigde zich, om op de gemoederen der aanwezenden eenen indruk te maken, door hen zelve daarna niet te beschrijven, door anderen zich niet te verbeelden.

De Voorzitter van de groote vergadering wend-

de zich tot den Souvereinen Vorst met de navolgende aanspraak:

KONINKLIJK VORST EN HEER!

Aan de verlangens van uw koninklijk hart is thans voldaan.

De Gevolmagtigden van het geheele volk der vereenigde Gewesten hebben met eene aanzienlijke meerderheid bevestigd en aangenomen het ontwerp van grondwet, door aanzienlijke en kundige mannen op bevel van uwe Koninklijke Hoogheid vervaardigd, en door uwe koninklijke goedkeuring bestempeld.

Neêrlands volk mag thans juichen! Het heeft, door de zegeningen des Allerhoogsten en den trouwen bijstand van de verbondene Mogendheden, wederom een onafhankelijk bestaan verkregen onder de volken van Europa.

Het heeft aan zijn hoofd gesteld eenen afstammeling van dien grooten man, aan wien het, naast God, zijne vrijheid verschuldigd was.

Het heeft door Uwe Koninklijke Hoogheids zorgen eene grondwet verkregen, die de godsdienstige vrijheid in de ruimste mate waarborgt, die door eene ongekrenkte bedeeling van het regt, naar vaste regelen gewijzigd, aan een ieder het zijne verzekert, die door eene geschikte representatie bepaalt, dat de lasten, die het volk draagt, alleen besteed worden tot het bevorderen zijner belangen.

Gelukkig, ja driemaal gelukkig oogenblik, dat de banden van den souvereinen Vorst tot zijn volk, met die van het volk tot zijn Voedsterheer te zamen knoopt! Mogten wij allen het levendig gevoel bezitten der weldaden, die ons heden door den Heerscher over alle vorsten zoo genadiglijk geschonken worden!

Met deze denkbeelden overstelpt, Koninklijk Vorst en Heer! wende ik mij, uit naam dezer aanzienlijke vergadering, tot Uwe Koninklijke Hoogheid; eerbiedig dragen wij U op onze welmeenendste en opregtste gelukwenschen.

Zijt steeds het voorwerp der bestendigste zegeningen van de Goddelijke Voorzienigheid!

Zijt door dezelve ondersteund in uwen dagelijkschen arbeid!

Geniet een bestendig welzijn, dat U in staat stelle, om onverhinderd uwe werkzaamheden voort te zetten!

Heb het genoegen uwe raadslagen met het gelukkigst

gevolg bekroond te zien, en zijt en blijf, tot den hoogsten trap van ouderdom, een altoosdurend voorwerp van den eerbied en van de liefde van Neêrlands volk.

Zijt gezegend, Koninklijk Vorst en Heer! in uwe huislijke betrekkingen!

Uwe Koninklijke Gemalinne, dat sieraad harer kunne, zij gestadig deelgenoote van uwen voorspoed! De Hemel spare hare dagen tot uw innerlijk geluk, en doe Haar, lange jaren, ondervinden, dat Zij de harten van uw volk aan U, aan Haar, voor altoos verbonden heeft!

Uwe Koninklijke en Doorluchtige Zonen, die reeds, bij het ontluiken hunner mannelijke jaren, zoo vele blijken gegeven hebben, dat het heldenbloed hunner voorvaderen ook in hunne aderen vloeit, blijven Uwe Koninklijke Hoogheden gespaard!

Dat zij in alle gevaren door het Goddelijk schild mogen gedekt blijven, en hun levensdraad, voor den troost uwes ouderdoms en den steun van het vaderland, moge uitgesponnen worden!

Uwer Koninklijke Hooghedens Dochter zij insgelijks voor alle onheilen bewaard, en zij, ter harer tijd, ook de medewerkster tot Uwer Koninklijke Hooghedens genoegens!

Dat Uwe Koninklijke Vrouw Moeder, die met zoo veel Christelijke onderwerping zoo menige rampvolle jaren heeft doorgestaan, die met zoo veel Christelijk vertrouwen de toekomst heeft aanschouwd, nu ook, in hare gevorderde dagen, nog langen tijd van den voorspoed Uwer Koninklijke Hoogheid en des Neêrlandschen volks getuige moge blijven! Hare deugden bevelen hoogachting, liefde en bewondering: mogt Zij deze bestendig en in de ruimste mate ondervinden!

Uwe Doorluchtige Zuster blijve het voorwerp der algemeene welwillendheid! Alle harten zijn Haar toegedaan, en alle wenschen blijven op Haar vereenigd, dat Zij eene bestendige gezellinne moge blijven van Uwer Koninklijke Hoogheids welvaart!

Dat gedeelte van Uwer Koninklijke Hoogheids huis, door deze grondwet eventueel ter successie opgeroepen, ondervinde ook de volmaaktste zegeningen, en koestere voor deze gewesten, waarop hetzelve zulke naauwe betrekking heeft, zulke gevoelens, die wederkeerig tot hunne genoegens mogen verstrekken!

Aan u, aanzienlijke Heeren! die de vereerende taak volbragt hebt van de grondwet te ontwerpen, betuigt deze vergadering hare verpligting. Uwe eerste belooning zij het genoegen van te ondervinden, dat Neêrlands volk, van alle zijne rampen verlost, eene herschapene welvaart ontvouwt,

terwijl onze naneven, de vruchten plukkende van de door u gezaaide regerings-beginselen, uwe namen erkentelijk zullen nadenken.

Het werk, waartoe wij te zamengeroepen waren, Mijne Heeren! spoedt thans ten einde; het zij mij nog vergund een woord tot u te bezigen, en, in de eerste plaats, mijnen ootmoedigen dank te betuigen voor de medewerking, die ik bij u, Mijne Heeren! gevonden heb.

Wij zullen ras uiteen geraken, en, ons in onzen gewonelijken kring bevindende, zullen wij met genoegen kunnen nagaan, hoe eendragtelijk het gewigtig werk, dat aan onze zorgen opgedragen was, is afgeloopen.

Wij zullen hierdoor aanleiding hebben, om die zelfde eendragt onder alle orden van het volk aan te kweeken; wij zullen de aangename werkzaamheden kunnen bezigen, eenen ieder te trachten te overreden, dat, door den thans bestaande regeringsvorm, wij van onzen Souverein alle bescherming te wachten hebben; dat de Vorst, in zijne betrekkingen tot zijn volk, nimmer verdacht kan worden; dat de Ministers van alle hunne verrigtingen verantwoordelijk blijven; dat, de vergadering van de Staten het regt hebbende, voordragten aan den Souvereinen Vorst te doen, alle onze maatschappelijke belangen tot klaarheid zullen worden gebragt; dat hieruit volgt, dat de thans zullende plaats hebben regeringsvorm alle aanspraak kan maken op het volledigst vertrouwen van Neêrlands volk, en dat thans minder dan ooit zoude kunnen worden gelaudeerd het vooruitloopen door de beoordeeling van maatregelen, waarvan de oorzaken niet ontvouwd zijn.

Zoo doende, Mijne Heeren! zullen wij bij voortgang te zamen werken tot den voorspoed en de welvaart van ons gemeenebest; nimmer heeft hetzelve meer Christelijke deugden, meer cordaatheid, meer zelfopofferingen gevorderd dan nu; welaan, laat ons voorbeelden zijn, om deze gevoelens aan ons vaderland werkzaam toe te wijden! Alsdan zullen wij de vleijende hoop mogen voeden, dat, onder inwachting van Gods zegeningen, vorige luister, vorige welvaart zullen herleven.

Zijt allen, Mijne Heeren! getuigen van zulke uitkomsten! en laten wij deze wereld niet verlaten, zonder de streelendste gedachten te kunnen wegdragen, dat onze arbeid nog door het jongste nageslacht met een traan van dankbaarheid zal verjaard worden!

Deze aanspraak werd door Zijne Koninklijke Hoogheid beantwoord met deze woorden:

Digitized by Google

MIJNE HEEREN!

Het is voor mij een uitstekend genoegen, mijn oordeel over de grondwet, door de verklaring van zoo vele brave en kundige mannen, bevestigd te zien.

Niet minder aangenaam zijn mij de betuigingen van ijver en verkleefdheid, die ik bij deze plegtige gelegenheid van eene zoo aanzienlijke vergadering mag ontvangen.

Alles moet ons aanmoedigen om in onze pogingen, ten beste van het vaderland, onvermoeid te volharden: de nationale eer, ons welbegrepen belang, de zigtbare gunst, met welke de Allerhoogste ons bijstaat.

Juist heden zijn er vier maanden verloopen, sedert ik in Nederland terug kwam, en in dit korte tijdsbestek zijn wij in het groote werk der herstelling van den staat veel meer gevorderd, dan iemand had durven verwachten.

De vreemde Mogendheden hebben de herwinning van ons onafhankelijk bestaan niet alleen toegejuichd, maar ook hare tevredenheid over de opdragt der souvereiniteit aan mijn huis gestaafd door daden, welke ons allen eene onbegrensde dankbaarheid moeten inboezemen!

De gewigtigste onzer buitenlandsche betrekkingen, die met het edelmoedige Grootbrittannie zullen eerlang, door de huwelijksverbindtenis van mijnen oudsten zoon, eenen nog hoogeren trap van vertrouwelijkheid en wederkeerige dienstvaardigheid bereiken.

Niets echter doet mij geruster de toekomst te gemoet zien, dan de ondervinding, die ik heb van de gezindheid en de stemming der natie zelve.

Hare bereidvaardigheid voor de goede zaak heeft mij in staat gesteld, om, in weinige weken, in dit uitgeputte en van alles beroofde land, meer dan vijf en twintig duizend man op de been te brengen, van welke het grootste gedeelte, welgewapend en uitgerust, eerstdaags, onder de aanvoering mijner beide zonen, op de grenzen vereenigd zijn zal.

Hare eendragt in alles, wat de groote belangen betreft, is door de snelle vorming van de landmilitie, van den landstorm en van de schutterijen, en nu door de aanneming zelve der grondwet, ten duidelijkste gebleken.

Ik weet, Mijne Heeren! dat ik uwer aller wenschen te gemoet kome, door te zorgen voor de onverwijlde invoering dier grondwet, en door te dezen einde alle die maatregelen te nemen, en alle die aanstellingen te doen, zonder welke hare werking, nog lang, onvolledig en gebrekkig blijven zoude.

Digitized by Google

Ook zal van nu af aan deze gewigtige taak mijne aandacht voornamelijk bezig houden, en in derzelver vervulling zal ik door diezelfde onpartijdigheid en zorgvuldigheid voor de algemeene welvaart geleid worden, welke ik tot dusverre getracht heb in iedere daad mijner regering uit te drukken.

Blijft de grondwet in haren geest en strekking ongeschonden, zoo blijft het vaderland tevens bewaard voor alle verdeeldheid, voór alle twisten over het gezag, voor allen naijver tusschen de provinciën; zij laat aan de redelijke ingezetenen geene meerdere vrijheid, aan den Souverein geene ruimere magt te wenschen over. Maar volk en vorst, regenten en geregeerden vinden in hare billijke en liberale voorschriften de aanleiding en den waarborg tevens van hunne onderlinge eenstemmigheid en zamenwerking.

En het is in deze gevoelens, die de vrucht zijn van eene langdurige en bedaarde overweging, en die nog worden versterkt en verhoogd door de plegtigheid van dit gedenkwaardig oogenblik, dat ik mij bereid verklare, om in handen van deze vergadering, als representerende de Vereenigde Nederlanden, den eed af te leggen, welke de grondwet voor den Souvereinen Vorst bepaalt.

Beëediging van de grondwet door den Vorst en de Aanzienlijken.

Dit gezegd hebbende, stond de Vorst en met hem alle de aanwezigen op, en sprak met ongedekten hoofde, met eene duidelijke doch tevens getroffene stem, den eed der grondwet uit. De woorden zelve van dien heiligen eed drongen uit 's Vorsten mond het gansche kerkruim door, waar ook zelfs geen geritsel werd gehoord, met eene klem en kracht, die eenen ieder even zeer met heilige ontroering troffen. Zijne Koninklijke Hoogheid zettede zich weder neder. De eed werd gevolgd door pauken- en trompettengeschal. Daarna stond de President met de Leden der groote vergadering en alle de aanwezigen andermaal op, en de plegtige inhuldiging van den Souvereinen Vorst werd, op Hoogstdeszelfs daartoe bekomene vergunning, volbragt door het afleggen van den eed van trouw, dien de Voorzitter met luide woorden aflegde, terwijl alle de Leden gelijktijdig, door het uitsteken van de regterhand, hunne toetreding tot en vereeniging met de acte van inhuldiging te kennen gaven,

Digitized by Google

gedurende welken tijd Zijne Koninklijke Hoogheid met ongedekten hoofde bleef.

Driemaal riep de Wapenheraut met luider ſtemme, na deze eeden, uit: *Leve* WILLEM FREDERIK, SOUVEREIN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN! Een uitmuntend muzijk, door den Heer *Fodor*, lid van het Hollandsch Inſtituut, beſtuurd, verving deze uitroepingen, die met ſtillen ernst waren aangehoord. Hetzelve eindigde de plegtigheid.

Godsdienſtige redevoering na deze plegtigheid.

Aandoenlijk was het voor den Nederlander, bij wien het godsdienſtig gevoel ſteeds karaktereigen bleef, zijnen Vorst de eerſte oogenblikken van deszelfs plegtig erkende ſouvereiniteit te zien toewijden aan de hulde van het Opperwezen, wiens zegen alleen eene gewenschte uitkomst kan verleenen aan der menſchen beste bedoelingen. De Hoogleeraar *P. Haack*, Predikant bij de Gereformeerden te Amſterdam, hield nu, van den kanzel, eene godsdienſtige redevoering, naar leiding van den tekst 1 Samuel 7. vs. 15: *Samuel nu rigtte Israël alle de dagen zijnes levens.* Hij beſloot de redevoering met geluk- en zegenwenſchen aan den perſoon en het huis van den Souvereinen Vorst, mitsgaders aan de aanzienlijken, en eindigde met een treffend gebed, waarin Vorst en volk zich met de diepſte ontroering en hartelijkſte inſtemming vereenigden.

Na het uitſpreken van den zegen verliet de Souvereine Vorst met de beide Prinſen, en na Hem de Vorstinnen van het Souvereine huis het kerkgebouw met dezelfde plegtigheid, als bij het inkomen had plaats gehad; waarna alle de aanwezige perſonen volgden, terwijl de Preſident, Vice-preſidenten en Secretaris der groote vergadering de acte, welke van deze geheele plegtigheid was opgemaakt, onderteekenden, die dadelijk door den Preſident, aan het hoofd eener commisſie van twintig leden, aan den Souvereinen Vorst overgebragt en aangeboden werd, wordende de commisſie op gelijke wijze, als bij het overbrengen der aangenomene grondwet, ontvangen en uitgeleid.

Eindelijk werd door den Preſident eene commis-

Digitized by Google

ſie benoemd tot het opmaken en vastſtellen van het verbaal der beide gehouden vergaderingen, ten einde aan den Souvereinen Vorst te worden aangeboden, om bij Hoogstdenzelven te worden bewaard, ten behoeve van den Staat en tot zoodanig gebruik, als Zijne Koninklijke Hoogheid zoude oordeelen, daarvan te moeten maken; waarna de vergadering ſcheidde, om gezamenlijk den Souvereinen Vorst met den afloop dezer hoogstgewigtige gebeurtenis geluk te wenſchen (1).

De Vorstelijke familie had zich intusſchen op het balkon voor het paleis aan den volke vertoond, en was met luide toejuichingen der vergaderde menigte begroet. Van hetzelfde balkon had de Wapenheraut, vergezeld van zijne adſiſtenten, na voorafgaand pauken- en trompettengeſchal, de proclamatie der volbragte inhuldiging afgekondigd, die met geestdrift ontvangen was. Hetzelfde werd daarna op gelijke wijze aan de onderſcheidene pleinen der hoofdſtad herhaald, bij welke gelegenheid door den Wapenheraut een aantal zilveren en koperen penningen werden uitgeſtrooid, voerende op de eene zijde de beeldtenis van den Souvereinen Vorst, met het omſchrift: WILLEM D. G. G. (*door Gods genade*) PRINS VAN ORANJE NASSAU; op de keerzijde: GEHULDIGD TE AMSTERDAM MDCCCXIV, met het omſchrift: SOUVEREIN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN (2).

Publicatie wegens de inhuldiging van den Souvereinen Vorst.

Nog dienzelfden dag werd deze heugelijke gebeurtenis door den Souvereinen Vorst zelven bekend gemaakt bij de volgende publicatie.

WIJ WILLEM, bij de gratie Gods, Prinſe van Oranje Nasſau, Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden, enz. enz. enz.

Aan allen, die deze zullen zien, of hooren lezen, ſalut! doen te weten:

Dat Wij ons op heden hebben begeven in het midden der groote vergadering, repreſenterende de Vereenigde Nederlanden, en aldaar hebben afgelegd den eed, Ons bij de

(1) *Metelerkamp*, bl. 201—225. alwaar de *Acte* zelve wordt gevonden.

(2) *Metelerkamp*, bl. 225—229.

Digitized by Google

grondwet van den Staat voorgeſchreven, gelijk Wij wederkeeriglijk door die vergadering als Souvereine Vorst dezer landen zijn ingehuldigd.

Wij zullen als nu dadelijk overgaan tot het invoeren dier grondwet, en tot het benoemen van die hooge ſtaatsbeambten en collegiën, door welker raad of gezag zij gewild heeft, dat de magt van den Souvereinen Vorst zoude worden omſchreven en beperkt.

Alzoo wordt de band gelegd, welke Vorst en Volk te zamen hechten moet, en die, onder 's Hemels zegen, onverbrekelijk zijn zal.

Dat dan alle ingezetenen dezer landen, overreed van hun belang en pligt, om deze grondwet als het middelpunt van het algemeen heil te betrachten, zich als getrouwe onderdanen rondsom hunnen Vorst ſcharen, en Ons, elk in zijne betrekkingen, helpen en onderſteunen in onze pogingen, met dien ijver en ernst, welke Wij, ter liefde van het vaderland en uit beſef van heiligen pligt, nooit zullen ophouden aan te wenden in de ontwikkeling en toepasſing der gronden, op welke het ſtaatsgebouw verder moet worden opgetrokken.

Ten einde door deze onze pogingen des te zekerder het gewenscht doel bereikt worde, is het onze wil en begeerte, dat de vurigſte gebeden tot den Almagtigen worden opgezonden, om van Hem te ſmeken, dat Hij dit alles tot den meesten voorſpoed onzer landen doe gedijen, en dat Hij Ons en Ons huis zegene, en Ons bekwaam en getrouw make in de betrachting van die pligten, waartoe Wij verbonden zijn, en dat Hij dus onze regering doe ſtrekken tot heil van het vaderland; zullende voor deze plegtige gebeden het eerstkomende dank- en biduur, op Woensdag den 6den April afgezonderd, en deswege door de Commisſarisſen Generaal in de departementen, aan alle Leeraren der onderſcheidene gezindheden tijdige aanſchrijving gedaan worden.

En op dat niemand hiervan eenige onwetendheid voorwende, zal deze worden afgekondigd en aangeplakt, alomme, waar zulks te doen gebruikelijk is, en voorts in het Staatsblad der Vereenigde Nederlanden worden ingevoegd.

Gedaan te Amſterdam, den 30ſten Maart des jaars 1814, en van onze regering het eerſte.

WILLEM.

Ter ordonnantie van Zijne Koninklijke Hoogheid,
de algemeene Secretaris van Staat.
A. R. FALCK.

Digitized by Google

Algemeene illuminatie te Amsterdam.

Eene algemeene kunstverlichting herschiep den laten avond zelven van dat heden in eenen glansrijken en blijden dag. De prachtigste toestel, aan verscheiden publieke gebouwen bevorens gemaakt, deed thans de heerlijkste werking, waartegen vele inwoners door de schoonste en vernuftigste schilderijen, de hartelijkste en fraaiste bijschriften, en de rijkste en keurigste verlichtingen wedijverden, wordende alles, na het schoone weder van den ganschen dag, tot laat in den nacht met eenen heilspellenden hemel begunstigd. Geheel Amsterdam mogt dan ook als op den been geacht worden, om zich te vereenigen tot het heugelijkste Volksfeest, hetwelk door geene de minste ongeregeldheid gestoord, noch door eenig ongeluk verbitterd werd. Een geschenk van tienduizend guldens van den Vorst aan de armen van de onderscheidene Godsdienstige gezindheden, als mede aan de Huiszitten-armen der stad, deed ook de oogen der behoeftigen van vreugde-tranen overvloeijen.

Vereenigde zitting der vier klassen van het Instituut, door Z. K. H. bijgewoond.

Den volgenden dag, zijnde de laatste van de maand Maart, vereerde de Souvereine Vorst het Hollandsche Instituut van Wetenschappen, Letteren en Kunsten, met Hoogstdeszelfs tegenwoordigheid, vergezeld van de beide Prinsen en gevolgd door eenen zeer aanzienlijken stoet van militaire Kommandanten en van de Kommandanten der eerewacht. De vier klassen van het Instituut hielden ieder gelijktijdig eene buitengewone vergadering in de groote zaal van haar gebouw, het *Trippenhuis* genaamd, alwaar, bevorens de komst van Z. K. H., reeds de Commissaris Generaal van het departement der Zuiderzee, benevens de Burgemeesters der stad met derzelver Secretarissen, en eene Commissie uit den Raad de aangeboden eer der zitting hadden aangenomen. De President der toen voorzittende vierde klasse, de Heer *C. Apostool*, verlof van Z. K. H. bekomen hebbende, om het woord te voeren, deed eene inleidende aanspraak *ter ontwikkeling van het aanbelang dezer Maatschappij voor de Wetenschappen, Letteren en Kunsten, als mede voor den roem en de aangelegenheden des vaderlands.* — Daarna aan de klassen

vergund zijnde, derzelver werkzaamheden aan te vangen, hervattede dezelfde Voorzitter het woord tot het houden eener korte redevoering *ter verheffing van den Nederlandſchen kunstroem.* — De Voorzitter der eerſte klasſe, de Heer *C. G. C. Reinwardt*, had geoordeeld hare zitting het belangrijkst te kunnen maken voor Z. K. H. door *een kort verſlag van de reeds bij haar bearbeidde zaken, en wel voornamelijk van dezulken, welke door het Gouvernement, in den tijd, aan deze klasſe waren opgedragen*, en werd zulk een verſlag door den Secretaris der klasſe, den Heer *G. Vrolik*, voorgelezen. — De Voorzitter van de tweede klasſe, de Heer Mr. *W. Bilderdijk*, hield eene redevoering over *het belang der werkzaamheden zijner klasſe ten aanzien der Hollandſche taal, der Hollandſche fraaije letteren en der Nederlandſche geſchiedenis;* waarna de Heer *C. Loots* eenen Lierzang voordroeg *op het herſtel des vaderlands en dezer ſtichtinge, onder de regering van den Souvereinen Vorst.* — In de derde klasſe vond de Voorzitter, de Heer Mr. *D. I. van Lennep*, goed, Z. K. H. te onderhouden met eenige lettervruchten, zoo als de klasſe die gewoon was voort te brengen, ook tot eene nieuwe proeve, dat de Latijnſche dichtkunde, weleer de roem onzer geleerden, nog geenszins wordt verwaarloosd, en heette daarna, in fraaije *Latijnſche* dichtregelen, den Vorst bij de aanvaarding van deszelfs heilvoorſpellende regering hartelijk welkom. Hij werd vervangen door den Heer *J. Willmet* met een vertoog *over de belangrijkheid der uitbreiding en aanwending van de Oosterſche Letterkunde op de ſtaats- en handelsbetrekkingen van Nederland.* Eindelijk las de Heer Mr. *M. C. van Hall* eene *dichterlijke vertaling voor van eenige plaatſen uit de elegie van Tibullus aan Mesſala Corvinus*, waarvan de laatſten bijzonder konden worden toegepast op den tegenwoordig zijnde Vorst. — De vooraf geregelde werkzaamheden der klasſen hiermede afgeloopen zijnde, hervattede de Preſident der toen voorzittende klasſe het woord, om Z. K. H. nederig dank te betuigen voor Hoogstdeszelfs vereerende tegen-

Digitized by Google

woordigheid en zich ten geleide aan te bieden van den Vorst naar twee vertrekken, alwaar voortbrengſels van de kunst der Leden zijner klasſe, van muzijk- teeken- en ſchilderkunst waren ten toon geſteld. Z. K. H. betuigde Hoogstdeszelfs genoegen over het belangrijke en aangename dezer zitting, beſchouwde eenen geruimen tijd het ten toon geſtelde kunstwerk, onderhield zich gemeenzaam met de Leden van het Inſtituut, en verliet hetzelve, na een vertoeven van omtrent drie uren lang, met herhaalde betuigingen der hoogſte voldoening.

De Maatſchappij *Felix Meritis* door de Vorstelijke familie bezogt.

Schier onmiddellijk na dit bezoek van het Inſtituut, begaf zich Z. K. H. met Hoogstdeszelfs Gemalin, de beide Prinſen, den Prins van *Naſſau-Weilburg*, benevens de Grootofficieren en Dames van het paleis naar de Maatſchappij *Felix Meritis*. Het hooge gezelſchap door Preſidenten-Commisſarisſen en Leden Direkteuren, nevens den algemeenen Secretaris ontvangen en in de kleine entrékamer van het gebouw ingeleid, en van daar, na het gebruik van eenige ververſchingen, op de gehoorzaal gebragt zijnde, ontving aldaar de hulde, door den Heer *B. Klyn Bz.*, namens de Maatſchappij, in dichtmaat aan Z. K. H. toegebragt. Op de zaal der Phyſica, werd hetzelve begroet door den Heer *J. Buys*, die voorts eene natuurkundige proeve deed. In het departement van Teekenkunde werd door den Heer *D. Verſteegh* een kunstboek met teekeningen vertoond. In het kabinet van Phyſiſche inſtrumenten deed de Heer *J. H. van Swinden* eene verklaring omtrent het bomſchieten. De gallerij van beelden vertoonde tevens de werkzaamheden van eenige liefhebbers naar het pleisterbeeld van *Germanicus*. De Heer *G. Moll*, Hoogleeraar in de Natuurkunde te Utrecht, ontving HH. KK. HH. op het obſervatorium, de inrigting en het gebruik daarvan vertoonende. Eindelijk had de Heer *A. van Hemert* de eer, zijn kabinet van hoorns, ſchelpen, glaswerk enz. aan het Vorstelijk gezelſchap te vertoonen, hetwelk ten half vier ure vertrok, in de harten van alle de aanwezigen, bij de aandoening van vreugde over

Digitized by Google

Hoogstdeszelfs bezoek, ook het gevoel van dankbaarheid achterlatende voor de blijken van minzaamheid, algemeen betoond.

Alzoo had dan de werkzaamheid dezer ſtichting eene proeve mogen geven, welk eenen voortreffelijken invloed de koophandel hebbe, om den geest te beſchaven en te verlichten, en hoe gelukkig de maatſchappij in het algemeen door verdienſten moet worden, wanneer wetenſchappen, letteren en kunſten zich met den handel zusterlijk vereenigen, om elkanderen te onderſteunen en dienstbaar te zijn. De toonkunst alleen kon nu nog ſchijnen te ontbreken aan het geheel vertoon der werking van dit uitmuntend geſticht, doch dien zelfden avond verleenden Z. K. H., Hoogstdeszelfs Gemalin, de beide Prinſen en de Prinſeſſen Douarieres van Oranje-Nasſau en Brunswijk, nevens het geheele Hof, derzelver hooge tegenwoordigheid bij een Concert, waarin de compoſitiën van den Heer *C. A. Fodor* en den Heer *J. W. Wilms*, beide leden van het Inſtituut, door een uitmuntend orchest voorgedragen, en eene cantate, door den Heer *H. H. Klein* vervaardigd, door zijne eigene dochter en door die van den Heer *Rahuſen*, zijnde beide mededirekteuren der Maatſchappij, op de zedigſte en ſchoonſte wijze gezongen werden. Het geheel orchest beijverde zich niet ſlechts, om door de uiterſte juistheid te beantwoorden aan het vereerend gehoor, hetwelk aan hetzelve aanhoudend verleend werd, maar onderſteunde even oplettend de aanſpraak, welke de kunst der obligaatſpelers, als ſolisten of als concertanten, op de toejuiching maakte, welke deze dan ook van wege het Vorstelijk gezelſchap rijkelijk mogt ten deele vallen.

Een Concert in de Maatſchappij *Felix Meritis* door de Vorstelijke familie bijgewoond.

Den volgenden dag, zijnde Vrijdag, den 1ſten April, betrad Z. K. H. met Hoogstdeszelfs Vorstelijk gezin, onder de blijde toejuiching eener van alle kanten zamengeſtroomde menigte, des morgens, omſtreeks half elf uren, de Lands Werf, ten einde een aldaar op ſtapel ſtaande Fregat te zien afloopen. Een zeer talrijk en aanzienelijk gezelſchap verbeidde er de komst der Vorstelijke perſonen. Op de werf was, in de nabijheid van

Het afloopen van het fregat *de Eendragt* door de Vorstelijke familie bijgewoond.

Digitized by Google

het fregat, eene prachtig verſierde tent opgerigt, en ſpoedig na dat Hoogstdezelven aldaar zitting hadden genomen, liep het ſchip, volmaakt naar wensch, af. Pauken- en trompettengeſchal jinchte het vooruitzigt toe op het herſtel der Hollandſche zeevaart. Het fregat ontving van Z. K. H. den naam van *de Eendragt*. Na dit plegtig oogenblik begaf zich het Hooge gezelſchap naar de modelkamer en vertoefde aldaar eenen geruimen tijd. Vervolgens werd in het magazijn aan hetzelve een collation aangeboden, onder welks gebruik de toegang voor de aanwezigen werd opengezet, waardoor het vertrek weldra van een aanzienlijk aantal voorname vrouwen werd vervuld. Eindelijk verlieten de Vorstelijke perſonen de werf, onder een aanhoudend gejuich der menigte.

Te half drie ure had er eene audientie ten paleize plaats, ter algemeene gelukwenſchinge.

Bal door Burgemeesteren van Amſterdam gegeven ter eere der Vorstelijke familie, en door Hoogstdezelve bijgewoond.

Des avonds woonden Hare Koninklijke Hoogheden een feest bij, door Burgemeesteren der ſtad in het Diakonie- Oude-Vrouwenhuis, op den Binnen-Amſtel, toebereid. Te half tien ure door Burgemeesteren zelve aan den ingang van dit gebouw ontvangen en naar een, ſierlijk ingerigt en kunſtig verlicht, vertrek ingeleid, vonden HH. KK. HH. zich opgewacht door eenige jonge Jufvrouwen, die aan de Vorstinnen en de Dames van het Hof keurige bloemruikers aanboden, en waarbij eene derzelven een toepasſelijk versje uitſprak. Vervolgens traden de Vorstelijke perſonen, onder de luidſte toejuichingen en het ſpelen van het volkslied *Wilhelmus van Nasſauwen*, de feestzaal in, en zetteden zich op afzonderlijk voor Hoogstdezelven beſtemde geſtoelten. Het bal nam eenen aanvang en door het aanzienlijk gezelſchap, uit ruim 1200 perſonen beſtaande, werden verſchillende danſen uitgevoerd, waarin de Erfprins, Prins *Frederik*, benevens den Prins van *Nasſau-Weilburg* met innemende minzaamheid deel namen. Inmiddels werden der Vorstelijke familie ververſchingen aangeboden. Omſtreeks half een ure vertrok Hoogstdezelve, latende de aangenaamſte herinnering harer betoonde vriendelijkheid en hartelijke betuiging van

Digitized by Google

genoegen aan het gezelschap na, hetwelk zich tot laat in den ochtend met vrolijken dans bleef vermaken.

Verlichting en versiering van het Diakonie-Onde-Vrouwenhuis tot het feest der stad aan HH. KK. HH.

De kunstverlichting voor het gebouw verbeeldde eenen tempel aan de onsterfelijkheid gewijd, zijnde hoog 74 en breed 85 voet. Het schoone weder vergunde hieraan de heerlijkste uitwerking. In het gebouw was de groote zaal wederzijds in de lengte verdeeld in 8 vakken, met zinnebeeldige voorwerpen beschilderd, door onderschriften sprekende, als: 1. Een Lauwerskrans. — *Dit is het loon der liefde van de Burgers.* 2. Twee Hercules-knoopen, over elkander liggende en met een lint verbonden. — *Zij heeft tot menige overwinning gediend.* 3. Een bloeijende Oranjeboom. — *Door de gunst van God.* 4. Een Palmboom. — *Door zijne kwetzingen vruchtbaarder.* 5. Een Toom en Gebit. — *Het geleidt en beteugelt.* 6. Een zich slingerende Wijngaardrank. — *Na de tranen vruchten.* 7. Eene Zonnebloem, gekeerd naar de stralen der zon. — *Altoos dankbaar.* 8. Eene Slang, een boom beklimmende. — *De moedigen gaan overal.* 9. Een liggende Leeuw. — *Wie durft hem doen opstaan?* 10. Eene Slang met den staart in den bek. — *Het begin brengt het einde voort.* 11. Drie aan een gehechte Kransen, als: een lauwerkrans, een eikenkrans en een olijfkrans. — *Met dezen gekroond.* 12. Eene steile Rots met eenig geboomte. — *De weg der deugd is moeilijk.* 13. Eene heldere Ster. — *Zij wijst ons de oorden, waar wij moeten gaan.* 14. Een staande Leeuw. — *Zijn aanschijn alleen verwekt schrik.* 15. Een schip in zee. — *Zijn verlangen zal weldra vervuld worden.* 16. Eene steenen Wet-tafel, met een zwaard er dwars over heen liggende. — *De wet bestiert; de degen beschermt ons.* — Wijders pronkten boven den ingang der kleine zaal, waar de Vorstelijke familie was ontvangen, de wapens van den Souverein, met krijgstrofeën versierd, en boven den ingang der groote, tegen over den anderen ingang, het wapen der stad Amsterdam, op gelijke wijze versierd. Het orgel in de groote zaal was bedekt door de buitenzijde van een prachtig bal-

Digitized by Google

balkon, met gouden ornamenten. Hier tegen over was een ruim orchest geplaatst, waaronder, even als onder het balkon, groote spiegels waren geplaatst. Behalve deze beide zalen waren nog drie kleinere vertrekken rijk gestoffeerd en geschikt tot onderscheidene vermaken, beantwoordende alles aan den welverdienden roem van den architect *A. van der Hart*, lid van het Instituut, en van den bekwamen kunst- en tooneelschilder *F. J. Pfeiffer Junior*, die alles naar het ontwerp en de teekening van den bouwkunstenaar had uitgevoerd.

De Vorstelijke familie verlaat Amsterdam.

Op Zaturdag, den 2den April, des morgens te negen ure, verliet de Vorstelijke familie de hoofdstad. De regering derzelve was aan de twee honderd roeden op den Haarlemmer weg bijeen, om van Hoogstdezelve plegtig affcheid te nemen, welke tot aldaar was uitgeleid door de eerewacht, en nu met de vriendelijkste betuigingen vertrok van het genoegen, door haar gedurende Hoogstderzelver verblijf te Amsterdam genoten.

Terugreize der Vorstelijke familie van Amsterdam naar 's Gravenhage.

Op de terugreize naar de hofplaats stapte de Vorstelijke familie af aan de hofstede van den Heer *van der Staal van Oudbeijerland*, te Hillegom, wordende aldaar begroet door den Commissaris Generaal van het departement der monden van de Maas, die de eer had aan Z. K. H. den Commissaris van het distrikt met de overige autoriteiten voor te stellen, en, in derzelver naam, alle de Vorstelijke personen aan te spreken. Na het gebruik van een ontbijt, bij het paraderen van den landstorm en een fraai veldmuzijk, verlieten HH. KK. HH. Hillegom, onder de welmeenendste blijken der volksliefde. Een detachement der eerewacht van Leiden, tot aan Hillegom het hooge gezelschap te gemoet gereden, begeleidde hetzelve tot aan het huis ten Dijl. Even buiten Hillegom, op de hoogte van het duin, had zich de landstorm van Noordwijkeroort, en te Lisse die van Voorhout en Sassenheim, door de regering dier dorpen voorafgegaan, in parade gesteld. Aan de Warmonderlaan stond de landstorm van Warmond, ook bevonden zich aldaar de leden van het Roomsch Seminarium dier plaats. Ook te Oestgeest

geest bevonden zich de autoriteiten op den doortogt en stond almede de landstorm in de wapenen, terwijl die van Rijnsburg zich geplaatst had bij Endegeest. Aan het Haagsche Schouw wachtte de Generaal *van Sandyk* den Souverein af op de grens van zijn militair arrondisement, alwaar tevens een sterk korps van de nieuw georganiseerde Leidsche Schutterij had post gevat, hetwelk Z. K. H. in oogenschouw nam en met de betuiging van zijn genoegen vereerde. Een weinig verder stonden die van den landstorm van Voorschoten, Katwyk en Valkenburg geschaard. Aan het huis ten Dyl werd het geleide van de Leidsche eerewacht op eene onderscheidende wijze door Z. K. H. bedankt. Dezelve werd aldaar vervangen door 's Vorsten lijswacht en een detachement dragonders van den Kolonel *Timmerman*. De landstorm van Wassenaar had zich ter dezer plaats in parade gesteld. Op alle de bovengemelde Dorpen, langs den rijweg gelegen, wapperden de vlaggen van de kerktorens en andere voorname gebouwen, en was genoegzaam de geheele bevolking op den been, allerwege door vreugdegalmen hare gehechtheid aan den Souverein en het Vorstelijke Huis aan den dag leggende.

Ontvangst van de Vorstelijke Familie op het paleis in het bosch.

Aan het eerste slaghek buiten het Bosch gekomen zijnde, werd de Souverein en de verdere Vorstelijke personen ontvangen door de eerewacht van 's Gravenhage, met den Luitenant Kolonel *van Boetzelaar* aan het hoofd, als mede door het korps dragonders van den Kolonel *Timmerman*, die gezamenlijk de Vorstelijke familie naar het paleis in het Bosch eskorteerden. Bij en rondom hetzelve hadden verscheiden detachementen militairen post gevat en was een gepast veldmuzijk geplaatst. Het korps van den Baron *van Heerdt* hield de wacht op het paleis, alwaar de Heer *van Hogendorp*, Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche Zaken, zoo voor zich als voor den Raad van het departement, den Commissaris van het distrikt en den Gouverneur van 's Gravenhage, HH. KK. HH. begroette en hunne hulde aanbood, terwijl vervolgens eene Commissie uit de Stedelijke rege-

ring van 's Gravenhage verlof verzocht en verkreeg van Z. K. H., om Hoogstdenzelven plegtig binnen de residentie te mogen inhalen.

Hierna verliet de Vorstelijke familie het paleis in het Bosch, en reed de trein meer statig door het bosch naar de residentie. De trein werd geopend door een Conducteur, gevolgd van een detachement dragonders van den Kolonel *Timmerman*, het geheele korps van den Baron *van Heerdt*, en het geheele korps der eerewacht. Dan kwamen de Secretaris van Staat tot de Buitenlandsche Zaken en de Commissarissen-Generaal tot de Zaken van Oorlog en van dit departement: voorts de Generaal *van Sandyk* en de Heer *van de Spiegel*; daarna de Raden van het departement in twee koetsen. Hierop volgde een detachement der lijfwacht. De Gouverneur van de hofplaats reed te paard naast de koets van HH. KK. HH. De koetsen der Vorstelijke familie werden gevolgd door een detachement der lijfwacht en het gevolg van het Hof. Het korps van den Kolonel *Timmerman* besloot den trein.

Plegtige inhaling van HH. KK. HH. in 's Gravenhage.

Tot ver buiten de Boschbrug stonden de korpsen van den landstorm van den Leidschendam, Voorburg en Rijswijk geschaard. Het losen van het geschut kondigde de komst van den trein op deze hoogte aan de hofplaats aan. Dezelve reed de fraai versierde Boschbrug over, door het korte Voorhout, tot aan de eerepoort op het Tournooiveld voort. Aldaar stond de geheele magistraat van 's Gravenhage, welke Z. K. H., het portier van de koets geopend hebbende, begroette. Voorts reed de trein over den Vijverberg en den Kneuterdijk, door het Voorhout, naar het Paleis. Van de Boschbrug af tot aan hetzelve was de weg vol van eene tallooze menigte aanschouwers, niet slechts ingezetenen van de residentie, maar ook van de naburige plaatsen. De nieuw opgerichte schutterij van 's Gravenhage stond van het bosch af in de wapenen geschaard. Het volk, reeds bij de intrede van den trein, het volstrekt verlangen te kennen gegeven hebbende, om de paarden van het rijtuig van HH. KK. HH. af te spannen,

Digitized by Google

werd zulks, aan den Vijverberg gekomen, toegestaan, zijnde degenen, die hier de tolken waren van den algemeenen geest, in het wit gekleed en met groene takken voorzien.

Binnen het paleis werden HH. KK. HH. door Commissiën uit de verschillende collegiën ontvangen, en weldra vertoonde zich de Vorstelijke familie op het balkon van het paleis, onder de ontzettende geestdrift eener menigte, welke de evenredigheid der bevolking van 's Gravenhage verre te boven ging.

Des avonds was de geheele hofplaats voortreffelijk verlicht, waarbij de eerepoorten op het Tournooiveld, op de Turfmarkt en voor het Stadhuis in fraaiheid uitmunteden. In het Voorhout, voor het Paleis, was eene fraai verlichte tent opgeslagen, waarin de muzijkanten van de schutterij den geheelen avond en een groot gedeelte van den nacht een heerlijk muzijk maakten. In den avond reed de Vorstelijke familie, in onderscheidene koetsen, voorafgegaan en gevolgd door de eerewacht, de gansche stad door onder het aanhoudend genot der ondubbelzinnigste blijken van hartelijke liefde. De straten wemelden den ganschen avond en nacht van menschen, op wier gelaat vrolijkheid en vergenoegen te lezen was, zonder dat iet hoegenaamd de orde of vreugde stoorde.

Pleegtige vereering der Haagsche schutterij van wege den Souvereinen Vorst.

Het had Z. K. H. behaagd, Hoogstdeszelfs goedkeuring te betoonen over de goede houding der, sedert eenige dagen opgerigte, schutterij van 's Gravenhage, die zich, met de grootste bereidvaardigheid had in staat gesteld, om den Vorst in volle wapenrusting te ontvangen; en ten blijke daarvan aan dezelve, zijnent wege, gedenkpenningen te doen uitreiken, van de heugelijke gebeurtenis, welke voor dit en de volgende geslachten eene bron van heil en geluk voorspelde. De eerste dag na 's Vorsten terugkomst, de 3de April, was daartoe bepaald. De gansche schutterij onder de wapenen gebragt, in de nabijheid van het hotel van H. K. en D. H. Mevrouwen de Prinsessen Douarieres van Oranje en van Brunswijk, werd

door haren Kolonel bekend gemaakt met het oogmerk dezer verzameling, en ontving, kompagniesgewijze, hoofd voor hoofd, den eerepenning uit de handen harer Kapiteinen, die zelve dien ontvangen hadden van hunnen Kolonel. Het genoegen straalde uit aller oogen; en het *leve Oranje* stroomde van aller lippen, hetwelk met het oude *Wilhelmus van Nassouwen* door de muzijkanten vervangen werd. Men bemerkte, dat Mevrouwen de Prinsessen uit haar hotel deze plegtigheid aanschouwden: nu schaarden zich de muzijkanten dadelijk voor het hotel, en herhaalden het keurig aangeheven feestmuzijk. De uitnemende vriendelijkheid, waarmede de Vorstinnen deze hulde ontvingen, deed de geestdrift der schutterij ten top stijgen, en vervulde haar met de heiligste voornemens, niet slechts om hare gewone pligten ijverig te betrachten, maar om zich voor te bereiden, om ook andere van grooter gewigt te kunnen volvoeren, wanneer zij eenmaal mogt geroepen worden, om voor Vaderland en Oranje te strijden. — Voor dit jaar werd zulks niet gevergd: het volgende droeg van dien edelen geest de loffelijkste blijken.

Tijding van den intogt der geallieerden in Parijs.

Het was in den namiddag van den 4den April, dat de Ambassadeur van Groot-Brittannie een courier ontving, op den 30sten Maart uit het hoofdkwartier der Geallieerde Mogendheden te Belleville, een dorpje een groot kwartier uur gaans ten oosten van Parijs, afgegaan met de tijding, dat de Hoofdstad van Frankrijk den volgenden dag door de geallieerde troepen zou worden bezet, hebbende deze op den 28sten Maart de Marne overgetrokken, en op dien zelfden 30sten aan het vijandelijk korps van den Generaal *Mortier* eene nederlaag toegebragt met verlies van acht duizend krijgsgevangenen en negen en zestig stukken geschut, waarop gekapituleerd was met ontruiming van Parijs. De Keizerin was geweken naar Rambouillet, een kasteel acht uren ten zuidwesten van de hoofdstad gelegen. — Des avonds ten acht uren werd deze tijding door het losfen van het geschut den volke aangekondigd

De onderhandelingen ter bevrediging der vereenigde Mogendheden, in den aanvang van Februarij te Chatillon geopend, hadden eene geheel andere uitkomst waarschijnlijk gemaakt. Men had eenen omtrek van vier uren gaans rondom die stad onzijdig verklaard, en de komst van Lord *Castelreagh* was in aller oogen het zekerst voorteeken van het treffen der bevrediging (1). Evenwel mogt de loop der krijgsbedrijven door de onderhandelingen niet gesluit worden. *Napoleon* had wel door zijnen gevolmagtigden een wapenstilstand voorgeslagen op zoodanige gronden, als de verbondene Mogendheden zelve voor eenen aanstaanden algemeenen vrede noodig zouden oordeelen; met aanbieding zelfs van de overgave der vestingen in die landen, welke door Frankrijk zouden afgestaan worden, mits de vijandelijkheden terstond wierden gestaakt: maar de Mogendheden hadden den wapenstilstand afgewezen, met aanbod echter om dadelijk voorloopige artikelen van vrede te teekenen, mits eene onmiddellijke overgaaf der nog bezette hoofdvestingen, als Antwerpen, Wezel, Maintz, Straatsburg en Besançon. — De gevechten van Champaubert en Montmirail, de terugtogt van *Blucher* op Chalons en de slag van Montereau hadden kort daarop een ander voorkomen aan den veldtogt gegeven. De Geallieërden verloren schier het gansche terrein (2), welk zij hadden gewonnen, en de krijgskans scheen hun op hunne beurt zoo onvoordeelig geworden, dat zij nu eenen wapenstilstand wenschelijk vonden en van hunne zijde voorsloegen. — Den 20sten Februarij, daags na den slag van Montereau vertoonde zich de Oostenrijksche Generaal, Graaf *Paar*, bij de Fransche voorposten met eenen last, die zoo veel grooter verwachting eener dadelijke bevrediging gaf, als op dien zelfden dag de Heer *de Rumigny* van Chatillon te Montereau bij *Napoleon* kwam met het ontwerp van een voorloopig verdrag, op die zelfde gronden, welken hij zelf bij den aanvang der onderhande-

Beloop van het Congres te Chatillon.

(1) Zie de *Nieuwe Nederl Jaarb.* bl. 491—494.
(2) Zie de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 480—485.

lingen had voorgeslagen; doch onder beding van bezetting der hoofdstad van Frankrijk door de Gealliëerden tot aan het beslissend sluiten van den vrede binnen een bepaald tijdbestek. Dit beding, hetwelk hem een valstrik scheen en ondragelijk voorkwam na zijne behaalde voordeelen, scheurde hij met verontwaardiging in stukken, terwijl hij, zoo als verhaald wordt, uitriep: „ik ben nader bij Weenen, dan zij bij Parijs!" Hij liet nogtans den geheimen Raad van Regentschap te Parijs bijeen roepen om over de vredesvoorslagen te raadplegen, dezelfde gevoelens wegens het slotbeding van daar verwachtende: doch, men zegt, dat eene groote meerderheid van dien Raad van begrip was den voorslag aan te nemen. Hij liet denzelven echter onbeantwoord, zoodat zijne gevolmagtigden te Chatillon veertien dagen bleven zonder eenigen last. — Inmiddels had *Napoleon* de hoop niet opgegeven op eene afzonderlijke bevrediging met Oostenrijk. Te dien einde schreef hij aan den Prins *van Schwartzenburg*, en op den 23sten Februarij kwam de Prins *van Lichtenstein* aan het Fransche hoofdkwartier met het antwoord van dien Opperbevelhebber. De Prins *van Lichtenstein* gaf vredelievende oogmerken te kennen en wilde tot het sluiten komen van eenen wapenstilstand, als het eenige middel tot den vrede: doch *Napoleon* bragt daar tegen in, dat moedeloosheid en misverstand bij de Gealliëerden waren ontstaan, en wilde van zijne zijde geenen stap hoegenaamd doen. — Het was wel waar, dat de Franschen weder in Troyes waren getrokken en de Gealliëerden teruggeweken tot Vendoeuvres en Chaumont: maar in dat tijdsgewricht, waarin de achterwaartsche beweging zich scheen mede te deelen aan de geheele krijgsmagt der verbondene Mogendheden, was *Blucher* begonnen het ontwerp uit te voeren, om den aanvallenden oorlog met meer kracht en beter zamenwerking te hervatten, en kort daarop deden de herovering van Soissons, de slag van Craone, en de bloedige gevechten van Laon de zwakheid der Fransche krijgsmagt blijken. En wat het ge-

Digitized by Google

waand of voorgewend misverstand der verbondene Mogendheden betrof, indien dezelve al noodig vonden om de banden der vereeniging op nieuw aan te snoeren, zij kwamen ook op den 1sten Maart te Chaumont tot een traktaat, waarvan het eerste artikel luidde: „Oostenrijk, Rusland, Engeland en Pruissen verbinden zich, ingevalle Frankrijk weigeren mogt de aan hetzelve aangebodene vredes-voorwaarden aan te nemen, de gansche magt hunner Staten te vereenigen, ten einde krachtdadiglijk den tegenwoordigen oorlog voort te zetten, en die magt met onderlinge overeenstemming te gebruiken, om aan zich zelven en aan gansch Europa eenen algemeenen vrede te verschaffen, onder welks bescherming alle de volken van Europa het rustig genot van hunne regten en onafhankelijkheid zullen kunnen smaken. Wel te verstaan, dat deze nieuwe overeenkomst geene inbreuk zal maken aan de wederkeerige verpligtingen, tusschen de hooge kontrakteerende Mogendheden bestaande, met opzigt tot het te leveren aantal troepen tegen den gemeenen vijand; integendeel verbindt zich ieder der kontrakteerende Mogendheden, op nieuw, bij het tegenwoordige traktaat, 150,000 man voltallig tegen den vijand in het veld te houden, de bezettingen der steden niet mede gerekend." De meest aan eenen inval van den Franschen kant blootgestelde Staten werden tevens uitgenoodigd tot toetreding in dit traktaat, en, daar deze defensive alliantie ten doel had, het juiste evenwigt in Europa te herstellen; de rust en onafhankelijkheid der Mogendheden te behouden, en willekeurige verkrachtingen van eens anders regt en grondgebied, waarmede de wereld gedurende zoo vele jaren gekweld is geworden, te beletten, zoo kwamen de verbondene Mogendheden tevens overeen, om den tijd, die dit traktaat moest duren, op twintig jaren te bepalen, van den dag der onderteekening af aan te rekenen, met voorbehouding, om dien tijd, voor dat dezelve zou verstreken zijn, indien de omstandigheden zulks vereischten, te verlengen.

Nieuw traktaat der vereenigde Mogendheden te Chaumont gesloten den 1sten Maart.

Afbreking der onderhandelingen te Chatillon.

Men gelooft, dat *Napoleon* geen kennis kreeg van dit nieuwe verbond, bevorens het afbreken van het congres te Chatillon. Op den 7den Maart, onmiddellijk na den veldslag van Craone, liet hij eenen kourier afgaan met hetgeen hij zijn *ultimatum* noemde. Zijn gevolmagtigde de Heer *de Caulincourt* had, op de begeerte van het congres om een Tegen-ontwerp van vrede in te leveren, doch overeenkomstig de gronden en voorwaarden, die reeds te voren gelegd en gemaakt waren, een uitstel gevraagd tot den 10den van Maart, doch vond niet goed op den bepaalden tijd iet anders voor te dragen dan stukken, die tot langwijlige onderhandeling strekkende waren. Zijn verzoek om nieuw uitstel werd hem tot den 15den toegestaan, en ook dien tusschentijd bragt hij in de hoop door, dat een nieuw voordeel den staat van zijnen meester zou verbeteren. De vruchteloozo doch dolle aanval van denzelven op Laon deed echter deze hoop verdwijnen. Men verzekert, dat de Keizer van Oostenrijk, door den neteligen staat van zijnen schoonzoon getroffen, hem op nieuw den Prins *van Lichtenstein* toezond, thans het tijdstip geboren achtende, om hem den vrede te doen aannemen; men voegt er bij, dat deze Prins *Napoleon* te Buij aantrof, en hem, tot zijne tegenwoordigheid toegelaten, in naam van den Keizer bad, de hand te leenen tot eene, nog mogelijke, schikking, terwijl eene stijfhoofdige weigering zijnen Meester zou noodzaken, hem over te laten aan het goedvinden der Bondgenooten, die, om eenen nationalen oorlog te voorkomen, de Bourbons in Frankrijk zouden terug roepen. Op deze woorden zou *Napoleon* eenen oogenblik stil gezwegen, doch eindelijk uitgeroepen hebben: „ ik vrees dien bullebak niet. — Misschien „ zult gij mij dringen tot eenen nadeeligen vrede, „ maar het zal meer in het belang van Oostenrijk „ zijn mij dien toe te staan, zoo als ik denzelven „ wil; want, indien het anders ware, zou ik genoodzaakt zijn binnen achttien maanden den „ Rijn over te trekken." Daarmede eindigde het gesprek, en, volgens hetzelfde verhaal, zou de

Keizer van Oostenrijk, geërgerd over zulk eene halstarrigheid, gezegd hebben: „ wel nu! hij zal „ ophouden te regeren (1)!"

Het was eindelijk den 15den Maart, dat de Heer *de Caulincourt* het tegen-ontwerp van *Napoleon* overgaf. Hij vorderde de linie van den Rijn, Antwerpen, Vlissingen, Nijmegen en een gedeelte der linie van de Waal; als mede Italie voor zijnen stiefzoon *Eugene Beauharnais*, Venetie daaronder begrepen. Hij vroeg niet, dat Holland werd terug gegeven, maar eischte schadeloosstellingen voor *Joseph* in vergoeding van Napels, voor *Jerôme* wegens Westfalen, voor *Louis*, door hem tot Groothertog van Berg benoemd, en voor *Eugene* ter vergoeding zijner regten op het Groothertogdom Frankfort. — Deze vorderingen werden verworpen en het congres ging uiteen (2).

De vijandelijkheden hadden geenszins stil gestaan gedurende deze, op niet uitloopende, onderhandelingen. Dit bleek reeds uit derzelver beloop en hetgeen daarvan in derzelver verslag werd aangevoerd, maar vordert eene meer onderscheidene opgaaf.

Vijandelijke aanvallen der Franschen in België.

In de eerste dagen van Maart had de Fransche Divisie-Generaal *Maison* alle de troepen, waarover hij beschikken kon, vereenigd, ten einde in Braband door te dringen. Hij wilde zich met de bezetting van Antwerpen vereenigen, en alsdan met deze magt op Brussel trekken. Hij bezettede Menen en Kortrijk en trok, op den 5den, met omtrent zeven duizend man en dertig kanonnen voort tot Oudenaarden, op zijn hoogst door twee duizend Pruissen en Saksen bezet. Hij rukte in gesloten kolommen met den stormmarsch tegen de stad aan, doch zag alle zijne pogingen mislukken. Een wel gerigt schrootvuur bragt de verwoesting in zijne gelederen en, na

(1) *M. de Pradt: recit historique sur la restauration de la Royauté en France le* 31 *Mars* 1814. — *Journal de Hainaut* 1816. N°. 238 p. 1.

(2) *Beauchamp: Histoire de la Campagne de* 1814 &c. T. II. p. 5.

Digitized by Google

den gallischen nacht de stad te hebben beschoten, zag hij zich genoodzaakt zijne onderneming te staken. Den 7den besloot de Generaal en Chef, Hertog *van Saksen Weimar*, eenen algemeenen aanval te doen, ten einde Kortrijk te verlossen. Het korps, onder de bevelen van den Pruissischen Generaal *van Borstell*, rukte langs den weg van Doornik naar Kortrijk voort, de vijandelijke voorposten werden met de bajonet van achter de verhakkingen verdreven, en het dorp Belichem nevens de hoogten van Kortrijk met den avond vermeesterd. Middelerwijl had zich de Saksische Kolonel *von Ziegler*, met een detachement Pruissische en Saksische troepen, naar den kant van het dorp Snevelghem begeven, dat met eene driemaal zoo sterke magt en zes stukken geschut door den vijand bezet was: maar de dappere troepen wierpen zich, zonder op de meerderheid van den vijand te letten, met de bajonet vooruit, en noodzaakten hen tot eene spoedige vlugt. — De volgende morgen was tot den algemeenen aanval bestemd, doch gedurende den nacht hadden de Franschen Kortrijk verlaten en zij ontruimden Menen in den volgenden. Hun verlies, in die verschillende gevechten, kon ten minste op twee duizend man worden geschat. — Ten zelfden tijde had de Generaal *Carnot*, aan het hoofd van omtrent vier duizend man, eenen uitval uit Antwerpen gedaan en zich van St. Nikolaas meester gemaakt: maar, de verijdeling van het ontwerp van *Maison* vernemende, had hij zich vergenoegd met de plundering der ommestreken en was naar Antwerpen terug getrokken.

Den 12den Maart des morgens te tien uren, vertoonde zich een detachement van de Fransche bezetting van Ostende van zes tot zeven honderd man, door den Generaal *Morant*, Gouverneur van Ostende, aangevoerd, voor Brugge en wierp hauwitzers in de stad, hoewel het zwak detachement der geallieerde troepen afgetrokken was, de poort open stond en er geen tegenstand werd geboden. Hij deed verscheidene vorderingen en bovendien 100,000 francs, binnen twee uren op te brengen: doch naauwelijks had hij den tijd, om een deel

dier eischen af te wachten, of de aannadering der terug keerende geallieërde troepen deed hem aftrekken. Evenwel voerde hij den Heer *van Severen*, Intendant van het departement van de Lijs, en den Heer *van Zuylen*, Maire der stad, als gijsselaars mede voor de verdere voldoening. Het garnizoen der stad werd, na deze verrassing, aanmerklijk door ruiterij versterkt, en aan de groote sluis van Slijkens werd een sterke post geplaatst, om den weg van Ostende te bestrijken, welke plaats nu op hare beurt bedreigd werd.

De bezetting van Antwerpen deed den 16den Maart eenen uitval, begaf zich naar Contigh en drong tot aan Vosberg door, niet ver van de brug van Waelhem, alwaar een langdurig gevecht ontstond, waarna zij op de vlugt geslagen en tot Antwerpen terug gedreven werd, met verlies van drie honderd gevangenen.

De verlossing van Belgie voltooid, en hetzelve onder eenen Gouverneur-Generaal gesteld.

Den 24sten dezer maand achtede het centrale bestuur van de geallieërde Mogendheden de verlossing van Belgie, ondanks de vijandelijke bezetting van Antwerpen, Ostende, Luxemburg en andere plaatzen, genoegzaam voldongen, om in de plaats der Heeren Graaf *van Lottum* en *Delius*, die in derzelver naam den openbaren geest geleid, de algemeene orde in het land bewaard, de nieuwe inrigting in eenige gedeelten van het bestuur geregeld hadden, en de eerste getuigen geweest waren van de herstelling der Belgische vrijheid, eenen Gouverneur-Generaal van Belgie te benoemen in den persoon van den Baron *van Horst*, die zijne bediening aanvaardde met de volgende aankondiging:

Door den wil der hooge geallieërde Souvereinen tot den post van Gouverneur Generaal van Belgie geroepen, wensch ik mij zelven geluk met eene keuze, die mij in betrekking brengt met een reeds door deszelfs dapperheid en vaderlandsliefde in de geschiedenis vermaard volk, en hetwelk, in de tegenwoordige omstandigheden, welhaast aan deszelfs alouden naam eenen nieuwen luister zal bijzetten.

Sedert twintig jaren onder een vreemd juk zuchtende, is het oogenblik eindelijk gekomen, waarin de volken van Belgie tot de roemrijke pogingen der hooge geallieërde

Mogendheden kunnen medewerken, welke geen ander doel hebben, dan aan ieder volk een ſtaatkundig beſtaan terug te geven, onafhankelijk van de willekeurige wetten van een' tiran, die het geluk der volken en van geheel Europa met voeten trad, om zijne toomlooze ſtaatzucht te voldoen.

De groote zaak, voor welke ieder man van eer ſtrijdt of arbeidt, vereischt ongetwijfeld zeer bezwarende opofferingen, maar het is de zaak der ganſche menschheid; het komt er op aan om het geluk van het tegenwoordig en van het toekomend geſlacht te vestigen, en wie zou dan de noodzakelijke opofferingen vreezen, om tot zulk een doel te geraken?

Ieder oogenblik gereed ſtaande om mij zelven voor die edele zaak op te offeren, en ſlechts naar het geluk hakende om dezelve nuttig te zijn, reken ik met vertrouwen op de goede gezindheden van alle klasſen van inwoners van dit gouvernement, mitsgaders op den ijver der beambten, om met beleid en ſtandvastigheid de maatregelen, die de omſtandigheden noodzakelijk zullen maken, te bevorderen.

Nieuwe en beter vereenigde zamenwerking van de legers der verbondene Mogendheden.

Volgens het ontwerp der verbondene Mogendheden hadden zich de verſchillende korpſen moeten zamen trekken, om gezamenlijk twee groote legermagten te vormen, die in volkomene verſtandhouding en vereeniging werken en elkanderen alzins onderſteunen konden. Te dien einde waren er verſcheidene achterwaartſche bewegingen noodig geweest. De Veldmaarſchalk *Blucher* had het legerkorps van *Sacken*, onderſteund door dat van *Winzingerode*, tot aan Craone en Brey-en-Laonais doen aanrukken, en zich in de ſtelling bij Laon geconcentreerd, met oogmerk, om den veldſlag aan te nemen, dien *Napoleon*, met zijne voornaamſte magt van wel tachtig duizend man, de Aisne bij Bery-au-Bac overgetrokken, hem ſcheen aan te bieden. Het korps van *Bulow* had de hoogte van Laon en de ſtad bezet, de andere legerkorpſen hadden zich aan beide kanten in de vlakten geſchaard. Op den 9den Maart des morgens deed de vijand, onder begunstiging van eenen dikken nevel, eenen aanval op Laon, doch hij werd heftig en koelbloedig afgeſlagen; daarna viel zijn regter vleugel, aangevoerd door den Hertog *van*

Digitized by Google

Raguza, aan op de korpsen der Generaals *Tork* en *Kleist*, met oogmerk om aan de bondgenooten den weg naar Marle af te snijden. De gevechten duurden met de grootste hardnekkigheid tot het vallen van den avond, zonder eenige beslissing, tot dat de beide vereenigde Generaals, omstreeks tien uren, de verdediging in eenen aanval verkeerden en het geheele korps van *Raguza* op de vlugt sloegen, met een verlies van vier duizend krijgsgevangenen.

Hevige gevechten bij Laon.

Napoleon had besloten, den volgenden dag een algemeenen aanval te doen. De Veldmaarschalk *Blucher* vond niet goed dien af te wachten. Hij zelf deed den linker vleugel des vijands door den Generaal *van Winzingerode* aanvallen, terwijl de Generaal *Langeron* deszelfs regter vleugel gade sloeg. — Offschoon dit den vijand dwong, om, voor dien dag, van zijnen aanval af te zien, deed hij niet te min nieuwe pogingen, om in zijn oogmerk te slagen, en beproefde nog tegen den avond de bemagtiging der stad Laon. Hij viel het dorp Similly aan, op den weg van Soissons aan het eind van het gebergte van Laon gelegen, hetwelk door troepen van *Bulow* was bezet: doch hij werd met onverschrokkene dapperheid afgeslagen, en zag zich genoodzaakt, in den nacht tusschen den 10den en 11den terug te trekken, latende een slagveld achter met dooden en gekwetsten bedekt, welke hij niet had kunnen medevoeren. Hij had meer dan vijftig stukken geschut verloren, eene groote menigte caissons en eenige duizenden gevangenen, hetwelk den Maarschalk *Blucher* den 13den uit Laon eene nieuwe proclamatie aan de Franschen deed afvaardigen, ten einde hen van allen tegenstand der Geallieërden te wederhouden. Eene dergelijke proclamatie deed de Generaal *Bulow* uit Laon eenige dagen later; terwijl de Graaf *von Alopeus* den 15den uit Nancij zich deed kennen als Gouverneur-Generaal van Lotharingen, door de verbondene Mogendheden benoemd en aangesteld, en zijn verlangen betuigde, om alle mogelijke middelen in het werk te stellen, ten einde den onvermijdelijken last en de gevolgen des oorlogs te verligten.

Digitized by Google

Napoleon heemt eene wijkende houding aan.

Na de nederlagen bij Laon was *Napoleon* over Soissons naar de Aube getrokken, en had post gevat tusschen Plancy en Arcis-sur-Aube. De Prins *van Schwarzenburg* was op hem aangerukt, had den 20sten Plancy, den volgenden dag Arcis ingenomen, en was daarna de Aube overgetrokken. De vijand, een algemeen treffen ontwijkende, was terug getrokken op Vitry, terwijl de geruchten der overwinningen van *Wellington*, midden door Frankrijk, in het hoofdkwartier der Geallieerden waren aangebragt.

Wederzijdsche proclamatiën in Frankrijk.

Het was *Napoleon* gemakkelijker gevallen de eerste proclamatiën van de Generaals der geallieerden aan de Franschen, in den aanvang dezer maand gedaan, te beantwoorden, dan derzelver wel verbondene zamenwerking te wederstaan. Den 5den Maart had hij in zijn toenmalig hoofdkwartier te Fismes hunne verklaring, dat zij elken landbewoner zouden laten dood schieten, die de wapens tegen de Geallieerden zou opvatten, met een decreet bestreden, waarbij niet slechts alle Franschen werden gemagtigd, maar zelfs opgeroepen, om zich te wapenen en op de aanpadering der Geallieerden de alarmklok te luiden, en waarbij tevens verzekerd werd, dat voor elk Franschman, die gevangen gemaakt of gedood mogt worden, een vijandelijk krijgsgevangen ter wedervergelding zou worden afgemaakt. — De Prins *von Schwartzenburg* had daartegen, als Generaal en chef van het groote Geallieerde leger, den 10den, geproclameerd: „ dat de krijgsgevangenen uit deze ligting in *masfa* naar veraigelegene staten der Geallieerden weggevoerd, — elke stedeling of dorpeling, die eenen soldaat doodde of kwetste, binnen vier en twintig uren gefusilleerd, — elke gemeente, waar de alarmklok luidde, verbrand, — elke plaats, waar een moord werd begaan, op eene brandschatting naar het getal der inwoners gesteld, waarvoor gijselaars mede genomen en vervoerd zouden worden, — elk dorp, waar opstand in *masfa* plaats vond, aan plundering en vlam overgegeven, — elk overbrenger van keizerlijke beve-

len als spion doodgeschoten, en alle Fransche krijgsgevangenen verantwoordelijk gesteld zouden worden voor hetgeen men den krijgsgevangenen der Geallieërden zou aandoen." — Gelukkig was deze allerschriklijkste spanning van korten duur.

Voortrukking van de legers der Bondgenooten.

Na de gevechten bij Arcis had de Prins *van Schwartzenburg*, op den 22sten Maart zijnen togt voortgezet, ten einde zich tusschen het Fransche leger en Parijs te stellen en zich omstreeks Chalons-sur-Marne met den Veldmaarschalk *Blucher* te vereenigen. Deszelfs ligte benden en die van den Prins *van Saxen-Weymar* overstroomden Vlaanderen, Picardie en Artois, en hadden zich achtervolgens meester gemaakt van Doullens, Montdidier, Compiegne, Noyon, Breteuil en Senlis. Geheel het noorden van Frankrijk was vermeesterd, behalve de sterke plaatsen. Het gros van het Silesische leger, geen ander bedwang vindende dan in het korps van den Generaal *Mortier*, was de Aisne weder overgetrokken, en rigtede zich op nieuw naar de Marne. *Blucher* zelf had den 18den zijne gansche magt in beweging gebragt naar Bery-au-Bac, en was, na het overhoop werpen der Fransche ruiterij, die hem den overtogt wilde betwisten, den 19den de Aisne overgetrokken. De Pruisen namen den weg op Fismes, de Russen dien op Reims, hetwelk zij overweldigden. *Blucher* nam voorts zijne rigting op Chalons, zonder te weten, wat er tusschen de Aube en de Marne voorviel, doch door dit voortrukken stelde hij het groote leger in staat de stoute onderneming te volvoeren, die het lot van Europa beslist heeft.

Aanslagen van *Napoleon* tegen de familie der *Bourbons*.

Napoleon, zich verzekerd houdende, dat zijne beweging tegen den regter vleugel van den Prins *van Schwartzenburg* dien Generaal naar den Rijn zou doen terug trekken, ten einde zijne gemeenschap open te houden, trok op Vitry aan, zonder te weten, dat die stad bezet was door drie of vier duizend Pruisen. Zijn Maarschalk *Ney* eischte de stad op onder bedreiging van de bezetting over den kling te jagen bij den minsten tegenstand; doch dezelve beantwoordde die bedreiging

met eene volstrekte onhandelbaarheid. *Ney* verwachtte het bevel van *Napoleon* tot dadelijken storm: doch deze vond goed Vitry in zijn rug te laten liggen en zich naar Dizier te wenden. Het te keer gaan van den algemeenen opstand in het noorden en het aftrekken van de verbondene Mogendheden van Parijs was zijn oogmerk. De tegenwoordigheid van den Graaf *d'Artois* broeder van *Lodewyk* XVIII had eene algemeene geestdrift voor het huis der Bourbons verwekt. Eene bezending van de regering en de voornaamste inwoners van Nancy had zich naar Vesoul begeven met dringend verzoek, dat *Monsieur* zich aan hun hoofd wilde stellen, daar zij met die van Bordeaux wilden wedijveren voor de zaak des Konings. *Napoleon* vernam dit gelijktijdig met den afval van Bordeaux, op welk berigt hij aan een korps ruiterij onder den Divisie-Generaal *Piré* bevel gaf, zich naar den kant van Chaumont te begeven en alle renboden en rijtuigen, die uit Vesoul kwamen aan te houden. Het was op den 25sten dat de Generaal *Piré* tot in Chaumont doordrong, en alzoo, de lijn van gemeenschap afgesneden hebbende, verscheidene voornaame personen opligtte, als den Baron *van Wissemberg*, Minister van Oostenrijk in Engeland, met den Graaf *Palfi* zijnen Secretaris, van Londen komende; den Zweedsche Luitenant-Generaal *Brand*, Minister van Zweden bij den Pruissischen Raad van Oorlog *Pequilhen* en de Heeren *Tolstoi* en *Marcoff*, Russische Ordonnances met last voor de onderscheidene hoofdkwartieren der Verbondene Mogendheden. Alle welke personen met derzelver papieren van groote aangelegenheid waren voor *Napoleon*; doch wier opligting hem weinig te vrede stelde, omdat de Hertog van *Artois* zelf de eigenlijke prooi zijner bedoeling was.

Een renbode aan *Napoleon* uit Parijs opgeligt.

Terwijl *Napoleon* naar St. Dizier aftrok, als wilde hij zich op Nancy wenden, werd hij door de ligte troepen der Gealliëerden niet weinig in zijne achterhoede ontrust; en onderschepte men eenen renbode, die een eigenhandigen brief van hem aan de Keizerin overbragt, waarin hij schreef,

schreef, naar de Marne te trekken, ten einde de geallieërden van Parijs te verwijderen, en den 21sten te St. Dizier te zullen zijn. Het bleek tevens bij de onderscheidene ontmoetingen, dat de korpsen van de Maarschalken *Ney* en *Macdonald* bij Vitry waren achter gebleven, doch zich gereed hielden om den verderen togt van *Napoleon* te dekken, en zich met hem te vereenigen. — Nog belangrijker was de opligting van een renbode uit Parijs door den Minister van oorlog afgezonden, wiens berigten de verzekering behelsden van de landing van tien duizend Engelschen te Livorno, van het inrukken der Oostenrijkers te Lyon, en van de gevarelijke stelling van het leger van den Maarschalk *Angereau*; van de bezetting van Bordeaux door Engelsche troepen, en van het oogmerk, welk men veronderstelde bij *Wellington*, om langs de Garonne voort te rukken, ten einde zich met de krijgsverrigtingen van den Oostenrijkschen Generaal *Bianchi* te vereenigen. Nog was hier bijgevoegd een verslag van den Minister van politie over den slechten geest te Parijs, en de vrees voor het uitbarsten van oproerigheden bij de minste verschijning der geallieërden.

Regtstreeksche aantogt op Parijs.

Ten gevolge dezer belangrijke ontdekkingen had de Prins *van Schwartzenburg* het groote leger in den nacht tusschen den 23sten en 24sten doen stand houden aan den linker oever der Marne, terwijl dat van *Napoleon* dezelve was overgegaan naar den regter. Het hoofdkwartier van het groote leger werd nu te Vitry genomen. Verscheidene regimenten van het Silesische leger verlieten den 25sten Chalons, en waren reeds op het punt om zich met hetzelve te Vitry te vereenigen, wanneer eensklaps bevel van den Koning van Pruissen aan den Maarschalk *Blucher* kwam, om zich regtstreeks op Parijs te rigten, zonder zich met *Buonaparte* of het Fransche leger op te houden. Dit was een besluit door den Keizer van Rusland en den Koning van Pruissen genomen, ten einde alle de gevaren af te snijden van eenen langdurigen veldtogt in een vijandelijk land en gebruik te maken van de gelegenheid, welke *Napoleon* zelf hun gaf, om

als verlosfers van Parijs op te komen. Ook het groote leger verliet den 25sten Vitry, keerde zich om, en trok in drie kolommen op Fère-Champinoise aan, in de rigting van Parijs.

Intusschen kwamen de korpsen der Maarschalken *Mortier* en *Marmont*, die voor *Blucher* waren terug geweken, naar Vitry af om zich met *Napoleon* te vereenigen: doch. stuitende op de voorhoede van den Kroonprins *van Wurtemberg*, konden zij naauwelijks hunnen aftogt dekken. Zij werden vervolgd tot Comantry en Fère-Champinoise, vonden zich aldaar door den Groothertog *Constantyn* met de Russische ruiterij in de flank gevallen, en namen al verder de wijk naar Sezanne, met achterlating van dertig stukken geschut en omtrent duizend krijgsgevangenen.

Het hoofdkwartier van het groote leger werd naar Fère-Champinoise overgebragt, alwaar het zich naauwelijks had gevestigd, wanneer men de troepen van *Blucher* zag aanrukken en de volkomene vereeniging der beide legers tusschen de Aube en de Marne plaats had.

Uit Parijs was eene kolom van vijf duizend man afgezonden, onder de Generaals *Amey* en *Pactod*, geleidende eenen ontzaggelijken toevoer van krijgsbehoeften en honderd duizend rations brood voor het leger van *Napoleon*. Gedekt door het korps van *Marmont*, was dit convooi tot omtrent Mont-Mirail gekomen, wanneer hetzelve zich zag aangevallen door de ruiterij van den Veldmaarschalk *Blucher*. Hetzelve wendde zich naar Fère-Champinoise, maar vond aldaar de ruiterij van het groote leger, die, van de vervolging van *Mortier* en *Marmont* terug geroepen, de vermeesstering van dit convooi voltooide. De beide Divisie-Generaals *Amey* en *Pactod*, vijf Brigade-Generaals, twaalf stukken kanon, vier duizend acht honderd man en al de toevoer vielen den overwinnaars in handen.

Terwijl voorts de kolommen voetvolk van den Veldmaarschalk *Blucher* op Mont-Mirail aanrukten, vervolgde het groote leger deszelfs marsch in drie kolommen op Ferté-Gaucher; het derde korps

Digitized by Google

dekte den ganschen legertrein, terwijl de ligte benden der Generaals *Laiseroff* en *Ledavin* het terrein schoon hielden bij Arcis en Troyes, tusschen de Seine en de Aube.

Men had intusschen de korpsen van *Mortier* en *Marmont* niet vergeten. Derzelver vervolging werd met zoo veel hevigheid hervat, dat zij allerwege hunne artillerij moesten achterlaten. Te Ferté-Gaucher werd hun deze vlucht nog noodlottiger door den aanval van de Pruissische korpsen der Generaals *Tork* en *Kleist*, aldaar den 26sten op het oogenblik aangekomen, dat zij er doortrokken, om op Meaux en Parijs te wijken. Zij sloegen zich, na een bloedig gevecht, waarin zij vijftien honderd krijgsgevangenen achterlieten, door de Pruissen heen, doch werden rusteloos vervolgd. Te Crecy scheidden zij zich, en nam het een den weg naar Meaux, het ander naar Lagny; blijvende niet te min het eerste door de ruiterij van den Generaal Graaf *Pahlen* en den Kroonprins *van Wurtemberg*, het ander door de Generaals *Tork* en *Kleist* aanhoudend vervolgd.

Van Meilleret, waar het groote leger deszelfs stelling had genomen op den 26sten, vervolgde het zijnen weg onverhinderd en bragt den 27sten het hoofdkwartier te Coulommiers, dertien uren gaans van de hoofdstad. Den zelfden dag bragt *Blucher* het zijne over te Ferté-sous-Jouarre, met oogmerk om den volgenden dag de Marne over te trekken, terwijl het groote leger haar bij Langy overging; zijnde het voornemen der geallieërden, om hunne geheele magt te vereenigen tusschen de Marne en de Seine, en zich meester te maken van de Mont-Martre aan de noordzijde van Parijs.

Den 28sten vervolgden zij hunnen marsch op Meaux. Tien duizend man nationale garden, nevens eenige linie-troepen, beproefden wel tusschen Ferté-sous-Jouarre en Meaux het hoofd te bieden aan het Silesische leger, maar de Generaal *Horn* hieuw met eenige eskadrons op hen in, en nam zelfs den Franschen Generaal gevangen. Een gedeelte van het korps van den Maarschalk *Mortier*, onder den Generaal *Vincent*, hield door het

afbreken van de brug bij Meaux den overtogt ſlechts voor eenige oogenblikken op.

Zelfbedrog van *Napoleon.*

Alzoo hadden de geallieërden binnen vier dagen na hunnen optogt van Vitry hunne legerbenden voor Parijs gebragt zonder eenigen tegenſtand, die het voortrukken hunner magt had kunnen vertragen; en had hen die ſnelheid hunner bewegingen vier marſchen op het Franſche leger en op *Napoleon* zelven doen winnen (1).

Bij dezen had eene hardnekkige volharding plaats in zijn ontwerp, om de geallieërden van Parijs af te trekken door het gevaar zijner krijgsbewegingen achter hunnen rug. Men zegt, dat hij aan zijnen broeder *Joſeph* en aan zijne Ministers wel uitdrukkelijk, door middel van eenen renbode, had gevraagd, of zij hem durfden gerust ſtellen omtrent de volſtandige houding van Parijs, ingeval een gedeelte van het leger van *Blucher* zich voor de hoofdſtad mogt vertoonen, terwijl hij eene krijgswending ging uitvoeren, die geheel Europa zou verbazen; en dat zijn broeder en de Ministers hem hadden durven verzekeren, niet ſlechts van eenen weêrſtand voor veertig uren, zoo als hij gevraagd had, maar van eene geregelde verdediging van acht dagen. — Deze gerustſtelling zou *Napoleon* ontvangen hebben te Arcis op het oogenblik, waarin hij nog onzeker was, of hij het groote leger der geallieërden wilde aantasten, dan wel zijne beweging naar het oosten aanvangen.

Op den 23ſten had *Napoleon* deze beweging ondernomen. Te St. Dizier vernam hij de nadeelige gevechten van de Hertogen van *Reggio* en *Tarente*, en dat zij niet zonder groot verlies hunne vereeniging te Vitry met den Maarſchalk *Ney* hadden volbragt. Den 24ſten trok hij over Vasſy naar Joinville, welke rigting hem nog meer van Parijs verwijderde. Het algemeen gevoelen in zijn leger was wel, dat de geallieërden op de hoofdſtad aanrukten, waartoe het uitblijven der tijdingen van daar ſedert den 19den geene geringe aanleiding gaf: maar *Napoleon* alleen ſcheen niets te

(1) *De Beauchamp*, T. II. p. 237—272.

zien noch te vermoeden. Vele officieren hielden zich verzekerd, dat hij van de verdediging had afgezien en zich met de bezettingen der vestingen wilde versterken, om zich alleen als eenen partijganger staande te houden. Anderen meenden, dat hij bedoelde de beide Keizers te gaan opligten, die men veronderstelde zich van Bar-sur-Aube naar Langres begeven te hebben. Zeker schijnt het, dat deze wending in verband stond met die van een gedeelte der ligte ruiterij, op den grooten weg van Chaumont naar Vesoul gezonden, niet slechts om den broeder van *Lodewijk XVIII* op te ligten, maar tevens den Keizer van Oostenrijk. Men zegt, dat deze Monarch, te Bar-sur-Aube gewaarschuwd, dertien mijlen met allen spoed te paard aflegde, door zijne keur-ruiterij vergezeld, om Chatillon-sur-Seine te bereiken.

Gevecht van *Napoleon* met de Russische ruiterij.

Gedurende den geheelen 26sten niet één zeker berigt gekregen hebbende van den marsch en de sterkte des vijands, dien hij zich verbeeldde dat hem volgde, zond *Napoleon* eenen Aide-de-Camp aan den Maarschalk Hertog van *Tarente*, niet slechts om de noodige verkenningen bij hem te zoeken, maar tevens om hem te doen weten, dat, in geval het geheele vijandelijke leger mogt opkomen, hij voornemens was eenen algemeenen slag te leveren, wiens goede uitkomst hem zijne gemeenschap met de naburige steden Brienne, Bar-sur-Aube en Chaumont zou verzekeren. De Aide-de-Camp vond den Hertog van *Tarente* een weinig aan gene zijde van Vassy, en ontving van hem berigt, dat zich omtrent tien duizend ruiters hadden vertoond met vijftig stukken geschut, nabij Harricourt langs den regter oever van de Marne, die van over de rivier geschoten hadden op de benden, welke van St. Dizier naar Vassy, op den afstand van eene halve mijl, die rivier langs waren getrokken. — Dit waren de ruiters van *Wintzingerode* en *Czernicheff*, die de bewegingen van *Napoleon* gade sloegen. — De Maarschalk *Macdonald* voegde er bij, dat, na den eersten aanval, slechts een klein aantal eskadrons het leger scheen te volgen. De Generaals *Milhaud* en *Lhuitier*, die die achterhoede van *Napo-*

leon uitmaakten, bevestigden deze berigten en meenden, dat er bij de vijandelijke ruiterij niet één soldaat was. Eenige Generaals waren van denkbeeld, dat dit de voorhoede was van het groote leger, hetwelk terug gekeerd was, en welks gedeeltelijke ruiterij het Fransche leger zou trachten om te trekken, ten einde ze tusschen Doulevant en Vasly in de zijde te vallen en derzelver vereeniging af te breken. De Maarschalk *Ney*, door *Napoleon* geraadpleegd, twijfelde geen oogenblik, of de vijandelijke legers hadden zich vereenigd en rukten op Parijs aan, terwijl deze ruiterij, die gediend had om de vereeniging te dekken, nu eeniglijk de bewegingen van het Fransche leger gade sloeg. *Napoleon* antwoordde op dit berigt, hetwelk hem in den nacht werd gebragt: „morgen zal ik zien, wat ik doe!" Doch twee uren daarna gaf hij bevel, om op marsch te gaan naar Vasy, willende tot eenen algemeenen slag komen in die rigting, welke hij zich, in weerwil van al wat men daartegen zeide, verzekerd hield, dat het vijandelijke leger genomen had. Het geheele leger, dezen tegenmarsch aangenomen hebbende, vond de voorposten der ruiterij van *Wintzingerode* eenige mijlen van Vasly. Zij trokken terug op St. Dizier bij de nadering der Fransche ruiterij, die de eerste Russische eskadrons over hoop wierp. Het geheele korps werd in slagorde gevonden op den regter oever van de Marne, op den weg van St. Dizier naar Vitry. *Napoleon* liet terstond St. Dizier aantasten door den Hertog van *Reggio*. De Generaal *Sebastiani* deed met zijne dragonders, jagers en lanciers den schitterendsten aanval op de Russen, die in weinige minuten de vlugt kozen in de rigting van Bar-sur-Ornain. De Fransche ruiterij maakte een groot aantal gevangenen en veroverde vier of vijf stukken geschut: maar, bij de vervolging zelve ziende, dat men met een afgezonderd korps had te doen gehad, hield elk zich verzekerd, dat de geallieerde legers voor Parijs stonden. *Napoleon* alleen bleef nog in zijn denkbeeld, dat de geallieerden zulk een stout besluit niet konden genomen hebben. Hij bragt den vol-

Digitized by Google

genden dag door met eenen nutteloozen aanval op Vitry, nog altijd door de Pruisſen bezet; en des avonds, als hij gereed ſtond, om de ſtad in brand te ſchieten, ontving hij de eerſte verzekering, dat de geallieerden zich te Meaux bevonden, en op de hoofdſtad aanrukten. De aanval op Vitry werd geſtaakt en de aftogt bevolen: doch in plaats van nu, over Sezanne, regtſtreeks op Parijs aan te rukken, hetgeen ſlechts drie geforceerde marſchen vorderde, of ten minſte den regten weg van Vitry naar Troyes in te ſlaan, dwaalde hij, als het ware, langs de dwarswegen van Vasſy naar Troyes, verwijderde zich nog al verder van Parijs en kwam den 28ſten op Doulevant terug ter zelfde plaats, waar hij den 23ſten ſtond. Toen ſcheen hij evenwel te begrijpen, dat hij geenen tijd meer had te verliezen. Den 29ſten met het krieken van den dag trok hij op Vandoeuvres, met de ruiterij, de artillerij en de bataillons zijner garden aan het hoofd der kolommen. Aan de brug van Doulancourt over de Aube gekomen, vond men eenen renbode, die tijding uit Parijs aanbragt, de eerſte, die men ſedert tien dagen had ontvangen. De inhoud was, dat daags te voren de geallieerde legers te Claye ſtonden, vijf uren van Parijs, en dat de Maarſchalken *Marmont* en *Mortier*, na voor den vijand terug geweken te zijn, zich in ſtaat ſtelden om de hoofdſtad te verdedigen.

Napoleon rukt te laat tot ontzet van Parijs aan.

Alle zelfsbedrog hield nu bij *Napoleon* op. Hij zag en doorzag zijnen val, en eene diepe verſtomming kenmerkte den ſtaat van zijn hart. Hij ſcheen verwonnen door den tegenſpoed, en bragt alzoo eenige uren door bij de brug van Doulancourt, omgeven van zijne Aides-de-Camp en verſcheiden Generaals. Voor een oogenblik ſcheen hij toe te geven aan de bekommeringen zijner Generaals over het lot van Parijs en zond hij den Generaal *Dejean* af met ſtellig bevel, om de hoofdſtad aan geene hardnekkige verdediging op te offeren. Men meent ook, dat hij, in dit korte oogenblik van onderwerping, de voorſpraak van den Keizer van Oostenrijk wenſchende, den Oostenrijkſchen Minister, die pas door hem was opgeligt, tot zich

riep en hem verzocht, zich naar zijnen schoonvader te begeven en deszelfs tusschenkomst te verzoeken voor zijne gemalin en zoon; en men verzekert, dat de Baron *van Wissenberg*, ter voldoeningen aan het verzoek van *Napoleon*, den weg nam naar Dyon, waar zich de Keizer van Oostenrijk bevond. Derwaarts werd ook een *M. de Galbois* afgezonden, ten blijke, dat *Napoleon*, bevorens de Geallieerden te Fontainebleau waren, zijne zaak reeds zoo wanhopig stelde, dat hij eene te late toevlucht zocht bij zijnen schoonvader, wiens bemiddeling hij te halstarrig had geweigerd. Zijne pogingen dienden nu slechts om zijne volslagene onmagt te kenmerken. Even vruchteloos beproefde hij den moed der zijnen op te wekken door het denkbeeld, dat de snelheid zijner bewegingen nu nog den vijand zou verrassen. Hij beval zijne gardes, die eenige uren rust moesten nemen te Vandoeuvres, naar Troyes te trekken, en alzoo twee marschen te maken op eenen dag. De overgegeven ijver en trouw zijner soldaten gehoorzaamden zijne bevelen: maar zijn lot was reeds beslist (1).

De legers der Bondgenooten voor Parijs.

De vereenigde legers van den Prins *von Schwarzenburg* en den Maarschalk *Blucher*, de Marne overgetrokken zijnde, waren op Parijs aangerukt langs drie verschillende wegen, over Meaux, Lagny en Soissons. Het korps van den Generaal *Sacken*, omtrent dertig duizend man sterk, bleef bij Meaux achter, om den overtogt der Marne te betwisten, ingeval *Napoleon* op kwam.

Bij het naderen der hoofdstad vonden de Geallieerden eerst slechts geringen tegenstand van de Hertogen van *Treviso* en *Ragusa*, die achterwaarts weken tusschen Claye en Bondy, ten einde zich zamen te trekken en hunnen stelling te nemen op de hoogten, die Parijs ten noordoosten dekken. De vluchtelingen uit alle de ommestreken vervulden de hoofdstad wel met schrik, maar de ligtzinnigheid der burgerij, de weidsche opgaaf der jongste voordeelen van *Napoleon* bij St. Dizier, en

(1) *De Beauchamp*, T. II. p. 272—288.

de ijdele geruststellingen door de handlangers van het Gouvernement verspreid, als ware Parijs buiten het bereik van eenen vijand, die op deszelfs ondergang toelegde, doch zelf dien vóór de hoofdstad zou vinden, hadden weldra de kalmte hersteld, waarin men zich nu niet wilde laten storen, zoodat *Napoleon's* broeder, en de Ministers met hem volhielden, dat de aanrukkende vijand slechts een detachement kon uitmaken uit het leger van *Blucher*. Men moest zich evenwel te weer stellen. Des zondags, den 27sten hield *Joseph* wapenschouw op het plein van de Tuilerien over zes duizend linie-troepen en twintig duizend man van de nationale garde, benevens eenige artillerijparken zoo rijdende als te voet, wier aftogt naar de kaaijen en bruggen zelfs den ligtzinnigsten geest toch ernstig en nadenkend maakte.

Op dien zelfden tijd was het Pruissisch korps van den Generaal *Torck* reeds handgemeen te Claye met de achterhoede der korpsen, die op Parijs terug trokken. Hetzelve ontmoetede wel hevigen tegenstand en leed geen gering verlies, maar, spoedig door versterking ondersteund, bleef het meester van Claye en het naburige bosch. Dit korps en dat van *Kleist* rigteden zich voorts van den weg van Meaux naar dien van Soissons, om plaats te maken voor het leger *van Schwartzenburg*, waarvan het zesde korps naauwelijks in linie kwam, of het geraakte slaags met de Fransche achterhoede te Ville-Parisis, alwaar de wederzijdsche Generaals eene schorsing der vijandelijkheden troffen voor vier uren.

Gesteldheid te Parijs.

Nog had de waan van veiligheid te Parijs geen einde. Den 28sten voor den middag vertoonde de hoofdstad nog het gewone tooneel van burgerlijk gewoel en schitterende praal. De wandelingen werden langs de wallen uitgelokt door het schoone lenteweder, en vonden zich, gansch onverwacht, belemmerd door het binnen brengen van gewonde krijgslieden, het vluchten van landlieden met gereedschap en huisraad, het aankomen van karren met geheele huisgezinnen, en het binnen drijven van kudden groot en klein vee. Nu was de na-

vraag veelvuldig, het ontzettend antwoord eenstemmig, de verslagenheid algemeen. Met den namiddag nam alles eene krijgshaftige houding aan en scheen zich het vertrouwen te herstellen. Men zag versterking uittrekken, men hoorde geruststellende, doch valsche, berigten van Officieren, die Parijs doorkwamen, en men bemerkte den voortgang der vijanden niet.

De aantogt der vereenige legers was nu ook min snel, dan onzigtig, geworden. De Generaal *Rayefski* drong met het zesde korps Russen tot voorbij Bondy door, terwijl de Kroonprins *van Wurtemberg* de hoogten van Chelles in bezit nam. De Fransche achterhoede week steeds terug, met den Mont-Martre van voren op haren linker vleugel.

Aanval op de verdedigers van Parijs.

In den morgen van den 29sten zonden de geallieerden hunne voorposten tot het bosch van Vincennes en vielen op de korpsen aan, die zich onder de muren van Parijs verzamelden. Het gesloten houden der winkels, de stilstand van alle bedrijven, de zigtbare verlegenheid der ambtenaars en derzelver geheimzinnigheid, alles duidde eene spoedige beslissing aan. Weldra vernam men, dat het Gouvernement eerst te rade was geworden om zich met de Keizerin te Parijs te handhaven, maar dat geheime berigten van den Aartskanselier een tegenstrijdig besluit hadden ten gevolge gehad. Niet alleen de eerste Dignitarissen des rijks, maar de Keizerin zelve met haren Zoon verlieten de hoofdstad.

Moedige verdediging der hoofdstad.

Behalve het overschot der korpsen, die voor de geallieerden waren geweken, had Parijs nog eene bezetting van zes duizend man, en twintig duizend nationale gardes, doch waarvan acht of tien duizend op zijn hoogst tegen den vijand geschikt waren. Men kon alzoo niet meer dan een dertig duizend man ten strijde voeren, en daaronder slechts achttien duizend, geoefende soldaten. Deze magt stond onder het onmiddellijk bevel van *Joseph Buonaparte*, bijgestaan door de Maarschalken *Mortier* en *Marmont*, nevens den Gouverneur-Generaal *Hulin*. Des avonds te voren had *Joseph* in zijne proclamatie aan de

Parijsenaars verzekerd: „ ik zal u niet verlaten!" Heden nam hij de geheele linie in oogenschouw, en liet zijne benden eene zamengetrokken stelling aannemen. Derzelver regter vleugel bezettede de hoogten van Belleville, Mesnil-Montant en den heuvel van St. Chaumont, rustende tegen het kasteel van Vincennes; het midden stond naar het Kanaal van Ourcq; van achteren gedekt door den Mont-Martre; de linker vleugel strekte zich uit van Mousseaux tot Neuilly. Meer dan honderd en vijftig stukken geschut, langs deze geheele linie voordeelig geplaatst, vermeerderden niet weinig de sterkte, welke haar heet geheele terrein verleende.

Het kwam op dezen dag nog tot geen treffen. — De vereenigde Mogendheden en derzelver Generaals regelden in eenen krijgsraad, gehouden in den nacht van den 29sten op den 30sten, het ontwerp van aanval. De Kroonprins *van Wurtemberg* zou op Vincennes; de Generaal *Raytfski* op Pantin en Belleville; de Rusfen en Pruisfen zouden op den grooten weg van Bondy langs het kanaal van Ourcq aanrukken. Terwijl dit aan den linker vleugel geschiedde, zou op den regter het leger van Silesie langs den weg van Soissons op St. Denis en la Villette voorttrekken om de hoogten van Montmartre aan te tasten, terwijl het groote leger zijne aanvallen deed tegen de hoogten van Belleville en Romainville, blijvende het derde korps met een gedeelte der ruiterij in reserve gelaten.

Den 30sten Maart des morgens te twee uren, gaf *Joseph* bevel om Parijs te verdedigen en de nationale garde te doen uittrekken, en tusschen drie en vier uren bragt de alarm-trom de geheele bevolking op den been, met eenen algemeenen wil bezield tot den uitersten tegenweer. Twee Parlementairs hadden zich te vergeefs vertoond bij de voorposten van *Mortier* en *Marmont*: men had ze geweigerd te hooren. Alles was bereid tot den dapperften tegenstand. Tegen vijf uren hoorde men het kanon en musketvuur naar den kant van Belleville en Chaumont. De politie

was rusteloos om den geest der burgers op te winden, door geschriften van dezen inhoud: „ zullen wij ons laten plunderen en uitbranden van twintig of dertig duizend vijanden, door een stouten partijganger aangevoerd, terwijl *Napoleon* hem in den rug komt vallen? Hebben wij geene kanonnen, bajonetten, pieken en zwaarden? Onze voorsteden, onze straten, onze huizen zijn onze schanzen; de straatsteenen, de dakpannen leveren ons de schriklijkste wapenen voor eenen inrukkenden vijand!" Slechts weinige afschriften kwamen hiervan in omloop: de goede burgerij beefde voor zulk eenen strijd en verhinderde de verspreiding dier denkbeelden. Een groot aantal vroeg wel om wapenen; doch wierp de pieken weg, welke men slechts in staat was te geven, en hield zich verraden. Er had ook reeds zamenrotting in de voorsteden plaats van het geboefte, hetwelk in algemeene ellende voordeel ziet en zich de verwarring door plundering ten nutte maakt.

Te acht uren in den morgen, begon de Russische Generaal *Rayefski* den aanval tegen de hoogten van Belleville en Romainville. De Prins *Eugenius van Wurtemberg* poogde den regter vleugel bij Belleville om te trekken, maar zag zich terug gestooten. Op hetzelfde oogenblik deed *Marmont* eenen aanval, liet het bosch en de huizen van Pantin bezetten en ondersteunde zijn gansche infanterij door eene voordeelig geplaatste artillerij. De kavallerij der geallieërden had geene ruimte om zich te ontwikkelen, terwijl het kanon der stad ontzettende gaten in de gelederen der infanterij schoot. Woedend was het gevecht op de hoogten tusschen Romainville en Pantin, welke dorpen verscheidene malen genomen en hernomen werden, en ten laatste in de magt der Franschen bleven. De overwinning werd voor de Geallieërden bedenkelijk zonder nieuwe versterking, en twee onvoorziene toevallen maakten dien toestand gevarelijk. De Generaal *Barclai de Tolly*, Opperbevelhebber van het Russische leger, vernam, dat de Maarschalk *Blucher*, in den morgenstond eerst ontvangen hebbende het ontwerp van den aanval, uit hoofde

Digitized by Google

van zijne verwijdering, niet voor den middag voor Montmartre kon zijn; en tevens dat het korps van den Kroonprins *van Wurtemberg*, niet voor na den middag deel zou kunnen nemen aan den slag beneden Vincennes. Nu werd het twijfelachtig, of men op heden de hoogten rondom Parijs wel zou kunnen meester worden; nu kwam de mogelijkheid voor den geest van eene snelle verschijning van *Napoleon*, hetzij met zijn leger in de achterhoede der gealliëerden, hetzij in persoon te Parijs, waar hem nog onberekenbare middelen konden ten dienste staan, en waarvoor de jongste berigten van den Generaal *van Winzingerode* konden doen vreezen. Dit alles inziende, oordeelde de Generaal *Barclai de Tolly* het noodig, de keur zijner Russische benden in het vuur te brengen, om het lot van dezen dag te beslissen. Oogenblikkelijk deed hij de grenadiers uit de reserve met de Pruissische en Badensche garden deel nemen aan de aanvallen van den Generaal *Rayefski*. Het dorp Pantin werd met de bajonet heroverd, en de Prins *Eugenius van Wurtemberg* nam het dorp Pres-saint-Gervais weg. Maar ook de Franschen kregen versterking en beproefden telkens weder aan te vallen: doch zij werden door de Russische grenadiers gestuit bij het bosch van Romainville en teruggeworpen in de dorpen Belleville en Mesnil-Montant. De Generaal *Barclai de Tolly* de heuvels tusschen Romainville en Pantin nu bezet ziende door kolommen van het groote leger, beval zijne regimenten zich te vereenigen en het verder aanvallen te staken, wel verzekerd, dat de komst van het Silesisch leger en van de voorhoede van den Kroonprins *van Wurtemberg* de vermeestering van Belleville en St. Chaumont min kostbaar zouden maken.

De meeste Fransche Generaals ontveinsden niet, dat Parijs op het punt stond van te bezwijken, ingeval de gealliëerden met grooter magt opkwamen: maar *Joseph Buonaparte* vleidde zich nog met het behoud van den zetel zijner familie. Van de hoogten van Montmartre zond hij zijne bevelen naar alle posten, en liet overal het woord zijner

Digitized by Google

proclamatie herhalen: „ ik ben bij u! verdedigt u!" Vier uren na het eerste kanonschot kwam hij zelf het eerst uit zijn denkbeeld, dat de gansche aanval door slechts vijf en twintig of dertig duizend man geschiedde. Het was omtrent dien tijd dat een Officier, *Peyre* genaamd, die den avond te voren in handen der kozakken gevallen en naar het hoofdkwartier der vereenigde Mogendheden was gebragt, tot *Joseph* terug keerde. Deze Officier, door den Gouverneur van Parijs, *Hulin*, uitgezonden, het zij op verkenning van de stelling en sterkte der geallieërden, het zij om de redenen te vernemen der afwijzing van derzelver parlementairen, doch door de kozakken opgeligt met zijnen gendarme als ordonnans, had de houding aangenomen van eene zending te hebben om over het parlementeren te spreken, en verzogt bij de voorposten gebragt te worden. Men wierp hem de afwezigheid van eenen trompetter tegen en zijn gemis van eene geschreven order, en hij werd eerst den volgenden morgen met het aanbreken van den dag naar Bondy gebragt. Hier overtuigde hij zich, dat het geen vijf en twintig of dertig duizend man was, die den aanval dreigde. Men zeide hem, dat men de bevelen van Keizer *Alexander* te zijnen aanzien zou vragen. Te zeven uren, terwijl hij reeds duidelijk het geschut op Parijs hoorde losfen, gaf de Prins *van Schwartzenburg* hem te kennen, dat hij gehoor bij den Keizer zou hebben. Hetzelve had daarna op deze wijze plaats. „ Bevorens de weigering der parlementairen op gisteren, had ik besloten de voorstellen af te wachten, die mij namens de stad Parijs zouden gedaan worden. Het is niet tegen het Fransche volk, dat wij den krijg voeren, maar tegen *Napoleon*, die, door den onregtvaardigsten aanval, na dat ik ter goeder trouwe en openhartig met hem had gehandeld, den oorlog in mijne Staten heeft overgebragt: heeft hij niet de verwoesting in mijn land, den brand in mijne hoofdstad te weeg gebragt? Ik kon wedervergelding oefenen: maar, ik herhale u, het is niet het Fransche volk, het is niet de stad Parijs, waar tegen ik krijg voere.

Denkt gij, dat Parijs zich verdedigt? — Ja, Sire, antwoordde *Peyre*. — Te erger, hervattede *Alexander*; gij hebt over de sterkte onzer legers kunnen oordeelen. Niet eene afdeeling slechts, zoo als men u wijs maakt, maar het leger van geheel Europa is voor uwe hoofdstad. Alle tegenweer zal dus ijdel zijn en vruchteloos bloed doen storten. Hoe sterk is het leger van Parijs? — Uwe Majesteit zal mij veroorloven op deze vraag te zwijgen. — Regt zoo! Maar, wijl men zich dan wil verdedigen, zoo zeg aan hem, die u zendt, dat na den stap, dien gij gedaan hebt, de hooge Mogendheden den Generaal *Barclai de Tolly* gelast hebben, om aan de voorposten den parlementair af te wachten, dien men zal goed vinden te zenden, om in onderhandeling te komen. Zie daar eenige proclamatiën, geef ze aan wien gij goed vindt. Vergeet vooral niet te zeggen, daar men zich wil verweren, dat ik altijd tot onderhandeling genegen zal zijn, zelfs al vecht men in de voorsteden: maar dat, de stad zelve met den degen in de hand verweldigd zijnde, wij geen meester meer zullen zijn, om onze troepen tegen te houden en Parijs voor plundering te bewaren. Vertrek, Mijnheer: het behoud van Parijs staat in uwe handen." Omtrent negen uren kwam *Peyre* van twee trompetters begeleid aan het dorp Pantin. De Russen staakten hun vuur: doch bij de Franschen hield men geenen oogenblik op. *Peyre* snelde met zijnen gendarme tusschen de hagelbui van kogels gelukkig heen en begaf zich naar Montmartre. Men zag hem aan voor eenen krijgsgevangen, maar *Hulin* bragt hem bij *Joseph*. Op het verhaal van *Peyre* was deszelfs ontzetting zoo groot, dat hij in de eerste outroering uitriep: „in dat geval, schiet er niets dan onderhandelen over!" Doch daarna kwamen bij *Joseph* en zijnen staf nieuwe twijfelingen op, en eerst een uur daarna sloegen zij volkomen geloof aan het verslag van *Peyre*, toen zij de vereenigde legers zich zagen ontwikkelen in de vlakte van St. Dizier op een front van twee mijlen. Het was nu op den middag. De nationale garde trok buiten de barrières om de linie

Digitized by Google

te verſterken, en men zag den toeſtel der geallieerden duidelijk tot eenen algemeenen aanval. De eerſte kolommen van het Sileſiſche leger waren nu aangekomen; St. Denis was ingeſloten. De Generaal *Langeron*, de Franſche troepen uit Aubevilliers verdreven hebbende, rukte over Clichy op Montmartre aan, terwijl de Pruisſen onder *Kleist* en *Tork* op Vilette en Pantin aantrokken. Zoodra hunne artillerij begon te werken, gingen de Franſche batterijën, tusſchen deze beide dorpen geplaatst, met zulk eenen nadruk los, dat verſcheiden hunner bataillons den aanval op de gealliëerden durfden hervatten. De Pruisſen wederſtonden den eerſten uitval, doch zij werden overmeesterd door den toevoer van troepen bij de Franſchen en het moorddadig vuur der bolwerken van Parijs: nieuwe bataillons van de Pruisſiſche en Badenſche garde beſlisten met de bajonet de herovering van het dorp Pantin.

Gedurende deze onderſcheidene gevechten waren de ſcherpſchutters der voorhoede van den Kroonprins *van Wurtemberg* tot Vincennes genaderd, en gaf de Generaal *Barclai de Tolly*, zulks vernemende, bevel tot den algemeenen aanval. De batterijen der gealliëerden ſtonden reeds aan den voet van den Montmartre, en wierpen kogels en bommen over het hoofd van *Joſeph Buonaparte* en van zijnen ſtaf. De Maarſchalk *Marmont* waarſchuwde hem, dat de Franſche troepen, ondanks derzelver heldhaftigen weerſtand, binnen anderhalf uur ſtonden te bezwijken voor de overmagt. Hij zelf zag, dat de vermeestering van Belleville, van de hoogte van St. Chaumont en van Montmartre den toegang tot Parijs open ſtelde, en oordeelende, dat het alzoo tijd was om aan zelfsbehoud te denken, beval hij den Kapitein *Peyre* den Aide-de-Camp te vergezellen, dien hij aan den Maarſchalk *Marmont* zond met last voor denzelven, om eenen wapenſtilſtand en eene dadiging te vragen van den Generaal *Barclai de Tolly*. Dit kon echter niet ſpoedig genoeg kennelijk worden, om veel nutteloos en woedend vechten te voorkomen, waarin

het

Digitized by Google

het gedurig aanrukken van nieuwe magt der geallieerden derzelver meerderheid ſtaande hield.

Parijs zelf bleef inmiddels in eene wonderbaarlijke bedaardheid. Nieuwsgierigheid en opmerkzaamheid gaven ſlechts aan alles eene ernſtige gedaante. De dapperheid der verdediging voldeed aan de nationale eer, en de algemeene geest ſcheen een voorgevoel te hebben van den gunſtigſten afloop. Deze werd ook tegen alle verwachting bevorderd door de ſchandelijke vlucht van *Joſeph* zelven, die, ondanks het geſchreeuw zijner ſpitsbroeders, zelfs dreigende op hem te ſchieten, voor aller oogen doorging, en zijn behoud aan de ſnelheid van zijn paard verſchuldigd was. De nationale garde miste haren Kommandant, doch herſtelde zich onder den Generaal *Moncey*. Te vergeefs hadden *Mortier* en *Marmont* nog eenen aanval tegen de Ruſſiſche en Badenſche garde beproefd: de Ruſſiſche, Pruisſiſche en Badenſche regementen wierpen allen tegenſtand onver, en menig een *ouden knevel*, zoo als het volk de Veteranen noemde, hoorde men den geest geven met de woorden: *zij zijn te ſterk!* — De Prins *van Schwartzenburg* had eenen parlementair gezonden aan den Generaal *Dronaut*, ten einde eenen nutteloozen tegenweer te ſtaken, die de veiligheid der inwoners van Parijs in gevaar zou brengen. *Dronaut* was geen Opperbevelhebber, doch zou den voorſlag overbrengen. *Marmont*, van de vlucht van *Joſeph* verwittigd, en de voordeeligſte ſtellingen in de magt der geallieerden ziende, zond van zijnen kant eenen parlementair aan den Generaal *Bartlai de Tolly* om eenen ſtilſtand van wapenen te vragen voor twee uren, zullende hij op die voorwaarde zijnen ſtand buiten de barrières ontruimen, en na het verloop van dit beſtand in dadiging komen. Deze voorſlag door den Generaal aan den Keizer van Rusland en den Koning van Pruisſen, die geenen oogenblik het ſlagveld hadden verlaten, overgebragt zijnde, werd het beſtand aangenomen en bevel gegeven tot het ſtaken des gevechts. Op de hoogten van Montmartre alleen vernam men den ſtilſtand niet ſpoedig genoeg.

Digitized by Google

Vier honderd Franſche dragonders wierpen zich nog op meer dan twintig duizend man, die met den ſtormmarsch aanrukten, en veroorzaakten ſlechts de verovering van den Montmartre met al deszelfs geſchut. Nu was ook de eerſte noodkreet binnen Parijs opgegaan. „ Daar zijn de vijanden! daar zijn ze!" was het woord, hetgeen men elkanderen overal toeriep. De Maires der onderſcheidene wijken van Parijs waren bij een; de Kapitein *Peyre* deed hun verſlag van zijne onderhandelingen; eene deputatie begaf zich naar het hoofdkwartier van *Marmont;* aldaar bevonden zich de Graaf *Orloff*, Aide-de-Camp van Keizer *Alexander*, en de Graaf *Paar*, Aide-de-Camp van den Prins *van Schwarzenburg*, gelast om het ophouden der vijandelijkheden te regelen met overleg van eenen Aide-de-Camp van *Marmont* en eenen Kolonel van zijnen Staf.

Kapitulatie van Parijs.

Op het woord kapitulatie omhelsden Keizer *Alexander* en de Koning van Pruisſen elkanderen, onder het uitſpreken der woorden: „ de zaak der menschheid is gewonnen!" Beiden hadden zij zich terſtond na de wapenſtilſtand begeven naar de hoogten van Belle-Ville: aldaar ontvingen zij de afgevaardigden der hoofdſtad. Omſtreeks vier uren begaf zich de Graaf *van Neſſelrode* in de ſtad, voorzien van volle magt tot kapitulatie. Dezelve werd geſloten onder beding: dat de Maarſchalken *Mortier* en *Marmont* aan het hoofd hunner korpſen met derzelver wapens en geſchut zouden aftrekken; en dat de vijandelijkheden in geen geval zouden hervat worden binnen de twee uren na deze ontruiming; terwijl Parijs werd aanbevolen aan de edelmoedigheid der geallieërde Mogendheden. De ontruiming van Parijs zou plaats hebben den 31ſten Maart des morgens te zeven uren; zijnde de onderteekening dezer dadiging geſteld op denzelfden 31ſten, te twee uren na middernacht. (1)

(1) *Beauchamp*, T. II. p. 282—331.

Digitized by Google

Maatregelen door *Napoleon* bevolen, doch onuitgevoerd.

Maar weinig scheelde het, of de tegenwoordigheid van *Napoleon* had deze overgaaf nog voorkomen en ten verderve van Parijs gestuit. Eindelijk van het aanrukken der gealliëerden op de hoofdstad zeker, had hij met ongelooflijken spoed zijnen marsch op Troyes gerigt, alwaar hij den 29sten des avonds te elf uren met zijne garde aankwam, na zijne soldaten te hebben afgemat met eenen marsch van twintig mijlen. In dien nacht, zegt men, zond hij zijnen Aide-de-Camp den Generaal *Girardin* naar Parijs, met bevelen voor de Ministers van Oorlog en Politie tot de uiterste verdediging, des noods tot in brandsteking der voorsteden en tot verdediging van het zuiden der stad, na de gemeenschap met het noorden, door het doen springen der bruggen over de Seine te hebben weggenomen; belovende *Napoleon* binnen twaalf uren aan het hoofd zijner legers te zullen zijn. Den 30sten des morgens verliet hij Troyes met zijne gardes, trekkende op Pont-sur-Seine en Moret aan; doch op den afstand van vijf mijlen van Troyes verliet hij zijn heer en sloeg zelf den weg in naar Sens. Te Villeneuve-l'Archeveque wierp hij zich met eenige vertrouwde Officieren in eene postkoets, met een gevolg van dertig personen, die zich zoo goed mogelijk toerusteden; terwijl op den afstand van éénen marsch vijftien honderd ruiters volgden. Op zijnen weg door Sens had *Napoleon* den Maire doen roepen, en hem gezegd, dat hij gevolgd werd door honderd en vijftig duizend man, voor wier onthaal gezorgd moest worden. Van Sens kwam hij in allerijl over Moret en Fontainebleau bij Juvisy, vier uren van de hoofdstad. Aldaar wachtede hij in eene herberg, met schijnbare gerustheid, de terugkomst af van zijnen Aide-de-Camp met berigten uit Parijs. — De uiterste snelheid had echter denzelven Parijs niet laten bereiken voor het oogenblik, dat de overgaaf geteekend was, waardoor de stad beveiligd bleef én van eenen algemeenen aanval der gealliëerden, én van de heillooze gevolgen der uiterste bevelen van *Napoleon*.

Eén dier bevelen zou niet te min Parijs aan

Digitized by Google

eene schrikkelijke vernieling hebben blootgesteld. Dezelve was heimelijk door *Napoleon* gegeven. In den avond van den 30sten te negen uren kwam een Kolonel, te paard, voor het hek van St. Dominique en vroeg naar den Directeur der Artillerij. De Majoor *de Lescourt* komt voor. „ Is het kruidmagazijn van Grenoble ontruimd? „ is de vraag, waarop geantwoord wordt: „ neen, zelfs is dit ondoenelijk bij gebrek aan tijd en aan paarden?" — „ Wel nu, het moet terstond springen!" De Majoor verbleekt. „ Aarzelt gij, mijn Heer?" zegt de Kolonel. *De Lescourt* bedenkt zich, vreest, dat het bevel aan eenen ander zal worden gegeven, en zegt met geveinsde bedaardheid, dat het geschieden zal. De Kolonel verdwijnt en *de Lescourt* beijvert zich met de ontruiming van een magazijn, waarin tweemaal honderd duizend ponden buskruid, vijf millioenen patronen, vijf en twintig duizend kardoezen met de kogels, drie duizend geladen hauwitzer-granaten en eene ontzaglijke menigte vuurwerken gevonden werden (1). De orde van St. Anne van de tweede klasse is *Alexanders* belooning geweest van dezen onschatbaren dienst, die Parijs voor eenen onberekenbaren ramp behoed heeft.

Napoleon reed des morgens van den 31sten al vroeg uit de herberg bij Juvisy zijnen Aide-de-Camp uit Parijs te gemoet; doch vernam onderweg reeds van eenen zijner Generaals, dat Parijs zich had overgegeven. Naar de herberg terug gekeerd besloot hij, na eenig overleg met de Officieren, die hij bij zich had, naar Fontainebleau terug te trekken, om aldaar zijn leger met de af-

(1) *Beauchamp*, T. II. p. 334—341. De Heer *Bosscha* spreekt van de laatste bijzonderheid, als van een algemeen gerucht, zoo veel men weet, niet tegengesproken, en ook door *Beauchamp* als waar overgenomen. — D. III. bl. 320. aant. N°. 14. Wij hebben *Beauchamp* in zijn stellig verhaal gevolgd, op grond van den brief van den Majoor *de Lescourt*, in de *Nederl. Staats-Courant* van 1814. N°. 89. Bladz. 4., over dit geval.

Digitized by Google

trekkende krijgsbenden uit Parijs te vereenigen. Dien zelfden dag kwam hij nog op het kasteel te Fontainebleau, waar ieder zijne verflagenheid en befluiteloosheid opmerkte. Den volgenden dag ontving hij naauwkeuriger berigten, waarbij hij vernam, dat de Parijfenaars de gealliëerden hadden ingehaald met de witte kokarde onder inroeping van het huis van *Bourbon*. Hij zond nu zijn voormaligen afgevaardigden op het kongres van Chatillon, den Heer *de Caulaincourt* naar Parijs met volkomene volmagt om alle de voorwaarden aan te nemen, welke de Mogendheden zouden vorderen. *Caulaincourt* kwam den 2den April, maar vond ter onderhandeling bij de Mogendheden geen gehoor; de Keizer van Rusland gelastede hem, aan zijnen meester, in naam der Mogendheden, voor te ftellen de keus van eene plaats en eenen ftaat van verwijdering voor hem en zijne familie. Men zegt, dat *Caulaincourt* geen moeds genoeg had, om zelf zulk een voorftel aan *Napoleon* te doen. Men vernam dien zelfden dag te Fontainebleau, dat de Graaf *van Schuwalow*, Aide-de-Camp van *Alexander*, te Melun gekomen was en een mondgefprek met *Napoleon* had gevraagd. Terftond vertrok iemand van wege *Napoleon*, om het oogmerk dier zending te vernemen; hij vernam hetzelfde hetgeen aan *Caulaincourt* in last was gegeven: maar deze eerfte onderhandeling had geen blijkbaar gevolg en bleef een diep geheim.

De intogt der Mogendheden in Parijs had reeds plaats gehad, en was voorafgegaan door eene openlijke verwerping van *Napoleon* en zijn huis met herftelling van den troon der *Bourbons*. De gealliëerden hadden wel hun belang niet uit het oog verloren, maar zich niet openlijk voor hetzelve verklaard; inzonderheid was Keizer *Alexander* onveranderlijk bij zijn befluit gebleven, om aan Frankrijk geenen Opperheer te geven, die door hetzelve niet uitdrukkelijk zou worden begeerd: doch eene heimelijke vereeniging, wier hoofden *de Rohan*, *de la Rochefoucault*, *de Montmorency*, *Chateaubriand*, *de Noailles* en andere voorname perfonen waren had zich reeds lang gereed gehouden, om

Intogt der verbondene Mogendheden in Parijs.

de eerste gelegenheid aan te grijpen ter verdrijving van *Napoleon* en herstelling der *Bourbons*. De zekere tijding, dat *Monsieur* de Graaf van *Artois*, broeder van hem, die zich het naast tot den troon geregtigd rekende en den naam van *Lodewyk XVIII* voerde, zich op Fransch grondgebied bevond, en de ontvangst tevens van deszelfs afkondiging te Vesoul gedaan den 27sten Februarij, hadden deze vereeniging, hoe wel heimelijk, reeds in werking gebragt door het verspreiden van een groot aantal afdrukken dezer afkondiging; en zoodra de getroffen wapenstilstand binnen Parijs bekend werd en de aanstaande intrede der Mogendheden zeker, verbond zich een honderdtal jongelingen, om op de plaats van *Lodewyk XV* het herstel van het huis der *Bourbons* uit te roepen, alhoewel nog niemand de gezindheid der Mogendheden hieromtrent kende.

Op den 31sten Maart des morgens om negen uren waagde het de Heer *Charles de Vauvineux* op de gemelde plaats de afkondiging van den Prins *van Schwartzenburg* met luider stemme aan de onstuimige en verdeelde menigte voor te lezen, de witte kokarde op zijnen hoed te zetten, en de kreet aan te heffen: *leve de Koning!* welke kreet hier en daar door de Verbondenen beantwoord maar niet terstond algemeen herhaald werd. Langzamerhand vermeerderde het geroep, en verscheidene aanzienelijke vrouwen, de jonge lieden aansporende om zich door witte linten en kokarden, welke zij hun aanboden, als Koningsgezinden te onderscheiden, bragten niet weinig toe tot dezen geest van omwenteling. Tot aan den middag toe vond dezelve hevigen doch nutteloozen tegenstand, doch de intrede der Bondgenooten, die een zegepraal der menschheid was, besliste den worstelstrijd. De ruiterij, onder bevel van den Grootvorst *Konstantyn* en de gardes van alle de vereenigde legers op den weg van Bondy naar Parijs zich in kolommen gesteld hebbende, begaf zich Keizer *Alexander* met zijnen Staf, zijne Generaals en derzelver gevolg naar Pantin, alwaar zich de Koning van Pruissen met

Digitized by Google

een gelijk gevolg bij hem voegde. Zij ontvingen alhier de Maires van Parijs, tot wien *Alexander* deze gedenkwaardige woorden voerde: „ het lot des oorlogs heeft mij hier gebragt. Uw Keizer, die mijn Bondgenoot was, heeft mij drie maal bedrogen; hij is gekomen tot in het hart van mijne Staten, om rampen over dezelve uit te ſtorten, waarvan de ſporen nog lang zullen over blijven. Eene regtvaardige verdediging voerde mij herwaarts; doch het zij verre van mij, aan Frankrijk betaald te willen zetten het kwaad, mij door hetzelve aangedaan. De Franſchen zijn mijne vrienden, en ik wil hun toonen, dat ik het kwaad kom vergelden met het goed. *Napoleon* alleen is mijn vijand; ik beloof mijne bijzondere beſcherming aan de ſtad Parijs; ik zal alle hare openbare inſtellingen handhaven en behouden; ik zal geene andere, dan de keur der krijgsbenden aldaar verblijf doen houden. Uwe nationale garde, zamengeſteld uit het puik van uwe burgers, zal blijven: het zal aan u ſtaan uw geluk voor het toekomende te verzekeren. Gij hebt een Beſtuur noodig, dat aan u en aan Europa de rust wedergeve: gij hebt te dezen ſlechts uwen wensch uit te brengen, en gij zult mij gereed vinden, om uwe pogingen te onderſteunen." Geen wonder dat nu bij de intrede zelve de hoofdſtad wedergalmde van het geroep *leve Keizer Alexander! Leve de Koning van Pruisſen*, afgebroken en vervangen door de kreet: *weg met den dwingeland! Leven de Bourbons!*

De hoofden der Koningsgezinde partij kwamen, meer dan zes honderd in getale bij een ten huize van *le Pellettier de Morſontaine*, tot wien de Graaf *Ferrand* het woord voerde, met dat gevolg, dat men een adres aan de beide Monarchen in gereedheid bragt, ten einde Frankrijk voor altijd van *Buonaparte* te verlosſen en de *Bourbons* aan hetzelve weder te geven. Keizer *Alexander* beantwoordde, nog laat in den nacht, dit adres met de verzekering: „ dat hij nooit met *Napoleon* of met iemand van zijn geſlacht zou handelen, en dat daarvan den volgenden dag openlijke

Digitized by Google

verklaring zou geschieden." Na de schorting van het Wetgevend Ligchaam door *Napoleon* op den laatsten dag des vorigen jaars (1) en bij den schroom van den Senaat voor den haat der natie, die vele van deszelfs leden vergeefs getracht hadden met de vlugt te ontwijken, was de Stedelijke Raad van Parijs het eenige ligchaam, om de stem des volks uit te brengen. Dezelve verklaarde, in eene afkondiging aan de inwoners der hoofdstad, *Napoleon* als de oorzaak der rampen en vernederingen van Frankrijk, en zwoer hem tevens af met wederkeering tot hunnen wettigen Heer. De Stedelijke Raad kon zich evenwel geene vertegenwoordiging des geheelen Franschen volks aanmatigen, er werden andere formen vereischt en ook door de Mogendheden gevorderd. Reeds ten drie uren des namiddags van dezen zelfden dag onderteekende *Alexander* de volgende afkondiging:

„ De legers der verbondene Mogendheden hebben Frankrijks hoofdstad bezet. De verbondene Souvereinen ontvangen de wenschen der Fransche natie. Zij verklaren dat, zoo de vredes voorwaarden sterkere waarborgen moesten behelzen, toen het er op aan kwam de eerzucht van *Buonaparte* te beteugelen, dezelve gunstiger zullen zijn, zoodra Frankrijk, tot een gematigde regering terugkeerende, zelve de verzekering der algemeene rust aanbieden zal.

„ Dien ten gevolge kondigen de verbondene Souvereinen af, dat zij niet meer met *Napoleon*, noch met iemand van zijn geslacht zullen handelen, en dat zij de onschendbaarheid van Frankrijk, zoo als het onder zijne wettige Koningen bestaan heeft, eerbiedigen. Zij kunnen zelfs verder gaan, dewijl zij bestendig hetzelfde grondbeginsel aankleven, dat het voor Europa's rust noodzakelijk is, dat Frankrijk groot en sterk zij. De staatsregeling, die de Fransche natie zelve zich zal geven, zal door hen worden erkend en gewaarborgd. Zij noodigen den Senaat dus uit, om eene provisionele regering aan te wijzen, die in de behoefte der administratie voorzien, en de constitutie voorbereiden kan, welke voor het Fransche volk meest voegzaam zijn zal.

(1) Zie *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 302.

Digitized by Google

Eene buitengewone oproeping van den Senaat door Prins *Talleyrand de Perigord*, als Vice-Groot-Kiezer, had het gevolg, dat de meeste Leden opkwamen, en dat door een aantal van vijf en zestig Leden een Tusschenbestuur werd benoemd op den Prins *Talleyrand*, den Graaf *Bournonville* en *de Jaucourt* beide leden van den Senaat, nevens den Hertog *van Dalberg* Staatsraad, en den Abt *de Montesquiou* voormaals lid der *Constituerende* Vergadering. Hetzelve verklaarde *Napoleon* en zijn geslacht vervallen van alle aanspraak op de oppermagt van Frankrijk, en kondigde den legers aan: „ dat zij ophielden soldaten van *Napoleon* te zijn; dat de Senaat en geheel Frankrijk hen van den eed aan hem ontsloeg." Het besluit van den Senaat was door het Wetgevend Ligchaam, ten getale van zeven en zeventig leden bijeengekomen, bekrachtigd, en van toen af vereenigden zich aller wenschen tot herstel der *Bourbons* op den Koninklijken troon. Herstel van *Lodewyk XVIII* op den Koninklijken troon van Frankrijk.

Eerst op den 3den April zag *Napoleon* zijn leger zamentrekken te Fontainebleau. Bij deszelfs wapenschouw deed hij eene aanspraak ter bemoediging om de hoofdstad te gaan verlossen. Hij werd nog wakker genoeg beantwoord: doch naauwelijks had hij zich weder in zijn paleis begeven, of de geest des krijgsvolks begon te weiffelen, waartoe de inkomende tijdingen uit Parijs niet weinig medewerkten. Na alle de wisselvalligheden van den oorlog en den staat der zaken overdacht te hebben, vonden zijne Generaals goed, hem de aftreding van den troon aan te raden. De Majoor-Generaal, die toegang had tot zijnen persoon, bezat moeds genoeg om dezen voorslag aan den Keizer te doen. Hij deed dien in den nacht, maar werd met zoo veel drift beantwoord, dat hij het niet waagde, daarop verder aan te dringen. De Maarschalken overlegden nu, den volgenden dag dit voorstel te hervatten en als het eenig middel voor te stellen, om geheel Frankrijk niet te verscheuren. *Napoleon* verliet zich nog op zijn krijgsvolk. Den 4den des morgens beval hij den optogt tegen Parijs over Essone, alwaar zijne voor- Afstand van *Napoleon*.

hoede ſtond. De Maarſchalk *Ney* waagde het, overluid het woord *afſtand* uit te ſpreken: *Napoleon* veinsde het niet te hooren en ging met de revue der troepen voort. Daarna volgt *Ney* hem in het paleis en tot in zijn eigen vertrek. Hier vraagt hij hem: of hij bekend is met de omwenteling te Parijs. *Napoleon* zegt met gemaakte bedaardheid, dat hij van niets weet; doch *Ney* hem de Parijſche dagbladen ter hand ſtellende, voerde hem toe: „ gij zijt geen Keizer meer: gij kunt over onze dapperen niet meer bevel voeren, het leger kan u niet gehoorzamen, zie hier de acte uwer ontzetting." *Napoleon* werd rood van toorn, maar *Ney* betuigde, dat zijn afſtand alleen Frankrijk kon redden. Daarna ving eene levendige woordenwisſeling aan, die afgebroken werd door de komst van den Maarſchalk *Lefèvre*, die hem driftig toevoegde: „ gij zijt verloren! Gij hebt naar den raad uwer dienaars niet willen luisteren; de Senaat heeft uwe ontzetting uitgeſproken!" Deze woorden en de overeenſtemming dezer Maarſchalken deden *Napoleon* in eenen vloed van tranen losbarſten. De Maarſchalken *Oudinot* en *Macdonald* kwamen hem niet ſlechts hetzelfde herhalen, maar tevens aanzeggen, dat zij hem niet zouden volgen tegen de wet, het vaderland en de eer, dringende almede aan op zijnen afſtand, terwijl *Macdonald* hem eenen brief vertoonde van den Senateur *Bournonville*, waarin de omwenteling onwederſtaanbaar werd genoemd. Na eenige uren geſchils en overlegs, liet *Napoleon* zich tot den afſtand overreden, doch onder beding, dat zijn zoon hem zou opvolgen. *Ney*, *Macdonald* en *Caulaincourt*, ſchoon allen even zeer van de afwijzing verzekerd, namen echter op zich, dien voorſlag over te brengen en voor het behoud van de *Napoleontiſche* dynastie te pleiten. — Het berigt, dat *Marmont*, met twaalf duizend man gehoorzaamheid aan het Tusſchenbeſtuur verzekerd had, vernieuwde *Napoleons* woede en voerde denzelven tot berouw over den reeds gedanen ſtap. Hij vroeg aan *Oudinot*, of het krijgsvolk hem zou willen volgen, doch op de ſtelligſte ontkenning

Digitized by Google

hiervan besloot hij, het nader berigt uit Parijs af te wachten.

De drie Maarschalken kwamen in den nacht van den 4den op den 5den bij Keizer *Alexander*, en beijverden zich ter goeder trouwe om zich van hunnen last te kwijten: doch *Talleyrand* deed de regten der *Bourbons* boven alle aanspraak van *Napoleon* voor zijnen Zoon zegevieren; en des avonds laat van den 5den keerden *Ney* en *Macdonald* tot *Napoleon* te Fontainebleau terug, die op het vernemen, dat de *Bourbons* des daags daaraan door den Senaat zouden erkend worden, angstvallig uitriep: „ waar zal ik dan voortaan met mijne familie kunnen leven?" Men antwoordde: „ waar het uwe Majesteit zal believen, bij voorbeeld op het eiland Elba, met een jaarlijksch inkomen van zes millioenen Livres." — „ Zes millioenen, zeide hij, dat is veel; ik ben niet meer dan een soldaat! Ik zie dus wel, dat ik afstand moet doen, en zeg aan alle mijne spitsbroeders vaarwel!" Hij zelf stelde nu, onder beding van een nader verdrag, waarbij de Bondgenooten hem de vervulling van het aangebodene zouden waarborgen, de volgende acte van afstand op: „ de Verbondene Mogendheden „ verklaard hebbende, dat Keizer *Napoleon* de „ eenigste hinderpaal is voor het herstel van den „ vrede van Europa, verklaart Keizer *Napoleon*, „ getrouw aan zijnen eed, dat hij afstand doet, „ voor zich en zijne erfgenamen, van de troonen „ van Frankrijk en Italie, en dat er geene per„ soonlijke opoffering, zelfs die van het leven, „ kan zijn, welke hij niet gereed is te doen voor „ het welzijn van Frankrijk." Den 11den April kreeg het verdrag tusschen de verbondene Mogendheden en *Napoleon* deszelfs volle beslag: het bestond uit de volgende artikelen.

Art. 1. Z. M. Keizer *Napoleon* doet afstand voor zich, zijne opvolgers en nakomelingschap, alsmede voor alle de leden van zijn geslacht van alle regt van Souvereiniteit, zoo op het Fransche rijk, het Koningrijk Italie, als over eenig ander land.

2. HH. MM. Keizer *Napoleon* en *Maria Louisa*, zul-

len hunne titels en rang behouden, ten einde dezelve, gedurende hun leven, te genieten. Des Keizers moeder, broeders, zusters, neven en nichten zullen desgelijks, waar zij zich nederzetten, de titels van Prinsen van zijn geslacht blijven voeren.

3. Het eiland Elba door Z. M. Keizer *Napoleon* tot plaats van zijn verblijf aangenomen, zal, gedurende zijn leven, een afzonderlijk Vorstendom uitmaken, hetwelk door hem in volle souvereiniteit en eigendom bezeten zal worden; daarenboven zal aan Keizer *Napoleon* in vollen eigendom verleend worden een jaarlijksch inkomen van twee millioenen franken in renten op het grootboek van Frankrijk, van welke som één milioen uitgekeerd zal moeten worden aan de Keizerin.

4. De Hertogdommen Parma, Piacenza en Guastalla, zullen in volle souvereiniteit gegeven worden aan H. M. de Keizerin *Maria Louiza*. Zij zullen overgaan op haren Zoon en nakomelingen in eene regt afdalende linie De Prins haar zoon zal van nu voortaan den titel aannemen van Prins van Parma, Piacenza en Guastalla.

5 Alle de geallieërde Mogendheden verbinden zich hare goede diensten aan te wenden, ten einde de vlag en het grondgebied van Elba door de Barbarijsche Mogendheden te doen eerbiedigen; te welken einde de betrekkingen met de Barbarijsche Staten op denzelfden voet gebragt zullen worden als die met Frankrijk.

6. Er zullen in de landen, van welke Z. M. Keizer *Napoleon*, bij deze voor zich en zijn geslacht afstand doet, domeinen voorbehouden blijven, of wel renten op het grootboek van Frankrijk, opleverende een vrij, en van alle lasten ontheven inkomen van 2,500,000 franken. Deze domeinen of renten zullen, in volle eigendom, behoren aan, en naar welgevallen besteed kunnen worden door de Prinsen en Prinsessen van zijn geslacht, en zullen onder dezelve verdeeld worden in diervoege, dat elks inkomen zal zijn in de navolgende evenredigheid:

Aan Mevrouw Moeder . . .	fr. 300,000.
Aan Koning *Joseph* en zijne gemalin .	— 500,000.
Aan Koning *Lodewyk* . . .	— 200,000.
Aan Koningin *Hortensia*, en hare kinderen.	— 400,000.
Aan Koning *Jerôme* en aan zijne gemalin .	— 500,000.
Aan Prinses *Elisa*	— 300,000.
Aan Prinses *Pauline* . . .	— 300,000.
	fr. 2,500,000.

Digitized by Google

De Prinsen en Prinsessen van Keizer *Napoleons* huis zullen daarenboven behouden hunne goederen, zoo roerende als onroerende, van welken aard ook, hetzij ze dezelve uit bijzonder, hetzij uit publiek regt bezitten, gelijk ook de renten, welke zij trekken, (mede als bijzondere personen.)

7. Het jaargeld van Keizerin *Josephine* zal op 1,000,000 in domeinen of inscriptien op het grootboek van Frankrijk verminderd worden. Zij zal in volle eigendom blijven genieten alle hare bijzondere goederen, roerende en onroerende, met magt om daarover te beschikken overeenkomstig de Fransche wetten.

8. Er zal aan Prins *Eugenius*, Onder-Koning van Italie een behoorlijk etablissement, buiten Frankrijk verleend worden.

9. De eigendommen, welke Z. M. Keizer *Napoleon* in Frankrijk bezit, hetzij als buitengewoon, hetzij als bijzonder domein aan de kroon verbonden; de fondsen door den Keizer geplaatst, hetzij op het grootboek, of in de bank van Frankrijk, in de actions des forêts, of op eeniger hande andere wijze, en welke Z. M. aan de kroon overlaat, zullen afgezonderd blijven als een kapitaal, hetwelk echter de som van twee millioenen niet zal te boven gaan, en besteed zal worden tot gratificatiën, ten behoeve van zoodanige personen, als wier namen zullen opgegeven worden in eene lijst door Keizer *Napoleon* te teekenen, en aan het Fransch Gouvernement over te zenden.

10. Alle diamanten der kroon zullen in Frankrijk blijven.

11. Z. M. Keizer *Napoleon* zal in de schatkist, en de overige Lands kassen doen terug storten alle de sommen en effecten, op zijn bevel daar uit geligt, met uitzondering van hetgeen, waarover beschikt is uit de civiele lijst.

12. De schulden der huishouding van Z. M. Keizer *Napoleon*, zoo als dezelve waren op den dag der onderteekening van het tegenwoordig tractaat, zullen oogenblikkelijk voldaan worden uit de achterstallen, door de algemeene schatkist aan de civiele lijst verschuldigd, volgens eene lijst, door eenen te dien einde benoemden Commissaris te onderteekenen.

13. De obligatiën van de Monte Napoleone te Milaan jegens alle schuldeischers, om het even of zij Franschen of vreemdelingen zijn, zullen stiptelijk vervuld worden; ten ware hierin eenige verandering gemaakt wierd.

14. Alle noodige paspoorten zullen verleend worden

tot den vrijen doortogt van Z. M. Keizer *Napoleon*, of van de Keizerin, de Prinsen en Prinsessen, en alle personen van hun gevolg, die verlangen mogten hen te vergezellen of zich buiten Frankrijk neder te zetten, als ook voor die van alle equipagiën, paarden en goederen, aan dezelve behoorende; dienvolgens zullen de gealliëerde Mogendheden officieren en manschappen leveren om tot eskorte te dienen.

15. De Fransch-Keizerlijke garde zal een detachement van 1200 tot 1500 man leveren, om Keizer *Napoleon* te eskorteeren tot naar St. Tropes; de plaats zijner inscheping.

16. Men zal een korvet en de vereischte transportschepen leveren, om Z. M. Keizer *Napoleon* en zijne huishouding naar de plaats van deszelfs bestemming te vervoeren, en deze korvet zal in vollen eigendom toekomen aan Z. M. den Keizer.

17. Keizer *Napoleon* zal vermogen met zich te nemen en als zijne garde te behouden 400 man vrijwilligers, 200 officieren, als onder-officieren en soldaten.

18. Geen Franschman, die Keizer *Napoleon* of deszelfs familie mogt gevolgd zijn, zal beschouwd worden zijne regten als zoodanig verloren te hebben, door niet binnen drie jaren in Frankrijk terug te keeren; ten minste zullen zij niet begrepen worden in de uitzonderingen, welke het Fransch gouvernement zich voorbehoudt, na verloop van dien tijd, te verleenen.

19. De Poolsche troepen van alle wapening, in dienst van Frankrijk, zullen vrijheid hebben om naar huis te keeren, en zullen hunne wapens en bagagie behouden, als een getuigenis hunner roemrijke diensten; de officieren, onder-officieren en soldaten zullen de hun verleende decoratiën en de jaargelden daaraan verbonden, behouden.

20. De hooge gealliëerde Mogendheden guarandeeren de uitvoering van alle artikelen van het tegenwoordig Tractaat, en verbinden zich om te verwerven, dat het door Frankrijk aangenomen en geguarandeerd worde.

21. De tegenwoordige Acte zal geratificeerd, en de ratificatiën te Parijs uitgewisseld worden, binnen twee dagen, of vroeger zoo mogelijk.

De algemeene verspreiding van dit stuk door geheel Frankrijk besliste in den geest der natie de verheffing van *Lodewyk XVIII.* Men wilde het ook met den meesten spoed ter kennisse brengen

Digitized by Google

van *Wellington* en den Maarſchalk *Soult*, die nog bloedig ſtreden in het Zuiden van Frankrijk: maar aanhangers van *Buonaparte* hielden de afgevaardigden te Montauban, tien mijlen van Toulouſe op, en veroorzaakten dat nog duizenden aldaar het leven verloren, terwijl Toulouſe zelve, zonder de menschlievende gezindheid der wederzijdſche Opperbevelhebbers in een puinhoop zou verkeerd zijn. De Maarſchalk *Soult* verkoos, na eene volkomene nederlaag, den aftogt.

Intogt van de Graaf *van Artois* te Parijs.

Den 12 April deed de Graaf *van Artois*, die reeds den 19den Februarij als broeder van *Lodewyk XVIII* uit Zwitſerland in Frankrijk was gekomen, zijne intrede te Parijs als Luitenant-Generaal des Rijks, en werd den 14den als zoodanig door den Senaat erkend. Reeds den 6den had dezelve eene acte van ſtaatsregeling vastgeſteld, waarbij de broeder van den laatſten Koning tot den troon werd geroepen: maar de ijverigſte Koningsgezinden wilden eene *herſtelling* en geene *herroeping*, en *Monſieur* zelf hield zich onbevoegd, die acte voor zijnen broeder aan te nemen.

De Keizer van Oostenrijk deed den 15den eene plegtige intrede. Daarna hielden de gezamenlijke verbonden Monarchen met Lord *Castelreagh*, als Gevolmagtigde van Groot Brittanje, zich bezig met het ontwerp van een vredes-tractaat.

Conventie tusſchen de Mogendheden en den algemeenen Stedehouder van Frankrijk.

Inmiddels werd den 23ſten April tusſchen Z. K. H. *Monſieur*, als algemeenen Stedehouder van het Koningrijk Frankrijk, en ieder der verbondene Mogendheden geratificeerd te Parijs de volgende Conventie.

De verbondene Mogendheden, vereenigd met het oogmerk om een einde aan de rampen van Europa te maken, en deszelfs rust op eene billijke verdeeling van magt tusſchen de ſtaten, die hetzelve uitmaken, te vestigen, en willende aan Frankrijk — thans tot eene regering terug gekeerd, welker grondbeginſels de noodige waarborgen tot behoud van den vrede verſchaffen — bewijzen geven van haar verlangen om in vriendſchappelijke betrekkingen met hetzelve te komen; willende tevens, zoo veel mogelijk,

Digitized by Google

Frankrijk bij voorraad de weldaden van den vrede doen genieten, zelfs voor en aleer alle de bepalingen deswege vastgesteld zijn, hebben besloten, om gemeenschappelijk met Z. K. H. Monsieur, zoon van Frankrijk, broeder des Konings, algemeenen Stedehouder van het Koningrijk van Frankrijk enz., eene staking der vijandelijkheden tusschen de respective Mogendheden te sluiten, en de herstelling der oude vriendschappelijke betrekkingen onderling te bewerkstelligen.

Dien ten gevolge hebben Z. K. H. Monsieur, zoon van Frankrijk, enz. enz. ter eenre, en Z. M. enz. ter andere zijde, Gevolmagtigden benoemd, om over een te komen wegens eene Acte, welke, zonder de bepalingen van den vrede te prejudiciëeren, de stipulatiën van eene staking der vijandelijkheden behelst, en welke, zoo dra mogelijk, van een Vredesverdrag zal gevolgd worden, te weten:

(*Opnoeming der hooge verbondene Mogendheden en van derzelver Gevolmagtigden.*)

Welke, na uitwisseling hunner volmagten, wegens de volgende artikelen zijn overeen gekomen:

Art. 1. Alle vijandelijkheden, zoo ter zee als te land, tusschen de verbondene Mogendheden en Frankrijk, zijn en blijven gestaakt, te weten: voor de legers te land, zoodra de Generaals, commanderende de Fransche legers en vestingen, aan de Generaals, commanderende de gealliëerde troepen, die tegen hen overstaan, zullen hebben doen weten, dat zij het gezag van den algemeenen Stedehouder van het koningrijk Frankrijk hebben erkend; en ter zee, voor de zeeplaatsen en stations, zoodra de vloten en de door de Fransche troepen bezette havens van het koningrijk Frankrijk dezelfde onderwerping zullen hebben betoond.

Ten blijke van de herstelling der vriendschappelijke betrekkingen tusschen de gealliëerde Mogendheden en het koningrijk, en ten einde hetzelve zoo veel mogelijk bij voorraad de voordeelen van den vrede te doen genieten, zullen de gealliëerde Mogendheden hare legers het Fransch grondgebied doen ontruimen, zoodanig als hetzelve was op den 1sten Januarij 1792, naarmate de vestingen, buiten de grenzen van dat grondgebied gelegen en door de Fransche troepen bezet wordende, ontruimd en aan de Bondgenooten overgegeven zullen worden.

3. De algemeene Stedehouder van het koningrijk Frankrijk zal, dien ten gevolge, aan de Kommandanten dier vestingen bevel geven, dezelve binnen de volgende tijdsbepa-

lin-

Digitized by Google

lingen over te geven; te weten, voor de plaatsen gelegen aan den Rijn, niet begrepen geweest zijnde binnen de grenzen van Frankrijk op den 1 Januarij 1792, en voor de plaatsen gelegen tusschen den Rijn en die zelfde grenzen, binnen den tijd van tien dagen, te rekenen van de teekening der tegenwoordige Acte; voor de plaatsen van Piemont en in de overige deelen van Italie, welke aan Frankrijk behoorden; binnen den tijd van vijftien dagen; voor die van Spanje, binnen den tijd van twintig dagen; mitsgaders voor al de overige plaatsen, zonder uitzondering, door Fransche troepen bezet, in dier voege, dat de gezamenlijke overgaven den eersten Junij aanstaande geschied zijn

De garnizoenen dier plaatsen zullen met wapens en bagagie uittrekken, alsmede met de bijzondere eigendommen der militairen en beambten van allerlei rang, zij zullen veldstukken mogen mede nemen, in evenredigheid van drie stukken voor elke duizend man, de zieken en gekwetsten daar onder begrepen.

Alles wat aan de vestingen toebehoort, en alles wat geen bijzonder eigendom der bezetting is, zal blijven, en in zijn geheel aan de Geallieerden overgegeven worden, zonder dat er iets van zal kunnen afgenomen worden. Onder hetgeen aan de vestingen toebehoort zijn begrepen, niet alleen de depôts van het geschut en de krijgsbehoeften, maar ook alle andere voorwerpen hoegenaamd, zoo als de archiven, inventarissen, plans, kaarten, modellen, enz. enz enz.

Dadelijk na de teekening der tegenwoordige Conventie zullen er Commissarissen van de geallieerde Mogendheden en van het koningrijk Frankrijk benoemd en naar de vestingen gezonden worden, om den staat, waarin zich de vestingen bevinden, op te nemen, en gezamenlijk de uitvoering van dit artikel te regelen.

De garnizoenen zullen troepsgewijze naar de onderscheidene liniën trekken, zullende men, wegens hunne terugkomst in Frankrijk, onderling overeenkomen. De blokkaden der vestingen in Frankrijk zullen dadelijk door de geallieerde legers opgeheven worden. De Fransche troepen, een gedeelte uitmakende van het leger in Italie of vestingen in dat land of aan de Middellandsche zee bezettende, zullen onmiddellijk door Z. K. H. den algemeenen Stedehouder van het koningrijk terug geroepen worden.

4 De bepalingen van het voorgaande artikel zullen ook op de zeeplaatsen toegepast worden; de contracterende

Mogendheden zich evenwel voorbehoudende, om in het definitief Vredes-traktaat het lot te bepalen der arsenalen, mitsgaders der gewapende en ongewapende oorlogschepen welke zich in die plaatsen bevinden.

5. De vloten en schepen van Frankrijk zullen in hunne respective stations blijven, behoudens het uitloopen van vaartuigen met missiën belast, maar het onmiddellijk gevolg dezer Acte binnen 's lands zal zijn de opheffing der blokkade ter zee of te land, de vrijheid der visscherij, die der kustvaart, vooral die tot de proviandering van Parijs noodzakelijk is; alsmede het herstel der handelsbetrekkingen, overeenkomstig de inwendige reglementen van ieder land; het onmiddelijk gevolg buiten 's lands zal zijn de vrije proviandering der steden, en het vrije vervoer van krijgs- of handeltransporten.

6. Ten einde alle aanleiding tot klagten en twisten voor te komen, welke ten opzigte van prijzen, na het teekenen der regenwoordige Conventie gemaakt, mogten ontstaan, is men onderling overeengekomen, dat de schepen en goederen, welke in het kanaal en in de Noordzee, na den tijd van twaalf dagen, te rekenen na de uitwisseling der ratificatie van de tegenwoordige Acte, mogten genomen zijn, wederzijds zullen terug gegeven worden; van het kanaal en de Noordzee af tot de Kanarische eilanden, tot aan de linie, die welke na den tijd van eene maand, en eindelijk in alle de overige gedeelte der wereld, zonder eenige uitzondering of bijzonder onderscheid van tijd of plaats, die, welke na den tijd van vijf maanden genomen zijn.

7. Van wederzijde zullen de krijgsgevangenen en soldaten, onder welke benaming ook zoo ter zee als te land, en vooral de gijzelaars, terstond naar hunne respective landen terug gezonden worden, zonder losprijs en zonder uitwisseling. Er zullen van beide zijden Commissarissen benoemd worden, om deze algemeene vrijstelling te bewerken.

8. De verbondene Mogendheden zullen, terstond na de teekening der tegenwoordige Acte, overgave doen van het bestuur der departementen of steden, thans door hare troepen bezet, aan de Magistraatspersonen benoemd door Z. K. H. den algemeenen Stedehouder van het koningrijk Frankrijk; de koninglijke autoriteiten zullen voorzien in het onderhoud en de benoodigdheden der troepen, tot op het oogenblik dat deze het Fransch grondgebied zullen hebben verlaten; zullende de geallieërde Mogendheden, ten gevolge harer vriendschap met Frankrijk, de militaire

Digitized by Google

requisitiën doen ophouden, zoodra de overgave aan de wettige magt zal geschied zijn.

Alles wat tot de uitvoering van dit artikel betrekking heeft zal door eene bijzondere overeenkomst geregeld worden.

9. Men zal zich onderling verstaan aangaande de tijdsbepalingen van Art. 3. en aangaande de wegen, welke de troepen der Geallieërden in hunnen afmarsch nemen zullen, ten einde de levensmiddelen aldaar vooraf in gereedheid kunnen worden gebragt Er zullen Commissarissen benoemd worden om alle de bijzondere schikkingen te regelen en de troepen te verzellen, tot op het oogenblik dat deze het Fransch grondgebied zullen verlaten.

Ter nakoming van welke hebben de respective Gevolmagtigden de tegenwoordige Conventie geteekend en met hunne zegels bestempeld.

Intrede van *Lodewyk XVIII* te Parijs.

Lodewyk XVIII bevond zich steeds in Engeland en deed den 20sten April eenen intogt in London met alle de plegtigheden, aan zijne herstelde Majesteit voegende. Den 25sten zag men hem te Calais met schepen van zijne Groot-Britannische Majesteit aanlanden. Den volgenden dag zettede hij zijne reize voort, vergezeld van *Madame*, de Hertogin van *Angoulême*, dochter van *Lodewijk XVI* en van de verdere Koninklijke familie. Op het kasteel van St. Ouën nabij Parijs gaf hij den 2den Mei gehoor aan de Leden van de onderscheidene ligchamen van Staat, Maarschalken en Generaals; en twee dagen daarna deed hij zijne plegtige intrede in Parijs.

Het lot van *Maria Louisa*, de gemalin van *Napoleon*; en van deszelfszoon.

De Gemalin van *Napoleon* had in de eerste dagen van April te Blois geenen geringen aandrang te wederstaan van hare schoonbroeders *Joseph* en *Jerôme*, om hen te volgen achter de Loire. Na vruchtelooze tegenspraak stond alreeds een rijtuig vaardig, om haar te vervoeren: maar nu verzettede zich *Maria Louisa* met kracht tegen dit geweld. Zij riep den Prefekt van het Paleis en de Bevelhebbers der garde, die in tegenwoordigheid der broeders van *Napoleon* verklaarden, dat zij geene andere bevelen dan van de Vorstin zouden opvolgen en zich tegen elke poging verzetten, welke strijdig met haren wil ondernomen werd. Het slot

van dit bedrijf was, dat de beide ontroonde Koningen alléén voor zich de wijk namen. Den dag daarna zag men den Graaf *van Schuwalow* te Blois komen, door de verbondene Mogendheden gelast, om *Maria Louisa* bij haren vader te brengen. De Keizerin vond goed, met den Koning van Rome, haren zoon, Blois te verlaten en zich met haar eigen krijgsgevolg naar Orleans te begeven, alwaar tot den 12den April toe een staat van angstige onzekerheid heerschte; wanneer de Prins *van Esterhazy*, door den Keizer van Oostenrijk aan de Aartshertoginne *Maria Louisa* gezonden, haar vertrek naar Rambouillet te weeg bragt Na eenig oponthoud in Zwitserland en Savoye, keerde zij, als Hertogin *van Parma* en *Piacenza*, met haren zoon, als Prins *van Parma*, den 21sten der volgende maand Mei tot de Keizerlijke familie te Schoenbrunn terug. (1)

Napoleon's vertrek naar het eiland Elba.

Napoleon zelf had tot den 21sten April te Fontainebleau vertoefd. Een toeval van beroerte, waarbij hij alle beweging en zijne stem verloor, had zijn vertrek naar Elba verwijld. Nog ziek zijnde, had hij steeds de Parijsche dagbladen begeerd. Eenmaal riep hij uit: „ had men mij voor drie jaren het honderdste deel der waarheden gezegd, die ik nu hoor, men zag mij nog op den troon!" Hij zelf draalde na zijn herstel nog verscheidene dagen; en riep daarna de twee of drie duizend man van zijne garde, die bij hem waren gebleven, te zamen, overzag ze met oogen, waarin eenige tranen opkwamen; hoorde niet éene kreet van *leve de Keizer!* maar las op aller gelaat diepe smart. Hij sprak hun aan met deze woorden: „ Generaals, onderofficieren en soldaten van mijne oude garde, ik zeg u vaarwel: ik ben over u voldaan. Sedert twintig jaren vond ik u steeds op den weg des roems. — De verbondene Mogendheden hebben geheel Europa tegen mij gewapend; een gedeelte van het leger heeft haren pligt verzaakt; en Frankrijk zelf heeft een ander lot begeerd. — Met u en de dapperen, die

(1) *Beauchamp*, T. II. p. 526—530.

Digitized by Google

mij getrouw zijn gebleven, zou ik den burgerkrijg drie jaren lang hebben kunnen voeren, maar Frankrijk zou ongelukkig zijn geweest, hetgeen ſtrijdt met het doel, hetwelk ik mij heb voorgeſteld. — Zijt getrouw aan den nieuwen Koning, dien Frankrijk heeft verkozen; verlaat dat dierbaar, en te lang ongelukkig, vaderland niet! — Beklaagt mijn lot niet; ik zal altijd gelukkig zijn, als ik verneem, dat gij het zijt. Ik had kunnen ſterven, niets was mij gemakkelijker geweest; maar ik zal ſteeds den weg der eer volgen. — Ik zal beſchrijven hetgeen wij verrigt hebben. — Ik kan u allen niet omhelzen: maar ik omhels uwen Generaal.,, Men bragt hem den adelaar; hij kustte dien en zeide:,, dierbare arend, mogten deze kusſen in het hart van alle dapperen klinken! Vaartwel, mijne kinders!" Hij vertrok den 20ſten op den middag. De Generaals *Bertrand* en *Drouat* vergezelden hem naar Elba. Hij was toevertrouwd aan vier Opperofficieren, als Commisſarisſen der verbondene Mogendheden, en bezet door een krijgsgevolg van honderd en vijftig tot twee honderd man. De reis liep door het Bourbonneſche en had in de zuidelijke provinciën alle voorzorgen noodig, om hem aan de woede der menigte in de ſteden Avignon en Orgon te onttrekken. Den 28ſten April ging hij te Frejus ſcheep uit hetzelfde huis, waarin hij na zijne komst uit Egypte het eerst vertoefd had. Tusſchen den 3den en den 4den Mei kwam hij op het eiland Elba te Porto Ferraja aan.

De vrede met Frankrijk en de verbondene Mogendheden te Parijs geſloten.

De belangen van een volk, hetwelk wel niet genoemd werd onder de verbondene Mogendheden, die den troon van *Napoleon* in zijne eigene hoofdſtad hadden omvergeworpen, doch hetwelk door zijnen openbaren opſtand en plegtige afzwering van den dwingeland het eerst deze groote maatregelen der Monarchen mogelijk gemaakt, en ze daarna, door handhaving der hernomene zelfſtandigheid en volkomene bevestiging van den onafhankelijken Staat met eenen Souvereinen Vorst aan het hoofd, ten krachtigſte had onderſteund, mogten niet overgelaten worden aan het inzigt en de behartiging van vreemde Vorsten. Onze Souvereine Vorst

vertrok den 18den Mei in eigen persoon naar Parijs, van waar Z. K. H. den 5den Junij in den Haag terug keerde.

Het was op den 1sten van de maand Junij dat te Parijs de vrede werd bekend gemaakt, welks praeliminairen op den 30sten Mei waren geteekend. Zij waren van den volgenden inhoud:

VREDES-TRAKTAAT.

In naam der allerheiligste en ondeelbare Drie-eenheid.

Z. M. de Koning van Frankrijk en Navarre ter eenre, en Z. M. de Keizer van Oostenrijk, Koning van Hongarije en Bohemen, en zijne Bondgenooten, ter andere zijde, met hetzelfde verlangen bezield, om aan de langdurige beroeringen van Europa en aan de ongelukken der volken, door eenen vasten vrede, gegrond op eene billijke verdeeling van magt onder de Mogendheden, en in deszelfs bepalingen den waarborg van deszelfs duurzaamheid dragende, een einde te maken, en Z. M. de Keizer van Oostenrijk, Koning van Hongarije en Boheme en zijne bondgenooten, willende van Frankrijk —, dat zich thans onder het vaderlijk bestuur zijner Koningen wederom geplaatst hebbende, aan Europa een onderpand van veiligheid en vastheid aanbiedt, — zoodanige voorwaarden en waarborgen niet meer eischen, welke van hetzelve met weerzin onder deszelfs laatste bestuur gevorderd waren; zoo hebben gezegde hunne Majesteiten Gevolmagtigden benoemd, ten einde een verdrag van vrede en vriendschap te bediscutiëeren, vast te stellen en te onderteekenen, te weten:

Z. M. de Koning van Frankrijk en Navarre den Heer *Charle Maurice Talleyrand Perigord*, Prins van Benevent, groot-adelaar van het legioen van eer, groot-kruis der orde van Leopold van Oostenrijk, ridder der orde van St. Andreas van Rusland, der orde van den zwarten en rooden adelaar van Pruisen, enz. zijnen Minister en Secretaris van Staat voor de buitenlandsche zaken.

En Z. M. de Keizer van Oostenrijk, Koning van Hongarije en Boheme, de Heeren Prins *Clement Venceslas Lotharius von Metternich Wenneburn Ochenhausen*, ridder der orde van het Gulden Vlies, groot-kruis der orde van St. Stephanus, groot-adelaar van het legioen van eer, ridder der orde van St. Andreas, Sint Alexander Newsky, en Sinte Anna van de eerste klasse van Rusland, ridder

Digitized by Google

groot-kruis van de zwarte en roode adelaars van Pruissen, groot-kruis der orde van St. Joseph van Wurtzburg, ridder der orde van St. Hubert van Beijeren, en van die van den gouden adelaar van Wurtemberg, en van onderscheidene andere orden, Kamerheer, werkelijk Geheimraad, Staats- en Conferentie-Minister, en Minister van buitenlandsche zaken, van Z. K. K. Apostolische Majesteit. Vredestraktaat.

En den Graaf *Joan Philip van Stadion Thannhausen en Warthausen*, ridder van het Gulden Vlies, groot-kruis der orde van St. Stephanus, ridder der orde van St. Andreas, van St. Alexander Newsky, en van St. Anna van de eerste klasse, ridder groot-kruis der zwarte en roode adelaars van Pruissen, Kamerheer, werkelijk Geheimraad, Staats- en Conferentie-Minister van Z. K. K. Apostolische Majesteit.

Welke, na hunne volmagten, die in eene goede en behoorlijke orde bevonden zijn, te hebben uitgewisseld, wegens de volgende artikelen zijn overeengekomen:

Art. 1. Er zal, in te gaan met heden, vrede en vriendschap bestaan tusschen Z. M. den Koning van Frankrijk en Navarre ter eenre zijde, en Z. M. den Keizer van Oostenrijk, Koning van Hongarije en Bohemen, en zijne bondgenooten, derzelver erfgenamen en opvolgers, derzelver respective staten en onderdanen; ten eeuwigen dage, ter andere zijde.

De hooge kontrakterende partijen zullen alle hare zorg aanwenden, om niet slechts onderling, maar ook zoo veel van haar afhangt tusschen alle de Staten van Europa de goede eensgezindheid en verstandhouding, welke zoo noodzakelijk voor deszelfs rust zijn, te handhaven.

2. Het koningrijk Frankrijk behoudt de integriteit van zijne grenzen, zoodanig als die bestonden op het tijdstip van den 1 Januarij 1792 — hetzelve zal daarenboven eene vergrooting van grondgebied bekomen, in de demarcatielinie begrepen, welke bij het volgende artikel is bepaald.

3. Van den kant van Belgie, Duitschland en Italie, zal de oude grensscheiding, zoodanig als die bestond op den 1 Januarij 1792, hersteld worden, beginnende met de Noordzee, tusschen Duinkerken en Nieuwpoort, tot aan de Middellandsche Zee tusschen Cagnes en Nice in dezer voege:

1°. In het departement van Jemappes zullen de kantons van Dour, Merbes le Chateau, Beaumont en Chimay aan Frankrijk verblijven; de demarcatie-linie zal de plaats doorloopen, alwaar dezelve het kanton van Dour raakt,

Digitized by Google

Vredestraktaat. tusschen dat kanton; en die van Bousfau en Paturage, zoo als ook verder tusschen dat van Merbes-le-Chateau, en die van Binch en Thuin.

2°. In het departement der Sambre en Maas, zullen de kantons Valcourt, Florennes, Beaufaing en Gedinne aan Frankrijk behooren: de demarcatie zal, wanneer zij dit departement bereikt, de linie volgen, welke de hiervoor genoemde kantons van het departement van Jemappes, en van het overige van dat der Sambre en Maas bereikt.

3°. In het departement van de Moezel zal de nieuwe demarcatie daar, waar zij zich van de oude verwijdert, door eene linie gevormd worden, welke van Perle tot aan Fremersdorf zal loopen, als ook door die, welke het kanton Tholey van het overige des departements van den Moezel afscheidt.

4°. In het departement van de Sarre zullen aan Frankrijk verblijven de kantons Saarbruck en Arneval, alsmede het gedeelte van dat van Lebach, hetwelk ten zuiden gelegen is van eene linie, die getrokken moet worden langs de grenzen van Herchenbach, Ueberhofen, Hilsbach, en Hall (die verschillende plaatsen buiten de Fransche grensen latende,) tot aan het punt, alwaar de linie, beginnende van Querselle (dat aan Frankrijk toebehoort) de kantons Arneval en Ottwieler van één scheidende, uitloopt op die, welke de kantons van Arneval en Lebach van elkander scheidt; de grenzen van dien kant zullen door de hierboven gemelde linie, en vervolgens door die, welke het kanton Arneval van dat van Blies-Castel afscheidt, gevormd worden.

5°. De vesting Landau voor het jaar 1792 een op zich zelf staand punt in Duitschland gevormd hebbende, zoo behoudt Frankrijk, aan gene zijde van deszelfs frontieren, een gedeelte der departementen van de Mont-Tonerre en den Nederrijn, om de vesting Landau met deszelfs omtrek aan het overige des Koningrijks te verbinden. De nieuwe demarcatie van het punt afgaande, alwaar de grens tusschen het departement van den Moesel, en van de Mont Tonnerre, bij Obersteinbach, hetwelk buiten de grenzen van Frankrijk blijft, aan het departement van den Nederrijn raakt, zal de linie volgen, welke de kantons van Weissenburg en Bergzabern (naar den kant van Frankrijk) van de kantons van Pirmazens, Dahn en Anweiller (aan de Duitsche zijde) afscheidt, tot aan het punt, alwaar die grenzen, bij het Dorp Wolmersheim, aan den ouden omtrek van de vesting Landau raken. Van de-

zen omtrek, welke blijft, zoo als die in 1792 was, zal de nieuwe grensscheiding den arm van de rivier de Qeich volgen, welke dien omtrek, bij Queicheim, hetwelk aan Frankrijk blijft, verlatende, langs de dorpen Merlenheim, Knittelsheim en Beilleim, die insgelijks Fransch blijven, tot aan den Rijn loopt, welke rivier vervolgens de grenzen tusschen Frankrijk zal uitmaken. Vredestraktaat.

Wat den Rijn aangaat zoo zal de Thalweg de grensscheiding uitmaken, in diervoege nogtans, dat de veranderingen, welke de loop dier rivier in het vervolg zal ondergaan, voor het toekomende, geen' invloed op den eigendom der Eilanden, welke zich daarin bevinden, zal hebben. De staat van het bezit dier eilanden zal hersteld worden, zoo als dezelve, bij het teekenen van het traktaat van Luneville was.

6°. In het departement van de Doubs zal de grensscheiding zoodanig geschikt worden, dat zij boven la Ranconniere bij Locle beginne en den kruin van den Jura, tusschen Cerneux, Pequignot en het dorp Fontenelles, volgende tot op een' top van den Jura loope, welke omtrent zeven of acht duizend voet, ten Noordwesten van het dorp la Brevine gelegen is, waar die linie op de oude grensscheiding van Frankrijk zal terug komen.

7°. In het departement van de Leman blijven de grenzen tusschen het Fransch grondgebied, het land van Vaud en de verschillende gedeelten der Republiek van Geneve, die een gedeelte van Zwitzerland zal uitmaken, dezelve als zij vóór de inlijving van Genève, in Frankrijk, waren. Maar het kanton van Franjy, dat van St Julien (uitgezonderd het noordelijk gedeelte eener linie, welke van het punt moet getrokken worden, waar de rivier de Lairie bij Chancy, in het grondgebied van Genève loopt, langs de grenzen van Seseguin, Lacouex en Seseneuve, die buiten de grenzen van Frankrijk zullen blijven) het kanton Reignier (met uitzondering van het gedeelte, dat zich ten oosten van eene linie bevindt, welke de grenzen volgt van la Muraz, Busfy, Pers en Cornier, die buiten de Fransche grenzen zijn zullen) mitsgaders het kanton la Roche (met uitzondering der plaatsen la Roche en Armanoy met derzelver distrikten) zullen aan Frankrijk blijven. De grenslinie zal de grenzen dier verschillende kantons volgen, welke de gedeelten, die aan Frankrijk blijven, van die, welke hetzelve niet behoudt, afscheiden.

8°. In het departement van den Mont-Blanc verkrijgt Frankrijk de onderprefectuur van Chambery, (met uit-

Digitized by Google

Vredestraktaat.

zondering van de kantons van het hospitaal van Saint-Pierre d'Albigny, van la Rocette, en van Mont-Melian) als ook de onderprefectuur van Annecy (met uitzondering van het gedeelte van het kanton van Faverges, hetwelk ten oosten ligt van eene linie, die tusschen Qurechaise en Marlens van de Fransche zijde; mitsgaders Marthod en Ugine van den tegenovergestelden kant loopt, en die daarna den kruin der bergen volgt tot aan de grenscheiding van het kanton Thones); deze linie is het, welke de grenzen der reeds vermelde kantons aan dien kant der nieuwe grenscheiding zal uitmaken.

Naar den kant der Pyreneën, blijven de grenzen in dien staat, waarin zij op den 1sten Januarij 1792 tusschen de beide Koningrijken van Spanje en Frankrijk waren, en er zal onmiddellijk eene commissie van den kant der beide kroonen benoemd worden, om de finale demarcatie er van te bepalen.

Frankrijk doet afstand van alle zijne regten van Souvereiniteit, van alle leenregt, en alle regt van bezit op alle landen en districten, steden en plaatsen, hoe ook genaamd, die buiten de hiervoor gemelde grenscheiding gelegen zijn; wordende het Prinsdom Monaco nogthans in de betrekking geplaatst, waarin hetzelve voor den 1sten Januarij 1792 was.

De verbonden Hoven verzekeren aan Frankrijk het bezit van het Prinsdom Avignon, van het Venaissinsche Comitaat, van het Graafschap Montbeliard, en van alle de daar binnen liggende gedeelten, welke voormaals aan Duitschland hebben toebehoord, en begrepen zijn in de hiervoor vermelde grenscheiding, het zij dat dezelve vóór of ná den 1sten Januarij 1792, zijn ingelijfd.

De Mogendheden behouden zich wederzijds het volle regt vóór, om zoodanig punt harer staten te versterken, als zij voor hare veiligheid dienstig zullen oordeelen.

Om alle schennis van bijzondere eigendommen voor te komen, volgens de meest liberale beginselen, en de goederen der op de grenzen wonende personen in veiligheid te stellen, zullen er door ieder der aan Frankrijk grenzende Staten, Commissarissen benoemd worden, welke, gezamenlijk met de Fransche Commissarissen zich met de grensbepaling der respective landen zullen bezig houden.

Zoodra de werkzaamheden der Commissarissen voleindigd zullen zijn, zullen er kaarten worden vervaardigd, die door de respective Commissarissen geteekend zullen zijn, en er zullen palen, welke de wederzijdsche grenzen zullen aantoonen, opgerigt worden.

Digitized by Google

4. Om de gemeenſchap van de ſtad Geneve met andere gedeelten van het aan het meer gelegen grondgebied van Zwitzerland te verzekeren, zoo ſtemt Frankrijk toe, dat het gebruik van den weg over Verſoy voor de beide landen gemeen zij: de reſpective Gouvernementen zullen in het vriendſchappelijke de middelen beramen, om de ſluikerij te beletten, en den loop der posten, mitsgaders het onderhoud van den weg te regelen. Vredds-traktaat.

5. De vaart op den Rijn zal van het punt af, alwaar dezelve bevaarbaar wordt, tot aan de zee, en terug vrij zijn, met dien verſtande, dat dezelve aan niemand zal mogen worden belet, zullende men zich, bij het aanſtaande Congres, met de grondbeginſelen bezig houden, volgens welke men de regten door de aan de oevers dier Rivier gelegen Staten te heffen, op de gelijkmatigſte, en voor den koophandel van alle natien gunſtigſte wijze zal bepalen.

Insgelijks zal er, ten einde de gemeenſchap tusſchen de volken gemakkelijk te maken, en dezelve minder vreemd voor elkander te doen zijn, op het aanſtaande congres bepaald worden, op welke wijze de hierboven vermelde bepaling almede tot de andere rivieren, die in derzelver bevaarbaren loop door verſchillende Staten ſtroomen, of dezelve van elkander ſcheiden, zoude kunnen worden uitgeſtrekt.

6. Holland, onder de Souvereiniteit van het Huis van Oranje geplaatst, zal eene vergrooting van grondgebied bekomen. De titel en uitoefening der Souvereiniteit zullen er, in geen geval, aan eenig Vorst kunnen toebehooren, die eene vreemde kroon draagt, of beſtemd is om die te dragen.

De ſtaten van Duitschland zullen vrij, en door eene federativen band vereenigd zijn

Het onafhankelijk Zwitſerland zal zich zelve, bij voortduring blijven regeren.

Italie, buiten de grenzen der landen, welke aan Oostenrijk zullen terug gegeven worden, zal door Souvereine Staten beſtierd worden.

7. Het Eiland Malta met deszelfs onderhoorigheden zal in vollen eigendom en Souvereiniteit toehooren aan Z. Britſche Majesteit.

8. Z. Britſche Majesteit voor zich zelve, en hare Bondgenooten ſtipulerende, verbindt zich om aan zijne Allerchristelijkſte Majesteit, binnen de hierna te bepalen termijnen, terug te geven de koloniën, visſcherijen, kantoren en etablisſementen van allerhanden aard, welke

Digitized by Google

Vredestraktaat. Frankrijk op den 1. Jan. 1792. in de zeeën en op de kusten van Amerika, Afrika en Azia bezat; met uitzondering nogthans van de Eilanden Tabago, en van Sint-Lucie, mitsgaders van Isle de France en deszelfs aanhoorigheden, met name Rodrigues, en de Sechelles, welke zijne Allerchristelijkste Majesteit in vollen eigendom en Souvereiniteit afstaat aan Z. Britsche Majesteit, gelijk mede het gedeelte van St. Domingo, dat bij den vrede van Bazel aan Frankrijk is afgestaan, en het welk door zijne Allerchristelijkste Majesteit op nieuw, in vollen eigendom en Souvereiniteit terug gegeven wordt aan zijne Kath. Majesteit.

9. Z. M. de Koning van Zweden en Noorwegen, bewilligt overeenkomstig de schikkingen, met zijne Bondgenooten gemaakt, en ter voldoening aan het vorig Artikel, dat het Eiland Guadeloupe aan zijne Allerchristelijkste Majesteit terug gegeven worde, en staat alle de regten af, welke hij op dat Eiland mogt kunnen hebben.

10. Hare Allergetrouwste Majesteit verbindt zich, overeenkomstig de schikkingen met derzelver Bondgenooten gemaakt, en ter voldoening aan Art. 9 om aan Z. Allerchristelijkste Majesteit binnen den hier onder bepaalden tijd Fransch Guijana, zoodanig als hetzelve op den 1. Jan. 1792. was, terug te geven.

Het gevolg van de hier boven vermelde bepaling zijnde, om het op dat tijdstip bestaande geschil ten opzigte van de grenzen te doen herleven: zoo wordt bij deze overeengekomen, dat dit geschil door eene vriendelijke schikking tusschen de beide hoven, onder bemiddeling van Z. Brit. Majesteit zal bijgelegd worden.

11. De Vestingen en Forten, welke zich in de Kolonien en Etablissementen bevinden, die, overeenkomstig Artikel 8, 9 en 10. aan zijne Allerchristelijkste Majesteit moeten overgeleverd worden, zullen in dien staat, waarin dezelve zich op het oogenblik der teekening van het tegenwoordig Traktaat bevinden, terug gegeven worden.

12. Z. Britsche Majesteit verbindt zich, om den onderdanen van zijne Allerchristelijkste Majesteit met betrekking tot den Koophandel, en de veiligheid van hunne personen en bezittingen, binnen de grenzen der Britsche Souvereiniteit, op het vaste Land der Indiën dezelfde gemakken, voorregten en bescherming te doen genieten, welke thans aan de meest begunstigde Natiën toegestaan zijn of zullen worden; zijne Allerchristelijkste Majesteit, die niets meerder ter harte neemt, dan de bestendigheid van den vrede tusschen de beide kroonen van Frankrijk en

Digitized by Google

Engeland, en zoo veel in haar is, willende toebrengen, om van nu af aan, van de betrekkingen tusschen de twee volken te verwijderen al het geen eenmaal de goede verstandhouding zou kunnen storen, verbindt zich van haren kant, om in de Etablissementen, welke haar terug gegeven moeten worden, en die binnen de grenzen der Britsche Souvereiniteit op het vaste Land der Indien gelegen zijn, geene vestingwerken te doen aanleggen, en op die etablissementen slechts zoo vele troepen te onderhouden, als voor de handhaving der politie noodig zullen zijn. Vredestraktaat.

13. Met betrekking tot het regt van de visscherij der Franschen op de groote bank van Terreneuve, op de kusten van het Eiland van dien naam, en der omliggende eilanden, en in den Golf van Saint Laurent, zal alles op den voet van 1792 hersteld worden.

14. De koloniën, kantoren en etablissementen, welke door zijne Britsche Majesteit of derzelver Bondgenooten aan Zijne Allerchristelijkste Majesteit moeten terug gegeven worden, zullen worden overgeleverd, te weten: de zoodanigen, welke zich in de zeeën van het Noorden, of in de zeeën, of op het vaste land van Amerika en Afrika bevinden, binnen drie maanden, en die, welke aan geene zijde der Kaap de Goede Hoop gelegen zijn, binnen 6 maanden, welke na de ratificatie van het tegenwoordig traktaat zullen volgen.

15. De hooge contrakterende partijen, zich bij art. 4 van de conventie van den 23sten April l. l. voorbehouden hebbende, om, bij het tegenwoordig definitief vredestraktaat het lot der arzenalen en der gewapende en ongewapende oorlogschepen, die zich in de door Frankrijk, ten gevolge van art. 2. van gezegde Conventie overgegeven zeeplaatsen bevinden, te bepalen, is men overeengekomen, dat gezegde oorlogschepen en vaartuigen, zoo gewapende als niet gewapende, alsmede het scheepsgeschut en ammunitie, mitsgaders alle materialen van scheepsbouw en wapening, tusschen Frankrijk en het land, waarin die plaatsen gelegen zijn, verdeeld zullen worden, in de evenredigheid van twee derden voor Frankrijk, en een derde voor de Mogendheden, aan welke de gemelde plaatsen zullen behooren.

Als materialen zullen aangemerkt, en als zoodanig in de hierboven gemelde evenredigheid, na gesloopt te zijn, verdeeld worden de op stapel liggende vaartuigen en schepen, en die zes weken, na het teekenen van het tegenwoordig vredes-traktaat, niet in staat zouden zijn in zee te steken.

Digitized by Google

Vredestraktaat.

Er zullen van beide kanten Commissarissen worden benoemd, om deze verdeeling te regelen, en den staat daarvan op te maken, en er zullen paspoorten of geleibrieven door de geallieërde Mogendheden worden afgegeven, om de terugkomst der werklieden, zeelieden en Fransche geemploijeerden naar Frankrijk te verzekeren.

In de bovengemelde bepalingen zijn niet begrepen de schepen en arzenalen in de zeeplaatsen, welke voor den 23sten April in de magt der Geallieërden waren, noch de schepen en arzenalen, die aan Holland behoorden, en, bij name, de vloot van Texel.

Het gouvernement van Frankrijk verbindt zich, om al, wat aan hetzelve, volgens de bepalingen, hierboven gemeld zal toebehooren, binnen den tijd van drie maanden, nadat de verdeeling zal zijn geschied, te doen afhalen of te doen verkoopen.

Voortaan zal de haven van Antwerpen alleen eene haven van Koophandel zijn.

16. De hooge contrakterende partijen de verdeeldheden, welke Europa geschokt hebben, in eene volkomene vergetelheid willende brengen en doen brengen, verklaren en beloven, dat in de, bij het tegenwoordig traktaat teruggegeven en afgestane, landen geen persoon, van welke klasse of stand hij ook zij, vervolgd, verontrust, of gestoord zal kunnen worden in zijnen persoon of in zijne bezitting onder eenigerlei voorwendsel, noch ter zake van zijn staatkundig gedrag of denkwijze, noch wegens zijne gehechtheid het zij aan één der contrakterende partijen, het zij aan Gouvernementen, welke opgehouden hebben te bestaan of om eenige andere reden, ten zij voor schulden met particulieren afgegaan, of voor daden na dit traktaat gepleegd.

17. In alle landen, welke zoo uit krachte van het tegenwoordig traktaat als van de daaruit voortvloeijende schikkingen van meesters moeten of zullen moeten veranderen, zal er aan de natuurlijke en vreemde ingezetenen van welken rang en natie dezelve zijn mogten, een tijdsbestek van 6 jaren worden toegestaan, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën, om, indien zij het noodig oordeelen, over hunne, het zij voor, het zij sedert den tegenwoordigen oorlog, aangewonnen bezittingen te beschikken, en zich naar zoodanig land te begeven, als zij goedvinden zullen uit te kiezen.

18. De verbondene Mogendheden aan Z. Allerchristelijkste M. een nieuw bewijs van haar verlangen willende geven, om, zoo veel van haar afhangt, de gevolgen van

Digitized by Google

het zoo gelukkiglijk door den tegenwoordige vrede, ten einde gebragte jammervol tijdvak te doen verdwijnen, zien van het beloop der sommen af, welke de Gouvernementen op grond van contrakten, wegens leverantiën of voorschotten hoegenaamd aan het Fransche Gouvernement in de verschillende oorlogen, welke sints 1792 hebben plaats gehad, gedaan, van Frankrijk te vorderen hebben. Vrede-traktaat.

Z. Allerchristelijkste Maj. ziet van haren kant af van alle reclamatiën, welke zij, bij de verbondene Mogendheden op dezelfde gronden mogt kunnen doen ter voldoening aan dit artikel, verbindende zich de hooge contrakterende partijen, om zich wederzijds, alle bewijsstukken, verbindtenissen en documenten, welke tot de schuldvorderingen, waarvan zij wederkeeriglijk hebben afgezien, betrekking hebben, te overhandigen.

19. Het Fransche Gouvernement verbindt zich de sommen, welke bevonden zullen worden, daarenboven in landen, buiten deszelfs grondgebied gelegen, uit krachte van contrakten, of andere formeel aangegane verbindtenissen, tusschen particuliere personen of etablissementen en de Fransche autoriteiten, het zij voor leverantiën of op grond van wettige verbindtenissen aangegaan, te doen liquideren en betalen.

20. De hooge contrakterende partijen zullen, onmiddellijk na de ratificatiën van het tegenwoordig traktaat Commissarissen benoemen, om de uitvoering van alle de bepalingen, in art. 18 en 19 vervat, te regelen, en daarvoor te zorgen. Die Commissarissen zullen zich met het onderzoek der reclamatiën, waarvan in het vorig artikel gesproken is, met de liquidatie der gereclameerde sommen, en met de wijze, waarop het Fransche Gouvernement zal voorstellen zich daarvan te kwijten, bezig houden. Zij zullen insgelijks belast zijn met het wedergeven der bewijsstukken, verbindtenissen en documenten betrekkelijk de schuldvorderingen, waarvan de hooge contrakterende partijen wederkeeriglijk afzien in dier voege, dat de ratificatie van het resultaat hunner werkzaamheden dezen wederzijdschen afstand zal voltooijen.

21. De schulden in haren oorsprong speciaal gehypothekeerd op de landen, welke ophouden aan Frankrijk toe te behooren, of voor derzelver inwendig bestuur aangegaan, zullen ten laste dier zelfde landen blijven; er zal, dienvolgens, te rekenen van den 21sten December 1813. rekening worden gedaan aan het Fransch Gouvernement van die schulden, welke in inscriptiën op het grootboek

Vredes-traktaat. der publieke schuld van Frankrijk geconverteerd zijn geworden, de bewijsstukken van alle zoodanige, welke gereed gemaakt waren tot de inschrijving; en nog niet ingeschreven waren, zullen aan de Gouvernementen der respective landen worden ter hand gesteld, de staten van alle deze schulden zullen opgemaakt, en door eene Commissie van beide zijden benoemd, vastgesteld worden.

22. Het Fransch Gouvernement zal van zijn' kant belast blijven met de terugbetaling van alle de door de onderdanen der hiervoor vermelde landen, in de Fransche kasfen gestorte sommen, het zij bij wijze van borgstellingen, van depôt of van consignatiën; insgelijks zullen de Fransche onderdanen, dienaren van gezegde landen, welke sommen bij wijze van borgstellingen, depôt of consignatiën, in derzelver respective schatkisten hebben gestort, getrouwelijk terugbetaling erlangen.

23. De Titularissen van de aan borgstelling onderworpene vestingen, welke geene behandeling van penningen hebben, zullen met de intressen, tot de volkomene afbetaling toe, te Parijs rembours erlangen bij vijfde gedeelten, en bij Jaarlijksche afbetaling, in te gaan van de dagteekening van het tegenwoordig Traktaat.

Met opzigt tot dezulken, welke comptabel zijn, zal dit rembours beginnen ten laatste 6 maanden na de inlevering hunner rekeningen, met uitzondering alleen in geval van malversatie. Er zal eene kopij van de laatste rekening aan het Gouvernement van hun Land worden gezonden, om hetzelve tot narigt en inzage in de zaken te dienen.

24. De geregtelijke namptisementen van gelden, en consignatiën in de Amortisatie-kas, ten gevolge der wet van den 28sten Nivose 13de Jaar (18 Januarij 1805) gedaan, en aan inwoners der Landen, welke Frankrijk niet meer bezitten zal, toebehoorende, zullen binnen den tijd van een jaar, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën van het tegenwoordig Traktaat, aan de regering van gezegde Landen ter hand gesteld worden, met uitzondering nogthans van zoodanige genamptiseerde, of geconsigneerde gelden, als Fransche onderdanen aangaan, in welk geval dezelve in de Amortisatie-kas zullen blijven, om slechts op de bewijsstukken te worden afgegeven, die uit de vonnissen der competente autoriteiten voortspruiten.

25. De Fondsen door de gemeenten, en publieke Etablissementen in kasfen voor den daaglijkschen dienst, en in de Amortisatie-kas, of in alle andere kasfen van het Gouvernement gestort, zullen hun bij vijfde gedeelten, van

van jaar tot jaar, te rekenen van de dagteekening van het tegenwoordig Traktaat, worden terug betaald, na aftrek der voorschotten, welke hun gedaan mogten zijn, en behoudens de reguliere oppositiën, welke door de schuldeischers van gemelde gemeenten, en van gemelde publieke Etablissementen op die Fondsen gedaan zijn. Vredestraktaat.

26. Te rekenen van den 1sten Januarij 1814 af, houdt het Fransch Gouvernement op belast te zijn met de betaling van eenige burgerlijke, militaire en geestelijke pensioenen; soldij van retraite en traktement van reforme; aan alle personen, welke bevonden mogten worden geene Fransche onderdanen meer te zijn.

27. De Nationale Domeinen, welke door Fransche onderdanen, in de voormalige Departementen van Belgie van den linker Oever van den Rijn en van de Alpen, buiten de oude grenzen van Frankrijk (titulo oneroso) gekocht zijn, zijn en blijven aan de koopers gewaarborgd.

28. De vernietiging van de regten, bekend onder den naam van *droits d'aubaine* en *de detraction*, en anderen van denzelfden aard, wordt in die Landen, welke zulks met Frankrijk wederzijds waren overeengekomen, of die bij hetzelve ingelijfd zijn, uitdrukkelijk in stand gehouden.

29. Het Fransch Gouvernement verbindt zich om de obligatiën, en andere bewijsstukken, welke in de door de Legers, of Fransche Administratiën bezet geweest zijnde Provinciën, bemagtigd mogten zijn, terug te geven, en, ingevalle de restitutie niet mogt bewerkstelligd kunnen worden, blijven die obligatiën en bewijsstukken vernietigd.

30. De verschuldigde sommen voor alle werken van algemeen nut, die nog niet voltooid zijn, of voor den 31sten December 1812, langs den Rijn, en in de Departementen, welke door het tegenwoordig Traktaat van Frankrijk gescheiden worden, voltooid waren, zullen ten laste der toekomstige Bezitters van het grondgebied komen, en zullen door de Commissie, die met de Liquidatie van de schulden der Landen belast is, afgedaan worden.

31. De Archiven, Kaarten, Plans en Documenten, van welken aard ook, aan de afgestane Landen behoorende, of derzelver Administratie betreffende, zullen getrouwelijk te gelijk met de Landen terug gegeven worden, of, indien zulks onmogelijk zij, binnen een tijdsverloop, niet langer dan 6 maanden, na de teruggaaf van die Landen zelve.

Die bepaling is toepasselijk op de Archiven, Kaarten en Platen, die uit de voor een' wijl door de onderscheidene Legers bezet geweest zijnde Landen mogten genomen zijn.

Vredestraktaat.

32. Binnen den tijd van 2 maanden zullen alle de Mogendheden, die van beide kanten in den tegenwoordigen oorlog gewikkeld zijn geweest, Gevolmagtigden naar Weenen zenden, om in een algemeen Congres, de schikkingen, die de bepalingen van het tegenwoordig Traktaat moeten voltooijen, te regelen.

33. Het tegenwoordig Traktaat zal geratificeerd, en de ratificatiën zullen, binnen den tijd van veertien dagen, of, zoo mogelijk, vroeger, uitgewisseld worden.

Ter oorkonde dezes hebben de respective Gevolmagtigden hetzelve onderteekend, en er hunne wapens op afgedrukt.

Gedaan te Parijs den 30sten Mei van 't Jaar Onzes Heeren 1814.

De Dank- en Bedestonden niet eer bij ons opgeheven den 20 Mei.

Alhoewel de val van *Napoleon* gelijktijdig beslist was met de verheffing van Z. K. H. den Prins van Oranje tot Souvereinen Vorst der Nederlanden, en de staat van omwenteling dezes lands met dien der dwingelandije in Frankrijk schier ten zelfden dage geëindigd, leed het nog eenen geruimen tijd, alvorens de Dank en Bedestonden konden worden opgeheven, welke sedert den 5den Januarij op den eersten Woensdag in elke maand werden gehouden. Het was eerst den 20sten Mei, dat Z. K. H. op grond van het ontruimen van alle onze steden en vestingen, welke de Fransche troepen nog lang hadden bezet gehouden, het besluit tot deze opheffing kon nemen, daar eerst twee dagen te voren de vesting Delfzijl door de Franschen verlaten was.

Nog twaalf steden en vestingen in der Franschen magt.

Het waren nog twaalf zoo steden als vestingen, die zich in der Franschen magt bevonden ten tijde, als de troon voor den Sonvereinen Vorst alhier geheiligd, die van *Napoleon* te Parijs alreeds omvergeworpen was. Derzelver treurig lot te midden der algemeene vreugde des herboren vaderlands niet slechts, maar des ruimen genots der ruste en des vredes na voleindigden krijg mag te minder vergeten worden, daar hetzelve tevens de oude voorvaderlijke deugden van trouw en heldenmoed deed herleven, en alzoo de zedelijke waarde des Nederlandschen volks kenmerkte.

Digitized by Google

Deventer zag zich van dit twaalftal het eerst ontruimd. Den 5den Maart had de Franſche bezetting eenen voordeeligen uitval gedaan uit de Brinkpoort naar den Platvoet. Schoon ſlechts honderd man te voet ſterk en twee en twintig te paard, keerden zij zonder eenig eigen verlies met eenen buit van 46 runderen, 41 ſchapen en 5 paarden, nevens eenen officier, een ſergeant en vier man van den landſtorm als krijgsgevangene terug, zijnde deze allen bij de herberg den Platvoet door hen overrompeld, waar ſlechts 30 man van den landſtorm de wacht had. — Vele ingezetenen verbonden zich door inteekening tot eenen wekelijkſchen onderſtand voor deze zes krijgsgevangenen, die aan hunnen moedigen wederſtand, terwijl de overigen vluchteden, hun lot te wijten hadden. — In den nacht van den 9den op den 10den was het bruggenhoofd, hetgeen de bezetting naar de zijde van Arnhem getracht had aan te leggen door den landſtorm vernietigd, niettegenſtaande er uit de ſtad onophoudelijk werd gevuurd, waarbij eenige manſchappen gekwetst werden. — Den 11den reden vijf gendarmes op verkenning uit, maar werden aan den galgenbek door musketvuur terug gedreven. De laatſte en merkwaardigſte uitval der bezetting had den 4den April des morgens ten 4 uren plaats, wanneer 400 man voetvolk en 28 gendarmes met eenige ledige wagens bij zich de Brinkpoort uittrokken, den weg al weder nemende naar den Platvoet, met oogmerk, om hunne ſtrooperijen te hervatten. Een dikke nevel had hen voor de wakkerheid der belegeraars bedekt, tot dat zij bij den Platvoet op de voorposten ſtieten. De aldaar kommanderende Officier *van Lintheim* hield met zijne weinige manſchappen hen zoo lang tegen, dat de Kapitein *Leicher* en de Luitenant *Schenk*, van het Veerhuis optrekkende, zich met hen konden vereenigen; door wier ſtouten en wel overlegden aanval de vijand niet ſlechts gedwongen werd terug te trekken, maar zelfs in verwarring te vluchten. Hunne ſterkte had in ſlechts zestien man beſtaan, uit landſtorm zoo wel als landmilitie zamengeſteld, die met een ver-

Deventer ontruimd op den 26ſten April.

lies van twee dooden, twee gekwetsten en nog twee gevangenen, de gemeente van Diepenveen hadden bevrijd van herhaalde plundering en ontrooving van have en vee. Men vernam van deserteurs, dat bij den vijand negen gesneuveld en twintig gekwetst waren, en men zag te Deventer de volkomen nederlaag duidelijk aan de overijlde vlucht, schoon door het kanon der wallen gedekt, daar zij door onderscheidene poorten bij partijen introkken, en sommige zelve over de palisfaden sprongen, om het lijf toch spoedig in de stad te bergen; terwijl men het schieten van de wallen duidelijk hoorde beantwoorden door het *hoezee!* van de Landstorm, dien men zelfs met hoeden en doeken boven het hoofd zag zwaaijen.— De veelvuldige verschijning van Parlementairen, somtijds aan het slaghek ondervraagd, maar ook wel door de stad bij den Kommandant, den Generaal *Schöner* toegelaten, had inmiddels in de burgerij de hoop op onderhandeling en uitkomst levendig gehouden. De Heer *van Suchtelen*, lid der voormalige regering, was meermalen met geheimen last uit de stad gegaan, en, gelijk men meende, uit 's Gravenhage terug gekeerd. Men zag ook aan den Veluwschen dijk de Oranje-vlaggen van de torens der dorpen wapperen en menige algemeene verlichting des avonds ten teeken der begeerde verlossing. Den 15den keerde de Heer *van Suchtelen* met den Departementalen Kommandant den Heer *van Raasfelt* terug, gevolgd door den Majoor *Rappart*, van wier onderhandeling een wapenstilstand het gevolg was. De Heeren *Rappart* en een Fransch Kolonel werden nu naar den Haag gezonden, om zich van den waren toestand der zaken te verzekeren; derzelver terugkomst en verslag hadden een verdrag tot overgaaf ten gevolg met den Heer *Bentinck van Buckhorst*, Gouverneur van het Departement, hetgeen zes dagen daarna op den 26sten April vervuld werd door het uittrekken der Fransche bezetting, na een bekomen voorschot van *f* 17000-:- ter voldoening der kosten van den aftogt, en het intrekken van een Hollandsch garnizoen onder een on-

Digitized by Google

beſchrijfelijk gejuich der burgerij. Behalve de algemeene vreugde over eigen aandeel aan de verlosſing des dierbaren vaderlands, en de zekerheid van *Napoleons* volkomen val, hadden de ingezetenen van Deventer vele redenen tot bijzondere blijdſchap over geheel eigene verlosſing van onder de ſchrikkelijkſte geweldenarij, die zij zelve hadden geleden, en over het langgewenscht einde der vernieling hunner geboorteſtad, wier ſchoone omtrek, door de fraaiſte gezigten weleer verrukkelijk, volſtrekt onkennelijk was geworden voor den vreemdeling. Des Kommandants vorderingen van mond- en krijgsbehoeften, gevolgd door opeiſchingen eerst van *f* 50,000-:-, vermeerderd daarna met brandſchattingen eens van *f* 25,500-:-, bij eene bevolking van 9000 zielen, met de zorg voor 1804 armen bezwaard, bij gebrek van publieke fondſen, waren afperſingen geweest, door willekeurige opligting en vervoering van perſonen bij de minſte tegenſpraak, eeniglijk tot ſtand gebragt. De prijs der levensmiddelen was geſtegen voor den zak aardappelen tot *f* 8-:- het pond boter tot *f* 1-:- het ſchepel rogge tot *f* 6-:- het honderd turf *f* 3-:- een ei *f*-6. de wortelen het ſtuk 1 ſt.; hetwelk bij den last der inkwartiering van twee man gedurende een half jaar de diepſte uitputting ten gevolge moest hebben. — Den zelfden dag van den uittogt der Franſchen, zijnde des dingsdags, werd des avonds ten vijf ure een dankuur gehouden door de godsdienſtige gezindheden in derzelver kerkgebouwen. Des woensdags avonds had er eene algemeene verlichting plaats (1).

Het beleg van Bergen op Zoom en de ontruiming dier ſtad op den 3den Mei.

Nog vroeger zou Bergen op Zoom zijn bevrijd geworden uit de magt der Franſchen, ware een aanſlag der Engelſchen tusſchen den 8ſten en 9den Maart niet al te deerlijk mislukt. Zoodra de verlosſing van den Briel, Helvoetſluis en de Willem-

(1) *Beknopt Dagverhaal van het gebeurde te Deventer*, bij *J. U. Robyns*, en *Het belegerd Deventer of Dagverhaal* enz. bij *L. A. Karſenberg* enz. — *Konynenburg*, *nationaal gedenkboek*, bl. 371—377, en *Boſcha*, *Geſch. der Omw.* D. III. bl. 218—224.

Digitized by Google

Beleg en Verlossing van Bergen op Zoom.

ſtad eene vrije ontſcheping aan Engelsch krijgsvolk had vergund, was Sir *Thomas Graham* met eene aanzienelijke krijgsmagt voor die ſtad gekomen, welke ſedert den 1aden December in ſtaat van beleg was verklaard. De maatregelen des krijgsbeſtuurs waren hier evenwel min ſtreng, dan elders, zoo lang de gemeenſchap met Antwerpen open was, welke aan de burgers vergund bleef. De bezetting zelve verſterkte zich intusſchen zoo veel mogelijk, ſchoon nog geen drie duizend man ſterk met den aanvang dezes jaars. Uit de naastgelegene gemeenten was toevoer van ſlagtvee en levensbehoeften met dwang gevorderd. Eene opeiſching der ſtad op den 17 December door een Engelsch Officier was afgewezen. Met het begin van Januarij werd de gemeenſchap met naburige gemeenten en de toevoer van daar meer belemmerd door eene naauwere inſluiting der ſtad, hetgeen gebrek van ſommige en duurte van andere noodwendigheden binnen Bergen op Zoom ten gevolge had. Men betaalde voor de boter van 26 tot 30 ſtuivers het pond. De felle vorst maakte het open houden der grachten tot eenen moeijelijken of kostbaren last voor de burgerij. Voor de krijgskas vorderde de Bevelhebber eene bijdrage van vijf en dertig duizend Franken, door hem zelven over ſlechts drie en dertig vermogende burgers omgeſlagen, doch door eene commisſie uit de burgerij met den Maire der ſtad meer evenredig over honderd acht en zestig inwoners verdeeld.

De aanſlag der Engelſchen, om Bergen op Zoom ſtormenderhand te verweldigen, had den 8ſten Maart des avonds om tien uren plaats Men hoorde van binnen de ſtad het geſchut losſen op de wallen en tevens het ſchieten uit klein geweer. Terſtond werd alarm geſlagen, de ſoldaten der bezetting begaven zich naar hunne loopplaatſen, op de hoeken der ſtraten werd geſchut geplant. Niemand der burgers mogt buiten zijn huis komen of hij waagde zijn leven. Zelfs binnens huis trof het lood den zoon van den Maire *Vermeulen*, en ſneuvelde eene vrouw door eenen ſnaphaanskogel door de deur

van haar huis heen, waar achter zij ſtond te luisteren.

Belegen Verlosſing van Bergen op Zoom.

In het laatst van Januarij was reeds bij de Engelſchen, uit hoofde der felle vorst en zwakke bezetting bij eene welgezinde burgerij, het denkbeeld opgekomen om eene zoo voorname vesting bij verrasſing te vermeesteren. Twee Hollandſche Officieren, de gepenſioneerde Kapitein *de Beere* en deszelfs Schoonzoon de Kapitein Ingenieur *van Gorkum* hadden de mogelijkheid der uitvoering beweerd. De laatstgenoemde was door den Commisſaris-Generaal van Oorlog, ingevolge eener kabinetsorde van Z. K. H., naar het Hoofdkwartier gezonden, met last, om zich naar de bevelen van den Engelſchen Opperbevelhebber te gedragen. Sir *Graham* wilde, dat hij zelf alles in perſoon zou opnemen en daarvan berigten. De voldoening aan dien last had evenwel geen gevolg gehad bevorens het laatst van Februarij, wanneer dezelve herhaald werd met toevoeging tevens van dien tot het opmaken eens ontwerps ten dadelijken aanval en tot het beproeven van alle middelen, om denzelven wel te doen gelukken. Behalve dat de winter ten einde liep, voor zulk eene verrasſing geſchikt, vond men nieuwen aandrang in de ongunſtige geruchten wegens de gealliëerden in Frankrijk en den terugtogt van den Generaal *Bulow*, en in de vrees voor het verlies der geheele linie van verdediging, indien de Bondgenooten tot aan den Rijn teruggedrongen werden, daar Breda, 's Hertogenbosch en Geertruidenberg wel moedig verlost maar niet volkomen verſterkt waren tegen eenen vijand, die Bergen op Zoom en Grave nog in handen had. Men ſlaagde in het openen van eene verſtandhouding met burgers uit Bergen op Zoom, waardoor men de ſterkte der bezetting en de wijze van verdediging vernam. Het ontwerp tot den aanval werd door den Engelſchen Bevelhebber goedgekeurd op den 7den Maart, en de volgende dag reeds tot de uitvoering bepaald. De aanval zou op vier punten gelijktijdig geſchieden. De tijd daartoe was bepaald op half elf uren des avonds, en de magt op drie duizend negen honderd en vijftig man, geleid

Digitized by Google

Beleg en Verlossing van Bergen op Zoom.

door vier of vijf burgers, en voorzien van handhandspaken, touwen, ladders en verdere noodwendigheden. De linker kolom, duizend man sterk, zou tusschen de Antwerpsche en Water-poorten aanvallen, de tweede van twaalf honderd man ter regter zijde van de Nieuwepoort, de derde, van zes honderd en vijftig man was alleen bestemd om door een valschen aanval op de Steenbergsche poort de aandacht af te trekken, en daarna naar vereisch gebruikt te worden, terwijl de regter kolom bij den ingang der haven aanviel. De regter kolom was de eerste, die binnen de vesting doordrong. Deze en de linker kolom hadden bevel, om langs de wallen te marscheren, ten einde zich zoodra mogelijk te vereenigen, om vervolgens de wallen te zuiveren en de kolom van het centrum hulp te bieden, of de Antwerpsche-poort open te breken. Eene onvoorziene moeijelijkheid in het overtrekken der bevrozene grachten noodzaakte den bevelhebber van den linker kolom het punt van aanval te veranderen, hetwelk zoo veel tijdverlies veroorzaakte, dat die kolom den wal niet bereikte voor half twaalf uren. Inmiddels geraakte de regter kolom zelf, door het ongelukkig sneuvelen van den Bevelhebber, den Luitenant-Kolonel en den Generaal-Majoor in verwarring en onderging een groot verlies aan dooden, gekwetsten en gevangenen. De kolom van het centrum was door het vuur der vesting terug gestooten. Ook hier werden de aanvoerders gekwetst: evenwel herstelde zich de kolom onder een ander Opperbevel, marscheerde om en voegde zich bij den linker kolom, die reeds veel geleden had van het hevig vuur uit de huizen. De vijand de kanonnen van de vesting omgekeerd hebbende begon zijn vuur tegen de, op den ongedekten wal staande, troepen; de reserve van den regter kolom keerde van de Water-poort terug, maar nu tusschen het kruisvuur van de stad en van de schans aan deze poort geraakt zijnde, legde zij de wapens neder. De bevelhebber van den linker vleugel, de Generaal-Majoor *Cooke* nu aan het welgelukken der onderneming wanhopende, bewerkstelligde den afrogt zij-

ner garde, doch het verder onmogelijk vindende de verzwakte bataillons terug te trekken, besloot hij zich zelven over te geven om het leven der manschappen, die bij hem gebleven waren, te redden. De Generaal *Bizanet*, Gouverneur van Bergen op Zoom, trof vervolgens met den Generaal *Cooke*, daartoe door Sir *Graham* gemagtigd, een verdrag van uitwisseling van krijgsgevangenen hetwelk den 10den werd tot stand gebragt (1). De aanval en verdediging beide hadden veel volks gekost. De Engelsche zelve spraken in hun berigt van drie honderd dooden en omtrent acht honderd gekwetsten of gevangenen. Elf van hunne Officieren waren gesneuveld, drie en zeventig gekwetst en tien vermist. De gepensioneerde Kapitein *de Beere* was zwaar gewond in de drooge gracht gevallen en den volgenden morgen door de Franschen gevonden, die hem nog vele wonden toebragten, waaraan hij, eenige dagen daarna, op voorspraak van den Generaal *Graham*, aan zijne familie wedergegeven, overleed. — Gebrek aan Fransche berigten omtrent dezen mislukten aanslag liet veel duisters in die der Engelschen over. Het bleek echter genoegzaam, dat de aanslag te ligt was geacht, of ten minste te zwaar was geworden, bij gebrek van juiste zamenwerking der gebezigde kolommen, bij het ongeluk van een zoo zwaar verlies van Officieren, en bij de teleurstelling der hoop op de medewerking der burgerij, waartegen zich de bezetting zoo geweldadig had voorzien. Het verwijt wegens gebrek aan medewerking bragt wederkeerig de beschuldiging voort, dat de regter kolom der Engelschen zich te vroeg verwinnaar had geacht en deszelfs krijgsvolk zich te ontijdig aan sterken drank had overgegeven: doch dat hiervoor zelfs geen tijd, bij der Franschen spoedigen wederstand geweest is, heeft naderhand kunnen blijken, toen de Ridder *Le Grand*, Kolonel bij de Fransche Genie, die zich binnen Bergen op Zoom

Beleg en verlossing van Bergen op Zoom.

(1) *Rapport van Sir Graham*, in de *Nederl. Staatsc.* 1814. N°. 69 en 70.

Beleg en Verlosſing van Bergen op Zoom.

bevonden had, de volgende bijzonderheden daarvan gemeen maakte.

„ In den nacht van den 8ſten Maart naderden de Engelſchen in ſtilte de muren der vesting over de bevrozene grachten. Zij verrasſen ééne post en overweldigen eene andere; zien zich meester van de wallen en verſcheidene bolwerken, en doen in hunne vreugde over dezen uitſlag de ſtad weêrgalmen van hun *oranje boven!* De Franſchen, verbijsterd, onzeker en ſchier op alle punten terug gedreven, hadden geene andere wijkplaats dan hunne *place d'arme;* doch de eerſte indruk der overrompeling een weinig bedarende, herſtelde de grootheid zelve van het gevaar hunnen moed. Het was om geene zelfsverdediging maar om het heroveren der wallen te doen; de trom werd geroerd en zij vereenigden zich tot eenen kolom. De Engelſchen, op hunne beurt verbaasd, dat men hun nog eene ſtad betwist, welke zij veroverd achten, bieden niet te min eenen moedigen tegenſtand. Het gevecht wordt hervat in de ſtraten, aan de haven, op de bolwerken en de wallen, waarvan de Engelſchen het kanon tegen de bezetting keeren. De geheele ſtad wordt een ſlagveld, waarop men bloedig en met wisſelende kans ſtrijdt. Nu liet zich het musketvuur hooren, dan was de ſtilte nog ſchrikkelijker, wanneer de bajonet den dood in de gelederen drong. De Engelſchen hadden in aantal, de Franſchen in kennis der plaats, veel vooruit. Met het aanbreken van den dag wilden de Engelſchen Bergen op Zoom verlaten, maar de aftogt was hun afgeſneden, en het reeds door de Franſchen hernomen geſchut der wallen tegen hen gerigt. Het gevecht wordt nu eene ſlachting, wanneer de Luitenant-Kolonel *Jones* opkomt om het te doen eindigen; hij biedt den arm aan den Kommandant der Franſche artilterij, en deze moedige parlementairen, door hetzelfde gevoelen van menſchelijkheid vereenigd, braveren de wederzijdſche kogels, zwaaijen met hunne zakdoeken ten teeken van vrede, begeven zich overal, waar nog wordt gevochten en doen

Digitized by Google

het bloedstorten eindigen. De Engelschen zijn krijgsgevangen in de vesting gemaakt. (1)."

Beleg en Verlossing van Bergen op Zoom.

De tijding der vorderingen van de Bondgenooten in Frankrijk verminderde weldra den aandrang bij de Engelschen, om Bergen op Zoom te vermeesteren, en het duurde tot den 12den April bevorens zich de burgerij met uitzigt op verlossing kon vleijen. Op dien dag bragt een bode van Antwerpen aan den Fransschen Generaal de berigten over van al het voorgevallene, hetwelk terstond voor de burgerij de vrijheid, om uit en in de stad te gaan, ten gevolge had. Eerst den 24sten nam de Fransche bezetting de witte kokarde aan en liet een witten vlag van de toren waaijen. Den 28sten was het aanzoek tot overgaaf nog vruchteloos bij den Generaal *Bizanet*, die zonder uitdrukkelijk bevel van zijnen nieuwen meester hiertoe niet kon verstaan. Hetzelve kwam, en op den 3den Mei, met het aanbreken van den dageraad verliet de Fransche bezetting Bergen op Zoom met stillen trom. Ten 9 uren trokken Hollandsche troepen binnen, door den Baron *von Kruse* geleid, onder het klokkengelui, het uitsteken der vlaggen en het gejuich der menigte. Den 4den werd de stad plegtig in bezit genomen in naam van den Souvereinen Vorst door den Gouverneur der provincie Braband, den Heer *G. L. Hultman*. De Municipale Raad en Ambtenaren den eed van getrouwheid en hulde in deszelfs handen afgelegd hebbende, werden voor het tegenwoordige in derzelver posten bevestigd. Des avonds betoonden de ingezetenen derzelver vreugde door eene fraaije verlichting hunner huizen. Op den eerst volgenden zondag gingen de onderscheidene Leeraars hunne gemeenten voor in plegtigen dank aan den Opperzegenaar, en legde eene rijke inzameling van penningen voor de armen het gevoel van derzelver erkentenis aan den dag (2).

De 4de Mei was hoogst merkwaardig door de ontruiming van de Helder en het eiland Walcheren.

(1) *Mercure d'Anvers*, N°. 210.
(2) *Bosscha Gesch. der Omwent.* D. III. bl. 187—192.

Niets had het herſtel van den handel, eene zoo dringende behoefte na deszelfs langdurige onderdrukking en ſchier geheele vernietiging, meer belemmerd, dan de bezetting van de Helder, hetwelk zoo veel te grievender viel, daar het een Hollander was, die, in den perſoon van den Admiraal *Verhuell*, het bevel over dezelve voerde.

Bevrijding van Texel.

Het daar tegen over gelegen eiland Texel had zich in de eerſte maand der omwenteling reeds vrij gemaakt van de Franſche beheerſching op eene manmoedige wijze, welke aan de vergetelheid onttrokken moet blijven (1). De inwoners van Texel, aan het Huis van Oranje door alle tijden heen verkleefd, hadden niet ſlechts het geweld der Franſche heerſchappij met dubbelde ſmart gevoeld, maar daarvan ook eenen meer dan dubbelden last boven anderen gedragen. Bij eene geheele ſtremming van hunnen handel, hadden zij een dubbeld tal manſchap voor den gedwongen krijgsdienst geleverd en nog 120 man ter bewaringe der kust. Kwellingen en afperſingen van douaniers hadden hunnen ramp voltooid en een aantal huisgezinnen tot den bedelſtaf gebragt. Het allereerſte gerucht van den opſtand te Amſterdam, had hen, op den 18den November de Hollandſche vlag doen hijſchen op den kerktoren van het Ooster-eind en de Franſche arenden doen wegnemen van de huizen der beambten, zonder hun uitbundig gejuich door eenige wandaad te onteeren. De Admiraal *Verhuell* zond hier tegen een ſtreng verbod aan den Maire en den plaatſelijken Kommandant, met bedreiging van geweld en het zenden van 1000 man ter inkwartiering; wordende tevens de Korvet *de Venus* met een twaalftal kannonneerbooten vóór het Oude en Nieuwe Schild geplaatst. Men zag

(2) Hiervan is geen gewag gemaakt in de *Nieuwe Nederl. Jaarboeken*, noch ook in de geſchiedenis der omwenteling van *Chad*, en ſlechts als in het voorbijgaan in die van *Boſscha*. D. II. bl. 95. Wij zijn de volgende bijzonderheden verpligt aan het *Nationaal Gedenkboek* van *Konijnenburg*.

Digitized by Google

zich gedwongen; de vlag werd afgenomen, het oranje verdween, de arenden ſtonden weder bij de ambtenaars, de bezetting trok zich te zamen in de ſchans bij het oude Schild, en het gerucht liep dat 1600 Spanjaarden gereed ſtonden om naar Texel ſcheep te gaan. De regering zond de Heeren *Ahlé* en *Keyzer* naar den Admiraal ten einde hem hiervan te weêrhouden. Zij ſlaagden in hunnen last, onder aanbeveling van ſtille rust; die dan ook tot den 4den December duurde. Het terug wijken der vaartuigen naar het Nieuwe Diep, daar de winter op handen was, ſcheen evenwel te gunſtig voor eene nieuwe poging ter verlosſing. Op het Ooster-eind en het Nieuwe Schild had zich eenen kompagnie van 80 Schutters gevormd en op de best mogelijke wijze gewapend. Dezelve heesch de Hollandſche vlag op beide plaatſen op en trok naar het oude Schild, alwaar men op hunnen aantogt de vlag almede reeds had op den toren geplaatst. Vermeerderd met eenige dapperen van hier, hadden zij moeds genoeg de Schans op te eiſchen. *Willem Lourens*, Sergeant der kustkanonniers, kwam met 27 man aan de buitenpost, die door het affchieten der geweren in de lucht het ſein van verbroedering gaf en door het geroep van *Oranje boven* bevestigde. Men waagde hierna evenwel geenen verderen aanval, maar trok gezamenlijk naar den Burg, en liet er de vlag van den toren waaijen. De geheele dag liep in vreugde ten einde, en met den avond keerde elk ſtil naar zijne woning. De Secretaris alleen van den plaatſelijken Kommandant, die zich feitelijk wilde verzetten tegen het uitſteken der vlag, was ontwapend en onder enkele vuistſlagen naar het raadhuis in verzekering gevoerd. Den volgenden morgen kwamen op den hoogen-berg — eene hoogte omtrent 20 minuten van de Schans gelegen, — omtrent 800 man met allerlei wapentuig bijeen, gezind om op dezen dag de verlosſing van Texel te voltooijen. Dan, dit vorderde de verovering van eene vesting, onder het bevel van den Franſchen Kommandant, den Graaf *d'Iſſon* en den Plaats-Majoor *Braun*, met het noodige geſchut en 160 ervarene

Bevrijding van Texel.

Bevrijding van Texel.

kanonniers, zoo Hollanders, als Franschen en vreemde besoldigden voorzien, terwijl men, bij gebrek aan kanon, alleen aan eene bestorming kon denken. Men ontzag dit uiterste niet, maar men gaf er de Regering van Texel kennis van. Dezelve had alreeds den raad van bekwame mannen der overige dorpen ingeroepen, om maatregelen ter ondersteuning van dit heldhaftig voornemen te beramen. De Kommandant van het Fort had den Maire en den Vrederegter bij zich ontboden, doch hunne weigering vernomen op grond, dat de openbare rust hunne tegenwoordigheid vorderde. De Heeren *Ahlé* en *L. Kikkert* boden zich tot onderhandelaars aan, mits de Commissaris van Politie de Heer *Raffin* hen vergezelde. Hun aanbod werd aangenomen, doch hun werden tevens vier personen toegevoegd om de gewapende burgers te vertegenwoordigen, als mede de Heer *J. J. Reinbach*, die, der Fransche tale magtig, het woord zou voeren. Naar krijgsgebruik binnen gelaten, volvoerde deze bezending haren last met het gewenscht gevolg, dat des namiddags te vijf uren een verdrag gesloten werd, waarbij een korps schutters de kleine poort zou bezetten, en den volgenden morgen de bezetting met alle eer uittrekken, om terstond op de noodige vaartuigen vervoerd te worden. Het verslag dier verrigting werd goedgekeurd en door de schutterij met een blijd *hoezee* en een aantal vreugdeschoten uit het klein geweer toegejuicht, waarna elk weder terug keerde naar zijne woning en de openbare rust ongestoord bewaard bleef. De bevelen door den Plaats-Majoor inmiddels gegeven tot het verwerken en verplaatsen van den kruid-voorraad deed de kanoniers denken, dat hij zich voorstelde het Fort te laten springen. Hunne kennisgeving hiervan aan hunnen Kommandant bragt een nader onderzoek te weeg, hetwelk geenen twijfel aan dien toeleg overliet en had het manmoedig besluit van den Kapitein *van Breeninger* ten gevolge, om zich van dien trouwloozen te verzekeren. Het berigt hiervan bragt in den nacht alles op den been. De Regering raadpleegde op nieuw met de hoofden van den opstand. Men hield het verdrag ge-

Digitized by Google

schonden. De vorige bezending begaf zich op nieuw naar den Franschen Kommandant en eischte nu de overgaaf op genade onder bedreiging van den oogenblikkelijken storm. De Kommandant erkende de wettigheid der vordering, onder betuiging van zijn leedwezen over het gebeurde, en gaf zich met de bezetting als krijgsgevangen over, vertrouwende op eene edelmoedige behandeling: waartegen hij zich, bij uitzondering der overigen, dan ook op zijn woord van eer ontslagen zag. De bezetting van het fort door de schutters, en de ontwapening en inscheping van alle de Fransche en vreemde krijgslieden ving dadelijk aan; de Plaats-Majoor, nog al even onzinnig blijvende in zijne dolle woede, werd geboeid aan boord gebragt. Gewapende manschappen werden op elk vaartuig geplaatst en de koers regt toe op Amsterdam gezet, alwaar deze krijgsgevangenen ter verdere beschikking aan den Admiraal *Verdooren* worden overgeleverd. Geheel Texel aldus verlost zijnde, nam de Kapitein *van Breeningen*, op dringend aanzoek, het opperbevel aan. De nog aanwezige troepen, aan wier keuze een ongehinderd vertrek of trouw aan Oranje was gesteld, schaarden zich gaarne onder zijn kommando. De zorgvuldigste voorziening van alle posten had terstond plaats en men zwoer elkanderen trouw tot in den dood, ingeval men van de Helder met nieuwen dwang opdaagde. De Regering legde den volgenden dag den zelfden eed van trouw af in handen van de Heeren *Ahlé* en *Kikkert*, daartoe door de burgerij gemagtigd, en zag zich als provisioneel Hollandsch bestuur, bij openbare afkondiging onder het uitsteken der oranje-vlag van het Raadhuis en eene algemeene toejuiching, gehuldigd. De beide genoemde Heeren, door nog vier anderen vergezeld, begaven zich in bezending naar 's Hage om deze hulde aan den Souvereinen Vorst over te brengen en Hoogstdeszelfs nader goedvinden te vernemen. Over Medenblik naar Amsterdam reizende, bezorgden zij inmiddels bij den Admiraal *Verdooren* den toevoer van noodige wapenen, waarin met den meesten spoed werd voorzien, en ontvingen bij

Bevrijding van Texel.

Digitized by Google

Texel verlost.

den Vorst op den 11den December een onthaal; der wijsheid en braafheid van Texels regering en burgerij alzins waardig. Op den 15den terug gekeerd, was die dag een nieuwe feestdag voor geheel Texel; en binnen den tijd van drie dagen waren vijf kompagniën te zamen van omtrent 800 man ten volle geordend en gewapend: aan den Heer *Ahlé* werd de post van Luitenant-Kolonel van dit bataillon opgedragen, hetwelk zich gaarne het bezwaar liet welgevallen, welk de bewaking van het eiland vorderde tegen over eenen vijand, die eerst vijf maanden later zijnen geduchten post verliet (1).

Beleg en ontruiming van de Helder.

De Helder, door de Franschen ten tijde hunner overheersching tot eene verschanste zeestad van den eersten rang aangelegd, was met vijf forten versterkt, *la Salle*, *Morland*, *du Gommier*, *du Falga* en *l'Ecluse* genaamd, te zamen met niet minder dan drie honderd en vijftig meestal metalen vuurmonden, deels kanonnen, deels houwitzers en mortieren, benevens een ontzaggelijken voorraad van allerlei krijgsbehoeften voorzien. De Admiraal *Verhuell* voerde het bevel over een eskader, hetwelk, behalve eenige kanoneer-schooners en booten, en zes onttakelde oorlogschepen in het Nieuwe Diep, uit tien schepen bestond, waarvan er vier 80, één 60, twee 40, één 20, één 18 en één 16 stukken voerden. Op het eerste berigt wegens den opstand te Amsterdam had de Admiraal terstond alle de personen van het burgerlijk en krijgsbestuur aan de Helder bij zich aan boord geroepen, de Helder in staat van beleg verklaard, het opperbevel te water en te land op zich genomen, en alle uitwendige gemeenschap, buiten toestemming van hem zelven of den Commissaris van politie, ten strengste verboden. Tot dat zelfde einde werden de korvet *de Venus* en de brik de *Irene* voor het oude Schild en in den Wieringer-balg geplaatst; en het volk van de brik *le*

(1) *Konynenburg*, *Gedenkboek* bl. 480—489.

le Genie, aan de landzijde op den weg naar het Zand aan de Groote Keet. Het valies der brieven werd aan de Groote Keet aangenomen en afgegeven, de brieven geopend, alle, die berigten van den dag inhielden, verbrand en de gedrukte nieuwspapieren terug gehouden. Men vreesde de muiterij van het scheepsvolk, terwijl men uit de berigten, zoo van het Fransch Gouvernement uit Parijs, als van den Generaal *Molitor* uit Utrecht, verwachtede, dat de aangevangene omwenteling te Amsterdam door geweld van wapenen zou gestuit worden. „ De on-„ gelegenheid zal van korten duur zijn. Zes maal „ honderd duizend man komt op de been; hon-„ derd duizend trekken naar Holland en zullen „ zich naar Utrecht begeven:" dus luidde één der Gouvernements-berigten, welke men evenwel, wel verre van bevestigd, weldra duidelijk genoeg gelogenstraft kon zien. — Den 23sten November zond de Admiraal den Franschen Luitenant-Kolonel *St. Just* met talrijke manschap, onder bedekking van een paar stukken geschut, naar Alkmaar tot opeisching der voorhanden zijnde gelden in 's Lands departementale kas. De omwenteling was aldaar wel tot stand gebragt, maar het vermogen ontbrak er tot tegenstand. Alzoo werd aan de opeisching voldaan en slechts het binnen rukken der manschap voorgekomen. De staat der zaken liet zich evenwel voor het scheepsvolk niet geheim houden, en moest de Hollandsche matrozen gevarelijk maken voor den Admiraal. Zich niet bevoegd achtende tot een dadelijk ontslag, vond hij goed, aan hetzelve verlof te geven voor zekeren tijd. Hij zelf begaf zich aan boord der schepen, sprak officieren, onder-officieren en matrozen aan, en gaf bevel om verlof voor eene maand toe te staan met bijbetaling der soldij, onder beding van zich gedurende dien tijd aan geen wanbedrijf schuldig te maken. Ook werd dezelfde maatregel genomen ten aanzien der reeds ontscheepte troepen, zoo der nationale garde als der kustkanonniers, die het garnizoen uitmaakten, van welk verlof een zoo algemeen gebruik werd gemaakt, dat de vloot naauwelijks manschap genoeg behield voor den dagelijkschen dienst. Alle de Kapiteins en eerste officieren bleven nogtans op

Beleg en ontruiming van de Helder.

Beleg en ontruiming van de Helder.

hunne ſchepen, ſchoon de krijgstucht bezwaarlijk bewaard bleef bij de ſteeds inkomende berigten, en men zelfs op ſommige ſchepen toebereidſelen vond, die tot eenen opſtand ſchenen gemaakt te zijn. Ook was de verdeeling der verloſgangers bij honderden dikwijls te gelijk, aan boord van onderſcheidene ſchepen, niet genoeg, om alle verlating van vaartuigen en uitplundering van kanonneerbooten te voorkomen, die, aan wind en weder overgelaten, met moeite weder opgehaald werden. De kohorten der nationale garde met derzelver officieren waren, op hun verzoek, na aflegging der wapenen, aan de landzijde uitgetrokken. De Hollandſche kanonniers hadden meestal zich zelve ontbonden. De manſchap van twee Franſche fregatten was ontſcheept in de forten la Salle en Morland op Kijkduin. De Admiraal zelf had zich met zijnen ſtaf, uit twee Fregats-Kapiteinen, eenen Scheeps-Luitenant, eenen Franſchen Commisſaris der Marine en dienende tevens als Ordonnateur, en eenen Franſchen Opper-officier van gezondheid naar de Helder begeven, terwijl zijne magt beſtond tusſchen de 1100 à 1200 man. Dezelve ſchoot te kort tot behoorlijke bezetting van alle de werken. Men verliet alzoo de forten Dufalga en l'Ecluſe, na de, met ſchietgaten voorziene, wachthuizen te hebben doen ſpringen, het geſchut vernageld en de mortieren vervoerd. Men trok tevens de voorpost aan de Groote Keet in tot aan het weeshuis op een half kanonſchot afſtands van de Helder, en zorgde zoo veel te meer voor de voltooijing der overige ſterkten, daar die aan den kant van den zeedijk bijkans nog geheel open waren en Bosland vooral nog geene genoegzame bovendekking en borstweeringen had, waartoe inzonderheid 1600 Spaanſche krijgsgevangenen door den Franſchen Kommandant der Genie nacht en dag werden bezig gehouden. Binnen korten tijd werden de buitenwerken van La Salle geſloten en tevens het andere fort in genoegzamen ſtaat van verdediging gebragt. Alle levensmiddelen en krijgsbehoeften waren van de vloot binnen de vesting gehaald. De levering van ſlachtvee en paarden

voor de gendarmes werd bij opeisching, doch tegen betaal-cedels gevorderd; waarna men zulk een bezuinigend overleg op alles nam, dat men het beleg van een geheel jaar had kunnen verduren. Om het eskader in het Nieuwe Diep, 800 roeden van het fort La Salle, tegen overmeestering te dekken voegde men bij het geschut en de mortieren van elf duim, die hiertoe nog ontoereikend waren, een paar mortieren van de grootste gehalte (*mortiers à plaque*) ieder van 10,000 pond metaal, welke, van Kijkduin op den wal van La Salle overgebragt, de geheele ankerplaats bestreken. — Men kon zich nu op de stelling, maar geenszins op derzelver bezetting verlaten. Het vreemde krijgsvolk verzuimde geene gelegenheid tot verlating van den dienst. Een bataillon uit Pruissen en Zweden bestaande kon, wegens openbare oproerigheid, niet dan tot den binnensten dienst worden gebruikt, en moest zelfs worden ontwapend. Ook de Spaansche krijgsgevangenen, tot dus verre voorbeelden van ijver en geduld, werden door het voorbeeld van anderen opgeruid, zoodat derzelver ontslag noodzakelijk werd geoordeeld. De Franschen wilden ze op de eilanden Texel en Wieringen aan land zetten: de Admiraal achtede beter, ze aan de landzijde te ontslaan en alzoo gelegenheid te geven om naar hun eigen land terug te keeren. Ieder hunner ontving leeftogt voor drie dagen, en nam blijmoedig den weg naar het Zand. Zoo ook werden nog tien Russische krijgsgevangenen, uit een gestrand koopvaardijschip, in vrijheid gesteld (1).

Beleg en ontruiming van de Helder.

Voor het lot der weggezondene Spanjaarden was terstond door de Commissarissen-Generaal *Kemper* en *Scholten* wijs en weldadig gezorgd door de aanstelling van den Heer *A. Teyler van Hall* uit Amsterdam als Agent, om derzelver geleide en verzorging over te nemen, zoo als zulks het meest gevoegelijk zou voorkomen, met bevel aan alle Maires, plaatselijke Regeringen en militaire Kommandanten, om daartoe aan den Agent en deszelfs onderhoorigen de vereischte hulp en medewerking te

(1) *Konynenburg*, bl 489—499.

Beleg en ontruiming van de Helder.

verleenen; en met kennisgeving tevens van deze aanstelling aan den Generaal *Krayenhoff* en den Admiraal *Verdooren*, die den Scheeps-Luitenant *A. Bezemer* bevel gaf, om den Agent te vergezellen en bij te staan, wordende hem nog een detachement kozakken toegevoegd, ook ter beteugeling der uitvallen en strooperijen uit de vesting aan de Helder. De last, aan den Heer *Teyler van Hall* gegeven, werd met het best beleid en gewenscht gevolg volvoerd. In het begin van December wachteden de Spanjaarden reeds in den Briel op de Engelsche transportschepen, die hen naar hun vaderland terug voerden (1).

Eene scheepsbezending van den Kapitein *Heemskerk*, den Luitenant *Sterling* en den Onderequipagie-meester *Moyaart* had al spoedig na de omwenteling, in naam van den Admiraal *Verdooren*, de Helder opgeëischt, doch had zich, zoo ver men weet, zien afwijzen op grond der onbevoegdheid van haar gezag, waarvan de maatregel der insluiting aan de landzijde het gevolg was geworden. — Tusschen de gendarmes, op verkenning uit de vesting gezonden, en de kozakken, die tot onder het geschut der vesting zwierven, had menige schemutseling plaats. De Admiraal des avonds zijne voorposten bij het weeshuis ingetrokken hebbende, werd die post door de kozakken in brand gestoken. Het afbreken der kleine bruggen, het leggen van Friesche ruiters en andere voorzieningen van den Admiraal strekten tevens, om alle gemeenschap buiten om de Helder met het Nieuwe Diep en het nieuwe werk te verhinderen, tot behoud van het eskader en ter beveiliging van een nabijliggend fregat vol kruid. — In het begin van dit jaar had de Generaal *de Jongh*, door den Souvereinen Vorst met het opperbevel in Noordholland bekleed, zijn hoofdkwartier aan het Zand gevestigd. Zijne magt was wel veel te gering voor de vermeestering der vesting, maar toereikende tot bedwang der bezetting. — Men zag zich, bij de strengheid van den winter, verpligt tot zwaren arbeid aan het open-

(1) *Bosscha*, D. II. bl. 235 en 236.

breken der bevrozene grachten, die voor overrompeling deden vreezen. De volkomen insluiting deed ook ras veel gebrek bemerken. Het rantsoen van versch vleesch werd op eenmaal in de week bepaald. Zuiker, koffij, tabak en zeep waren eerlang voor geenen prijs meer te bekomen. Het aantal van behoeftige ingezetenen van de Helder nam dagelijks toe. De Admiraal schonk aan velen op hun verzoek eenen vrijen uittogt: doch, aan de Hollandsche voorposten tegen gehouden, keerden zij terug, om in het toenemend gebrek te deelen en het te vergrooten. De soldij van matrozen en soldaten werd mede bezwarend. Van Alkmaar had men slechts *f* 1,600: : bekomen; en de verkoop van het gestrande Russische schip had maar *f* 900: -: opgebragt. De Admiraal schreef eene geldleening over de meestgegoede ingezeten uit van 20,000 francs, tegen ontvangschriften, voor wier voldoening hij, des noods, zijne eigene goederen verbond. Op gelijke wijze werd ook gehandeld omtrent alle andere vorderingen, waarvan naauwkeurige aanteekening werd gehouden. — Gering genoegen vonden hierin de Fransche Generaal *Mayer* en zijne Officieren, die de gewone maatregelen niet slechts verkiezelijker oordeelden, maar dagelijks aandrongen op het doen van uitvallen, om zich, door plundering en verwoesting, van leeftogt en geld te voorzien. Weldra uit de Nieuwspapieren, van de landzijde ingevoerd, den voortgang der geallieërden in Frankrijk vernemende, begon men te mompelen van het in den brand steken der vloot, het doen springen der forten, het onbruikbaar maken van het Nieuwe Diep, het laten zinken van een der linieschepen op den Drempel, het doorsteken van den Zeedijk aan de Helder en het in zee gaan met de Fransche fregatten *la Meuse* en *l'Isle*, welke evenwel bezwarelijk aan de Engelschen, die men dagelijks met hunne oorlogschepen zag kruisen, hadden kunnen ontsnappen.

Beleg en ontruiming van de Helder.

Op bekomen bevel had de Generaal *de Jongh* den 9den Januarij eenen onderhandelaar naar de Helder gezonden, om den Admiraal van de overgave van Gorinchem, het innemen van 's Herto-

Beleg en ontruiming van de Helder.

genbosch en de vorderingen der Bondgenooten te verwittigen, en tot het afzien van eene nutteloozе verdediging der vesting aan te manen: doch dezelve was, den volgenden morgen, met een weigerend antwoord terug gehouden.

Het was den Bevelhebber der vesting nu wel blijkbaar genoeg, dat de omwenteling in zijn vaderland volkomen was en eerlang door eene gevestigde orde van zaken stond opgevolgd te worden; en dat de toezegging van het Fransche Gouvernement ijdel was geweest, om deze ongelegenheid van korten duur te doen zijn: maar het gemis van Fransche Nieuwspapieren liet hem onzeker wegens den staat der zaken te Parijs, en twijfelachtig omtrent de onpartijdigheid der Hollandsche dagbladen, waaruit toen ook nog geene zoo beslissende vorderingen der Bondgenooten waren te vernemen. Het werd hem alzoo hoogst belangrijk, van de ware gesteldheid der zaken overtuigd te worden: doch de strenge insluiting aan de landzijde gedoogde geene verstandhouding, en de Engelsche bewaking der kust scheen de zee voor alle gemeenschap volstrekt te sluiten. Een der leden van zijnen Staf en van den Raad van verdediging, de Luitenant *J. C. Ryk* bood nu aan, om zich in eene visschers boot naar een der Vlaamsche havens te doen overbrengen, en van daar naar Parijs te begeven. De voorslag werd aangenomen, en in den nacht van den 12den Februarij dadelijk beproefd. Er waren slechts drie zulke booten voorhanden, en maar één daarvan lag zeilvaardig, zijnde door denzelfden Luitenant drie dagen geleden geprest, om der manschap van een Engelsch transportschip, op de Noorderhaaks gestrand, te hulp te komen. Twee visschers, van de bestemming onbewust, gingen met den stouten zeeman aan boord, en onderwierpen zich, al ver in zee zijnde, niet zonder tegenspraak, aan zijn bevel. De haven van Ostende, waarvoor men zich in den morgen van den 14den eerst bevond, scheen onraadzaam wegens de nabijheid der Bondgenooten; men zeilde naar die van Duinkerken, en beproefde van daar de reis te land over Rijssel naar Parijs: maar de ontmoeting van

Pruisische ruiters maakte de terugkeering noodzakelijk. Nu werd de reis ter zee vervolgd van Duinkerken naar Boulogne, en van daar te land volbragt. Den 20sten Februarij te Parijs gekomen vond de Luitenant den openbaren geest hoog opgewonden wegens de voordeelen, in dien tijd door de Franschen op de Bondgenooten behaald. De Minister van het Zeewezen wilde volstrekt van geene overgaaf hooren, en dacht eerst aan eenen toevoer van manschap met transportschepen van Calais, Duinkerken en Oostende, doch liet zich weerhouden door de opmerking, dat zulk eene transportvloot aan de waakzaamheid der Engelschen niet kon ontsnappen. Daarna sprak hij van het inschepen der bezetting in de twee Fransche fregatten na het vernielen en verlaten der vesting: maar stond wederom voor dezelfde bedenking. Eindelijk den afgevaardigden zelven dringende om raad, nam hij deszelfs begrip over, om alles naar beloop van zaken aan den Bevelhebber der vesting over te laten, het zij tot volstandige verdediging, het zij tot eervolle overgaaf. Eene kortstondige zege, door de Franschen bij Rheims behaald, vertraagde het beslissend antwoord tot den 7den Maart, wanneer de Luitenant bevel kreeg om te vertrekken, wordende hem de bevelen voor de vesting in verzegelde brieven ter hand gesteld. Bijgebragte vrees voor onderschepping deed echter de noodzaaklijkheid inzien, om derzelver inhoud aan hem te openen, en nu vernam de afgevaardigde, dat men niet anders wilde, dan deze kustplaats en vesting zoo lang mogelijk behouden, als kunnende bij eene volgende vredesonderhandeling, waarbij de krijgseer behouden bleef, tot een punt van schadeloosstelling of vergoeding voor andere opofferingen dienen; terwijl men den afgevaardigden eene somme gelds van 10,000 francs (4,762 gulden) in goud medegaf ter betaling van achterstallige soldij. Moeijelijk en gevaarvol was de terugkomst. Schoon reeds op den 10den weder te Boulogne terug gekeerd, kon men met de boot niet buiten komen wegens wind en weder voor den 13den, wanneer dezelve door tegenwind en aan-

Beleg en ontruiming van de Helder.

Digitized by Google

Beleg en ontruiming van de Helder.

houdende ſneeuwjagt daags daaraan weder in Oſtende werd binnen gejaagd. Men moest hier veiligheidshalve tot den 23ſten vertoeven, wanneer men bij nacht uitliep en koers zettede naar de Engelſche kust, om min verdacht te zijn, en van waar men, den volgenden nacht overſtekende, den 25ſten in behouden haven terug kwam. Het medebrengen der Franſche nieuwspapieren, vol van de voordeelen op de Bondgenooten behaald, wond den geest der bezetting derwijze op, dat men terſtond het kanon loste, om de overwinningen van den Franſchen Keizer bekend te maken, terwijl men nu aan geen overgeven der vesting dacht. Inmiddels had de Admiraal den 20ſten Maart verlof gegeven aan alle visſchers-vaartuigen, om in en buiten de Helder en het Nieuwe Diep te loopen, doch had de Generaal *de Jongh* geoordeeld zulks tegen te moeten gaan, om den vijand de gelegenheid tot toevoer van leeftogt af te ſnijden. Even zeer vond deze zich verpligt het verzoek van den Maire van den Helder om eenigen onderſtand van noodwendigheden en verzachting van inſluiting af te ſlaan.

Op den 7den April vorderde de Generaal ten derde male de overgaaf der vesting, op grond der inrukking van de Bondgenooten binnen Parijs: maar men wilde van geen krijgsgevangenſchap voor de bezetting hooren, van welke vordering de Generaal vermeende niet te mogen afgaan. De toezending der verklaring van Keizer *Alexander* te Parijs, en de verzekering van het herſtel der *Bourbons*, gingen vervolgens vergezeld van eenen naderen voorſlag, om de bezetting met hare bagaadje naar Frankrijk terug te laten keeren, onder beding van dienst aan *Lodewijk XVIII:* doch men hield deze tijdingen voor de bezetting verborgen, en in den Raad werd, niet zonder hevigen ſtrijd van gevoelens, na men zegt, op nieuw tot de weigering beſloten. De bekomene zekerheid van den afſtand van *Napoleon* bragt op den 13den den voorſlag van den Admiraal zelven aan den Generaal te weeg, om met twee hoofdofficieren van zijnen ſtaf een mondgeſprek bij den zelven te houden. De zamenkomst werd op den 15den in het hoofdkwartier

tier aan het Zand bepaald. „ Men kwam daarbij overeen tot de vrije en geheel onbelemmerde vaart voor de schepen van alle natiën van en naar zee langs de forten van de Helder en de vloot van het Nieuwediep, met uitzondering alleen van oorlogschepen en gewapende vaartuigen, ten teeken waarvan een witte vlag zou waaijen van Kijkduin; de bezetting zelve zou het nieuwe bestuur in Frankrijk erkennen; ook zou geene zwarigheid gemaakt worden, in de ontruiming der vesting en overgaaf der vloot, zoodra de Admiraal daartoe door *Lodewyk XVIII* werd gelast; doch zoo lang zou dan ook van den anderen kant de blokkade duren, en alleen het invoeren van noodwendigheden voor zieken worden toegestaan; ook werd het overnemen aan de voorposten van een aantal zoogenaamde *Etrangers* aangenomen, en alle verdere vijandelijkheid gestaakt." Het verliep nogtans tot den 21sten alvorens de Admiraal den Generaal deed weten, dat op dien middag de witte koningsvlag zou waaijen van de forten La Salle, Morland en du Gommier, ten blijke van erkentenis van *Lodewyk XVIII* door de bezetting. Ook duurde het tot den 4den Mei alvorens de ontruiming en overgaaf plaats had. Dit lang marren deed de ingezetenen van de Helder het geduld verliezen. Zij namen openlijk de kleur van Oranje aan en tergden de bezetting door vaderlandsche liederen. Op den 29sten April had men den Majoor *Naequar* als commissaris van het Fransch bestuur uit Parijs zien aankomen, om de ontruiming der forten, volgens het verdrag der Mogendheden te Parijs, voor of op den derden Mei te helpen regelen; gelijk ook den 30sten de Generaal zijnen last hieromtrent van den Souvereinen Vorst had ontvangen, die terstond den 1sten Mei met den Admiraal en dien Majoor in zijn eigen hoofdkwartier de voornaamste punten vastgesteld had en de ontruiming op den 4den bepaald.

Beleg en ontruiming van de Helder.

Het was dan in den namiddag van dien dag, ten twee uren, dat de Fransche bezetting de Helder verliet en door de Hollandsche troepen, onder kommando van den Generaal *de Jongh*, ver-

Beleg en ontreiming van de Helder.

vangen werd. Weinige oogenblikken daarna deed de Heer Gouverneur van Hollands noordelijk gedeelte, *van Tets van Goudriaan*, met behoorlijk eskorte en onder het losſen van het geſchut, zijne intrede. Alle de leden van regering werden van den eed aan Frankrijk ontſlagen en onder het vaderlandsch beſtuur terug gebragt. De proclamatie van den Gouverneur, waarin men bijzonderlijk de woorden opmerkte: „ bevelhebbers, trotsch op de dwingelandij van hunnen alleenheerſcher en doof voor den onſpoed van ons vaderland, hebben te lang uwe verlosſing, en met dezelve den handel en de welvaart van Holland geſtremd;" (1) werd door de algemeene geestdrift der ingezetenen, en door het vlaggen van alle publieke en bijzondere gebouwen en van 's lands oorlogſchepen beantwoord. Na al het merkwaardige naauwkeurig opgenomen, het middagmaal met de hooge militaire en burgerlijke ambtenaars gehouden, en den goeden geest der ingezetenen meermalen deelnemend opgemerkt te hebben, verliet de Gouverneur de Helder in den avond. Aan den Admiraal waren eenige weinige dagen ter verrigting zijner bijzondere zaken vergund. Hij verliet den 7den met zijnen ſtaf en nog eenige andere officieren, aan boord van de Franſche brik *le Genie*, de Hollandſche reede, en ſtelde zijnen koers naar Havre de Grace. *Lodewyk XVIII*, zegt men, had hem uitgenoodigd voor den Franſchen dienst, met behoud van rang, orders en traktementen, doch de Heer *Verhuel* had de aanneming uitgeſteld, tot dat hem op een gelijk aanzoek van zijne zijde bij den Souvereinen Vorst een min gunstig antwoord was toegekomen. De tusſchenkomst van *Monſieur*, Broeder des Franſchen Konings, had ſlechts de onthefſing zijner goederen van het beſlag, op dezelven gelegd, krachtens de Publicatie van den 11den Januarij (2), ten gevolge met de toezegging, dat de Admiraal en zijne officieren in Holland, des verkiezende, konden wederkeeren onder het genot van de beſcherming van

(1) *Nederl. Staatscour.* 1814. N°. 107.
(2) Zie *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 396 en 397.

van 's lands wetten voor elken vreedzamen inwoner. Den Luitenant *Ryk* alleen was deze verzekering voldoende. Hij bleef en bood in eigen persoon zijnen dienst den vaderlande aan. Door het Fransch Gouvernement naar Parijs ontboden als gewezen officier in deszelfs dienst, verpligtede hem de verantwoordelijkheid wegens zijne zending dien last te volgen: doch, in plaats van rekenschap, verlangde men van hem volharding in den dienst, onder gunstige toezegging en met dadelijke vereering van de orde der lelie, gelijk bevorens hem die van het legioen van eer geschonken was; dan, weinige dagen later ontving hij zijne aanstelling in den vaderlandschen dienst, en keerde hij spoedig tot denzelven weder (1).

Beleg en ontruiming van de Helder.

Met denzelfden 4den Mei daagde tevens de dag der volkomene verlossing van het eiland Walcheren, en daardoor van geheel Zeeland; waarna het eerst volkomen bekend werd, hoe groot aldaar de onderdrukking was gebleven, terwijl reeds de overige gewesten des lands het heil der onafhankelijkheid smaakten. Gedurende de gansche overheersching van *Napoleon* was Walcheren als in eenen staat van beleg geweest; daar Vlissingen en Veere, terstond nadat de Engelschen in het laatst van December 1809 dit eiland hadden verlaten, tot vestingen van den eersten rang waren aangelegd, zijnde er veertien millioenen franken tot de noodige werken bestemd geworden, en daarvan dadelijk tien millioenen besteed, behalve nog vier millioenen, aan de werken voor het zeewezen ten koste gelegd. De staat van beleg was dadelijk verklaard op de eerste berigten van het verlaten van Amsterdam door den Hertog *van Plaisance*. Na de terugkomst van den Heer *Pous* op den 20sten November met de tijding der omwenteling, waren alle brieven en nieuwspapieren, daarvan melding makende, door den Prefekt aangehouden. Om den indruk der reeds bekend gewordene tijdingen weg te nemen, deelde men in een buitengewoon nieuws-

Verlossing van het eiland Walcheren.

(1) *Kopmenburg*, bl. 499—517. vergeleken met *Bosscha*, Dr II. bl. 90—98. en D. III. bl. 204—218.

Verlossing van het eiland Walcheren.

blad eenen brief mede van den Onder-prefekt van Zierikzee, waarin aan den Prefekt gemeld werd, het inrukken der Franschen in Dordrecht en het afwerpen allerwege van de oproervlag. Op den 27sten November kwamen nu de laatste brieven uit Holland, wordende toen bij een besluit van den Prefekt alle gemeenschap met het oproerige Holland, zoo als het genoemd werd, en het vreedzame Departement van de Monden der Schelde vooreerst verboden. Inmiddels had zich de algemeene geest der ingezetenen te Middelburg reeds doen blijken. Den 24sten was de vraag van den Prefekt aan den Kapitein der grenadier-compagnie: „ of de officieren op den goeden geest der grenadiers konden rekenen om mede te werken tot behoud der rust in de stad;" door den Kapitein wel beantwoord met de verzekering van derzelver goeden wil, wat den stedelijken dienst betrof; doch aan het bevel van den Gouverneur *Gilly* voor die zelfde compagnie, om uit te trekken naar Vlissingen, was dadelijk gehoorzaamheid geweigerd. Hij had den 22sten des avonds order gegeven, dat zij den volgenden morgen ten 6 uren in de wapens moest komen, om door hem zelven in oogenschouw te worden genomen. *Gilly* kwam met zijnen staf van Vlissingen te half negen, hield de wapenschouw en beval daarna haren Kapitein *S. Serlé* uit te trekken naar Vlissingen. De Kapitein kommandeerde; de kompagnie deed zes of zeven passen voorwaarts na de poort, maar hield toen halt, zettede het geweer bij den voet en weigerde uit te trekken, verklarende: „ wel de rust in de stad te willen helpen bewaren, maar zich, met verlating van kostwinning, vrouwen en kinderen, niet te willen laten opsluiten in Vlissingen." *Gilly* beloofde, aan de *Abeele*, eene plaats van uitspanning, een kwartier gaans buiten de stad, tegenbevel te zullen geven, en drong op gehoorzaamheid aan: doch de grenadiers zwoeren niet te zullen uittrekken. Bleek van toorn, vroeg de Gouverneur den Kapitein, „ of men dan niet wist, dat hij de stad in opstand kon verklaren en aan de vier hoeken in den brand zetten;" en begaf zich

Digitized by Google

naar den Prefekt, ten einde zich te doen gehoorzamen. Kort daarop kreeg de Kapitein order, om naar de groote markt te trekken en aldaar zijne kompagnie tot nader bevel af te danken. Een algemeen *hoezee* beantwoordde het bevel tot den aftogt. Op de markt werd de kompagnie afgedankt, en ieder ging zijns wegs, terwijl alles in Middelburg stil bleef. De Gouverneur keerde met zijnen staf te elf uren reeds naar Vlissingen terug, van waar des middags te drie uren order kwam, om dien zelfden dag nog de kompagnie te ontwapenen; 200 pionniers en 40 artilleristen met twee veldstukken, tegen den avond binnen gekomen bezetteden de groote markt, de abtdij en de toegangen, en maakten door aanhoudende ronden de vertooning, als of de gansche stad in oproer was. De ontwapening draalde, omdat men ook de montering afvorderde, die het bijzonder eigendom der grenadiers was. De Kommandant *Thibaut d'Aagtekerke* en de Kapitein *Serlé* werden verantwoordelijk gesteld voor de uitvoering des bevels en kregen, de een vier, de ander twee man, tot inlegering in huis. De bedreigingen, door den Gouverneur bij deze gelegenheid tegen Middelburg gedaan, waren intusschen zoo ernstig, dat eenige Heeren raadzaam vonden, zijnen toorn tot bedaren te brengen. Aan hunne tusschenkomst scheen het te danken, dat dit geval geene ergere gevolgen had, dan de opligting van eenige grenadiers, die naar Vlissingen werden vervoerd. Van dezen moest de Sergeant-majoor *P. van Eyndhoven* het meest uitstaan, omdat de Gouverneur uit hem wilde vernemen, wie de eerste opstokers der weigering waren geweest: doch de brave man bragt niemand in ongelegenheid, en liet zich, schoon zelf van geene schuld te overtuigen, naar Rijssel voeren, van waar hij echter naar Goes wist te ontkomen. Bij de verlossing van Walcheren terug gekeerd, zag hij zijne trouw erkend en zijn leed vergoed door een gouden gedenkstuk, hem plegtig door zijne wapenbroeders geschonken.

Verlossing van het eiland Walcheren.

De pionniers en artilleristen verlieten Middelburg na de volvoerde ontwapening en opligting,

Digitized by Google

Verlosfing van het eiland Walcheren.

en daarmede ſcheen nu alles afgedaan. Doch den 12den December kwam eensklaps bevel, om de bruggen van de vijf poorten der ſtad, ter wijdte van 24 voeten af te zagen, de deuren van de Vlisſingſche poort weg te nemen en haar even als de Veerſche poort altijd open te laten, terwijl de Haven- of Slijkpoort geſloten werd. Ook werd het voetpad naar Arnemuiden op drie of vier plaatſen doorgraven en werden alle bruggetjes, die er lagen, weggenomen. Tevens werd den visſchers van Arnemuiden de visſcherij en het varen belet, om alle gemeenſchap met de Engelſchen af te ſnijden.

Men was al vroeg begonnen, verdachte perſonen en gijzelaars uit Middelburg naar Vlisſingen en verder naar Frankrijk te zenden. Zoo had zich in November reeds de Heer *A. C. van Citters*, Regter van inſtructie, op last van den Minister van Justitie, zonder eenigen ſchijnbaren grond verpligt gezien, naar Parijs te komen, werwaarts hem zijne gade vergezelde en bijbleef tot na de omwenteling in Frankrijk. De oud-balluw van Middelburg, de Heer *J. J. de Bruyn* had zich, in die zelfde maand, naar Rijsſel moeten begeven. Ook hij werd door zijne echtgenoote vergezeld, en was beſtemd om er tot den vrede te blijven: doch ontkwam in April, na tevens de ontſnapping van *Eyndhoven* en nog twee zijner medeburgers *Pilaar* en *Schot* bevorderd te hebben. Den 5den December, op het feest der krooning van *Napoleon*, gaf de Prefekt een maaltijd: daarbij bevond zich ook de oud Burgemeester *J. H. Schorer*. Des avonds ten elf uren te huis gekomen, werd hij door den Kommandant der gendarmerie opgeligt en dien zelfden nacht naar Vlisſingen vervoerd. Slechts twee uren te voren was de Heer *Schorer* door den Secretaris-Generaal *du Bosch* gewaarſchuwd, met de toezegging, dat de Prefekt er zich over zou beklagen tegen den Gouverneur. Hetzelfde lot trof deszelfs broeder *D. J. Schorer* nevens de Heeren *N. C. Lambrechtſen* en *J. C. de Bruyn*. Allen hadden zij verlof hunne vrouwen en bloedverwanten te ontvangen, en onder opzigt van gendarmes door de ſtad te wandelen. Op hun

Digitized by Google

schriftelijk beklag bij den Maire van Middelburg kwam de Raad bijeen, die terstond op de nadrukkelijkste wijze bij den Prefekt en den Minister van Binnenlandsche Zaken op hun ontslag aandrong. Bij den Gouverneur vermogten hunne vertogen zoo weinig, dat deze te kennen gaf, zich, zijnes ondanks, in de noodzaaklijkheid te zullen kunnen bevinden, om hen naar Rijssel op te zenden. Onschuld vermogt hier tegen niets, want eerst gaf men voor, hen als gijzelaars te houden voor de stedelijke rust; daarna als waarborgen der vaardige voldoening aan de gedane vorderingen bij de ingezetenen; om welke reden veertien dagen later de Heeren *M. L. C. Verstuis*, Noord-Amerikaansche Consul en *S. Hendrix*, een voornaam Bankier, almede naar Vlissingen werden overgebragt. De gijzeling van den laatstgenoemden duurde zes dagen, die van den Heer *D. J. Schorer* tot den 24sten December, van den Oud-Burgemeester tot den 9den Januarij, van de overige Heeren tot den 13den daaraan volgende.

Verlossing van het eiland Walcheren.

Terstond na de tijding der omwenteling in Holland, op den 23sten November moesten 220 paarden met de daarbij behoorende knechts ter vervoering van het geschut te Vlissingen worden geleverd. Vier dagen later werden 500 arbeiders ten dienste van den vestingbouw gevorderd, en veertien dagen daarna nog 300. Aan deze 800 arbeiders moesten wekelijks worden betaald 2100 francs, welke last door honderd der gegoedste inwoners moest worden gedragen en vijf weken duurde. De Heeren *P. J. Serlé*, *J. C. Andriessen* en *G. V. Meiners*, die, wegens hunne levering aan granen de eerste tot *f* 53719-:- de tweede tot *f* 9,328-:- en de laatste tot *f* 1151-:- dit bezwaar weigerden op zich te nemen, zagen het aan, dat hunne goederen ten huize werden uitgehaald en bij regtsdwang, voor zoo veel er noodig was, verkocht. — Van 25 December tot in Maart werden dagelijks honderd wagens met paarden en voerlieden in dienst gesteld ter vervoering van de afgevorderde voorwerpen. Om de inwoners van Middelburg tot de opbrengst van het gevorderde aan

Verlosſing van het eiland Walcheren.

te ſporen, gaf de Prefekt de verzekering, dat alles door het Gouvernement zou worden voldaan; doch zoo er te kort mogt komen en de Adminiſtratie van oorlog dit niet ten haren laste kon overnemen, zou hetzelve door de inwoners van het eiland naar gelang hunner middelen gedragen en vervolgens in dezelfde evenredigheid over het geheele Departement verdeeld worden.

De voldoening aan de veelvuldige vorderingen ging den Prefekt niet vlot genoeg. Bij beſluit van 21 December werd eene doortrekkende gewapende bende, of zoogenoemde *mobile kolom* opgerigt, om de nalatigen te dwingen; en den 3den Januarij werd bevel gegeven aan alle de landlieden van Walcheren, om op de eerſte opeisſching van de militaire Kommandanten al hun vee in de vestingen te brengen, op ſtraffe van het in brand ſteken hunner bezittingen. Ook door de landlieden was ſedert den 5den December zeer veel geleverd en tot in het begin van Februarij daarvoor geen betalingſchijn hoegenaamd afgegeven. Sommige landlieden weigerden alle verdere voldoening, bevorens aan hen *Bons* waren gegeven voor al het reeds geleverde. De Heer *Noels*, Maire van Buttinge, verzettede zich, ten behoeve zijner gemeente, tegen vorderingen, waarbij geene evenredigheid van bevolking of vermogen werd in acht genomen. De Gouverneur gaf den 10den Februarij een dagorder, om elke weigerende gegemeente als vijandelijk te beſchouwen, gewapenderhand het dubbeld te nemen van hetgeen geweigerd was, en met den mobilen kolom Buttinge te bezetten, tot dat ook daar het dubbeld van het gevorderde zou voldaan zijn, terwijl de achterſtallige perſonen zelve de troepen moesten betalen en voeden. Het was juist marktdag te Middelburg. De landlieden namen het gehoorde ter hart, doch zwoeren, er zich tegen te verzetten. — Deze order had geen gevolg; doch eene andere, kort daarop gegeven, bragt dezelfde uitwerking voort, die de eerſte zou gehad hebben. De Keizerlijke Prokureur *Drault*, Commisſaris Speciaal over het gebruik van den mobilen kolom, was zwak van ge-

gestel en zacht van aard; tegen de uitvoering van zoo strengen last in zoo barren jaargetijde opzieude, verwierf hij, dat de Luitenant der gendarmes hem verving. Dit bragt vertraging in de uitvoering der eerste order te weeg, en de mobile kolom bleef buiten werking.

Verlossing van het eiland Walcheren.

Daags na de afkondiging dier dagorde maakte de Maire van Middelburg bekend, dat binnen 24 uren al het schietgeweer door de burgers moest opgebragt zijn. Ten zelfden dage liet de Gouverneur de geweren ten platten lande ophalen door onderscheidene benden, uit Vlissingen getrokken. Ook uit Middelburg trok eene bende van 40 mannen naar de dorpen Brigdamme en St. Laurens, om de geweren bij de landlieden op te halen. Hun Kommandant had last, om met den Heer *Verheyé van Citters*, derzelver Maire, de geschiktste middelen te dien einde te beramen. De helft der manschap bleef te Brigdamme; de andere helft trok naar St. Laurens. De Kommandant opende aldaar zijnen last aan den Maire en wilde zich naar de omliggende hofsteden begeven: doch, van derzelver ontoegankelijkheid wegens het binnenwater onderrigt, begeerde hij, dat de klok zou worden geluid, om de gemeenten bijeen te roepen. De Maire zond zijnen bode naar den Koster, doch die hoorde de klok reeds luiden, als hij op het kerkhof kwam; hetgeen zelfs reeds de tweedemaal was, dat zij aangetrokken werd, en hetwelk kort daarop met een derde geklep door onbevoegde personen herhaald werd. Na een groot half uur toevens begaf de Maire zich met den Kommandant naar het dorp, alwaar men eenige van de beide gemeenten bijeen vond, die, op de gedane vraag, betuigden, geene geweren te hebben. Beide bezogten zij twee hofsteden, waar de Kommandant zeide vernomen te hebben, dat wildstroopers woonden. Zij vonden bij hunne terugkomst het dorp stil. Het geklep der klok van St. Laurens had intusschen het luiden der klokken te Serooskerke, Gapinge, Grypskerke, Oostcapelle enz. ten gevolge gehad; ook vertelde men te Serooskerke, dat St. Laurens in den brand stond. Er kwam dan een troep

Verlosfing van het eiland Walcheren.

landlieden met vorken en ſtokken gewapend van den kant van Serooskerke den weg naar St. Laurens op. De Maire ging hun te gemoet, onderrigtede hen, dat men om geen vee, maar om geweer, kwam: doch de landlieden keerden daarmede niet terug, begrijpende, dat men, heden om het geweer komende, morgen het overige zou weghalen. De Kommandant gebood zijn volk het geweer te laden, doch liet het daarbij, op verzoek van den Maire, om toch eerst den Predikant *Clinge* deszelfs invloed te doen beproeven op den geest der landlieden. Ook dit was vruchteloos, en nu begaf zich de Maire achter het krijgsvolk, om zelf veilig te zijn. Op hetzelfde oogenblik vernam hij, dat men ook langs den noordweg van Serooskerke opkwam, en gaf den Kommandant van dit gevaar van insluiting kennis, die op zijnen raad zich langs den grooten weg naar Brigdamme begaf, werwaarts de Maire hem langs een molenpad volgde. Men had nu aldaar de 40 mannen weder bij een, en was bezig met het onderzoek naar geweren, wanneer het gerucht, daarna valsch bevonden, inliep, dat de Arnemuidenaars, te hulp geroepen, in aantogt waren. De Kommandant, aan wien de Maire zulks overbragt, vond goed naar Middelburg af te trekken, zeggende de huiszoeking tot den volgenden dag te zullen uitſtellen. De menigte landlieden van St. Laurens, Serooskerke en Brigdamme volgde hem achter op, wordende gedurig door den Maire, en voor het laatst nog op den grens van zijn gebied, tot rust en voorzigtigheid vermaand. Aan de ſtad genaderd trok het krijgsvolk den ſingel langs naar de Dampoort: de landlieden bleven bij de Noordpoort. In de ſtad had zich het gerucht verſpreid, dat de mobile kolom, waarvoor men deze bende hield, was op de vlucht gejaagd en dat de boeren voor de Noordpoort ſtonden. Er liep daarop eenig volk naar den wal, hetwelk hun toeriep: „ dat zij maar over het ijs zouden komen;" hetgeen zij deden: doch een Fransch Officier, dit ziende, riep de nationale gardes van Calais in de wapenen en liet onder den hoop vuren, waardoor een landman

Digitized by Google

van Brigdamme sneuvelde, en een ander eenen kogel in den arm kreeg. Meer was er niet noodig om de menigte uit een te drijven en op de vlugt te jagen. De meesten vloden weder het ijs over naar huis; doch die reeds te ver in de stad waren gekomen, liepen de huizen in, en klommen heiningen en daken over, om alzoo van erf tot erf te ontkomen. De openstaande winkel van den hoefsmid en geweermaker *Werkes*, die zelf van huis was, strekte velen tot eenen doorloop. Een jongeling, *L. Zwigtmans* genaamd, die, van niets wetende, des morgens zijne melk in de stad had verkocht, en, naar buiten gaande, door den optrekkenden hoop tegen gehouden en gedrongen was terug te keeren, werd bij dezen doorloop in de linkerzijde getroffen door eenen kogel, dat hem twee ribben braken. Hij had nog kracht genoeg om eene ladder, in het huis staande, op te komen, maar bleef op den zolder liggen. De knecht, den winkel willende sluiten, werd gevangen genomen door de nationale gardes, wier officier zelf op den luifel klom, de glazen insloeg en naar binnen schoot. Het krijgsvolk stormde ten winkel in, doorliep het huis, verbrijzelde alles en vond op den zolder den winkel-jongen, dien zij door het luik van boven nederwierpen, en den gewonden boeren-knaap, wien zij, hem voor dood houdende, zijne zilveren broekstukken en gespen ontnamen en nog drie bajonetsteken in de dije toebragten. Eerst tegen den avond kwam de ongelukkige tot zijne bewustheid weder, klom, zonder zelf zich het hoe, daarna, te hebben kunnen herinneren, in een naburig huis, alwaar hij op zijn geroep ontdekt en door een wondheeler verbonden werd. Zijne genezing was langzaam, doch, daar zijne onschuld bleek, keerde hij na dezelve tot de zijnen terug. — Terwijl dit bij de noordpoort voorviel, had ook bij de dampoort tegen de terugkeerende krijgsbende eenige zamenrotting van burgers plaats. Bij de dambrug werd een gendarme zoo geweldig met handspaken geslagen, dat hij er bij nederviel: doch hij stond daarna weder op en herstelde. — De burgerlijke regering was intusschen vergaderd. Ge-

Verlossing van het eiland Walcheren.

Verlosſing van het eiland Walcheren.

durige ronden gingen door de ſtad en vuurden, waar zij menſchen bij een zagen, zonder evenwel iemand te wonden of te dooden. De rust was ſpoedig herſteld. — In den namiddag kwamen de Gouverneur en Prefekt met 20 huzaren, 200 pionniers en twee veldſtukken binnen, die op den wal geplaatst werden, van waar zij de brug van de dampoort konden beſtrijken; doch de pionniers trokken den Veerſchen weg op en keerden in den avond, buiten de ſtad om, weder naar Vlisſingen terug, werwaarts zich de Gouverneur almede dien zelfden avond nog begaf. — Nadat de ſtad tot rust was gebragt, trok de Kommandant van Middelburg met eenige gendarmes en 100 man voetvolk naar Serooskerke, alwaar men nog geweld moest gebruiken om de rust te herſtellen, zoodat één man aan den voet door een musketkogel gekwetst werd. — Te Brigdamme was een officier met 30 man uit Vlisſingen gekomen, met last van den Gouverneur aan den Maire, om ten koste der gemeenten van deze plaats en van St. Laurens onthaald te worden, en om den volgenden morgen het onderzoek naar de geweren te hervatten, hetgeen toen ook ten negen uren reeds was afgeloopen. Het bezwaar des onthaals, met nachtverblijf en ontbijt, was zoo gering, dat dit niemand ergeren kon, beloopende ſlechts *f* 36-14-8. — Vier burgers van Middelburg waren in hechtenis genomen, die in de nabijheid woonden, waar de gendarme mishandeld was: doch, na verhoord te zijn, werden zij den volgenden dag ontſlagen. Alle, die geacht werden belhamels van den opſtand geweest te zijn, werden uit de onderſcheidene gemeenten opgeligt en naar Vlisſingen vervoerd, waar zij, ten getale van twintig, gevangen bleven tot den 17den April. De Gouverneur prees, in zijne dagorder van den 13den Februarij aan de ſoldaten, het gedrag der ingezetenen van Middelburg en van derzelver Maire, en beval hun den eerbied aan voor perſonen en eigendommen, hun daar tegen verzekerende, dat het minſte leed, aan eenen Franſchman geſchied, het leven der gevangenen zou kosten, wier ſtraf alleen was uitgeſteld, om de ſchul-

Digitized by Google

digen van de misleidden te kunnen onderscheiden. De Maire van Aagtekerke, en die van Brigdamme en St. Laurens, benevens den Predikant van Serooskerke en een Koopman van Middelburg moesten te Vlissingen voor eene militaire commissie te regt staan, doch werden alle, na korteren of langeren tijd, ontslagen; zijnde tevens alle bescheidenheid bij de strengheid der behandeling en des onderzoeks in acht genomen. De Maire *Verheye van Citters* had inzonderheid reden, om hierover voldaan te zijn, daar men hem door eenen officier naar Vlissingen had doen halen, aldaar op vrije voeten liet, en, na zijne mannelijke verdediging, aan den Gouverneur aanbeval als eenen man, dien men niet slechts onschuldig hield, maar van wien men het noodzakelijk oordeelde, dat hij, hoe eer hoe liever, naar zijne gemeenten terug keerde. Verlossing van het eiland Walcheren.

De Maire van Buttinge, die reeds eenmaal voor zijne gemeente opgekomen was tegen onevenredige vorderingen, zag zijne tegenspraak der nieuwe eisschen veel hooger opnemen. Te Middelburg wonende, had hij gedurende den opstand, den Raad zijner gemeente wel aangeschreven, om toch aan het gevorderde van dien dag onverwijld te voldoen; doch naderhand al het vee, de melkbeesten niet uitgezonderd, en eene groote hoeveelheid hooi van zijn en nog twee andere gemeente-besturen ziende opeisschen, om naar Veere gebragt te worden, droeg hij zijn bezwaar daar tegen voor aan den Generaal *Nalleche*, die zich op de order van den Gouverneur beriep, doch dezelve gaarne éénen dag uitstelde, of hij daarin matiging zou kunnen verkrijgen. Dit gelukte den Heer *Noëls* door tusschenkomst van den Prefekt, zoo dat alleen het slagtvee behoefde geleverd te worden; doch de Maire, zelf verdacht misschien van eenig aandeel aan den opstand, werd door den Prefekt, bij besluit van den 10den Maart, een voorbeeld van wederspannigheid genoemd, zijnen post onwaardig verklaard en van denzelven dadelijk ontzet. Hij werd nog later, op den 2den April, op bevel van den Prefekt, in het gevangenhuis te Middelburg gebragt, waar den dag te voren de

Digitized by Google

Verlossing van het eiland Walcheren.

Heer *Meyners*, Lid der regtbank van Koophandel, die zich had laten uitwinnen ter voldoening van zijnen aanslag ter contributie, almede in verzekering was genomen: beider gevangenis was evenwel van korten duur, volgende hun ontslag op den 7den.

Zich bij den aanvang der afsluiting reeds meester gemaakt hebbende van alle de kassen der ontvangers en de ontzettendste vorderingen ten laste der ingezetenen toelatende, had de Gouverneur het tot in het laatst van Februarij kunnen brengen, zonder voor zijne krijgskas behoeften te hebben: maar nu riep hij tien der gegoedste ingezetenen van Middelburg bijeen, en gaf hun te kennen, dat hij een voorschot van 400,000 francs behoefde vóór den 31sten Maart. De invordering der belastingen over 1814, bevorens en op dien dag te voldoen op straf van krijgsbedwang, was het aangewezen middel: doch, daar het wel te voorzien was, dat hetzelve niet voldoende zou zijn, moesten zich dertig vermogende Heeren en Vrouwen verbinden voor het te kort komende, tot aan de gevorderde som toe. Het te kort werd bevonden 117,000 francs te beloopen, waarvan op den 8sten April alreeds 106,443 francs gestort waren. De geleverde levensmiddelen en andere noodwendigheden ten behoeve der vestingen, voor verre het grootste gedeelte door de ingezetenen van Middelburg opgebragt, bedroegen eene som van *f* 326871-6-8, waarbij nog aan arbeidsloonen, wagenvrachten enz. gerekend mogt worden eene som van *f* 18893-8-: te zamen eene verbazende som beloopende, en nog veel kleiner, dan wanneer men al het gevraagde had kunnen en moeten leveren, wijl als dan het geheel op anderhalf millioen guldens had moeten begroot worden.

De krijgswerkzaamheden der Franschen waren gedurende de gansche insluiting van geringe beduidenis geweest. Zij hadden in December meer dan eene mislukte poging gedaan, om weder voet te krijgen op de overige Zeeuwsche eilanden. Eene landing met zestig man op het eiland Noordbeveland gewaagd hebbende, lieten zij den bevelhebber

dier bende, nevens de luitenant en vijftien man, als krijgsgevangen achter. Den 19den December waren zij met honderd en twintig man te Borselen in Zuid-Beveland aan wal gekomen, om eene, door hen achter gelaten, batterij, die de vaart op Terneuze, Bath en andere plaatsen belemmerde, te vernielen. Dit was hun gelukt, wijl dezelve nog onbezet was. Zij hadden ook twee hofsteden geplunderd en den Maire van Borselen met zijnen adjunct medegevoerd naar Vlissingen, alwaar zij echter door den Gouverneur ontslagen werden met verlof om naar huis te keeren. De batterij was kort daarna hersteld, waarom zij met grooter magt, door eenen uitval uit het fort Bath ondersteund, eene nieuwe poging deden, om geheel Zuid-Beveland te heroveren. In den nacht tusschen den 3den en den 4den Januarij scheepten zich 500 man te Vlissingen in op drie kanonneerbrikken en vier vrachtschepen, die, aan de groote Zandplaat de Caloot, anderhalf uur van de batterij, geland, over dezelve op Borselen aanrukten. De bezetting, slechts uit eene kompagnie Engelsche zee-soldaten, met den Kapitein *Sandford*, den Luitenant *Macforlane* eenige Engelsche kanonniers, met een enkeld veldstukje, bestaande en door den Kapitein *D. Dominicus Jakz*, met eene kompagnie Hollandsche vrijwilligers versterkt, moest de batterij ruimen, doch nam eenen voordeeligen stand achter dezelve en hield aldaar, door het landvolk van Borselen bijgestaan, den vijand zoo lang met hun veldstukje op, tot dat de alarmklok den landstorm der andere dorpen had op den been gebragt, waarna de Franschen, uit het fort Bath niet ondersteund volgens hunne verwachting, met achterlating van twaalf dooden en tien gekwetsten de vlugt namen naar hunne schepen. Naderhand beproefden zij nog tweemaal eene landing aan den Zuidkraaijers-polder, die door den dapperen wederstand der, achter den dijk liggende, landlieden werd afgeweerd.

Verlossing van het eiland Walcheren.

Gelukkig maakte de komst van twee Engelsche fregatten en twee brikken, die den 5den Februarij voorbij Vlissingen tot voor Borselen doorzeilden en

Digitized by Google

Verlosſing van het eiland Walcheren.

aldaar ankerden een einde aan het verontrusten van Zuid-Beveland en aan de gemeenſchap met Bath en Antwerpen. De Franſchen hadden zulk eene onderneming voor onuitvoerlijk gehouden. Men was er aan het fort Napoleon zoo weinig op verdacht, dat de twee eerſte ſchepen voorbij zeilden, zonder dat er een ſchot op gedaan werd, en zelfs de Kommandant, op de eerſte tijding, zijn ontbijt niet verliet, zeggende, dat het Franſche ſchepen moesten zijn; doch, ten tweede maal gewaarſchuwd en toen volk naar de batterij gezonden zijnde, kon men de ſtukken, met ſneeuw en ijs bezet, ter naauwernood ſpoedig genoeg bruikbaar maken, om op de twee laatſte eenige ſchoten te doen. Toevallig voeren de ſchepen voorbij op het oogenblik, dat men de ſtadhuisklok te Middelburg luidde tot het aflezen van het Bulletin eener overwinning, hetwelk de Franſchen meenden te hooren bevestigen door de kanonnade van het fort. De Gouverneur wilde de vier fregatten, die in het dok te Vlisſingen lagen, uitgerust hebben, om in zee te loopen en de Engelſche ſchepen aan te tasten, doch de raad van deskundigen, die hem daarin groot gevaar deden zien, wederhield hem. — Op den 1ſten Maart zeilde weder een Engelsch linie-ſchip met een fregat en een kotter voorbij Vlisſingen, alhoewel de Franſchen toen beter op hunne hoede waren en hevig uit Vlisſingen en van de forten ſchoten. Op het linie-ſchip nam een kogel den arts zijne beide beenen en aan twee matrozen ieder één been weg, ook raakte het ſchip zelf tusſchen Vlisſingen en Borſelen aan den grond, het zij door het verlies van den loots, het zij door te kort aan de plaat te houden, om buiten het bereik van het fort Napoleon te komen. Met behulp van Engelſche ſloepen en twee ſchuiten werd hetzelve twee dagen later vlot, zonder ſchade geleden te hebben van de batterij voor het fort St. Hilaire, van waar het onophoudelijk met bomben en kogels beſchoten werd. Het nam met de overige ſchepen deszelfs ligging op de reede voor Borſelen. Gelukkig voor Walcheren deden de Engelſchen niets anders, dan hetzelve in bedwang te

Digitized by Google

houden. Bij de inwoners kon echter niet dan angst plaats hebben op het denkbeeld eener onderneming van die zijde, welke den schrikkelijken toeleg kon doen werken, waarvoor *Napoleon* in het jaar 1810, na den aftogt der Engelschen uit Vlissingen, was uitgekomen, om het eiland ten prooi der golven te geven, wanneer een vijand het mogt kunnen overweldigen; waartoe men dadelijk mijnen onder de zeedijken had zien aanleggen, om ze, met buskruid gevuld, te kunnen doen springen. Het is evenwel bij de uitkomst gebleken, dat de mijnen, tijdens de insluiting, ongevuld zijn gebleven. Verlossing van het eiland Walcheren.

Gedurende den worstelstrijd der verbondene magten tegen den geweldenaar van Europa had men op Walcheren in de pijnelijkste onzekerheid verkeerd. De waakzaamheid der politie had evenwel niet kunnen beletten, dat men er bewust was van de komst Zijner Koninklijke Hoogheid in Holland, noch ook dat men kennis droeg van de aanneming der Grondwet. Men hield daarna het oog op de Engelsche schepen, uit wier veelvuldig vlaggen men besloot, wanneer er voordeelen op *Napoleon* waren behaald. De Franschen zongen intusschen meermalen een *Te Deum;* het laatst op den 27sten Februarij over de nadeelen door de Oostenrijkers en Russen geleden, die zij geheel vernield noemden. Op den 27sten Maart moesten de klokken te Middelburg een half uur lang spelen op de tijding, dat de Generaal *Maison* met 12000 man te Gent was binnen getrokken. — In dien onzekeren toestand ondernamen *B. Dentz*, *C. Eberson* en *H. Olderwelder*, ingezetenen van Middelburg, het eiland te verlaten en deszelfs gesteldheid bij het Hollandsch Gouvernement bekend te maken, ten einde met zekere berigten terug te keeren. Eene plat gebodemde boot, bij de landlieden op de watergangen in gebruik en alzoo voor de zee ongeschikt, werd in den avond van den 23sten Maart door hen op een wagen met hooi overdekt in de duinen tusschen Domburg en de lustplaats Westhoeven gebragt, waarmede zij zich met den dageraad in zee waagden. Een hunner moest bestendig

Verlossing van het eiland Walcheren.

hoozen, om de lekke boot niet vol water te krijgen. Bij de sterke deining in de branding viel *Dentz*, eens van plaats willende wisselen, buiten boord, doch werd gered. De eb dreef hen naar zee, het weder werd mistig. Eindelijk kregen zij een Engelschen kotter in het oog, op wien zij aanhielden, en die hen naar het Admiraal-schip bragt, liggende bij het Veergat. Op hun verzoek naar Goes overgebragt, waar zij den Engelschen Generaal niet vonden, lieten zij door eenen notaris een adres opmaken aan den Souvereinen Vorst, ter kennisgeving van den staat des eilands met verzoek om hulp. Het antwoord was: „ dat, daar de zaken der Geallieerden in Frankrijk zeer voordeelig stonden, men den uitslag daarvan zoude afwachten, alvorens iets te ondernemen." — Nog te Goes zijnde, vernamen zij de tijding van *Napoleons* val, en wenschten nu met een aantal gedrukte berigten naar Walcheren terug te keeren: maar de Engelsche Admiraal weigerde hun dienstbaar te zijn in eene voorbarigheid, die hun het leven kon kosten. Zij begaven zich dan naar Zierikzee, alwaar zij iemand vonden, die het aannam, hen met eene kleine zeilschuit over te brengen. Zij kwamen in den nacht te Domburg. *Eberson* was reeds bijna aan wal gedragen door den Schipper, doch een aantal snaphaanschoten, die tien of twaalf kogels door het zeil joegen, deed hen weder terug keeren; waarna zij te Goes bleven, tot de wapenstilstand hun eene veilige tehuiskomst vergunde.

Het gerucht had reeds meermalen geloopen van het innemen van Parijs. Op den 6den April hoorde men de Engelsche schepen kanonneren, terwijl ze alle vol vlaggen hingen, en van Vere zag men op den dijk van het tegenover gelegen kamperland, een groot doekscherm, waarop men door eenen verrekijker de woorden las: *les alliés sont à Paris, les Anglois sont à Bourdeaux.* De Gouverneur zelf las dit met eigene oogen, en tegen zulk een berigt was zijne politie ontoereikende. Het geloof aan deze tijding werd den volgenden dag nog meer versterkt, toen men van den top van

den grooten mast op de Engelsche Schepen de witte vlag boven, die van *Buonaparte* onder, zag waaijen. De Franschen lieten wel in hunne nieuwspapieren en gesprekken niet na, aan dit alles den schijn te geven eener krijgslist, en wilden daarna zelfs het overlaten van Parijs aan de Bondgenooten als zoodanig iets doen voorkomen: doch het geloof aan de gewenschte uitkomst was niet aan het wankelen te brengen. Den 11den April las men wederom van Vere op een groot zeil, aan de de overzijde, op het wrak eener afgebrande schuit: *Buonaparte n'existe plus.* De Gouverneur onderhield de soldaten in eene dagorde van den 12den over de tijdingen der Engelschen, als waren zij listig en leugenachtig, en verzekerde hun, dat in hunne stelling de vijand zich wel van eenen aanval zou wachten. „ Zoo hij ons eindelijk, „ door de meerderheid overweldigd, tot wanhoop „ bragt, zouden wij — dit was het slot — hem in „ de golven van de Schelde doen vergaan, al moes„ ten wij hem in dien afgrond volgen."

Verlossing van het eiland Walcheren.

Op den 14den April vernam men de volkomen zekere blijmaar: *het is vrede! Napoleon regeert niet meer!* Den 17den zag men in Cadzand de witte vlag van de torens waaijen, en ontving de Gouverneur, met een schip uit Ostende, daarvan de officiëele tijding. Hij gaf ze den inwoners te kennen en tevens zijnen voorslag aan den Engelschen Admiraal tot eenen wapenstilstand, ten einde eene vrije gemeenschap te openen. Des middags ten vier uren werd de witte vlag te Middelburg van den grooten toren uitgestoken en oogenblikkelijk was alles met oranje versierd. In Vlissingen wilde de Gouverneur, ter voorkoming van onaangenaamheden tusschen de burgerij en het krijgsvolk, geene andere dan de witte vlag en kokarde dulden: doch tevens ontsloeg hij de landlieden, die aldaar negen weken hadden gevangen gezeten.

Den zelfden dag vond de Prefekt van Zeeland goed, den Heer *C. G. Byleveld*, Maire van Middelburg, in de uitoefening van zijnen post op te schorten, ter dezer oorzake. Kort na den opstand

Verlossing van het eiland Walcheren.

der landlieden in January waren bij vele inwoners van Middelburg briefjes onder de deuren gestoken met de bedreiging, dat, het bij eene aanstaande omwenteling, hun hoofd zou kosten, den landlieden niet te hulp gekomen te zijn. Eenigen der bedreigden hadden zich bij den Maire vervoegd met verzoek, om den Gouverneur in bedenking te geven, of het niet raadzaam ware, eene gewapende kompagnie op te rigten, om, in geval van ongelegenheid, tegen de woede van het slecht gepeupel veilig te zijn. De voordragt geschiedde en vond goedkeuring bij den Gouverneur: doch het opmaken der lijst en de benoeming der officieren kwam den 15den April eerst in gereedheid. Alles werd andermaal door den Gouverneur goedgevonden, met verbod om daarover met iemand van het Fransch bestuur, den Prefekt zelven niet uitgezonderd, te spreken. Des anderen daags avonds had eene bijeenkomst der deelgenooten plaats aan het huis van den Maire, doch die ten negen uren door een briefje van den Prefekt verwittigd werd, dat hij hem oogenblikkelijk begeerde te spreken. Aldaar hoorde hij het verwijt van nachtvergaderingen te houden, volk te wapenen en de Fransche wacht dronken gemaakt te hebben. De Maire beriep zich op zijne bedoeling, met bewustheid en goedkeuring van den Gouverneur, hetwelk echter zoo hooge woorden ten gevolge had, dat de Prefekt den Maire gebood te vertrekken, met bedreiging van hem met gendarmes te laten te huis brengen. Den volgenden dag liet de Prefekt aankondigen, dat de Maire, als schuldig aan gebrek in eerbied voor zijne overheden en aan belediging, hem Prefekt zelven aangedaan, in zijne bedieningen werd geschorst, en dat de eerste adjunct deszelfs post vooreerst zou waarnemen, tot dat door Zijne Majesteit de Koning over het lot van den Maire zou zijn beslist. De Heer *Byleveld* zag zijn gedrag, daarentegen, door den Gouverneur goedgekeurd en zich gelast, in zijnen post te volharden, met toevoeging van veertig man paardevolk, ten bevele van het stedelijk bestuur.

Den 18den April verliet de Prefekt het eiland

met overhaasting, zonder order op zijne zaken te stellen, latende den Secretaris-Generaal *Dubosch* in zijne plaats achter, die ten einde toe volhield te handelen, als of de Fransche dwingelandij nog in gave kracht van werking was. De minste ongeregeldheid werd door hem als eene daad van oproer en aanranding van de veiligheid der Franschen opgenomen. Het onstuimig schellen aan eenige huizen, inzonderheid van twee Fransche beambten, in den nacht tusschen den 19den en 20sten April, en het dwingen van eenen Franschman, om zijne driekleurige kokarde af te leggen, waren zoo hoog aangebragt bij den Gouverneur, dat hij ten straffe van zulk oproerig geweld dreigde, de gemeenschap met Zuid-Beveland weder te zullen beletten. Een ophelderende brief van den Maire maakte die bedreiging zonder gevolg; doch de Secretaris-Generaal *Dubosch* deed in naam van den Prefekt eene afkondiging aan alle inwoners van Walcheren, waarin hij die van Middelburg oproermakers noemde, onwaardig de genade van den Gouverneur jegens degenen, die hij naar krijgswetten had kunnen ter dood brengen, en die nu gevaar liepen van op nieuw gevat en gestraft te worden. Voorts nam hij een besluit rakende den Maire, dien hij, als wederspanning in zijnen post gebleven, verantwoordelijk stelde voor alle geweldenarijen, die er mogten gepleegd worden, alles vernietigende en buiten kracht stellende, hetgeen door hem was verrigt en op zijne registers gebragt. Eindelijk kondigde hij aan, dat de vereenigde regten en andere Fransche instellingen in vollen gang moesten blijven, dwingende eenen iegelijk, die nog eenige penningen verschuldigd was, met inlegering van twee, ja zelfs zeven man, tot betaling.

Verlossing van het eiland Walcheren.

De komst van den Generaal *d'Abboville*, met bevelen uit naam van het Fransche bestuur ter ontruiming van het geheele eiland met deszelfs vestingen, maakte den 30sten April een einde aan deze geweldenarij. Dien zelfden avond te zes uren werd te Middelburg de witte vlag ingehaald en de Hollandsche onder klokkenspel uitgestoken, waarna

Verlosſing van het eiland Walcheren.

alle toebereidſelen werden gemaakt tegen de aanſtaande komst der Commisſarisſen van Zijne Koninklijke Hoogheid den Souvereinen Vorst.

Den 1ſten Mei kwam reeds eene Commisſie in Hoogstdeszelfs naam te Vlisſingen ter overneming van alles, wat het Zeewezen aanging, en van toen af maakten zich de Franſchen tot den aſtogt gereed. Den 6den was het geheele eiland ontruimd. Het beſtelen der magazijnen en kruidkisten door ſoldaten en zeevolk, en het verkopen van het buskruid tot lagen prijs aan burgers, deed bevorens te Vlisſingen het grootste gevaar van de onvoorzigtigheid vreezen: doch honderd en vijftig vrijwillige burgers, op den 4den binnen een uur tijds in de wapenen gebragt, door den Franſchen Generaal *Charnotel* Kommandant der ſtad hiertoe verzogt, beteugelden dezen moedwil. Ook was in den nacht van den 5den tusſchen eenige ſoldaten der nog niet vertrokken korpſen een zoo hoog geſchil ontſtaan, dat zij op elkander hadden gevuurd, waardoor twee geſneuveld en meerdere gekwetst waren. Op den 6den vertrok het overſchot der bezetting, en kon men zich eerst te Vlisſingen overgeven aan de reinſte vreugde.

Dit had reeds den 4den te Vere plaats gehad; alwaar des avonds de Heer *W. F. van der Burcht van Lichtenberg*, een der Commisſarisſen-Generaal van den Souvereinen Vorst voor dit Departement, de Generaal *Sweerts de Landas* met zijnen Staf en een bataillon jagers, door eene Commisſie uit de burgerij feestelijk waren ingehaald.

De 5de Mei was de plegtige en gedenkwaardige dag, waarop het eiland Walcheren weder met het Vaderland werd vereenigd. Des morgens ten half twaalf uren reed het Stedelijk beſtuur van Middelburg, begeleid door de, in November ontwapende, maar nu weder opgeroepene en gewapende grenadier-kompagnie der nationale garde, tot op den Veerſchen weg de Heeren Commisſarisſen, *van der Burcht van Lichtenberg* en den Oud-Burgemeester *J. H. Schorer*, nevens de vaderlandſche troepen te gemoet, wachtende dezelve aan het einde

der voorstad op. De Heer Mr. C. G. *Byleveld* deed in naam en aan het hoofd der stedelijke regering eene gepaste aanspraak aan de Commissarissen, biedende daarbij de hulde der burgerij van Middelburg aan den Souvereinen Vorst en aan hoogstdeszelfs vertegenwoordigers in dit Departement, welke aanspraak op het minzaamst werd beantwoord. Van daar nam de optogt naar de stad een' aanvang, aan het hoofd hebbende den Generaal *Sweerts de Landas*, verzeld van deszelfs Staf en eenige Staf-officieren van den landstorm van Zuid-Beveland. De geheele stad was in een groen prieel herschapen, geene straat, waar men geen groene eerepoorten, bloemsnoeren of kranzen zag. De trein trok voort tot op de groote markt. Op het Stadhuis werden de Heeren Commissarissen en de Generaal opgewacht door onderscheidene kollegiën, na wier hartelijke pligtpleging de volgende afkondiging geschiedde en met een luid geroep van *hoezee! vivat oranje!* beantwoord werd.

Verlossing van het eiland Walcheren.

PROCLAMATIE.

In naam van Z. K. H. *Willem Frederik*, Prins van Oranje Nassau, Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden.

De Commissarissen Generaal van het Departement der Monden van de Schelde aan allen, die dezen zullen zien of hooren lezen, salut!

WAARDE LANDGENOOTEN!

Lof en dank aan de oneindige goedheid van den Almagtigen! Of zou de eerste uitboezeming van een bewogen hart wel eene andere strekking kunnen hebben?

Eindelijk toch hebben de rampzalige tooneelen des oorlogs plaats gemaakt voor eenen lieflijken, algemeenen vrede; het treurigst uitzigt op de uiterste ellende en verwoesting, hetwelk ons in dit eiland benauwde, voor eene gegronde hoop op welvaart en voorspoed; alle willekeurige overheersching van vreemden voor een weldadig bestuur van eigen ingezetenen.

En, eindelijk, maakt het eiland Walcheren, benevens

Verlosſing van het eiland Walcheren.

de andere Zeeuwſche eilanden wederom een gedeelte uit der vrije vereenigde Nederlanden, onder het opperbeſtuur van eenen Vorst uit den huize van Oranje, even als deszelfs doorluchtige Voorvaderen uit Neerlandsch bloed geſproten; een huis, waarvan de naam alleen alle welgeſtelde harten der Zeeuwen van erkentenis en eerbied doet ontgloeijen.

Lof en eer den Almagtigen! Brengt hem de offers uwer dankbaarheid toe, betaalt hem uwe geloften!

Het is de wettige opdragt der Souvereiniteit dezer Landen, door den Volke aan Z. K. H. *Willem Frederik* gedaan, het is de grondwet, die daarop gebouwd, en even eens op den 29ste Maart laatstleden is aangenomen, het is de in bezitneming van dit geheele eiland in naam van bovengemelden Vorst, welke wij, als hoogstdeszelfs Commisſarisſen-Generaal, het genoegen hebben ulieden mits dezen aan te kondigen.

Geluk dan, waarde Landgenooten, met deze wonderbaar gezegende uitkomst der omſtandigheden!

En nu blijdſchap! vreugde! eerebewijzing! Maar ook algemeene hartelijke verzoening! eerbied voor rust, en orde! liefde voor Godsdienst en goede zeden! ondergeſchiktheid aan wet en overheid!

Zoo dragen alle uwe daden het kenmerk van de oprégtheid uwer bedoelingen, zoo achtervolge de goede God dezelven met de besten zijner zegeningen, en onze algemeene verkenningsleus zij altoos en alomme: voor God, voor Vaderland, en Oranje!

En op dat het oogmerk onzer zending en gevoelens aan allen kenbaar worde, zal deze alomme in dit eiland worden aangeplakt en afgekondigd, daar zulks gewoon is te geſchieden.

Gedaan te Middelburg 5. Mei 1814.

De Commisſarisſen Generaal voorn.

W. F. van de Burght van Lichtenberg.

J. H. Schorer.

Het ongunſtige weder verhinderde dien avond de werking der gereedgemaakte kunstverlichting van Middelburg, die op den volgenden bij eenen ſtillen en ſchoonen hemel volkomen ſlaagde, terwijl de ſtad als in vuur ſtond van de menigte vuurwerken, onophoudelijk door oud en jong ontſtoken. De terugkomst van vele gevankelijk weggevoerde burgers, en van vele jonge lieden, die als gedwongen

gen gardes d'honneur door gendarmes naar Frankrijk waren weggesleept, voerde de vreugde over de eindelijke verlossing van de dwingelandij en over de hereeniging met het dierbaar vaderland ten top.

Verlossing van het eiland Walcheren.

Op den 7den genoot Vlissingen hetzelfde geluk, en den volgenden dag, zijnde zondag, vierde men aldaar eenen plegtigen Dankdag. Ook werd over geheel Walcheren tegen den 18den Mei des morgens ten 10 uren een plegtig lof- en dankuur voor de onderscheidene Godsdienstige gezindheden uitgeschreven, waarbij elke gemeente opkwam als een eenig man (1).

Het fort Bath was op den 4den Mei door den Generaal *Sweerts de Landas* overgenomen van het Fransche garnizoen.

Maastricht door de troepen van den Staat bezet.

Op den 5den had de Luitenant-Generaal *du Pont*, Inspecteur-Generaal der artillerie, met de troepen van den Staat bezit genomen van de vesting Maastricht.

Beleg en overgaaf van Koevorden.

Koevorden werd op den 7den ontruimd en door den Kolonel *van der Capellen* in naam van Zijne Koninklijke Hoogheid bezet. Deze stad, omgeven met drie grachten, eenen bedekten weg, een buiten- en binnen-kontrescharp, waarin twee verlaten, een hoofdwal en borstwering, uit zeven bastions bestaande, rondom in veengronden en moerassen gelegen en, anderhalf uur in den omtrek, onder water te zetten, is eene zeer sterke vesting in het landschap Drenthe, slechts vier uren van Munsterland. Bij hare twee poorten hadden de Franschen nog eene *fortie* toegevoegd. Voorzien van alles wat tot eene vesting van den eersten rang behoort, bevat zij slechts 400 burgerhuizen in eene hoofdstraat en vier achterstraten, een huis der Gemeente, eene Gereformeerde, eene Roomsche en eene Joodsche kerk, nevens een Gereformeerd Weeshuis. In de maand Mei van 1813 was zij reeds in staat van beleg gesteld en van allen leeftogt rijkelijk voorzien; doch in Julij daaraan volgende

(1) *J. de Kanter*, *de Franschen in Walcheren*. 1814. — *Bosscha*, *Gesch. der Omwent.* D. III. bl. 259—300.

Beleg en overgaaf van Koevorden.

was niet slechts daarvan, maar ook van het geschut en de ammunitie vrij wat naar Deventer gezonden, hetgeen echter in de maanden October en November, wat den voorraad van leefmiddelen betrof, rijkelijk door nieuwe voorziening was hersteld, terwijl niet minder dan 95 kanonnen, 28 handmortieren, eene mobile batterij van 8 veldstukken en 1 houwitzer ter verdediging der vesting was overgebleven. Men was evenwel schaars voorzien voor den dienst der artillerie, hebbende slechts eenen Kapitein-Kommandant, eenen officier en 14 kanonniers. Een paar kompagniën artilleristen uit Wezel waren wel toegezegd, maar niet gekomen; ook bestond de bezetting slechts uit twee kompagniën Veteranen en een korps van 25 Zwitzers. Het bevel, den 1sten November, uit Hamburg gekomen, om zich te voorzien, had, bij de gemeenschap met Groningen, ook de versterking van de bezetting te weeg gebragt, die nu uit 900 man bestond, waarover *J. David*, als Kommandant der vesting, het bevel voerde. Den 12den November was de vesting opgeëischt in naam des Keizers van Rusland door een aantal kozakken, die zich voor de Benthemsche poort vertoonden. Na gedane weigering, werd dit den volgenden dag herhaald in naam van den Kroonprins van Zweden, doch bij terugzending van het weigerend antwoord naar Esschenburg vond men zelfs de kozakken niet meer, die zich op den afstand van een kwartier uurs hadden vertoond. Nu ving het afbreken van bruggen, het omverwerpen van tuinhuizen, het omhouwen van boomen en heggen aan naar de zijde van den Loodijk, de Loo, Poppenhaar en Haar; ook werd de schutterij ontwapend, en aan de burgers verboden om voor negen uur des morgens en na acht uur des avonds op straat te komen, of zich bij het lossen van geschut buitens huis te vertoonen vroeger, dan een uur, na dat het schieten had opgehouden. Op den 15den werd ieder bevolen zich voor zes maanden van leeftogt te voorzien, of anders de stad te verlaten. Dit was terstond het lot van verscheidene huisgezinnen, en werd het

Digitized by Google

achtervolgens op den 8sten Maart, den 2den en den 28sten April van meer anderen, zoo dat 280 personen hunne have verlieten. Gebrek aan brandstof bragt gedurende den strengen winter geene geringe vernieling voort, daar de bezetting zelfs geene woningen der geringe burgers ontzag, om zich dezelve aan te schaffen. Drukkend was de inkwartiering; nog smartelijker de slaafsche dienst, der burgerije opgelegd, om zelve de bevolene verhakkingen te doen, en, hetgeen men den landlieden had ontroofd, binnen te halen. Ook de arbeid aan het open houden der grachten, het vellen en zagen der boomen op de wallen; onder straffe van gevangenis zonder bed, vuur of licht van drie tot veertien dagen bij de minste onwilligheid, mogt het uiterste der slavernije heeten. De prijs der noodwendigheden was verschrikkelijk gestegen; de tabak werd voor 8 tot 12 guldens; de zeep tot 3 guldens, het zout tot 7 en 8 stuivers, de boter tot 13 stuivers, de koffij tot 4 guldens het pond verkocht en de eijers werden tot 2 en 3 stuivers het stuk betaald. Inmiddels werden de gewone belastingen bij militaire executie ingevorderd, terwijl de onbescheidenheid der geïnkwartierden door straffeloosheid werd aangemoedigd. De Kommandant, van alles rijkelijk voor de bezetting voorzien, wilde de burgers dwingen, om wijn, haver en kaarsen tot gestelden prijs te koopen, en legde, bij volstrekte weigering, den 28sten April eene heffing van *f* 8000-:- op, die op den volgenden middag moest opgebragt zijn, onder bedreiging van uitdrijving der geheele burgerij en plundering van derzelver huizen en goederen. De omslag geschiedde naar elks vermogen van 300 tot 10 guldens en aan den eisch werd op den gestelden tijd voldaan.

Beleg en overgaaf van Koevorden.

De Drentsche landstorm en verdere gewapende landlieden, door de landheeren uit Assen, Zuidlaren, en het Hoogeveen, alsmede door de Maires van Gieteren en Dalen bestuurd, waren niet verder in staat, dan om den vijand in zijne woeste uitvallen te stuiten. Met het begin van Maart werden deze uitvallen meer geducht. In plaats

Beleg en overgaaf van Koevorden.

van met 40 of 50 man, zoo als het dien tijd schier dagelijks hunne gewoonte was, kwamen zij nu telkens met ruim 150 man buiten de vesting: doch, hoe zeer bij hunne aanvallen en gevechten door het vuur van de vesting gedekt, vonden zij eenen zoo onversaagden tegenstand, dat het hun niet kon gelukken, het dorp Dalen, hetwelk als de sleutel van Drente werd aangemerkt, te verweldigen. Zoo veel vermogt de geestdrift bij eenvoudige ongeoefende landlieden, die bevorens nimmer het musketvuur hadden gezien. Zijne K. H. de Erfprins van Oranje, den 3den Maart, in persoon de blokkade van Koevorden opnemende, vereerde niet alleen den moed, maar ook de kunde en het beleid dier dapperen met de hoogste goedkeuring. Bijzonderlijk mogten zich de Maire van Dalen, de Heer *Casse*, de Landman *Klaas Koenders Houwing* en de Kapitein *E. G. Lux* op den 29sten April dezen vereerenden lof toeëigenen, wanneer de twee eersten, toen hunne manschap voor het geweld des vijands, op de Scheersche batterij aanvallende, bezweek, alleen stand hielden, en de driemaal herhaalde opëisching tot overgave met geduchten tegenstand bleven beantwoorden, terwijl de laatste, met zijne kompagnie van 50 vrijwilligers uit Dalen aangegerukt, den vijand, die zich van twee officieren, zeven gemeenen, benevens twee veldstukken had meester gemaakt, na een lang en hardnekkig gevecht, tot den aftogt dwong.

In den avond van den 1sten Mei hoorde men den vrede aankondigen uit het kanon te Dalen, alwaar de tijding door eenen officier was overgebragt. Op den 3den des morgens ten vijf uren, vertoonden zich een Hollandsch en een Fransch officier, de een met eene oranje, de ander met eene witte kokarde en een wit vaandel voor de Vriesche-poort, na vertooning hunner volmagt, aan de bezetting kennis gevende van de groote gebeurtenissen in Frankrijk, en de ontruiming vorderende ingevolge het 3de artikel des gesloten vrede-verdrags. Tot zevenmaal toe was Koevorden gedurende de blokkade opgeëischt en wel op den

Digitized by Google

5den December, den 4den, 8sten en 25sten Januarij, den 15den en 25sten Februarij en den 13den April, nu eens in den naam van Pruissen, dan van Rusland, dan weder van Engeland, doch meest in dien van den Prins van Oranje; maar de weigering was onveranderd gebleven, om dat de blokkade nimmer in beleg en storm was verkeerd: thans werd de eisch ter ontruiming zonder tegenspraak aangehoord en met het losfen van het kanon rondom de gansche vesting onder het uitsteken van de witte vlag beantwoord. De wrevel der bezetting kon zich evenwel niet geheel verbergen, het *leve Koning Lodewyk XVIII* werd slechts door enkelde Hollanders onder dezelve herhaald, onder de overigen hoorde men nog menig eene kreet: *leve Napoleon!* Beleg en overgaaf van Koevorden.

Het duurde tot den 7den, alvorens de geheele ontruiming der vesting en de aftogt der Fransschen plaats had, nadat de Kolonellen *van der Capellen* en *Queyzen* daartoe alle schikkingen hadden beraamd. De bezetting trok met krijgseer uit en voerde drie veldstukken mede, den marsch nemende naar Rijssel. De Heer *P. Hofstede*, zijne waardigheid als Gouverneur van het gewest Drenthe aanvaard hebbende, gaf terstond aan den Luitenant-Kolonel *Queyzen*, met het kommandement der vesting zoo lang belast gebleven, kennis, dat hij, door Z. K. H. daartoe gelast, op den 18den de vesting in bezit zou nemen. De Gouverneur nam op dien dag de stads regering en ambtenaren in den eed, dezelve bij voorraad bevestigende in derzelver posten, en ontving van alle kollegiën en autoriteiten de hulde en hartelijke verzekering van verkleefdheid en trouw aan den Souvereinen Vorst (1).

Tot aan den 12den Mei duurde het, eer Naarden door de Fransche bezetting ontruimd werd. Na de veelvuldige geweldige uitvallen door dezel- Beleg van Naarden.

(1) *P. Kramer, Beschrijving van de in belegstelling, blokkade en evacuatie der vesting Koevorden.* 1814. — *Kornynenburg, Gedenkboek.* bl. 347—356.

Beleg. en overgaaf van Naarden.

ve in Februarij gedaan (1), ſtonden de belegeraars nog aan drie hevige aanvallen bloot, den een in Maart en den anderen in April. Op den 14den Maart deed de vijand eenen uitval in twee kolommen, langs de zuid- en noordzijde van de Karnemelksſloot, ruim 400 man ſterk door drie veldſtukken gedekt, met oogmerk om de posten om te trekken, welke van den kant der belegeraars de vermeesterde Franſche lunette bezet hielden: doch een zes-ponder veldſtuk uit de lunette en het vuur der inſanterie ontvingen hem zoo hartelijk, dat hij zich genoodzaakt zag, regts en links aan het kanaal in blijkbare verwarring de vlugt te nemen naar het hout, waarin hij door de onzen vervolgd werd. Hij werd daarna voet voor voet tot onder de vesting terug gedreven, en door den Kapitein *de Wolf* van de Amſterdamſche Schutterij met zijne kompagnie tot op de plaats van den Heer *Nuboer* nagezet. De matrozen van de diviſie der Zuiderzee vochten bij deze gelegenheid als helden. Het verlies aan deze zijde beſtond in eenen dooden en vijftien gekwetſten; dat van den vijand liet zich niet bepalen, daar hij zijne geſneuvelden en gekwetſten binnen haalde, doch hij liet vier krijgsgevangenen, alle tot de geweldenaars van Woerden behoorende, achter. — Beter ſlaagde hij op den 10den April, zijnde de tweede dag van Paſcha. Naar den kant van Muiderberg met eene groote magt uitgetrokken, vond hij wel eenen dapperen tegenſtand, die hem een uur lang wederhield, doch viel hij onvoorziens van achteren in het dorp, waar hij de vlag van den toren haalde, plundering aanrigtede en het geſchut veroverde, hetwelk hij, tot den aftogt genoodzaakt, medevoerde en onder krijgsmuzijk binnen Naarden bragt. Hij had wel niet ſtrafloos dezen roof kunnen plegen, maar de wederſtand aan zijn geweld had ook menig een ſlachtoffer aan de zaak des vaderlands gekost, thans zoo veel te ſmartelijker, daar de gewonnen, ja volkomen zegepralende, zaak geene offers meer behoefde. —

(1) Zie de *Nieuwe Nederlandſche Jaarb.* bl. 462—464.

De Generaal *Krayenhoff*, Bevelhebber van het beleg, sloeg meermalen op hoogeren last den weg van onderhandeling in; doch altijd vruchteloos en steeds onheuschelijk beantwoord. Een herhaald aanzoek op de helft van April ging vergezeld van eene mededeeling der officiëele berigten uit Parijs wegens den afstand van *Napoleon*, en van het aanbod tot alle vereischte ophelderingen, doch het antwoord was: „ dat de bezetting zich niet zou verlaten „ dan op schriftelijken last van den Keizer zelven, „ door een Franschen officier overgebragt." Men liet het zelfs niet bij deze afwijzing; de Kolonel *van den Bosch*, op den 17den des middags ten twaalf uren de onderscheidene posten naziende, vernam, dat de vijand met 290 man op Valkeveen aanrukte, en kwam gelukkig nog tijdig genoeg, om met een stuk geschut eene stelling te bezetten, die den geheelen omtrek bestreek en gedurende het gevecht van hoog belang was. Tweemaal werd de vijand terug gedreven, doch hij hernam telkens het gevecht met nieuwe versterking, hetwelk eerst te vier uren met de vlugt aan zijne zijde eindigde. Men vernam, dat het oogmerk was geweest om de stukken, welke zij veronderstelden, dat te Valkeveen geplaatst waren, te vernagelen en verder naar Huizen te trekken.

Beleg en overgaaf van Naarden.

De Kommandant der vesting was de Generaal Baron *Quetard*, in 1811 herwaarts uit Venetie gezonden. Hij was een bejaard en zwak man, doch werd doorgaans vervangen door den Kolonel der artillerij *Falba*, die zich eenen echten leerling van *Napoleon* betoonde. In het begin van November bestond de bezetting slechts uit eene kompagnie Fransche artilleristen, doch in die zelfde maand nog werd zij versterkt met een bataillon bezoldigde garde van Amsterdam, onder bevel van den Kolonel *von Pfaffenrath* en met een bataillon nationale garde van Texel onder den Kolonel *Henry*; alsmede met een groot aantal gevlugte douaniers, aan welken men te Amsterdam niet slechts veiligheid en vrijheid vergund had, maar tevens de wapenen laten behouden, en eindelijk door een gedeelte van het korps van *Molitor*,

Beleg en overgaaf van Naarden.

200 dat zij tot twee en twintig honderd mannen was aangegroeid. In die zelfde maand November had men ook uit Amsterdam en Utrecht voorraad van levensmiddelen doen aanvoeren voor drie duizend man gedurende zes maanden; daarvan was wel de helft niet binnen gekomen, doch het gemis was, gedeeltelijk ten minste, door de eerste uitvallen vergoed. In December was de staat der levensmiddelen opgemaakt en den burgeren aangezegd, dat ook zij zich voor zes maanden hadden te voorzien of de stad te verlaten, hetgeen door maar weinigen in den uitersten nood geschiedde. Het bevel werd in het voorjaar, toen het gebrek toenam, zoodat de bezetting zelve paardenvleesch gebruikte en er voor de burgers schier niets dan aardappels en roggenbrood overschoot, strenger herhaald: doch, het Stedelijk bestuur weigerende de burgers tot het verlaten van huis en have te dwingen, werden op den eersten Paaschdag meer dan twee honderd ongelukkigen door de bezetting zelve geweldadiglijk uitgedreven, waarna de vrees voor een heviger beschieten vele anderen uit eigene beweging deed vlugten, zoodat de burgerij, bij de ontruiming van Naarden, bevonden werd tot op een derde gedeelte verminderd te zijn. — Aan middelen van verdediging ontbrak het niet. Het getal der kogels van onderscheidene zwaarte, uit meer dan 150 vuurmonden gedurende het beleg geschoten, beliep 8.471; dat der bommen, houwitsers en hand-granaten 2,518; dat der blikke doozen 304 en der scherpe patroonen van de soldaten 62,7000; en bij de ontruiming vond men nog een grooten voorraad van kruid en lood. Niet alleen de batterijen, maar ook de lage flanken waren met geschut voorzien, ingeval men, bij eenen sterkeren vorst, eenen storm over de grachten mogt wagen, terwijl de burgers, zonder onderscheid, gedwongen werden, eene ruimte van achttien voet in de bevrozene grachten open te houden, en de wallen met water te begieten gedurende den vorst, om het beklimmen te beletten. — Min toereikend was de krijgskas, schoon op honderd duizend guldens geschat. Reeds in Januarij

geschiedde de betaling der Hoofd-officieren in papier. Men was echter zorgvuldig genoeg geweest, om al in December eene maandelijksche belasting van 5000 francs aan de burgerij op te leggen ten behoeve van het werkvolk aan de vestingen, terwijl alle gewone lands- en stads-belastingen streng werden ingevorderd. De maandelijksche opbrengst geschiedde eerst bij omslag over de burgerij, daarna, wanneer velen in volstrekt onvermogen geraakten, bij tauxatie der genen, die het meeste voordeel van de verteringen der bezetting geacht werden te trekken. Het viel den Kolonel *Falba* in April moeijelijk, den wrevel der bezetting, vooral onder de Duitschers, te keeren over het gebruik van paardenvleesch. Een geweldadige aanval op de huizen der bakkers, van wien men het brood der burgers voor het krijgsvolk vergde, liet zich niet stuiten zonder de belofte, om wekelijks een bepaald getal brooden aan de troepen te leveren. Het gebrek aan vleesch deed reeds denken op zware uitvallen met zes tot zeven honderd man op Huizen of 's Graveland, om vee te rooven, waartoe eene ruiterbende van de nog overgeblevene paarden werd opgerigt: doch Naardens ontruiming voorkwam dit. Schoon de doodstraf stond op elk, die eene ongevulde granaat, zoo als er in menigte sedert Februarij in de stad waren geworpen met gunstige berigten wegens de vorderingen der bondgenooten, agterhield en opende, overwon de nieuwsgierigheid de vrees voor de bedreiging, en leefde alzoo reeds langen tijd de hoop bij de burgerij op de zekere verlossing. Eindelijk werd het halstarrig ongeloof van den Kolonel *Falba*, die zelfs aan den Franschen Generaal *Rostoland* gehoor had geweigerd, toen hij hem in April kwam verzekeren wegens al het gebeurde, op den 5den Mei verwonnen door den Officier, die zich als gelastigden van *Lodewyk XVIII* kwam aanmelden. De Kolonel *Falba* trad nu, benevens den Hollandschen Ingenieur-Kapitein *Valter*, in onderhandeling met den Generaal *Krayenhoff*, om de noodige schikkingen ter ontruiming van Naarden te beramen. De vijandelijkheden

Beleg en overgaaf van Naarden.

Beleg en overgaaf van Naarden.

hielden op, terwijl de witte vlag onder het losfen van het kanon werd uitgestoken. — De voornaamste punten waren den 7den alreeds vastgesteld, doch het bepalen van vele bijzonderheden omtrent den tijd en wijze der ontruiming, alsmede betreffende nog onbetaalde soldij der Franschen, rekte derzelver verblijf in Naarden tot den 12den. Dit marren viel velen moeijelijker te verduren, dan het gevaar der belegering: maar het werd den ongeduldigen niet vergund zich van het beleg te verwijderen. De bezetting, door verlies in gevechten, afdanking der nationale garden en verloop van velen op de helft versmolten, verliet Naarden in den vroegen morgen van den genoemden dag door de Amersfoortsche-poort, met slaande trom, vliegend vaandel, twee veldstukken, een houwitzer en zes kaissons, den grooten weg opslaande naar Amersfoort. De Hollandsche troepen en schutterij van Amsterdam trokken met den Generaal *Krayenhoff* ten tien uren de stad in. Terstond wapperde de Hollandsche vlag van torens en gebouwen, en de vreugde was algemeen. Met den middag kwam de Heer Gouverneur van Noord-Holland haar in bezit nemen in naam van den Souvereinen Vorst. Alles werd uit den eed aan Frankrijk ontslagen en in dien van den Souverein overgenomen. De Gouverneur vernam naar de rampen der stad en der burgers, en verklaarde gelast te zijn, de deelneming van den Souvereinen Vorst plegtig te verklaren. De Commissie, te Amsterdam tot ondersteuning van lijdende Landgenooten werkzaam, had gezorgd, dat er niets ter lafenis en verkwikking der meest behoeftigen in Naarden ontbrak. Twee schepen met mondbehoeften, kleederen en ververfschingen, door dezelve afgezonden, waren zoo hoogst welkom, dat de Geneesheer *Craenen* zijne zorg raadzaam vond, opdat er geen ander, dan een doelmatig, gebruik van werd gemaakt.

De verlossing van Naarden mogt tevens eene verlossing heeten voor de Amsterdamsche schutters en vrijwilligers, die meer dan vijf maanden lang alle de ongemakken van een winter-veldtogt mee-

Digitized by Google

rendeels in de opene lucht verduurd, alle de gevaren van eenen rusteloozen vijand uitgestaan, en velen hunner medestrijders hadden zien sneuvelen of verminken en daarna bezwijken, terwijl zij, bij de afwezigheid van hunne haardsteden en gedeeltelijk bij den stilstand hunner kostwinningen, zelve bloot stonden aan ongemakken en gevaren voor gezondheid en leven, die hun geheel vreemd waren. Op den 20sten werden zij met verschuldigde krijgseer binnen Amsterdam ingehaald en door den Heer Gouverneur en Burgemeesteren plegtig verwelkomd, ontvangende, met de vereerende ontbinding van hun korps tevens den vurigsten dank voor den zoo belangrijken als trouw bewezen dienst (1). — Het is bij dezen dank, die in veler oogen geen duurzaam blijk van onderscheidende erkentenis was, gebleven tot in den jare 1816, wanneer de Hoofdcommissie te Amsterdam tot aanmoediging, ondersteuning en vereering van den gewapenden dienst in de Nederlanden, besloot: „ eerepenningen uit „ te deelen aan degenen, die, hun burgerlijk be„ roep verlatende, met de toenmaals nationale gar„ de dezer stad den zeer moeijelijken dienst van „ het beleg der vesting Naarden met volharding „ en in alle opzigten braaf verrigt hebben." Tot de uitdeeling dier penningen was gekozen de 18de November, de dag waarop de verjaring van H. M. de Koninginne met die der verlossing van Nederland plegtig werd gevierd; en het had Z. M. den Koning, bij besluit van den 6den October, alreeds behaagd het dragen dier eerepenningen aan een rood, wit en zwart lint te vergunnen. De uitdeeling geschiedde bij de plegtige parade van dien dag door den Generaal-Majoor *van Brienen*, Plaatselijken Kommandant en Chef der dienstdoende Schutterij van Amsterdam, na het voorlezen van eene hoogstvereerende dagorde, waarin het besluit van Z. M. den Koning werd medegedeeld. Het opschrift der penning is op de toon-

Beleg en overgaaf van Naarden.

(1) *H. Bosscha*, D. III. bl. 227—238. *Konynenburg*, bl. 475—480. — *Berigt na de overgaaf van Naarden.* Te Amst. bij Beruttop 1814.

zijde *het beleg van Naarden* 1814, omgeven door eenen olijf- en eenen lauer-tak; op de keerzijde *Hulde van de Hoofd-Commissie te Amsterdam aan* (de naam des persoons) te midden aan eene eiken krans.

Beleg en ontruiming van Grave

Den 14den Mei trokken de Franschen uit de stad Grave, en werden in de omliggende dorpen gelegd, om den volgenden dag verder naar Frankrijk terug te keeren. — Het land van Maas en Waal in het begin van Januarij verlatende, hadden zij in de vesting Grave eene bezetting achter gelaten van 1450 man, van de noodige leefmiddelen, uit de naburige dorpen weggehaald, genoeg voorzien tegen een gewoon beleg van drie of vier maanden. Hare influiting was noodzakelijk en verbleef, bij het doortrekken der Geallieerden, almede aan de Nederlandsche troepen aanbevolen. Vroeg in Februarij nam de Graaf *S. van Limburg Stirum* met het vijfde bataillon Nederlandsche infanterie zijn hoofdkwartier in het dorp Wiche, aan den regter-oever tegen over de vesting, waardoor aan die zijde niet slechts de dorpen maar zelfs het nabij gelegen, en door de Pruisen reeds verlaten Nijmegen, van alle vrees voor overlast uit Grave bevrijd werden. De Gouverneur van Gelderland, Baron *van Lynden* beijverde zich om het landvolk hiertoe te doen medewerken, en vooral om dat van den linker-oever te gewennen op te komen bij het luiden der alarmklok, ingeval de vijand eenige beweging uit de vesting maakte. Daarna werd door den Kapitein *Eekhout* en den gewezen Auditeur *Ragay* den landstorm ter wederzijde van de rivier met den meesten spoed, tot stand en in werking gebragt. Z. K. H. de Erfprins kwam zelf alles in oogenschouw nemen en boezemde geenen geringen moed in door eigen voorbeeld, daar Hoogstdezelve zijn eigen persoon tot onder het geschut der vesting bij het verkennen waagde en de voorposten meer voorwaarts bragt. De magt rondom Grave werd in het laatst van Februarij versterkt door het eerste bataillon van linie, onder bevel van den Luitenant-Kolonel *Gillot*. Aan hetzelve werd door

Digitized by Google

den toenmaligen Bevelhebber van het beleg, den Luitenant-Kolonel Ingenieur *M. A. Snoeck* de bezetting van Raveſtein aanbevolen. Derwaarts op marsch zijnde vernam *Gillot*, dat een toevoer van 10,000 ponden hooi en 10 ſlagtbeesten voor den vijand op weg was uit het dorp Mil, van waar de Burgemeester als gijzelaar was weggevoerd. Zijn beſluit was terſtond genomen, dien toevoer af te ſnijden en aan de eigenaars terug te geven. Een verſnelde marsch en dappere aanval op den vijand, die met 200 man tot aan de Eſcharenſche brug uitgekomen was, om dezen en nog anderen toevoer af te wachten, dien hij den vorigen dag van de naburige gemeenten gevorderd had, ſtelde hem tot de uitvoering in ſtaat. De vijand week, vlugtende tot onder het geſchut der vesting bij de Brugge-poort. De inwoners van den Reeck hadden zich inzonderheid ter onderſteuning onzer troepen beijverd; dezelve door hun dorp ziende ſnellen, waren zij hen met jagtgeweren, pieken en gaffels gevolgd, aangevoerd door den Secretaris *Schadd*, dien de Kolonel *Snoeck* tot Adjudant verhief. Dit had den 25ſten Februarij plaats gehad. Op den 2den Maart deden de Franſchen eenen nieuwen uitval door eenige veldſtukken ondersteund, uit de Brugge-poort en posteerden zich te Enſcharen, doch het aanrukken der voorposten van hetzelfde bataillon deed hen weder binnen trekken. Den volgenden dag hervatteden zij den uitval met ruim 400 man en eenige veldſtukken, met voornemen, om onder bedekking dier ſtukken te Enſcharen en Gasſelt te gaan fourageren: maar de Adjudant-Majoor *J. Voigt*, de voorhoede van hetzelfde bataillon kommanderende, viel met de Luitenants *Teegen*, *Woertman* en *Milet*, en omtrent 70 manſchappen, den vijand zoo onverſchrokken aan, dat zij hem niet ſlechts deden terug keeren, maar tevens eenige gevangenen en gekwetſten ontnamen. — Dit bataillon werd door het 6de bataillon van linie onder bevel van den Kolonel *Twent van Raaphorst* vervangen en het is door de vereenigde werking van het vijfde en dit zesde bataillon, met de troepen

Beleg en ontrniming van Grave.

Digitized by Google

Beleg en ontruiming van Grave.

van den landstorm versterkt en alzins door den ijver der overige landlieden ondersteund; dat het geweld van den vijand bij meer dan dertig uitvallen is beteugeld; schoon zij hem niet konden beletten het verbranden van verscheidene boeren-woningen onder het geschut der vesting gelegen, noch het afbranden van den Gasselschen korenmolen. De nabijheid van Venloo, in 's vijands magt, en twee uitvallen van daar tot het dorp Bleik, vier uren ver gelegen, maakte het beleg van Grave steeds zorgelijk. Hetzelve werd bij afwisseling door den Kolonel *Twent van Raaphorst* en den Kolonel, thans Generaal-Majoor, *d'Hauw*, gekommandeerd, en kostede aan vijf en twintig of dertig dapperen het leven; waaronder drie officieren, van welke de Luitenant van het vijfde bataillon *Rengers* door heldenmoed bijzonder had uitgemunt.

Na het ontvangen der gewigtige tijdingen uit Parijs bragt men dezelven aan den Fransschen Bevelhebber door eenen bode over, met aanmaning om de vijandelijkheden te staken: maar deze sloeg aan het eene geen geloof en gaf aan het andere zoo weinig gehoor, dat hij juist toen den Gasselschen korenmolen in brand stak. Zich overtuigd houdende, dat een Fransch leger tusschen Breda en 's Hertogenbosch hem eerlang zou ontzetten, liet hij meermalen, zelfs uit het kanon, op de vrede-boden vuren, die hem werden toegezonden. Zelfs wilde hij den afgevaardigden van *Lodewyk XVIII*, het bevel tot overgave brengende, niet erkennen, dan na vooraf twee zijner officieren naar Venloo en Maastricht gezonden te hebben, om te vernemen, of derzelver bezetting het bevel gehoorzaamd had. Evenwel werden de vijandelijkheden gestaakt, en liet de terugkomst der afgevaardigden hem geene schijnbare reden van twijfel en halstarrigheid meer over. — De verbittering tegen de Franschen was alhier zoo groot, dat zij gevaar liepen bij hunnen aftogt niet ongemoeid te blijven van den landstorm. Om het grootste gevaar hier van te voorkomen, had de Kolonel *d'Hauw*, toen Bevelhebber van het belegeringskorps, aan hetzelve de scherpe patronen

ontnomen; doch de verbittering had zich weder van andere weten te voorzien. De Kolonel, hiervan onderrigt, zorgde nu, om den landstorm, die op den weg van den Reeck geschaard stond, door de Brugge-poort de vesting te laten intrekken, terwijl de Franschen door de Hampoort uittrokken; waarna de teleurstelling der wrake gereedelijk vergeten werd onder het vrolijk gejuich met de verloste burgerij. De Gouverneur van Gelderland ontsloeg alle ambtenaren uit den eed aan den Franschen Keizer en ontving derzelver eed van trouw aan den Souvereinen Vorst (1).

Beleg en ontruiming van Grave.

De vesting Delfzijl bleef het allerlangst in vreemde magt, wordende op den 23sten Mei eerst geheel ontruimd. Zij was den Groningers zes maanden lang geen min scherpe doorn in het vleesch geweest, dan de Helder den Amsterdammers; alhoewel de wond in pijnelijkheid veel verschilde, daar onze Zee-officieren, bij den aanvang der omwenteling te Delfzijl in dienst, zich met zoo veel moed als beleid aan het Fransch bevel hadden onttrokken, om de bevrijding des Vaderlands te bevorderen. De Zee-luitenant *A. C. Edeling*, den 14den November last gekregen hebbende, om met de kanonneerboot n°. 21 onder zijn bevel, bemand met 30 koppen, de batterij van de Zoutkamp, bestaande uit 10 vier en twintig ponders naar Delfzijl over te brengen, ten welken einde hem een Tjalk met 15 man werd toegevoegd, verliet Delfzijl, maar, door harde koelte belet om dien dag voor het Groninger Wad te komen, ging hij in de bogt van Wadden ten anker. Een stiive noord-weste wind hem den volgenden dag belettende zijne reis te vervolgen, begaf hij zich aan wal en vernam de komst der Russen te Groningen. *Edeling* dankte de Voorzienigheid voor de gelegenheid, om zijn vaderland te kunnen dienen, en nam het besluit, hetwelk hij zorgvuldig geheim hield, om het geschut niet naar Delfzijl te ver-

Delfzijl belegerd en overgegeven.

(1) *Kongnenburg*, bl. 445—452. *Bosscha*, D. III. bl. 198—204.

Delfzijl belegerd en overgegeven.

voeren; maar om al wat in zijne magt was aan het vaderland terug te geven. Vrees van terug geroepen te zullen worden, door andere kanonneerbooten uit Delfzijl, deed hem, schoon de gelegenheid ongunstig was, den 16den zijne ankerplaats verlaten. Hij kreeg den 18den in de daad vier kanonneerbooten bij zich, maar uit Texel, wier Kommandant hem raadde, om maar terug te keeren naar Delfzijl, wijl het geschut van de Zoutkamp reeds weg zou zijn. *Edeling*, dien officier niet genoeg kennende, om hem zijn ontwerp mede te deelen, zeide, zijne reis derwaarts evenwel te te zullen vervolgen, en gezind te zijn om het geschut, hetgeen hij vinden mogt, zonder het te kunnen wegvoeren, te vernagelen; waartoe hem nu zelfs gedienstig groote spijkers werden medegedeeld. Vergezeld van deze booten kwam *Edeling* den 21sten in den donker onder de batterij van Oostmahorn voor anker. De Kommandant der Texelsche booten zond eenen vertrouwden aan wal, die weldra terug kwam met eenen brief van den Maire van Anjum, de verzekering inhoudende, dat de batterij, waaronder de booten voor anker lagen, reeds bezet was door de kozakken. De raad werd nu weder aan *Edeling* herhaald, om naar Delfzijl terug te keeren, gelijk men den togt naar Texel van den anderen kant zou voortzetten. *Edeling* gaf voor, gebrek te hebben aan mondbehoefte en naar Schiermonnikoog te willen zeilen, doch dit werd afgekeurd en het Groninger Wad daartoe verkiezelijker geacht. Het was geene zaak, zich hier tegen te verzetten, om geene achterdocht te wekken, vooral daar men den volgenden 22sten vóór den dageraad moest onder zeil gaan, wijl men onder de batterij lag, en *Edeling*, alsdan van de vier kanonneerbooten ontslagen, kwanswijs het Groninger Wad kon opzeilen, om daarna terug te keeren en het Diep naar Groningen op te werken. Hij ankerde in den namiddag op het Groninger Wad bij Kloosterburen, doch kon het door het omloopen van den wind met een weinig vorst des avonds niet weder vlot krijgen. Nu begaf zich *Edeling* naar den Maire dier plaats

plaats, den Heer *Borgman*, zints jaren zijnen vriend, en ontdekte hem zijn voornemen, met verzoek om het den volgenden dag aan den Kommandant te Groningen bekend te willen maken. De Heer *Borgman* volvoerde dit gaarne en keerde den 23sten in den avond met de verzekering van den Russischen Baron *Rosen* (1) terug, dat hij zelf met vreugde verwacht werd. Den 24sten begaf *Edeling* zich naar Groningen, werd er met blijdschap ontvangen en kreeg bevel, om, indien hij den volgenden dag niet vlot geraken kon, de ammunitie derwaarts te doen vervoeren, van waar men ze tegen Delfzijl zou gebruiken. Den 25sten aan boord terug gekeerd maakte *Edeling* zijne manschap bekend met den gelukkigen keer der zaken, heesch de Hollandsche vlag op, onder het losfen van 21 schoten, en verzogt de zijnen, hem niet te verlaten, maar eerst de kanonneerboot naar Groningen te brengen, waarna zij zich op nieuw in vaderlandschen dienst konden begeven, of met hun paspoort vertrekken. Aan de tjalk werd vrijheid gegeven om weg te zeilen. Den 26sten laadde men de ammunitie op twee wagens, en begaf zich de Maire van Kloosterburen met *Edeling* naar Groningen, om des Barons verdere bevelen te vernemen. Aan boord terug gekeerd, bleef het, bij het aanhouden van den zuidoosten wind, hem nog al onmogelijk met de boot vlot te komen. Dit verveelde de manschap, elk wilde naar huis en alles liep weg. Slechts twee man bleef den Luitenant bij benevens deszelfs knecht. Terwijl *Edeling* zich nu verder aan de bevelen van den Russischen Kommandant wilde stellen, nam de Maire *Borgman* op zich, om de kanonneerboot met manschappen uit zijne gemeente naar Groningen te laten brengen, zoodra zij vlot werd. — De Baron *Rosen* maakte terstond van *Edeling* gebruik, om de noodige ammunitie voor

Delfzijl belegerd en overgegeven.

(1) Dus schreef zich de Baron, en niet *Rosin*, zoo als verkeerd gesteld was onder zijne proclamatie van 16 Nov. 1813. — Zie de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 46.

Delfzijl belegerd en overgegeven.

het beleg van Delfzijl uit Hillegoland te halen, hield hem voorts bij zich, tot dat zijn leger naar Frankrijk trok, en gaf hem toen het bevel over zijne kanonneerboot terug, die nu op nieuw was bemand, en door den Kommandant der blokkade van Delfzijl tot onderscheidene diensten gebruikt werd (1).

Op gelijke wijze waren in December nog drie kanonneerbooten den Franschen dienst ontweken, onder bevel van den Kapitein-Luitenant *Hinxt*, zich aan boord bevindende op de boot n°. 14, door den Luitenant *G. van Walree* gekommandeerd, terwijl de Luitenants *D. W. Paling* en en *J. G. J. Diemer* n°. 1 en n°. 17, kommandeerden. Gezamenlijk met den eersten Schrijver *F. Hornbostel* op n°. 17 het ontwerp gemaakt hebbende, om te ontwijken, stelden de Heeren *Hinxt* en *Walree* aan den Kommandant van Delfzijl voor, twee Engelsche sloepen, die zich op de rivier bevonden weg te nemen. Dit werd goedgevonden, en nu scheepte men alle de Hollandsche matrozen in, zoodat de zieken alleen overbleven, en men zeilde de haven uit. Maar naauwelijks had n°. 17, die de laatste was, de touwen los, of een douanen-kotter, die voor in de haven lag, den toeleg bemerkende aan den verkeerden koers der twee anderen, begon op dezelven te vuren, hetgeen terstond door de batterijen vervangen werd. Doch goede wind en stroom deed ze allen spoedig ontkomen bij de Engelsche brikken, op de Eems gestationeerd, wanneer men in spijt der Franschen de Hollandsche vlag in top haalde en met 21 schoten salueerde, hetgeen door de Engelsche schepen met

(1) Van dit geval is in de *Nieuwe Nederl. Jaarboeken* geen, in het werk van *Bosscha* een kort en vereerend, (D. II. bl. 128) doch in dat van *Konynenburg*, zulk een gewag gemaakt, alsof de Heer *Edeling* de geestdrift zijner manschap slechts gevolgd waren (bl. 367). Om deze reden hebben wij, gaarne van het ons medegedeeld berigt gebruik makende, voor 's mans grondige beoordeeling, alle de bijzonderheden van die geval vermeld.

Digitized by Google

gelijke groete beantwoord werd, waarna de drie booten naar Embden zeilden (1).

Delfzijl belegerd en overgegeven.

Na veelvuldige en zeer belangrijke diensten aan de blokkade van Delfzijl te hebben toegebragt, werden de kanonneerbooten n°. 17 en 21 onder dezelfde bevelen van de Luitenant *Diemer* en *Edeling* benoorden de haven van Delfzijl geplaatst nevens eene Engelsche brik, terwijl de zuidkant door twee andere Engelsche brikken werd geblokkeerd gehouden tot de overgaaf der vesting toe, en dat wel met eene meerderheid, waarvoor het vuur der vesting te kort schoot, omdat het kruid der Franschen tegen dat der Engelschen zoo weinig vermogt, dat men met een twaalfponder van de kanonneerbooten voor de Landpoort van Delfzijl schoot; terwijl de buitenste batterij, benoorden de vesting bij het blokhuis, dezelve met geen vier en twintig ponder kon raken, vallende de kogels gewonelijk eene scheepslengte van de booten af in het water (2).

Men had inmiddels niets verzuimd, om den moedwil der Franschen uit Delfzijl op het nadrukkelijkst te keeren (3). Met den 1sten Januarij was de nationale garde gebragt tot zes kompagniën; waarbij op den 14den eene versterking kwam van omtrent 400 man van den landstorm uit het arrondisement van Winschoten, onder bevel van *J. B. Modderman*, waardoor de voorposten konden worden uitgezet tot Amsweer, Grefsweer en Weijwert. De vijand deed den 16den eenen geweldigen uitval, om door den regter-vleugel door te

(1) Het niet vermelden dezer namen in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 267 en 268, heeft ons deze herhaling van het aldaar reeds aangeteekende ten pligt gemaakt, vooral daar de Luitenant ter zee *J. G. J. Diemer* in zijnen moeijelijken en gevaarlijken toestand den grootsten moed en standvastigheid met het meeste beleid vereenigd en zich den hoogsten lof en dankbaarheid van zijnen Kommandant den Kapitein-Luitenant *Hinxt* bij die gelegenheid verworven heeft. — *Medegedeeld Berigt.*

(2) *Medeged. Berigt.*

(3) Men zie *Bosscha*, D, II. bl. 124—138.

Digitized by Google

Delfzijl belegerd en overgegeven.

breken, den post bij Grefsweer aantastende met 200 man en 3 veldstukken: doch hij werd, door den bijstand der Pruissen onder den Majoor *Friccius* na een hardnekkig gevecht tot Farsum terug gedreven. Het verbranden en plunderen van vijf boeren-woningen, en het vermoorden van eenen landman en deszelfs knecht waren de kenmerken zijner kwaadaardigheid, waarvan eene gewonde dienstmaagd van denzelfden landman kon getuigen. Twee dagen later had geen min hevige uitval het bijeen halen van grooten voorraad van graan, turf en andere noodwendigheden ten doel, waartoe hij drie en veertig boeren-wagens had medegenomen. De Luitenant-Kolonel *Valkenburg*, aan wien Appingadam in December reeds deszelfs behoud van plundering was verschuldigd, overreedde vijf en twintig vrijwilligers uit de nationale garde, om, terwijl een gedeelte van den vijand den dijk langs trok naar Trinaat, op een ander gedeelte, nabij eene boeren-woning, aan te rukken, alwaar zij het musketvuur van omtrent honderd man, benevens het vuur van een veldstuk en van het geschut der vesting, zoo lang dapper uithielden, tot dat gebrek aan patronen hen noodzaakte naar Trinaat te wijken. Aldaar kwamen zij in tijds, om den schier tot wijken gebragten landstorm te ondersteunen en te bemoedigen, zoodat de vijand tot den aftogt gedwongen werd. Maar nu koelde hij zijnen wrok met het in brand steken van twee boeren-woningen, wier voorraad hij niet had kunnen bemagtigen. Den 19den werd het dorp Farmsum het slagtoffer van 's vijands maatregelen ter zelfbeveiliging; na hetzelve ledig gehaald te hebben, liet hij er een groot aantal huizen nevens den korenmolen in brand steken.

Om eenen zoo kwaadaardigen vijand zoo wel te bestoken als te wederstaan, bragt men wel voorziene batterijen in gereedheid, van waar men de stad kon beschieten. De Engelschen, wegens de toenemende vorst de Eems hebbende verlaten voor eene veiliger ligplaats, zonden eenen officier met 85 wel geoefende manschappen aan de belegeraars te hulp, en bezetteden de voornaamste batterij op

den dijk bij Trinaat, terwijl de Pruisische troepen zich in het midden en op den regter-vleugel met onze belegeraars vereenigden. De pogingen der vijanden, om de batterijen te vernielen, waren vruchteloos: doch terwijl alles tusschen de Hoofden van het Pruisisch krijgsvolk en den Kolonel *Busch* beraamd was, om den vijand met geweld tot de overgave der vesting te dwingen, ontving de laatstgenoemde op den 2den Februarij bevel van den Generaal-Majoor *Otto Graaf van Limburg Stirum*, uit Groningen, om met de Nederlandsche troepen niet dan verwerender wijze te werken; met eenen brief aan den Fransschen Bevelhebber, strekkende om denzelven door redenen over te halen tot overgaaf der vesting aan den wettigen Vorst der Nederlanden. De mededeeling hiervan in eene vergadering van Hoofd-officieren baarde zoo groote verwondering, dat men den brief niet afzond, maar poging deed, om den Generaal tot andere gedachten te brengen: doch dezelve vond zich, door hooger last, uit inzigt, om de stad en ingezetenen van Delfzijl te sparen, verpligt te volharden (1). Nu trok het Engelsch krijgsvolk af en begaf zich aan boord der schepen; de Pruissische Majoor *Friccius* liet twee mortieren, en al wat daarbij den Pruissen toebehoorde, van de batterijen afnemen en naar Oostvriesland voeren, makende zich tevens gereed, om, op bevel van zijnen Opperbevelhebber *Bulow*, het beleg te verlaten. De Kolonel *Busch* weigerde nogmaal, met voorkennis en goedkeuring van *Friccius*, den brief aan den Fransschen Bevelhebber af te vaardigen, doch werd door den Generaal Grave *van Stirum* gelast; zijn bevel over te geven aan den Kolonel *Valkenburg* en zich naar Appingadam of Groningen in arrest te begeven. Op dezen dag werden tevens de Pruissische troepen, op verzoek van *Friccius*, van hunnen posten afgelost, en door de nationale garde en den landstorm vervangen.

Delfzijl belegerd en overgegeven.

(1) *Vaderl. Letteroefeningen* voor 1817. n°. XIII. bl. 576 vergeleken met n°. X. bl. 427.

Digitized by Google

Delfzijl belegerd en overgegeven.

Den 5den Februarij deed de vijand, wien deze verandering van maatregelen niet onopgemerkt kon blijven, des morgens ten vier uren eenen uitval met 400 man voetvolk, 25 gendarmes te paard en twee veldstukken, overrompelde de batterij bij Trinaat, vernielde ze en vernagelde de stukken, en stak daarna op de dorpen Uitwierda en Birum vier en twintig boeren-woningen in brand, vermoordende twee man van den landstorm, die ziek te bed lagen. *Valkenburg* trok terstond met drie kompagniën nationale garde uit Appingadam, op het eerste berigt van den brand in Uitwierda, doch het dorp aan alle kanten in de vlam ziende, trok hij hetzelve om, tastede de brandstichters onverschrokken aan, dwong ze met verlies van dooden en gevangenen tot den aftogt, en hernam de batterij, welke hij bevel gaf ten spoedigste te herstellen. Waren de Pruisen te Appingadam geene bloote aanschouwers hiervan gebleven, de Franschen hadden van de vesting kunnen afgesneden worden, daar zij nu denzelfden morgen ten elf uren eenen tweeden aanval op dezelfde batterij deden, die door den Kolonel met zijne zelfde manschap zoo moedig werd afgeslagen, dat de vijand een der metalen twaalfponders, dien hij uit de batterij reeds wegsleepte, moest achterlaten en met verwarring de vlugt nam naar de vesting.

Den 6den Februarij trokken alle de Pruisen af, en bleef de Kolonel *Valkenburg* met 23 of 24 honderd man, burgers en landlieden, welgezind maar ongeoefend, en neêrslagtig wegens de stoutheid en de kwaadaardigheid der vijanden, voor de insluiting van Delfzijl over. Deze moedeloosheid bragt zelf eenig verloop te weeg: doch toen de vijand op den 12den zijnen aanval op dezelfde batterij hervattede, om eenen aanslag op Fuikwert, die voor Appingadam zelf geducht zou geweest zijn, te verbergen, sloeg de dappere *Valkenburg* ook dien aanval af, maar kon het innemen en in brand steken der dorpen Weijwert en Grefsweer niet beletten.

De proef, door den Generaal-Majoor *van Stirum* inmiddels genomen, om door overreding de Fran-

ſchen tot ontruiming van Delfzijl te brengen, was volkomen mislukt. Het was wel tot onderhandelen gekomen, maar met onaannemelijke eisſchen van den vijand. Eene daarop gevolgde opeisching der vesting was op hoogen toon geweigerd. De Kolonel der artillerie *Gunckel* had op last van Z. K. H. het opperbevel der belegering den 8ſten overgenomen, en den 11den ontving dezelve eene verſterking van vier kompagniën vrijwilligers uit het beleg van Koevorden, onder bevel van den Majoor *Kruſeman*. Delfzijl belegerd en overgegeven.

De moed, door dezen onderſtand en door de goede ſchikkingen van den Kolonel *Gunckel* aanmerkelijk herſteld, werd den 3den Maart op de laatſte proef gebragt door eenen algemeenen uitval des vijands in den vroegen morgen ten vijf uren op alle de voorposten van Tuikwert tot Grefsweer. De batterij van Tuikwert werd overrompeld, omdat de artilleristen het geſchut verlieten: doch de Luitenant der artillerie *J. Eenema* hield met de grenadiers der nationale garde ſtand, en, door den Luitenant *B. ten Have* met zijne onderofficieren ondersteund, dwong hij de Franſche, om de batterij weder te verlaten. Het voorname doel des vijands was echter de post geweest van Amsweer, werwaarts hij dan ook zijne grootſte magt had gerigt. De Kolonel *Valkenburg*, dit bemerkende, zond wel dadelijk zijne ſcherpſchutters ter verſterking, maar de vijand had dien post reeds vermeesterd en keerde het geſchut tegen de ſcherpſchutters, die daarvoor moesten wijken. De vijand had het dorp Farmſum en eene batterij op zijnen linker, vijf veldſtukken, waaronder een houwitſer op zijnen regtervleugel en was voorts gedekt door het geſchut der vesting, hetwelk van het aanbreken van den dag tot bij den middag allerhevigst op de batterij van Tuikwert vuurde, alwaar zelfs bommen en houwitſer-granaten nedervielen. Zijn voordeel ſchrikte evenwel den tegenſtand niet af. De Luitenant *Valkenburg* liet al dien tijd drie zes-ponders van de batterij te Tuikwert op Amsweer ſpelen, en alhoewel de eerſte poging om Amsweer te heroveren mislukte, had de ſtandvastigheid der dap-

Delfzijl belegerd en overgegeven.

peren het gevolg, dat de vijand, na een zeer hevig gevecht, tegen den middag weder binnen de vesting trok. Deze dag had den onzen zes dooden en vier- en twintig gekwetsten gekost, waarvan de kompagnie scherpschutters alleen vier dooden en tien gekwetsten telde, hebbende zich ook derzelver aanvoerders de Kapitein *H. Valkenburg*, de eerste Luitenant *J. H. Geertsma* en de tweede Luitenant *J. Witte* even als *D. Buising*, eerste Luitenant van de grenadiers der nationale garde, benevens vele andere officieren en derzelver manschappen, met roem overladen.

De welverdiende lof en streelendste belooning mogt hun allen den volgenden dag wedervaren, wanneer Z. K. H. de Erfprins van Oranje den staat der belegering in oogenschouw kwam nemen. De Kolonel *Valkenburg*, die nu vijf weken lang het bevel zoo onvermoeid had gevoerd, wenschte, dat de Kolonel *Busch*, wiens arrest slechts tot den 7den had geduurd, in hetzelve mogt hersteld worden. Het behaagde Z. K. H. aan dien wensch te voldoen, waarvan den 6den door den Kolonel-Kommandant *Gunckel* openlijk kennis werd gegeven.

Telkens zoo krachtdadig gestuit in hare uitvallen, zag de bezetting van Delfzijl zich ten laatste door gebrek bekneld. Hierom deed de Bevelhebber in het midden van Maart een aantal inwoners uit Delfzijl en uit het dorp Farmsum hunne woonplaatsen verlaten en ze buiten de voorposten brengen, hetwelk men eerst gaarne uit menschlievendheid gedoogde, wordende de ongelukkigen als dan naar Groningen gezonden; doch de dagelijksche herhaling van dien maatregel had ten gevolg, dat men de uitgedrevene terug zond met het bescheid aan den Bevelhebber, dat hij geen regt had, om ingezetenen, die zich van genoegzamen voorraad hadden voorzien, doch die hij zelf gedeeltelijk daarvan had beroofd, weg te zenden. Nu sloeg deze aan den Kolonel *Gunckel* voor, om het dorp Farmsum voor onzijdig te verklaren, alwaar dan de gebrek lijdende ingezetenen konden huisvesten, doch door de onzen zouden onderhouden wor-

den: ook dit werd volstrekt afgeslagen. Den 29sten sloeg hij eene bijeenkomst voor van eenen zijner officieren met den Kolonel *Busch* op de molens van Garrel, tusschen de wederzijdsche voorposten gelegen, om in onderhandeling over een verdrag te komen. De Kolonel *van der Capellen*, door Zijne Koninklijke Hoogheid in het opperbevel van het beleg van Delfzijl en Koevorden, intusschen, gesteld, nam den voorslag aan, doch bragt dien ter kennis van den Bevelhebber der Engelsche scheepsmagt, met uitnoodiging om de onderhandeling bij te wonen. Deze en de Kolonel *Busch* met twee hunner officieren begaven zich naar de bestemde plaats, onder bedekking van een gedeelte der kompagnie scherpschutters. Zij vonden de Hoofd-officieren der bezetting, met 150 voetknechten en 20 ruiters. De Kolonel *Busch* sloeg de hoofdpunten der ontruiming van de vesting voor, volgens last van den Kolonel *van der Capellen*, welke, na eenige ingebragte en beantwoorde bedenkingen overgenomen werden; en nog denzelfden avond kwam het antwoord van den Franschen Bevelhebber terug, de verklaring behelzende van aanneming der gestelde voorwaarden, onder beding van eenen uittogt met krijgseer, ten einde zich met wapens en bagaadje naar Frankrijk te begeven. Dit beding kon niet worden toegestaan en de onderhandeling bleef zonder gevolg.

Delfzijl belegerd en overgegeven.

Den 8sten April ontving *van der Capellen* last van den Erfprins, om den Franschen Bevelhebber den intogt der Bondgenooten te Parijs te doen weten, en op de overgaaf der vesting aan te dringen. Dien ten gevolge had den 9den eene tweede onderhandeling, als de eerste, plaats, doch, wegens het zelfde beding des Bevelhebbers, even vruchteloos. Den 11den ontving *van der Capellen* van den Erfprins de verklaring der Bondgenooten bij derzelver intrede in Parijs, en tevens vrijheid, om aan de Franschen den aftogt met hunne bagaadje naar Frankrijk, na afleggiug der wapenen, te vergunnen. De Fransche Bevelhebber verzogt, eenen zijner officieren naar Parijs te zenden, om zich van de waarheid te overtuigen: eerst weigerde men

Delfzijl belegerd en overgegeven.

dit, doch den 16den werd het toegestaan, en op den 19den ging een zijner officieren, van den Kapitein *H. Valkenburg* vergezeld, op reis; doch in den Haag weigerde men den officier eene reispas naar Parijs, en daarna had deszelfs terugkomst te Delfzijl het gevolg, dat de Bevelhebber, alles verdacht houdende, de vesting weigerde te ontruimen. Hij zond evenwel drie dagen later den Kommandant Ingenieur *Cazette* naar Appingadam, om met den Kolonel *van der Capellen* over eenen wapenstilstand te handelen. De Kolonel vorderde het aftappen van het overstroomingwater, hetwelk op de landen tusschen Groningen en de vesting stond. Dit werd geweigerd en de onderhandeling bleef zonder gevolg. In eene, andermaal verzochte en op den 2den Mei gehouden, onderhandeling, kwam men tot het treffen der voorwaarden van eenen wapenstilstand: maar de schriftelijke last van den Franschen Oorlogsminister, hem den volgenden dag door eenen Kommissaris van het Fransch bestuur overgebragt, kon hem nog niet bewegen de vesting te verlaten, alvorens hij zich door eenen zijner eigen officieren, naar Parijs gezonden, van de echtheid verzekerd had. De Kommissaris zelf ondersteunde des Bevelhebbers stijfzinnigheid, die dan wederom door den Kolonel *van der Capellen* werd ingewilligd; en nu vertrok *Cazette* met den Kapitein der Nationale Garde *N. J. Sevenstern* naar den Haag en van daar naar Parijs.

Inmiddels was de 5de van Mei bepaald tot de uitwisseling van het verdrag des wapenstilstands. De komst van den Kolonel *Busch* en van den Engelschen Bevelhebber *Devon* was het eerste blijde voorteeken voor de ingezetenen van Delfzijl van eene spoedige verlossing. De uitwisseling had ten huize van den Franschen Bevelhebber plaats. Aan den Sluismeester werd terstond bevel gegeven tot eene aanhoudende uitlating van het water der overstrooming. — Bij het vertrek der beide officieren gingen echter twee kanonschoten uit de vesting hunne sloepen na, die gelukkig geen schade deden; doch waarover de Fransche Bevelhebber zich den volgenden dag verontschuldigde met de onkunde des

Digitized by Google

officiers van de eerste batterij wegens den gesloten wapenstilstand.

Delfzijl belegerd en overgegeven.

Den 19den Mei kwam *Cazette* met de bevestiging terug van hetgeen men niet had willen gelooven; en den 20sten begaf zich de Kolonel *van der Capellen*, als Kommissaris van den Souvereinen Vorst, nevens den Engelschen Bevelhebber *Devon* en den Kolonel der artillerie *Paravicini de Capelli* naar Delfzijl, om al het noodige tot de overneming van geschut en krijgsbehoeften te regelen. Bij derzelver aankomst zettede de bezetting de witte kokarde op, stak de witte vlag ter vesting uit, en loste honderd en een kanonschoten. Den 21sten werd de Waterpoort door honderd man van de nationale garde, onder bevel van den Kolonel *Valkenburg* bezet, en kwam een der Engelsche brikken met de Hollandsche en Fransche vlaggen aan den top, voor de haven ten anker. Den 20sten, in den vroegen morgen, waren alle de zieken en gekwetsten met de vrouwen en kinderen der bezetting op vijf schepen aan boord gegaan naar Antwerpen; om zeven uren was de bezetting zelve afgetrokken, omtrent 1100 man sterk, met twee veldstukken en twee hauwitser-mortieren, wordende door eenen officier van de Nederlandsche linietroepen, en den eersten Luitenant van de kompagnie scherpschutters der nationale garde tot aan de Fransche grenzen begeleid. Ten tien uren trokken de Kolonels *Busch* en *Deroy van Wichem* met de belegeringstroepen binnen, terwijl de Engelsche mariniers door de Waterpoort inkwamen; wanneer de witte vlag vervangen werd door de Hollandsche en Oranje vlaggen, onder het salvo van een en twintig kanonschoten, die met een gelijk getal eereschoten van de Engelsche schepen werden beantwoord.

De Gouverneur van het departement Groningen, de Heer *G. W. van Imhoff*, van zijnen Secretaris en de beide Kommissarissen van de arrondissementen Appingadam, Groningen en Winschoten vergezeld, deed den 24sten, onder bedekking eener ruiterbende uit de gewapende burgerij, zijne intrede in Delfzijl, en nam met de gebruikelijke

Delfzijl belegerd en overgegeven.

plegtigheden, in naam van den Souvereinen Vorst, de stad in bezit. De vijftien kompagniën van den landstorm bragten hunne wapenen over in het tuighuis der vesting, en werden met dankbetuiging voor de gewigtige diensten, den vaderlande bewezen, naar hunne haardsteden terug gezonden. Ook de overige troepen trokken, met den Kolonel *Busch* aan het hoofd, naar Groningen, alwaar zij door een bataillon van de gewapende burgermagt, hetwelk mede een gedeelte der belegeringstroepen had uitgemaakt, met muzijk ingehaald en naar de groote markt geleid werden, om er de welverdiende hulde van moed, trouw en vaderlandsliefde te ontvangen (1).

Eer der natie en des Gouvernements.

Zoo waren dan eindelijk alle de vestingen van Fransche bezetting ontruimd, en niet slechts het vaderland in den volkomensten staat van onafhankelijkheid hersteld, maar tevens duizende ingezetenen bevrijd van de bezwaren en gevaren der uitputting van vijanden, die zonder deze nooit volprezen vaderlandsliefde en burgertrouw de schriklijkste vernielingen wijd en zijd uit hunne sterkten zouden verspreid hebben. Het groote doel der verbondene magten, om in Frankrijk voort te rukken, en den Keizer tot eenen regtmatigen vrede te dwingen of hem op zijnen eigen troon aan te tasten, had niet gedoogd, dat men zich ophield met langwijlige vestverovering, noch dat men zich verzwakte door het achter laten van genoegzame troepen ter insluiting. Het laatste was aan ons zelven verbleven en vorderde al die inspanning en geestdrift, waarvan de geschiedenis dier onderscheidene belegeringen in volgende eeuwen nog roemrijk zal getuigen (2): maar die getuige dan

(1) *Bosscha*, D. III. bl. 239—259. *Kanynenburg*, bl. 360—365.

(2) Volgens *de Pradt* in zijn *exposé de la restauration* was niets zoo vreedzaam geweest als onze opstand, wijl er geen tegenstand was. *Arndt*, een Duitscher, zegt in zijn *Nieuwjaar* 1816, dat de Hollanders in 1813 niets gedaan hebben, maar dat zij hunne vestingen door de Pruisen hebben laten veroveren. — De Pruissische Gezant in den

tevens van de werkzaamheid eenes Gouvernements, hetwelk het land zoo geheel ontbloot van wapenen, krijgsvoorraad en van al het noodige ter uitrusting der manschappen had gevonden, dat het, gedurende eenen geruimen tijd, volstrekt onmogelijk was geweest, de rekruten van het noodige te voorzien, terwijl de strenge vorst den toevoer van het benoodigde uit Engeland, en den doorvoer van het nog aanwezige binnenslands had belet. Een korps van 4000 man, uit Engeland in de eerste dagen der omwenteling aangekomen, was zoo ontoereikend voor den vereischten dienst, dat onze rekruten genoodzaakt waren, gedurende de strenge wintermaanden den dienst te doen, zonder van genoegzame klederen voorzien te zijn. En niettegenstaande deze bezwaren, bestond in de maand April de geregelde magt, wel gewapend en gekleed, in 23,358 man voetvolk en 932 man ruiterij, behalve welke men nog 10,000 man van den Landstorm, zoo goed men kon, had gewapend en uitgerust; en tegen het einde van Mei kon men rekenen dat 44,564 man infanterie en 5,276 man kavalerie voor den dienst gereed was in een land, welks bevolking op geen twee millioen inwoners was te rekenen, hetwelk door de conscriptie scheen uitgeput, en waarin de vijand zoo vele vestingen had bezet gehouden (1).

Lof van den Landstorm.

Het was den liefhebber van zijn vaderland een wellust, telkens proeven van de geestdrift zijner landgenooten te vernemen voor eenen wapenhandel, die hun geheel vreemd was. Zoo zag men te Medenblik, waar men sedert 1795 nooit eenige schutterij hoegenaamd had gehad, met verbazing

Haag gaf hun, integendeel, het getuigenis van *veel te doen zonder wind te maken.* De Engelsche Ambassadeur verklaarde hetzelfde in de woorden: *Your are not a noisy people.* De Oostenrijksche Ambassadeur Generaal Graaf *van Meerfeldt*, die, uit het Hoofdkwartier midden in Frankrijk naar Londen reizende, in den winter van 1814 door den Haag kwam, zei openlijk: *dat de bondgenooten in het hart van Frankrijk staan, is uw werk.* — *De Herkauwer*, D. III. bl. 108, 109.

(1) *Chad*, bl. 154—156.

Lof van den Landstorm.

den Landstorm geregeld en in werking met den 1sten Maart. — Zoo juichten in het arrondisſement van Hoorn den volgenden dag de ingezetenen den landstorm toe, waarin zij waren opgenomen. — Zoo had op den 11den en 12den de opſchrijving tot den landstorm te 's Hertogenbosch met eene feestelijke vrolijkheid plaats. — Reeds bevorens deszelfs volkomene inrigting, die eerst den 3den April plaats had, was de Landstorm van Heyloo, de drie Egmonden en Bergen in het arrondisſement van Alkmaar, verſcheidene weken in wakkeren dienst geweest. — En den 22sten Mei zag men bij den landstorm van de gemeenten Kethel, Spaland, Nieuw- en Oud-Mathenesſe, Nieuwland, Kortland en 's Graveland, de aanstelling van eenen Luitenant-Kolonel over denzelven met algemeene geestdrift ontvangen. — De waardij van den landstorm in Zuidbeveland werd door den Engelſchen Scheepsbevelhebber *Owen*, die steeds het bevel had gevoerd over de Engelſche troepen op dat eiland, erkend; bij zijn vertrek van daar in Mei, door eenen vereerenden brief aan den Kolonel *Verſchoor*, en door eenen hauwitſer, hem in eigendom toebehoorende, doch door hem aan dit bataillon ten geſchenke achter gelaten. — De oefeningen zelve van den Landstorm bleven nog lang eene aangename bezigheid der landlieden, tot dat de hooibouw in Julij andere werkzaamheden vorderde, die den wapenhandel verdrongen.

Roem der Nederlandſche offers aan het vaderland.

Maar geen mindere wellust was het voor het echte Nederlandſche hart geweest, den ijver op te merken, waarmede men allerwege tijdelijke middelen gereed had tot offers aan het vaderland en aan de onderlinge burgermin. Deze ijver was geen voorbijgaande geestdrift des eerſten oogenbliks, maar duurde dit ganſche jaar door met eene waardigheid, welke het volkskarakter van de belangrijkste zijde kenmerkte.

Den 10den Januarij had Z. K. H. de kisten willen sluiten voor de vrijwillige giften ten beste des vaderlands (1), maar de giſten hielden aan, en drongen

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 367.

Digitized by Google

in Februarij eene bijzondere hulde aan de vaderlandsliefde der Nederlandsche vrouwen af (1). Officieren, onderofficieren en soldaten boden eenen dag van hun tractement in de maand ten offer aan, ja, allerwege scheen het den spel en lust geworden, eenige gaven op het altaar des vaderlands te storten (2). Later kwamen deze gaven van geheele gemeenten, arrondissementen en departementen in, gelijk mede uit societeiten van burgerlijk verkeer en loges van vrijmetselaars. Gepensioneerde officieren zelve wilden niet te kort schieten bij de krijgslieden in werkelijken dienst. Nog in de maand Mei kwamen de vrouwen van Zierikzee juweelen en goud aanbieden. — Te Rotterdam had men voor de aanwerving en uitrusting van Manschappen *f* 109,456-:- in geld, behalve nog eenig rentegevend papier verzameld. In Junij zond eene vier en tachtigjarige vrouw van St. Maartensdijk alle hare gouden en zilveren sieraden en noodwendigheden ten offer, en binnen eene maand tijds daarna bood zij in geld de som aan van *f* 210-:-. — Menig een zag gaarne af van de terugkeeringen zijner gedane uitschotten voor het land. — Van Breda, eenmaal opgewekt door Z. K. H. om ook hierin niet achterlijk te blijven bij het vaderland (3), kwam in de maand October eene som van *f* 1764-:- in, behalve de opbrengsten, door sommige ingezetenen reeds elders gedaan. — Van alle deze giften geschiedde eervolle melding namens Z. K. H. door den Secretaris van Binnenlandsche zaken.

Liefdezorg voor gekwetsten.

De menschlievendheid had geenszins de wonden vergeten, die aan zoo menigen krijgsman en gewapenden burger bij de insluitingen der vestingen waren toegebragt. Bij het Geneeskundig Bestuur over het leger kwamen telkens bezendingen van plukfel, scheurlinnen, zwachtels en compressen, wier bereiding en bezorging zoo wel eene geliefde

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 455—459.
(2) Aldaar bl. 558.
(3) Aldaar bl. 564.

Digitized by Google

als godsdienstige bezigheid der vaderlandsche dochters was geworden.

Commissie tot ondersteuning van behoeftige Landgenooten.

Inzonderheid werd de Commissie, welke zich in den aanvang van Maart te Amsterdam had vereenigd tot ondersteuning van behoeftige Landgenooten, die door de gevolgen des oorlogs en van overstrooming buitengewoon hadden geleden, de rijkste bron van opbeuring en herstel, zoodat niemand bij de algemeene vreugde over de verlossing des vaderlands eenigen bijzonderen ramp had te beweenen, die slechts door menschlievende hulp te vergoeden was. Deze Commissie had terstond navolging en medewerking gevonden te Haarlem, en eene openbare erkentenis bij Z. K. H. (1). In de maand April nam eene gelijke Commissie, met bijzondere goedkeuring van den Souvereinen Vorst, in 's Gravenhage dien zelfden last op zich, die nog lang daarna in het volgende jaar met nieuw en groot bezwaar vermeerderd, maar ook met vernieuwde kracht en verdubbelden moed, uit krijgsroem zoo wel, als uit behoudenis geboren, werd gedragen.

Kervol verslag van de Commissie tot leniging van den ramp van Woerden.

De Commissie, welke zich terstond na den gruwel door de Franschen te Woerden gepleegd, had verledigd tot de inzameling en uitdeeling van de liefdegaven, welke zij van deelnemende landgenooten te regt mogt verwachten, zag zich den 29sten Augustus vereerd met een besluit van Z. K. H. waarbij al het door haar verrigte tot leniging van den ramp van Woerden werd goedgekeurd, met betuiging van 's Vorsten bijzonder tevredenheid, niet alleen over den belangeloozen ijver, waarmede zij zich had gekweten, maar allerbijzonderst over de naauwgezetheid, regtvaardigheid, omzigtigheid en volharding, waarmede zij was te werk gegaan, zoodat zij, in weerwil van alle gevonden moeijelijkheden, de schadevergoeding in haar geheel gehouden had, zonder die genen, welke onverwijlden onderstand hadden noodig gehad, daarvan te versteken, verklarende Z. K. H. haar, als zich eene regtmatige aanspraak ver-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 559—563.

verworven hebbende op de duurzame erkentenis harer stadgenooten en de achting van allen, die door hunne bijdragen de rampen van Woerden hadden getracht te lenigen. De wijze der verdeeling der ingezamelde penningen, door de Commissie voorgeslagen, werd tevens bij dit besluit vastgesteld, zoodat de uitdeeling geschiedde naar zekere klassificatie, in dier voege, dat aan de

1ste klasse, bestaande uit lieden, die hunne schaden hadden opgegeven beneden de *f* 100-: schavergoeding wierd gegeven tegen	. . . . .	55	ten honderd
2de ——	500	47½	—— ——
3de ——	1000	40½	—— ——
4de ——	2000	37½	—— ——
5de ——	4000	30	—— ——
6de ——	6000	25	—— ——
7de ——	10000	20	—— ——
8ste ——	10000 en daarboven	15	—— —— (1).

Som der vaderlandsche offers voor de algemeene wapening.

In de maand Augustus was door den Souvereinen Vorst aan den Secretaris van Staat voor de Financiën bevolen, om, na de realisatie der objecten van allerlei aard, vrijwillig ten behoeve der algemeene wapening opgebragt, in een algemeen rapport de geheele opbrengst der vrijwillige giften te vermelden. Den 31sten Januarij 1815 werd door gemelden Staatsambtenaar hieraan voldaan, en het slot van zijn verslag werd geoordeeld daarom inzonderheid bekend gemaakt te moeten worden, om ten bewijze te strekken, hoe krachtig 's lands financiën in het jaar 1814 ondersteund zijn door eenen maatregel, welke, bij het verschijnen der proclamatie van Z. K. H. van 6 December 1813 (2), door velen, die minder op den voortreffelijken

(1) De ramp van Woerden wordt gevonden in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 52—63, doch uitvoeriger bij *Konynenburg*, bl. 145—156; en is ten naauwkeurigste beschreven door Mr. *J. Meulman*, onder den titel van *Woerden in Slagtmaand* 1813.

(2) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 122—126.

geest der echte Nederlanders, dan op derzelver menigvuldige verliezen bedacht waren, als klein en ondoelmatig werd afgeschilderd. Het bleek bij dat verslag, dat er was opgebragt:

In kontanten gelde . .	f 1,181,582: 9: 2
Effecten, coupons en gouden, zilveren en koperen muntspeciën, tegen eenen bepaalden koers gerealiseerd -	22,670: 10: 2
Goud en zilverwerken in de Munt te Utrecht versmolten, en in baren verkocht -	9,113: 17: -
Paarlen, juweelen en andere kostbaarheden, zoo in Londen als hier te lande uit de hand verkocht . . . -	57,923: 4: 5
Te zamen .	f 1,271,289: 19: 9 (1).

Heldendeugden der burgers vereerd.

Werd de algemeene vaderlandsliefde, in alle deze offers blijkbaar, dus openlijk erkend door den Souvereinen Vorst; de bijzondere heldendeugden van trouwe burgers zagen zich even openlijk vereerd. Dit geschiedde vooral in Hoogstdeszelfs naam door de Gouverneurs der provinciën; dit ge-

(1) Deze som is op de hierna te melden kantoren ingekomen en primitivelijk geboekt tot montnaiten, achter ieder derzelve uitgedrukt; zijnde als toen voor de objecten, welke geen bepaalden koers hadden, eene approximative waarde gesteld, te weten:

Centrale kas te Amsterdam . . .	f	23,098: 12: 2
Ontvanger-Generaal te Amsterdam .	-	563,874: 14: 12
——— ——— 's Gravenhage .	-	382,002: 1: 5
——— ——— Arnhem . . .	-	102,906: 10: 11
——— ——— Zwolle . . .	-	30,251: 19: 12
——— ——— Leeuwarden .	-	73,137: 11: 6
——— ——— Groningen . .	-	26,106: 15: —
——— ——— 's Bosch . .	-	22,451: 6: 5
——— ——— Middelburg .	-	14,233: 15: 15
Te zamen .	f	1,238,063: 7: 4
zoo dat meer ingekomen is van de realisatie, dan daarvoor was uitgetrokken .	-	33,226: 12: 5
Totaal als boven .	f	1,271,289: 19: 9

Digitized by Google

schiedde onmiddellijk door den Souvereinen Vorst zelven aan die van 's Hertogenbosch. Bij besluit van den 23sten September van dit jaar, bepaalde Z. K. H., uit aanmerking, dat de bevrijding der stad 's Hertogenbosch van de vreemde overheerschling, in den aanvang van dit jaar, hoofdzakelijk te danken was aan de kloekmoedigheid van den Heer *Willem Hubert* en andere met hem verbondene ingezetenen, mitsgaders aan de ijverige hulp, die de wakkere Vechtenaren, in het oogenblik van den aanval der Pruissische troepen aanbragten, aan alle personen, die kennelijk waren geworden als moedige medewerkers tot de bevrijding der stad, ten bewijze van Hoogstdeszells tevredenheid en ter langdurige herinnering dier heilzame gebeurtenis, te doen uitreiken eene zilveren penning, hebbende op de eene zijde ten opschrift: *voor moed en vaderlandsliefde*, en op de keerzijde: *'s Hertogenbosch den 26sten Januarij* 1814. De Gouverneur der provincie Braband werd gelast en gemagtigd, om de uitdeeling dezer penningen op de plegtigste wijze te doen. Nog werd een pensioen van *f* 400-:- toegelegd aan een der twee en veertig aldus te vereeren personen. — De Gouverneur verkoos tot deze plegtigheid den 18den November, den dag der verjaring van Nederlands verlossing, tevens die der geboorte van Mevrouwe, de gemalin van den Souvereinen Vorst. Des morgens geschiedde de uitdeeling der eerepenningen, na het voorlezen van het besluit van Z. K. H., en het houden eener hoogstvereerende aanspraak. Des avonds had een feest op het raadhuis plaats, in naam van den Souvereinen Vorst aan deze dapperen gegeven (1).

Besluit van Z. K. H. van 23 Sept. ter vereering van die van 's Hertogenbosch.

(1) In de *Nieuwe Nederl. Jaarboeken* wordt op bl. 271 en 272, alsmede op bl. 389 en 390 van den *toestand* en de *verlossing* van 's Hertogenbosch gesproken, zoo als dit toen in Maart en April 1814 was bekend geworden: maar het is van belang, hier bij te voegen het zeer uitvoerig en naauwkeurig berigt, waartoe de Heer *Boscha* in 1815 en 1816 in staat gesteld is, en hetgeen bij hem gevonden wordt D. II. bl. 98—113 en D. III. bl. 31—51; want dat verhaal doet

Terwijl aldus het vaderland in volkomene onafhankelijkheid van buiten en in vollagene veiligheid van binnen was herfteld, werd aan de Grondwet, welke het volk en de Souvereine Vorst met godsdienstige plegtigheid hadden aangenomen, door Hoogstdeszelfs rusteloozen ijver eene volledige werking gegeven.

Bij verschillende besluiten van den 6den April had Z. K. Hoogheid de volgende aanstellingen gedaan.

Benoeming van Gouverneurs der provinciën.

Tot Gouverneurs: in Gelderland, residentie te Arnhem, *J. C. E. van Lynden;* in Zuid-Holland, residentie den Haag, *van Leyden van Westbarendrecht;* in Noord-Holland, residentie te Haarlem, *van Tets van Goudriaan;* in Utrecht, residentie in Utrecht, *J. M. van Tuyll van Serooskerken van Vleuten;* in Vriesland, residentie te Leeuwarden, *J. A. Efinga van Humalda;* in Overijssel, residentie te Zwolle, *Bentinck tot Buckhorst;* in Groningen, residentie te Groningen, *G. W. van Imhoff;* in Drenthe, residentie te Assen, *P. Hofstede;* in Braband, residentie in 's Bosch, *C. G. Hultman.*

Benoeming van den Raad van State.

Tot Secretaris van Staat, Vice-President van den Raad van State *G. K. van Hogendorp;* tot Leden van den Raad van State *van der Duyn van Maasdam*, *van Byland*, *Halt*, *Elout*, *Canneman*, *van*

de verdiensten der Boschenaren en Vechtenaren, bij bovengemelden besluite zoo onderscheidenlijk vereerd, in het oog vallen, en maakt de namen onvergetelijk der burgers, bij hetzelve genoemd: zij waren *W. Hubert*, *G. Fack*, *J. van Duren*, (wien het pensioen was toegestaan,) *J. F. Abbema*, *Fr. Brak*, *A. Aldrogge*, *J. Roeland Sr.*, *K. Westenburger*, *Jan Roeland Junr.*, *A. van Hoften*, *W. Wierts*, *W. Kanterhoven*, *P. A. van Bruggen*, *C. van Kalker* (*van Engelen*) *D. R. Aldrogge*, *P. du Bosé*, *H. van Rooy*, *F. Bloemendaal*, *J. Geetsch*, *J. de Jong*, *J. Kwax*, *P. Glaudemans*, *M. van der Heyden*, *Chr. Satter*, *J. Boeren*, *H. Boeren*, *P. Satter*, *J. F. van Dal*, *J. H. Satter*, *Hendr. Boeren*, *F. van den Akker*, *P. van der Vloot*, *M. van Someren*, *H. Hemming*, *H. Aarts*, *J. van Toer*, *P. van der Meyden*, *J. Vervoort*, *P. Perkin*, *H. van Vlymen*, *J. van Mol*, *J. Schynens.*

Digitized by Google

Lynden Lunenburg, *van Hambroick*, *Jb. Fagel*, *W. Queyſen*, *van Lamsweerde*, *E. J. Alberda*, *J. S. G. J. van Burmania Rengers*; en, later, *A. van Gennep*.

Tot buitengewone Staatsraden: *van Lynden van Blitterswyk*, *van Byland van Marienweerd*, *J. M. Kemper*, *D. C. de Leeuw*, *W. Willink*, *Taets van Amerongen van Woudenberg*, *J. Goldberg*, *van Tets van Goudriaan*. Benoeming van Buitengewone Staatsraden.

Tot Leden der Vergadering van de Staten Generaal: voor Gelderland *van Lynden van Blitterswyk*, *van Lynden van Hoevelaken*, *van Heeckeren tot Kell*, *Markel Brouwer*, *van der Heide van de Baak*, *C. P. van Lith de Jeude*; voor Holland *van Boetzelaar van Kyſhoek*, *van Waſſenaar Paneras*, *G. K. van Hogendorp*, *H. van Stralen*, *H. Onderwater*, *N. Calkoen*, *P. van der Heim*, *J. Slicher*, *J. M. Collot d'Escury*, *S. van Hoogſtraten*, *A. Hope*, *J. Busch*, *Schuylenburch van Bommeneden*, *Deutz van Aſſendelft*, *Roest van Alkemade*, *J. F. van Hogendorp*, *H. A. van Bleiswyk*, *J. P. van Wickevoort Crommelin*, *G. A. M. van Bommel*, *C. P. Gevers*, *G. Clifford*, ... voor Zeeland, *Steengracht van Oosterland*, *Huyſſen van Kattendyke*, ... voor Utrecht, *Tuyll van Serooskerken van Zuylen*, *Pesters van Cattenbroek*, *Ph. Ram*; voor Vriesland: *H. W. van Aylva*, *S. H. R. van Eyſinga*, *Lycklama a Neyholt*, *H. L. van Sminia*, *W. H. van Sytzama*; voor Overijſsel *van Pallandt tot Eerde*, *van Heerdt tot Eversberg*, *A. van Suchtele tot de Haere*, *Sloet van Warmelo*; voor Groningen, *O. R. Alberda van Ekeſtein*, *O. T. Alberda van Renſuma*, *J. Jarges*, *L. H. Gockinga*; voor Drenthe, *S. J. van Heyden tot de Reineſtein*; voor Braband, *Sweerts de Landas*, *A. G. Verheyen*, *M. Bowier*, *Waſſenaar van Onſenoort*, *van der Brugghen van Croy*, *A. Reigersman*, *van Saſſen van Ysſelt*. Benoeming der Leden van de Staten Generaal.

Bij beſluit van den 7den November benoemde Z. K. H. den Heer *J. D. Tuyll van Serooskerken*, *van Heeze en Leende*, Lid van de Staten van Braband, in plaats van den Heer *Sweerts de*

Landas, die zijn ontslag had verzocht. En den 30sten December nam de Heer *P. J. Cuypers*, door de Staten van Braband tot Lid der Staten Generaal benoemd, na door Z. K. H. in den Raad van State beëedigd te zijn geworden, onder Hun Edel Mogende zitting.

Z. K. H. de Erfprins in de Opperdirectie van het departement van Oorlog.

De Opper-directie voor het departement van Oorlog, met al den aankleve van dien, was den 6den April opgedragen aan Z. K. H. den Erfprins, Generaal-en-Chef der Nederlandsche armée.

Benoemingen bij de verschillende takken van Algemeen Bestuur.

Bij de verschillende takken van algemeen bestuur waren, ten zelfden dage, benoemd;

Tot Commissaris-Generaal van Oorlog de Heer *J. H. Mollerus*;

Tot Secretaris van Staat voor de buitenlandsche zaken de Heer *van Nagel tot Aspten*, bij welk departement de Heer *Th. Cator* reeds den 3den Maart was aangesteld tot Solliciteur voor de Ministers van Z. K. H. buiten 's lands;

Tot Secretaris van Staat voor de zaken der Marine de Heer *van der Hoop*;

Tot Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken de Heer *W. F. Roëll*;

Tot Secretaris van Staat voor de Financiën de Heer *Six van Oterleek*;

Tot Secretaris van Staat voor de Zaken van Koophandel en Kolonien de Baron *van der Capellen*;

Tot Directeur-Generaal van den Waterstaat de Heer *O. Repelaar van Driel*.

Benoemingen in den Raad van Koophandel en Koloniën.

Tot Leden van den raad van Koophandel en Koloniën waren aangesteld: de Heeren *J. Goldberg*, buitengewoon Staatsraad, *P. van Izendoorn*, *Scholten van Aschat*, *van der Kemp*, *W. G. van de Poll*, *M. J. Macaré*, en tot Secretaris *A. N. Moijaart*.

Benoeming van Secretarissen bij de Ministeriën.

Bij besluit van den 12den April had Z. K. H. benoemd de HH. *J. G. de Mey van Streefkerk* tot Secretaris van den Raad van State; *C. J. Wenckebach*, tot Secretaris bij het departement van Binnenlandsche Zaken; *M. P. A. Roos van Hoyzema*, tot Secretaris bij het departement van Oorlog; *E. van Vredenburch*, tot Secretaris bij de generale directie van den Waterstaat; en bij besluit van den 16den de Heer *F. A. Noël Simons*, tot Secretaris bij het departement voor de Financiën.

Digitized by Google

Bij den raad van het Commissariaat-generaal van het departement der monden van de Maas werd denzelfden dag tot Procureur aangesteld de Heer *Martinus Eyssel Junior*.

Bij besluit van den 29sten April benoemde Z. K. H. tot Lid van de vergadering der Staten-Generaal den H. *J. Repelaer* in plaats van den H. *H. Oudewater*; op deszelfs verzoek van deze Commissie ontslagen. Ook was bij besluit van den 4den Mei nog benoemd tot Lid der Staten-Generaal de H. *T. van Hees*.

Ten aanzien van de Gouverneurs der Provinciën had Z. K. H. op den 20sten April genomen het volgende besluit.

Besluit van Z. K. H. van 20 April 1814 voor de Gouverneurs der Provinciën.

Art. 1. De door ons, bij besluit van den 6 April 1814 n°. 1. benoemde Gouverneurs der Provinciën of landschappen, zullen dadelijk na den ontvangst van het tegenwoordig besluit, hunne functiën aanvaarden.

2. De Commissarissen-Generaal in de onderscheidene Departementen worden, onder de kennisgeving onzer tevredenheid voor de door hen, in gemelde betrekking, gedurende een zeer moeijelijk tijdvak, bewezene diensten, voor ontslagen gehouden van het nogenblik af aan, dat de Gouverneurs der provinciën of landschappen, krachtens dit besluit, het bestuur der zaken in hunne provincie of landschap van dezelven zullen hebben overgenomen.

3. De Gouverneurs der provinciën of landschappen zullen, zoo lange de Staten of gedeputeerden niet zullen zijn bijeengekomen, tot de nog bestaande raden der gewezene Commissarissen-Generaal in de departementen, in dezelfde verhouding staan, waarin gemelde Commissarissen Generaal, tot hiertoe, tot gemelde raden gestaan hebben; blijvende tevens provisioneel aan dezelve raden, met, en benevens, de Gouverneurs der provinciën, ieder in het ressort derzelve, opgedragen alle die werkzaamheden, welke zij met de Commissarissen-Generaal van hun Departement hebben uitgeoefend, alles op denzelfden voet, en wijze, waarop zulks tot hiertoe is geschied.

4. De grenscheidingen der provinciën of landschappen bij art. 54. der grondwet bepaald zijnde, zal het gezag der Gouverneurs zich uitstrekken over alle zoodanige districten, steden en plaatsen, welke volgens gemeld artikel, onder de provincie, waarover zij zijn aangesteld, begrepen zijn, behoudens hetgeen bij art. 5. omtrent de districts-Commissarissen, zal worden bepaald.

Digitized by Google

Besluit van Z. K. H. van 20 April 1814 voor de Gouverneurs der Provinciën.

De grenzen voor het landschap Noordholland zullen zijn, die van het voormalig Departement Amstelland en de grenzen van Zuidholland, die van het vorig Departement Maasland, zoo en in dier voege, als dezelve op den 1sten Julij 1810 bestonden, behoudens nogtans de verandering, daarin, bij voorschreven 54ste artikel der Grondwet, gemaakt

5. Voor zoo verre er, ten gevolge der afscheiding van territoir, bij de Grondwet vastgesteld, eenig of meer gedeelten der thans bestaande districten of kwartieren zullen blijken tot meer dan eene provincie, of landschap te behooren, zullen de fungerende Districts-commissarissen overgaan onder het Ressort van die provincie of landschap, op welker territoir gemelde Commissarissen zich thans bevinden, te resideren; zonder dat daardoor eenige verandering in de grenzen van hun district plaats hebben zal, hetwelk tot voorkoming van verwarring, met zoodanige provincie of landschap zal vereenigd blijven, tot dat de functiën van gemelde Districts-commissarissen na de bijeenkomst der Staten of Gedeputeerden, aan die Gouverneurs blijven toegevoegd, welke de Commissarissen, waaraan zij tot hiertoe waren toegevoegd, vervangen hebben.

7. Onze eerste President van het hooge Geregtshof het Departement van Oorlog, en onze Secretarissen van Staat, benevens de Directeur-Generaal van den Waterstaat en de Postmeester-Generaal zijn, ieder voor zoo veel hem aangaat, belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit, hetwelk zal worden gebragt ter kennis van de Rekenkamer. —

Provisionele instructie voor de Gouverneurs der Provinciën, van 23 Junij 1814.

Den 23sten Junij arresteerde Z. K. H. de navolgende:

PROVISIONELE INSTRUCTIE

voor de Gouverneurs in de provinciën of landschappen.

Art. 1. De Gouverneurs der provinciën of landschappen resideren ter plaatse, voor de bijeenkomst der Staten of derzelver Gedeputeerden bij ons besluit van den 6den April N°. 1 bepaald.

Zij hebben den rang boven alle andere ambtenaren en geconstitueerde autoriteiten in hunne provincie of landschap, zoo wel militaire als civiele, behoudens de afzon-

Digitized by Google

dedijke bepalingen, welke, te dezen aanzien, voor de residentie zullen worden gemaakt.

Provisionele instructie voor de Gouverneurs der Provinciën, van 23 Junij 1814.

2. Zij mogen zich niet langer dan 24 uren buiten hunne provincie of landschap begeven zonder goedkeuring en voorkennis van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, ten ware zij daartoe, directelijk door ons of van onzent wege, aanschrijving of verlof bekomen.

En zal, in beide deze gevallen, door ons een Gouverneur ad interim benoemd worden.

3. De Gouverneurs zijn, van regtswege, voorzitters der Vergaderingen van de Staten of derzelver Gedeputeerden. Wanneer zij zich van hunne residentie moeten verwijderen, wordt, op hunne voordragt, door de Staten, of derzelver Gedeputeerden iemand benoemd, om, ad interim dat Voorzitterschap waar te nemen; ten zij wij zelve bereids eenen interims Gouverneur mogten hebben verkozen.

4. De eed, bij art. 88 der Grondwet voor de Staten der provinciën en landschappen vastgesteld, wordt in hunne handen afgelegd, ten overstaan van gemelde vergadering.

5. Zij corresponderen over alle zaken, hen in derzelver betrekking als Gouverneurs concernerende, gewonelijk met den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, of zoodanige andere hoofden van administratie, tot welker vak de hun voorkomende zaken zullen blijken te behooren, en dienen denzelven van consideratie en advijs, omtrent alle stukken, welke hun te dien einde door dezelven worden toegezonden.

In zoodanige gevallen, waarin het belang van den lande zulks duidelijk zoude mogen vorderen, kunnen zij zich ook regtstreeks aan ons addresseren.

6. Alle de stukken door ons, of onzentwege, aan de Staten of Gedeputeerden der provincie of landschap geaddresseerd, worden door de Gouverneurs geopend, en, zoo spoedig mogelijk, ter tafel van gemelde Staten of Gedeputeerden gebragt, ten einde daarop, bij meerderheid van stemmen, zoodanig te resolveren, als zij, ter uitvoering van de daarin vervatte verordeningen, het meest geraden zullen oordeelen.

7. Bijaldien de inhoud dier stukken hun van een zoo dringenden aard mogt toeschijnen, dat dezelve eene onverwijlde voorziening vereischte, en er geen mogelijkheid bestaat, om de Vergadering bijeen te roepen, zijn zij bevoegd de gemelde voorziening, zonder voorafgaan-

Digitized by Google

Provisionele Instructie voor de Gouverneurs der provinciën, van 23 Junij 1814.

de resolutie der Staten of van derzelver Gedeputeerden te doen; behoudens nogtans de opvolgende kennisgeving aan, en de goedkeering van dezelve.

8. Ingevalle de stemmen in de vergadering der Staten of derzelver Gedeputeerden mogten staken, hebben de Gouverneurs eene beslissende stem.

9. Wanneer de Gouverneurs vermeenen mogten, dat eene bij de Staten genomen resolutie, het zij met de algemeene wetten, het zij met het algemeen belang der Nederlanden strijdig is, addresseren zij zich deswege, met bijvoeging hunner consideratiën, aan het hoofd van zoodanig vak van administratie, waartoe de zaak behoorende is, en stellen de uitvoering uit, tot dat zij onze intentie, door denzelven zullen vernomen hebben.

10. Ten aanzien van zulke stukken, welke, het zij ter uitvoering, het zij om consideratiën en advijs, het zij tot eenig ander einde, aan hen alleen geaddresseerd worden, zullen zij, zonder eenige medewerking der Staten of Gedeputeerden, of ruggespraak met dezelve, al dat gene kunnen verrigten, hetwelk ter voldoening aan den inhoud van gemelde stukken vereischt wordt.

11. Zij zijn nogtans bevoegd, om, daartoe termen zijnde, de stukken, bij het voorgaande artikel vermeld, zoo wel als die, welke aan de Staten of Gedeputeerden zijn geaddresseerd, het zij om consideratiën en advijs, het zij ten fine van uitvoering, in handen van een of meerdere leden der vergadering van Gedeputeerden te stellen.

12. In die gevallen, waar zulks noodig mogt zijn, zijn zij almede bevoegd, een of meerder leden van de vergadering der Gedeputeerden naar een of ander gedeelte hunner provincie of landschap te committeeren, zonder onderscheid of zoodanige commissie uit eene aanschrijving, aan hen in het bijzonder gedaan, voortvloeit.

13. Alle collegiën en ambtenaren, zoo wel militaire als civiele, en met uitzondering alleen van zoodanigen als onmiddellijk van den Souvereinen Vorst ressorteeren, zijn gehouden den Gouverneur der provincie of landschap, alwaar zij hunne functiën uitoefenen, te adverteren van al, wat er in de plaats van hun verblijf, en in den kring hunner werkzaamheden belangrijks voorvalt.

14. De Gouverneurs zijn bevoegd van allen, en een iegelijk binnen hunne provincie of landschap, het zij in 's lands dienst zijnde, of anderen, alle zoodanige informatiën en consideratiën, omtrent zaken van belang voor den lande of voor hunne provincie te vorderen, als zij raad-

Digitized by Google

zaam zullen oordeelen; en zullen die geenen, waaraan zoodanige informatiën en consideratiën gevraagd worden, gehouden zijn dezelve, binnen den, door den Gouverneur bepaalden tijd, te suppediteren.

Provisionele Instructie voor de Gouverneurs der provinciën, van 2 Junij 1814.

15. Zij zijn bevoegd de verschillende kwartieren en plaatsen hunner provincie éénmaal 's jaars te bezoeken, en deelen hunne bevinding op die reize, jaarlijks, in een algemeen verslag aan de Staten mede, met opgave teyens der middelen, welke zij het noodigst achten, ter bevordering van den bloei, of welvaart der ingezetenen aan te wenden. Zij brengen dit een en ander alsdan ter kennisse van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, aan wien zij vervolgens ook den uitslag der raadplegingen van de Staten, dien aangaande, mededeelen.

16. Aan de Gouverneurs wordt opgedragen het oppertoezigt, over de algemeene 's lands ambtenaren, in hunne respective provinciën of landschappen fungerende, en zullen zij, zulks noodig zijnde, hunne bevinding brengen ter kennisse van het departement van ministerieele administratie, aan hetwelk die ambtenaren ondergeschikt zijn.

17. Alle voordragten of nominatiën, tot benoeming van eenig 's lands ambtenaar binnen hunne provincie of landschap zullen door de respective hoofd-ambtenaren in die provincie of landschap aan hen worden ingezonden, ten einde dezelve, met bijvoeging hunner consideratiën omtrent de voorgedragene posten of personen, aan het departement, waartoe de benoeming behoort, te doen toekomen.

18. Zij zullen, zoo veel mogelijk toezien, dat binnen hunne provincie of landschap geene overtreding der Grondwet of andere wetten plaats hebbe, indien zulks ter hunner kennisse mogt komen, geven zij daarvan, na overweging met de Staten of Gedeputeerden, kennis aan het hoofd van zoodanig vak van administratie, waartoe de zaak behoort. Zij zijn daartoe ook gehouden, wanneer zij bevinden mogten, dat in eenige andere provincie of landschap, dergelijke overtreding plaats had, ofte wel bepalingen gemaakt werden, strijdig met de algemeene belangen van den lande, of waaruit bijzondere bezwaren voor hunne provincie of landschap mogten kunnen profiteren.

19. Ingeval er besturen van steden, districten, heerlijkheden of dorpen binnen hunne provinciën of landschappen zijn mogten, wier handelingen zij oordeelen, dat in de termen van het voorgaand artikel vallen, of welke derzelver bevoegdheid te buiten gaan, zullen zij

Digitized by Google

Provisionele instructie voor de Gouverneurs der provincien, van 23 Junij 1814.

inmiddels dezelve handelingen, met overleg der Staten, of Gedeputeerden in onzen naam vermogen te schorsen, en daartoe de noodige aanschrijving doen.

Zij zorgen, dat er dien aangaande, door gemelde besturen niets verder ondernomen worde, alvorens dezelve, ingevolge bekomen antwoord op de aan het Gouvernement gedane kennisgeving, daartoe geautoriseerd te hebben.

20. Aan hen is bijzonder de zorg opgedragen, dat de rust, en goede orde binnen hunne provincie of landschap niet gestoord, maar de veiligheid van personen en eigendommen gehandhaafd worden.

Zij hebben, te dezen einde, de beschikking over de schutterijen, deswege echter zoo veel mogelijk te rade gaande met de besturen der steden; waartoe de schutterijen respectivelijk behooren.

21. Bij vijandelijke bedreigingen of invasie, zullen de middelen van verdediging geheel en al zijn van het ressort van den militairen commanderende officier, zullende niet te min de Gouverneurs zich met denzelven, na bekomene kennisgeving, concerteren, ten einde die middelen, ook van hunne zijde, met al hun vermogen te bevorderen en te ondersteunen.

Ingeval van oproer, onrustige bewegingen of feitelijke verzetting tegen de wetten zullen de Gouverneurs het regt hebben, de militaire magt tot demping der onlusten, en beveiliging van personen en goederen te requireren, aan welke requisitiën de commanderende officier gehouden zal zijn te voldoen, alles onverminderd de verpligting der Gouverneurs, om met den meesten spoed de Departementen van binnenlandsche zaken en van oorlog te informeren, en instructiën en bevelen te vragen.

22. Ter meer zekere bereiking dezer oogmerken zijn zij gehouden, om met de concurrentie der respective stedelijke besturen de schutterijen ten spoedigste zamen te stellen, en te onderhouden op den voet, door de wet nader te bepalen, en overeenkomstig derzelver bestemming bij art. 125 der grondwet uitgedrukt.

23. Zij zijn als Voorzitters van de Vergadering der Staten of derzelver Gedeputeerden, belast met, en aansprakelijk voor de rigtige uitvoering, zoo wel der besluiten door dezelven genomen, als van al hetgeen aan hen te dien einde door ons of onzentwege, in het bijzonder zoude mogen worden opgedragen.

24. Zij zorgen, dat er van hetgeen hun in het bijzonder wordt gedemandeerd, een afzonderlijk register of

Digitized by Google

verbaal gehouden worde, afgescheiden van datgene, hetwelk de handelingen der Staten of derzelver Gedeputeerden zal bevatten.

Bij het expediëren der stukken uit deliberatien der Staten of Gedeputeerden voortvloeijende; gebruiken zij het wapen hunner provincie of landschap.

Ingevalle de expeditie zoodanige stukken betreft, welke tot hunne bijzondere werkzaamheden behooren, maken zij gebruik van het algemeene zegel van den lande, met het omschrift: Gouverneur van . . . . . .

25. Ter uitvoering van hetgeen hun in laatstgemelde betrekking aangaat, zullen zij van de ambtenaren en geemploijeerden bij de vergadering der Staten aangesteld, gelijk gebruik maken, als zulks door hen ten aanzien der besluiten van de Staten of Gedeputeerden zelve geschiedt.

26. De tractementen van de Gouverneurs der provinciën of landschappen, zullen zijn:

In Holland . . . . . *f* 10,000:-:-

In Gelderland, Zeeland, Utrecht, Overijssel, Vriesland, Groningen, Braband en Drenthe, ... 9,000:-:-

Zij zullen bovendien, in zoo verre, en zoo lange geene vaste woning voor hen bestemd is, tot goedmaking van huishuren genieten:

In Holland . . . . . *f* 1200:-:

In Gelderland, Zeeland, Utrecht, Overijssel, Vriesland, Groningen, Braband en Drenthe. . . 1000:-:

Ten aanzien der reiskosten, welke zij verpligt zijn in hunne kwaliteit te maken, gedragen zij zich naar het tarief dien aangaande, bij het besluit van den 31sten Mei 1808, geïnhereerd bij ons besluit van den 8sten Januarij 1814. N°. 29, voor de tweede klasse vastgesteld

27. De uniform der Gouverneurs van de provinciën of landschappen zal door ons nader worden bepaald

28. Wij reserveren aan ons, deze instructie zoodanig te altereeren of te amplieren, als wij in der tijd zullen vermeenen te behooren.

Eerste en plegtige Vergadering van de Staten Generaal.

Op den 2den Mei had de eerste plegtige bijeenkomst van de Vergadering der Staten-Generaal in 's Gravenhage plaats. Alle de aanwezige leden waren bijeen gekomen in het paleis van den Souvereinen Vorst, des morgens om tien uren, alwaar zij door Hoogstdeszelfs Edellieden waren ontvangen. Daarna werden zij, tot het afleggen van den

Eerste en plegtige Vergadering van de Staten Generaal.

eed in handen van den Souvereinen Vorst, in den Raad van State toegelaten, naar de orde der Provinciën, bij de grondwet geregeld.

Na het afleggen van den eed begaven de leden der vergadering zich achtervolgens naar de zaal op het Binnenhof, voor hunne zittingen bestemd, van ouds de Treves-kamer genaamd, waar ook, in vroegere tijden, de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden hunne vergaderingen hielden. Aldaar nam elk der aangekomen leden de voor hun bijzonder bestemde zitplaats, onder beleid van het eerstbenoemde Lid der Provincie Gelderland.

De Souvereine Vorst, in persoon deze eerste vergadering willende openen, begaf zich derwaarts, vergezeld van Hoogstdeszelfs jongsten Zoon, de hoofden der onderscheidene ministeriëele departementen en eenige daartoe benoemde leden van den Raad van Staten, mitsgaders de Groot-officieren en benoemde Adjudanten, Kamerheeren en Edellieden, wordende de trein voorafgegaan en gevolgd door eene eskorte ruiterij.

Aan het bovengemeld gebouw op het Binnenhof, dat door de schutterij van den Haag was bezet, gekomen zijnde, werd Z. K. H. aan den ingang door eene Commissie van negen Leden ontvangen, welke den Souvereinen Vorst naar het, voor Hoogstdenzelven bestemd, verheven gestoelte geleidde.

De Souvereine Vorst opende de vergadering met de volgende aanspraak:

EDELMOGENDE HEEREN!

Na de bekrachtiging der Grondwet heeft zich mijne eerste en voornaamste zorg bepaald tot de bijeenroeping der Staten-Generaal.

Met ongeduld heb ik het oogenblik te gemoet gezien, waarop ik een gedeelte van het gezag, dat gebiedende omstandigheden mij genoopt hadden te aanvaarden, op eene geregelde wijze zoude kunnen overlaten aan de vertegenwoordigers der geheele natie.

Maar niet minder werd uwe spoedige bijeenkomst gevorderd door het algemeen belang, daar toch een aantal

nuttige en gewigtige instellingen en verordeningen, zonder de medewerking der Staten Generaal geene plaats konden vinden.

Eerste en plegtige Vergadering van de Staten Generaal.

Ik heb mij om deze redenen, en voldoende aan de verwachting en den wensch der Aanzienelijken, aan welker uitspraak wij de Grondwet verschuldigd zijn, met de eerste keuze der leden van deze vergadering belast, en ik houde mij verzekerd, dat de natie in deze handelwijze mijne even bestendige als natuurlijke zucht voor haar welzijn, en in U, Edelmoedige Heeren! harer waardige vertegenwoordigers herkennen zal

Ik mag U de moeijelijkheid van de taak niet ontveinzen, welke wij heden met vereende krachten ondernemen.

In geheel nieuwe betrekkingen geplaatst, en daar alles in ons midden en rondom ons van gedaante veranderd is, vordert ons Vaderland, meer dan eenige andere Staat, de onverdeelde aandacht en de bedaarde overweging der Regenten. Zeer weinige der instellingen, bij welke het voorheen gebloeid heeft, zijn bewaard gebleven voor den verderflijken invloed der burgertwisten en der vreemde heerschappij: wat daarvan te herstellen, wat te wijzigen naar de tegenwoordige omstandigheden, wat misschien te vergeten zij, moet rijpelijk en zonder vooroordeel onderzocht worden.

Allerwege valt de vermindering der voormalige welvaart in de oogen. Zij zal zonder twijfel herleven door de begunstiging van alle industrie, door de ruimste ontwikkeling van het handelsvermogen, door den nog steeds aanwezigen geest van orde, spaarzaamheid en vlijt, die van ouds den Nederlander heeft gekenmerkt. Maar na zoo lange en zoo zware rampen, werken deze middelen langzaam; en zullen wij 's lands onafhankelijkheid en eer, zullen wij de achting onzer naburen en bondgenooten behouden, dan moeten nu dadelijk de oprigting van het leger voltooid, de herstelling der zeemagt voortgezet, de bezetting der koloniën voorbereid worden; alle voorwerpen van aanmerkelijke kosten en uitgaven, terwijl de inkomsten nog lang zullen getuigen van de verarming, die een noodlottig tijdperk bij de ingezetenen van alle standen te weeg heeft gebragt.

De financiëele schikkingen, welke ik in deze omstandigheden meest raadzaam geoordeeld heb, en die het mij aangenaam zijn zal, eerstdaags aan uwe overweging te kunnen voorstellen, zijn strekkende, om den lande de zoo hoog benoodigde penningen te verschaffen, zonder den

Digitized by Google

Eerste en plegtige Vergadering van de Staten Generaal.

ontluikenden handel van zijne kapitalen te berooven, of te drukken door verzwaarde belastingen, en om tevens eens vooral het lot der rentheffers van den Staat regelmatig en pligtschuldig te verzekeren: zoo deze schikkingen door de voorzigtigheid en ervarenis van U Edel Mogenden worden gebillijkt, zal ik geene reden hebben, om aan den goeden uitslag mijner pogingen in een zoo gewigtig onderwerp te twijfelen.

Even belangrijk is de regeling van al hetgeen tot de voortdurende beveiliging des lands door het wapenen der ingezetenen zelve betrekking heeft; ik heb mij daarmede reeds met den vereischten ernst bezig gehouden, en de wet, die de Constitutie ten aanzien van het getal en de inrigting der landmilitie vordert, zal, naar ik vertrouwe, nog in de thans beginnende zitting aan U Edel Mogenden voorgedragen kunnen worden.

Ik hoop U insgelijks binnen weinige dagen de ontwerpen aan te bieden, die ik omtrent de instelling van een Hoog Militair Geregtshof, en de regtspleging in delicten van het krijgsvolk te water en te lande, door eene speciale Commissie heb doen vervaardigen. Ik moet de examinatie en de beoordeeling dezer ontwerpen des te meer aan uwen ijver aanbevelen, omdat de dagelijksche ondervinding ten duidelijkste de onvolledigheid en ontoereikendheid der thans vigerende bepalingen bewijst.

Minder dringende, maar echter in allen deele wenschelijk en noodzakelijk, is de herziening en hervorming van het geheele Systema van Regten, dat de Franschen aan dit land hadden opgedrongen, en de bij de Grondwet voorgeschrevene invoering van een algemeen Wetboek. Deze taak heb ik opgedragen aan Mannen, welker oordeel en kunde, reeds in gelijksoortige werkzaamheden beproefd, ons met vertrouwen mogen doen te gemoet zien het onschatbaar voordeel van wetten, berekend naar den aard des volks, naar den toestand der maatschappij en naar de vorderingen van den menschelijken geest, en waarvan de uitvoering, vrij zoo wel van overijling als van noodelooze formaliteiten, tevens bewaard moet blijven voor die willekeurige vertragingen en andere misbruiken, die voorheen zoo vele burgers hebben benadeeld, en sedert lang door alle deskundigen zijn gewraakt.

Hoe gewigtiger de werkzaamheden zijn, welke het regelen onzer inwendige belangen vordert, hoe aangenamer het mij is U Edel Mogenden de verzekering te kunnen geven, dat dezelve door geene bekommering over de bui-

buitenlandsche betrekkingen van den Staat zullen worden gestoord of afgebroken.

Eerste en plegtige Vergadering van de Staten Generaal.

Door gematigd en billijk te zijn jegens allen, een stelsel, niet minder overeenkomstig met mijne personelijke neigingen, dan met de gezonde staatkunde, zullen de gevoelens van welwillendheid en edelmoedige vriendschap aangekweekt worden, welke de vreemde Mogendheden, en bijzonder Groot-Britannie, jegens ons vaderland hebben aan den dag gelegd; en, — schenkt ons de Almagtige zijnen zegen, zullen wij de voldoening genieten van door eendragtigen ijver dat vaderland, vroeger dan zoo vele andere Staten, die met hetzelve geleden hebben, herfteld te zien in zelfstandige magt, in voorspoed en in dien rang, welke voor het belang van geheel Europa, en de duurzaamheid van den vrede niet minder wenschelijk is, dan voor ons zelven.

De fungerende President deze aanspraak op eene gepaste wijze beantwoord hebbende, en de plegtigheid hiermede afgeloopen zijnde, werd de Souvereine Vorst wederom uitgeleid op dezelfde wijze, als bij het inkomen had plaats gehad, en keerde vervolgens na Hoogstdeszelfs paleis terug.

De vergadering ging daarna over tot het maken eener nominatie van een President, volgens art. 66 der Grondwet, en bragt op dezelve de Heeren *van Lynden van Hoevelaken*, *van Boetzelaar van Kyfhoek* en *Steengracht van Oosterland*. Deze nominatie, door eene commissie aan Z. K. H. voorgedragen zijnde, verkoos Hoogstdezelve tot President der Staten Generaal, gedurende hunne tegenwoordige bijeenkomst, de Heer *van Lynden van Hoevelaken*. Van deze keuze door hare commissie verwittigd, brak de vergadering voor eenen oogenblik hare zitting af, terwijl de President en Leden, door boden vooraf gegaan, zich naar het paleis begaven, ten einde aan Z. K. H. hunne hulde aan te bieden. — Daarna de zitting wederom hervat zijnde, werd overeenkomstig hetzelfde artikel der Grondwet, tot Griffier der Staten Generaal benoemd de Heer *W. R. J. van Pabst tot Bingerden*.

Tweede vergadering der Staten-Generaal.

De tweede vergadering van de Staten Generaal, die voor eenige weken op reces waren gescheiden,

Tweede Vergadering der Staten Generaal.

had den 14den Junij plaats, en werd geöpend door den volgenden brief van Z. K. H.:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Het is voor ons eene uitstekende voldoening, U Edel Mogende bij de hervatting van derzelver werkzaamheden te kunnen geluk wenschen met het sluiten van den algemeenen vrede.

Het traktaat, deswege tusschen de geallieërde Mogendheden en Zijne Allerchristelijkste Majesteit gemaakt, opent het heuchelijk vooruitzigt op eene langdurige rust onder alle volken, die de sporen van onheil, dat zoo vele twisten en beroerten hebben aangebragt, binnen weinige jaren uitgewischt hebben zal.

U Edel Mogende zullen niet zonder de genoegelijkste gewaarwordingen in dat traktaat de bepaling hebben opgemerkt, waarbij het geheele vaderland, zoodanig als het, dank zij den Goddelijken zegen en onze gemeenschappelijke pogingen, bereids hersteld geworden is, nader door den eenstemmigen wil der magtigste Souvereinen van Europa bevestigd en gewaarborgd is. Wij houden ons overtuigd, dat de kalmte en de gerustheid, welke deze in alle opzigte gunstige omstandigheden behooren in te boezemen, den heilzaamsten invloed zullen uitoefenen op de overweging der wetten en verordeningen, die 's lands welvaart en roem, hoe langer hoe meer, moeten uitbreiden en verzekeren.

Hun Edel Mogenden benoemden de Leden *Steengracht van Oosterland* en *Pesters van Cattenbroek*, om aan Z. K. H. een adres aan te bieden, ter beantwoording van deze mededeeling, hetwelk was van den volgenden inhoud:

DOORLUCHTIG VORST EN HEER!

Niets was geschikter, om de Staten Generaal met ijver en opgeruimdheid hunne werkzaamheden weder te doen hervatten, dan de mededeeling, die het U. K. H. goedgunstiglijk behaagd heeft aan hen te geven van het sluiten van den algemeenen vrede.

Was het reeds op zich zelve eene heuchelijke tijding, waarin zij als menschen, als leden van de groote maat-

Digitized by Google

schappij der volkeren deelen, te vernemen, dat er een einde gemaakt was aan het verspillen van zoo veel menschenbloed, aan de twisten en beroeringen, die uit alle wereldeelen eene kreet van jammer en ellende deden opgaan; zij werden onuitsprekelijk verblijd als ingezetenen van Nederland en als Vertegenwoordigers van het Nederlandsche volk, hun vaderland, hun geheele vaderland, door de bestelling van den Opperregeerder te zien deelen in dien zegen, en door de magtigste Souvereinen van Europa in deszelfs integriteit en onafhankelijkheid erkend, bevestigd en gewaarborgd. Tweede Vergadering der Staten Generaal.

De Staten Generaal, vervuld met gevoelens van dankbaarheid jegens het Opperwezen, aan wien zij met ootmoed hunne redding en bewaring toekennen, zijn tevens, Doorluchtig Vorst en Heer! aangedaan met erkentenis voor de veelvuldige pogingen, die U K. H onophoudelijk met zoo veel inspanning en ernst aangewend heeft, om dit heilzaam doel te bereiken, en het vaderland wederom op het spoor van inwendige welvaart en uiterlijke achting en luister onder de Europesche volken te brengen. Zij hebben de eer U. K. H. met het welgelukken dezer pogingen geluk te wenschen; terwijl zij tevens bij deze plegtige gelegenheid U K. H de verzekering geven van hunne bereidwilligheid en ijver, om met U. K. H. mede te werken tot het bevorderen van dat groote oogmerk.

Bij besluit van den 22sten Junij vond Z. K. H., op voordragt van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, goed eenen plegtigen algemeenen Dankdag te bepalen tegen den 20sten Julij daar aan volgende, waarvan de uitschrijving voor alle de ingezetenen des lands was van den volgenden inhoud: Besluit, bevelende een algemeenen Dankdag; van 22 Junij 1814. (Staatscour. 1814. nr. 155.)

Schoon de opmerkzame beschouwer, in de geschiedenis van alle tijden, overvloedige stof vindt, om het aanbiddelijk bestuur eener wijze Voorzienigheid met ootmoed te erkennen, zijn er echter sommige bovenal merkwaardige tijdperken, waarin de zamenloop van ontzettende gebeurtenissen en verbazende uitkomsten ook den meest verblinden noodzaken, de goddelijke leiding des Allerhoogsten te eerbiedigen. Dan schrijft de hand der Almagt de wonderen harer oneindige Wijsheid, met onmiskenbare trekken in de gedenkrollen der eeuwen, tot een blijvend teeken ook voor de laatste nakomelingschap. Uitschrijving van eenen algemeenen Dankdag.

Digitized by Google

Uitschrijving van eenen algemeenen Dankdag.

Zoodanig was de tijd, dien wij beleefden. Europa, weleer bloeijende door welvaart en overvloed, gezegend door beschaving en godsdienstige verlichting, werd door een algemeen verderf van zeden en beginsels in de diepste ellende gestort; misvormd in een rampzalig tooneel van verwarring, onderdrukking, verwoesting en moord.

Door nimmer eindigende oorlogen afgemat, door den noodlottigen uitslag van vergeefsche worstelingen ontmoedigd, schenen de Volkeren de laatste hoop op redding te verliezen, gereed zich magteloos te krommen onder den ijzeren schepter van eene voorbeeldelooze overheersching. Op de puinhoopen van hunne welvaart en vrijheid verhief zich, te midden van bloed en tranen, de trotsche zetel van het willekeurig gezag, en gebood eene stomme onderwerping, die ons trapsgewijze zoude gebragt hebben tot den staat der bewoneren van de door eeuwen van slavernij vernederde gewesten van het Oosten.

Maar Hij, die eenmaal het licht schiep uit de duisternis, zag met goddelijk mededoogen op het zuchtend menschdom neder. Op Zijn bevel wapenden zich de elementen zelve tegen den toomeloozen Overwinnaar; de geduchte heerlegers, waarop hij zijn vertrouwen stelde, verstmolten voor den adem van den Almagtigen. — Vorsten en Volkeren, tot nog toe door moedelooze vertwijfeling ter neder gebogen, rigtten zich op met verjeugde krachten; als door de Godheid zelve opgeroepen en bezield, snelden zij tot den heiligen strijd voor de regten der menschheid. Met eene eensgezindheid, zonder voorbeeld onder Magten, door zoo veel verschillende belangen en bedoelingen anderzins verdeeld, volhardden zij in dien edelen kamp met eene onwrikbare standvastigheid. Vergeefs verzamelde het geweld nieuwe krachten, vergeefs spreidde eene bedriegelijke staatkunde hare gevaarlijke netten. In hare eigen netten gevangen, in hare listige overleggingen verdwaasd, in hare stoute ondernemingen te leur gesteld, kampte de heerschzucht met eene magtelooze woede tegen het Raadsbesluit des Allerhoogsten. — Het trotsche reuzengevaarte, door ijdelen waan voor de eeuwen gesticht, stortte in één oogenblik ter neder. Die val heeft het verslindend vuur des verschrikkelijken oorlogs gedempt. Het verbond der verzoening aller volkeren is gesloten.

Alom juichen zij in hunne redding en verheffen dankbare harten ten Hemel; maar geen vindt rijker stof om in den algemeenen jubeltoon te stemmen, het groote feest der menschheid te vieren, dan het Volk van Nederland.

Digitized by Google

Uitschrijving van eenen algemeenen Dankdag.

Het is waar, ook onze Vaderen zagen meermaals, dan wanneer alle menschelijke hulp ijdel was, den Almagtigen arm des Heeren heil beschikken. — Maar vergeefs zoeken wij in onze anders zoo gedenkwaardige jaarboeken een voorbeeld van den tijd, dien wij beleefden; nooit was de nood zoo hoog geklommen, nooit de redding zoo wonderbaar.

Slechts ouden van dagen herinneren zich tijden van rust en voorspoed. Door de staatkundige stormen, die Europa beroerden, in den algemeenen draaikolk van verwarring en verdeeldheid medesleept, verloren wij door jaren rampspoeds bijna het denkbeeld van dien voorspoed en rust; slechts korte tusschenpoozen van schijnbare kalmte dienden minder, om geledene verliezen te herstellen, dan om al het gewigt onzes ongeluks in dubbele mate te gevoelen. Zoo zagen wij koophandel en zeevaart vernietigd, alle bronnen van onze welvaart gestopt; rijkdom veranderd in armoede, overvloed vervangen door gebrek. Na zoo veel lijden moest ons nog de zwaarste aller rampen treffen; ons volksbestaan werd vernietigd; wij hielden op Nederlanders te zijn. — Aan vreemde taal, zeden, wetten onderworpen, moesten wij het overschot van voorouderlijke nijverheid, in onze ontvolkte steden en weleer bloeijende landen, tot bevestiging van onze afhankelijkheid, opofferen. Smartelijk was de herinnering aan het voorledene; vreeslijk het uitzigt in het toekomende. Schaamrood sloeg de Nederlander de oogen neder bij de gedenkteekenen van den roem der Vaderen; de jaarboeken welke hunne groote daden vermelden, strekten hem slechts ten verwijt. Naauwelijks bleef hem de vrijheid over, om in stilte zijnen val te beweenen, daar het geweld hem beval te juichen in ellende, en te danken voor mishandeling. Niets was het onze meer; de bloem onzer jongelingen, in vreemde gewesten voor vreemde belangen ten slagtbank gesleept, moest de ketenen onzer slavernij met eigen bloed verzegelen. Geen uitkomst scheen zelfs het nageslacht beschoren, daar een staatkundige gewetensdwang alle edele beginselen van ware verlichting trachtte te smoren; de vernietiging van de vrijheid der drukpers zelfs de hoop niet overliet, om onze kinderen de getrouwe schets onzer onheilen te malen; en het veld winnen van een ontzenuwend zedebederf alle overblijfsels van voorvaderlijke deugd en voorvaderlijke kracht dreigde te vernietigen. De Godsdienst, die, wanneer alle aardsch geluk ons ontzinkt, door het uitzigt op

Uitschrijving van eenen algemeenen Dankdag.

eene betere wereld, den sterveling den laatsten troost aanbiedt, werd met eene koele onverschilligheid behandeld, of vernederd tot een spel der staatkunde.

Zoo rampzalig was de toestand van Nederland. Zelfs toen de hand des Allerhoogsten den algemeenen vijand had vernederd, en naburige volken de hoop op herstel en vrijheid reeds vrolijk toelachte, toen werden onze plagen verdubbeld; angstig, door hoop en vrees gesingerd, zagen wij den val te gemoet van den trotschen kolossus, want diens val scheen Nederland onder zijn puin te zullen begraven. Waren niet nog duizende gewapende vijanden in ons midden, in staat om in een land zoo zeer door natuur en kunst bevestigd, den grond voet voor voet te betwisten, en den overwinnaar niets over te laten dan puinhoopen en moerassen?

Zagen wij niet alle maatregelen daartoe nemen? Waren niet de ingezetenen des lands weerloos, zonder wapenen, zonder hulpmiddelen, zonder vereeniging? Europa, hetwelk onzen weerloozen staat slechts ten halve kende, zag het met verbazing, toen eene heilige geestdrift, door Edele Vaderlanders bestuurd, alle gevaren trotserende, kloekmoedig Hollands onde Vlag ontrolde. Op de eenstemmige wensch onzer vrij gewordene Landgenooten, spoedden wij ons volvaardig tot hunnen bijstand, maar alleen in het vertrouwen op den God onzer Vaderen. Of was het menschelijke wijsheid en magt, die den vijand belette, zich door eene algemeene verwoesting en moord op moed en vaderlandsliefde te wreken, voor dat het grootmoedig Engeland of eenige andere onzer redders voldoende hulp kon beschikken? Was het menschelijke wijsheid en magt, die hem, als van alle krachten beroofd, voor zijne eigene schaduw deed vlugten? Was het menschelijke wijsheid en magt, die hem dwong zoo vele steden en vestingen te verlaten?

Neen, dit is van den Heere geschied, het is een wonder in onze oogen!

Erkennen wij dan met levendige dankbaarheid de goedertierenheid van onzen Goddelijken Redder. Na een korten strijd van weinig maanden, verkregen wij hetgeen onze Vaderen niet dan na een tachtigjarigen krijg verwierven. — Onze redding is volkomen; een algemeene vrede schenkt rust aan de aarde, opent alle de bronnen van onze welvaart, en hergeeft ons niet alleen Landen, sedert twintig jaren van ons afgescheurd, maar verzekert ons zelfs eene vermeerdering van grondgebied

en magt, waardoor deze naauwelijks herboren Staat, tot eenen hoogeren rang onder de Mogendheden verheven, de krachten zal erlangen, om dien rang, onder den Goddelijken Zegen, tot ons eigen behoud en de rust van Europa, met waarde te handhaven. Uitschrijving van eenen algemeenen Dankdag.

Ons nieuw Staatsgebouw, onder het gedruisch der wapenen ontworpen en voltrokken, heeft reeds al die vastheid verkregen, welke anders alleen lang gevestigde Staten kenmerkt. Heillooze partijschappen hebben doel en kracht verloren; de zoo gewenschte eendragt heeft alle beminnaars des Vaderlands wederom door die naauwe banden vereenigd, welker verbreking als een der hoofdoorzaken van ons verderf kan worden aangemerkt.

Andere Volkeren worden nog door de gevolgen der geduchte Staatsomwentelingen beroerd, wij genieten reeds eene rust, die de stoutste verbeelding zich zeker niet kon beloven, toen Nederland voor weinige maanden uit zijne asche herrees.

En op dat het geluk door geene bitterheid zoude vergald worden, gebood onze Ontfermer ook de Natuur hare genezende krachten te doen dienen tot stuiting eener geduchte plaag, die eenen tijd lang in een onzer gewesten woedde, doch welke thans geheel van onzen bodem is geweken; zoo dat de akelige voortuitzigten, die eene verdere verspreiding opleverde, ten eenenmale zijn verdwenen.

Bij het aanschouwen der groote werken des Heeren, die ons boven bidden en denken beweldadigde, moeten de Nederlanders naar de gelegenheid verlangen, om het offer hunner dankbaarheid, op eene gemeenschappelijke en plegtige wijze, voor de oogen aller volkeren, den Alzegenaar aan te bieden.

Het is tot vervulling van dezen grooten en voor elk welgestemd hart zoo aangenamen pligt, dat wij alle ingezetenen dezer Landen oproepen en uitnoodigen, tegen den 20 Julij aanstaanden, ten einde zich te vereenigen in de plaatsen hunner godsdienstige zamenkomsten, om op zoodanige wijze, als met de inrigting en gebruiken der verschillende godsdienstige gezindheden overeenkomt, tot den God onzes Heils vurige dankzeggingen op te zenden, en door statige lofzangen Zijnen grooten Naam te verheerlijken.

Dat dan alle Inwoners dezer beweldadigde Landen, innig overtuigd, hoe zij niets aan eigene krachten of verdiensten, maar alles aan Goddelijke ontferming te danken hebben, den Oneindigen met ootmoed naderen;

Digitized by Google

Uitschrijving van eenen algemeenen Dankdag.

maar tevens met dat vertrouwen, 't welk de ondervinding van zoo wonderbare redding mag en moet inboezemen.

Dat zij zoo, ootmoedig en vertrouwend, met de vreugdetoonen der dankbaarheid nederige en hartelijke gebeden paren voor de bewaring en vermeerdering der verworvene zegeningen; voor het behoud van den vrede, zoo lang den hoogsten wensch van het gefolterd menschdom; voor de rust der volkeren, welke alleen den band des vredes kan verzekeren; en voor de bevordering van de algemeene belangen der menschheid, door uitbreiding van kennis, deugd en Godsdienst.

Dat zij smeeken voor de welvaart van het zoo wonderdadig aan ons weder gegeven Vaderland; voor de genadige opheffing van alle nog drukkende bezwaren; voor de vervulling van alle gelukkige vooruitzigten; voor de genezing der smartelijke wonden van zoo vele rampvolle jaren; en voor het volkomen herstel van den Nationalen voorspoed, door den bloei van Landbouw, Fabrieken, Koophandel, van de thans onder zoo gunstige vooruitzigten weder herlevende groote en kleine Visschereijen, en van alle takken van Volksvlijt.

Dat zij tot dat einde in hunne voorbiddingen bijzonder gedachtig zijn aan Ons, wien de Hooge Bestuurder der wereld de regering dezer landen heeft toevertrouwd; dat, gelijk Hij aanvankelijk onze pogingen tot derzelver redding heeft gelieven te zegenen, Hij ons door zijnen geest geleide en besture, in de voltooijing van het groot herstellingswerk; dat de zegenende blijken der goddelijke goedkeuring onzen arbeid bekroonen, de liefde en het geluk onzes volks onze belooning zij, en hetzelve zich wederkeerig in het heil van ons huis moge verblijden.

Dat de goddelijke invloed worde afgesmeekt voor allen, wien met en onder Ons, de zorg voor 's Lands belangen is aanbevolen; op dat elk in zijne betrekking met trouw, ijver en beleid medewerke, ter bereiking van hetzelfde groote doel, het algemeen welzijn.

Maar zullen onze dankzeggingen Gode welgevallig zijn, zullen wij de verhooring onzer gebeden op goede gronden kunnen hopen, dan moeten wij niet met de lippen tot hem naderen, terwijl onze harten ver van hem zijn. — Wij moeten diep onze verpligting gevoelen, en de opregtheid onzer dankbaarheid door daden trachten te bewijzen, op dat wij zijne groote zegeningen niet verbeuren mogen.

Digitized by Google

Wanneer met het afwerpen van het juk eener vreemde overheerſching in het herboren Vaderland echt Chriſtelijke beginſelen en Vaderlandſche Zeden herleven, dan alleen kunnen wij rijke vruchten van onze verlosſing inoogsten, daar zonder deugd en Godsvrucht geen voortdurend volksgeluk kan gewacht worden. Uitſchrijving van eenen algemeenen Dankdag.

Wanneer ſtipte eerlijkheid en oud hollandſche trouw den koopman kenmerken, zal de handel bloeijen, om dat elk vreemdeling betrekkingen met ons zal verlangen; wanneer nijverheid en ſpaarzaamheid weder volksdeugden worden, zal welvaart en overvloed ook weder heerſchen, als in de dagen van ouds; wanneer zedigheid en opregtheid het gezellige leven verſieren, gevoel voor huiſelijk geluk bloedverwanten verbindt, zal elk in zijnen kring genoegen kunnen vinden en in den algemeenen zegen deelen.

Dat de ſmartelijke lesſen, in de ſchool van tegenſpoed ontvangen, niet verloren mogen gaan. Door tweedragt en baatzucht ging het Vaderland ten onder; alleen door eendragt en ijver voor het algemeen welzijn kan het behouden blijven. Elk taste in zijn eigen boezem en verdelge de laatſte ſporen van haat en partijzucht, die ons verderf berokkenden; verwijdere van zich de onvernoegde bedilzucht, die of naar eene denkbeeldige volmaaktheid tracht, of alles wil geregeld hebben naar hare bijzondere ontwerpen en gevoelens; die alle genoegens voor zich en andere vergiftigt, en de weldaden der Godheid door ondankbaar gemor beantwoordt. Hij alleen, die aan het algemeen geluk ook zijne bijzondere denkbeelden kan opofferen, mag op Vaderlandsliefde roem dragen.

Groot en gewigtig zijn deze pligten. Dat wij ootmoedig ons onvermogen belijden om dezelve te betrachten, zonder den bijſtand des Allerhoogſten. Het herſtel van onzen uitwendigen gelukſtaat was zijn werk; onze zedelijke verbetering kan ook alleen van Hem verwacht worden. Smeeken wij dan daartoe de werking van zijnen Heiligen Geest.

Door de heil aanbrengende leer van het Evangelie der zaligheid, dat alom onder ons beleden, en gepredikt wordt, kennen wij Hem als onzen barmhartigen Vader, en mogen van Hem, in den naam van Zijnen grooten Zoon, onzen Heer en Zaligmaker Jezus Christus, de verhooring onzer gebeden, de reiniging onzer harten, de vergeving onzer zonden en onze voorbereiding tot

Digitized by Google

zaligheid, vertrouwend smeeken en geloovig verwachten.

Besluit van 24 Junij 1814 tot oprigting van eenen Raad van Adel, en benoeming van deszelfs Leden.

Bij besluit van Z. K. H. van den 24sten Junij werd een hooge Raad van Adel opgerigt, voornamelijk bestemd tot de overweging en beoordeeling der instellingen door de provinciale Ridderschappen, volgens art. 77 der Grondwet te ontwerpen; en voorts om kennis te nemen van alle zoodanige zaken, den Adel betreffende, als door den Souvereinen Vorst aan denzelven zouden worden opgedragen; en waren tevens door Z. K. H. bij dien hoogen Raad benoemd: tot President de Heer *W. A. van Spaan la Leeq*, tot Leden de Heeren *M. L. d'Ivoy*, *A. C. Snouckaert van Schauburg*, Mr. *R. Metelerkamp* en tot Secretaris de Heer Mr. *J. van der Lely van Oudewater*.

Besluit van 20 Julij 1814 n°. 22. houdende de vereeniging van Staats-Vlaanderen met de provincie van Zeeland. (Staatsbl. n°. 83.)

Z. K. H. in overweging genomen hebbende, dat, zoo wel de overeenstemming van zeden en gewoonten, als de naauwe betrekkingen van binnenlandsche handel, welke steeds tusschen Staats-Vlaanderen en Zeeland bestonden, en eindelijk het door die bewoners van Staats-Vlaanderen gemanifesteerd verlangen, allezins raadzaam maakten, die landen met de provincie van Zeeland te vereenigen en onder hetzelfde bestuur te brengen, terwijl zij ook, in vroegere tijden, gelijk uit 's Lands geschiedenis blijkt, en de akte van *Committimus* aantoont, meermalen, het zij geheel, het zij gedeeltelijk, onder het beheer der Staten van *Zeeland* of hunne gecommitteerde Raden gestaan hebben, en de Raad van *Vlaanderen* te voren te *Middelburg* gevestigd was, vond goed bij besluit van den 20sten Julij, den Raad van Staten gehoord, en met gemeen overleg der Staten Generaal, ingevolge het bepaalde bij art. 55 der Grondwet, vast te stellen: „ dat met alteratie van het bij art. „ 54 van de Grondwet bepaalde, dat gedeelte der „ Generaliteits Landen, hetwelk gelegen is op den „ linker oever van de *Wester Schelde* en te voren „ *Staats-Vlaanderen* uitmaakte, zal worden vereen„ nigd met de provincie van *Zeeland*."

Digitized by Google

Almede in overweging genomen hebbende, dat het voor het belang der ingezetenen en de geregeldheid van het bestuur niet dan schadelijk zoude zijn, dat zoodanige plaatsen en landen, van ouds tot de Provincie Holland behoord hebbende, als ten zuiden van het Hollandsch Diep, de Biesbosch en de Oude Maas gelegen zijn, een gedeelte van gemelde Provincie uitmaakten, en dat daartegen derzelver ligging allereigenaardigst medebragt, dat zij met de Provincie Braband en onder hetzelfde bestuur vereenigd werden; — dat ook de heerlijkheid van Nieuw Vosmaar, alsmede de Polder Hinkelenoord in het voormalig Markiesaat van Bergen op den Zoom gelegen, en van Zeeland, waartoe dezelve van ouds behoorden, door de rivier de Eendragt afgescheiden, om de moeijelijkheid der communicatie min gevoegelijk tot die Provincie zou worden gebragt; — dat om die zelfde reden de vesting Loevestein, gelegen op den westelijken uithoek van den Bommelerwaard en van Holland, waartoe dezelve van ouds behoorde, door de rivier de Merwede gescheiden, behoorde gevoegd te worden bij de Provincie Gelderland, — bepaalde Z. K. H. op den zelfden 20sten Julij, den Raad van Staten Generaal gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal: „ de Provincie Braband zal tot linie-scheiding hebben het Hollandsch „ Diep, de Bieschbosch, het Bergsche Veld en „ de Oude Maas tot bij Heusden, komende dien „ volgens alles, wat bezuiden die wateren ligt, „ aan voornoemde Provincie, en loopende vervolgens die limiet-scheiding van de Oude Maas „ bij Heusden, met insluiting van die stad en het „ dorp Beern, in eene regte lijn op de Maas tot „ bij de Heerlijkheid Wel. — De polders van „ Nieuw Vosmaar, alsmede de polder Hinkelen„ oord, gelegen op den regter-oever van de „ Ooster Schelde zullen insgelijks tot de Provin„ cie Braband behooren; zullende alzoo de rivier „ de Eendragt de grensscheiding uitmaken tus„ schen de Provinciën van Braband en Zeeland. — „ De vesting Loevestein en naburige landen, ge-

Besluit van 20 Julij 1814 N°. 23 bepalende de grenzen van de provincie Braband. (Staatsbl. n°. 84.)

„ legen op den westelijken uithoek van den Bom-
„ melerwaard, zal aan den Provincie Gelderland
„ worden toegevoegd."

Benoeming tot de Ridderschap en Edelen der Provinciën.

Bij besluiten van den 28sten Augustus, alsmede van den 17den September, den 7den en 22sten October en den 1sten, den 9den en den 11den December, benoemde Z. K. H.

TOT DE RIDDERSCHAP DER PROVINCIE GELDERLAND.

De Heeren *W. H. K. van Lynden van Blitterswyk*, *G. A. van Randwyk* Heer *van Beek*, *R. van Randwyk*, *H. A. W. van Rouenoort tot Ulenpas*, *E. C. K. W. van Heeckeren tot Nettelhorst*, *F. A. van Brakel tot den Brakel*, *F. J. W. R. van Heeckeren tot Overlaer*, *J. F. W. van Spaan tot Billjoen*, *O. W. H. van Byland tot Marienweerdt*, *W. A. van Spaan la Lecq*, *J. H. van Zuylen van Nyevelt tot de Brieller*, *E. J. B. van Golstein tot Appel*, *W. A. Schimmelpenninck van der Oye tot de beide Pollen en Nyenbeck*, *G. D. Schimmelpenninck van der Oye*, *G. K. van Spaan tot Voorstonde*, *J. K. van Eck*, *J. H. van Dele*, *S. van Lynden tot Oldenaller en de Snor*, *J. H. P. E. van Renesse van Wilp tot Kamperbrock*, *F W. van Neukirchen*, genaamd *Nyvenheim*, *T. G. van Lynden tot Hemmen*, *E. T. van Heeckeren tot Enghuizen*, *O. van Randwyk*, *W. van Neukirchen* genaamd *Nyvenheim*, *T. R. G. C. van der Capellen tot den Dam*, *J. E. N. van Lynden* Heer *van Hoevelaken*, *D. L. van Brakel tot Brakel en Vredenstein*, *O. A. van Byland*, *J. C. E. van Lynden*, *L. van Heeckeren tot de Cloese*, *A. J. H. Chr. C. van Heeckeren tot Oldyolde*, *F. W. Fr. Th. van Pallandt tot Keppel*, *D. J. K. S. van Keppel tot Olde*, *C. W. J. A. van Balveren*, *A. P. R K. van der Borch tot Verwolde*, *J. A. van Brakel tot Geldermalsum*, *F. K. W. van Broekhuizen*, *F S. van Bylandt Halt*, *R. L. J. van der Capellen*, *F. J. B. van der Capellen tot Rysselt*, *J A G. van Dedem*, *R. E van Dorst tot Medler*, *J. C. F. van Delen*, *H. R. van Golstein*, *O. G. W. J. van Hachfort tot de Horst*, *W. R. J. W. van Heeckeren tot Marhulsen*, *E. W. van Heeckeren tot Molekaten*, *W H. A. K. van Heeckeren tot Rooderloo en Kel*, *W. R van Heeckeren tot Walien*, *L. van Heeckeren tot Wierse*, *C. F. van Hugenpoth tot Aard*, *R. K van Isendoorn à Blois tot Kannenberg*, *van Keppel tot Woonboek*, *J. H. van Kinsbergen*, *G. W. J. van Lamsweerde*, *Samuel* Graaf *van Limburg Stirum*, *H. J. van Loe van Overdyk*,

Digitized by Google

W. J. E. van Lynden, *A. W. K. van Nagell tot Ampsen*, *J. A. L. F. K. van Nagell tot Wisch*, *J. G. L. A. van Neukirchen* genaamd *Nyvenheim tot Eck en Wiel*, *J. van Pallandt tot Walfort*, *A. van Pallandt*, *W. F. van Rheede*, *W. van Rheede tot Middachten*, *F. A. van Spaan tot Hulshorst*, ... *Speyart van Woerden*, *A. C van Snouckaert van Schauburg*, *van Voorst tot Schadenwyck*, *B F. W. van Westerholt tot Hackfort*, *H. W. van Wynbergen*, *C. J. van Zuylen van Nyevelt tot den Brieler*, *F. van Brakel*, *Heeckeren van de Heest*, *van Quadt tot Wickeradt*, *van Dedem van Vosbergen*, *F. G. W. van Lynden*, *W. G J. van Rhenen tot Rhemenshuizen*, *D. R. J. van Lynden*, *E. L. van Heeckeren tot Walien*, *van Rechteren van Appeltern*, *R. van Heeckeren van Molecate*, *F. G. W. A. van Dedem*, *van der Borgh van Helbergen*, *A. J. van Hövell tot Westervlier en Wezevelt*, *J. P. C. van Reede*, Heer *van ter Aa tot de Perkeler*, *M. A. J. van Brakell*, *J. H. S. M. van Nagell*, *J. A. C van Nagell*, *W. E. J. van Balveren* en *A. F. R. E. van Haarsolte*.

Benoeming tot de Ridderschap en Edelen der Provinciën.

TOT DE RIDDERSCHAP DER PROVINCIE HOLLAND.

De Heeren *D. van Boetzelaar van Kyfhoek*, *W. G. F.* Graaf *van Bentinck van Rhoon*, *J. N. H. van Wassenaar van St. Pancras*, *A. F. van der Duyn van Benthorn en Maasdam*, *J D. C. C. W. d'Ablaing van Giessenburg*, *A. Alemans*, *J. Boreel van Hogenlanden*, *K. V. van den Boetzelaar*, *A. G. van den Boetzelaar*, *P. A. van den Boetzelaar*, *C. V. van den Boetzelaar*, *W. H. van der Duyn*, *A. A. Deutz van Assendelft*, *H. Collot d'Escury van Heyenoord*, *H. Fagel*, *R. Fagel*, *H. M. van der Goes*, *G. K. van Hogendorp*, *F. van Lexden van Westbarendrecht*, *Leopold* Graaf *van Limburg Stirum*, *J. T. H. K van Nassau*, *G. J. A A. van Pallandt tot Eerde*, ... *Roest van Alkemade*, *O. Repelaer van Driel*, *A. van Rhemen tot Rhemenshuizen*, *van Wyckerslooot van Grevenmachern*, *C. van Foreest*, *J. C. du Tour*, *M. van der Goes van Dirxland*, *W. J. van Brienen van de Groote Lind* en *A. N. van Aersen Beyeren van Voshol*.

TOT EDELEN DER PROVINCIE ZEELAND.

De Heeren *A. W. van Borsele*, *F. A. Grave van der Goltz*, *J. C. R. van Hoorn van Burgh en Westland*, *W. J. Huyssen van Kattendyke*, *W. A. de Jonge*, *A. J.*

Digitized by Google

Benoeming tot de Ridderschap en Edelen der provinciën.

C. Lampsins, *A. D. de Perponcher*, *J. H Schorer*, *N. Steengracht van Oosterland*, *K E van Tuyll van Serooskerken*, *J. W. Thibaut van Aagtekerke* en *W. Z van Borssele*; — daarna *A. C. van Citters*, in plaats van *A. W. van Borssele*, als Lid der Staten van Gelderland blijvende fungeren.

TOT DE RIDDERSCHAP DER PROVINCIE UTRECHT.

De Heeren *W. R Tuyl van Serooskerken van Zuylen*, *G. A. Taets van Amerongen van Schalkwyk*, *G K. C. J. van Lynden van Zandenburg*, *J. A. Taets van Amerongen van Woudenberg*, *J. H. van Lynden tot Lunenburg*, *G. K. D van Hardenbroek tot Hardenbroek*, *G A G. P. van der Capellen*, *J. J. de Geer van Rynhuizen*, *F. Hackfort tot den Haan*, *E. L. van Hardenbroek tot Heiligenberg*, *W. R. van Heeekeren tot Brantzenburg en Boelenstein*, *M. L. d'Yvoy tot Mydrecht*, *W. E. de Perponcher de Iedelnitsky en Wolphaarsdyk*, ... *Pesters van Kattenbroek*, *R. D. J. van Reede van Athlone*, *P. van Reede van Zandenburg*, *P. A. van Reede* . . . *Strick van Linschoten* (te Ysselsteln), *J. A. Taets van Amerongen tot Rynswoude*, Heer *van Deyl*, *J. M. Tuyll van Serooskerken*, *W. R. van Tuyll van Serooskerken tot Keulhorst*, *D. van Tuyll van Serooskerken tot Maarssen*, *M K. van Utenhove tot de Heemstede*, *M. L. van Utenhove van Bottestein*, *P. van Pauhuys* en *H. P. Snouckaert van Schauburg*.

TOT EDELEN DER PROVINCIE VRIESLAND.

De Heeren *U. van Burmania*, *A van Harinxma thoe Sloten*, *H. W. van Aylva*, *J. S. Camstra*, Baron *thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*, *J Albinga van Humalda*, *J. S. G. Juckama van Burmania Rengers*, *J. van Burmania*, *F. J J. van Eysinga*, *Rynhard* Baron *van Lynden*, *W. A. van Haren*, *L J. J. Rengers*, *G. F. van Asbeck*, *V. V. van Camminga*, *V. L. Vegelin van Claerbergen*, *A. Vegelin van Claerbergen*, *C. E. Els Collot d'Escury*, *S. H. Roorda van Eysinga*, *B. P. van Eysinga*, *J. F. van Eysinga*, *T. A. J. van Eysinga*, *C. A. D. van Groveslins*, *C. Scheltinga van Heemstra*, *J P. A. van Haren*, *F G. Ayzo Boelens* Baron *van Lynden*, *F. W.* Grave *van Limburg Stirum*. *B. W. van Welderen Rengers*, *W. F. L. Rengers*, *M. C. C. de Rotte*, *G. F.* Baron *thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*, *M. O.* Baron *thoe*

Digitized by Google

Schwartzenberg en Hohenlandsberg, W. H. Baron *thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg, J G van Sytzama, M. P. D. van Sytzama, W. H. van Sytzama, J. N. du Tour, M. C W. du Tour, W. du Tour, W. A. van Ekenstein, W. W. van Asbeck, T. M W. van Asbeck, F. L. van Burmania, R. van Burmania, J. van Grovestins, W. H. van Heemstra, A. C van Plettenberg, H. F J. van Schenck van Nydeggen, R. E A. Vegelin van Claerbergen, E. S. Burmania Vegelin van Claerbergen* en *D. Th. van Grovestins.*

Benoeming tot de Ridderschap en Edelen der provinciën.

Tot de Ridderschap der Provincie Overyssel.

De Heeren C. *L. van Rechteren tot den Collendoorn, A. van Echten tot den Arendhorst, A. W. van Palland tot Eerde, J. E. Mulert tot de Leemkule, V R. Bentinck tot Schoonheten, B. H. Bentinck tot Buckhorst, R. H. de Vos van Steenwyk tot den Hogenhof, Th A. van Voorst tot Hogenvoorde, J. G. van Itersum tot Reelaer, F. H. van Rechteren tot Mennegishave, F. L Chr. van Rechteren tot Rechteren, A. C. W. van Haarsolte tot den Doorn, A. C. Bentinck tot Nyenhuis, F. R. C. van Rechteren tot Hofstede, A. S. Gansneb* genaamd *Tengnagel tot Bonkenhave, jr., J J. Gansneb* genaamd *Tengnagel tot den Luttenburg, F. G. van Dedem tot den Hachmeule, F. W. Sloet tot Warmelo, D. J. W. J. van Raasfelt tot Elzen, T. C van Heerdt tot den Eversberg, F. R. B. R. van Rechteren en Limpurg tot Nootdeuringen, A. D. van Coeverden tot Wegdam, C W. van Dedem tot de Rolle Cate, H. van Voorst tot Bergensheim, R. A. B. van Sloet tot Westerholt, R. H. van Isselmuden tot Zwollingercamp, L. E. W. S. Sloet tot Olthuis, R. W. Sloet tot Tweenenhuizen, R W Sloet tot Marksvelt, ... K. Bentinck, R. F. C. Bentinck tot Schoonheten, S. J. W. van Coeverden, W. S. van Coeverden tot Gramsbergen, W. J. van Dedem tot den Burg, C. W. A. J. van Haersolte tot den Doorn, W. H. van Hambroick tot Weleveld W. H. van Heerdt tot Eversberg, W. van Itersum tot Oosterhof, R. W. van Middachten tot Voreswyk en Oldhagen, F. C. Mulert van Dalfzen, A. W van Palland tot Eerde jr., T. G. van Rechteren, ... Sloet tot Everlo, A Sloet tot Oldruitenburg, ... Sloet te Diepenveen, B. Sloet tot Vollenhoven, ... Sloet tot Hogensdorp, A. D. van Voerst tot Averbergen, C. de Vos van Steenwyk, W A. Z. de Vos van Steenwyk,* genaamd *Essen, H. J. van der Wyck, C. Bentinck, R. van*

Digitized by Google

Benoeming tot de Ridderschap en Edelieden der Provinciën.

Hoëvell tot Nyenhuis en *H. A. J. van Golstein van Hoekenburgh.*

TOT DE RIDDERSCHAP DER PROVINCIE GRONINGEN.

De Heeren *O. R. Alberda van Ekenstein*, *O. Tamming van Alberda van Rensuma*, *G. Alberda van Menkema*, *C. G. Alberda van Dyxterhuis*, *E. J. Alberda van Bloemersma*, *O. J. Alberda van Ekenstein*, *B. G. J. van Asbeck van Lulema*, *J. H. L. d'Aulais de Bourronil van Byma*, *J. E. Pohman Gruys van Garreweer*, *J. Jarges*, *J. C. F van In en Kniphuizen*, *H. C. van In en Kniphuizen van de Nienoord*, *G. W. van Imhoff*, *A. W. van Imhoff*, *E. Lewe*, *C. J. Lewe van Aduard*, *E. J. Lewe van Middelstum*, *E. J Lewe van Nyenstein*, *W. E. Lewe*, *A. van Panhuis*, *W. F. Schratenbach Rengers*, *L. U. Rengers*, *P G. Sickinge*, *L. Tjarda van Starkenborgh tot Wehe*, *O. G. van Limburg Stirum* en *B. Lewe van Aduard.*

TOT DE RIDDERSCHAP DER PROVINCIE BRABAND.

De Heeren *J. B.* Graaf *van Ansembourg*, ... Graaf *van Billibié de Valensart van Lenthe*, *M. Bowier*, *W. F. van Byland*, *Ch. van Clermont*, *C. de Galoppe*, ... *van Dopff van St. Uldenhout*, *J. van der Dussen*, Graaf *van Gelres*, *O. A. M. W. de Senarchus de Grancy van Haanwyk*, *W. A. L.* Graaf *van Gronsfeld Diepenbroick*, *D. J. F* Graaf *van Hogendorp van Hofwegen*, *B. van Hugenpoth tot den Beereklaauw*, ... *van Kretschmar van Wyk en Veen*, ... *de Raadt* (te Boxmeer) .... *van Riedesel*, *L. van Sassen tot Tsselt*, ... *de Smeth van Deurne*, ... *Sweerts de Landas*, *J. D. van Tirst van Serooskerken van Heere en Leende*, *A. J. de Voigd* en *van Wassenaar van Onzenoord.*

TOT DE RIDDERSCHAP VAN HET LANDSCHAP DRENTHE.

De Heeren *A. C. B. van Dongen*, *S. J. van Heiden tot Laarwoud*, *W. J. van Helden*, *R. O. van Holthe tot Echte*, *A. W. van Holthe tot den Oldengaarde*, *C. B. J. von Schwartz*, *G. W. de Vos van Steenwyk tot Havikshorst* en *D. van der Wyck tot de Klinke.*

Bij

Digitized by Google

Bij besluit van den 29sten Augustus, den 2den October en van den 1sten December werden door Z. K. H. gedaan de benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene provinciën.

In de Provincie Gelderland.

Voor de Ridderschap.

De Heeren *C. W. J. A. van Balveren*, *A. P. R. K. van den Borch van Verwoolde*, *D. L. van Brakel tot Brakel en Vredenstein*, *O. A van Byland*, *O. W. H. van Byland tot Mariensweert*, *J. A. G. van Dedem*, *R. E. van Dorst tot Medler*, *J. K. van Eck*, *E. F. van Heeckeren tot Enghuizen*, *E C. C. W. van Heeckeren tot Nettelhorst*, *F. J. W. R. van Heeckeren tot Overlaer*, *F. G. van Hugenpoth tot Aard*, *D. J. K. S. van Keppel tot Oolde*, *S. van Lynden tot Oldenaller en de Snor*, *J. A. L. F. C. van Nagell tot Wisch*, *F. W. van Neukirchen* genaamd *Nyvenheim*, *J. G. L. A. van Neukirchen* genaamd *Nyvenheim tot Eck en Wiel*, *F. W. F T. van Pallandt tot Keppel*, *O. van Randwyck*, *J. H. P. E. van Renesse van Wilp tot Camperbroek*, *H. A. W. van Rouwenoort tot Ulenpas*, *W. A. Schimmelpenninck van der Ooye*, *J. F. W. van Spaen tot Biljoen*, *F. A. van Spaen van Hulshorst*, *B. F. W. van Westerholt tot Hackfort*, *R K. van Isendoorn à Blois tot Kannenberg*, *J. H. van Zuylen van Nyvelt tot de Bruller*, *J. A. van Dedem van Vosbergen*, *D. R. J. van Lynden*, *C. D. Schimmelpenninck van der Ooye* en *A. W. van Borsele*.

Voor de Steden.

De Heeren	*N. le Balleur*	Bommel.
	J Brantsen	Arnhem.
	J. Bricheau	Hattem.
	R W. H. van Broekhuizen	Harderwijk.
	B. J. Brousson	Nijmegen.
	H. C. Cremer	Doetichem.
	F. van Drachstedt	Elburg.
	J. J. Dyckmeester	Tiel.
	J. N. van Eck	Arnhem.
	D. Gaymans	Arnhem.
	J. A. Hummelinck	Groenlo.

Digitized by Google

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene provinciën.

De Heeren *A. C. W. Keiser* . . Arnhem.
M. van Läbensels . . Zutphen.
H. J. van Loe . . Zutphen.
B. J. C. Mackay . . Nijmegen.
C. A. Mackay . . Zutphen.
W. R. op ten Noort . . Zutphen.
G. Ockerse . . Wageningen.
J. W. Pels . . Nijmegen.
B. J. Rasch . . Doesburg.
... Renaud, Sr. . Kuilenburg.
.. Schenck van Nydeggen . Nijmegen.
A. F. van der Steen . Nijmegen.
... Straalman . Nijmegen.
H. J. Thomasson . Lochem.
O de Virieu . Bommel.
J. C F. de Vries . Harderwijk.
E. G. Ardesch . Nijkerk.
W Engelen . . Nijmegen.
G van Hasselt . Arnhem.
J. H. van Hasselt . Zutphen.
C. C. van Lith de Jeude . Tiel.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren *... Boesses van Leeuwen en van Puisfyk, ... van Borselen van Wadenoyen, R. J. Bouricius, J. A van Brakell van Geldermalsen, A. H. van Diest, S. van Eck van Overbeek, ... Engelen van 't Celle, A A. Gaymans, ... van Golstein, H. van Grevengoed, E. R. J van Grotenhuis van 't Anstein, L van Heeckeren van de Cloëse, ... van Heeckeren van Molencate, W. J. E. van Lynden tot Hemmen, J. C. A. van Nagell tot Ampsen, E. Opgelder, J. van Pallandt tot Walfort en Klarenbeek, A. Raadt, J. van Rechteren van Appelterre, .. Rechteren van Hemert, W. G. S van Rhemen van Rhemenshuizen van de Gelderfche Toren, ... Rutgers van Rosenburg, J. M. Sigendonk van Delden, A. C. W. Staring van den Wildenberg, J. D. van den Steen van Wayenstein, ... Kermeulen van 't Muncke Land, P. E. d'Yoy, C. J. van Zuylen van Nyevelt van den Bucler, Bouwens van Horsfen, T. G van Brakel tot den Brakel* en *L. van Heeckeren van de Wierse.*

Tot Griffier.

De Heer *J. F. Scheidius.*

Digitized by Google

In de Provincie Holland.

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene provinciën.

Voor de Ridderschap.

De Heeren *W. G. F.* Grave *van Bentinck van Rhoon*, *A. F. van der Duyn van Benthorn en Maasdam*, *C. V. van den Boetzelaar*, *P. A. van den Boetzelaar*, *J. Boreel van Hogelanden*, *J. D. C. C. W. d'Ablaing van Giessenburg*, *H. Collot d'Escury van Heyenoord*; *R. Fagel*, *H. M. van der Goes*; *J. Huydecoper van Maarseveen*, *L. van Limburg Stirum*, *J. F. H. K. van Nassau*, *G. J. A. A. van Pallandt tot Eerde* en *A. van Rhemen tot Rhemenshuizen.*

Voor de Steden.

de Heeren	*J. G. Betz*	Vlaardingen.
	P. A. Brugmans	Amsterdam.
	H. J. Caan	Rotterdam.
	J. Clifford	Amsterdam.
	P. G. Clifford	Amsterdam.
	P. S. Dedel	Amsterdam.
	. . . Dekker	Zaandam.
	F. van Harencarspel Dekker	Gouda.
	A. P. Duyventz	Enkhuizen.
	L. R. Geyaerts	Dordrecht.
	P. H. Goll van Frankenstein	Amsterdam.
	C. P. Groeninx	Rotterdam.
	J. van Halmael	Amsterdam.
	J. G. Haen	Woerden.
	J. van der Heim	Den Haag.
	J. Heldewier	Leiden.
	J. van Heukelom	Leiden.
	G. H. van Hoey	Gorinchem.
	D. Hoeuft	Haarlem.
	A. van der Hoop	Amsterdam.
	D. van Horbach	Schoonhoven.
	W. Hoyer	Briel.
	P. Hoyer van Brakell	Den Haag.
	W. Jager	Haarlem.
	J. van Loon Jansz	Amsterdam.
	C. C. Meyer	Amsterdam.
	H. Onderwater	Dordrecht.
	W. Peelen	Weesp.
	B. J. Pielat van Bulderen	Schiedam.
	J. van de Poll	Amsterdam.
	P. Rendorp	Amsterdam.

Digitized by Google

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene provinciën.

De Heeren *G. ten Sande* . Amsterdam.
E. Sandoz . . Delft.
L. Schelvisvanger . Maasfluis.
J. D. van Slingelandt . Den Haag.
C. Soleil . . Amsterdam.
J. Spiegelmaker Spanjaard . Medemblik.
S. van Stralen . Hoorn.
W. Suermondt . Rotterdam.
J. Teengs . . . Monnikendam.
J. C. Tomputte . Rotterdam.
G. Fontein Verschuur . Alkmaar.
J. A. Verstolk van Soelen . Rotterdam.
A. J. van Vollenhoven . . Amsterdam.
Tade de Vries . . Edam.
J. Waardenburg . . . Purmerende.
D. F. van Alphen . . . Leiden
G. Elias . . . Amsterdam.
C. Duvelaar van de Spiegel . Den Haag.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren *F. Alewyn*, *W. T. Barnaert*, ... *Barnevelt van Noordeloos*, *G Blaauw*, *F. W. Boers*, *W. G J. van Boetzelaar*, *W J. van Brienen van de Groote Lindt*, *H. Carbasius Bz*, *J. J Cau*, *J. N. van Eys*, *C. van Foreest*, *D C. Gevers van Endegeest*, *J. van Hees van Berkel*, *J. H. de Lange*, *D. van Leyden Gael*, *P Melvill van Carnbee*, *J. Quarles*, *J. Schaap*, *J. Six van Hillegom*, *J. M. Snoeck van Loosen*, *M. J. B. van der Staal van Schakenbosch*, *A. A. Stratenus*, *G. A Vermeulen*, *J W. van Vredenburgh*, *N. C. Wittert*, *Jf. Hodshon*, *F. B. 's Jacob*, *J. M. Heeneman* en *W. B. Donker Curtius*.

Tot Griffiers.

De Heeren *J. van der Sleyden*, in den Haag en *J. A. van Zuylen van Nyevelt*, te Haarlem.

In de Provincie Zeeland.

Voor de Edelen.

De Heeren *A. W. van Borsele*, *F. A.* Graaf *van der Goltz*, *W. A. de Jonge*, *A. J. C. Lampsins*, *J. W. Thibaut van Aagtekerke* en *K. E. van Tuyll van Serooskerken*.

Digitized by Google

Voor de Steden.

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

De Heeren	*J. A. Beelus*	Middelburg.
	Joh. Boddaert	Veere.
	G. J Boddaert	Middelburg.
	C. van Citters	Tholen.
	P. J. de Clyver	Vlisſingen.
	W. C. de Crane	Zierikzee.
	H. J. van Doorn	Middelburg.
	J. Hennequin	Sluis.
	J. Hoelands	Axel.
	M. J. de Jonge	Zierikzee.
	N. C. Lambrechtſen	Vlisſingen.
	J. J. Macquet	Middelburg.
	E. J. van der Mandere	Middelburg.
	P. Osſewaarde	Goes.
	Bon. Mogge Pous	Zierikzee.
	... von Raden	Hulst.
	P. G. Schorer	Middelburg.
	L. P. van der Spiegel	Goes.
	M Tak	Middelburg.
	T. van der Bilt	Goes.
	C. van Citters	Goes.
	A. J W. van Dopff	Zierikzee.
	J. Jacobze	Veere.
	G. A. Moens	Vlisſingen.
	A. J Paulus	Axel.
	D. J. Schorer	Middelburg.
	G. Wagtho	Tholen.

Voor de Eigenerſden.

De Heeren *J. Schuurbecke Boeye*, *H. van de Broeke*, *J. F. de Bruyn*, *J. C. de Bruin*, *A. van Casteel*, *J. Verheye van Citters*, *F. Ermerins*, *W J. J. van Frankenſtein*, *W. van de Burcht van Lichtenberg*, *G. V. Meyners*, *P. Pous*, *J. J. Sprenger*, *C. D. Steengracht*, *D. W J. van Duſſeldorp de Superville*, *J. Verſchoor*, *M E. C. Verſluis*, *N. van Waasbergen*, *L. van Dam*, *W. J. van Hemert*, *J. J. Hennequin*, *Z. Paspoort*, *J. A. Schorer*, *L. C. van Sonsbeeck*, *van Vryberge* en *van Waesberghe Luning*.

Tot Griffier.

De Heer *J. Snouck Hurgronje*.

Digitized by Google

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

In de Provincie Utrecht.

Voor de Ridderschap.

De Heeren G. K. C. J. van Lynden van Zandenburg, J. A. Taets van Amerongen van Woudenberg, J. H. van Lynden tot Lunenburg, G. D. C. van Hardenbroek tot Hardenbroek, F. Hackfort tot den Ham, W. R. van Heeckeren tot Brantzenburg en Boelenstein, R. D. J. van Reede van Athlone, J. A. Taets van Amerongen van Renswoude Heer van Deyl, W. R. van Tuyll van Serooskerken tot Keulhorst, M. L. van Utenhove van Botteſtein, Strick van Linschoten en J. C. G. Taets van Amerongen van Renswoude.

Voor de Steden.

de Heeren	L. de Casembrood	Wijk bij Duurstede.
	H. J. van Deventer	Rhenen.
	L. van Harmelen	Montfoort
	Wm. A. H. van Heeckeren van Brandtzenburg	Utrecht.
	F. J. van Lilaar	Amersfoort.
	S. van Musschenbroek	Utrecht.
	L. N. de Nepveu	Utrecht.
	W. E. de Perponcher van Wolphaarsdyk	Utrecht.
	O. van Romondt	Utrecht.
	B. M. van Steenhardt	Utrecht.
	H. ter Bruggen	Ysselstein.
	H. van den Heuvel	Utrecht.
	N. Methorst	Amersfoort.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren . . . de Beaufort, P. W. Bosch van Drakenstein, . . . van Beusichem van Harmelen, . . . Both Hendrikſen, . . . Bylevelt van der Ham, . . . van Doelen, C. van Hengst, . . . Heilman van Stoutenburg, P. A. Hinlopen van den Heuvel, P. Walland, Voet van Winsen en J. J. van Westrenen van Sterkenburgh.

Tot Griffier.

De Heer L. E. Ram.

Digitized by Google

IN DE PROVINCIE VRIESLAND.

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene provinciën.

De Heeren *H. J. Albarda*	Baarderadeel.
B. Alring	Sneek.
A. A. van Andringa de Kempenaar	Lemsterland.
G. F. van Asbeck	Achtkarspelen.
J. M. Bakker	Ylst.
J. Banga	Franeker.
S. Basseleur	Hennmarderadeel.
H. Beek	Wijnbritseradeel.
P. J. van Beyma	Franekeradeel.
J. K. Bergsma	Oostdongeradeel.
J. J. Bergsma	Dantumadeel.
K. Blok	Harlingen.
B. Buma	Leeuwarden.
U. van Burmania	Leeuwarderadeel.
J. van Burmania	Oostdongeradeel.
J. J van Camminga	Ferwerderadeel.
A. G. Camper	Franeker.
P. Cats	Leeuwarden.
P. E. A. van Claerbergen	Ydaarderadeel.
U. L. V. van Claerbergen	Haskerland.
M. C. W. du Tour van Bellinckhove	Het Bildt.
J. N. du Tour	Utingeradeel.
C. E. Collot d'Escury	Barradeel.
E. A Evers	Workum.
F. J. J. van Eysinga	Doniawerstel.
F. A. J. van Eysinga	Rauwerderhem.
J. F. van Eysinga	Hennaarderadeel.
B. P. van Eysinga	Stellingwerf, Oosteinde.
J. Fockema	Dockum.
P. Gertsma	Hindelopen.
B. W. de Haer	Haskerland.
S. van Haersma	Achtkarspelen.
F. Haitsma	Bolswaard.
H. Hanekuik	Harlingen.
W. A. van Haren	Stellingwerf, Westeinde.
A. van Harinxma thoe Sloeten	Westdongeradeel.
W. H. van Heemstra	Kollumerland en Nieuw Kruisland.
C Scheltinga van Heemstra	Tjetjerkseradeel.
J. P. van Hylckama	Gaasterland.
A. ten Broeke Hoekstra	Westdongeradeel.

Digitized by Google

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

De Heeren	*J. van Idsinga*	Leeuwarden.
	P. de Kok	Bolswaard.
	S. Lambsma	Barradeel.
	.. Lootsman	Stavoren.
	R. van Lynden	Opsterland.
	F. G. A. B. van Lynden	Smallingerland.
	Fr. F. Martin	Doniawerstel.
	A. Muller	Dockum.
	F. R van Nauta	Rauwenderheim.
	R Nauta	Utingeradeel.
	W. Olivier	Sneek.
	J. A. Osinga	Menaldumadeel.
	S. F. Reiding	Opsterland.
	L. J. J. Rengers	Aengwinden.
	J. S. G. J. van Burmania Rengers	Lemsterland.
	B. W. van Welderen Rengers	Wijnbritzeradeel.
	W. F. L Rengers	Gaasterland.
	A. de Roock	Harlingen.
	M C. F. J. de Rotte	Ameland.
	M. van Scheltinga	Kollumerland en Nieuw Kruisland.
	D. de Blocq van Scheltinga	Aengwinden.
	M Coehoorn van Scheltinga	Schoterland.
	J. S. C. thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg	Wonseradeel.
	G. F. thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg	Menaldumadeel.
	W. H. thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg	Franekeradeel.
	W. C. thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg	Baarderadeel.
	J. J. de Schepper	Ferwerderadeel.
	J. G. van Sytzama	Dantumadeel.
	M. P. D. van Sytzama	Schoterland.
	J. F. van Sloterdyck	Idaarderadeel.
	L. A. A. Sluytering	Workum.
	W. L. van Sminia	Tietjerksteradeel.
	R. Storm	Leeuwarden.
	A. D. van Limburg Stirum	Hemelumer, Oldephert en Noordwolde.
	H. L. Haersma van Viersen	Smallingerland.
	O. P. van Viersen	Stellingwerf, Westeinde.

Digitized by Google

De Heeren *R. J. Visser* .	Sloten.	Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.
J. Vlinck . .	Sneek.	
K. A. Wassenaar .	Het Bildt.	
Leonardus de Wendt .	Leeuwarderadeel.	
J. A. Willinga .	Stellingwerf, Oosteinde.	
F. de With . .	Schiermonnikoog.	
... *van de Haar van Campens Nieuwland* .	Hemelumer, Oldephert en Noordwolde.	

Tot Griffier.

De Heer *M. Tpey.*

IN DE PROVINCIE OVERYSSEL.

Voor de Ridderschap.

De Heeren *A. C. Bentinck tot Nyenhuis*, *R. F. C. Bentinck tot Schoonheten*, *U. R. Bentinck tot Schoonheten*, *A. D. van Coeverden tot Wegdam*, *W. J. van Dedem tot den Berg*, *J. J. Gansneb*, genaamd *Tengnagel tot den Luttenburg*, *A C. W. van Haersolte tot den Doorn*, *J. G. van Ittersum tot Belaar*, *W. van Ittersum tot Oosterhof*, *R. W. van Middachten*, *A W. van Pallandt tot Eerde*, *jr.*, *D. J. W. J. van Raesfel tot Elzen*, *F. L. C. van Rechteren tot Rechteren*, *C. W. Sloet tot twee Nyenhuizen*, *R. A. B. J. Sloet tot Westerholt*, *R. W. Sloet tot Marksvelt*, ... *Sloet tot Everlo*, *D. van Voërst tot Averbergen*, *C. de Vos van Steenwyk*, *R. H. de Vos van Steenwyk*, *R. H. van Isselmuden tot Zwollingercamp*, *W. H. van Heerdt tot Eversberg*, *C. W. A. van Haersolte tot den Doorn* en *W. A. Z. de Vos van Steenwyk* genaamd *Essen.*

Voor de Steden.

De Heeren *N. van Berkeene Rysterbos* .	Kampen.
C. Cock . .	Deventer.
H. W Cost .	Deventer.
R. Eekhout . .	Zwolle.
R. Feith . .	Zwolle.
H. R. W van der Feltz .	Zwolle.
A. J. Greve . .	Zwolle.

Digitized by Google

Benoemingen van leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

De Heeren *M. Helmich* . . . Zwolle.
J. Jacobsen . . . Deventer.
D. J. R. Nordens . . Deventer.
F. Lemker . . . Kampen.
H. van Logchem . . Deventer.
H. W. van Marle . . Deventer.
Asf. van der Merwede . . Kampen.
R. van Minden . . Zwolle.
J. Ter Pelkwyk . . Zwolle.
R. S. van Suchtelen . Deventer.
W. L. van der Upwich . Kampen.
G. E. Vos de Wael . Zwolle.
J. Westenberg . Zwolle.
B. Kesselaar . Kampen.
C. Pannekoek . Zwolle.
S. J. Sandberg . Zwolle.
G. J. de Schepper . Deventer.
A. Vyfhuis . . Deventer.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren *J. C. J. Beck*, *A. J. Colmschate*, *G. J. O. D. Dekkers*, *A. Flederus*, *J. van Foreest*, *W. F. van Hemert*, *A. J. van der Hoop*, *W. J. Knoppert*, *W. H. Michorius*, *J. Paltre*, *J. van der Plas*, *J. van de Poll jr.*, *G. Royer*, *A. Sandberg*, *H. van der Sluis*, *J. L. Umbgrove*, *H. Verkuile*, *J. Weertz*, *B. H. van der Wyck*, *Blydenstein van Enschede*, *Bonninghausen tot Herinkhave*, *H. A. de Chalmot*, *H. K. Cramer van Ootmarsum*, *W. Mulart tot de Leemkuil*, *J. W. A. J. van Lochteren Stakebrand* en *L. Sloet tot Warmelo*.

Tot Griffier.

De Heer *W. R. van der Gronden*.

IN DE PROVINCIE GRONINGEN.

Voor de Ridderschap.

De Heeren *E. J. Alberda van Bloemersma*, *G. G. Alberda van Dyxterhuis*, *G. Alberda van Menkema*, *B. G. J. van Asbeck tot Lulema*, *K. H. L. d'Aulnis de Bourrouil van Byma*, *A. C. van In- en Kniphuizen van de*

Nienoord, *E. Lewe*, *U. E. Lewe*, *J. E. Polman Gruis*, *L. U. Rengers*, *P. R. Sickinghe*, *L. Tjarda van Starkenborgh tot Wehe* en *O. G. van Limburg Stirum*.

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

Voor de Steden.

De Heeren *M. Busch*, *E. Cremers*, *H. Guicherit*, *J. A. Fruitier*, *F. J. Hulshoff*, *P. G. van Iddekinge*, *J. D. Quintus*, *Wm. Hora Siccama*, *O. van Swinderen*, *J. Trip*, *S. Trip*, *J. Wichers*, *E. Hondebeek Heerkens* en *M. A. de Savornin Lohman*; alle te Groningen.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren *H. F. Bregenbeek*, *E. Engelkes*, *S. G. Geertsma van Sjalma*, *F. A. Gerlacius van Stedum*, *Scato Gockinga*, *F. J. van Iddekinge*, *H. N. Laclé*, *R. de Marees van Swinderen*, *E. Post*, *H. de Sandra Veltman van Slochteren*, *K. J. de Waard* en *H. L. Wyghgel van Lellens*.

Tot Griffier.

De Heer *M. Saverda*.

In de Provincie Braband.

Voor de Ridderschap.

De Heeren ... Graaf *van Billibié de Valenfart van Lenthe*, *J. van der Dussen*; ... Graaf *van Geloes*, *O. R. M. W. de Senarclens de Grancy van Haamwyk*, *D. J. F.* Graaf *van Hogendorp van Hofwegen*, *B. van Hugenpoth tot den Beerenklaauw*, *J. D. Tuyll van Serooskerken van Heeze en Leende*, *A. J. de Voigd*, *W. A. L. van Gronsfeld Diepenbroik* en *J. C. Kretschmar van Veen*.

Voor de Steden.

De Heeren ... *Aefferden*	Venlo.
P. Babut Desmares	Maastricht.
G. van Beverwyk	's Bosch.
... *Brouwers*	Oosterhout.
J. F. Baasten	Tilburg.
F. L. Drabbe	Bergen op Zoom.

Digitized by Google

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

De Heeren	... *van Doorn*	Geertruidenberg.
	C. L. Havermans	Breda.
	J. S. Hallungius	Oosterhout.
	... *Hesselt van Dinten*	Maastricht.
	J. van Heurn	's Bosch.
	M. van den Heuvel	's Bosch.
	A. J. Ingenhousz	Breda.
	J. Linsen	Grave.
	... *de Membrede*	Maastricht.
	J. van Oldenburgh	Willemstad.
	... *Olislager de Meerschhove*	Maastricht.
	... *Pierot*	Maastricht.
	J. A. Rietvelt	Heusden.
	V. A. van Ryckevorsel	's Bosch.
	J. L. Trip	Breda.
	A. A. van Veldhove	Eindhoven.
	G. Vermeulen	Bergen op Zoom.
	Paulus Vrede	Tilburg.
	C. F. Wesselman	Helmont.
	C. J. Speelman van Heeswyk en Dinther	Tilburg.
	F. A. Wuden	Breda.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren *A. J. Borret*, *H. van Clermont*, *P. J. Cuypers*, *P. C. van Ghert*, *F. van der Goes*, *M. Huisman*, *S. de Jong van Son*, *G. de Kesschietre van Havre*, *C. de Kesschietre van Havre*, *H. J. Kleynefelt*, *G. W. Pannebeeter*, *J. C. van Panhuis van Haren en Bongaart*, *J. A. Rycke*, *A. J. J. W. Verheyen*, *P. van der Vreeken*, *A. Vrythoff*, *B. van Wytvliet*, *J. de Jong van Beek en Donk* en *J. de Roy van Zuidewyn*. — daarna *J. G. Ch. Slype* in de plaats van *B. van Wytvliet*, die zijn ontslag had verzogt.

Tot Griffier.

De Heer *F. X. Verheyen*.

IN HET LANDSCHAP DRENTHE.

Voor de Ridderschap.

De Heeren *R. O. van Holthe tot Echte*, *A. W. van Holthe tot den Oldengaarde*, *C. W. de Vos van Steenwyk tot Havikshorst*, *C. B. J. von Schwartz* en *W. J. van Heiden*.

Digitized by Google

Voor de Steden.

Benoemingen van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën.

De Heeren	*J. Collard*	Asfen.
	J. Engelenberg	Meppel.
	R Houwink	Meppel.
	B. Slingenberg	Koevorden.
	C. H. Schukking	Meppel.
	C. Kniphorst	Meppel.
	J. H. Oosting	Meppel.
	B. Slot	Meppel.

Voor de Eigenerfden.

De Heeren *R. Abbing*, *W. Alink*, *H. C. van Carsten*, *J. L. Homan*, *F. Kymmell*, *L. C. Kymmell*, *J. Nysingh*, ... *Oosting*, *L. A. Steenbergen*, *S. L. Tonckens*, *A. J. Trip*, *H. Vos*, *R. Zegering*, *C. W. C. Hofstede*, *J. Homan*, *W. de Jonge* en *R. A. L. Nobel*.

Tot Griffier.

De Heer *J. J. Quarles*.

Benoemingen der Gedeputeerde Staten.

Bij besluiten van den 21 en 23sten September, den 2den, 6den, 12den en 22sten October zijn door Z. K. H. benoemd de Leden, die uitmaken het kollegie van Gedeputeerden Staten der onderscheidene Provinciën.

VOOR GELDERLAND.

De Heeren *N. de Balleur*, *J. Brantzen*, *J. A. G. van Dedem*, *A. A. Gaymans*, *G. F. van Hugenpoth tot Aerde*, *J. A. L. F. C. van Nagell tot Wisch*, *W. R op ten Noort*, *J. van Pallandt tot Walfort* en *J. F. W. van Spaan tot Biljoen*.

IN ZUIDHOLLAND.

De Heeren *F. W. Boers*, *W. G. J. van Boetzelaar*, *A. d'Escury van Heyenoord*, *L. R. Gevaerts*, *D van Horbag*, *P. Hoyer van Brakel*, *J. H. de Lange*, *J. D. van Slingelandt* en *B. M. J. van der Staal van Schakenbosch*.

Digitized by Google

Benoemingen der Gedeputeerde Staten.

IN NOORDHOLLAND.

De Heeren *J. Clifford*, *G. Elias*, *C. van Foreest*, *W. Jager*, *J. van de Poll*, *P. Rendorp*, *C. Soleil*, *S. van Stralen* en *G. A. Vermeulen*.

VOOR ZEELAND.

De Heeren *P. J. Boddaert*, *J. J. de Bruyn*, *A. C. van Citters*, *H. J. van Doorn*, *F. Ermerins*, *J. Hennequin*, *M. J. de Jong*, *M. Tak* en *J. Verschoor*.

VOOR UTRECHT.

De Heeren *J. A. Taets van Amerongen van Waudeberg*, *W. H. de Beaufort*, *A. van Beuschem van Harmelen*, *P. M. van Byleveld tot den Ham*, *W. A. H. van Heeckeren van Brantzenburg*, *G. C. C. van Lynden van Sanderburg*, *N. Methorst*, *W. E. de Perponcher van Jedenitsky* en *O. van Romondt*.

VOOR VRIESLAND.

De Heeren *A. A. van Andringa de Kempenaar*, *B. Buma*, *M. C. W. du tour van Billinckhoven*, *C. E. Collot d'Escury*, *F. J. J. van Eysinga*, *F. Haitsma*, *J. van Idsinga*, *F. G. A. B. van Lynden* en *B. van der Haar*.

VOOR OVERYSSEL.

De Heeren *A. C. W. van Haersolte tot den Doorn*, *F. Lemker*, *H. W. van Merle*, *J. Ter Pelkwyk*, *J. van de Poll Jr.*, *C. Royer*, *A. Sandberg*, *C. W. Sloet tot Twee Nyenhuizen* en *C. de Vos van Steenwyk*.

VOOR GRONINGEN.

De Heeren *G. Q. Alberda van Dyxterhuis*, *F. A. Gerlacius van Stedum*, *Scota Gockinga*, *H. Guichart*, *H C. van In- en Kniphuizen van de Nienoord*, *E. Lewe*, *R. de Marees van Swinderen*, *J. de Quinters* en *J. Trip*.

VOOR BRABAND.

De Heeren *A. J. Borret*, *J. van der Dussen*, *M. van den Heuvel*, *J. B. van Hugenpoth*, *J. Linsen*, *Olyslagers*

Digitized by Google

van Meerfenhoven, *A. J. J. H. Verheyen*, *D. J. F. van Hogendorp van Hofwegen* en *P. W. Pannebeeker*. Benoemingen der Gedeputeerde Staten.

VOOR DRENTHE.

De Heeren *H. C. Carften*, *R. O. van Holthe tot Echten*, *W. J. van Heiden*, *J. L. Homan*, *T. Kymmell*, *B. Slingenberg* en *J. L. Tonckens*.

Z. K. H. had bij beftuit van den 20ften April bepaald, dat de toen beftaande resforten der Districts-commisfarisfen zouden blijven beftaan, tot dat derzelver functiën, na de bijeenkomst der Staten of Gedeputeerden zouden komen op te houden, en dat, dienvolgens, tot op dien tijd ook zoodanige gedeelten van die districten, welke volgens art. 54 der Grondwet tot andere provinciën behoorden, aan die provincie, waar de Districts-commisfarisfen zouden blijken te refideren, zouden toegevoegd blijven. Het moest nogtans van belang geoordeeld worden, dat de functiën der Districts-commisfarisfen, ter bevordering eener geregelde organifatie van het beftuur der fteden en ten platten lande, en andere van eenen nieuwen ftaat van zaken onafscheidelijke werkzaamheden, gedurende den loop van dit jaar, nog bleven voortduren. Z. K. H. oordeelde, dat het niet volftrekt noodzakelijk was, het in werking brengen van art. 54 der Grondwet te doen afhangen van het tijdftip, waarop de functiën van de genoemde Districts-Commisfarisfen zouden komen op te houden, maar dat het in werking brengen der grensfcheidingen zeer gevoegelijk gelijktijdig met de bijeenkomst van de Staten der Provinciën of Landfchappen kon plaats hebben. En, vermits na de bijeenkomst der gemelde Staten de reden zou vervallen, waarom bij het beftuit van 20 April bepaald was, dat de resforten der judicaturen in kas van 's Lands middelen, provifioneel, op den als toen beftaanden voet verblijven zouden, als welke reden daarin gelegen was, dat niet in alle de provinciën of landfchappen kollegiën aanwezig waren, waaraan die judicature kon worden opgedragen; —

Beftuit, van 6 Sept. 1814 relatief de inwerkinghouding der Provinciale grensfcheidingen enz. (Nederl. Staatscour. 1814 n°. 155.)

Besluit van 6 Sept. 1814 relatief de in-werkinghouding der provinciale grensscheidingen enz. (Nederl. Staatsc. 1814 n°. 214.)

besloot Z. K. H. den 6den September: „ dat de grensscheidingen tusschen de provinciën of landschappen gerekend zouden worden in werking te zijn met den dag, waarop de eerste vergadering der Provinciale Staten zou plaats hebben, op den 19den dezer maand September, zoodanig als bij art. 54 der grondwet was bepaald, behoudens alleen de veranderingen, daarin met goedkeuring der Staten-Generaal, bij besluit van Julij ll. N°. 22 en 23 vastgesteld; — dat de judicature, in cas van gemeene middelen te gelijker tijd zou overgaan op de Staten der provincien of landschappen of derzelver gedeputeerden; — dat, ten gevolge daarvan de werkzaamheden der toen nog bestaande Raden van den Gouverneur zouden ophouden, mits belast blijvende met de afdoening van alle loopende procedures; — doch dat de Districts-commissarissen tot aan het einde van dit jaar derzelver functiën zouden blijven waarnemen op denzelfden voet, als tot hiertoe had plaats gehad, behoudens nogtans, dat, voor zoo verre eenig gedeelte van hun district onder eene andere provincie mogt komen, hunne functiën zich eeniglijk tot het overblijvende gedeelte zouden bepalen, mits belast blijvende met de reeds aanhangige zaken."

Besluit houdende, dat het provisioneel beituur der generaliteits-landen wordt opgeheven en overgebragt op het bestuur der provincie Braband. Van 23 Dec. 1814 (Staatsc. 1815 n°. 7.

Z. K. H. in achting genomen hebbende, dat de omstandigheden het voor het tegenwoordige min noodzakelijk maakten eene afzonderlijke administratie te hebben voor de voormalige generaliteitslanden, welke geen gedeelte van het laatst bestaan hebbende departement der Monden van den Rijn uitmaakten, besloot den 23sten December: „ de Commissarissen in gemelde landen nevens derzelver provisionelen Secretaris honorabel te ontslaan, en derzelver administratie in te trekken met den 1sten Januarij 1815, — de administratie derzelven over te brengen met dien dag op het Bestuur der Provincie Braband, en de besturen van Maastricht in onmiddellijke correspondentie te brengen met het hoofdbestuur dier provincie, doch voor de overige plaatsen de correspondentie te bepalen door tusschenkomst van den Commissaris van het arrondissement Eindhoven.

De

De bijeenkomst van Hun Edelmogende, de Heeren Staten-Generaal, op den 2den Mei, die, na een reces van eenige weken, op den 14den Junij werd hervat, mogt slechts eene buitengewone Vergadering heeten en werd op den 5den November, in naam van Z. K. H. door eene Commissie, bestaande uit den Heer *Roëll*, Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken en de Heeren *van Lynden van Lunenburg* en *van Hambroik tot Weleveld*, leden van den Raad van State, geslóten met de navolgende aanspraak van den Secretaris van Staat.

Het sluiten van de buitengewone Vergadering van de Staten Generaal op den 5den November.

EDELMOGENDE HEEREN!

Door den Souvereinen Vorst bij besluit van den 3den dezer gelast, om, op heden in zijnen naam de vergadering van Uw, Ed. Mog. te sluiten, make ik het mij tot eenen aangenamen pligt Uw Ed. Mog. met den afloop van derzelver tegenwoordige raadplegingen geluk te wenschen.

Was het eene vereerende onderscheiding voor de leden dezer vergadering zich door Hem, die door de eenparige stem des volks met de opperste magt bekleed werd, tot het, bij de grondwet vastgesteld, deelgenootschap van het wetgevend gezag geroepen te zien, het moet inzonderheid een streelend genoegen voor deze vergadering zijn, aan dezelve uit 's Vorsten naam te zien aankondigen, dat zij aan dat vertrouwen volkomen beantwoord heeft.

Zelfs in die gevallen, waarin uwe denkbeelden niet in allen opzigte met die van den Vorst hebben overeengestemd, heeft dezelve die zeldzame vereeniging van welwillende medewerking en angstvallige behoedzaamheid weten op prijs te stellen, welke, gelijk zij den regtschapen staatsman kenmerken, zoo ook aan eenen Vorst, die zijn volk bestieren, geenzins overheerschen wil, niet dan welbehagelijk zijn kunnen.

Gelijk de raadplegingen van Uw Ed. Mog. uit haren aard steeds belangrijk zijn moeten, konde het niet missen, of dezelve moesten, na een tijdperk, waarvan de geschiedenis dezer landen geen tweede voorbeeld oplevert, hoogst gewigtig worden.

Zonder van alle de onderwerpen te gewagen, welke aan het welwikkend oordeel van Uw Ed. Mog. zijn voorgedragen, en waarvan de kortheid van het opgevolgd

Het sluiten van de buitengewone Vergadering van de Staten Generaal op den 5den November.

tijdsverloop nog niet heeft toegelaten alle de gunstige uitkomsten te ontwaren, is er nogtans een, waaromtrent ik mij gelast vinde, Uw Ed. Mog. opzettelijk eenige oogenblikken te onderhouden.

Ik bedoele de financiële wet van 14 Mei l. l.

Was het, reeds bij de eerste ontwerping dezer wet door den Souvereinen Vorst voorzien, dat eene zaak, die zoo zigtbaar tot wezenlijk heil der belanghebbenden strekken moest, door de natie op den duur als eene weldaad zou beschouwd worden, het kon tevens Hoogstdeszelfs doorzigt niet ontgaan, dat een maatregel, die door het stoute, zoo wel als door het nieuwe der onderneming, een ieder vreemd moest schijnen, in den beginne bij velen eenen min gunstigen indruk maken zoude. De een meende daarin op zijne, reeds zoo zeer verminderde, kapitalen een uitsluitend bezwaar te vinden, hetwelk hij oordeelde door allen gelijkelijk te moeten gedragen worden, terwijl de andere dit zelfde bezwaar als een uitsluitend voorregt aan sommigen toegestaan beschouwde, waarvan het hem onbillijk toescheen, dat de bekostiging ook door die genen moest gedragen worden, welke daarvan geen deelgenoot zijn konden. Beide zijn geheel van hunne dwaling terug gekomen.

De eerste, wel verre van de hem opgelegde betaling langer als een bezwaar aan te merken, ziet daarin thans voor hem en de zijnen het gunstig uitzigt geboren, om zijn verminderd fortuin eenmaal van den noodlottigen slag, dien vroegere gebeurtenissen daaraan hebben toegebragt, wederom op te beuren, terwijl de andere zich gedrongen ziet, de billijkheid te erkennen, dat, gelijk de geweldadige vermindering der jaarlijksche schuld, voor allen, zonder onderscheid, eene besparing van lasten was, zoo ook de bekostiging eener trapsgewijze verbetering van het lot dergene, welke door die vermindering geleden hebben, door allen, gezamenlijk moet gedragen worden.

Zoo heeft dan Edelmogende Heeren, het herstel van een bijna reddeloos Financie-wezen niet alleen met het belang der genen, welke daartoe moesten bijdragen, kunnen gepaard gaan, maar ook tevens strekken, om de publieke schuld eens vooral op eenen eenvoudigen en regelmatigen voet te vestigen, en het lot der rentheffers onveranderlijk en onherroepelijk te verzekeren.

Bij het openen van Uwer Edelmogenden Vergadering, was aan U een niet minder gewigtig voorstel, dan de financiële wet aangekondigd, de vervulling namelijk van

Digitized by Google

hetgeen bij de grondwet omtrent de middelen tot duurzame handhaving onzer vrijheid en onafhankelijkheid is voorgeschreven; dan de overtuiging, dat, in eene zaak van zoo groot belang niets met overijling moest gedaan, maar alles vooraf met de schroomvalligste omzigtigheid moest onderzocht worden, heeft het Z. K. H. verkiezelijk doen achten, daaraan, gedurende uwe tegenwoordige vergadering, geenen voortgang te geven.

Het lusten van de buitengewone Vergadering van de Staten Generaal op den 5den November.

Het is nogtans hoogstwaarschijnlijk, dat deze zaak bij uwe aanstaande gewone Vergadering tot genoegzame rijpheid zal gekomen zijn, om, als dan aan uwe overwegingen te worden voorgedragen, en zoo zullen dan deze belangvolle inrigtingen, welke, bij het voortduren van den oorlog, niet dan met de uiterste verwarring en moeijelijkheid zouden hebben kunnen tot stand gebragt worden, nu, bij den herstelden vrede, met alle die regelmatigheid en orde kunnen worden uitgevoerd, welke alleen in staat zijn, daaraan, op den duur, eenige vastheid te geven.

Even als met de inrigtingen omtrent de verdediging des lands, is het ook, ten deele, met de ontwerpen voor de militaire regtspleging gelegen. De reglementen daartoe dienende, zijn, zoo wel voor de land- als zeemagt in werking, en het hooge militaire geregtshof, voor hetwelk het krijgsvolk moet worden te regt gesteld, geïnstalleerd; maar van de criminele wetboeken heeft alleen datgene, hetwelk de zeemagt betreft tot genoegzame volledigheid kunnen gebragt worden; terwijl, omtrent dat voor het krijgsvolk te lande Z. K. H. om het belang der zake, almede raadzaam heeft geoordeeld, de bewerking daarvan zonder overhaasting te doen voortgaan liever, dan Uw Ed. Mog. een min volledig en ontoereikend stuk aan te bieden.

De werkzaamheden tot herziening van het systema van regten, en ter invoering van een algemeen wetboek, die Z. K. H. bij den aanvang dezer Vergadering te kennen gaf, aan eene bijzondere commissie te hebben opgedragen, zijn wel nog niet volbragt, maar niet te min aanmerkelijk gevorderd, en gaan onafgebroken voort.

Schoon er derhalve nog gewigtige instellingen ontbreken, is er niet te min, sedert de herstelling van Nederland, en, in het bijzonder, gedurende uwe tegenwoordige zitting zeer veel, ja oneindig meer tot stand gebragt, dan in de omstandigheden, waarin dit volk zich bevonden heeft, konde verwagt worden.

Bij de verschillende omwentelingen, die elkander zijn

Digitized by Google

Het sluiten van de buitengewone Vergadering van de Staten Generaal op den 5den November.

opgevolgd, was steeds ons volksbestaan bewaard gebleven, en er waren alleen wijzigingen van het bestaande noodig. om hetzelve met de beginselen, waarnaar men het veranderd staatsgebouw wilde inrigten, in overeenstemming te brengen. Nu was het geheele volksbestaan verloren. Dit Land, tot een wingewest van een magtig rijk gemaakt, en aan alle de verordeningen, die in hetzelve plaats vonden, onderworpen, onze wetten vernietigd, en door andere voor onzen landaard ongeschikt vervangen, onze gewestelijke en plaatselijke inrigtingen grootendeels afgeschaft, onze zeden en gewoonten van het voorvaderlijke meer en meer afgetrokken; de openbare Godsdienst vernederd, aan zich zelven overgelaten, en met het treurigst verval bedreigd.

Wij hadden bovendien, noch geldmiddelen noch legers, noch wapenen; alles, wat ons herkregen bestaan kon bevestigen, was vervoerd en een eigendom des overheerschers geworden. In één woord, het staatsgebouw was uiteen gereten, verbrijzeld en bijna tot den grond toe gesloopt. De Staat, waarin zich derhalve dit land, bij de groote veranderingen van zaken, bevond, mag in vele opzigten, gelijk gesteld worden met dien van een volk, dat voor het eerst tot eene maatschappij moet gevormd worden.

Beschouwt men intusschen onzen tegenwoordigen toestand, dan moge het waar zijn, dat er nog veel te verrigten overblijft, maar dan is het tevens niet minder waar, dat alles reeds eenen zoo geregelden loop gekregen en zulk eene gedaante van oudheid heeft aangenomen, alsof de tegenwoordige orde van zaken, die toch van alle anderen, sedert de afschudding van het Spaansche juk, verschilt, reeds jaren bestaan hadde.

Zelfs de instelling der Staten en gedeputeerde Staten, waarvan het vooraf zoo moeijelijk scheen de betrekkingen tot het algemeen bestuur en tot de Commissarissen van den Souvereinen Vorst te regelen, heeft niettegenstaande derzelver kortstondig aanwezen, door de eendragtige zamenstemming van allen, die daartoe moesten medewerken, ongemerkt die gewenschte en vaste wijziging aangenomen, welke door de ontwerpers der grondwet zoo juist voorzien was het ware middel te zijn, om, aan den eenen kant, het Souverein gezag in de Provinciën te handhaven, doch tevens, aan den anderen kant de ingezetenen in de gelegenheid te stellen, om in de nabijheid die vaderlijke voorziening in hunne huishoudelijke en bijzondere belangen te vinden, welke steeds als een der eerste voorregten van dit volk is beschouwd geworden.

Digitized by Google

De op handen zijnde opening der eerste gewone Vergadering van Uw Ed. Mog. welke meer eigenaardig, dan deze sluiting, tot het geven van belangrijke mededeelingen geschikt is, maakt het mij tot eenen pligt de aandacht van Uw Ed. Mog. niet langer op te houden, maar mij te bepalen tot den wensch, dat, gelijk uwe wijsheid, trouw en vaderlands-liefde aanvankelijk met den Vorst mogten medewerken, om een vernietigd vaderland uit deszelfs asch te helpen herrijzen, het aan dezelve ook gebeuren moge, daaraan onder den Goddelijken zegen, de laatste hand te helpen leggen, en eenmaal het onuitsprekelijk genoegen te ondervinden, van dat zelfde vaderland, van welks diepe vernedering gij allen getuigen waart, wederom tot dien ouden bloei en luister, die het tegenwoordig geslacht naauwelijks anders dan bij name kent, te zien opgevoerd, en het geluk van Vorst en volk, door wederkeerig vertrouwen, en eendragtige zamenspanning van krachten op de onwrikbaarste wijze gevestigd te zien.

Mij blijft thans alleenlijk over, om, krachtens het besluit, dat deze Commissie in Ulieder midden heeft gebragt, in naam van den Souvereinen Vorst te verklaren, dat de tegenwoordige buitengewoone Vergadering van Uw Ed. Mog. op dit oogenblik wordt gehouden gesloten te zijn.

Het sluiten van de buitengewone Vergadering van de Staten Generaal op den 5den November.

De eerste gewone vergadering der Staten-Generaal werd, op den 7den November, door den Souvereinen Vorst in persoon geopend, derwaarts vergezeld door de hoofden der onderscheidene ministeriële departementen en het kollegie van den Raad van State, mitsgaders door de groot-officieren van Hoogstdeszelfs huis, en ontvangen door eene commissie uit de vergadering der Staten-Generaal.

Z. K. H. zich op den, voor Hoogstdenzelven bestemden, zetel geplaatst hebbende, deed de volgende aanspraak.

Het openen der eerste gewone Vergadering van de Staten Generaal door Z. K. H. den Souvereinen Vorst op den 7den November.

EDELMOGENDE HEEREN!

De eerste uwer gewone Vergaderingen begint onder allezins gunstige voorteekenen.

In alle gedeelten van het pas herboren vaderland

Digitized by Google

Het openen der eerste gewone Vergadering van de Staten Generaal door Z. K. H. den Souverein Vorst, op den 7den November.

heerscht eene volkomene rust; de regeling van de voornaamste takken van het bestuur gaat, volgens de bepaling der grondwet, onbelemmerd, en zelfs met de meeste gemakkelijkheid voort, en allerwege wordt dagelijks zigtbaarder de geest van industrie en handelzucht, welke het te vreezen was, dat zoo vele noodlottige jaren ten eenemale hadden uitgedoofd en vernietigd. De overtuiging, die ik daarvan, bij het bezoeken der verschillende provinciën, persoonelijk heb bekomen, gevoegd bij de menigvuldige blijken van verknochtheid aan de tegenwoordige orde van zaken, welke ik op die reize bij de ingezetenen van alle standen heb aangetroffen, en gepaard met zoo vele bewijzen van liefde en vertrouwen, welke met het levendigste gevoel zijn ontvangen, moet ons bemoedigen, om met eenen vasten tred voort te gaan op het bereids ingeslagen pad. Het leidt naar het duurzaam geluk eener eendragtige natie.

Door den vrede van Parijs, in vriendschappelijke betrekkingen gebragt met alle de Mogendheden van Europa, zie ik met gerustheid te gemoet den uitslag der raadplegingen van het Congres over alle punten, waarbij de Staat der Vereenigde Nederlanden een onmiddellijk belang heeft. Het zoude mij aangenaam geweest zijn, den omvang van deszelfs gebied en Overzeesche bezittingen, reeds nu, met volkomen zekerheid aan Uw. Ed. Mog. te hebben kunnen mededeelen. Maar er is tusschen deze staatkundige schikkingen een algemeen en noodzakelijk verband, krachtens hetwelk zij allen, te gelijk tot rijpheid, en te gelijk in werking moeten komen.

Ik heb echter, ten gevolge van afzonderlijke schikkingen met de kroon van Groot-Brittannie getroffen, maatregelen kunnen vaststellen, tot het weder bezetten van het aanzienlijkst gedeelte van Neêrlands aloude bezittingen; en dit gewigtig onderwerp trekt thans bijzonder mijne aandacht. Weldra zal onze vlag wederom ontrold zijn in die gewesten, waar de ondernemingszucht en noeste vlijt onzer vaderen bijkans even groote wonderen gesticht hebben als op hunnen geboorte-grond zelven.

Het onschatbaar Java vooral, met een verlicht bestuur en vrije vaart begiftigd zal eerlang nieuwe wegen voor het handels-vermogen openen, en voordeelen aanbrengen, meer dan genoegzaam, om te vergoeden, wat het verloop der tijden ons elders heeft doen verliezen.

Met geen minder genoegen, zullen Uw. Ed. Mog. vernemen, dat ik omtrent 's Lands financiën niets dan goeds

te zeggen heb, dank zij het volkomen effect ſorteren der maatregelen, bij de wet tot herſtel der nationale ſchuld voorgeſchreven.

Het openen der eerſte gewone Vergadering van de Staten Generaal door Z. K. H. den Souvereinen Vorst, op den 7den November.

Bij het eindigen van 1814, zullen bijna anderhalf jaar renten dier ſchuld, en de onmetelijke uitgaven, die het op nieuw vestigen van zoo vele takken van adminiſtratie de oprigting van het leger, en de uitrusting der eskaders vereischt hebben, ten volle afbetaald kunnen zijn; geen gedeelte van den dienst, ſedert mijne komst tot de regering verrigt, zal ongekweten blijven, en de ſchatkist, dien onverminderd, in het bezit worden gelaten van eene aanzienlijk bijdragen, waarover, er beſtrijding van de behoeften voor het volgende jaar, zal kunnen worden beſchikt.

De begrooting dier behoeſte zal, eerstdaags, in gereedheid zijn, om aan uwe overweging te worden voorgeſteld, en offchoon, uit hoofde der voortduring van vele omſtandigheden van het tegenwoordige jaar, dezelve nog vele buitengewoone kosten begrijpen zal, welke ik, onder Gods zegen hoope, dat, in volgende jaren, nimmer zullen terug komen, zal hieruit, zelfs niet gedurende 1815 of eenige verhooging van belastingen, of eenige buitengewone financiële operatie voortſpruiten. Integendeel zullen de Convooijregten, indien Uw Ed. Mog. zulks geraden oordeelen, eene zeer aanzienlijke vermindering kunnen ondergaan, en daardoor aan den, zich met zoo veel kracht uitzettenden, koophandel eene aanmoediging worden gegeven, die ik ſedert lang hartelijk wenſche aan denzelven te kunnen verleenen; ook deswege zal, eerlang aan Uw Ed. Mog. een voorſtel ter bekrachtiging worden ingezonden, terwijl, voor het overige, alle andere bronnen van algemeene welvaart door mij ſteeds zullen worden in het oog gehouden, en het mij een ſtreelend genoegen zal opleveren, ter zijner tijd de noodige hulpmiddelen tot bevordering van derzelver bloei aan Uw Ed. Mog. te kunnen voordragen.

Ook de rentheffers van den Staat zullen een bewijs van het voortdurend belang, dat hun lot mij inboezemt, ontwaren in de ſchikkingen, die beraamd worden, om aan de verbintenisſen bij de wet tot herſtel der nationale ſchuld ten hunne behoeve aangegaan, in eene veel ruimere mate te voldoen, dan de letter dier wet medebrengt.

Moge zich dus al dieper en dieper vestigen en eindelijk onwrikbaar worden het vertrouwen van alle onze

Digitized by Google

landgenooten op dat bestuur, naar hetwelk zich hunne wenschen zoo langen tijd hebben uitgestrekt! en dat niemand hunner, in ondankbaarheid jegens den Almagtigen, alle genotene weldaden, al hetgene voor het vaderland verrigt is, miskenne en minachte, omdat er nog meer te genieten, nog meer te verrigten overig blijft!

Wat mij betreft, Edelmogende Heeren! ik zal in die pligtmatige pogingen voor het algemeen welzijn, aan welken voortaan ieder oogenblik van mijn bestaan toegewijd is, des te ijveriger en geruster volharden, naarmate ik mij zekerder houden mag van de ondersteuning van hen, die het geheele Nederlandsche volk, met welgevallen, als zijne wettige vertegenwoordigers beschouwt.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, omtrent den toestand des Lands.

Na het beantwoorden van deze aanspraak door den Heer *van Lynden van Hoevelaken*, laatst geweest zijnde President der buitengewone vergadering, keerde Z. K. H., als voren uitgeleid en vergezeld, naar het paleis terug. — Tot President der tegenwoordige vergadering werd door den Souvereinen Vorst benoemd de Heer *G. K. van Hogendorp*.

In die zelfde zitting van den 7den November deed de Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken aan de Staten-Generaal het volgende verslag:

EDEL MOGENDE HEEREN!

Met de vereerende taak belast Uw Edel Mog. ter gelegenheid van derzelver eerste gewone Vergadering, een verslag voor te leggen van den staat, waarin het, aan vreemd gezag ontworsteld, Nederland zich thans bij de vervulling van een jaar regerens van onzen geëerbiedigden Vorst bevindt, zal het niet noodig zijn, Uw Ed. Mog. terug te brengen tot die noodlottige tijden, welke den zoo vurig door alle Nederlanders afgesmeekten dag vooraf gingen, waarop het der goddelijke Voorzienigheid behaagde, dit vaderland deszelfs verloren aanwezen terug te geven, en hetzelve wederom in den rang der volken te plaatsen.

Zoo de vergelijking der tegenwoordige omstandigheden met die, waaronder wij eenen tijd lang gezucht hebben, mogt strekken kunnen om het heilrijke der aangebragte

Digitized by Google

verlossing in een helder dagticht te doen te voorschijn komen, de herinnering van deze laatste zoude ongetwijfeld gevoelens opwekken en wonden openen, waarvan de alles slijtende tijd reeds aanvankelijk de genezing heeft voortgebragt. — En waartoe, Edel Mogende Heeren! zoude ook inderdaad die vergelijking noodig zijn, daar het onderscheid tusschen hetgeen wij nog onlangs waren en thans zijn, Uw Edel Mog. die uit alle oorden des lands alhier zijt zamengekomen, overal zoo zigtbaar en zoo tastbaar heeft moeten onder de aandacht komen, dat alle afschetsing ten deze steeds beneden uwe eigen gewaarwording blijven zoude.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Volksgeest.

Ik zal derhalve Uw Edel Mog. aandacht slechts behoeven te vestigen op datgene, hetwelk thans, met betrekking tot de algemeene zoo wel als de bijzondere aangelegenheden des lands, verdient te worden opgemerkt, en wanneer ik dan mijne keuze moet bepalen tot het onderwerp, hetwelk ik, als het ware, op den voorgrond van mijne voordragt plaatsen zal, dan vind ik er geen belangrijker, dan die eendragtige stemming, welke bij alle ingezetenen in alle oorden van Nederland plaats heeft, om zich rondom dat enkel middelpunt te vereenigen, waarvan het gemis in vroegere tijden zoo veel tweedragt, en daardoor zoo veel onheils, heeft te weeg gebragt.

Ja, Edel Mog. Heeren! na de rampen, die wij doorgestaan, na de droevige lessen die wij gehad hebben, is thans het gelukkig tijdstip geboren, dat de natie, trotsch op hare herkregene onafhankelijkheid in den Vorst, dien de Voorzienigheid haar gegeven heeft, haren redder, en in den Regeringsvorm, welke hare belangen regelt, die zeldzame vereeniging van voorvaderlijke instellingen en, op latere ondervinding rustende, beginselen erkent, welke alleen in staat zijn, om haar aanzijn tot dien trap van voorspoed en luister terug te brengen, waarvan eene herleving bijna niet meer mogelijk scheen. Zoo veel rampen moest de Nederlander lijden, om tot zoo veel heils te kunnen worden opgevoerd.

Er mogen er zijn, welke in de heilrijke verandering van omstandigheden niet dat volmaakte gevonden hebben, hetwelk men zich gewoonlijk van alle staatsverwisselingen denkbeeldig voorstelt, ofte voor als nog te leur gesteld zijn in het bekomen van die voordeelen, waarop zij, de

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

een om deze, de andere om geene reden, aanspraak meenen te mogen maken, maar hierin komen zij allen overeen, dat Oranje thans het eenige rustpunt is, waarop zij onder den Goddelijken zegen de toekomst veilig kunnen te gemoet zien.

Getuigen hiervan zoo veele ondubbelzinnige bewijzen van hartelijke verkleefdheid, welke bij elke gelegenheid, als het ware, om strijd worden aan den dag gelegd, en welke door niets kunnen worden geëvenaard, dan door die rusteloozе zorgen, waarmede de Souvereine Vorst, van het eerste oogenblik zijner regering, de belangen zijner onderdanen heeft behartigd, en nog dagelijks blijft behartigen, zoodat bij die gene, welke hem van nabij volgen, wel eens het gevoel van eerbied en bewondering over eene zoo zeldzame opoffering door vrees voor de gevolgen van onafgebrokene inspanning wordt opgewogen.

Koophandel.

En alsnu ter verdere behandeling van mijne taak overgaande, zullen Uw Edel Mog. wel niet anders verwachten, dan dat ik dadelijk derzelver oogen wende naar die belangrijke bron van volks welvaart, welke in dit land als de voornaamste van allen mag beschouwd worden, den Koophandel.

Onder de landen, aan vreemde heerschappij onderworpen, was er voorzeker geen, hetwelk de noodlottige gevolgen van het prohibitief stelsel, dat hun werd opgedrongen, in eene zoo drukkende mate ondervond als Nederland.

In landen, die hunne eigene resources hebben, moge dit systema misschien voor eenen tijd van minder nadeeligen invloed zijn, maar voor een volk, dat voornamelijk door den koophandel moet bestaan, kan hetzelve niet lang zonder eenen geheelen ondergang in werking blijven.

In weerwil nogtans van alle de slagen aan den koophandel toegebragt, in weerwil van de moedeloosheid, tot welke men het scheen te hebben toegelegd de handeldrijvende klasse der ingezetenen, door ongehoorde kwellingen en trouwloosheden, te brengen, heeft de nijvere koopman van het eerste oogenblik, dat de boeijen, waaraan hij gekluisterd lag, verbroken waren, dadelijk het hoofd wederom moedig opgeheven, en met die veerkracht, welke hem steeds eigen was, alle de hem over-

geblevene middelen bij de hand genomen, om door het hervatten zijner afgebrokene betrekkingen, ware het mogelijk, de geledene rampen te herstellen, en alzoo de algemeene welvaart, die met zijnen eigen voorspoed zoo nauw in verband staat, te bevorderen.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Intusschen hebben de omstandigheden nog niet toegelaten, daaraan alle die uitbreiding te geven, waarvoor dezelve, zonder de rampspoedige tijden, die wij beleefd hebben, vatbaar zoude geweest zijn.

De ontzettende vermindering der kapitalen, zoo door de reductie der interessen van de publieke schuld, als door de oorlogsrampen te weeg gebragt, het bijna volslagen gebrek aan bruikbare schepen, de onzekerheid omtrent den staat des handels bij andere volken, en het uit dien hoofde bestaande gevaar, van zich daarmede te diep in te laten; de omstandigheden dier volken zelve, waarvan velen nog aanzienlijke legers op hunnen bodem hebben, en zich daarom nog niet in groote ondernemingen durven begeven; een, door den veranderden loop van zaken oneevenredig geworden, tarief van regten op de voorwerpen van handel, doch waarvan de vermindering niet plotseling geschieden konde; de vertraagde teruggave van het grootste gedeelte onzer Indische bezittingen; eindelijk eene zekere ingebeelde vrees, dat Europa nog niet tot dien staat van rust en vrede is terug gebragt, waarna het zoo aamechtig scheen te hijgen, zijn zoo vele redenen, welke tot nog toe aan de volkomene hervatting der oude handelsbetrekkingen in den weg stonden.

Wanneer men alle deze en meer andere belemmeringen in aanmerking neemt, dan moet het bijna onbegrijpelijk schijnen, hoe de koophandel nu reeds aanvankelijk tot die uitgebreidheid heeft kunnen geraken, en die welvaart onder alle klassen van ingezetenen heeft kunnen verspreiden, waarvan de kenmerken alomme voorhanden zijn. — Hij, die ruim een jaar geleden, eene zoo heilrijke verandering had willen voorspellen, zoude zonder twijfel als een dwaas, die zich door verhitte denkbeelden liet wegslepen, zijn uitgekreten.

Het is zoo, Edel Mog. Heeren! het onmeetbaar verschil, dat er tusschen het verledene en het tegenwoordige bestaat, moet het somtijds twijfelachtig doen voorkomen, of hetgeen wij ondervinden een droom, dan wel eene wezenlijke zaak zij; en is dit nu reeds, bij het bestaan van zoo vele belemmeringen, het geval, hoe gunstig zijn dan niet de uitzigten, welke de toekomst ten deze

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

belooft, wanneer eens alle hinderpalen zullen zijn opgeheven, en de aloude Hollandsche trouw en naauwgezetheid, gelijk voorheen, den Nederlandschen koopman zullen blijven onderscheiden.

Van de middelen, welke tot opbeuring des vervallen handels strekken moesten, oordeelde Z. K. H. dat eene regelmatige bevordering van den omloop van geld als een der gewigtigste moest beschouwd worden.

Het was met dat oogmerk, dat Hoogstdezelve, zoodra de omstandigheden de hervatting der commerciële betrekkingen toelieten, de instelling eener nationale bank binnen de hoofdstad deed tot stand brengen, en zoo deze instelling in de eerste oogenblikken, door hare nieuwheid, niet dien ingang vinden mogt, welken men zich daarvan had voorgesteld, heeft dezelve zich allengskens zoodanig aangeprezen en zoodanig vertrouwen ingeboezemd, dat daaruit reeds de beste gevolgen in den handel ondervonden worden.

De opheffing van een gedeelte der inkomende en uitgaande regten, welke, ten gevolge van de door Uw Edel Mog. bereids goedgekeurde voordragt Zr. K. H., eerlang zal in werking komen, mag ook in het bijzonder gerangschikt worden onder de middelen, welke den weldadigsten invloed op den wederom ontluikenden handel hebben zullen. Maar hetgeen in dit oogenblik vooral van een onberekenbaar belang mag gerekend worden, is de gelegenheid welke aan alle ingezetenen dezer landen gegeven is, om handelsbetrekkingen te openen, waarvan zij in vroegere tijden, uit hoofde der toen aangenomene beginselen, ten eenenmaal verstoken waren, ik bedoel de vaart op de belangrijke bezittingen in Nederlandsch Indiën.

Het is thans geen raadsel meer, of die bezittingen, gelijk in de laatste tijden dat dezelve in onze handen waren, kostbare en bezwarende eigendommen, dan wel rijke vruchten afwerpende panden zijn zullen; hoewel het er verre van daan is, dat men zich zoude moeten laten wegslepen door die schitterende tafereelen, welke sedert eenigen tijd van meer dan eenen kant omtrent de voordeelen van die bezittingen zijn opgehangen, mag men nogtans veilig aannemen, dat dezelve, wanneer alles eenen geregelden loop zal genomen hebben, jaarlijks millioenen schats zullen aanbrengen, welke gevoegd bij de aanzienlijke winsten, die dezen nieuwen tak van handel onder het commerciërend gedeelte, en bij de middelen van bestaan,

Digitized by Google

die dezelve onder alle klassen der ingezetenen zal verspreiden, niet weinig zullen kunnen toebrengen, om met dankbaarheid en vreugde terug te denken op die glorierijke dagen onzer voorvaderen, toen insgelijks, na afschudding van vreemd gezag, die zelfde bezittingen weldra een der meest rijke hulpbronnen van ons herkregen volksbestaan werden.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Veel mag men zich daaromtrent beloven van de welmeenende inzigten en de beproefde trouw van hen, waarop Zr. K. Hs. keuze tot regeling van al, wat daartoe bevorderlijk zijn kan, gevallen is, en welke eerlang hunne gewigtige zending derwaarts zullen ondernemen.

Minder stellig zijn voor als nog de uitzigten, welke omtrent den West-Indischen handel kunnen gegeven worden, daar het nog van nadere onderhandelingen moet afhangen, welke van die koloniën aan ons zullen terug komen; dan, wat ook hiervan zijn moge, men mag in alle gevallen de billijke hoop voeden, dat ook die, welker eigendom ter verkrijging van andere voordeelen mogt worden afgestaan, voor het moederland niet zullen verloren zijn, maar dat integendeel, tot het onderhouden der betrekkingen onzer ingezetenen met hunne aldaar gelegen vaste panden, eene directe vaart van en op die koloniën zal kunnen plaats hebben, en alzoo ook in dit opzigt een niet onverschillig gedeelte der voordeelen, welke te voren bestonden, zal weder keeren.

Zeevaart.

Van den Koophandel in Nederland sprekende, hebbe ik inderdaad ook tevens van de Zeevaart, die daarvan onafscheidelijk is, gewag gemaakt.

In vroegere tijden moge dezelve door den uitgestrekten vrachthandel, die de Nederlandsche bodems schier bij uitsluiting tot vervoerders van den rijkdom aller landen maakte, als eenen geheel op zich zelven staande tak van welvaart hebben kunnen beschouwd worden, de sedert eenen geruimen tijd meer en meer toegenomen handelzucht van andere volkeren, die thans meest allen met hunne eigene schepen handel drijven, doen niet zonder grond de vrees ontstaan, dat deze zoo belangrijke bron van Nederlands voormalige grootheid bezwaarlijk wederom als van ouds vloeijen zal.

Duiden wij het intusschen aan die volken niet ten kwade, Edel Mog. Heeren! dat zij zich ook in dit opzigt,

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

zoo veel mogelijk, zoeken onafhankelijk te maken; dat wij daarin liever derzelver voorbeeld volgen, en aan de overige takken van ons bestaan die opbeuring en uitbreiding trachten te geven, waarvoor dezelven vatbaar zijn, en op onze beurt zorg dragen, dat hunne vorderingen zoo min mogelijk ten onzen koste uitloopen.

Fabrieken en Trafieken.

De Fabrieken, die weleer zoo bloeijende tak van welvaren, verdienen te dien opzigte de bijzondere oplettendheid van het Gouvernement. — Het is een ten eenemaal verkeerd denkbeeld, dat koophandel en fabrieken elkanderen vijandig zijn, en de zorg voor de laatste aan de uitbreiding der eerste nadeel toebrengt. De ondervinding van vroegere tijden toont integendeel overtuigend aan, dat niet alleen de bloei van beide kan gepaard gaan, maar zelfs dat juist in die tijden, toen dit land, om zoo te zeggen, de stapelplaats der produkten van het Noorden en Zuiden was, en alzoo de handel deszelfs grootste schatten aanbragt, de fabrieken tot den hoogsten trap van grootheid geklommen waren.

Verschillende omstandigheden hebben eenen nadeeligen invloed op derzelver bestaan gehad. Behalve de algemeene stremming des handels, behalve het aangenomen systema van het Fransch Gouvernement, om al wat voor algemeene behoefte vereischt werd, bij voorkeur uit de Fransche fabrieken aan te schaffen, hebben ook de vorderingen van andere volken op dit stuk, en in het bijzonder het aanwenden der kunsten en wetenschappen op het fabriekwezen, niet weinig tot verachtering onzer inlandsche fabrieken toegebragt. Alle deze belemmeringen hebben, wel is waar, thans opgehouden, en het in ons land toenemend gebruik der werktuigen, waarvan anderen zich in sommige fabrieken bedienen, geeft alle hoop, dat wij op den duur van dien kant niet zullen behoeven toe te geven; maar hiermede zal op verre na niet aan den eisch voldaan zijn.

Onder de middelen, welke tot opbeuring van fabrieken en trafieken moeten dienstig zijn, behooren zekerlijk de remissiën van 's lands impositiën niet te worden uit het oog verloren.

Bij bekrompene beginselen van staatshuishoudkunde moge zulks als een verlies voor 's lands schatkist beschouwd worden: een verlicht bestuur, hetwelk de zaken in het

groot beziet, zal zich overtuigd houden, dat dit schijnbaar verlies door het verschaffen van middelen van bestaan aan duizenden en den betooverenden invloed der daaruit voortspruitende circulatie, in verdubbelde mate aan 's lands schatkist zal vergoed worden.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Het was daarom, dat het Gouvernement reeds spoedig bedacht was, om op het stuk der remissiën wederom tot het verlaten voetspoor terug te keeren, en overzulks provisioneel en in afwachting van meerdere schikkingen, verscheidene bepalingen te dien opzigte, tot aanmoediging van fabrieken en trafieken, vast te stellen, welke dan ook, gevoegd bij de verdere gunstige omstandigheden, daarop bereids den weldadigsten invloed gehad hebben, zoodat reeds hier en daar, door de meer dan gewone verzendingen, het gewenschte verschijnsel van tekortschieting der noodige handen zich begint te doen gevoelen.

Intusschen mag ik Uw Edel Mog. niet verbergen, dat er zich onder dezelven bevinden, die het hoogst bezwaarlijk zijn zal van het diep verval, waarin dezelven geraakt zijn, wederom op te beuren. Inzonderheid is zulks het geval ten aanzien der lakenfabrieken, welke hier te lande, niet alleen ten gevolge der rampspoedige tijden, die wij beleefd hebben, maar door andere steeds voortdurende en geheel op zich zelve staande redenen, meer dan eenige andere, geleden hebben.

Het is daarom, dat Z. K. H., niets onbeproefd willende laten, om daaraan te gemoet te komen, als het eerste middel tot bereiking van dit oogmerk, een opzettelijk onderzoek heeft bevolen, of en in hoe verre alsnog zouden kunnen in werking gebragt worden die bepalingen, welke in den jare 1803, na herhaalde overweging van gecommitteerden uit den koophandel en uit het fabriekwezen, zijn voorgesteld geworden, en inzonderheid op het gebruik van inlandsche stoffen bij al, wat van Gouvernementswege bekostigd wordt, en het verleenen van premiën nederkomen.

Zoo er intusschen een eenige tak van welvaart is, tot welks bevordering de natie zelve, onafhankelijk van alle bepalingen van het Gouvernement, kan medewerken, dan is het zekerlijk deze. Een manmoedig en vaderlandsch besluit, om in de behoeften van zich en de zijnen bij voorkeur door voortbrengselen van eigen volksvlijt te voorzien, zal meer afdoen dan alle middelen, welke onder het bereik van het oppergezag moeten geacht worden.

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Groote en kleine Visscherij.

De groote Visscherij, die zoo hoog geroemde bron van Hollands rijkdom, welke gedurende eene reeks van jaren met zoo vele moeijelijkheden te worstelen had, mogt thans, van alle belemmeringen ontheven, wederom haren vrijen loop hernemen.

Honderd en tien haringbuizen, dit jaar uitgeloopen, evenaren bijna het getal, dat in de bloeijendste tijden der republiek werd uitgeklaard; en, offschoon de ruimte der vangst aan dat getal ditmaal niet evenredig was, mag zulks veeleer als een voordeel, dan als een tegenspoed beschouwd worden, daar de reederijen door de nog maar aanvankelijk herstelde betrekkingen met andere volken, zich nog niet dat buitenlandsch vertier bezorgen konden, hetwelk de verzendingen van vroegere tijden medebragten, en uit dien hoofde een al te groote voorraad de prijzen tot zulk eene laagte zouden hebben doen dalen, dat daaruit, in plaats van winst, niet dan schade zoude zijn te waehten geweest.

Aangenaam zoude het mij zijn, Uw Edel Mog. omtrent de kleine even gunstige berigten als omtrent de groote visscherij te mogen mededeelen; dan de zware verliezen daarop in vroegere tijden door de deelnemers geleden, gevoegd bij de volstrekte ontstentenis van schepen, te dien einde ingerigt, hebben tot nog toe den ondernemenden geest onzer natie op dat stuk terug gehouden. Het is echter te voorzien, dat de nieuwe weg, die zich in dit opzigt heeft geopend en thans ook in den zuidelijken oceaan gemakkelijk doet vinden, hetgeen te voren niet dan met de grootste moeijelijkheid en gevaar alleen bij den barren noordpool moest gezocht worden, ook weldra tot het nemen van proeven ten deze zal aanleiding geven.

Landbouw.

Van alle de bronnen van welvaart is er geene, welke de heillooze gevolgen der tijden, die wij beleefd hebben, zoo weinig ondervonden heeft, ja veeleer gezegd kan worden allengskens tot eenen meer en meer bloeijenden staat gebragt te zijn, als de Landbouw.

Hetgene onze voorvaderen zich te dien opzigte nimmer konden voorstellen, daarover mag de Nederlander zich thans met een even zoo bemoedigend als vereerend denkbeeld verblijden, van alle zijne behoeften des noods in zijnen eigenen boezem te kunnen vinden, en van de vernederende af-

afhankelijkheid, waarin hij op dat ſtuk van andere volken was, ontſlagen te zijn. — Hiertoe hebben niet weinig toegebragt de vrijdommen, welke, voor de vereeniging met Frankrijk, aan de bebouwing van woeste gronden verbonden waren, en het is uit dien hoofde, dat Z. K. H. het reeds tot een punt van overweging heeft doen maken, of en in hoe verre het, op dat ſtuk alstoen aangenomen, beginſel, thans wederom zoude behooren ingevoerd, en welke vrijdommen in dit geval, naar het tegenwoordig financie-ſtelſel, zouden kunnen toegeſtaan worden.

Verſlag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandſche zaken, omtrent den toeſtand des Lands.

De ruime oogst van het vorige jaar heeft in het bijzonder die heilrijke gevolgen gehad, dat, toen talrijke legerbenden tot onze verlosſing aanrukten en op onzen bodem moesten gevoed worden, de oorden, waaraan zulks te beurt viel, zich wel eens eenen korten tijd in verlegenheid bevonden, maar dat over het algemeen Nederland zich in den overvloed mogt blijven verheugen.

De afgeloopene inzameling van den laatſten oogst heeft wederom de gunstigſte vooruitzigten op de voortduring van onzen overvloed mogen opleveren, daar geene der rampen, welke gewoonelijk den uitſlag daarvan tot op het laatſte oogenblik onzeker maken, de verwachting van den landman dit jaar heeft te leur geſteld. Watersnooden en doorbraken hebben, wel is waar, in den laatſten winter op ſommige plaatſen treurige tooneelen aangerigt, en aan den landman wezenlijke ſchaden toegebragt; maar deze ſchaden zijn van den landbouw geheel afgeſcheiden, en hoewel de omſtandigheden niet hebben toegelaten, dezelve geheel te herſtellen, is daarin nogtans op meer dan eene wijze te gemoet gekomen. Behalve de toelage, welke het gevoelig hart van den Vorst hier en daar aan de genen, welke het meest door die rampen geleden hadden, deed uitkeeren, zijn dezen onbegrijpelijk veel verſchuldigd aan de trouwhartige zorgen van die edelmoedige menſchenvrienden, welke zich te Amſterdam en elders met de verzachting van het lot der zoodanigen en van hen, die door de gevolgen des oorlogs gedrukt waren, hebben bezig gehouden.

Na deze korte afwijking nog een oogenblik tot den landbouw terug komende, mag ik niet voorbij Uw Edel Mog. als eene proef van het belang, hetwelk in dit vak geſteld wordt, te doen opmerken die zeldzame verzameling van landbouwkundige werktuigen, welke in de hoofdſtad ſedert eenigen tijd is opgerigt, en door voortduren-

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

de uitbreiding meer en meer tot volledigheid gebragt wordt.

Deze verzameling, welke, zoo veel mij bekend is, althans tot die volledigheid, in geen ander land bestaat, kan niet anders dan tot verdere ontwikkeling van landbouwkundige denkbeelden strekken, en daardoor den gunstigsten invloed op de bevordering van den landbouw zelven hebben.

Veeteelt.

Gelijk de Landbouw, zoo is ook de Veeteelt dit jaar niet onvoorspoedig geweest. Het verbod van uitvoer van ons voornaamst inlandsch produkt naar buiten 's lands, had daarop in de laatste jaren eenen nadeeligen invloed gehad, en bragt, ten gevolge eener verminderde belangstelling, te weeg, dat duizend stuks minder dan te voren op onze weiden graasden, en het is welligt aan deze omstandigheid, gevoegd bij den minderen voorraad, welke dit jaar door het laat zenden van het rundvee in de weiden heeft opgeleverd, meer dan aan den sterken uitvoer zelven toe te schrijven, dat dit produkt thans tot zulke onmatige prijzen gerezen is.

De runderpest, die zich in de maand December des afgeloopen jaars in Gelderland te Dinxperlo openbaarde, en daarna in de gemeente Utrecht met de grootste woede is uitgebarsten, dreigde wel, uit dat middenpunt zich over geheel Nederland te verspreiden, en alle hoop op spoedig herstel van het verbroken evenwigt tusschen vee en landerijen te verijdelen, maar de door het Gouvernement genomene maatregelen, die op eene boven allen lof verhevene wijze door de over dat distrikt gestelde commissie van landbouw zijn ondersteund geweest, hebben, onder den Goddelijken zegen, die gewenschte uitwerking gehad, dat het eenige redmiddel tot stuiting dier woedende plaag, het dooden van het zieke of verdachte vee, zich tot 280 stuks boven de 50, die door ziekte zelve zijn omgekomen, heeft mogen bepalen.

Meer dan eens, ja zelfs in de laatste tijden, heeft zich nogtans de vrees voor eene uitbarsting op andere plaatsen verlevendigd, en hoewel het tot hiertoe bij den schijn gebleven is, durf ik het evenwel nog niet volkomen zeker houden, dat alle grond tot ongerustheid ten eenemaal is verdweenen.

De Paardenfokkerij wordt met ijver voortgezet en belooft gunstige gevolgen. De premiën tot aanmoediging hebben de plaats vervangen van het kostbaar etablissement

Digitized by Google

dat te Borculo in Gelderland bestond, waarvan Z. K. H. met regt oordeelde dat het nut te duur moest betaald worden.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Ook ten aanzien der paarden is men dit jaar meer dan eens niet zonder vrees voor ziekte geweest, doch het is bij de uitkomst gebleken, dat slecht voedsel en zware legerdiensten de voorname oorzaak der meer dan gewoone sterfte onder dezelve waren.

Eene groote geruststelling voor hen, die de geduchte ramp der veeziekte treft, is gelegen in het sedert eenige jaren opgerigt fonds, hetwelk door alle de genen, die rundvee bezitten, jaarlijks wordt aangebragt, maar waarvan de ingekomene gelden door het laatste bestuur tot andere, daaraan geheel vreemde, einden gebruikt waren. Door deze geringe bijdrage, welke thans hare oorspronkelijke bestemming heeft térug bekomen, is hij, op wien de slagen nederkomen, gewaarborgd, om uit eigen middelen, zonder bezwaar van 's lands schatkist, schadeloosstelling voor geledene verliezen te bekomen.

Rekenkamer, Muntkamer en Hooge Militaire Vierschaar.

Na Uw Edel Mog. dit overzigt over den staat der bronnen van ons bestaan, en hetgeen daartoe betrekkelijk is, te hebben gegeven, ga ik nu over, om derzelver aandacht te vestigen op de inrigtingen van verschillenden aard, welke tot optrekking van ons staatsgebouw noodig waren, en die allen of reeds ten volle tot stand gebragt, of op dit oogenblik een onderwerp der zorgen van den Souvereinen Vorst uitmaken.

Zoodra voor de zoo noodige waarborging der deugdelijkheid van 's lands uitgaven en de getrouwe behandeling van het Muntwezen, mitsgaders voor de regtspleging in Militaire zaken, bij de door Uw Edel Mog. gearresteerde instructiën was gezorgd, is vervolgens aan die gewigtige verordeningen, door de benoeming en bijeenkomst der collegiën tot de uitvoering daarvan noodig, derzelver volle beslag gegeven.

Provinciale Regering.

De zamenstelling der provinciale Staten, een der drie voorname grondslagen van Neerlands staatsgebouw, bleef na de vestiging der twee anderen, de opdragt namelijk van het souverein gezag en de instelling der vergadering van Uw Edel Mog., eenigen tijd onvoltooid.

Verschillende omstandigheden hebben tot vertraging dier zamenstelling toegebragt; dan sedert eenige weken

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

is ook deze geheele zaak tot die rijpheid gekomen, dat de gemelde Vergaderingen niet alleen reeds zijn bijeen geweest, maar dat ook bereids in alle de provinciën die vaste collegiën uit hun midden werkzaam zijn, welke naar aanleiding der Grondwet tot het beleid van zaken vermogten benoemd te worden.

Door deze instelling van het provinciaal gezag zijn de ingezetenen op nieuw in de gelegenheid gesteld, om over hunne huishoudelijke en bijzondere belangen in de nabijheid voorziening te vinden, en zullen den zegen der jongste staatshervorming in des te ruimer mate genieten, naar gelang het onmiddelijk over hen gesteld bestuur in al deszelfs besluiten en verrigtingen dien met ernst gepaarden zachten geest eener vaderlijke regering herneemt, welke zoo bijzonder voor dezen landaard geschikt is, en zonder welken deszelfs geluk steeds onvolmaakt zijn zoude.

Het strekt mij tot genoegen, Uw Edel Mog. bij deze gelegenheid te mogen doen opmerken, dat ook de instelling der Commissarissen van den Souvereinen Vorst in de provinciën, volkomen aan het gewigtig doel beantwoordt, hetwelk men zich daarvan had voorgesteld. Het was belangrijk derzelver benoeming aan die der Staten eenigen tijd te doen vooraf gaan, ten einde zich inmiddels met alle de aangelegenheden hunner provinciën bekend te maken, en alzoo niet alleen in staat te zijn, die vergadering in alle voorkomende zaken voor te lichten, maar ook om tevens den weg te leren kennen, langs welken te gelijk een vrije loop aan het provinciaal gezag gegeven, en tevens alle botsing met het algemeen bestuur zoude kunnen worden voorgekomen.

Als een der eerste gevolgen van de benoeming der Staten wordt nu ook eerlang de regeling der plaatselijke administratiën te gemoet gezien; ten einde zulks zoo veel mogelijk te bevorderen, waren de commissiën, welke met het ontwerpen der stedelijke reglementen volgens de grondwet moesten belast worden, bereids eenigen tijd voor de zamenkomst der Staten benoemd, en hebben hunnen arbeid reeds aan die vergaderingen ter overweging toegezonden, zoodat welligt nog in den loop van dit jaar dat gedeelte der grondwet zal ingevoerd, en daardoor de laatste hand aan het binnenlandsch bestuur gelegd zijn.

Godsdienst.

De bevordering van den Godsdienst, den eenigen vasten steun van alle Staten, vestigde, zoo wel voor als

na de aanneming der grondwet, de bijzondere aandacht van den Souverein. Was dezelve, in de laatste jaren, een spel der staatkunde geworden, thans mogen wij ons verblijden met het bemoedigend vooruitzigt, dat door het voorbeeld van Vorst en regenten die ware godsdienstige geest, welke onze voorvaderen zoo zeer bezielde, wederom zal worden opgewekt en levendig gehouden.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Daartoe moest, onder anderen, strekken het verbieden van al, wat storing aan de viering van den dag des Heeren kon toebrengen; zoo wel als de herstelling dier plegtige dank- en bededagen, welke zoo juist geschikt zijn om godsdienstigen ijver en vaderlandsliefde te vereenigen. Het is er intusschen nog verre van daan, dat eerbied voor den Godsdienst en belangstelling in deszelfs openbare uitoefening alomme reeds de plaats zouden hebben ingenomen van die onverschilligheid, welker verhaaste toeneming een der treurigste gevolgen der vreemde overheersching was.

Er is nogtans alle reden, om zich te dien opzigte eene betere toekomst te beloven, en hiertoe meene ik geenen geringen grond te vinden in dien vurigen ijver, welke zich in alle oorden van Nederland openbaart, om genootschappen op te rigten tot algemeenmaking der kennisse van dat Goddelijk boek, hetwelk als de eenige bron van alle tijdelijk zoo wel als eeuwig geluk mag beschouwd worden.

De bezoldiging der Leeraars van den Godsdienst, waarmede de Godsdienst zelf in een zoo onmiddellijk verband staat, heeft bereids dien geregelden loop gekregen, welke door de voorschriften van de grondwet, in overeenstemming met de reeds vroeger genomene besluiten van Z. K. H., is aangewezen.

De Hervormde kerk ontvangt, op vaste tijden, de betalingen, waarvan het meer dan twee eeuwen gevestigd genot haar verzekerd is. Niet minder zorgvuldig geschiedt ook aan de andere gezindheden de voldoening van die toelagen, waarin zij door de grondwet bevestigd zijn; terwijl ook aan de aanvragen van de zoodanigen, welke geene of geen toereikende toelagen uit 's lands kasse genoten, aanvankelijk in die billijke mate is voldaan geworden, welke de ter tafel van Uw Edel Mog. gebragte staat van uitgaven voor dit loopende jaar mede brengt.

Alle deze, met zoo veel wijsheid bij de grondwet vastgestelde maatregelen, kunnen niet nalaten de vrucht-

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

baarste gevolgen te hebben, om eendragt onder de verschillende gezindheden te bevorderen, en aan dezelve als zoodanig gelijke belangstelling in het heil van den staat in te boezemen.

Justitie-wezen.

De regeling van het Justitie-wezen, welke eene der voornaamste zorgen van een wel ingerigt Gouvernement zijn moet, is door den Vorst aan eene commissie van mannen opgedragen, wier ijver en kundigheden den waarborg van, en gelukkigen uitslag hunner werkzaamheden uitmaken.

Is er een der overblijfsselen van het laatste bestuur, hetwelk voor de zeden en behoeften van dit land ongeschikt mag gehouden worden, het zijn ongetwijfeld de voorschriften en instellingen, waarna het regterlijk gezag wordt uitgeoefend.

Wenschelijk is het, derhalve, dat dezelve weldra door andere, meer naar onzen landaard geschikte, verordeningen mogen worden vervangen; dan, het hooge belang der zake en het algemeen verlangen, om eens eindelijk een bestendig en naar de behoefte van den tijd berekend stelsel gevestigd te zien, maakt het verkiesselijk in dezen niet met overijling te werk te gaan, maar het begonnen werk liever iets later te voltooijen, dan hetzelve niet tot die volkomenheid te brengen, waarvoor de onderscheidene proeven van wetgeving, die de ondervinding heeft opgeleverd, hetzelve vatbaar maken.

Gevangenissen.

De gevangenissen, welker doelmatige inrigting met zoo veel regt de aandacht der regering waardig mag gekeurd worden, hebben reeds de gedaante van dood en wanhoop afgelegd, welke de onmenschelijke spaarzaamheid van een onmededogend bestuur, gevoegd bij de verregaande zorgloosheid voor het lot der ongelukkige slagtoffers hunner onberadene aanranding der wetten van de maatschappij daaraan gegeven had; en hoewel derzelver inrigting nog niet overal op die vaste bepalingen rust, welke, om menschelijkheid met spaarzaamheid te paren, vereischt wordt, mag men nogtans van de welmeenende pogingen der genen, welke de zorg derzelve overal zoo belangloos op zich genomen hebben, billijk verwachten, dat ook dit oogmerk niet onbereikt zal blijven.

Armbestuur.

Als voorwerpen, waarop de aandacht van Uw Edel

Mog. in het bijzonder moest gevestigd worden, heeft de grondwet het openbaar onderwijs en het armbestuur opgenoemd.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

De onverzienbare menigte van zaken, welke bij alle staatshervormingen, en inzonderheid bij het herstel van een volk, dat zijn bestaan verloren had, te vereffenen zijn, heeft niet toegelaten zich met het laatste, hetwelk als een geheel nieuw stuk van algemeen bestuur mag worden aangemerkt, zoodanig als het hooge belang der zaak vorderd, bezig te houden.

Evenwel is men ook ten deze niet geheel zonder werkzaamheid geweest, daar eene commissie van ervarene mannen, die zich te Amsterdam reeds sedert eenigen tijd met de opsporing en voordragt der middelen tot verligting der Godshuizen bezig hield, en waaraan Z. K. H. op nieuw die zorge heeft opgedragen, zich deze benoeming dadelijk heeft laten welgevallen, en met de voortzetting harer belangrijke werkzaamheden onafgebroken bezig is. Maar de vaderlijke bezorgdheid van den Vorst voor het lot der armen in het algemeen en de belangen der godshuizen in het bijzonder, heeft zich daarbij niet bepaald. Hoogstdezelve heeft daartoe ook vooral willen dienstbaar maken eene bijzondere inrigting, welke ter opvoeding van armen kinderen op het eiland Fijenoord bij Rotterdam bestaat, door aan deze inrigting, waaromtrent zeer gunstige berigten waren ingekomen, bescherming en onderstand te verleenen, en de aandacht der zoo even gemelde commissie opzettelijk te vestigen op de middelen, waardoor aan dezelve alle die uitbreiding, welke de aard der zaak toelaat, zoude kunnen gegeven worden.

Eindelijk heeft ook nog Z. K. H. het voornemen, om in die gedeelten van Nederland, welke reeds vroeger dan de vorige met Frankrijk zijn vereenigd geweest, en waarin de oude Hollandsche inrigtingen van het armbestuur geheel voor andere, allezins doelmatige, had moeten plaats maken, deze laatste wederom door de vorige met bijvoeging van eenige verbeteringen te doen vervangen, en bijaldien de uitkomst daaromtrent aan de verwachting beantwoordt, zal het niet moeijelijk zijn die verbeterde wijze van bestuur in dit vak algemeen te maken.

Hooger Onderwijs.

Het hooger onderwijs, offchoon in deze landen voorheen met roem gevestigd, zoodat er misschien geen land is, hetwelke aan zijne hooge scholen, in evenredig-

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, omtrent den toestand des Lands.

heid tot andere, meer groote mannen verschuldigd is, had nogtans, om met de inrigtingen op dat stuk elders aanwezig niet achterlijk te worden, hervorming noodig. Het ontwerp daartoe is geheel afgewerkt en in staat om in uitvoering gebragt te worden, zoodat er alle hoop is, om onze hooge scholen eens wederom tot dien trap van luister en roem te zien terug gebragt, die weleer jonge lieden uit alle landen van Europa herwaarts deed henen vloeijen, en waarop de vaderlandsliefde, ijver en bekwaamheid der genen, waaraan de eervolle taak van het onderwijs aldaar is opgedragen, een zoo gegrond uitzigt geven.

Middelbaar Onderwijs.

Het middelbaar onderwijs, daar onder ook de Latijnsche scholen begrepen, was reeds sedert eenen geruimen tijd verre af van dien staat, waarin het behoorde te zijn. Welligt hebben de omstandigheden der laatste jaren, waarin het bijna onvermijdelijk scheen de vruchten van ouderlijke zorg vroeg of laat door bloed en tranen te zien weggespoeld, niet weinig tot deszelfs toenemend verval en verwaarloozing bijgebragt; maar hetgeen vooral den nadeeligsten invloed op den staat van het middelbaar, zoo wel als van alle ander onderwijs gehad heeft, zijn die drukkende zoogenaamde universitaire heffingen, die, in weerwil der gematigdheid, waarmede dit werk door den Inspecteur-Generaal der universiteit hier te lande behandeld is, vroeg of laat den doodsteek aan alle verlichting geven moesten, en ons allengskens zouden hebben terug gebragt tot dien staat van domheid en barbaarschheid, welke zoo bij uitstek dienstig is om het gevoel der onderdrukking minder ondragelijk te maken. Uw Edel Mog. zullen derhalve ligt bezeffen kunnen het onaangename dat er voor den Vorst in gelegen is, onder de in te vorderen achterstanden ook nog een gedeelte der zoo even genoemde heffing, die indedaad niet anders dan eene geforceerde belasting op het lager en middelbaar, tot betaling van het hooger onderwijs was, te vinden.

Om de Latijnsche Scholen, die, offschoon deze heffing ook door dezelve moest worden opgebragt, geene uitbetaling hoe genaamd van 's lands wege ontvingen, eenigermate op te beuren, en voor een geheel verval te bewaren, zijn de vroegere subsidiën wederom aan die, welke daarvan te voren het genot hadden, toegestaan en hebben alzoo de plaats vervangen van die onbeduidende gemeentelijke toelagen, welke daaraan, gedurende de laatst

Digitized by Google

voorgaande jaren, verleend werden. Derzelver verbetering is ook door de Commisſie voor het openbaar onderwijs tot een onderwerp harer zorgen gemaakt, en het is te hopen, dat de welmeenende inzigten dezer commisſie door de ondervinding blijken zullen, naar de behoeften der gemelde Scholen berekend te zijn geweest.

Verſlag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandſche zaken, omtrent den toeſtand des Lands.

Lager onderwijs.

Het lager onderwijs heeft minder, dan het hooge en middelbare, de gevolgen der omſtandigheden ondervonden. — Welligt mag zulks ten deele aan het volledige der inrigtingen, welke op dat ſtuk, ſedert omtrent tien jaren, hier te lande beſtaan hebben, en uit dien hoofde door Z. K. H. reeds kort na deszelfs komst tot de regering ten volle bekragtigd zijn, ten deele aan den volhardenden ijver van vele opzigters der ſcholen, worden toegeſcheven.

De verbeteringen, welke op dat ſtuk zijn ingevoerd en door den uitlander, zoo wel als inlander toegejuicht, hebben, in den beginne, door eenen te ver gedreven ijver tegen al, wat van het voorvaderlijke afwijkt, eenen grooten tegenſtand ondervonden, maar allengskens is men daarvan terug gekomen en overtuigd geworden, dat de vorige inrigtingen, in dezen, hoogst gebrekkig waren.

Verre zij het van mij, door deze aanmerking de nagedachtenis van onze voorvaderen te willen beledigen; dan, terwijl wij op hunne wijsheid ſtaren, mogen wij het oog niet voor alle nieuw licht ſluiten, maar moeten daar, waar verbetering te vinden is, verbetering zoeken.

Het zal, misſchien niet ondoelmatig zijn, Uw Ed. Mog. bij deze eene bijzonderheid te doen opmerken, die weinig ſchijnt bekend te zijn, en nogthans oplettendheid verdient, dat namelijk juist ter zelfder tijd, toen de verordeningen van het lager ſchoolwezen hier te lande werden ingevoerd, onze tegenwoordige Souverein, als Vorst van Corvey en Fulda, niet alleen dezelfde inrigtingen in zijne Staten tot ſtand bragt, maar daaraan zelfs eene nog verdere uitbreiding gaf, door niet alleen het onderwijs als eene verpligting aan de ouders op te leggen, maar ook, ten einde aan niemand eenig voorwendſel, om zich daaraan te onttrekken, zoude overblijven, eene vaste en aan de moeijelijke zorgen van het onderwijs geëvenredigde, betaling te beramen.

Offchoon nu alle inrigtingen niet voor alle volken, om derzelver verſchillenden landaard en gewoonten, even ge-

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

schikt kunnen geacht worden, en het, uit dien hoofde, welligt in dit land minder doelmatig mogen schijnen, vaste fondsen, waarvan de last op de geheele gemeente nederkomt, de plaats te doen vervangen van die belooningen, welke anders door hen, die bij het onderwijs een meer onmiddellijk belang hebben, gegeven worden, heeft Z. K. H. het nogthans wel der moeite waardig geoordeeld, dit belangrijk stuk aan een opzettelijk onderzoek te doen onderwerpen.

Eene vergadering van afgevaardigden der onderscheiden commissiën van onderwijs is daartoe binnen deze residentie werkzaam geweest, en hoewel de wijze, waarop het voorname oogmerk in dezen, het verzekeren namelijk van eene billijke belooning aan de onderwijzers, en de verbetering der schoolgebouwen, bereikt kan worden, nog onzeker is, zoo is er alle reden om te denken, dat die werkzaamheden den grond tot een aanneemlijk, en met de denkwijze en behoefte van onzen landaard overeenkomstig stelsel aanleiding zullen gegeven hebben.

Intusschen heeft de hervatting der betalingen, welke te voren aan een aantal onderwijzers, mitsgaders aan hen, die met het opzigt van het onderwijs belast zijn, plagten te geschieden, maar, gedurende het laatste bestuur, zoo wederregtelijk waren ingehouden, den neergeslagen moed bij allen reeds aanvankelijk wederom opgebeurd, en aan het lager schoolwezen dien geregelden loop terug gegeven, welke een zoo wezenlijk volksbelang tot eene der eerste bemoeijenissen van een verlicht en vaderlandsch bestuur behoort te maken.

Instituut van Doofstommen.

Billijk zoude het mij tot verwijt gerekend worden, indien ik het, ter gelegenheid van het onderwijs, mij niet tot eenen pligt maakte, die belangvolle, en het hoofd zoo wel als het hart des stichters zoo zeer vereerende instelling te gewagen, welke in navolging van die, welke te Parijs bestaat, ook hier te land binnen de stad Groningen, tot te gemoetkoming aan het gemis van twee zulke edele begaafdheden als gehoor en spraak is opgerigt. Met regt mag Nederland op den trap van voltmaaktheid roemen, waartoe de onvermoeide zorgen van hem, die het onderwijs aldaar van den beginne af aan heeft bestuurd, deze inrigting gebragt heeft, en het is niet te veel gezegd, wanneer ik beweren durve, dat dezelve alle dergelijke, welke elders bestaan, zoo niet overtreft, ten minste evenaart. Zoo de onverschil-

Digitized by Google

ligheid, welke bij onze landgenooten, sedert eenigen tijd omtrent de instandhouding van alle dergelijke ondernemingen bestond, eene aanmerkelijke vermindering op de daartoe noodige bijdragen heeft te weeg gebragt, geeft de vernieuwde zucht, om daaraan op voorbeeld van den Vorst en het geheele Vorstelijk Huis wederom als van ouds deel te nemen, alle hoop, dat men nimmer wederom, uit bekrompenheid van middelen, verpligt zal zijn, om, wie het ook zij dier ongelukkigen, welke aldaar den weg tot verzachting van hun lot verlangen te leeren kennen, af te wijzen. De voorziening in eene behoefte, welke tot hiertoe onvervuld was, doch waaraan nu onlangs, door de weldadige zorg onzer geliefde Vorstin is voldaan geworden, de toevoeging namelijk van eenen doofstommen onderwijzer heeft het zegel gedrukt op het belang, hetwelk deze instelling aan ieder menschenvriend behoort in te boezemen.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Instituut van Wetenschappen en Schoone Kunsten.

Het naauw verband van het onderwijs met de daaruit voortkomende beschaving brengt mij als het ware van zelve tot vermelding van het instituut van wetenschappen, letteren en schoone kunsten, dat sedert eenige jaren tot uitbreiding en bevordering daarvan in de hoofdstad is opgerigt, en door Z. K. H. allezins waardig geoordeeld, om ter bereiking van een zoo verheven doel te worden aangehouden. De diensten, bereids door deze maatschappij bewezen, in het onderzoek van verscheidene zaken, aan haar door het algemeen bestuur opgedragen, en de reeds bekende vruchten van haren arbeid, waarvan het gewoon jaarlijksch verslag onlangs aan Z. K. H. is geschied, stellen het buiten twijfel, dat de verwachting van den Vorst ook ten deze niet zal te leur gesteld worden.

Het vak der schoone kunsten, waarvan de beoefening eenen tijd lang van onzen bodem geweken scheen, verdient thans in het bijzonder te worden opgemerkt.

De tentoonstellingen, welke sedert weinige jaren, zijn ingevoerd, hebben onder den kunstenaar eenen naijver te weeg gebragt, waarvan de beste gevolgen worden te gemoet gezien.

In het bijzonder heeft de schilderkunst van jaar tot jaar zulke vorderingen gemaakt, dat, bijaldien zulks op dien voet blijft voortgaan, de tijden der beroemde Vlaamsche school welligt nog in onze dagen zullen komen te

Digitized by Google

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

herleven. Het belang, dat Z. K. H. getoond heeft in dat aangelegen vak van beschaving te stellen, zal ongetwijfeld aan den lust en ijver van hen, die hetzelve beoefenen, nieuw voedsel geven.

Gezondheids-verordeningen.

Bij alle zorgen voor de verstandelijke, en verdere beschaving des volks werd ook hetgeen op deszelfs gezondheid invloed hebben kan niet uit het oog verloren.

De belangrijke vraag, of het raadzaam zij, het afschaffen der begraving in de kerken, hetwelk, in de laatste jaren, op sommige plaatsen is doorgezet, te handhaven, is reeds vroeg in den loop van dit jaar tot een punt van overweging gemaakt en zal het onderwerp der beraadslagingen moeten uitmaken van eene vergadering, uit leden der voor eenigen tijd herstelde commissiën van geneeskundig toevoorzigt zamengesteld, en welke binnen kort staat bijeen geroepen te worden.

De koepok-inënting, waarvan de bevordering niet genoeg kan worden aangemoedigd, was, sedert eenigen tijd, offschoon niet geheel in onbruik, nogthans zeer verwaarloosd. De verordeningen op dat stuk in vroegere jaren uitgevaardigd, maar die bij velen niet meer van kracht geoordeeld werden, zijn, sedert Uw Ed. Mog. laatste bijeenkomst, wederom in werking gebragt, en het is te hopen, dat, ten gevolge daarvan, en van de verdere maatregelen, die tot bereiking van het voorgestelde oogmerk plaatselijk kunnen genomen worden, eens de tijd zal aanwezig zijn, dat dit onschatbaar geschenk des hemels, met ter zijde stelling van alle vooringenomenheid, het middel zal geweest zijn, om die schrikkelijke, en den mensch zoo zeer misvormende ziekte, tot welker wering hetzelve strekken moet, van den aardbodem uit te roeijen.

De aanstekende ziekten, welke gedurende den loop van dit jaar in meer dan één werelddeel geheerscht hebben, doch thans eenigermate schijnen afgenomen te zijn, hebben tot waarschuwing gestrekt, om hier te lande, zoo door het in gereedheid houden der zoo wel aangelegde quarantaineplaatsen op de eilanden Wieringen en de tien Gemeten, als anderzins, alle die voorzorgen te nemen, waartoe menschelijke magt zich in staat bevindt, en, offschoon zich ook in plaatsen van Nederland besmettelijke ziekten geopenbaard hebben, zijn nogtans de berigten op dat stuk, sedert eenigen tijd, zeer geruststellende, en geven alle

Digitized by Google

hoop, dat de maatregelen tot genezing en voorkoming van verdere uitbreiding aangewend eenen gewenschten uitslag gehad hebben.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Waterstaat.

Onder de belangrijke voorwerpen, welke zoo uit haren aard als naar aanleiding der grondwet de bijzondere opletendheid der regering moesten tot zich trekken, mag ik niet nalaten ook bij die, welke op het staatkundig zoo wel als het physiek bestaan des lands invloed hebben, stil te staan.

Het kan aan Uw Ed. Mog. niet onbekend zijn, in welken gebrekkigen staat vele der werken, die ons tegen de woede der zee en het geweld der rivieren beveiligen moeten, zich niettegenstaande de goede zorge der daarover gestelde directie, op het tijdstip van ons herkregen bestaan, bevonden.

Een stiefvaderlijk Gouvernement, dat misschien het geheim plan koesterde, om dit land, hetwelk het niet meer dan als een aanwas der zee beschouwde, eenmaal aan de golven terug te geven, konde nimmer van zich verkrijgen, daaraan alle die kosten te besteden, welke tot het aanwezen der ingezeten noodig waren, en waarop dezelve derhalve eene zoo onbetwistbare aanspraak hadden. Dit was inzonderheid het geval in de laatste tijden, wanneer de zeer matige sommen, die tot onderhoud der werken bestemd waren, te gelijk met zoo vele andere tot goedmaking van oorlogskosten werden ingehouden, en de daaruit voortvloeijende wanbetalingen de donkerste toekomst voorspelden. Dit misbruik van penningen ging zelfs in eene onzer provinciën, die naauwer dan de andere met Frankrijk verbonden was, zoo verre, dat de penningen, door de polders zelve tot onderhoud hunner werken zamen gebragt, mede in den alles verslindenden kolk van oorlogskosten weggesleept werden. Thans, nu wij wederom, onder een eigen bestuur, dat zelve bij het bestaan des lands belang heeft, leven mogen, kan men er zich veilig op verlaten, dat, zonder de grenzen eener behoorlijke spaarzaamheid te buiten te gaan, zulke teedere en wezenlijke belangen met de meeste zorgvuldigheid zullen behartigd worden, gelijk dan ook reeds onder de dagelijksche aandagt van Uw Ed. Mog. hebben moeten vallen die menigvuldige aanbestedingen, welke, gelijk zij de geringe belangstelling van het omvergeworpen bestuur

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

getuigen, zoo ook als de maatstaf der zorge van het tegenwoordige zijn aan te merken.

Defensie.

Wat ons staatkundig aanwezen betreft, zal het wel geen betoog noodig hebben, dat tot bevestiging daarvan eene vaste land- en zeemagt onontbeerlijk zijn. Hiervan even als de ontwerpers der grondwet doordrongen, heeft Z. K. H. niets onbeproefd gelaten, om denzelven op eenen zoo geduchten voet te brengen, als de omstandigheden, zoo van geld als volk, het maar eenigzins toelieten.

De landmagt, grootendeels uit manschappen bestaande die in de school der ondervinding zijn geoefend, kon het niet missen, of dezelve moest weldra door de gelegenheid, die daartoe gegeven wordt, haren alouden roem, ook te midden van den vrede, op nieuw weten te vestigen.

De Nederlandsche vlag, onder de volken schier onbekend geworden, is niet alleen ontrold, maar zal eerlang wederom in de vier wereldeelen het aanwezen van Nederland aankondigen, en, onder den Goddelijken bijstand, met de verlossing van een aantal onzer landgenooten, die op de Afrikaansche kust in slavernij zuchten, hare vernieuwde loopbaan openen.

Onder de herlevende middelen tot aanmoediging van 's lands zeedienst verdient alhier, in het bijzonder, te worden opgenoemd die vaderlandsche inrigting, welke voor omtrent 30 jaren binnen de hoofdstad, door bijzondere giften, tot stand gebragt, niet tegenstaande de moedige tegenkanting der directie onder het laatste bestuur, mede aan het verderfelijk denkbeeld moest worden opgeofferd, dat niets, waarin het Gouvernement de hand niet houdt, goed zijn konde. Met eenen voorbeeldeloozen ijver hebben de verdienstelijke bestuurderen dezer inrigting, reeds in de eerste dagen onzer herkregene onafhankelijkheid, op uitnoodiging van Z. K. H. de taak, die hen te voren zoo wel was toevertrouwd, wederom op zich genomen, en alles op dien voet terug gebragt, als of hunne werkzaamheden eenen ongestoorden loop gehad hadden.

Van de vaste land- en zeemagt ga ik over tot de verdere verordeningen, welke de grondwet, tot handhaving onzer vrijheid en onafhankelijkheid, heeft voorgeschreven.

Digitized by Google

De land-militie, te midden der gevaren en met eenen voorbeeldeloozen spoed opgerigt, konde niet van den beginne af aan die inrigting bekomen, welke vereischt werd om dezelve op eenen geregelden voet te brengen, en alleen de vrucht van meer kalme tijden zijn kan. Het was daarom, dat de bestaande voorschriften moesten herzien en tot meerdere volledigheid gebragt worden, zonder nogtans van het hoofdbeginsel af te wijken, dat dezelve nimmer dat gene behoorde te worden, hetwelk de conscriptie was, maar integendeel steeds een op zich zelve staand ligchaam behoort te zijn, hetwelk alleen bij buitengewone omstandigheden geheel wordt bijeen geroepen, en overigens, op een klein gedeelte na, aan alle de genen, waaruit het is zamengesteld, de volkomene vrijheid en gelegenheid laat, hun gewoon burgerlijk beroep of nering naar welgevallen te blijven uitoefenen.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

De wetten en reglementen op dit stuk zijn thans in gereedheid, en zullen dadelijk na het eindigen van Uwlieder reces, tot een ontwerp der beraadslagingen van deze vergadering gemaakt worden; overigens kan de landmilitie zich verzekerd houden, dat zoodra de schikkingen, welke thans tot vestiging eener duurzame rust in Europa beraamd worden, haar volkomen beslag zullen hebben gekregen, het onwrikbaar voornemen Zijner K. H. is, de vereischte loting te bewerkstelligen, om het bij de grondwet bepaald gedeelte naar zijne haardsteden te doen terug keeren.

De schutterijen, offchoon de wet derzelver oprigting nog niet geboden heeft, zijn nogtans op sommige plaatsen, door den goeden geest, die aldaar heerscht, reeds werkelijk aanwezig, en tot dien staat van orde en tucht gebragt, dat dezelve, te dien aanzien, met de beste geregelde troepen zouden kunnen wedijveren; terwijl dáár, waar de omstandigheden tot hiertoe niet hebben toegelaten schutterijen op te rigten, de ijver, waarmede de dienst van den nog bestaanden landstorm wordt waargenomen, en die in sommige oorden boven allen lof verheven is, de treffendste blijken oplevert van die edele zucht tot handhaving van vrijheid en onafhankelijkheid, zonder welke geen volk het bezit dier onschatbare voorregten waardig kan gerekend worden.

Lasten.

Tot alle deze instellingen worden zekerlijk groote

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

uitgaven vereischt, maar kunnen er wel opofferingen te groot zijn, wanneer dezelve tot handhaving van zulke verhevene belangen strekken moeten? Of is het weinig, zich in vreemde ketenen geboeid, alle middelen van bestaan verdweenen, zijne dierbaarste panden ter prooi van willekeur en geweld overgegeven, zijne eigene rust geen oogenblik verzekerd, zijne steden ontvolkt, zijne landen verwaarloosd, ja, wat meer dan dit alles is, zich aan den spot en de verachting eenes overheerschers overgeleverd te zien?

Zoo intusschen de lasten, die wij dragen moeten, niet gering zijn, moet nogtans ook niet uit het oog verloren worden, dat de omstandigheden, waarin wij ons bevonden hebben, van eenen geheel buitengewonen aard zijn, en dat, naarmate alles den gewonen loop zal herkrijgen, ook ongetwijfeld de behoeften, en daardoor van zelve de lasten, zullen minder worden; en voor zoo verre er onder dezelve zijn mogten, die uit haren aard min gelijkdragend zijn, of waarvan de aanslag niet met de vereischte juistheid is geschied, is de reden daarvan alleen te zoeken in den buitengewonen spoed, waarmede het nieuw financie-stelsel heeft moeten in werking gebragt worden, zoodat er geen twijfel is, of Z. K. H. die reeds aanvankelijk aan eenige bezwaren is te gemoet gekomen, zal ook gereedelijk voor al, wat verder tot bevordering van gelijkheid en regelmatigheid strekken kan, zorge dragen.

Het behoort niet tot de mij opgelegde taak, mij in bijzonderheden op het stuk der financiële inrigtingen en maatregelen in te laten. Behalve hetgeen door Z. K. H. bij het openen dezer zitting aan Uw Edel Mog. is medegedeeld, zijn ook door mijnen ambtgenoot voor het departement van financiën, bij het overbrengen der algemeene begrooting van staatsbehoeften, Uw Edel Mog. alle die openingen gegeven, welke ter verspreiding van het noodige licht over dat belangrijk deel der administratie strekken konden.

Buitenlandsche betrekkingen.

Even min zal ik Uw Edel Mog., na hetgeen door Z. K. H. ter zoo evengemelde gelegenheid omtrent den staat onzer buitenlandsche betrekkingen is te kennen gegeven, over dit onderwerp behoeven te onderhouden.

Al wat in dit oogenblik verder op dat stuk zoude kunnen gezegd worden, zoude inderdaad op niet anders dan

dan gisingen en niets afdoende bespiegelingen neder komen. Dit alleen mogen wij voor zeker houden, dat, gelijk de Mogendheden, die den vrede van Parijs gesloten hebben, zich daarbij tot vergrooting van Nederlands grondgebied verbonden hebben, deze plegtige verklaring, die ook de ondubbelzinnigste erkentenis van ons vernieuwd staatswezen behelst, weldra zal bevestigd, en daardoor ook van den kant onzer uitwendige aangelegenheden, alle de vastheid aan Nederlands staatsgebouw zal gegeven worden, welke strekken kan om deszelfs duurzaam aanwezen te verzekeren, en aan dit land dien rang onder de Mogendheden terug te geven, waarin het weleer met zoo veel luister geplaatst was, op dat langs dien weg de heerlijke en in onze geschiedboeken voorbeeldelooze dag, waarop de ons zoo dierbare afstammeling van den eersten grondlegger onzer vrijheid, na eene afscheiding van bijna twintig jaren, zijnen voet wederom op den vaderlandschen bodem drukte, de dag, waarvan wij heden de eerste verjaardag onder de allergunstigste uitzigten, beleven mogen, en waaraan de herinnering mij de taak, die ik thans eindige, dubbel belangrijk maakte, voor Nederland een dag van zegen en van blijdschap zijn moge tot aan het laatste nageslacht.

Verslag door den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, omtrent den toestand des Lands.

Op den 23sten November verscheen de Secretaris van Staat voor de Financiën ter vergadering van de Staten Generaal, en deed de volgende aanspraak:

Voordragt van de financiële wet voor den jare 1815.

EDEL MOGENDE HEEREN!

Het is onder gelukkige voorteekenen, dat ik de eer hebbe in uwe vergadering te verschijnen, ter overbrenging der wet, welke Z. K. H. mij gelast heeft aan Uw Edel Mog. voor te stellen, tot regeling der uitgaven van den Staat voor het toekomend jaar, en tot bepaling der middelen, geschikt om dezelve te bestrijden.

De stand der publieke fondsen doet ons den maatstaf kennen van het vertrouwen op de gunstige gesteldheid van 's lands financiën, hetwelk de natie te regt heeft opgevat uit hetgeen onze geëerbiedigde Souverein, bij het openen van Ulieder tegenwoordige vergadering, daaromtrent aan dezelve medegedeeld heeft.

Elk onzer medeingezetenen, die een aandachtig en dankbaar oog op het verledene slaat, moet inderdaad verbaasd staan over de mime mate van zegen, waarme-

Voordragt van de financiële wet voor den jare 1815.

de de algoede Voorzienigheid de onvermoeide pogingen van onzen Vorst, tot bevordering van 's lands welzijn, bekroond heeft.

In het verleden jaar begon op dit tijdstip de dagelraad van 's lands verlossing pas te ontluiken; de kasten waren volkomen uitgeput; wij waren zonder armée, zonder marine; ontbloot van de eerste noodwendigheden, die elk land, tot handhaving van zijne onafhankelijkheid, van zijn bestaan, behoeft.

Wat is er sedert niet al verrigt, hersteld en voorbereid!

Wij hebben thans eene aanzienlijke landmagt op den been; onze zeemagt groeit dagelijks aan; gewigtige expeditiën naar de Oost- en West-Indiën worden met kracht gereed gemaakt; de renten der nationale schuld zullen op het einde van dit jaar tot op den dag toe gekweten zijn, en in al de overige takken van 's lands dienst is behoorlijk voorzien.

Om zoo verre te geraken hadden 's lands uitgaven voor den dienst van het tegenwoordige jaar op *f* 63,500.000 moeten worden geraamd. Met zorg, moeite en spaarzaamheid en onder verbeterde omstandigheden zoo verre verminderd, als de overgroote behoeften maar eenigzins toelieten, zullen dezelve nog *f* 59,800,000 vorderen, en desniettemin zal er, na afbetaling van zoo veele buitengewone onkosten, nog een overschot van bijna tien en een half millioen op dien dienst in 's lands kas blijven.

Dit overschot verschaft Z. K. H. het streelend genoegen, om Uw Ed. Mog. te kunnen doen deelen in zijne overtuiging, dat, hoezeer de dienst van het volgende jaar nog vele niet terug komende uitgaven zal vorderen, de bestaande belastingen niet alleen onverhoogd zullen kunnen blijven, maar dat er zelfs nog meer ten goede zal kunnen geschieden.

Het zij mij geoorloofd, als nu tot de voorlezing der financiële wet voor den jare 1815, in dien geest ontworpen, te mogen overgaan:

Art. 1. De begrooting der uitgaven van den Staat voor den jare 1815, wordt vastgesteld op den navolgenden voet, als:

Eerste post, voor ons Vorstelijk huis *f* 1,600,000:0:0

Tweede post, voor het departement van den algemeenen Secretaris van Staat - 471,500:0:0

Derde post, voor het departement van Binnenlandsche Zaken . . . . - 4,470,000:0:0

Vierde post, voor den Waterstaat - - 1,800,000.0:0

Digitized by Google

Vijfde post, voor het departement van Financiën	f 18,900,000 : 0 : 0	Voordragt van de financiële wet voor den jare 1815.
Zesde post, voor het departement van Buitenlandsche Zaken	789,100 : 0 : 0	
Zevende post, voor het departement van Marine	5,000,000 : 0 : 0	
Achtste post, voor het departement van Oorlog	14,800,000 : 0 : 0	
Negende post, voor het departement van Koophandel en Koloniën . . .	2,691,000 : 0 : 0	
Tiende post, voor buitengewoone en onvoorziene uitgaven	478,400 : 0 : 0	
Totaal .	f 51,000,000 : 0 : 0	

2. Tot bestrijding dezer uitgaven zullen worden gebezigd:

Eerstelijk: het batig slot, hetwelk de dienst der Nederlandsche administratie over den jare 1813 zal overlaten, na afbetaling van de uitgaven, die daarop door ons reeds zijn en nog zullen worden geordonneerd.

Ten andere: het overschot van de gewone en buitengewone inkomsten van den Staat over dezen loopenden jare 1814, na gelijke afbetaling.

Ten derde: alle de zuivere inkomsten en baten over den jare 1815, voortkomende van de domeinen van den Staat, van de Nederlandsche loterij en van de Posterijen; zoo mede alle zoodanige verdere baten, als uit anderen hoofde in den jare 1815 ten profijte van 's lands schatkist zullen komen.

Ten vierde: de opbrengst over den jare 1815 van alle de belastingen, welke bij het aannemen der grondwet voor de Vereenigde Nederlanden hebben bestaan, en welke, ingevolge het 117de art. derzelve grondwet, blijven op denzelfden voet, onder de uitzonderingen in de volgende artikelen vervat.

3. De middelen te water zullen als nog blijven geheven worden op den thans bestaanden voet, met in achtneming van den gereduceerden taux der convooijen, transito-regten, mitsgaders van de verdere voorschriften bij de wet van den 1sten dezer maand vastgesteld, en zulks onverminderd de nadere bepalingen, welke bij de jaarlijksche wet op de temporaire belastingen en ontlastingen van sommige speciën, voor het toekomende jaar zullen worden vastgesteld.

4. Van alle de Thee, welke in de Vereenigde Nederlanden zal worden ingevoerd, of reeds in 's lands pak-

Voordragt van de financiële wet voor den jare 1815.

huizen is opgeslagen, zal in den jare 1815 bij voortduring worden geheven de belasting of recognitie van 10 pct. ten behoeve van 's lands schatkist, bij art. 4. van de wet van den 5den Maart 1814 vastgesteld, voorbehoudens de nadere wijzigingen, welke bij de invordering van dat middel, en in het algemeen ten aanzien van den Theehandel binnen deze landen, ingevolge ons besluit van den 24 Junij 1814, bij eene afzonderlijke wet zullen worden vastgesteld.

5. De belastingen, bekend onder den naam van Dienstbodengeld, mitsgaders Paarden-, Plaisier- en Passagiegeld, zullen worden geheven zonder voorafgaande vaststelling van het deel, dat ieder der provinciën daarin zal behoeven te dragen, en volgens het tarief, vermeld in ons besluit van den 4 Februarij dezes jaars, edoch onder vermindering van een tiende gedeelte van hetzelve.

De wijze van ophef dezer belasting zal, door nadere bij de wet vast te stellen ordonnantiën, worden geregeld.

6. Het proportioneel regt op de Patenten wordt afgeschaft; daarentegen zal het vast regt op dezelven worden verdubbeld, onder zoodanige uitzonderingen en modificatiën, als nader bij de wet zullen worden vastgesteld.

De eenvoudige tekst dezer wet geeft mij, Edel Mog. Heeren! de vrijheid, mij aan derzelver inhoud grootendeels te gedragen.

De koophandel zal daarin vinden een verleuwde blijk van 's Vorsten teedere zorgen voor de eerste bron van ons nationaal welvaren; terwijl tevens de belangen van het fabriekwezen niet uit het oog verloren zijn.

Aan de rentheffers, mitsgaders aan al de overige schuldeischers van onzen herboren Staat, wordt daardoor de zekerheid gegeven, dat hunne vorderingen punctueel zullen worden gekweten; en aan elk ingezeten tevens de geruststelling, dat, na al wat er nog te doen valt, desniettemin noch verhoogde belastingen, noch andere redmiddelen noodig zullen zijn.

De bepalingen omtrent den veranderden ophef van het Dienstboden-, mitsgaders van het Paarden-, Plaisier- en Passagie-geld, voorkomende in het 3de art. van deze wet, zijn de vrucht der ondervinding, welke men reeds in den loop van het tegenwoordige jaar te dezen opzigte heeft kunnen verkrijgen.

Toen in de laatste dagen van het afgeloopen jaar het

Digitized by Google

dadelijk verzekeren der belangen van 's lands schatkist gebiedend vorderde, zoo veel mogelijk, zoodanige bronnen van inkomsten aan te wijzen, welke aan het Gouvernement de zekerheid konden verschaffen, dat men zich in derzelver rendement, bij den uitslag niet zoude te leur gesteld vinden, was men in de noodzakelijkheid om dit middel quotusgewijze te bepalen, en door te gaan op hetgeen hetzelve in de laatste jaren, dat het had bestaan, had opgebragt. — Thans kent men ook ten deze de belastbare waarde; men heeft gezien dat het terug gaan van 's lands welvaren niet overal daarin eene gelijke vermindering te weeg gebragt had, en dat deze eerst nu gekende oorzaak aanleiding tot ongelijkheid in den aanslag heeft gegeven; men weet tevens, dat het tarief, gelijk het bij de vorige ordonnantie bestond, onder de benoodigde praecautiën tegen fraude, eene vermindering van een tiende gedeelte van hetzelve kan gedoogen, zonder daarom 's lands inkomsten te veel te verkorten, en Z. K. H. heeft zich dan gehaast in dezen die weldadige verbetering te brengen, waaruit dit artikel der wet is voortgesproten.

Voordragt van de financiële wet voor den jaar 1815.

Het artikel, waarbij het proportioneel regt op de Patenten wordt afgeschaft, is deszelfs aanwezen verschuldigd aan de gedurige aandacht, welke onze geëerbiedigde Vorst vestigt op al de gegronde bezwaren zijner onderdanen; ook ten deze heeft de ondervinding moeten geraadpleegd worden, en zoodra men ontwaarde, dat dit proportioneel regt, niettegenstaande den dagelijks verbeterden toestand der Patentschuldigen, voor velen drukkend werd, is Hoogstdezelve bedacht geweest, om dit drukkende door eene veranderde en verbeterde wijze van heffing uit den weg te ruimen.

De behoeften van 's lands kas behoorden echter te gelijker tijd niet uit het oog verloren te worden; de verdubbeling van het thans bestaand vast regt zal daarin genoegzaam voorzien, en daar, waar deze verdubbeling te zwaar zoude worden, zal de wet doelmatige uitzonderingen en modificatiën kunnen daarstellen, welke vele der in het tegenwoordig jaar ondervondene zwarigheden zullen voorkomen.

Het is Z. K. H. daarenboven geenzins ontglipt, Edel Mog. Heeren! dat de bestaande belastingen zwaar zijn, en dat alleen onze vermeerderde welvaart dit euvel dragelijk kan maken; en indien Hoogstdezelve in de buitengewone pogingen, welke nog bij vele vakken der algemeene administratie voor dit en het volgend jaar

Digitized by Google

Voordragt van de financiële wet voor den jare 1815.

vereischt worden, de onmogelijkheid gevonden heeft, om aan den wensch van zijn hart tot meerdere vermindering van dat bezwaar reeds nu gehoor te geven, ben ik te gelijker tijd gelast Uw Edel Mog. de verzekering aan te bieden, dat onze Vorst dit aangelegen onderwerp geenszins uit het oog verliest.

De bepaling der uitgaven van den Staat voor het toekomende jaar op eene somme van *f* 51,000,000, zoo als dezelve in de voorgestelde wet zijn gebragt geworden, is niet daargesteld dan na rijp overleg, en na een naauwkeurig onderzoek der praesumtive behoeften.

Ik heb de eer, in de eerste plaats ter tafel van Uw Edel Mog. te gelijk met deze wet over te leggen den staat der berekeningen van die behoeften, welke tot basis gestrekt heeft in het formeeren der gezegde begrooting, en in de tweede plaats den staat der fondsen, waardoor deze uitgaven zullen kunnen gedekt worden, welke uwe vergadering alle mogelijke overtuiging zal kunnen verschaffen, dat de dienst van den jare 1815 geen nadeelig lot zal overlaten.

Z. K. H. wiens eerbied voor de grondwet gelijk staat met zijne liefde voor het vaderland, vertrouwt, dat op deze wijze behoorlijk zal worden voldaan aan het 70ste art. derzelve, waarbij de inwilliging van uwe vergadering op de jaarlijksche begrooting der uitgaven van den Staat wordt vereischt, en waarbij tevens aan Uw Edel Mog. het raadplegen over de middelen tot vinding van dezelve is aanbetrouwd geworden.

Het zoude Z. K. H. bijzonder aangenaam geweest zijn, even zeer aan den letterlijken inhoud van het daarop volgend 71ste art. te hebben kunnen voldoen, en alzoo aan uwe vergadering reeds te doen aanbieden eene begrooting, gesplitst in twee hoofddeelen, waarvan het eene alle zoodanige zekere en bepaalde uitgaven zoude bevatten, welke uit den gewonen loop der zaken voortvloeijende, in het bijzonder tot den staat van vrede betrekking hebben, en alzoo op eenen duurzamen voet dienen vastgesteld te worden; terwijl het andere zoude moeten behelzen die buitengewone en onzekere uitgaven, welke, inzonderheid in tijden van oorlog, naar voorkomende omstandigheden moeten worden geregeld.

Dan, Edel Mog. Heeren! ik zoude aan het doorzigt dezer achtbare vergadering te kort doen, met in een lang betoog te treden van de onmogelijkheid, die er voor als nog bestaat, om den letter van dit artikel op te volgen.

Hoe zeer wij het geluk hebben, de weldaden des vre-

Digitized by Google

des te genieten, en hoe veel er ook reeds moge gedaan zijn, om tot eene geregelde orde van bestuur te geraken, zal mij nogtans een ieder, die met 's lands belangen niet onbekend is, gereedelijk toestemmen, dat het oogenblik nog niet daar is, waarop wij kunnen zeggen, tot dien gewonen loop van zaken geraakt te zijn, welke bij het ontwerpen van het voorz. 71ste art. bedoeld is geworden.

Voordragt van de financiële wet voor den jare 1815.

Ons geheel justitie-wezen moet nog op nieuw worden ingerigt. Bij het binnenlandsch bestuur zijn nog vele belangrijke instellingen te regelen. De tegenwoordige onkosten van het departement van marine, en dat van koophandel en koloniën staan, uit hoofde der gereed gemaakt wordende expeditiën, in geen het minst verband met die, welke zonder deze buitengewone oorzaken zouden plaats hebben.

Omtrent het departement van oorlog kan zulks even zeer, om die zelfde en om verscheiden anderen redenen, gezegd worden: ook daar moeten nog vele uitgaven geschieden, welke geheel buitengewoon zijn; ook daar valt nog veel in te rigten en aan te schaffen, voor dat men op eenen duurzamen voet zal kunnen geraken.

In dien staat van zaken, welke het natuurlijk gevolg is, aan de eene zijde, van het te kort tijdsbestek onzer onafhankelijkheid, aan de andere, van den geheelen toestand van Europa, was het niet mogelijk, zonder gevaar van den dienst te belemmeren, reeds nu de lijn van afscheiding te vinden, welke tusschen de gewone en buitengewone uitgaven behoort getrokken te worden, en Z. K. H. vertrouwt dan ook, dat onder die omstandigheden, evenmin van Hoogstdenzelven het voorstel, als van uwe vergadering de inwilliging, eener andere begrooting te verwachten was, als in den vorm, waarin dezelve in de voorgestelde wet is geinsereerd.

Ik houde mij verzekerd, Edel Mog. Heeren! dat alle deze communicatiën Ulieden aangenaam zullen zijn; dat de gevoelens van gerustheid, vertrouwen en verknochtheid, waarvan Uw Edel Mog. reeds vele gewigtige blijken aan onzen Vorst gegeven hebben, daardoor, zoo mogelijk, nog zullen worden versterkt; en dat uwe vergadering, volgens de grondwet geroepen, om als deelgenoote van het wetgevend gezag, in deze met Z. K. H. mede te werken, alle redenen zal vinden, om zich met de financiële wet voor den jare 1815, even zoo als dezelve door mij is overgebragt geworden, te vereenigen. —

Besluit van H. E. M. op de financiële wet voor 1815.

De concept-wet in deze aansnaak voorgedragen werd den Gedeputeerden van Hun Edel-Mogenden tot de zaken van financiën ter examinatie in handen gesteld, die daarvan op den 30sten berigt deden, ten gevolge waarvan, goedgevonden en verstaan werd zich daarmede te vereenigen. De Heeren *van Lynden van Hoevelaken*, *van Sytzama* en *van Pallandt tot Eerde* werden gelast, dit besluit over te brengen en daarbij aan den Souverainen Vorst te betuigen;

„ Dat de vergadering in hare deliberatiën over dit zeer gewigtig onderwerp, over de concept-wet, in verband met de aanspraak van den Secretaris van Staat voor de financiën, met genoegen had gezien, dat de uitgaven voor den jare 1815, in vergelijking met die van 1814, zoo als dezelve toen waren gecalculeerd, eene vermindering hadden ondergaan van 12 millioenen, en dat de dienst van 1815 vele niet terugkomende uitgaven zou vorderen;

„ Dat de som van ruim 40½ millioenen, waarop Z. K. H. de onderscheidene inkomsten van den Staat begrootede, gevoegd bij het voordeelig restant over de jaren 1813 en 1814, de uitgaven voor 1815 zouden kunnen bestrijden, en zelfs nog een overschot kunnen daarstellen;

„ Dat de vergadering volkomen instemde met de denkbeelden, namens Z. K. H. medegedeeld, dat aan den letterlijken inhoud van art. 71. van de grondwet niet heeft kunnen worden voldaan, door de splitsing van de begrooting in twee hoofddeelen, op den voet, bij dat artikel bepaald, en dat de geheele toestand van Europa, zoo wel als het korte tijdbestek van de onafhankelijkheid van den Staat, het onmogelijk maakt, reeds nu de lijn van afscheiding te vinden, en eene andere begrooting te geven, als in den vorm, waarin dezelve bij de voorgestelde wet was geïnsereerd;

„ Dat de vergadering dan ook, uit hoofde van die zelfde nog bestaande algemeene en bijzondere omstandigheden, althans voor dit jaar, de beide objecten van inkomsten en uitgaven had gemeend globaal te kunnen en te mogen beschouwen, en zulks te eerder, daar in de wet zelve, opgehelderd door de voordragt van den Secretaris van Staat, dadelijke bewijzen voorkomen van aanmerkelijke vermindering van uitgaven en van verligting en modificatie op de middelen van de konvooijen en licenten, dienstboden- en paarden-geld, en patenten, en al-

Digitized by Google

zoo proeven van de vaderlijke gezindheid van den Souverein voor zijne onderdanen;

Besluit van H. E. M. op de financiële wet over 1815.

„ Dat het voor de vergadering ten uiterste moeijelijk, zoo al mogelijk, was, uit den aard van hare deliberatiën, in verband met de grondwet, te beoordeelen, in hoe verre de voorgedragene uitgaven van den Staat, ten bedrage van 51 millioenen, zouden kunnen worden verminderd, zonder 's lands wezenlijken dienst te benadeelen, en of de voorgedragene middelen van inkomsten, ter somma van ruim 40½ millioenen, met het vermogen der ingezetenen zouden kunnen overeenkomen; dat de vergadering (als vertegenwoordigers van de ingezetenen dezer landen, en dus van lieden, die, gedurende eenige jaren, zoo vele voorbeeldelooze opofferingen hadden moeten doen, daardoor zoo vele verliezen geleden hadden en zoo aanmerkelijk verminderd waren) wel zeer gewenscht had, dat de uitgave van den Staat op minder dan 51 millioenen had kunnen worden gebragt, en dat ook nog sommige zeer zwaar en ongelijk drukkende belastingen hadden kunnen worden verminderd, en langzamerhand de volstrekt noodige uitgaven van den Staat in verband gebragt met zoodanige belastingen, die op het vermogen der ingezetenen berekend waren;

„ Dat de vergadering, niet te min, met veel genoegen, door de gegevene ouvertures van den Secretaris van Staat voor de financiën, was versterkt geworden in de bewustheid, die dezelve reeds had, dat de Souverein de zwaarte van de thans bestaande belastingen gevoelde; dat Z. K. H. begreep, hoe alleen eene vermeerderende welvaart dit euvel dragelijk kon maken, en dat het benoodigde in onderscheidene vakken van administratie voor dit en het volgende jaar, het onmogelijk had gemaakt aan den wensch van zijn hart, tot meerdere vermindering te voldoen; maar dat dit aangelegene onderwerp zijne aandacht bezig hield;

„ Dat de vergadering dan ook had vermeend de uitvoering daarvan aan de onvermoeide pogingen en vaderlijke zorg van den Souverein, met volle gerustheid en vertrouwen, te kunnen overlaten, en daarvan geen sterker blijk kon geven, dan door zich, op de bovengemelde gronden, met de financiële wet voor den jare 1815, zoo als dezelve was overgebragt, te vereenigen."

Na en onder de algemeene voorzieningen in het bestuur des lands, waren de bijzondere takken daarvan vruchtbaar geweest in veelvuldige en hoogst

belangrijke besluiten, tot wier afzonderlijke vermelding, onder de onderscheidene departementen van Staat, wij nu zullen overgaan.

Generaal pardon voor deserteurs. der Landmagt, bij besluit van 25 Junij n°. 59a. (Staatsbl. n°. 74.)

Uit aanmerking, dat menigvuldige jonge mansperſonen, welke in de eerste dagen van de gelukkige omwenteling dienst genomen hadden, of ook tot de landmilitie opgeroepen waren, veelal door onbedachtzaamheid en losheid hunne korpsen hadden verlaten, mitsgaders in aanmerking van eenige andere bijzondere, aan Z. K. H. voorgekomene, omstandigheden, genegen zijnde om onder zekere bepalingen en uitzonderingen, gratie te betoonen en te verleenen aan alle onderofficieren en manschappen, die voor den dag der bekendmaking van het generaal pardon, van de troepen van den Staat waren gedeserteerd, besloot de Souvereine Vorst, op den 25sten Junij, na gehoord te hebben den eersten President van het Geregtshof der Vereenigde Nederlanden, den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken en den Commissaris-Generaal bij het Departement van oorlog, een generaal pardon aan deserteurs te verleenen, het zij in hechtenis, het zij veroordeeld, het zij zich op vrije voeten bevindende, mits zich binnen twee maanden aangevende, en den onvervulden tijd van hun engagement uitdienende, en zich niet hebbende schuldig gemaakt aan diefstal of eenige andere misdaad, tot die van *desertie* niet behoorende, met voorziening tegen halstarrige deserteurs, onder eene premie van een en twintig guldens voor derzelver ontdekker.

Wet, houdende voorzieningen tegen de begunstiging der desertie van het krijgsvolk van den Staat, gearresteerd den 25sten Julij 1814. n°. 59b. (Staatsbl. n°. 72.)

De overtuiging van de noodzakelijkheid om krachtdadige maatregelen te nemen, ten einde de misdaad van desertie voor het vervolg moeijelijk te maken en de ontdekking der schuldigen zoo veel mogelijk te bevorderen, deed nogtans den Souvereinen Vorst, den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal goedvinden en verstaan te ordonneren en te statueren, bij eene wet van denzelfden 25sten Junij:

Eerstelijk, dat geene voerlieden, veerschippers of andere soortgelijke personen, eenige onder-officie-

ren of manschappen, tot de Landmagt van dezen Staat behoorende, in hunne schuiten, schepen, vaartuigen, wagens of rijtuigen zullen mogen innemen en overbrengen, zonder dat hun alvorens gebleken zij, dat dezelven van eene behoorlijke pas zijn voorzien, en dat alle Commissarissen van schuiten en andere veeren, daarop zorgvuldig moeten letten, op eene boete van ten hoogste twee honderd guldens, en, in geval van verregaande nalatigheid of opzettelijk verzuim, met ontzetting hunner bediening. — *Ten tweede* dat almede op verbeurte van eene boete van ten hoogste twee honderd guldens, geene ingezetenen, het zij al of geen logement houdende, aan de zoodanigen verblijf zullen mogen geven, ten zij hun de verlofpassen of paspoorten zullen vertoond en dezelve bij het plaatselijk Bestuur zullen gevisceerd zijn; met intrekking der acten of admissiën van overtredende logement-houders of herbergiers, indien de Regter daartoe termen mogt vinden. — *Eindelijk*, dat alle ingezetenen, die voorbedachtelijk burgerkleederen zullen gegeven, geleend, verkocht of bezorgd hebben ten einde de desertie te begunstigen, met een jaar gevangenis of ook naar omstandigheden met eene geldboete van *f* 300-:- tot *f* 3000-:- zullen gestraft worden — komende de eene helft van alle de voorschrevene geldboeten aan den aanbrenger, de wederhelft in 's Lands kas.

Ampliatie der wet tot voorkoming van desertie. Gearresteerd 19 Nov. 1814 no. 9. (Staatsbl. n°. 107.)

Niet tegenstaande deze voorzieningen tegen de begunstiging der desertie van het krijgsvolk van den Staat, werden er middelen en praktijken uitgevonden om het oogmerk der wet van den 25sten Junij, veel meer strekkende om de misdaden voor te komen, dan te straffen, te ontduiken. Z. K. H. hier tegen op eene nog meer krachtdadige wijze wilkende voorzien, ordonneerde, den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal bij eene wet van den 19den November, ter ampliatie van de bovengemelde: „ dat de strafbepalingen, in dezelve voorkomende, „ en speciaal die, welke voorkomen in het laatste gedeelte derzelve wet, van applicatie zullen

„ worden gemaakt op alle die genen welke, op „ eenigerhande wijze, hoe ook genaamd, de de„ sertie van het krijgsvolk zullen hebben bevor„ derd of getracht zullen hebben die te bevorde„ ren; mitsgaders op alle die genen, welke, voor„ bedachtelijk de hand zullen hebben geleend, „ om de middelen tot desertie te faciliteren, op „ hoedanige wijze of onder hoedanig pretext zulks „ ook zoude mogen wezen, of welke eenig de„ serteur bij zich mogten geherbergd, gehuisvest „ of verborgen hebben, wetende dat dezelve „ was deserteur, en eindelijk op alle zoodanigen, „ welke het overgaan van militairen uit het eene „ korps in het andere, als zijnde eene specie van „ desertie, mogten hebben begunstigd, bevorderd „ of gefaciliteerd, om het even of zij remplacan„ ten, dan wel als zich vrijwillig engagerende, „ zijn of zich hebben aangegeven."

Besluit van 16 Junij 1814, ten aanzien der weder in diensttreding van teruggekomen militairen, welke als Conscrits naar het Fransche leger vertrokken waren. (Staatscour. 1814 n°. 142.)

Bij den Commissaris-Generaal van Oorlog kwamen dagelijks, zoo van de belanghebbende zelve als van derzelver ouders, voogden en aanverwanten, klagten in, ter zake dat de militairen, die uit Frankrijk terug kwamen, tot 's Lands dienst werden gedwongen, hoe zeer zij hunne haardsteden alleen hadden verlaten door den dwang der Fransche militaire conscriptie en zich gevleid hadden, bij derzelver terugkomst op den vaderlandschen grond, dadelijk het genot van hunne vrijheid te erlangen. — Z. K. H. hierop in aanmerking nemende, aan de eene zijde de pogingen, die de gezamelijke natie had moeten doen, om hare onafhankelijkheid te herwinnen, en dat de jongelingen, die door de conscriptie in een vreemden militairen dienst waren overgebragt geweest, zonder de herkrijging van die onafhankelijkheid, geen einde aan hunne militaire loopbaan voor vreemde belangen hadden kunnen zien, en het terug komen in hun vaderland dus alleen te danken hadden aan de zegevierende wapenen der geallieërde Mogendheden en de heilige insurrectie der Nederlanders tegen vreemde overheersching; —. dat derhalve bovengenoemde jongelingen ook in billijkheid konden geacht worden verpligt te zijn, voor

een bepaalden tijd, hun eigen land te dienen, ten einde mede te werken tot consolidering van die orde van zaken, waaraan zij alleen hunne vrijheid verschuldigd waren, — doch dat echter, van den anderen kant, onder de Nederlanders, gewezene Fransche conscrits konden gevonden worden, wier terugkeering tot vorige betrekkingen, zoo voor eigene als familie-aangelegenheden hoogst noodzakelijk was, en vertrouwende, dat het gevoel van hetgeen zij aan Vorst en Land verpligt waren, op allen, wier welzijn, door eenigen tijd voort te dienen, niet aanmerkelijk zou komen te lijden, van genoegzame werking en invloed zou wezen, om zich aan die verpligting niet te onttrekken, en dus aan alle de bovengemelden de verdienste willende laten, dat het nieuw engagement eene vrijwillige daad ware — besloot, op den 16den Junij: „ dat de Commissaris-Generaal van Oorlog de noodige orders zou stellen, dat alle overtuigende middelen wierden aangewend, om de uit Frankrijk terug keerende conscrits tot het aangaan van een vrijwillig engagement over te halen, maar aan dezulken, die volstrekt begeerden naar hunne haardsteden terug te keeren, daartoe de vrijheid wierd vergund; — dat aan dezulken, die reeds bij de korpsen waren ingelijfd, op derzelver volstrekte begeerte het ontslag wierd verleend, doch tegen teruggaaf en vergoeding van genoten handgeld, montering en klein equipement, aan hen door de werfdirectie of door de korpsen verstrekt; — doch dat deze bepalingen niet zouden van toepassing zijn op zoodanige soldaten, als vóór de vereeniging van Holland met Frankrijk dit Land dienden en voor wien de tijd van hun, als toen aangegaan, engagement nog niet was vervuld."

Besluit, waarbij aan ouders en voogden het regt werd toegekend, om hunne kinders of pupillen boneden

Overeenkomstig de voordragt van den Commissaris-Generaal van Oorlog, verklaarde Z. K. H. bij besluit van den 23sten Junij: „ dat de bepaling van den ouderdom van 17 jaren, waaraan de verpligting was verbonden, om onder de landmilitie te loten, niet van toepassing was op het dienst nemen bij het staande leger, en dat derhal-

de 18 jaren oud, te beletten; dat zij dienst nemen bij het staande leger. (Staatscour. 1814 n°. 149.)

ve ouders en voogden het regt behielden, om de dienstneming bij het staande leger van kinderen of pupillen, beneden den vollen ouderdom van achttien jaren, te beletten."

Bij besluit van den 28sten Julij verdeelde Z. K. H. het territoir van den Staat, provisioneel en tot deze definitive bepalingen zouden kunnen worden daargesteld, in drie militaire kommando's. Het *eerste* of *westelijke* zou bestaan uit de provinciën Holland, Utrecht en van de provincie Gelderland, de Veluwe en het kwartier Nijmegen. De provincie Zeeland zou, tot nadere beschikking, onder dit zelfde generaal kommando behooren; de residentie van den Generaal Kommandant was Amsterdam. — Het *tweede* of *noordelijke* zou bestaan uit de Provinciën Groningen, Vriesland, Drenthe, Overijssel en het gedeelte der Provincie Gelderland, beoosten den IJssel. De residentie van den Generaal Kommandant was Deventer. Het *derde* of *oostelijke* zou bestaan uit Maastricht en de plaatsen langs de Maas en Braband. De residentie van den Generaal Kommandant zou provisioneel zijn Maastricht. —— Voorts werd het *westelijke* generaal kommando verdeeld in vijf provinciale kommandementen, als: 1.) van Noordholland, residentie te Alkmaar; 2.) Zuidholland, waaronder de Haag, residentie 's Gravenhage. 3.) Utrecht, residentie Utrecht, 4.) Gelderland, voor zoo verre deze provincie onder het westelijke kommando is begrepen, residentie Amsterdam — Het *noordelijke* generaal kommando werd verdeeld in drie provinciale kommandementen als: 1) Vriesland, residentie Leeuwarden, 2) Groningen en Drenthe, residentie Groningen, 3) Overijssel, daaronder begrepen het gedeelte van Gelderland, beoosten den IJssel, residentie Zwolle. — Voor het *oostelijke* generaal kommando werd provisioneel maar één Provinciaal kommandement bepaald, namelijk dat van Braband, residentie Breda. — De Provinciale Kommandanten zouden tevens stedelijke kommandanten in de plaatsen hunner residentie zijn. — Aan ieder der generale kommando's werd toegevoegd één officier van den Generaal-Kwar-

Besluit, houdende eene verdeeling der Vereenigde Nederlanden in generale militaire kommandementen. Van 28 Julij 1814. no. 44. (Staatsbl. no. 98.)

tiermeester-Staf, die hoogstens den rang van Luitenant-Kolonel, en niet beneden dien van Kapitein, kon hebben, zijnde belast met het bureau, met de verantwoordelijkheid voor de archiven en de correspondentie over de details van den dienst. — De Provinciale Kommandanten zouden leden zijn van den militie-raad in hunne provinciale kommando's; — zij werden voorts verdeeld in twee klassen, genietende in de eerste een traktement van *f* 5000-:- in de tweede van *f* 4000, benevens eene indemniteit voor bureau-onkosten van *f* 50-:- 's maands.

Hooge militaire benoemingen.

Bij besluit van den 31sten Julij benoemde Z. K. H. den Luitenant-Generaal Graaf *Leopold van Limburg Stirum* tot Generaal Kommandant van het *westelijke* generaal kommando, hoofdkwartier Amsterdam; — den Luitenant-Generaal *Sweerts de Landas* tot Generaal-Kommandant van het *noordelijke* generaal kommando, hoofdkwartier Deventer; en den Luitenant-Generaal *G. A. de Constant de Villars* tot Generaal-Kommandant van het *oostelijke* generaal kommando, hoofdkwartier Maastricht. — Voorts tot Provinciaal Kommandant van Vriesland *W. H. Guerin*, aan wien de rang van Kolonel-titulair werd toegestaan; — van Groningen en Drenthe den Generaal-Majoor *Otto Gelré* Grave *van Limburg Stirum*; — van Overijssel den Kolonel *Norman Macleod*, aan wien de rang van Generaal-Majoor werd toegestaan; — van Gelderland den Kolonel *J. J.* Grave *van Limburg Stirum*, aan wien de rang van Generaal-Majoor werd verleend; — van Zuid-Holland, den Generaal-Majoor *F. A.* Grave *van der Goltz*; — van Noord-Holland den Kolonel *... Borie*; — van Utrecht den Generaal-Majoor *O. Z. van Sandick*; — van Zeeland den Generaal-Majoor *David Bruce*; — van Braband den Generaal-Majoor *van der Plaat*.

Bij een ander besluit van dien zelfden dag benoemde Z. K. H. tot Luitenant-Generaals bij de Landmagt: de Generaal-Majoors *Robert Fagel*, *Leopold* Grave *van Limburg Stirum* en *Sweerts*

Digitized by Google

de Landas, benevens den Heer *Ralph Dundas Tindal*.

Bij nog een ander besluit van dien dag had Z. K. H. aan den Luitenant-Generaal *Krayenhoff*, Inspecteur-Generaal der fortificatiën en van het korps Ingenieurs, geconserveerd den honorairen titel van Gouverneur van Amsterdam; wordende tevens tot Plaatselijken Kommandant der stad Amsterdam aangesteld de Kolonel *G. C. R. R. van Brienen*.

Wet, houdende bepalingen omtrent de militaire 's Lands gronden en gebouwen; en het bouwen en aanleggen van woningen, tuinen, boomgaarden of andere gestichten in den omtrek van vestingen, sterkten, posten en liniën van defensie. Gearresteerd den 16den November 1814. no. 55. (Staatsbl. no. 106.)

Daar velen der van ouds bestaande bepalingen omtrent de militaire 's Lands gronden en gebouwen in het algemeen, en bijzonderlijk ten aanzien van het bouwen en aanleggen van woningen, tuinen, boomgaarden of andere gestichten van welken aard ook, in den omtrek der vestingen, sterkten, posten en liniën van defensie gelegen, door lengte van tijd, of geheel niet meer geobserveerd, of zoo zeer uit het oog verloren werden, dat daaromtrent veelvuldige misbruiken plaats hadden, welke behoorden te worden tegengegaan; en dewijl het voor de ingezetenen van belang was, dat die bepalingen hun werden herinnerd, ten einde zij zich niet zouden blootstellen aan de nadeelen en verliezen, welke de overtreding van dezelven te eeniger tijd hun zoude kunnen veroorzaken, — bepaalde Z. K. H., den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, bij eene wet van den 16den November, wat als eigendom van den Staat wordt aangemerkt en hoe daarover moet worden beschikt; — wat in alle vestingen van den Staat als militaire 's Lands grond, aangemerkt de geheele oppervlakte, wordt begrepen; — wat geheel militaire grond is; — hoe de afscheidingen dier gronden behoort te geschieden; — dat alle bewijzen van eigendom of regt van gebruik op deze gronden door gemeente-besturen of particulieren binnen zes maanden moesten worden ingezonden; — dat voortaan geene betimmering of beplanting van eenig gedeelte van 's Lands militaire gronden zou kunnen aangelegd worden, zonder verkregen regt bij koop, huur of concessie van het departement van oorlog, doch on-

der geene voorwaarden hoegenaamd in de nabijheid van pulver-magazijnen. — Voorts behelsde dezelfde wet voorzieningen tegen het misbruik, zoo wel van wandelaars als van veehouders en voerlieden, van 's Lands militaire gronden; — alsmede bepalingen omtrent buitenplaatsen, stallingen, huizingen, boeren-woningen, schuren of getimmerten, van welken aard ook op den afstand van 300 roeden der vestingen van de *eerste* en *tweede klassen*, en wegens de volstrekte vrijlouding van den grond binnen dien afstand, zonder toestemming van het departement van oorlog; — en eindelijk voorzieningen, omtrent het gebruik van 's Lands militaire gronden in den kring van vestingen van de *derde klasse*; — met voorbehoud om in tijd van oorlog meer efficacieuse maatregelen te nemen.

Eervol ontslag aan den Heer *Mollerus*, opdeszelfs dringend verzoek, als Commisfaris Generaal van Oorlog.

Den 2den December werd de Heer *J. H. Mollerus* honorabel ontslagen uit den post van Commisfaris-Generaal van Oorlog en benoemd tot Lid van den Raad van State, bevattende het besluit van Z. K. H. hiertoe, op deszelfs dringend en herhaald verzoek om dit ontslag, de vleijendste uitdrukkingen der volkomene tevredenheid van Z. K. H. over den onafgebroken ijver, door dien Staats ambtenaar aan den dag gelegd, gedurende het tijdperk van voorbeeldelooze drukte, dat hij de werkzaamheden van het departement van oorlog had bestuurd.

Aanstelling van den Luitenant-Generaal *Jansfens* als Commisfaris-Generaal van Oorlog.

Den 11den December benoemde Z. K. H. den Luitenant-Generaal *Jansfens* tot Commisfaris-Generaal voor het departement van oorlog, met rang van Secretaris van Staat.

De Majoor *H. J. K. J. van Heeckeren van Enghuizen* was bij besluit van den 3den door Z. K. H. tot Hoogstdeszelfs Adjudant benoemd.

In afwachting der organisatie van het korps der Marine besloot Z. K. H. den 12den Junij, een bewijs willende geven van zijne hooge achting voor de uitstekende verdienften en bestendige vaderlandsliefde van den oudsten der Nederlandsche Zee-officieren, tot Luitenant-Admiraal in Hoogst-

Hooge benoemingen bij de Marine.

deszelfs dienst te benoemen en aan te stellen den Ridder *J. H. van Kinsbergen.*

Den 5den Julij stelde Z. K. H. de nieuwe inrigting van het korps Zee-officieren van dezen Staat vast en wees aan de genen, die bij hetzelve waren geplaatst, respectivelijk den rang toe van Luitenant-Admiraal, Vice-Admiraal, Schout-bij-nacht, Kommandeur van den breeden Wimpel, Kapitein, Kapitein Luitenant, Luitenant van de eerste of van de tweede klasse en Adelborst van de eerste of van de tweede klasse, bepalende tevens de traktementen, welke in ieder van die rangen, zoo wel buiten gaats, als voor binnenlandschen dienst, zullen worden genoten.

De Ridder *van Kinsbergen*, door zijne vroegere benoeming tot Luitenant-Admiraal aan het hoofd van het geheele korps der Marine geplaatst, heeft van het, hem in die kwaliteit toekomende traktement, eens vooral, afstand gedaan ten behoeve van den Lande, en is dit edelmoedig offer, door Z. K. H. met een bijzonder welgevallen aangenomen.

De Graaf *van Byland Halt* werd tot Vice-Admiraal en buitengewonen Staatsraad benoemd; de Schout-bij-nacht *Gobius*, tot Directeur van het maritime etablissement te Vlissingen en Kommandant van de schepen en vaartuigen van oorlog op de Zeeuwsche Stroomen; en de Kapitein ter zee *Lantsheer* tot Adjudant van Z. K. H. Tot Secretaris der directie van de marine in Zeeland werd den 1sten September door Z. K. H. aangesteld de Heer *J. A. Pevoté.* Bij nog later besluit werd de Schout-bij-nacht *May* tot Directeur-Kommandant der Marine op de Maas aangesteld, in plaats van den Vice-Admiraal *Kikkert*, benoemd tot Gouverneur-Generaal van Curacao en aanhoorige eilanden.

Het fregat *de Amstel* op stapel bijna geheel voltooid.

Den 14den September waren H. K. H. Mevrouw de Souvereine Vorstin benevens H. K. en D. H. de Prinsessen Douarières van Oranje en Brunswijk te Rotterdam gekomen, om op 's Lands werf aldaar het Fregat de Amstel, van 44 stukken van stapel te zien loopen, zijnde dit het eerste

fregat, dat ooit in Holland op stapel bijna geheel voltooid is.

In December zeilde uit Texel een eskader naar de Middelandsche zee. Hetzelve werd op den 27sten door eenen allerhevigsten storm op de gronden beloopen, die de schepen verstrooide of noodzaakte, om allen den 31sten, met meer of minder schade aan tuig en masten, in Engelsche havens binnen te vallen. De Schout-bij-nacht *Tulleken* met het vlagschip Zeeland, het fregat de IJssel en de Brik de Havik liepen te Plymouth; het schip de Rotterdam te Falmouth en het fregat de Dageraad te Torbay binnen; de korvet de Eendragt kwam, van masten beroofd, te Brest.

Een eskader naar de Middelandsche zee.

Het departement voor de Financiën des Lands, hetwelk reeds van den aanvang der omwenteling rusteloos werkzaam was geweest, scheen eerst in kracht te komen na de vestiging der Grondwet, en bragt over het geheele jaar de gewigtigste besluiten voort.

Bij dat van den 15den April werden algemeene bepalingen vastgesteld, waarnaar de borgtogten door comptabele ambtenaren, tot securiteit voor den lande te presteren, moesten worden geregeld; — onder anderen, dat de vaste goederen, die tot borgtogten werden gesteld, voor geen hoogeren of meerderen borgtogt, dan ten beloope van ⅔ van derzelver reëele waarde zouden kunnen worden verbonden; — en dat de ingeschrevene kapitalen in het grootboek van de doorloopende nationale schuld, voor ieder der daarop te verbindene *f* 1000-:- voor borgtogt, ten minste aan effective jaarlijksche interessen moesten renderen *f* 60-:-

Besluit, omtrent de regeling der borgtogten, door comptabele ambtenaren tot securiteit van den Lande te presteren. (Staatsbl. n°. 47.)

Dewijl echter de betaling der, in gereede gelde te fourneren, borgtogten geschieden moest, volgens bovengemeld besluit, uiterlijk in vier gelijke termijnen, waarvan de eerste dadelijk bij de aanvaarding van het ambt, en de overigen van drie tot drie maanden daarna verschenen, en het gelukkig herleven van den koophandel en het daardoor aanmerkelijk vermeerderd gebruik van numerair tot commerciële objecten, vele borgschuldigen in ver-

Besluit van 7 July 1814 no. 8 houdende bepalingen omtrent eene, voor de comptabelen meer geriefelijke

executie van bovenstaand besluit, in de aanzuivering der gevorderde borgtogten, (Staatsbl. no. 74.)

legenheid bragten om de noodige penningen spoedig genoeg te vinden, ten einde zich naauwkeurig op de gestelde termijnen van fournissement jegens 's Lands kasse te kwijten, besloot Z. K. H. den 7den Julij, ten einde zoodanige ambtenaren daaromtrent te gemoet te komen; „de borgschuldigen, wier borgtogten *geheel* in den loop van dit jaar behoorden voldaan te zijn, met de *helft* daarvan binnen hetzelve te laten volstaan, mits de *wederhelft* binnen de zes eerste maanden van 1815 te voldoen. — Zij, die in Mei, Junij, Julij of Augustus waren aangesteld, hadden slechts één vierde in dit jaar te fourneren, mits de overige drie vierden binnen de eerste negen maanden van 1815, — en zij, die in September, October, November of December zouden aangesteld worden in eenig comptabel ambt, konden volstaan met $\frac{1}{8}$ der som mits de overige $\frac{7}{8}$ binnen de tien eerste maanden van 1815 afdoende; — alle welke faciliteiten niet meer zouden plaats vinden bij benoemingen na den loop van dit jaar 1814." —

Besluit van 27 Julij 1814 no. 44. bepalende de wijze, waarop de comptabele ambtenaren, van hunne bevorens gestorte cautionnementen, konden gebruik maken, tot prestatie hunner verschuldigde borgtogten. (Staatsbl. no. 87.)

Z. K. H. in aanmerking nemende, dat, bij het vredestraktaat, den 30sten Mei te Parijs gesloten, bepaald was, dat het Fransch Gouvernement belast bleef met de terugbetaling van alle de sommen door onderdanen der landen, welke opgehouden hebben aan Frankrijk te behooren, in de Fransche kassen (onder anderen) bij wijze van cautionnement gestort; en dat zeer vele comptabele ambtenaren der Verenigde Nederlanden hunne in voege voorschreven gestorte cautionnementen voor een gedeelte der borgtogten, door hen den lande te presteren, hadden geaffecteerd, doch dat de bescheiden, door hen deswegens overgegeven, hun noodig waren, om het rembourfement hunner meergemelde cautionnementen te verkrijgen, — besloot, den 27sten Julij, alle zoodanige bescheiden terug te doen geven; en geene zoodanige meer bij vervolg aan te nemen. — Doch voor zoo ver men niet mogt verkiezen dezelve door dadelijke storting der vereischte penningen te vervangen, zou men gehouden zijn, bij daarvan te passeren akte, de, uit gestorte cautionnementen

ontſtane aanſpraak op de amortiſatiekas te Parijs, ſpeciaal te verbinden voor zoodanig gedeelte van de aan den lande verſchuldigde borgtogten, als waarvoor meergemelde beſcheiden waren afgegeven geworden, of zouden afgegeven zijn. — Deze akten waren vrij van zegel en werden gratis geregistreerd, maar moesten binnen zes weken na het nemen van dit beſluit gepasſeerd zijn, en door de nog overige borgſchuldigen bij het eerst door hen te presteren fournisſement van borgtogt.

Beſluit, verleenende prolongatie tot den laatſten Mei 1814 van den termijn van drie maanden tot het inleveren der memoriën van aangeving voor het regt van Succesſie. (Staatscour 1814. n°. 96.)

De overweging, dat bij art. 26 der ordonnantie van de belasting op het regt van Succesſie van den 4den October 1805, geintroduceerd bij beſluit van Z. K. H. van den 23ſten December 1813 n°. 17 (1), was geſtatueerd, dat de memoriën van aangeving der nalatenſchappen moesten worden ingeleverd binnen den tijd van drie maanden na het overlijden; — doch dat de erfgenamen of bewindhebbenden in onderſcheidene nalatenſchappen nog niet in de gelegenheid hadden kunnen geſteld worden, om hieraan te voldoen, bragt Z. K. H. tot het beſluit van den 20ſten April, om ten aanzien van zoodanige nalatenſchappen, omtrent welke die termijn reeds was verſtreken of gedurende de maand April verſtrijken zou, denzelven te verlengen tot en met den laatſten der maand Mei 1814.

Beſluit tot prolongatie. (Staatscour. n°. 114.)

Bij beſluit van den 10den Mei had eene nieuwe prolongatie plaats tot en met den laatſten van de maand Junij, ten aanzien van nalatenſchappen, omtrent welke de termijn tot inlevering der memoriën van aangeving reeds vervallen was, of voor den laatſten Julij vervallen zou.

Voor Braband nog verder. (Staatscour. n°. 186.)

Voor zoo veel de provincie Braband betrof, werd die termijn andermaal geprolongeerd tot en met den laatſten der maand Julij, bij beſluit van Z. K. H. van den 9den Julij.

Beſluit, bepalende

De akten van borgtogt, welke Erfgenamen of Bewindhebberen van nalatenſchappen, aan de belasting op het regt van Succesſie onderhevig, verpligt zijn voor de verzekering van 's lands regten te ſtellen, wanneer zij vóór de finale ſcheiding des

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 191.

Digitized by Google

het regt van Registratie der borgtogten in cas van verkoop, voor de betaling van het regt van Succesie. (Staatsbl. n°. 49.)

boedels, tot het verkoopen van eenige goederen wenschen over te gaan, moeten, volgens besluit van Z. K. H. van den 16den April, het zij in de akten de waarde der borgtogt is uitgedrukt of niet, geregistreerd worden tegen betaling van een vast regt van *tien* Stuivers.

Besluit van 18 Mei 1814 n°. 81, bepalende de wijze van doleantie tegen de begrooting van het regt van Succesie der nalatenschap, van de zijde der Regulateurs. (Staatsbl. n°. 60.)

Bij artikel 31 der ordonnantie op het regt van Succesie, gearresteerd den 4den October 1805, en geïntroduceerd bij publicatie van den 23sten December 1813, was gestatueerd: „ dat, bijaldien „ de Erfgenamen of Bewindhebbenden, in eene na„ latenschap geraden mogten vinden tegen het re„ dresseren van den staat derzelve door den Re„ gulateur der belasting, te doleren en restitutie te „ vorderen van het daardoor te veel betaalde, zij „ zich te dien einde bij requeste zouden moeten „ adresseren aan den Raad van financiën, in het „ departement, waaronder de boedel was behoo„ rende." Al verder was bij art. 34 der gemelde ordonnantie bepaald: „ dat, wanneer eenige nala„ tenschap geheel of ten deele mogt zijn litigieus „ en de litiganten des niet konden overeenkomen; „ ofte in alle gevallen, waarin de aangeving der „ nalatenschap door verschil of onzekerheid ach„ ter wege bleef," gelijk ook bij art. 37. „ indien „ Erfgenamen of Bewindhebbenden verzuimden, „ binnen drie maanden na het overlijden, de me„ morie van aangeving over te leveren, in die bei„ de gevallen, de genen, aan wien de aangeving „ geschieden moest, zich zou moeten adresseren „ aan den Regter, waaronder het sterfhuis be„ hoorde." — Doch zoo wel de departementale of provinciale regering als de regterlijke magt was bij de tegenwoordige orde van zaken ingerigt op eenen voet, verschillende van dien, welke plaats had ten tijde van het arresteren der gemelde ordonnantie. — Z. K. H. alle twijfeling hieromtrent willende wegnemen, besloot den 18den Mei, bij alteratie der voorschreven artikelen, te arresteren de navolgende bepalingen: „ bij aldien, ingevolge „ art. 31 der ordonnantie op het regt van Suc„ cesie, een Regulateur dier belasting zich ver„ pligt gevonden heeft den staat eener nalaten-

„ schap te redresseren, zullen de Erfgenamen of
„ Bewindhebbenden, zulks geraden vindende,
„ (mits alvorens, overeenkomstig den geredres-
„ seerden staat der nalatenschap, het verschuldig-
„ de aan den lande voldoende) vermogen te dole-
„ ren en restitutie van het te veel betaalde te vor-
„ deren. — Zij zullen zich, daartoe, bij behoor-
„ lijk gemotiveerde requesten adresseren aan de
„ Staten of derzelver Gedeputeerden in de pro-
„ vincie, binnen welke de betaling is geschied. —
„ Op zoodanige Requesten wordt bij de Staten of
„ derzelver Gedeputeerden, na den Regulateur
„ van Successie gehoord te hebben, gedisponeerd,
„ en, ingeval dat dezelve de gevraagde restitutie
„ billijk oordeelen, zullen zij daarvan aan de Re-
„ questranten een bewijs afgeven, inhoudende de
„ redenen, welke tot het toekennen der restitutie
„ aanleiding hebben gegeven, en het bedragen van
„ hetgeen volgens de gedane uitspraak behoort te
„ worden terug gegeven. — De Requestranten
„ zullen zich vervolgens, met overlegging van dit
„ bewijs, aan den Secretaris van Staat voor de
„ financiën adresseren, welke op de te doene re-
„ stitutie orders stellen zal. In alle verdere geval-
„ len, waarin eenige restitutie, op grond van de
„ meergemelde ordonnantie van den 4den October
„ 1805, zoude kunnen of mogen worden ge-
„ vraagd, zal de aanvrage daartoe almede aan de
„ Staten of derzelver Gedeputeerden moeten ge-
„ schieden, en de restitutie op gelijke wijze, na
„ gedane uitspraak, door de zorg en op order
„ van den Secretaris van Staat voor de financiën,
„ worden bewerkstelligd. — Ten aanzien der ge-
„ vallen, bij art. 34 en 37 der voormelde ordon-
„ nantie gementioneerd, zullen de Regulateurs der
„ belasting, zich binnen den bepaalden tijd, moe-
„ ten vervoegen bij den Vrederegter, onder welken
„ de sterfhuizen behooren, ten einde als bij voor-
„ schreven artikelen breeder is vermeld."

Bij besluit van den 16den April had Z. K. H., uit overweging, dat de omstandigheden verscheidene Presidenten van plaatselijke besturen hadden achterlijk doen zijn, in het doen hunner

Besluit ten aanzien der opgave van overlede-

nen en het deponeren van de repertoires van notarissen.

drie maandelijksche opgaven van ontstane sterfgevallen, gelijk mede vele Notarissen in het deponeren hunner repertoires van het jaar 1813 ter griffie der regtbanken van eersten aanleg, besloten, de Presidenten, die verzuimd mogten hebben den staat der overledenen, voor het eerste kwartaal van dit jaar 1814, ten behoorlijken tijde bij de ontvangers der registratie in te leveren, en de Notarissen, die met het afschrift hunner repertoires van het jaar 1813 waren achterlijk gebleven, voor dit maal, en zonder consequentie vrij te stellen van de betaling der door hen geincurreerde boeten, en aan gemelde Presidenten en Notarissen tot den 15den Mei aanstaande, tijd te laten, om zich van hunne verpligtingen te dezen aanzien te kwijten; zullende zij, hieraan niet voldoende, vervallen zijn in de boete, bij de wet op hun verzuim gesteld."

Besluit van 24 April 1814, waarbij het Grootboek der pensioenen wordt geïntroduceerd en de wijze van betaling der daarop ingeschrevene pensioenen geregeld. (Staatscour. 1814. n°. 99.)

De vereischte bepalingen willende daarstellen met betrekking tot de formatie van het grootboek der pensioenen, gelijk mede ten aanzien der wijze van voldoening der pensioenen, besloot Z. K. H. den 24sten April, dat dit grootboek zal worden gehouden bij het departement van financiën; — dat hetzelve ter inschrijving zal dienen van alle militaire en marinale pensioenen en gagementen, ook van de werkvolkeren der voormalige Oost-Indische Compagnie, van de pensioenen van militaire weduwen en weezen, en van alle burgerlijke en kerkelijke pensioenen; — dat daartoe behoorlijke staten door de departementen van oorlog en van marine zullen worden geformeerd; — dat elken gepensioneerden een certificaat van zijne inschrijving zal worden gegeven, waarop elke te doene betaling zal worden aangeteekend; — dat de betaling binnen 's lands zal geschieden van zes tot zes maanden op productie van behoorlijke attestatie de vita en zoodanige andere bewijsstukken, als door den aard van sommige geclausuleerde pensioenen zullen worden vereischt; — dat de betaling buiten 's lands, na daartoe bekomene toestemming, onder korting van een derde zal geschieden; — en dat de uitbetaling zal geschieden aan de regtverkrijgenden tot op den sterfdag van den gepensioneerden,

Digitized by Google

Ten aanzien van het verleenen van penſioenen aan burgerlijke ambtenaren, beſloot Z. K. H. den 17den Mei tot de volgende bepalingen: „ aan de„ zelven zullen geene penſioenen worden ver„ leend, dan op ſpeciaal beſluit, daartoe door „ ons te nemen. — Tot het verzoek daartoe wor„ den vereischt een veertigjarige dienst en zestig„ jarige ouderdom; — met veertigjarigen dienst doch „ beneden dien ouderdom, en, met meer dan „ tienjarigen dienst doch door ongeval of lig„ chaamsgebrek buiten ſtaat, wordt hiertoe een „ legaal blijk van onbekwaamheid vereischt. — „ Alle militaire diensten te land of ter zee wor„ den in de dienstjaren berekend, maar geene „ diensten, die niet uit 's lands kas zijn bezol„ digd. — Het penſioen voor veertigjarigen dienst „ of daar boven is $\frac{2}{3}$ van het vaste traktement, „ in het laatſte jaar genoten; dat van tienjarigen „ dienst is $\frac{1}{6}$ van hetzelve, mitsgaders $\frac{1}{60}$ daarvan „ voor ieder jaar dienst boven de tien doch be„ neden de veertig jaren; alles met dien verſtan„ de, dat het penſioen niet hooger mag geſteld „ worden dan *f* 4000-:-. Ingeval de tractemen„ ten geen maatſtaf voor het penſioen kunnen op„ leveren, worden ook de emolumenten van den „ laatst bekleedden post berekend. Ook zullen „ de remiſes of percentsgewijze belooningen, welke „ bij de ontvangers of andere comptabelen mog„ ten genoten worden, mede als vast traktement „ beſchouwd worden, doch ſlechts voor $\frac{2}{3}$ van het „ genotene in het laatſte jaar." — Na bepaling der verdere vereischten bij de requesten zelve om penſioen, en bij de voordragten of rapporten daarover door de Secretariſen van Staat of andere hoofden van adminiſtratie, — werd voorts allen burgerlijken gepenſioneerden de verpligting opgelegd, om binnen het grondgebied der Vereenigde Nederlanden te blijven wonen, ten zij met toeſtemming van den Souvereinen Vorst om buiten hetzelve hun penſioen te verteren, en alsdan onder korting van een derde gedeelte van deszelfs jaarlijksch beloop. — De burgerlijke penſioenen boven de *f* 300-:- zullen noch met civile noch met

Beſluit van 17 Mei 1814. n°. 11. houdende een reglement op het verleenen van penſioenen aan Burgerlijke Ambtenaren, in den algemeenen dienst van den Staat. (Staatsbl. n°. 59.)

Digitized by Google

militaire traktementen te gelijk kunnen genoten worden. — Van alle deze bepalingen blijven evenwel uitgezonderd zoodanige buitengewone gevallen, waarin de Souvereine Vorst, uit hoofde van bijzondere bewezene diensten of om andere redenen, bereids anders geordonneerd mogt hebben, of al nog mogt oordeelen anders te moeten ordonneren.

Besluit, onderwerpende de akten van admissie van Beurtschippers of Veerlieden aan een regt van registratie van twaalf Stuivers. (Staatsbl. n°. 50.)

De akten van admissie, waarvan de beurtschippers of veerlieden, ingevolge art. 29, 32 en 45 van het reglement op het binnenlandsch Last-, Water-, Plaizier- en Passagiegeld, van 12 Mei 1809, moesten zijn voorzien, werden, bij besluit van Z. K. H. van den 20sten April, onderworpen aan een regt van registratie, ten bedrage van *twaalf* stuivers, zullende dit regt vervangen het zegel van *twaalf* stuivers, waarop, overeenkomstig de gedachte artikelen, deze akten van admissie te voren behoorden te worden geschreven.

Besluit, vernieuwende het effect van vroegere besluiten betreffende Consentbilletten aan Branders en den inslag van Tappers. (Staatsbl. n°. 51.)

Provisioneel over dit loopende jaar werden, volgens besluit van Z. K. H. van den 20sten April, geobserveerd *a.*) het decreet van 27 September 1808, houdende een tarief, naar hetwelk de gezegelde Consentbilletten, ten behoeve der Branders en Distelateurs, bij de aangiften van de door hen ter molen te zenden Granen zouden worden uitgegeven; en *b.*) het decreet van 9 November 1808, waarbij aan de Tappers is toegestaan de inslag van 8 fleschen of drie stoopen van andere Tappers of particulieren, mits vergezeld van een vrij Consentbillet.

Besluit, omtrent de afscheiding en hereeniging der Broodbakkers en Koekebakkers-neringen. (Staatsbl. n°. 52.)

Bij besluit van Z. K. H. van den 20sten April, werden de bepalingen, vervat in de wet van den 18den April 1809, zoo wegens de afscheiding der Broodbakkers- en Koekebakkers-neringen, in zoodanige steden der Vereenigde Nederlanden, welke, bij het regt van patent van den 2den December 1805, niet onder het platte land zijn gerangschikt, als betrekkelijk de vereeniging dier beide bedrijven in de kleine steden en op het platte land, wederom in werking gebragt; en wordt gezegde wet mitsdien gehouden als op nieuw gearresteerd.

Digitized by Google

Z. K. H. het tijdstip willende regelen, waarop de hoofd-administrateur der domeinen, zoo wel als de president van het kollegie van raden en rekenmeesters der domeinen, bij besluit van den 16den December 1813 benoemd, hunne werkzaamheden zouden aanvangen en het beheer en comptabiliteit der domeinen aan dezelve zouden worden opgedragen, besloot den 24sten April: „dat het bestuur van de registratie, zegel en hypotheken, met den 30sten dier maand van alle verdere beheer over de domeinen ontslagen zouden worden, behoudens de bepaling, dat het voormelde bestuur belast bleef met de ontvangst en verantwoording van al het achterstallige over 1812 en 1813, alsmede van al het verschuldigde van geheel 1814, voor zoo ver zulks de domein-goederen betrof, die onder het onmiddellijk beheer van het gezegde bestuur waren geweest; — dat met den 1sten Mei aanstaande het beheer der domeinen, gelegen in de Vereenigde Nederlanden, zou opgedragen zijn aan het departement der domeinen, bij voorm. besluit van den 13den December 1813 gecreëerd; — en dat de rentmeesters der domeinen, uitgemaakt hebbende een gedeelte der goederen van de kroon, mitsgaders de rentmeesters en administrateurs van de onder het Fransche bestuur in dotatie gegevene goederen, van en met den 1sten Mei aanstaande, omtrent de verdere beheering der door hen geadministreerd wordende goederen, met dit departement der domeinen zouden corresponderen en aan alle bevelen voldoen, welke hun door hetzelve zouden worden gegeven; zijnde de Heer *van Lynden tot Hemmen* Hoofdadministrateur, en de Heer *Fannius Scholten* President van raden en rekenmeesters der domeinen.

Besluit, van 26 April 1814, waarbij de directie der domeinen van het bestuur der registratie wordt afgescheiden. (Staatscour. 1814, n°. 110.)

Tot leden van dit kollegie werden bij besluit van den 29sten Junij door Z. K. H. benoemd de Heeren *D. G. Happenbrouwer*, *C. F. Brand*, Mr. *H. M. van der Goes*, Mr. *W. 't Hoen*, Mr. *N. C. Wittert*, *J. A. Mehvill van Carnbée*, ..., *Bosch* en tot Secretaris Mr. *J. N. Warin*.

Bij besluit van den 9den Augustus werden door Z. K. H. benoemd tot Commissaris-Consulent bij

de hoofdadminiſtratie der domeinen de Heer *J. J. Schmolck*, en tot Secretaris bij dezelve hoofdadmiſtratie de Heer *A. J. Verbeek*.

Benoemingen bij het departement van financien, in April

In de maand April werden door Z. K. H. tot raden van financiën toegevoegd aan den Secretaris van Staat voor dat departement, de Heeren: *J. W. Dedel*, voor de adminiſtratie der directe belastingen; *L. C. R. Copes van Cattenburgh*, voor de adminiſtratie der indirecte belastingen; *P. van Reede van Oudshoorn*, voor de adminiſtratie van de recherche en het perſoneel der konvooijen en licenten; *J. D. van den Bosch*, voor de adminiſtratie van de generale theſaurie van den Staat; — en tot adminiſtrateuren bij hetzelfde departement de Heeren *H. Tromp*, voor de comptabiliteit van 's lands middelen; *L. Viſſer*, voor de adminiſtrative details der konvooijen en licenten, met uitzondering van de recherche in het perſoneel; — en eindelijk tot inſpecteur-generaal bij het departement van financiën, de Heer *J. A. Weſtplate*; tot preſident van de commisſie ter liquidatie van den achterſtand de Heer *E. Canneman*, Lid van den Raad van State, in plaats van den Heer *J. H. Mollerus*, die benoemd was tot commisſaris-generaal van oorlog.

Beſluit van 3 Mei 1814. n°. 132. betreffende de credieten, welke, volgens de wet op de buitenlandſche produkten kunnen worden verleend. (Staatsbl. n°. 55.)

Z. K. H. willende overgaan tot het daarſtellen der voorzieningen, ten opzigte van de credietgevingen, bij de wet op het middel der buitenlandſche produkten van den 18den December 1805 toegeſtaan, doch bij het 3de artikel der publicatie van den 7den December 1813 nopens de wederinvoering der middelen te water en van opgemelde wet op de buitenlandſche produkten, in advies gehouden, beſloot den 3den Mei: „ dat de credieten bij art. 38 en 44 van gem. wet van den 18den December 1805 voor de olie, zeep en ſteenkolen toegeſtaan, door de Commisſarisſen tot de zaken der konvooijen en licenten wederom mogten worden verleend, wanneer de landelijke impost der ingevoerd wordende goederen, de ſomma van *f* 200 - : - te boven ging; onder zekere bepalingen tot ſecuriteit van den Lande.

Beſluit van 3 Mei

Bij het herzien der wetten en reglementen tot

den ophef der indirecte belastingen! wederom in werking gebragt zijnde de tariven van zegelregt, aan hetwelke de akten van cautie, die door de Zeehandelaars, Brandewijnkoopers, Wijnkoopers, Veerlieden en anderen, voor den impost van credit jouisserende personen, ten behoeve van den Lande, moeten gesteld worden, zijn gesubjecteerd, en daaruit dubieteit ontstaan zijnde, in hoe verre deze weder ingevoerde bepalingen in verband waren te brengen met het thans bestaande zegelregt — besloot Z. K. H. den 3den Mei, dat het zegelregt, hier boven omschreven, zou moeten worden geregeld naar het tarief, voorkomende in art. 62 der wet op het middel der wijnen van den 3den Januarij 1806, en geheven naar het thans bestaande zegelregt; doch dat de akten van cautie vrij zouden zijn van het regt van registratie.

1814 n°. 133. bepalende het zegelregt van de akten van cautie van alle van credit jouissérende personen bij den ophef der indirecte belastingen. (Staatsbl. n°. 56.)

Gedenkwaardig zal voor altijd in de geschiedenis des lands blijven de wet van den 14den Mei, strekkende ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. — Z. K. H. in overweging genomen hebbende de noodzakelijkheid, om, ter goedmakinge der onvermijdelijke kosten, welke de oprigting van het leger, de aanbetaling der verachterde renten van de nationale schuld en de nieuwe regeling van verschillende andere takken van het algemeen bestuur vereischten, 's Lands gewone inkomsten gedurende den jare 1814 te ondersteunen en te hulp te komen door extraordinaire middelen, te vinden buiten bezwaar der herlevende industrie en zonder benadeeling der voor den handel onmisbare kapitalen; — en willende tevens, hoe eer hoe liever, een bewijs geven van Hoogstdeszelfs verlangen, om de rampen, die onder de vreemde overheersching, de rentheffers van den Staat en de gestichten van weldadigheid getroffen hadden, in zoo verre te verzachten, als de billijkheid, in de tegenwoordige omstandigheden, gedoogde en medebragt, vond goed, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten Generaal dezer Lande, het volgende te bepalen:

Wet van 14 Mei 1814. n°. 2. ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. n°. 58.)

Digitized by Google

Wet van 14 Mei 1814. n°. 2. ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. n°. 58.)

Art. 1. De thans bestaande ingeschreven nationale schuld zal geconverteerd worden, en vervangen door eene nieuwe daar te stellen schuld, welke verdeeld zal zijn in eene werkelijke rentgevende schuld, en in eene uitgestelde schuld.

2. De werkelijke schuld zal dadelijk geven den interest, van twee en een half ten honderd in het jaar.

De uitgestelde schuld zal successivelijk gelijken interest geven.

3. De tegenwoordige ingeschrevene schuld, zal, gedurende dit jaar, geconverteerd moeten zijn, en daarop zal geen verdere intrest, dan over het loopende jaar 1814 betaald worden.

4. De nieuwe werkelijke schuld zal beginnen met primo Januarij 1815 en van dien tijd af zal de intrest derzelve ingaan, en half jaars gewijze, op de vervaltijden van ultimo Junij en ultimo December, betaald worden.

5. De bij art. 1 bedoelde conversie zal geschieden op de volgende wijze, en zich regelen, voor zoo veel de capitalen op eens ieders rekening in het grootboek der nationale schuld, op primo September eerstkomende, zullen beloopen in de navolgende evenredigheid:

Men zal erlangen:

f 2000 kapitaal $2\frac{1}{4}$ pct. integrale werkelijke schuld en *f* 4000 kapitaal $2\frac{1}{2}$ pct. integrale uitgestelde schuld tegen betaling van *f* 100 in numerair en afschrijving der kapitalen, ingeschreven op het tegenwoordig grootboek der nationale schuld, in de navolgende verhouding:

De gene, welke zullen verkiezen de reëele waarde hunner kapitalen tot maatstaf van hunne te doene afschrijving te nemen, zullen fourneren bij iedere *f* 100 bijlage:

	f 10,400	—	$\frac{1}{4}$ pct.	doorloopende schuld.
of —	8,585	—	$1\frac{1}{2}$ —	———
— —	6,760	—	2 —	———
— —	5,200	—	$2\frac{1}{2}$ —	———
— —	5,005	—	$2\frac{3}{4}$ —	———
— —	4,505	—	3 —	———
— —	4,160	—	$3\frac{1}{2}$ —	———
— —	3,690	—	4 —	———
— —	3,145	—	$4\frac{1}{2}$ —	———
— —	2,810	—	5 —	———
— —	2,600	—	$5\frac{1}{2}$ —	———
— —	2,395	—	6 —	———
— —	2,080	—	7 —	———
— —	940	—	5 —	integraal betaalbaar.

Digitized by Google

De genen, welke de effective renten, die zij van hun ingeschreven kapitaal trekken, willen in het oog gehouden hebben, zullen kunnen volstaan met bij iedere *f* 100:- bijlage, zoodanige kapitalen van de onderscheiden afdeelingen der tegenwoordige doorloopende schuld, om het even welke, af te schrijven, die *f* 45:- effective renten opbrengen.

Wet van 14 Mei 1814. n°. 2. ter vervanging der ingeschreven nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. n°. 58.)

6. Ten einde de houders van de inschreven afloopende schuld niet uit te zonderen, noch van de verpligtingen noch van de voordeelen, aan de overige rentheffers bij deze wet toegekend, zullen de jaarrenten gereduceerd worden tot perpetuele capitalen, naar derzelver effective tegenwoordige waarde, volgens daartoe te formeren, en door ons te approberen tabellen.

7. De lijfrenten zullen blijven integraal betaald worden op den tegenwoordigen voet, en zijn in dezen maatregel in geenen deele begrepen.

8. Jaarlijks zal er eene somma van vier millioenen guldens van de werkelijke schuld geamortiseerd worden, en tegen dat aldus geamortiseerde gedeelte van de werkelijke schuld, zal een gelijk kapitaal van de uitgestelde schuld overgaan tot de werkelijke schuld, hetwelk zal geschieden naar aanleiding van eene jaarlijksche loting te bepalen bij een nader reglement.

9. De schuld, ingevolge het 118de art. van de grondwet, jaarlijks in overweging genomen wordende, zal, alsdan bepaald worden, welke meerdere sommen, boven de evengemelde vier millioenen, zouden kunnen worden geamortiseerd van de werkelijke schuld, ten einde aldus de belangen van de rentheffers van den staat des te meer te bevorderen.

10. De Certificaten der te verschijnen renten over den jare 1814, zullen dadelijk, na de respective verschijndagen van ultimo Junij en ultimo December dezes jaars, worden afgedaan bij de directie van het grootboek der nationale schuld.

11. Ter rigtige in werking brenging dezer wet zal er eene bijzondere Commissie door ons benoemd worden, welke belast zal zijn met alle de werkzaamheden daaruit voortvloeijende.

12. Van den 1sten September af zal een ieder zijne kapitalen in de onderscheiden afdeelingen der nationale schuld kunnen afschrijven aan de gezegde Commissie, daarbij fourneerende in de evenredigheid, aangewezen bij het voorgaand art. 5. *f* 100:- in geld of in hierna te melden anticipatie-recepissen.

Digitized by Google

Wet van 14 Mei 1814. no. 2. ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. no. 58.

13. Ten einde het fournissement dezer bijlage te faciliteren, zullen als geld worden aangenomen de Certificaten van verschenen renten bij het grootboek der nationale schuld uitgegeven.

14. Men zal voor de gedane afschrijving en bijlage bij de gezegde commissie bekomen een of meerder *renversalen* in de evenredigheid, van *f* 2000-:- werkelijke, en *f* 4000-:- uitgestelde schuld, voor iedere, volgens art. 12. gedane afschrijving, en gefourneerde bijlage van *f* 100:-: Deze renversalen zullen worden afgegeven in blanco, en separaat voor de werkelijke en voor de uitgestelde schuld.

15 De houders dezer renversalen zullen geregtigd zijn, om, volgens orde van oproeping na primo Januarij 1815 de daarbij bepaalde sommen op de door hen op te geven namen te laten inschrijven in de te formeren nieuwe grootboeken der werkelijke en uitgestelde schuld.

16. Voor gekwalificeerde rekeningen op het tegenwoordig grootboek en voor inschrijvingen, waarop een verband gesteld is, zullen geene blanco-renversalen kunnen worden bekomen, maar de houders dezer rekeningen en inschrijvingen zullen tot hunne verantwoording een bewijs, bij de voornoemde commissie erlangen, dat zij aan de wet voldaan hebben, en zal de gezegde commissie als dan zorgen, dat, dadelijk alle de zoodanige capitalen op de nieuwe grootboeken worden ingeschreven, op dezelfde hoofden, en met dezelfde aanteekeningen, als zij in het tegenwoordig grootboek vermeld staan.

17. De administratie-kantoren, welke ten gevolge van het 19de art. van de wet op het grootboek der nationale schuld in dato 27 Januarij 1809, hebben uitgegeven certificaten van deelgeving in de fondsen ten hunnen name ingeschreven, zullen, als vallende in de termen van het hier voorgaand artikel, even als alle houders van gekwalificeerde of verbondene rekeningen behandeld worden, des echter, dat men hun zoodanige faciliteiten zal toestaan, als hunne werkzaamheden vereischen, en bestaanbaar zullen bevonden worden met de securiteit, welke voor de houders der certificaten moet bewaard blijven, al hetwelk bij een nader reglement door ons zal worden bepaald.

18. De voornoemde afschrijving en bijbetaling moeten geschieden in vier termijnen, en wel een vierde voor ultimo September, een vierde voor ultimo October, een vierde voor ultimo November, en eindelijk, een vierde voor ultimo December 1814.

19.

Digitized by Google

De wijze, waarop het bij meergemelde commisſie blijken zal, dat zulks rigtig geſchied is, zal bij een nader reglement door ons bepaald worden.

Wet van 14 Mei 1814. no. 2. ter vervanging der ingeſchrevene nationale ſchuld door werkelijke en uitgeſtelde ſchuld. (Staatsbl. no. 58.

19 De gene, die in gebreken mogten blijven, om in de voorſchreven termijnen het vierde gedeelte van hunne kapitalen, volgens deze wet aan te fourneren, zullen verſtoken zijn van het regt, om, in den loop van dit jaar de bovengenoemde renverſalen te bekomen, of het hierboven gemeld bewijs van voldoening aan de wet te erlangen, en buiten de gelegenheid geraken, om met het jaar 1815 de inſchrijving op de reſpective grootboeken te erlangen; zullende de renverſalen, en bewijzen van de alzoo verzuimde gedeelten, niet dan in den loop van 1815 afgegeven worden, en niet dan na primo Januarij 1816 opgeroepen en ingeſchreven worden, zoo dat de zoodanige achterblijvers niet alleen verſtoken zullen blijven van de inſchrijving hunner kapitalen gedurende dien tijd, maar ook dien volgens van de geheele intrest van het jaar 1815 en daarenboven, van de eventuele keus om hun aandeel in de uitgeſtelde ſchuld, op de werkelijke ſchuld in dat jaar te zien overgaan.

20. De gene, die, na tien jaren, te rekenen van den 1ſten Januarij 1815 aan de vereischte van deze wet niet zullen hebben voldaan, zullen alle aanſpraak op hun regt van afſchrijving verliezen, en deze kapitalen aan de hierna te melden amortiſatie-kas vervallen zijn

21. De gene, die, volgens de wet, bij vierde gedeelten fourneren, of te wel verkiezen derzelver fourniſſement in eens te doen, zullen den billijken intrest mogen korten tegen vijf ten honderd in het jaar, en dus voor al hergeen gefourneerd wordt

voor den eerſten termijn	$1\frac{2}{3}$	percent over	4	maanden.
— — tweeden termijn	$1\frac{1}{2}$	— —	3	—
— — derden termijn	$\frac{5}{6}$	— —	2	—
— — vierden termijn	$\frac{5}{12}$	— —	1	maand.

22. Ter gemoetkoming aan de zware verliezen, geleden door de armen-kaſſen en pieuſe geſtichten, zoo zullen voor alle de effective renten, waarvoor zij op den 31ſten December 1813 op de onderſcheidene afdeelingen van het grootboek der nationale ſchuld ingeſchreven waren, of ingevalle zij daarvan ſedert veraliëneerd hadden, voor de renten, die zij als nu over hebben, dezelve armen-kaſſen en pieuſe geſtichten op de nieuwe grootboeken worden ingeſchreven, en wel voor iedere *f* 50:-: tegenwoordige effective renten, met *f* 2,000:-: kapitaal op de

Wet van 14 Mei 1814. n°. 2. ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. n°. 58.)

uitgestelde schuld zonder oplegging der bijlage vermeld in art. 12 zullende de overschrijving exofficio bewerkstelligd worden door de Commissie genoemd in art. 11 hiervoren.

23. Aan de gezegde armen-kassen en gestichten wordt des niet te minder vrijheid gelaten, om hun ingeschreven kapitalen op den algemeenen voet te doen converteeren, in welk geval zij als particuliere houders van gekwalificeerde rekeningen aangemerkt zullen worden, en zullen alsdan de administrateuren of regenten van zoodanige door de wet bevoordeelde gestichten gehouden zijn, om voor primo Julij eerstkomende zich deswege, bij schriftelijke ongezegelde memorie behoorlijk te declareren bij commissarissen van het grootboek der nationale schuld.

24. Voor alle kapitalen, welke de voormelde gestichten na primo Januarij 1814 op hunne rekening gekregen hebben, zullen zij niet anders, dan als particulieren worden beschouwd.

25. Ten einde dezen maatregel zoo voordeelig mogelijk voor de rentheffers van den Staat te doen zijn, en denzelven aldus gegronde hoop te geven op het trapsgewijs herstel hunner geleden verliezen, zal de intrekking van de uitgestelde schuld, het zij door overgang in de werkelijke schuld, het zij dadelijke inkoop of vernietiging van dezelve uitgestelde schuld, worden bespoedigd door middel eener door ons te creëren amortisatie-kas, aan welke boven en behalve eene jaarlijksche som van twee millioenen guldens, en aan dezelve, volgens het hier voorgaand artikel 20 eventueel te vervallen kapitalen, zoodanige verdere fondsen zullen worden toegevoegd, als door de Staten-Generaal jaarlijks op onze voordragt zal bepaald worden.

26. Ten einde geregeld, en zonder het opleggen van eenige nieuwe lasten, in de tegenwoordige behoeften van 's lands schatkist te voorzien, en tevens alle billijke faciliteiten en voordeelen te geven aan die gene, die gereedelijk tot dit heilzaam einde zullen medewerken, zal er eene negotiatie, bij wijze van anticipatie worden geopend.

27. Met primo Junij, zal een ieder in deze negotiatie deel kunnen nemen, en wel bij wijze van inschrijving.

28. Zoodra deze inschrijving bereikt zal hebben de bepaalde som, dat is de geëvenredigde som van *f* 100:- bijlage bij het bedrag der kapitalen, welke in het tegenwoordig grootboek ingeschreven zijn, en als nu in de verhouding, hiervoren, bij art. 5 aangewezen, zullen

Digitized by Google

moeten worden afgeschreven, zal deze negotiatie gehouden worden voor gesloten, en zullen er dus geene meerdere inschrijvingen worden aangenomen, dan tot concurrentie van die som, volgens order van datum en nummer.

Wet van 14 Mei 1814. nº. 2. ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. nº. 58.)

29. Ingevalle dat deze negotiatie ten volle aangefourneerd wordt, zal de hier bovengemelde bijlage van *f* 100:-: of zoo veel meerder of minder, als een ieders kapitalen zullen medebrengen niet in geld, of andere geldswaarde, maar bij uitsluiting, met de natemelden recepissen uit deze negotiatie voortgesproten moeten geschieden.

30. Dadelijk bij de inschrijving zal men 5 ten honderd van het ingeschreven kapitaal moeten opleggen en daarvoor een inschrijvings-renversaal bekomen, waarop vervolgens zal worden gefourneerd.

voor den eersten Julij nog 25 pct.
— — — — Augustus 30 —
— — — — September 45 —

onder aftrek der bij de inschrijving reeds gefourneerde 5 percent.

Het zal een ieder vrij staan zijn geheel fournissement in eens, dadelijk bij de inschrijving, of te wel voor 1 Julij te doen.

31. Van al hetgeen voor den 1sten Julij gefourneerd wordt zal kunnen worden gekort een interest van 5 ten honderd in het jaar, gerekend over 7 maanden; van hetgeen voor den 1sten Augustus gefourneerd wordt, almede een gelijke interest gerekend over 6 maanden, en eindelijk van hetgeen voor den 1sten September gefourneerd wordt almede een gelijke interest, gerekend over vijf maanden.

32. Voor deze aanbetaalde inschrijving-renversalen of te wel telkens voor het betaalde gedeelte, zal men bekomen recepissen van *f* 100:-: à *f* 1000:-: bij honderd guldens opklimmende, welke bij de meergemelde commissie, invoege als boven gemeld zullen worden aangenomen als gereed geld.

33. Tot meerdere aanmoediging der deelneming in deze negotiatie, wordt aan de genen, die hunne bijlagen met deze recepissen zullen doen, het regt toegekend, om bij de afschrijving hunner kapitalen, een gedeelte domein rescriptiën te voegen en wel in deze evenredigheid, dat 200 francs derzelver rescriptiën, met alle de daarop te goed zijnde interessen zullen worden ingetrokken, voor een elfde gedeelte van, en in combinatie met het over

Wet van 14 Mei 1814. no. 2. ter vervanging der ingeschrevene schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. no. 58.)

te schrijven kapitaal van oude rente-schulden aangewezen in het hier voorgaand art. 5.

34. De rente-certificaten, verwisselbaar in domein-rescriptiën, en uitgegeven bij de directie van het grootboek der publieke schuld, die voortgesproten uit de aanzuivering der 7 pcents renten daaronder begrepen, worden in alle deelen met de werkelijke domein-rescriptiën zelve gelijk gesteld.

35. Alle de fournissementen, die met deze anticipatie-recepissen gedaan worden, zijn ontheven van de penaliteit bij art 19 bepaald tot 1 April 1815

36. Als contant geld zullen in deze negotiatie worden aangenomen, boven en behalve de certificaten van verschenen renten uitgegeven bij het grootboek der nationale schuld, de recepissen voortgesproten uit het vrijwillig voorschot op de lasten van 1814 gearresteerd bij publicatie van den 18den December 1813 met alle de verschenen interessen, en insgelijks alle de bons van het syndicaat van de vierde series met bijvoeging van de verschenen interessen tot op den eersten dag van de maand, waarin het fournissement geschiedt.

37. Alle de verrigtingen, uit de tegenwoordige wet voortvloeijende, het zij bij de door ons te benoemen bijzondere commissie, het zij bij het tegenwoordig grootboek, ofte bij de nieuwe daar te stellen grootboeken der nationale schuld zullen geheel kosteloos zijn, zonder dat daarvoor van de rentheffers eenige regten van in- of afschrijving, van visa, rojjement, ofte anderzins zullen gevorderd worden.

Alle de daartoe in te leveren documenten zullen vrij zijn van zegel, mitsgaders van het regt van enregistratie.

38. Alle voogden, curateuren of administrateurs van eens anders goederen, onder welke benaming zoodanige administrateurs ook zouden mogen bekend zijn, en alzoo ook bepaaldelijk de nog bestaande weesmeesteren of commissarissen met de continuatie, liquidatie of afdoening der zaken van weeskamers belast, zijn, zonder eenige uitzondering hoe ook genaamd, gehouden en verpligt om zich in allen opzigte naar den inhoud van deze wet stiptelijk te gedragen, onverschillig of de fondsen ten deze in kwestie, en welke door hen geadministreerd worden, met fidei-comies, usufruct of andere banden zijn bezwaard of niet.

39. In gevalle zoodanige voogden, curateuren of administrateuren in gebreken of nalatig mogten zijn, om aan deze hunne verpligting te voldoen, zullen zij aanspra-

Digitized by Google

kelijk zijn voor alle de schaden, nadeelen en verliezen, welke daardoor zouden kunnen veroorzaakt worden.

Wet van 14 Mei 1814. no. 2. ter vervanging der ingeschrevene nationale schuld door werkelijke en uitgestelde schuld. (Staatsbl. no. 58.)

40. Het zal aan hen niet geoorloofd zijn, te mogen declareren voor de moeiten of vacatiën, die zij te dezer zake gehad hebben.

41. Voor zoo verre zoodanige voogden, curateuren of administrateuren van fidei-commissaire, usufructuaire of andere verbonden goederen geene contante penningen disponibel mogten hebben tot het fournissement der bijlage bij art. 5 hierboven gemeld, worden zij bij deze, geautoriseerd en gekwalificeerd, om zoo veel van de onder hunne administratie zijnde te converteren fondsen te verkoopen, als tot het doen dier bijlage noodig zal zijn, mits hetgeen daarvan, bij verkoop in materie van fidei-commis, als anderzins zou mogen overschieten met en benevens de aan zoodanige administrateuren te geven inscriptiën van werkelijke en uitgestelde schuld, wederom subintreren in plaatse van het verkochte en geconverteerde kapitaal.

Zij zullen echter tot dezen verkoop niet mogen overgaan, dan, na over de hoeveelheid der te verkopen effecten, en de wijze daarvan den familie-raad te hebben geraadpleegd, in maniere als de thans nog bestaande wetten voorschrijven.

Alle acten, daartoe noodig of daaruit voortvloeijende, zullen vrij zijn van alle regt van registratie, en tevens door de vrederegters en derzelver griffiers worden uitgereikt zonder daarvoor eenige kosten, van welke aard ook, in rekening te mogen brengen.

Commissie tot de werkzaamheden uit de wet van 14 Mei voortvloeijende.

De werkzaamheden, voortvloeijende uit de wet tot herstel der nationale schuld, zoo als die van 14 Mei te regt genoemd werd, werden aan eene bijzondere Commissie opgedragen, waartoe Z. K. H. bij besluit van den 7den Junij benoemde de Heeren *Appelius*, Lid van den Raad van State, president; *Jacobson*, Lid van de Rekenkamer, vice-president; *Hogguer*, president, directeur der nationale bank; *Deutz van Assendelft* en *van der Hoop*, beide Commissarissen bij het grootboek der nationale schuld; — en tot secretaris den Heer Mr. *J. van Iddekinge*.

Nader besluit daaromtrent van 2 Sep-

Bij besluit van den 2den September bepaalde Z. K. H. dat deze bijzondere Commissie uit zeven leden, in plaats van uit vijf, zou bestaan, en be-

Digitized by Google

tember 1814. n°. 57. (Staatscour. 1814 n°. 212.)

noemde tot president den Heer *G. J. Jacobson*, in plaats van den Heer *Appelius*, tot andere functiën beroepen; tot vice-president den Heer *Hoggner*, in plaats van den Heer *G. J. Jacobson* tot president benoemd, en tot Leden de Heeren *G. Clifford*, *J. C. van der Gudermeulen*, *C. Backer de Jonge* en *G. Faes Elias.*

Besluit van 7 Junij 1814. n°. 25. voor zoo veel des noods verklarende, dat de gemeentebesturen zich behooren te gedragen overeenkomstig art. 38 der financiële wet van 14 Mei. (Staatsbl. n°. 61.)

Bij sommige gemeente-besturen ontstond twijfeling wegens de toepassing van het bepaalde bij art. 38 van de wet tot herstel der nationale schuld. Z. K. H. voorzag hierin op den 7den Junij, door te besluiten: „ alle gemeente-besturen zijn gehouden, zich in allen opzigte naar den inhoud dier wet te gedragen, en zijn diensvolgens geauthoriseerd, om, wanneer de toestand van de gemeentekassen niet zoude toelaten om de bijlagen, bij het 5de artikel gevorderd, uit de gewone inkomsten te vinden, als dan zoo veel van hunne tegenwoordige kapitalen, of van de bij hen, ingevolge de wet te ontvangen kapitalen uitgestelde schuld te verkoopen, als benoodigd zal zijn tot het doen dier bijlagen, in voege als bij de wet is voorgeschreven;" — met bepaling tevens van de wijze diens verkoops.

Besluit van den 23 Junij 1814. n°. 37. houdende den voet der reductie van de jaarrenten der afloopende schuld tot kapitalen, ter executie van het 5de artikel der wet van 14 Mei. (Staatsbl. n°. 68.)

Voorts willende voorzien, dat de houders van de afloopende schuld worden behandeld op eene even gunstige wijze als de crediteuren van 's lands perpetuële schuld, en met dezelve gelijkelijk deelen in de voordeelen aan de houders van laatstgemelden bij de wet van 14 Mei toegekend, vond Z. K. H. goed, op den 23sten Julij, te bepalen: „ tot het bekomen van *f* 2000:- kapitaal 2½ pct. integrale werkelijke schuld, en *f* 4000:- kapitaal 2½ pct. integrale uitgestelde schuld, zal met bijbetaling van *f* 100:- in numerair, op den voet, bij die wet bepaald, moeten worden afgeschreven, van de 20 jarige renten in den jare 1804 genegotieerd, *f* 5200:- van de 30 jarige renten van den jare 1788, *f* 11,200:- van de 30 jarige renten van den jare 1789, *f* 9,100:- van de 30 jarige renten van den jare 1790, *f* 8,500:- en van de 25 jarige renten van den jare 1791, *f* 12,000:-"

Besluit van 19

Tijdens de invoering van het nog vigerende ci-

viele wetboek binnen deze landen waren velen van de voogdijen, die toen alreeds bestonden en gevoerd werden over minderjarigen, niet zoodanig aangevuld en op dien voet gebragt, als de voogdijen, overeenkomstig die wetten, behoorden ingerigt te zijn; daar door ontstonden nu zwarigheden in het oproepen van familieraden, ter voldoening aan art. 41 der wet van 14 Mei; — ook zouden door de gecommitteerden tot weeskamers, in onderscheidene plaatsen, die hunne functiën als voogden en administrateurs waren blijven continueren, thans niet gemakkelijk, binnen eenen behoorlijken tijd, oproepingen van familieraden kunnen plaats hebben; — al hetwelk aan de sluiting van het grootboek der nationale schuld, op den 31sten Augustus aanstaande bepaald, hinderlijk zou zijn. Uit dien hoofde besloot Z. K. H. op den 13 Julij te verklaren, gehoord den eersten president van het hoog geregtshof der Vereenigde Nederlanden: „ dat het 41ste artikel dier wet, nopens het oproepen der familieraden, alleen plaats kon hebben ten aanzien van voogden, curateuren of administrateuren, dewelke hunne kwaliteit in boedels exerceren, gevallen sedert de invoering van het bovengemelde wetboek, binnen deze landen, of, ten aanzien van voogden, curateuren of administrateuren, als mede van alle gecommitteerden tot weeskamers, welker directie of administratie, offschoon reeds vroeger begonnen, door eenen familieraad naderhand is aangevuld; en dat voogden, curateuren, administrateuren of gecommitteerden tot weeskamers in alle andere administratiën, den bij art. 41 gepermitteerden verkoop van eenige onder hunne administratie zijnde fondsen, zonder eenige oproeping van familieraden, zullen vermogen te doen; — alles echter behoudens hunne verantwoordelijkheid, in tijd en wijle, zoo omtrent de hoeveelheid als de wijze der door hen verkochte fondsen."

Julij 1814. n°. 48, houdende bepalingen, omtrent het bijeenroepen van familieraden, ter executie van het 41 art. der wet van 14 Mei. (Staatsbl. n°. 82.)

Ten einde den twijfel weg te nemen, bij velen ontstaan, in hoe verre art. 22 der wet van 14 Mei moest worden uitgestrekt, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 28sten Julij: „ dat alle fondsen,

Besluit van 28 Julij 1814. n°. 22. houdende

het voorschrift tot executie van het 22ste artikel der wet van 14 Mei, omtrent armenkassen en pieuse gestichten. (Staatsbl. n°. 89.)

aan armenkassen en pieuse gestichten toebehoorende, zullen worden beschouwd alle inschrijvingen toebehoorende aan publieke of partikuliere gestichten, fundatiën, instellingen, beurzen of fondsen, opgerigt of te zamen gebragt met het liefdadig oogmerk, om daaruit geheele of gedeeltelijke alimentatie, huisvesting en verzorging, of ook zelfs enkelde ondersteuning en handreiking aan verarmde lieden, of onderwijs en bijstand aan derzelver kinderen te doen genieten; mits dezelve niet uitsluitender wijze, ten behoeve van zekere bepaalde familiën of geslachten zijn ingesteld; — dat echter onder de armenkassen en pieuse gestichten niet zullen worden gerekend de fondsen, te zamen gebragt tot instandhouding van den eeredienst en onderhoud der kerkelijke gebouwen; — terwijl, indien na deze verklaring nog eenige twijfel mogt overblijven, men zich voor den 1sten September aanstaande bij geschrifte zou hebben te vervoegen aan de Commissie, belast met de werkzaamheden uit de wet van 14 Mei voortvloeijende, residerende te Amsterdam, zijnde dezelve mits deze geautoriseerd, om, overeenkomstig deze uitlegging, op zoodanige aanvragen te disponeren."

Besluit tot een reglement op de afschrijving en de bijlage.

Ten zelfden dage werd door Z. K. H. gearresteerd een reglement, naar hetwelk een ieder zich in het doen der afschrijving van de op het tegenwoordig grootboek ingeschrevene kapitalen en het opleggen der gevorderde bijlage, zou hebben te gedragen.

Besluit tot een reglement der conversie.

Almede op den 28sten Julij arresteerde Z. K. H. een reglement, behelzende de noodige bepalingen ten aanzien der conversie van die kapitalen, waarvoor certificaten van deelgeving en inschrijvingen op het toenmalig grootboek der nationale schuld waren uitgegeven, en zulks ten gevolge van art. 17 der wet tot herstel der nationale schuld van den 14den Mei.

Bepaling omtrent de jaarrenten voor armen-

Bekend geworden zijnde, dat onderscheidene armen-fondsen en pieuse gestichten, houders waren van jaarrenten in het tegenwoordige grootboek ingeschreven, welke, ten gevolge van art. 6 der wet van 14 Mei tot perpetuële kapitalen moesten wor-

Digitized by Google

den gereduceerd, en allen twijfel ten opzigte van den maatstaf dezer reductie willende wegnemen, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 13den November: „ tot het bekomen van *f* 2000:-:. kapitaal werkelijke schuld en *f* 4000-:- kapitaal uitgestelde schuld zullen de armenkassen en pieuse gestichten, naar aanleiding van art. 22 der wet van 14 Mei 1814, van het tegenwoordig grootboek laten afschrijven: fondsen en pieuse gestichten.

van de 20jarige renten	in 1804	genegotieerd	*f* 5,780:-
—— 30 —— ——	1788	—— ——	12,450:-
—— 30 —— ——	1789	—— ——	10,100:-
—— 30 —— ——	1790	—— ——	9,450:-
—— 25 —— ——	1791	—— ——	13,330:-

Bij besluit van den 8sten December arresteerde Z. K. H. het volgende:

REGLEMENT op de inschrijving in het grootboek der nationale schuld.

Art. 1. Het grootboek der nationale schuld zal te Amsterdam zijn gevestigd.

Reglement op de inschrijving in het grootboek. (Staatsbl. no. 111.)

Een dubbel van hetzelve zal binnen 's Gravenhage ter Algemeene Rekenkamer der Vereenigde Nederlanden, worden geformeerd en ten allen tijde bijgehouden.

2. Het grootboek der nationale schuld zal bestaan uit twee afdeelingen:

De eene van werkelijke rentgevende schuld.

De andere van uitgestelde schuld.

3. Met den eersten aanvang van den jare 1815, zullen de inschrijvingen in het grootboek der nationale schuld worden geopend, naar orde van de oproepingen te doen door commissarissen van het grootboek, en onder zoodanige huishoudelijke bepalingen, als ter rigtige executie, en tot bevordering van den meesten spoed, door dezelve commissarissen noodig zullen geacht worden, tot welker daarstelling dezelven bij dezen worden gekwalificeerd.

4. De blanco renversalen van werkelijke rentegevende, en van uitgestelde schuld, welken door de commissie belast met de werkzaamheden, voortvloeijende uit de wet van den 14den Mei 1814, ten gevolge van het 14de artikel derzelve wet worden uitgegeven, zullen separatelijk voor de werkelijke en voor de uitgestelde schuld tot inschrijving moeten worden aangeboden, bij zoodanige on-

Digitized by Google

Reglement op de inschrijving in het grootboek. (Staatsbl. n°. 111.)

gezegelde declaratoiren, in *duplo*, als in tijds voor de belanghebbenden zullen worden verkrijgbaar gesteld.

5. Deze declaratoiren en duplicaten zullen door den genen, op wiens naam de inschrijving wordt verlangd, eigenhandig moeten worden onderteekend, ten einde deze oorspronkelijke handteekening ten allen tijde kunne worden nagezien en geconfronteerd.

6. De renversalen, in blanco uitgegeven, doch welken sedert, het zij door versterf van den toenmaals vrijen eigenaar ofte wel anderzins zijn geraakt onder eenige administratie, zullen als particuliere gekwalificeerde rekeningen, bij separate declaratoiren in het grootboek worden ingeschreven.

7. De renversalen van werkelijke rentegevende en van uitgestelde schuld door de commissie, belast met de werkzaamheden, voortvloeijende uit de wet van den 14den Mei 1814, op naam van administratie-kantoren uitgegeven, zullen moeten worden ingeleverd door het administratie-kantoor, op welks naam dezelve staan, en wel bij speciaal voor dezelve interigtene declaratoiren. — Geene renversalen, in blanco uitgegeven, zullen met de zoo even genoemden op een en hetzelfde declaratoir mogen worden vermengd.

8. De restant-renversalen van werkelijke en van uitgestelde schuld, welken, ten gevolge van het reglement van den 28sten Julij 1814, n°. 23, door de meergenoemde commissie worden uitgegeven, zullen bij daartoe expresselijk interigten declaratoiren, ter inschrijving, moeten worden aangeboden.

Dezelve zullen niet kunnen worden aangenomen, dan te zamen gecombineerd tot ronde sommen, te beginnen en opklimmende:

Voor de werkelijke rentegevende schuld met één honderd guldens.

Voor de uitgestelde schuld met twee honderd guldens.

9. De inschrijving van de, ten gevolge van art. 16 der wet van den 14den Mei ll., in het grootboek der nationale schuld dadelijk over te brengen kapitalen van houders van particuliere gekwalificeerde rekeningen, welken geene blanco renversalen hebben kunnen bekomen, maar alleen een bewijs, dat zijlieden aan de hun opgelegde verpligting van de wet hebben voldaan, en welken, ten gevolge van het 13de en 14de artikel van het reglement van den 28sten Julij ll. n°. 23, zich bij de commissie, belast met de werkzaamheden, uit die wet voortvloeijende, na den 31sten December, zullen hebben vervoegd, zal

geschieden op zoodanige staten, als door de opgemelde commissie in *duplo* zullen worden geformeerd, en aan commissarissen van het grootboek, tot dat einde, zullen worden ingezonden.

Reglement op de inschrijving in het grootboek. (Staatsbl. n°. 111.)

10. De inschrijving der kapitalen, aankomende administrateuren van armen-kassen en pieuse gestichten, welke, ten gevolge van het bepaalde bij artikel 17, 18, 19 en 20 van het hier voor genoemde reglement aan de meergemelde commissie zullen zijn afgeschreven, en overeenkomstig artikel 22 der wet al mede dadelijk op het grootboek der nationale schuld *ex officio* moeten worden overgebragt, zal mede geschieden op zoodanige staten als door de commissie in *duplo* zullen worden geformeerd en aan de commissarissen van het grootboek, tot dat einde, zullen worden ingezonden.

11. Voor de ter inschrijving ingeleverde partijen renversalen, wanneer in dezelve geene defecten worden bevonden, zal op den vierden dag, na de gedane inlevering, aan den daartoe gekwalificeerden, tegen inwisseling van het dupliçaat-declaratoir en te verleenen kwitantie, worden afgegeven een bewijs van gedane inschrijving: voor de uitgestelde schuld, zal aan dit bewijs van gedane inschrijving eene kwitantie geannexeerd zijn tot bekoming der kansbiljetten, benoodigd om in de jaarlijksche loting te deelen.

12. De bewijzen van gedane inschrijving in het grootboek zullen inhouden de namen of kwaliteiten, zoo als dezelve woordelijk in hetzelve zijn gesteld, de letter, het deel en nummer, mitsgaders het ingeschreven kapitaal: deze bewijzen van gedane inschrijving zullen, ten gevolge van artikel 12 der wet van den 27sten Januarij 1809, bij voortduring, nimmer tot eenig ander einde van kracht of waarde kunnen zijn, dan alleen om te strekken tot kennisgeving der gedane inschrijving.

13. Geene dispositiën, over ingeschreven kapitalen in het grootboek, zullen geadmitteerd worden, dan nadat het duplicaat declaratoir, hiervoren in artikel 11 vermeld, zal zijn terug gebragt geworden.

14. Voor de inschrijvingen, in het grootboek der nationale schuld, gedaan van zoodanige kapitalen, welke tot particuliere gekwalificeerde rekeningen of wel tot de administratien der armen-kassen en pieuse gestichten behooren, zullen de bewijzen worden afgegeven bij de commissie, belast met de werkzaamheden, voortvloeijende uit de wet van den 14den Mei jl.

15. Ter bereiking van het oogmerk, bedoeld bij art. 16

Digitized by Google

Reglement op de inſchrijving in het grootboek. (Staatsbl. no. 111.)

der wet van den 14den Mei ll. zal geene overſchrijving van particuliere gekwaliſiceerde rekeningen of van kapitalen, toekomende aan armen-kasſen of pieuſe geſtichten, worden geadmitteerd, dan nadat alvorens de aanteekeningen in de oude grootboeken geſteld, in het grootboek der nationale ſchuld zullen wezen overgebragt.

16. Ten gevolge van artikel 13 der wet van den 27ſten Januarij 1809, zullen geene firma's van negotie worden geadmitteerd, ter inſchrijving op het grootboek der nationale ſchuld, noch ook als generale of ſpeciale procuratie-houders van anderen tot eenige verrigtingen bij hetzelve.

17. Wanneer eenig perſoon of perſonen mogten goedvinden negotiatien te doen op inſchrijvingen in het grootboek der nationale ſchuld, ten hunnen name ofte die van directeuren, ofte derdens geſteld of te ſtellen, ofte fondſen van anderen op hunne namen te nemen, ofte certificaten of acten van aandeel of deelgeving in fondſen op hunnen naam geſteld, af te geven, wordt zulks aan hun bij dezen veroorloofd onder de navolgende bepalingen:

a. Dat, alvorens de inſchrijvingen van ſoortgelijke kapitalen kunnen geſchieden, aan commisſariſſen van het grootboek ſchriftelijk zullen moeten worden overgelegd authentieke afſchriften van het contract van negotiatie of deelgeving met de belanghebbenden aangegaan, en van de uittegevene acten van deelgeving, mitsgaders van alle verdere documenten, welke daartoe betrekking hebben.

b. Dat daarbij ten duidelijkſte zal moeten blijken, wie gekwaliſiceerd zijn tot het teekenen der certificaten of andere acten van deelgeving, mitsgaders, in cas van afſchrijving, tot het teekenen der overſchrijvings-biljetten, en dat de handteekeningen dezer gekwaliſiceerden te gelijker tijd worden ingezonden.

c. Dat die inſchrijvingen zullen kunnen worden geſteld op naam van één, of ten hoogſte twee perſonen, zonder meer.

d. Dat in zoodanige gevallen waarin meerdere perſonen in eene directie zullen zijn begrepen, die inſchrijvingen zullen moeten geſchieden op naam van:
het adminiſtratie-kantoor onder directie van gevestigd te zonder de bijvoeging van de namen van commisſariſſen, als welke, ten gevolge der overgelegde acten, genoegzaam zullen zijn bekend.

Digitized by Google

e. Dat bij verandering van personen in zoodanige administratiën, ofte wel door overlijden van dezelven, daarvan dadelijk, aan commissarissen van het grootboek, zal moeten blijken bij schriftelijke acte.

Reglement op de inschrijving in het grootboek. (Staatsbl. no. 111.)

f. Dat het oorspronkelijk gestelde hoofd in het grootboek, mitsgaders de uittegeven acten van deelgeving, bij voorduring, van denzelfden inhoud, zullen moeten blijven, offchoon de personen, welken oorspronkelijk de directie uitmaken, ofte wel die genen, op welker naam de inschrijving is geschied, kwamen te overlijden.

g. Dat, door commissarissen van het grootboek, voor alle uittegeven certificaten of acten van deelgeving, zal worden voorgeschreven eene algemeene wijze van nummeren, waarna men zich, ter bevordering van eenparigheid en orde, zal moeten regelen.

h. Dat geene certificaten, of andere acten van deelneming, zullen vermogen te worden afgegeven, dan van de navolgende sommen, te weten:

Voor de werkelijke rentgevende schuld:

van 100 guldens.
— 200 ———
— 400 ———
— 600 ———
— 800 ———
— 1000 ———

en daar boven, opklimmende met ronde duizend guldens.

En voor de uitgestelde schuld:

van 200 guldens.
— 400 ———
— 600 ———
— 800 ———
— 1000 ———

en daarenboven, telkens opklimmende met ronde duizend guldens.

18. Alle certificaten en acten van deelgeving zullen, alvorens te mogen worden uitgegeven, bij ongezegelde memoriën, bij de directie van het grootboek, moeten worden ingediend, ten einde aldaar te worden geregistreerd, en van een behoorlijk *exhibitum* voorzien, en op dat tevens een verband van een gelijk kapitaal nevens de ingeschreven sommen op het grootboek worden aangeteekend: — dit verband zal niet worden geroijeerd, noch de overschrijving van de aldus verbonden geweest zijnde

Reglement op de inschrijving in het grootboek. (Staatsbl. n°. 111.)

som worden toegelaten; dan op vertooning der acte van deelgeving, uit hoofde van welke het verband was aangeteekend, en tegen overlevering van het benoodigde overschrijvingsbiljet; zullende als dan zoodanige acte van deelgeving, na behoorlijk bij de directie van het grootboek te zijn geroijeerd, den volgenden dag, worden terug gegeven.

19. Wanneer een houder van zoodanige acte van deelgeving, als in het voorgaande artikel is omschreven, het regt heeft, om, uit hoofde van de daarin vervatte stipulatiën, eenige overschrijving op het grootboek, te vorderen, en hij in den betaling-schuldigen geen vertrouwen steekt, ofte om andere redenen, niet verkiest zoodanige acte van deelgeving aan denzelven af te geven, zal hij vermogen die acte bij de directie van het grootboek in bewaring te stellen, mits daarvan dadelijk kennis gevende aan den betaling-schuldigen, aan welken als dan, na gedane overschrijving, de acte van deelgeving, behoorlijk geroijeerd, zal worden afgegeven.

20. Alle de verrigtingen tot primitive inschrijving in het grootboek der nationale schuld, de afgifte van bewijzen van inschrijving en kwitantien tot het bekomen van kansbiljetten daaronder begrepen, zullen, ingevolge art. 37 van de wet van den 14den Mei jongstleden, geheel kosteloos geschieden.

21. Voor het registreren en het stellen van het *exhibitum* op de uittegevene certificaten of andere acten van deelgeving hier boven genoemd, zal, tot instandhouding van het grootboek der nationale schuld, worden betaald:

Voor de werkelijke schuld van elke acte van deelgeving,

Van	100 guldens		2 stuivers.
En	200 ———		
Van	400 ———		3 ———
—	600 ———		4 ———
—	800 ———		5 ———
—	1000 ———		6 ———

En verder, voor iedere duizend guldens daar en boven, 6 stuivers.

Voor de uitgestelde schuld van elke acte van deelgeving:

Van	200 guldens	1 stuiver.
—	400 ———	
—	600 ———	
—	800 ———	
—	1000 ———	2 stuivers.

Digitized by Google

en verder, voor iedere duizend guldens daar en boven, 2 stuivers.

22. Commissarissen van het grootboek der nationale schuld zullen zorgen, dat de staat van elks bezittingen, zoo veel in hun zijn kan, niet worde openbaar gemaakt, en tot derzelver geheimhouding alle de beambten der directie, welke zulks aangaan zal, op de meest efficacieuse wijze verpligten.

Reglement op de inschrijving in het grootboek. (Staatsbl. n°. 111.)

Op den 12den December arresteerde Z. K. H. het reglement, houdende bepalingen omtrent den overgang van de uitgestelde schuld tot de werkelijke rente gevende, overeenkomstig het gestatueerde bij art. 8 van de wet van 14 Mei tot herstel der nationale schuld. De bepalingen kwamen hierop neder. „ In de loting, volgens welke die jaarlijksche overgang ter somme van vier millioenen guldens kapitaal, of van zoo veel meer, als ingevolge art. 9 der wet bepaald zal worden, moet geschieden, zal aan iedere duizend guldens ingeschrevene uitgestelde schuld éene kans worden toegekend. — Dien ten gevolge zullen aan alle houders van ingeschrevene uitgestelde schuld éénmaal afzonderlijke kansbiljetten worden afgegeven, voor de ronde sommen van duizend guldens en voor de gedeelten beneden de duizend guldens van twee honderd guldens. — Deze kansbiljetten zullen een doorloopende nummer hebben, aanvangende van n°. 1 tot zoo vele getallen, als er ronde sommen van duizend guldens uitgestelde schuld zullen blijken te bestaan, en zullen vijf vijfde gedeelten van een geheel kansbiljet, te zamen duizend guldens representerende onder hetzelfde nummer, worden uitgegeven, allen onderscheiden door de letters A, B, C, D en E. Alle de voorschreven kansbiljetten zullen worden voorzien met de handteekening van den Secretaris van Staat voor de Financiën, en zullen dezelve voorts bij de algemeene Rekenkamer worden gecontroleerd en geregistreerd, en ten blijke daarvan door een der Leden of den Secretaris of den Griffier notularis dier kamer worden gecontrasigneerd. —— De afgifte

Besluit van 12 December 1814. n°. 50. houden de bepalingen omtrent den overgang van de uitgestelde schuld tot de werkelijk rente gevende schuld ter executie der wet van 14 Mei. (Staatsbl. no. 112. en Staatscour. 1815 n°. 2.)

Besluit, van 12 December 1814. n°. 56 houdende de bepalingen omtrent den overgang van de uitgestelde schuld tot de werkelijk rente gevende schuld ter executie der wet van 14 Mei (Staatsbl. n°. 112. en Staatscour. 1815 n°. 2.)

geschiedt dadelijk bij de uitgifte der bewijzen van inschrijving der uitgestelde schuld. — Niemand mag de kwitantie van het bewijs van inschrijving afscheiden, zullende er geene afgifte van kansbiljetten geschieden, dan op productie van de bewijzen van inschrijving, aan welke de kwitantiën geannexeerd zullen blijven. — Bovengemelde kwitantiën zullen bij het grootboek van een gelijk nummer worden voorzien, als het bewijs van primitive inschrijving, ten einde ten allen tijde ten aanzien van houders van partikuliere gekwalificeerde rekeningen en administrateuren van armenkassen en prieuse gestichten, zouden kunnen worden nagegaan, welke nummers van kansbiljetten zij lieden oorspronkelijk hebben bekomen. — De uitloting zal geschieden voor de eerstemaal op 1 April 1816 en vervolgens op den 1sten maandag in Maart van elk jaar. Dezelve zal telkens loopen op het totaal van alle de kapitalen, welke in het grootboek der uitgestelde schuld op ultimo December van het voorgaande jaar zullen zijn ingeschreven. Ten einde dit totaal van het kapitaal der ingeschrevene uitgestelde schuld, op dat tijdstip behoorlijk te kennen en in de loting te doen deelen, zal het grootboek daarvan onder dien datum jaarlijks worden gesloten. — Elk jaar zullen er zoo veel nummers in de bus worden gedaan, als bij de sluiting onder ultimo December van het voorgaande jaar zal blijken noodig te zijn. — Ten opzigte van de form dezer loting en van de daarbij noodige voorzorgen zullen, onder het opzigt van den Secretaris van Staat voor de Financiën worden in acht genomen de bepalingen, in vigeur bij de trekking der gewone Nederlandsche loterij; en zal de trekking plaats hebben in 's Gravenhage, in het openbaar, onder administratie van den Directeur der Nederlandsche loterij, en ten overstaan van eene Commissie uit de algemeene Rekenkamer. — Tot het overbrengen der telken jare uitgelotene uitgestelde schuld zullen de daar bij belanghebbenden zich moeten adresseren voor den laatsten Junij deszelven jaars,

jaars; als wanneer de renten van 1° Januarij daar bevorens zullen ingaan, dan met den eersten dag van het half jaar, waarin de overschrijving geschiedt."

Eindelijk besloot Z. K. H. op den 22sten December bepalingen daar te stellen, waarnaar een ieder zich, ten opzigte van het aan een ander overschrijven van zijne op het grootboek ingeschrevene kapitalen, zal hebben te gedragen, en arresteerde dien ten gevolge het navolgende:

REGLEMENT op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek der nationale schuld.

Art. 1. Tot het doen der overschrijvingen van op het grootboek der nationale schuld ingeschrevene kapitalen, zullen bij hetzelve moeten worden ingeleverd ongezegelde overschrijving-biljetten, in te rigten naar zoodanige formulieren als in tijds daartoe, van wege commissarissen van het grootboek verkrijgbaar zullen worden gesteld; dusdanige overschrijving-biljetten zullen door den houder van rekening zelven of door zijnen gemagtigden moeten worden geteekend, en ingeleverd bij het grootboek der nationale schuld, te Amsterdam gevestigd. Reglement op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsbl. n°. 113.)

2. De genen die verkiezen hunne overschrijving-biljetten door anderen te laten teekenen, zullen daartoe moeten verleenen procuratiën, notarieel gepasseerd, en, voor zoo veel des noods, behoorlijk gelegaliseerd, ingerigt naar zoodanig formulier, als daartoe verkrijgbaar zal worden gesteld.

Deze procuratiën zullen, alvorens daarvan gebruik kan worden gemaakt, bij het grootboek moeten worden geregistreerd; welke registratie daarop zal worden aangeteekend, en door den daartoe bevoegden ambtenaar onderteekend.

De procuratiën te verleenen door de genen, welke buiten 's lands woonachtig zijn, zullen in alle gevallen moeten zijn gelegaliseerd, en wel door de respective Ministers of Consuls van den Staat, wanneer zich zoodanige ter plaatse of in de nabuurschap van zes uren derzelve bevinden, ofte bij ontstentenis van dien, door de daartoe

Reglement op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsbl. no. 113.)

bevoegde autoriteiten. Zij zullen even als de binnen 's lands gepasseerde procuratiën, moeten worden geregistreerd bij het grootboek en van een gelegaliseerd translaat in de Hollandsche taal moeten verzeld zijn.

3. Ten einde alle misbruik te weren, zullen geene overschrijving-biljetten worden gerespecteerd, waarvan de handteekening niet kan worden geconfronteerd tegen eene gelijke teekening bij het grootboek reeds voorhanden.

4. Ter rigtige executie van het voorgaande artikel wordt bepaald, zoo wel ten opzigte van die genen, welke hunne overschrijving-biljetten zelven teekenen, als ten opzigte van gemagtigden tot deze teekening;

Eerstelijk: dat alle die genen, welke ten gevolge van het 5de artikel van het reglement op de inschrijving in het grootboek der nationale schuld, hunne declaratoiren van inschrijving zelve hebben geteekend, en waarvan gevolgelijk de oorspronkelijke handteekeningen zijn bekend, geene verdere handteekeningen bij het grootboek zullen behoeven in te zenden.

Ten tweede: dat een ieder, die niet bij oorspronkelijke inschrijving eene rekening in het grootboek heeft bekomen, maar bij overschrijving, en die inwoner der hoofdstad is, of welke begeert te dezen opzigte met de inwoners van de hoofdstad te worden gelijk gesteld, alvorens over zijne inschrijvingen te kunnen disponeren, zich zal moeten vervoegen ten burele van het grootboek, geadsisteerd met *twee* aldaar bekende lieden, welke de wezenlijkheid van zijn persoon zullen attesteren, ten einde zijne handteekening te stellen in een daartoe aan te leggen register, en tevens op een transijn, hetwelk hem zal worden overhandigd. De beide getuigen zullen gehouden zijn te gelijk met den houder van rekening, en ten blijke van hun gedaan attest, hunne handteekening te stellen in het zoo even genoemd register.

Ten derde: dat die genen, welke in hetzelfde geval verkeeren, als onder de tweede afdeeling hier voren is bedoeld, en buiten de hoofdstad woonachtig zijn, alvorens over hunne inschrijvingen te kunnen disponeren, hunne handteekeningen, ten overstaan van het gemeentebestuur hunner woonplaats, zullen moeten stellen op zoodanige formulieren, als welke bij het grootboek zullen worden verkrijgbaar gesteld, en door de plaatselijke besturen *gratis* zullen moeten worden gelegaliseerd, om vervolgens door de gegadigden bij het grootboek kostelooos te worden ingeleverd.

Digitized by Google

Art. 5. Inwoners der hoofdstad, of die begeeren daarmede gelijk gesteld te worden, en welke hunne overschrijving-biljetten zelve teekenen, doch niet verkiezen die biljetten bij het grootboek in persoon in te leveren, en zulks door gemagtigden willen doen geschieden, zullen tot dat einde procuratie kunnen passeren bij het grootboek der nationale schuld; zij zullen in dat geval met hunnen gemagtigden zich aldaar sisteren, en op het afschrift der procuratie aan hun af te geven, zal de handteekening van den procuratiegever worden gesteld. Deze procuratiën zullen telken jaar moeten worden vernieuwd tegen betaling van vier-en-twintig stuivers, behalve de zegels.

Reglement op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsb. no. 113.)

Zij, die geene inwoners der hoofdstad zijn, zullen gehouden zijn aan dezelfde formaliteiten, omtrent de volmagten tot inbrenging hunner overschrijving-biljetten, als omtrent de procuratiën tot teekening der gezegde biljetten bepaald zijn bij het hier voorgaand 2de artikel.

6. Allen, die zelven hunne overschrijving-biljetten inbrengen, zullen de aan hun overhandigde franssijnen, en zij, die bij speciale of generale procuratie zulks doen, hunne procuratie, op de eerste aanvrage, moeten vertoonen.

7. Ieder teekenaar van overschrijving-biljetten zal verpligt zijn, deszelfs overschrijving-biljetten niet alleen duidelijk en behoorlijk in te vullen, maar ook te nummeren, en wel bij den aanvang van ieder jaar, te beginnen met n°. 1. Hij zal gehouden zijn op ieder nummer zijner biljetten, onder zijne gewone teekening, zijne doopnamen voluit te schrijven; — gehuwde vrouwen zullen gehouden zijn, hare teekening aldus in te rigten dat zij hare geboorte-namen achter die harer echtgenooten plaatsen; — weduwen zullen moeten teekenen:

Weduwe van . . . . . .
geboren . . . . . .

8. Tot het aannemen der overschrijving-biljetten zal dagelijks, de zon- en feestdagen, en de dagen van de sluitingen van het grootboek uitgezonderd, worden gevaceerd, des ochtends van *negen* tot *elf* uren, tegen betaling van het gewone hierna te bepalen partijgeld.

Voor elk overschrijvings biljet, hetwelk des ochtends na elf uren, tot des voormiddags ten drie uren wordt ingeleverd, zal het dubbeld van het gewone partijgeld worden betaald. — des zaturdags na elf uren, des ochtends zal geen gewoon biljet van overschrijving wor-

Reglement op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsbl. n°. 113.)

den aangenomen, dan alleen tot herstel van over-dispositie.

9 Geene overschrijving zal kunnen plaats hebben van mindere sommen dan in de werkelijke rente gevende schuld van *een honderd* guldens, telkens met *een honderd* guldens opklimmende, en in de uitgestelde schuld van *twee honderd* guldens, telkens opklimmende met *twee honderd* guldens.

10. Wanneer een houder van rekening op die van een ander, doch voor rekening van een derden overschrijft, zal zulks in het overschrijvings-biljet moeten worden vermeld.

11. Van de inschrijvingen welke men op zijn rekening ontvangt, zal niet voor den volgenden werkdag mogen worden gedisponeerd.

12. Wanneer iemand mogt komen over te disponeren, zullen zijne ingeleverde overschrijvings-biljetten, ofte zoo veel derzelve, van het laatste nummer af te beginnen, als de overdispositie beloopt, blijven liggen, en zal hij gehouden zijn bij de eerst bekomene kennis van het begaan abuis, hetzelve te redresseren, door het ontbrekende behoorlijk op zijne rekening te doen stellen, en daardoor het ingeleverde overschrijving-biljet of de overschrijving-biljetten te doen gelden; zullende geene derzelve mogen worden ingetrokken.

13. Wanneer bij overschrijving eene nieuwe rekening in het grootboek wordt geopend, en de houder daarvan verlangt kennisse te krijgen van de letter en het nummer zijner rekening, zal hij, na alvorens voldaan te hebben aan de bepalingen, voorgeschreven bij het *vierde* artikel van dit reglement, schriftelijke aanwijzing doen van zoodanig kapitaal, als hij vermeent op zijne rekening te hebben ontvangen, mitsgaders van den naam van hem of hun, door welken die overschrijving is geschied; ingevalle van accoord-bevinding, zal aan hem de gevraagde opgave gedaan worden, mits daarvoor betalende in de werkelijke rentegevende schuld, voor eene rekening:

Beneden de vijf duizend guldens nominaal kapitaal, eenen gulden.

Van vijf duizend tot tien duidend, twee guldens.

Boven de tien duizend guldens, drie guldens.

En in de uitgestelde schuld:

Beneden de vijf duizend guldens nominaal kapitaal, zes stuivers.

Digitized by Google

Van vijf tot tien duizend, twaalf ſtuivers.
Daarenboven vier-en-twintig ſtuivers.

Reglement op de overſchrijving van ingeſchrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsbl. n°. 113.)

14. Wanneer iemand bereids rekening op het grootboek is hebbende en inſchrijvingen op zijne rekening te ontvangen heeft ofte gehad heeft, ofte verzekerd zijn wil van het beloop van zijn crediet op het grootboek, zal hij, des ochtends tusſchen half acht en negen uren, zich bij het bureau van overſchrijving van het grootboek kunnen vervoegen, ofte zijn gemagtigden tot het inbrengen der overſchrijvings-biljetten doen verſchijnen en aldaar na de plaats gehad hebbende aſſchrijvingen of naar zijn ſaldo informeren.

Te dien einde zal door hem zelven of door gezegden gemagtigden het ſaldo, met bijvoeging van de letter en het nummer der rekening, ſchriftelijk worden opgegeven, en beantwoord worden met accoord of niet accoord.

Het zal hem of zijnen gemagtigden vrijſtaan, om, wanneer het opgegeven ſaldo accoord is, van wege het grootboek te vorderen een extract dier rekening: dit extract zal uitdrukkelijk moeten inhouden den dag en het uur wanneer hetzelve wordt uitgegeven, en dat hetzelve nimmer zal kunnen of vermogen te ſtrekken tot eenigen handel, verkoop of beleening, maar alleen tot conſtatering dier rekening tot op het oogenblik der uitgifte van hetzelve extract.

Voor de afgifte daarvan zal worden betaald éénen gulden voor rekeningen van vijf posten of daar beneden; en voor rekeningen boven de vijf posten, voor iederen post daarenboven twee ſtuivers.

Hetzelfde zal na dien tijd tot elf uren des ochtends ook nog kunnen plaats hebben, doch alsdan tegen betaling van het dubbeld van het vorenſtaande tarief.

15. Wanneer het ſaldo eener rekening of eenige partij bij twee herhaalde ſchriftelijke opgaven bevonden wordt niet accoord te zijn, zal zoodanige rekening ſpecifiek en geheel uitgeſchreven, moeten worden ingeleverd bij den opper-boekhouder van het grootboek, om aldaar onderzocht, de abuizen verbeterd, en dezelve rekening accoord geſteld te worden; zullende voor het redresſeren van elk abuis door den belanghebbenden gemaakt, en bij het grootboek aangewezen, worden betaald zes ſtuivers.

16. Van alle gedane aſſchrijvingen zal men dagelijks een bewijs vervaardigen, en te huis zenden aan hem van wiens rekening afgeſchreven is, en bij aldien deze buiten

Digitized by Google

Reglement op de overschrijving van ingeschreyene kapitalen in het grootboek, (Staatsbl. no. 113.)

Amsterdam woonachtig is, alsdan aan deszelfs daar binnen wonende gemagtigden, of ter zoodanige plaatse binnen dezelve als door hem mogte zijn aangewezen, ten einde hij kunne nagaan, of zulks met zijne boeken overeenstemt, en hij zich, ingevalle van verschil, bij de eerste ontdekking daarvan of uiterlijk den volgenden dag vóór tien uren des ochtends, bij het grootboek in persoon of door gemagtigden kunne vervoegen, om onderzoek te doen.

17. Die genen, die begeeren zullen dagelijks een uittrekſel te hebben van hetgeen op hunne rekening ontvangen is, zullen op den laatsten December van elk jaar, daar voor moeten betalen tien guldens, en daarenboven een stuiver voor elke post.

Art. 18. Wanneer bevonden wordt, dat door eene verkeerde invulling in het biljet van overschrijving van een naam, kwaliteit, woonplaats of anderzins, de overschrijving verkeerdelijk heeft plaats gehad, zal dit erreur niet kunnen worden geredresseerd, dan na dat alvorens die gene op wiens rekening dusdanige post verkeerdelijk is overgebragt geworden, geconsenteerd heeft in het weder afschrijven van deze post en het restituëren der zaak in *integrum*.

Van dit consent zal bij het grootboek moeten blijken door de verschijning in persoon van den overschrijver, te gelijk met hem, die hetzelve moet verleenen, wanneer zij binnen Amsterdam woonachtig zijn, en anderzins door het inleveren aan commissarissen van het grootboek der nationale schuld, van zoodanige acten of documenten als dezelve naar gelang der omstandigheden en van elk bijzonder geval zullen komen te vorderen.

Wanneer het begaan erreur van dien aard is, dat de overschrijving geschied is op een naam of kwaliteit, welke nog niet op het grootboek is bekend, of als zoodanig in het geheel niet bestaat, zal het erreur kunnen geredresseerd, en de zaak in *integrum* gerestitueerd worden, op eene schriftelijke, onder presentatie van eede, geteekende verklaring van den overschrijver, inhoudende de redenen van het erreur, en tevens opgave van den persoon eigenlijk door hem bedoeld, die zulks als dan ook zal moeten attesteren.

19. Ingevalle van overlijden van iemand, welke rekening op het grootboek heeft, zullen de erfgenamen of regtverkrijgende, ofte executeuren of boedelbereddeaars,

alvorens over de ingeschreven fondsen te kunnen disponeren, gehouden zijn van hun regt of bevoegdheid ten burele van het grootboek doen blijken, door voldoende bewijzen over te leggen bij ongezegelde, doch geteekende memorie van stukken. Hetzelfde zal moeten plaats hebben bij opkomende curatele, sequestrade als anderzins.

Reglement op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsbl. no. 113.)

20. Geene overschrijving of verpanding van kapitalen, staande op rekening van publieke en particuliere administratiën of bekend als verbonden goederen, mitsgaders als conditionele of andere onvrije bezittingen, zal mogen plaats hebben, dan na dat alvorens door productie van genoegzame bewijzen ten vollen zal zijn gebleken dat de administrerende personen, conditionele bezitters, erfgenamen of regtverkrijgende, het zij door dispositiën van den regter ofte andere bevoegde magten, of door afloop of versterf tot deze overschrijving zijn bevoegd; zoodanige bewijzen zullen moeten zijn volledig, ten genoege van de directie van het grootboek, en bij ongezegelde, doch geteekende memoriën van stukken moeten worden ingediend; deze directie zal in allen gevalle, en ten allen tijde bevoegd zijn om meerdere of andere bewijzen te vorderen, wanneer zulks noodzakelijk mogt worden geoordeeld; — zoodanige stukken, welke van buiten 's lands worden geproduceerd, zullen behoorlijk moeten zijn gelegaliseerd, en van een translaat in de hollandsche taal verzeld gaan.

21. Alle de ten gevolge van het vorenstaande artikel ingediende acten, zullen van een *visa* bij het grootboek worden voorzien, en aan de inbrengers wederom worden terug gegeven; de ongezegelde en geteekende memorie van stukken zal aldaar blijven berusten, en in zoodanige bijzondere gevallen, waarin het noodzakelijk mogt geoordeeld worden, authentieke afschriften van één ofte meerdere actén bij die memoriën te doen verblijven, zullen die authentieke afschriften door de belanghebbenden moeten worden geleverd.

Voor het examineren en viseren van alle de vorenstaande stukken, zal bij het grootboek niets worden betaald; doch zullen de kapitalen, welke in de termen van dit artikel vallen, onderworpen zijn aan een dubbeld partijgeld.

22. Het gewone partijgeld van te doene overschrijvingen, te betalen door den overschrijver, wordt bepaald als volgt:

In de werkelijke rentegevende schuld, voor duizend

Reglement op de overschrijving van ingeschrevene kapitalen in het grootboek. (Staatsbl. no. 113.)

guldens kapitaal of minder, een stuiver; boven de duizend tot twee duizend guldens, twee stuivers, en zoo vervolgens, met opklimming van een stuiver voor elke duizend guldens.

Voor de uitgestelde schuld:

Voor duizend guldens of minder, vier penningen, boven de duizend tot twee duizend, acht penningen, en zoo vervolgens met opklimming van vier penningen voor iedere duizend guldens.

23. Het zal een ieder vrijstaan, in plaats van de bij dit tegenwoordig reglement bepaalde speciale procuratiën, eenen gemagtigden bij generale procuratie tot alle verrigtingen bij het grootboek te benoemen, van welke generale procuratiën de formulieren mede verkrijgbaar zullen worden gesteld.

24. Alle acten tot verrigtingen bij het grootboek der nationale schuld, welke binnen de Vereenigde Nederlanden gepasseerd worden, zullen moeten ingerigt zijn naar de van wege commissarissen van het grootboek, ten gevolge van dit reglement verkrijgbaar te stellene formulieren; en zullen dezelve alsdan, voor zoo verre zij aan het regt van enregistratie mogten zijn subject, gratis worden geënregistreerd.

25 Alle de vorenstaande speciale of generale procuratiën, zullen elk jaar, en wel in de drie eerste maanden van hetzelve, bij het grootboek moeten worden gevisseerd, tegen betaling van zes stuivers; bij gebreke daarvan zullen dezelve niet verder mogen worden gerespecteerd.

26. Bij het intrekken eener speciale of generale procuratie, zal daarvan ten burele van het grootboek moeten blijken, het zij door bij hetzelve terug te brengen de gedachte procuratie, of wel door het inleveren van eene behoorlijke acte van revocatie; voor het roijeren dezer procuratien, of voor het viseren der acte van revocatie, zal betaald worden zes stuivers.

27. Alle speciale of generale procuratiën gepasseerd naar de formulieren bij het oude grootboek der publieke schuld in gebruik, zullen, met uitzondering van de buiten 's lands gepasseerde, allen geldig worden gerekend tot verrigtingen, betrekkelijk den afloop van het gezegd oude grootboek, en tot den ontvangst der renten van op hetzelve ingeschrevene kapitalen.

Voor alle verrigtingen bij het nieuwe grootboek der nationale schuld, zullen geene andere procuratiën worden geadmitteerd, dan die, welke overeenkomstig den

inhoud van het tegenwoordig reglement zullen zijn ingerigt.

28. Commissarissen van het grootboek der nationale schuld worden bij deze gequalificeerd tot het nemen van alle zoodanige huishoudelijke maatregelen, als door dezelve ter rigtige nakoming van dit reglement noodig zullen worden geoordeeld.

Ten einde te voorzien bij de ontruiming der steden en vestingen, die door de Fransche troepen waren bezet geweest, opzigtelijk de ambtenaars, welke van de door hen, tijdens de bezetting, gepasseerde akten niet hadden kunnen voldoen aan de wetten op de registratie, doordien de kantoren, alwaar deze formaliteit moest worden vervuld, elders waren gevestigd, had Z. K. H. op den 14den Mei besloten, aan die allen uitstel te verleenen tot den 15den Junij daar aan volgende, om zich van hunne verpligting deswege te kwijten.

Besluit van 14 Mei, tot uitstel voor de registratie (Staatscour. 1814. n°. 117.)

Willende daarstellen zoodanige bepalingen, als noodig waren, om aan den handel de vereischte faciliteit tot den invoer en uitvoer van impost subjecte speciën aan de landzijde en langs de rivieren te geven, maar ook tevens te beletten de sluikerijen, welke door kwaadwilligen ten nadeele van den lande en van den eerlijken handelaar, zouden kunnen worden gepleegd, besloot Z. K. H. den 8sten Junij die bepalingen bij een reglement te arresteren.

Besluit van 8 Junij ter bepaling van een reglement op den impost. (Staatsbl. no. 62.)

Om alle twijfelingen weg te nemen, welke ten aanzien van den ophef der indirecte belastingen zouden kunnen worden geopperd, vond Z. K. H. goed, bij besluit van den 11den Junij te verklaren; „ dat voormelde belastingen weder in werking waren gebragt, even en in dier voege, als dezelve, in den jare 1806 en vervolgens tot aan het einde van 1811, waren beheerd en ingevorderd geworden, en mitsdien met de successivelijk daaromtrent gegevene interpretatien, maar behoudens de veranderingen bij publicatie van 23 December 1813 of daar aan opgevolgde besluiten vervat.

Besluit van 11 Junij, waarbij de directe belastingen in werking gebragt. (Staatsbl. no. 63.)

Bij sommige ingezetenen scheenen twijfelingen te bestaan, als of de bepalingen bij art. 26 van het

Digitized by Google

Besluit van 11 Junij, houdende vrijstelling van het en registrement en alle verdere belastingen, behalve het zegel voor de Nederlandsche Bank. (Staatsbl. no. 64.)

besluit van Z. K. H. van den 25sten Maart n°. 105, houdende het octrooi en reglement voor de Nederlandsche Bank (1), ten aanzien van de akten van beleening vastgesteld, en de vrijstelling dier akten, bij art. 27 van het regt van registratie en van alle andere belastingen, behalve het zegel, niet even zeer zouden toepasselijk zijn op de akten, waarbij vermeerdering van pand, of een ander pand in plaats van vorige panden, aan de Bank wordt toegekend, als mede op die van roijement; alle welke akten, niet anders dan gevolgen zijnde van die der beleeningen, op gelijken voet moesten worden behandeld. — Z. K. H. verlangende de beleeningen bij de Nederlandsche Bank, zoo veel de aard der zaak toeliet, te faciliteren, bepaalde, den Raad van State gehoord, bij besluit van den 11den Junij te bepalen:

Art. 1. De akten, waarbij de Nederlandsche Bank zal worden gesteld in het bezit van vermeerdering van pand, van notariële akten van beleening of van ander pand, in de plaats van vorige panden, zullen, even als de akten van beleening zelve, alléén aan het regt van zegel en aan geene andere belastingen subject zijn. Dezelve zullen niet notariëel behoeven gepasseerd te worden, en de dagteekening daarvan, voor zoo verre dezelve onder de hand zullen zijn uitgegeven, zal verzekerd worden door de handteekening van den Secretaris, of, bij zijne absentie, van één der Directeuren van de Bank.

2. De roijementen van notariële akten van beleening, ten behoeve van de Nederlandsche Bank, gepasseerd, zullen mede vrij zijn van het regt van registratie, als mede van het regt van Zegel nu bestaande, of vervolgens te introduceren.

Deze roijementen zullen door den notaris, ten wiens overstaan de akten van beleening zullen zijn gepasseerd, of die bezitter van de minuten van dezelve zal zijn, kunnen gedaan worden op de minuten der akten van beleening en op vertooning der grosse, met een daarop gesteld declaratoir, dat de beleening is afgedaan, en consent tot roijement van dezelve, door een der Directeuren van de Bank of den Secretaris, en den geldopnemer of zijne regtverkrijgenden onderteekend, op wel-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 528.

ke grosse vervolgens een blijk van het gedane roijement op de minute zal worden gesteld, en onderteekend door den notaris, die daare boven, daartoe, door de belanghebbende verzocht, bevoegd zal zijn om één of meerder declaratoir of declaratoiren van het roijement af te geven, dewelke, met betrekking tot de belastingen, zullen moeten aangemerkt worden, als authentieke extracten uit de akten van beleening.

Besluit van 15 Julij no. 3, betreffende het regt van malen en ter molen brengen. (Staatsbl. no. 65.)

Daar de eigenaars van sommige korenmolens, offschoon opgerigt geweest voor de wederinvoering der wet op het gemaal van den 17den December 1805, daargesteld bij de publicatie van den 23sten December 1813, (1) belet en verhinderd werden in de uitoefening van dit hun bedrijf en het genot der voortdurende admissie, aan dezelve naar aanleiding van art. 54 der voorschrevene wet toegekend, wilde Z. K. H. alle dubiëteit, aangaande Hoogstdeszelfs bedoeling wegnemen, zonder evenwel iemand in deszelfs goed regt te benadeelen. Ook werden hier en elders erroneuselijk restrictiën gegeven aan het breken van graan, te dien effecte, dat aan de ingezetenen de vrijheid zou worden benomen om daar, waar het hun goed dacht, hunne granen te doen breken. Ten einde ook hierin te voorzien, besloot Z. K. H. den 15den Julij de eigenaars van zoodanige korenmolens, voor zoo verre dezelve niet onder de bij art. 55 der wet van 17 December 1805 verboden quarn- of handmolens behoorden en op den 1sten Januarij ll. aanwezig waren, in hun wettig bezit en in de uitoefening van hun bedrijf te handhaven; — de ingezetenen bevoegd te verklaren om hunne granen even zeer op deze als op de reeds vroeger bestaan hebbende korenmolens hunner woonplaats te doen breken; — en die bevoegdheid zelfs niet te bepalen tot de molens hunner woonplaats; maar zelfs uit te strekken tot de molens van alle verdere gemeenten binnen deze landen gelegen, welke hun zouden conveniëren, mits slechts in allen gevalle de biljetten nemende ten kantoor van den

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 196.

ontvanger der belasting hunner woonplaats, — onverminderd de vrijheid aan eenen ieder, die zich hierdoor in zijn goed regt mogt benadeeld achten, om den gewonen weg van regten in te slaan, doch zonder dat het malen der granen voor de ingezetenen belet worde, hangende de procedures van den koren-molenaar tegen wien de actie mogt zijn gerigt.

Besluit van 19 September omtrent de akten van borgtogt, door de molenaars te passeren. (Staatsbl. no. 100.)

De akten van borgtogt, welke overeenkomstig art. 5 en 6 van het besluit van 28 Julij n°. 38 door de molenaars, alvorens hun bedrijf uit te oefenen, ten genoege van 's Lands administratie behoorden te worden gepasseerd, werden, met opzicht tot het zegelregt aan dezelfde bepalingen onderworpen, als bij art. 1 van het besluit van 3 Mei n°. 133 waren vastgesteld nopens de akten van cautie, door de zeehandelaren en andere handeldrijvende en neringdoende personen, ten behoeve van den Lande te stellen; — doch werden de eerstgenoemde akten van borgtogt, welke onderhands konden worden gepasseerd, even als de laatstgemelde vrij zijn van het regt van registratie, volgens besluit van Z. K. H. van den 19den September.

Wet van 25 Junij 1814. no. 58. over de temperaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde speciën. (Staatsbl. no. 70.)

De noodzakelijkheid, om eenige bepalingen, betrekkelijk de temporaire belastingen en ontlastingen van sommige artikelen daar te stellen, gewijzigd naar de tegenwoordige omstandigheden, en geschikt om den herlevenden koophandel te begunstigen, deed Z. K. H. den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, bij eene wet van den 25sten Junij de navolgende bepalingen vast stellen, betrekkelijk de hier na genoemde speciën en andere alteratiën, in het tarief van den 31sten Julij 1725, om stand te houden gedurende dit loopende jaar en alzoo te expireren den 31sten December 1814.

Voor eerst: het verbod van uitvoer van *allerlei oud Lood*, laatstelijk geconfirmeerd bij de wet van den 29sten December 1809, wordt opgeheven.

Ten tweede: de vrijdom van regten op den *uitvoer*

van *inlandsche gefabrigeerde Suikeren* en *Stropen*, bij resolutie van de Staten-Generaal van den 21sten Februarij 1788 geaccordeerd, wordt op denzelfden voet en alle dezelfde precautien en declaratoiren gecontinueerd.

Wet van 25 Junij 1814 no. 58, over de temporaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde speciën. (Staatsblad nº. 70.)

Ten derde: onder het verbod van uitvoer van alle tot de Fabrieken of Trafieken behoorende *Gereedschappen*, zullen voortaan mede begrepen zijn de gebruikte *Suikerbakkers-Potten* en *Vormen*.

Ten vierde: de *Wollen* (de Katoenen uitgezonderd) worden op den invoer vrijgesteld van de premie of het verhoogde veilgeld, en van het convooi en licent, in zoo verre, dat van de Wollen alleen zal moeten worden betaald *vijftien* stuivers per baal, inkomende, en *één* gulden uitgaande, zonder onderscheid van gewigt en waarde, behoudens de keuze van den aangever, om, in cas hij zulks alzoo geraden of voordeeliger zoude vinden, zijne Wollen, met opgave van gewigt, te waarderen, en daarvan te betalen drie vierde per cent, of *vijftien* stuivers van de waarde van *honderd* guldens inkomende, en één en een half per cent, of *dertig* stuivers van de waarde van *honderd* guldens uitgaande; alles op den voet en conform de orders van den Lande en onder de penaliteiten, bij het generaal Plakkaat van 31 Julij 1725, tegen het frauderen in gewigt en waarde gestatueerd; zijnde hieronder niet begrepen de inlandsche Wollen, welker regten worden gesteld op den voet, als bij het tarief van 31 Julij 1725 is bepaald, en zulks, zonder onderscheid van heele, halve en kwartalen, of van welk gewigt of waarde; zullende, voor zoo veel bij het uitgaan geene geheele, maar gedeelten van balen worden uitgevoerd, in zulk geval van zoodanig gedeelte van de waarde, zoo als boven is bepaald, moeten betaald worden.

Ten vijfde: bij voortduring zal blijven stand grijpen, de alteratie in de lijst van 1725, met opzigt tot de *ruwe* en *buiten Europa geraffineerde Suikeren* gemaakt, en zal dienvolgende van alle deze Suikeren, onder genot van Tarra, van de zakken en balen van 10 per cent, van de vaten van 15 per cent, en van de kisten van 20 per cent, inkomende, worden betaald *zes* stuivers van iedere honderd pond.

Zullende van dezelve Suikeren, uitgaande over Zee en langs de Zeeuwsche Stroomen, worden geheven *vijftien* stuivers per 100 pond, doch uitgaande per as, of langs de rivieren, van ieder 100 pond *dertig* stuivers;

Ten zesde: de belasting van *vijftien* stuivers per aam

Wet van 25 Junij 1814. no. 58. over de temporaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde speciën. (Staatsbl. no. 70.)

op de uitgaande Olie van Zaad, blijft voor als nog opgeheven.

Ten zevende: het uitgaande regt op de *Tabaksbladeren* van alle soorten (inlandsche daaronder begrepen) welke bij de lijst van 31 Julij 1725 zijn belast met *vijf* guldens, zal almede blijven gemodereerd, in diervoegen, dat de buitenlandsche, zoo wel met opzigt tot den uitvoer over zee, langs de wadden en Zeeuwsche stroomen, als met opzigt tot den uitvoer te Lande en langs de rivieren; mitsgaders de inlandsche insgelijks te Lande, en langs de rivieren in het generaal, op *twee* guldens van de waarde van *honderd* guldens, zal blijven bepaald, buiten en behalve de premie of het extraordinaire veilgeld; waarvan de *inlandsche Tabaksbladeren* alleen, volgens resolutie der Staten-Generaal, van den 21sten Junij 1691 blijven geëximeerd, gelijk mede alle binnen deze Landen gefabrieceerde *Rook*- en *Kauw-Tabak*, *Andouilles*, *Sigaren*, als mede *gekapte*, *gemalen*, *gesponnen* en *gekorven Tabak*, *Karotten* en *Snuif*, mitsgaders *geplette Tabakstelen*, in het algemeen, uitgaande, van het extraordinaire veilgeld, als mede van het één per cent uitgaande regt, zullen zijn geëximeerd en ontheven.

Zullende van de ongeplette Tabakstelen, uitgaande, van de *honderd* guldens, worden betaald *twee* guldens, en de inlandsche alleen worden vrijgesteld van het één per cent premie of veilgeld.

Ten achtste: van alle Aardewerk, zal bij het inkomen, conform de lijst van 31 Julij 1725, worden geheven, van de waarde van *honderd* guldens, *acht* guldens; doch komende van Ketlen of daaromtrent, *vijf* guldens van de *honderd* guldens; des nogtans, dat bij continuatie, gelijk zulks sedert den 25sten November 1771 is geschied, alle roode en gele aarden potten, geheel of gedeeltelijk gelood zijnde, en gemeenlijk genoemd Frankfortsche potten, om het even van waar, het zij dezelve te Lande of langs de rivieren zullen worden ingevoerd, onderscheiden van eenig aardewerk, en dus onder derzelver eigen benamingen zullen moeten worden aangegeven, en daar voor aan inkomend regt betaald *zes* stuivers per worp.

Ten negende: de orders, bij Resolutie der Staten-Generaal van 30 Mei en 23 Junij A°. 1774, omtrent de inkomende en uitgaande *Tras* of *Duifsteen* gesteld, worden gecontinueerd.

Ten tiende: almede zullen, bij voortduring, de regten

op het inkomen van *ijzeren Nagels* of *Spijkers*, blijven verminderd op *drie* guldens de 1000 pond; terwijl het artikel van de uitgaande regten geheel blijft vrijgesteld. — De Spijkers *transito* naar *Portugal* verzonden wordende, zullen in allen deele en onder dezelfde conditien, gelijk gesteld worden met die, welke naar *Spanje* worden uitgevoerd, volgens resolutie van Hun Hoog Mogende, in dato 7 Februarij 1752.

Wet van 25 Junij 1814. no. 58. over de temporaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde speciën. (Staatsblad no. 70.)

Ten elfde: de uitgaande en inkomende regten op de *Rijnsche* en *Moezelwijnen*, zullen in diervoege blijven gemodereerd, dat op het inkomen van ieder voeder van zes amen overlandsche ritsing, de aam gerekend tot vier ankers, zal worden geheven *drie guldens*, in plaats van *acht guldens*, en op het uitgaan *twee guldens*, in plaats van *vijf guldens*.

Ten twaalfde: het uitgaande regt van de honderd riem Papier van alle soorten (uitgezonderd blaauw), waarvan de riem boven de twee guldens waardig is, blijft bij continuatie gemodereerd op *een* gulden. — Zullende voorts het papier, beneden de *twee* guldens per riem waardig, mede bij voortduring blijven gemodereerd op *tien* stuivers, met de clausule in gevalle van benadering tot *twee* guldens, zonder oplage, zoo als bij de Wet van 31 Julij 1725 is bepaald; terwijl het uitgaande regt op het blaauw papier, klein formaat, bij continuatie wordt gemodereerd op *een* gulden de 100 riem, en het groot formaat op *twee* guldens de 100 riem, en wordt voorts het Bordpapier, mitsgaders het Meubel- en Muzijkpapier, op het uitgaan belast met *een* percent van de waarde; doch zal van het misdruk, uitgaande, worden betaald *twee* guldens van de waarde van honderd guldens, en zal voortaan van alle wit, graauw en blaauw, of zoogenaamd Suikerbakkers-papier, inkomende, worden betaald vijftien percent der waarde; blijvende, eindelijk alle soorten van papier, met uitzondering evenwel van het misdruk, van de betaling der premie, of het extraordinaire veilgeld, op het uitgaan vrijgesteld, en onverminderd het verbod in de hierop volgende paragraaf omschreven.

Ten dertiende: de Wet van den 19 December 1803, waarbij de uitvoer van *onbruikbaar* en *gescheurd Papier*, als mede van *gebruikt* oud *Linnengoed*, mitsgaders van alle *gedragen linnen kleederen*, welke slechts *een pond* waarde houden, of met het gewigt verkocht worden, tot en met den 24 October 1814, is verboden, wordt nu voor als dan voor vijftien jaren gecontinu-

Wet van 25 Junij 1814. no. 58. over de temporaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde speciën. (Staatsbl. no. 70.)

eerd; onder welk verbod ook het *onbruikbare ongescheurde papier*, als mede *oud* en *afgesleten Vischwant*, *gebroken* en aan *stukken gekapt* en *gepluist Touwwerk* en andere *lompen*, moeten begrepen worden.

Ten veertiende: voortaan wordt alle *invoer van Papier*, voorzien met de namen of merken van eenige binnen deze Landen existerende Papier-Fabrieken, verboden, op pene van confiscatie van al het zoo ingevoerd wordende Papier, en verbeurte daar en boven van eene boete van *een honderd* guldens, wanneer de quantiteit bedraagt vier riemen of minder, en boven dien eene boete van *vijf-en-twintig* guldens voor iedere riem Papier, excederende de voorschreven quantiteit van vier riemen; alles te verbeuren door den invoerder of den genen, die tot den voorschreven invoer last of bevel gegeven, of daaraan eenig part of deel heeft, en eindelijk op verbeurte van de schepen, schuiten, karren, wagens, en andere vervoer- of vaartuigen, rijtuigen en paarden, waarmede voorzeide invoer zal zijn geschied.

Ten vijftiende: Het gestatueerde bij de Publicatie van 4 Mei 1804, opzigtelijk den uitvoer van de Haard-assche, zal voortdurend worden geobserveerd, met betrekking zoo tot den gepermitteerden uitvoer zelven, als met relatie tot het uitgaande regt van *vijf* guldens per last, waaraan dezelve bij die Publicatie is gesubjecteerd.

Ten zestiende: De belasting van *drie* guldens *vijftien* stuivers van elke uittevoeren honderd ponden Boter, zal bij voortduring worden ingevorderd, met dien verstande, dat een vierendeel op niet minder dan 80, en een achtste op niet minder dan 40 ponden zal mogen worden aangegeven.

Ten zeventienden: Allerlei Hout, komende uit Noorwegen en de Oostzee, met een ongebroken last, zal betalen bij het last, te rekenen naar de Hollandsche Maat-Cedulle, met eene derde verhooging van dezelve.

Ten achttiende: Het *Ajuinzaad*, en alle andere *Hofzaden*, worden van het uitgaand regt vrij gesteld, met expresse uitzondering echter van alle die zaden, welke met namen bij de lijst van 1725 zijn vermeld; als: het *Mosiert*, *Krok-*, *Deder-* en *Klaver-zaad*, en *Alpistre* of *Kanarie-zaad*, het *Anijs-zaad* en *Komijn*, mitsgaders *alle de Oliezaden*, als op welke de voorschreven vrijstelling niet is van applicatie.

Ten negentiende: Van het *Medicinaal Hout*, *inkomende*, zal worden gevorderd *een en een half percent*, en *uitgaande*, *drie percent* van de waarde.

Digitized by Google

Ten twintigste: Van de *Sileziger Bontjes*, mitsgaders van het *Elberfeldsch*, en van de zoogenaamde *buiten 's Lands gefabriceerde Vriesche Bonten*, van *katoen* en *garen*, of de zoogenaamde *Katoene Vriesche Bonten*, zal op het inkomen worden geheven een percent van de waarde.

Wet van 25 Junij 1814 no. 58. over de temporaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde specien. (Staatsbl. no. 70.

Ten een-en-twintigste: Van het *wit Naaigaren*, inkomende, zal worden betaald *vijf* guldens van de honderd pond.

Ten twee-en-twintigste: Van de *Klompen* en *Holsblokken*, inkomende, zal worden betaald vijf percent van de waarde.

Ten drie-en twintigste: Van het *Damast* en *Servetgoed*, mitsgaders van de *Linnens* in het generaal, zullen worden betaald zoodanige inkomende en uitgaande regten, als waarop dezelve primitivelijk bij de lijst van den 31 Julij 1725, onder de benaming van *Lijnwaden* van allerhande soorten, zijn aangeslagen.

Ten vier-en-twintigste: Van het *Lint* van *Saijette Wolle*, *Garen* en *Katoen*, *met* of *zonder Klatergoud* of *Zilver*, inkomende, zal *tien* percent van de waarde, en van het *Fluweelen Lint*, inkomende, *vijf* percent van de waarde worden betaald.

Ten vijf-en-twintigste: Van de *Meekrappen*, inkomende, zal worden geheven, van de *fijne* en *onberoofde*, *één gulden*, van de *gemeene*, *twaalf* stuivers, en van de *mullen*, *zes stuivers* de honderd ponden.

Ten zes-en-twintigste: Van de *Lakenen* en *Kazimieren* zal worden betaald, *geverwd* en *ongeverwd*, *drie percent* van de waarde, inkomende, en *twee percent* uitgaande.

Ten zeven en twintigste: Het inkomende regt van de waarde der *Stammetten*, *Karzaijen*, *Duffels*, *Saaijen*, *Baaijen*, *Kalmukken*, *Vlaggedoek*, en al het geen bij de lijst van 1725 is begrepen, onder de benaming van alle *andere Manufacturen*, gewerkt van *wolle*, *enz.* zal insgelijks zijn *drie percent* van de waarde, inkomende, *geverwd* en *ongeverwd*, mitsgaders *twee guldens* van de waarde van *honderd* guldens, bij het uitgaan.

Ten acht-en-twintigste: Het bij vroegere Wetten gestatueerd verbod van invoer op de *Engelsche*, *Schotsche* en *Iersche Kousen*, wordt bij dezen ingetrokken en opgeheven, de inkomende en uitgaande regten van deze *Kousen*, en alle anderen van welken oorsprong ook, zullen gelijk zijn aan die welke op de Manufacturen in de voorgaande § zijn vastgesteld.

Ten negen-en-twintigste: van de *Spelden* zal voor in-

Wet van 25 Junij 1814. no. 58. over de temporaire belastingen en ontlastingen van onderscheidene daarbij genoemde speciën. (Staatsbl. no. 70.)

komende regten worden geheven *tien stuivers* van het dozijn van *twaalf duizend*.

Ten dertigste: Van het ruw en *ongehekeld Vlas* zal, uitgaande, worden betaald *twee percent* van de waarde.

Ten een en dertigste: De *Tabakspijpen* worden vrij gesteld van het uitgaande regt.

Ten twee en-dertigste: Voortaan wordt de *Pijpaarde* van de inkomende regten ontheven.

Ten drie en-dertigste: De *Haring* van de visscherij dezer Landen, wordt gelibereerd en vrijgesteld van de uitgaande regten; insgelijks wordt van de uitgaande regten vrijgesteld de *Zoute Visch* van de visscherij dezer Landen, mitsgaders de inlandsche *Ansjovis*, op den voet van het Plakkaat der Staten-Generaal van den 9den Mei 1750 en volgende concessien.

Besluit van 10 Julij n°. 36 houdende bepalingen, omtrent de wijze van heffing der directe en indirecte belastingen in Staats-Vlaanderen. (Staatsbl. n°. 77.)

Bij besluit van den 10den Julij regelde Z. K. H. den voet en wijze, op welke de directe en indirecte belastingen in de distrikten van Staats-Vlaanderen, provisioneel gebragt tot de Provincie Zeeland, zouden worden geheven; in de navolgende artikelen:

Art. 1. Behalve de heffing van de inkomende en uitgaande regten, onder den naam van *convooijen* en *licenten*, mitsgaders de belasting op de *buitenlandsche produkten*, op gelijke wijze als zulks overal binnen den staat der Vereenigde Nederlanden plaats heeft, zullen ten aanzien van de heffing der directe en indirecte belastingen, bij Ons besluit van den 23 December 1813, n°. 90, (zie staatsblad n°. 11 van 1813,) en opvolgende wetten geïntroduceerd in Staats-Vlaanderen, worden in acht genomen de navolgende bepalingen.

2. De *grondbelasting*, de *personele* en *mobilaire belastingen*, en het regt op *deuren* en *vensters*, zullen over den jare 1814, bij voortduring ingevorderd en betaald worden op den voet, die ten aanzien van het overige van den Staat, bij de 2de en 3de artikelen van Ons besluit van den 23sten December n°. 90, (zie Staatsblad n°. 11 van 1813) is bepaald.

3. De belastingen onder den naam van *paarden-*, *plaizier-* en *passagiegeld*, mitsgaders *dienstbodengeld*, zullen in de voorzeide distrikten worden geëtablisseerd en de aanslag derzelve nader worden bepaald, zoo als in billijke evenredigheid tot andere provinciën, en naar

Digitized by Google

aanleiding der resultaten, welke de toepassing der tarieven, gearresteerd bij Ons besluit van den 4den Februarij ll. n°. 2, (zie Staatsblad n°. 24) op de ter legger gebragte objecten van beschrijving zullen opleveren, zal worden bevonden te behooren.

Besluit van 10 Julij n°. 35. houdende bepalingen, omtrent de wijze van heffing der directe en indirecte belastingen in Staats-Vlaanderen. (Staatsbl. no. 77.)

4. Het regt op de *patenten* zal geheven worden, overeenkomstig de bepalingen, gemaakt bij art 7 en 8 van Ons besluit van den 23sten December 1813 n°. 90 (zie Staatsblad n°. 11 van 1813) en ingevolge dat van den 29sten Januarij 1814 n°. 71, (zie Staatsblad n°. 22,) ter regeling der executie van den ophef van hetzelve regt.

5. De belasting op de runderen, paarden en schapen ten behoeve van het *fonds voor den landbouw*, zal ingevorderd worden, conform de bepalingen van Ons besluit van den 7 Maart jl., n°. 1. (zie Staatsblad n°. 35.)

6. Het regt op het *zegel*, de *registratie*, *griffie*- en *hypotheekregten* zullen al mede worden geheven op den voet omschreven bij art. 9 tot 15, van het meermaals gezegde besluit, van den 23 December jl., n°. 90, (zie Staatsblad n°. 11 van 1813); zullende dat gedeelte van het voorschreven regt, hetwelk bij overgang van eigendom, in cas van overlijden, volgens de fransche wetten geheven wierd, met 1 Augustus aanstaande vervangen worden door het regt van successie, overeenkomstig de voorschriften van art. 15 van dat besluit, en zoo als hetzelve, met 1 Januarij jl., in de overige gedeelten der Vereenigde Nederlanden is geïntroduceerd, des dat de boedels van alle personen, gestorven na den laatsten klokslag van middernacht, invallende tusschen den 31 Julij en 1 Augustus eerstkomende, aan het meergemeld regt van successie onderhevig zullen zijn.

7. De indirecte belastingen, bestaande in de middelen op het *zout*, de *zeep*, den *turf*, het *gemaal*, de *jenever*, de *buitenlandsche brandewijnen*, de *wijnen*, de *waag*, de *rondemaat*, het *binnenlandsch last-*, *water-*, *plaizier-* en *passagie-geld*, mitsgaders het *collectief-zegel* daartoe behoorende, zullen insgelijks in Staats-Vlaanderen worden geheven, en ingevorderd overeenkomstig de bepalingen van Ons besluit van den 23 December 1813, n°. 90, (zie Staatsblad n°. 11, van 1813) en de wetten, welke daarbij weder in werking zijn gebragt, mitsgaders de verdere verordeningen daaromtrent gemaakt.

8. Het regt over de *waarborg van gouden en zilveren werken*, zal ten gevolge van Ons besluit van den

Besluit van 10 Julij n°. 36 houdende bepalingen, omtrent de wijze van heffing der directe en indirecte belastingen in Staats-Vlaanderen. (Staatsbl. no. 77.)

26 December 1813 n°. 8, (zie Staatsblad n°. 13 van 1813) gevorderd worden, en de stempeling der gouden en zilveren werken moeten geschieden aan het bureau van waarborg te *Middelburg*, onder hetwelke deze districten in dit opzigt zullen worden gebragt.

9. De verhoogingen ten behoeve van het *Syndicaat*, op onderscheiden hier voren opgenoemde belastingen gelegd, zoo bij Ons besluit van den 23 December 1813, n°. 90. (zie Staatsblad n°. 11 van 1813,) als bij opvolgende bepalingen, zullen, voor zoo veel de belastingen, in Staats-Vlaanderen, zelve betaald worden, aldaar alleen worden gevorderd over zoodanige impost subjecte speciën, welke naar het inwendige van den staat ter consumtie worden verzonden.

10 Er zal op zoodanigen tijd en wijze als door Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën, zal worden bepaald, eene algemeene aanpeiling van impost subjecte speciën geschieden, en daarvan de imposten gevorderd, op den voet bepaald bij art. 32 tot 38 van het besluit van den 23 December n°. 90. (zie Staatsblad n°. 11 van 1813), voorbehoudens de produktie der bewijzen van vroegere verimposting, aan de fransche administratie of aan die van den Staat, op welke behoorlijk regard zal worden geslagen.

11. De invordering der directe belastingen zal onder het beheer van den Directeur der provincie *Zeeland*, geschieden, door de provisioneel benoemde ontvangers. Er zal daarenboven een particulier ontvanger te *Sas van Gend* zijn.

Er zullen twee controleurs wegens de directe belastingen worden aangesteld. Door deze, met behulp van de burgemeesters of schouten, mitsgaders de zetters in elke gemeente, zal worden gezorgd, dat de leggers voor de nieuwe kohieren van het paarden- en dienstbodengeld, mitsgaders de patenten, onmiddelijk worden geformeerd.

12. De zegel-registratie en griffie-regten zullen bij continuatie gepercipieerd worden, op de daartoe provisioneel geopende kantoren te *Hulst* en te *Oostburg*; zullende met opzigt tot de hypotheekregten, de inschrijvingen en overschrijvingen geschieden, en het regt voldaan worden, respectivelijk op zoodanige kantoren van conservatie als gevestigd zijn in de hoofdplaatsen der arrondissementen, bij welke de distrikten van Staats-Vlaanderen opzigtelijk het justiciële zijn gevoegd.

Tot de directie van het middel van successie zullen

er twee regulateurs in Staats-Vlaanderen worden aangesteld.

Besluit van 10 Julij no. 36 houdende bepalingen, omtrent de wijze van heffing der directe en indirecte belastingen in Staats-Vlaanderen. (Staatsbl. no. 77.)

13. Voor de indirecte belastingen worden als grenskantoren of uiterste wachten aangewezen, de plaatsen van *Hulst*, *Sas van Gend* en *Sluis*, langs welke kantoren mitsdien alleen zullen mogen ingevoerd worden alle impost subjecte speciën en over welke ook alleen de uitvoer, met restitutie of afschrijving van impost, zal mogen plaats hebben; alles op den voet zoo als bij Ons besluit van den 8sten Junij ll. n°. 54, (zie Staatsblad n°. 62), ten aanzien van alle andere grenskantoren is bepaald.

14. De administratie der indirecte belastingen, zal ten spoedigste in Staats-Vlaanderen worden georganiseerd, ten welken einde hetzelve onder het bewind van den directeur dezer belastingen in de provincie Zeeland gesteld en in twee arrondissementen verdeeld wordt, waarvan de kantons *Axel* en *Hulst* het eene, en die van *Sluis*, *Oostburg* en *Ysendijke* het andere zullen uitmaken, respectivelijk met bijvoeging van al zulke gemeenten of gedeelten van gemeenten, als tot elk kanton, ten aanzien van het justiciële, zijn gebragt geworden. Er zal in elk dezer arrondissementen een inspecteur worden aangesteld, mitsgaders contrôleurs te *Hulst*, *Sas van Gend*, *Ysendijke* en *Sluis*.

De contrôleurs op die plaatsen, welke als grenskantoren zijn aangewezen, zullen ook de werkzaamheden verrigten, bij besluit van den 8sten Junij jl. n°. 54 (zie Staatsblad n°. 62) voor de contrôleurs aldaar voorgeschreven. Het noodig getal commissen, zal insgelijks in functie gesteld worden.

Er zal een Scheepsmeter te Sas van Gend, voor beide de arrondissementen, worden aangesteld. — Tot de perceptie zal in elke gemeente een ontvanger zijn.

In die van *Hontenisse*, zullen er twee mogen worden aangesteld.

Er zal een arrondissements-ontvanger voor de indirecte belastingen, in elk der gezegde arrondissementen fungeren.

15. Met in achtneming van de formaliteiten, zoo bij de wetten op de convoijen en licenten, als voor de buitenlandsche produkten, en de indirecte belastingen vastgesteld, zal dadelijk bij de invoering der bij deze omschreven voorzieningen, en het volkomen vestigen der administratie van de indirecte belastingen, de circulatie van impost-subjecte speciën in en uit Staats-

Digitized by Google

Vlaanderen, mits van de vereischte documenten voorzien zijnde, op denzelfden voet mogen plaats hebben, als zulks overal in den staat der Vereenigde Nederlanden is toegestaan.

Besluit van 28 Julij 1814. n°. 38. houdende voorschriften tot voorkoming van sluikerijen tegen de wetten op de indirecte belastingen. (Staatsbl. no. 92.)

Ter daarstelling van zoodanige maatregelen als noodig zijn tot eene meer rigtige executie der wetten op de indirecte belastingen, en ter voorziening tevens tegen sluikerijen van baatzuchtige personen ten koste van 's Lands kasse en tot aanmerkelijk bezwaar der goede ingezeten, besloot Z. K. H. den 28sten Julij tot de navolgende bepalingen:

Art. 1. Op de impost- en consent-biljetten, dienende tot uitslag, inslag en vervoer van impost subjecte specien, bij de middelen van het zout, de zeep, het gemaal, den wijn, de jenever, de buitenlandsche brandewijn en den turf, zal, in overeenstemming met de bedoeling der wetten, door de ontvangers moeten worden gesteld den tijd, gedurende welken die biljetten valabel zullen zijn. Bij den turf zal dit slechts behoeven te geschieden voor zoo verre dezelve naar buiten 's lands wordt vervoerd.

2. Alle uitslag, inslag of vervoer met biljetten, waarvan de op dezelve gestelden tijd, of wel de door de ontvangers geprolongeerde tijd zal verloopen zijn, zal worden geconsidereerd als zonder behoorlijke biljetten te zijn geschied, en dien overeenkomstig, volgens de wet, worden gestraft. — Onvoorziene gevallen, welke eene aangevangen reis of vervoer mogten hebben vertraagd of belet, zullen daarvan, mits dit behoorlijk bewezen worde, uitgezonderd zijn.

3. De inslag van zout, zeep, wijn, jenever en buitenlandsche brandewijn, door neringdoende personen, welke van crediet jouissiren, of aan de peiling subject zijn, zal niet vermogen te geschieden, wanneer de *uitslag* in eene andere gemeente heeft plaats gehad, ten zij alvorens de impost of consent-biljetten aan den ontvanger ter plaatse van den inslag zullen zijn vertoond, die op dezelve biljetten zijn *visa* zal stellen, en den inslag noteren; zullende de ontvanger voor elk *visa* genieten *dén* stuiver.

De biljetten welke niet zullen zijn vertoond, zullen bij de peiling niet kunnen strekken tot justificatie der impost subjecte speciën, noch op dezelve eenige af-

Digitized by Google

schrijving van impost vermogen te geschieden of in de peilrekening geleden worden; maar zullen de daarmede gedekt zijnde speciën als ongejustificeerd worden beschouwd en de straffen der wet daarop toegepast.

Besluit van 28 Julij 1814. n°. 38. houdende voorschriften tot voorkoming van sluikerijen tegen de wetten op de indirecte belastingen. (Staatsbl. n°. 92.)

4. Even als ten opzigte der brandewijnkoopers, wijnkoopers, branders, zoutzieders en zeepzieders plaats heeft, zal niemand het bedrijf van molenaar mogen exerceren, ten zij hij alvorens hebbe verzocht en verkregen eene akte van admissie door de directeurs der indirecte belastingen Onzent wege te verleenen. Deze akten zullen ten allen tijde zijn revocabel.

5. De molenaars zullen, alvorens hun bedrijf te mogen uitoefenen, en onverminderd den eed door hen, volgens de wet, af te leggen, moeten stellen eene borgtogt in vaste vrije en onbezwaarde goederen, of wel eene personele borgtogt ten genoege der administratie, om te strekken tot een zeker onderpand voor de rigtige waarneming van hun bedrijf, en ten einde daar uit de boeten, in cas van fraudes en contraventiën, zouden kunnen worden verhaald.

6. Het bedrag dezer borgtogten wordt bepaald voor molenaars in gemeenten beneden de 5000 zielen, op *f* 500-:- boven de 5000 zielen, op *f* 1000-:-

7. De molenaars zullen het bedrijf van landbouwers, mitsgaders het houden van rundvee en varkens, op den voet van § 4 der notificatie van den 18den April 1806, niet vermogen uitteoefenen, dan na alvorens te hebben gevraagd en verkregen een schriftelijk consent, door de directeurs der indirecte belastingen te verleenen.

Deze consenten zullen niet vermogen te worden verleend dan alleen aan zoodanige molenaars, op wier molens de bepalingen der wet ten strikste worden geobserveerd, en in welker districten de opbrengst van het middel van het gemaal daarvan een voldoend bewijs oplevert.

8. Aan de bakkers, welker bakkerijen bestaan, binnen den bij art. 34 der wet op het gemaal bepaalden afstand van de molens, wordt vergund een uitstel tot 1 November van dit jaar tot de verplaatsing hunner bakkerijen; zullende na dien tijd dezelve binnen dien afstand niet vermogen te blijven bestaan; terwijl dit uitstel dadelijk zal ophouden voor zoodanige bakkers, welke zich intusschen aan fraudes mogten schuldig maken.

9. De molenaars, bakkers, grutters, wijnkoopers, tappers en anderen, welke, volgens de wet, den vereischten eed moeten doen, zullen, voor zoo verre dit nog

Digitized by Google

niet mogt zijn geschied, denzelven afleggen in handen van de gemeentebesturen, waarvoor zal genoten worden 10 stuivers; zullende de akte van eedsaflegging *gratis*, ten kantore der registratie, moeten worden geregistreerd.

De gouverneurs der respective provincien en landschappen zullen krachtdadig de hand houden aan de uitvoering van dit artikel, en door de vereischte rapporten der gemeentebesturen zich verzekeren, dat de wetten ten dezen alomme worden geobserveerd en gehandhaafd.

10. De gezegde gouverneurs zullen niet alleen, volgens hunne instructie, de bevoegdheid hebben, maar verpligt zijn, om, tot handhaving der financiële wetten en tot beveiliging der ambtenaren, op de gemotiveerde aanvragen der directeurs, de militaire magt, zoo ter inlegering als anderzins, te requireren en te gebruiken.

Besluit, van 20 Junij 1814 bepalende dat er, te rekenen van 10 Julij 1814, aan de autoriteiten geene exemplaren van de Nederlandsche Staatscourant gratis meer zullen worden uitgereikt (Staatscour 1814 n°. 147.)

Eensdeels de onregelmatigheid, welke in de administratie van het fonds der Nederlandsche Staatscourant, door het *gratis* afgeven van exemplaren aan autoriteiten en ambtenaren, gebragt werd, en anderdeels de moeijelijkheid in aanmerking nemende, welke er voor den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, als belast met de superintendentie over de gezegde Courant, bestond, om te beoordeelen of de verzoeken tot zoodanige afgifte *gratis* behoorden te worden toegestaan of geweigerd, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 20sten Junij: „ dat te rekenen van den 1sten Julij aan niemand een of meer exemplaren *gratis* zullen worden afgeleverd; zullende elke autoriteit of ambtenaar, welke de aanschaffing of aanhouding dier Courant, in de uitoefening zijner ambtsbetrekkingen onmisbaar oordeelende, daarvan een of meer exemplaren zal verkiezen, dezelve als elk particulier, en tegen denzelfden prijs, aan de administratie der Staats-Courant voldoen, behoudens zijne bevoegdheid, om, voor zoo veel daartoe termen zullen zijn, en, geheel ter zijner verantwoording, zijne uitschotten deswege den Lande in rekening te brengen."

Besluit van 19 Julij 1814. n°. 47, houdende

In afwachting van het tijdstip, waarop de Nederlandsche volkplantingen en bezittingen in de West-Indiën zouden werden terug gegeven, had Z. K. H. de ingezetenen dezer landen willen in

ſtaat ſtellen in het genot der voordeelen, aan eenen regtſtreekſchen handel en vaart op dezelve bezittingen verbonden, en was deswege met het Gouvernement van Groot-Brittannie in onderhandelingen getreden, die nu tot het gewenschte einde waren gebragt. Dien overeenkomſtig, bovengemelde vaart en handel proviſioneel geregeld en bepaald behoorende te worden, beſloot Z. K. H. den 9den Julij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal de navolgende voorſchriften vast te ſtellen:

voorſchriften, betrekkelijk de opengeſtelde vaart op de Westindiën, door Nederlandſche Ingezetenen.

Art. 1. Alle Onze onderdanen zullen vermogen te navigeren en te handelen op *Suriname*, *Berbice*, *Demerarij*, *Eſſequebo*, *Curacao*, *St. Eustatius*, *Saba*, *St. Martin*, hoewel zich deze koloniën nog bevinden in de magt der kroon van Engeland, mits zij voorzien zijn van licenſes, te dien einde door den Heer Ambasſadeur van Zijne Groot-Brittanniſche Majeſteit, bij Ons reſiderende, af te geven.

2. Ter bekoming van deze licenſes, zullen de belanghebbenden bij het departement van financiën moeten bewijzen, dat zij zijn onderdanen der Vereenigde Nederlanden en binnen dezelve woonachtig, en dat het ſchip of vaartuig, met hetwelk zij voornemens zijn eene reize naar eene der bovengemelde koloniën te doen, hun eigendom is, en gebouwd op het grondgebied der Vereenigde Nederlanden, en bemand met een kapitein en drie vierde der equipagie, Nederlandſche onderdanen zijnde, of een ſchip of vaartuig, in Groot-Brittanje gebouwd en in eigendom toebehoorende en bemand, zoo als bij de Britſche wetten voorgeſchreven is.

3. Dienvolgens zullen voor gemelde vaart en handel, door het departement van financiën, worden verleend afzonderlijke zeebrieven, houdende den naam van ten minſte een der eigenaren, en de plaats aanwijzende alwaar het ſchip is gebouwd.

4. Het last- of tonnegeld, voor elk ſchip of vaartuig, van of naar de voormelde koloniën in of uitgeklaard wordende, anders dan in ballast, zal zijn één gulden per ton, twee ton gerekend tegen een last.

5. Ter vervanging der recognitie, veil- en lastgelden, en alle andere bijzondere conditiën, waaraan de vaart en handel van en op de voormelde bezittingen, in de

Digitized by Google

Besluit van 19 Junij 1814. n°. 47. houdende voorschriften, betrekkelijk de opengestelde vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche Ingezetenen.

West-Indiën, is onderworpen geweest, en ten einde deze vaart en handel op gelijken voet te brengen als die, welke tusschen Groot-Brittanniën en gezegde koloniën gevoerd wordt, zal dezelve geschieden in voegen als hier volgt:

6. Alle goederen, waren en koopmanschappen, zijnde van het gewas, voortbrengsel of fabriekwezen der Vereenigde Nederlanden, betalen op het uitgaan naar de meergemelde koloniën, van de waarde van *honderd guldens* een regt van *vijf guldens* en *tien stuivers*, en een regt van *drie guldens* en *tien stuivers*, wanneer dezelve zijn van het gewas, voortbrengsel of het fabriekwezen van het Vereenigd Koningrijk van Groot-Brittanniën en Ierland, makende het laatstgemelde met het regt van twee percent, dat in Engeland op het uitgaan geheven wordt, eene gelijke belasting van vijf en één half percent, als voor inlandsche goederen is bepaald.

De navolgende goederen van voorschreven origine, zijn van deze belasting uitgezonderd, en mogen alzoo vrij van regten, het zij regtstreeks van hier of uit Engeland over dit land, naar de koloniën worden uitgevoerd, te weten:

Katoene garens en andere *katoene manufakturen.*
Linnens.
Geraffineerde suiker.
Kandij suiker.
Stroop.
Muntmaterialen, als mede
Granen en Meel.

7. Van de goederen uit de Vereenigde Nederlanden herkomstig, zullen bij de aangifte tot uitvoer naar de koloniën voldoende, door de plaatselijke regering gelegalisseerde, en door het Engelsch consulaat gevisseerde certificaten van derzelver inlandschen oorsprong, ten kantore der convoijen en licenten moeten worden geproduceerd, en aldaar blijven berusten.

Onder goederen van inlandschen oorsprong, worden, met betrekking tot het gemanufakturéerde, begrepen, alle de zoodanige welke binnen deze landen eenigerlei bewerking hebben ondergaan.

8. Deze goederen van Britschen oorsprong, en uit Engeland komende met destinatie naar de koloniën, zullen, bij arrivement, als zoodanig moeten worden gedeclareerd, met produktie van bewijs hunner origine bij de aangifte ten convooi-kantore tot betaling der gewone

Digitized by Google

inkomende regten, die vervolgens bij de aangifte tot uitvoer naar de koloniën, door restitutie van het te veel betaalde of suppletie van het te kort, op de bij art. 6 bepaalde regten van drie en één half percent van de waarde moeten worden verrekend. En zullen niet alleen de merken, nummers, fustagie, emballagie, kwantiteit, kwaliteit en waarde, volgens welke de verklaring is geschied, maar ook de pakhuizen moeten worden opgegeven, waarin deze goederen zullen worden opgeslagen, en waaruit dezelven niet zullen mogen worden getransporteerd, dan om naar derzelver destinatie ingescheept te worden, op verbeurte van de faculteit tot de verzending naar de koloniën, die uiterlijk binnen drie maanden, na de aangifte op het inkomen, zal moeten geschieden, ten zij, in bijzondere gevallen, redenen tot prolongatie gevonden worden.

Besluit van 19 Julij 1814. n°. 47. houdende voorschriften, betrekkelijk de opengestelde vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche Ingezetenen.

De Officieren der convoijen en licenten, zullen het regt hebben om de aangewezene pakhuizen van tijd tot tijd te bezoeken, ten einde zich van het aanwezen aldaar en de identiteit der goederen te verzekeren.

9. De goederen, waren en koopmanschappen, niet zijnde van het gewas, voortbrengsel of fabrijkwezen van het Koningrijk van Groot-Brittanniën en Ierland, noch van de Vereenigde Nederlanden, zullen bij den uitvoer naar de koloniën, de uitgaande regten betalen, overeenkomstig het navolgende tarief.

Flanel, (Zie manufakturen.)

Flesschen, van gewoon groen of gemeen glas, tot zoodanige hoeveelheid als kan bevatten honderd mengelen vochts . . . . . *f* 33: 0: 0

Garen, getwijnd garen, de honderd ponden . - 15: 10: 0

Kabel garen (Zie touwerk.)

Katoene-garen de honderd ponden . . - 40: 0: 0

Glas, te weten Flesschen (Zie Flesschen.)

Cranen en *Meel*, vrij van regten

Haarpoeder, de honderd ponden . . - 98: 0: 0

Idem geparfumerde of parfume stof, de honderd ponden . . . - 136: 0: 0

Hoeden, geheel of gedeeltelijk gemaakt van vilthaar, wol of bever, de hoed . . . - 17: 0: 0

Hoepen, van ijzer de 100 ℔, - 12: 0: 0

van hout, de duizend stuks . . - 7: 0: 0

Huiden, als volgt:

van buffels, bullen, koeijen en ossen, gelooid en niet anders bereid, het pond . - 0: 10: 0

Van paarden, merries of ruinen, gelooid, en

Besluit van 19 Julij 1814. no. 47, houdende voorschriften, betrekkelijk de opengestelde vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche Ingezetenen.

op geene andere wijze bereid, het pond *f* 0:10:0
Van lijnzen, het pond . . . . - 0:16:0
Moskovische en Russische gelooid of gekleurd, het pond . . . . - 0:16:0
Kaarsen, spermaceti en waskaarsen, de honderd ponden . . . . . - 119- 0:0
Van Talk, de 300 ponden . . . - 95- 0:0
Kaarskatoen, de honderd pouden . . . - 44:0:0
Kaarten, te weten spoelkaarten, het gros . - 40:0:0
Kabeltouw (Zie touwwerk.)
Katoen voor kaarsen, (Zie kaarskatoen.)
Laken, (Zie Manufakturen.)
Linnen, van allerhande soort, het zeildoek alleen uitgezonderd, van de *f* 100 waarde . *f* 40:0:0
Nanking-linnen (Zie Oost-Indische goederen.)
Zeillinnen of zeildoek, de honderd twintig ellen . . . . . - 54:0:0
Manufakturen, Flanel de el . . . - 0:12:0
Alle soorten van Laken de el . . - 12:15:0
Alle andere stoffen gemaakt van, of vermengd met wolle, de el . . - 4:9:0
Zie verder Oost-Indische goederen.
Muntmateriaal, vrij van regten.

Oost-Indische Goederen, namelijk:

Goederen, waren en koopmanschappen van het gewas, voortbrengsel of fabriekwezen van de Oost-Indiën of China, dadelijk van het vereenigd Koningrijk van Groot-Brittanniën en Ierland, in de Vereenigde Nederlanden ingevoerd zijnde, *vrij van regten*.

Dezelfde goederen, waren en koopmanschappen, *niet* van het vereenigd Koningrijk van Groot-Brittanniën en Ierland, in de Vereenigde Nederlanden ingevoerd zijnde, als volgt:

Thee, vrij van regten.

Effen Mousseline of *Neteldoek*:

Effen wit Callicoes, Mousseline of witte Callicoes, gebloemd of geborduurd, effen witte Dimetten, Nankinglinnen, en alle artikelen, gemaakt van haar of boomwolle, of eenig zamenmengsel daarvan, van de waarde van honderd guldens . . . . *f* 5:0:0

Goederen, waren en koopmanschappen uit de Oost-Indien, die verboden zijn in Engeland te dragen of te gebruiken, van de waarde van *f* 100:0:0: . . . . - 5:0:0

te weten:

Alathes, Allejars, Atchabanoes, Atlas, Bau-

Digitized by Google

damoezen, Bijetapants, Brawls, Calamapoes, gekleurde Katoenen, katoenen Handdoeken, dito met gekleurde randen, Camdanies, Charcommes, Melassen, Chitzen, Chuchlaes, Chusloes, Coopus, Krip, Cushtaes, Custanes, Dijksookfoys, Gaas, Spreijen en Beddehangsels, Ghillils, Gingang, Coiroots of Barouls, Habaszies of Slichtermanszijde, Herba, Indische Stoffen, Beddenbenoodigdheden en Ameublementen, Jeebooisoys, Kingeol, Bastedoeken, zijde dito, zijde Rollen, Muggefawies, gekleurde Neteldoeken, blaauw Nanking, Nawabeijs, Neganepants, Nicanasser, Basten, Paduasoijs, Palampous, Pininscos, Photoes, Poyées, zijde Roemaals, katoenen dito, Salopants, Sarsenets, Sjerpen of Gordels van zijde, idem van gekleurd katoen, Sastracandies, Sansuchers, Naaizijde, zijde Stoffen, dito Zakdoeken, Soolans, Soosjes, Soowies, Shawls geborduurd, dito doeken geborduurd, Taffen, Tapseils, Tepoijs, Taradars, Fluweel, Zeerzoorsoijs.

Besluit van 19 Julij 1814, no. 47, houdende voorschriften, betrekkelijk de opengestelde vaart op de West-Indiën door Nederlandsche Ingezetenen.

Alle andere goederen, waren en koopmanschappen van het gewas, voortbrengsel of fabriekwezen van de Oost-Indiën of China, niet elders bij dit tarief genoemd of belast, als volgt:

Van de gemanufaktureerde de *f* 100: 0:0, waarde . . . . . *f*	40: 0:0
Van de ongemanufaktureerde de *f* 100 : 0:0, waarde . . . . . -	20: 0:0
Olie, als volgt:	
Van Terpentijn, de honderd ponden . -	29: 0:0
Van Vitrioöl, de honderd ponden . -	21: 0:0
Papier, als volgt:	
Bruin of graauw-papier, de honderd ponden -	39:10:0
Gedrukt, geschilderd of gesprikkeld, mitsgaders behangsel-papier, de vierkante el . -	0: 9:0
Alle andere soorten van papier, per ℔ . -	0:16:0
Parkement, de twaalf bladen . . -	5: 0:0
Speelkaarten, (Zie kaarten.)	
Stijfsel, de honderd ponden . . -	95: 0:0
Touwwerk, geteerd of ongeteerd, de honderd ponden . . . . . -	11: 0:0
Thee. (Zie Oost-Indische goederen.)	
Vellen, als volgt:	

Digitized by Google

Besluit van 19 Julij 1814. n°. 47. houdende voorschriften, betrekkelijk de vaart op de West-Indiën, door Nederlandsche Ingezetenen.

Kalisvellen, gelooid en niet anders bereid, de honderd ponden	f 40:	0:0
Geitenvellen, gelooid, de honderd stuks .	284:	0:0
Jonge Boksvellen, bereid, de honderd stuks -	14:	10:0
Lamsvellen, bereid in aluin, zout of meel, de honderd stuks . . . . -	9:	0:0
Idem, bereid in olie, de honderd stuks . -	24:	0:0
Schapenvellen, bereid, gelooid of getouwd, de honderd stuks . . . . -	5:	0:0
Eikhoorns of Calabrische vellen, getouwd, de honderd stuks . . . . -	5:	0:0
Wolfsvellen, getouwd, het stuk . . -	5:	0:0
Wijn, Fransche wijn, het vat van 50 stekan -	80:	0:0
Madera-wijn, dito dito . . . . -	59:	0:0
Rijnsche, Duitsche of Hongaarsche wijn, als voren . . . . . -	75:	0:0
Wijnen van de Kaap de Goede Hoop, en daartoe behoorende landen, als voren . -	17:	0:0
Portugesche, Spaansche en alle andere wijnen, welke bij dit tarief niet anders genoemd of omschreven zijn, als voren . . -	50:	0:0
Tzeren Hoepen. (Zie Hoepen.)		
Zeep, als volgt:		
Harde zeep, de honderd ponden . . -	42:	0:0
Zachte zeep, de honderd ponden . . -	36:	0:0
Zeildoek. (Zie Linnen.)		

Alle andere goederen, waren en koopmanschappen, niet zijnde van het gewas, voortbrengsel of fabriekwezen van het vereenigd Koningrijk van Groot-Brittanniën en Ierland, noch van de Vereenigde Nederlanden, en bij het tegenwoordig tarief niet bijzonder genoemd, omschreven of met regten bezwaard, betalen als volgt:

Gemanufaktureerde, van de f 100:- waarde -	40:	0:0
Ongemanufaktureerde, van de f 100: waarde -	20:	0:0

Alle goederen, waren en koopmanschappen, zijnde van het gewas, voortbrengsel of fabriekwezen van Frankrijk, betalen boven en behalve de regten bij dit tarief voor goederen, niet uit Engeland of de Vereenigde Nederlanden herkomstig, bepaald, nog een additioneel regt, gelijk staande aan een vierde gedeelte van die zelfde regten, en zulks alles naar aanleiding van en in overeenstemming met de in Groot-Brittanniën vigerende wetten en reglementen, ten gevolge van het beginsel van gelijkstelling der regten, hier boven als eene der hoofdvoorwaarden van deze provisionele vaart en handel opgegeven:

Digitized by Google

10. Ten einde de in artikel 9 gemelde goederen, niet zijnde van Britschen of Nederlandschen oorsprong, en gedestineerd om naar de koloniën te worden uitgevoerd, te onderscheiden van dezulken, welke uit Frankrijk herkomstig zijn, zullen dezelven moeten zijn vergezeld van certificaten, door Onze consuls, de ambtenaren der tollen of andere publieke autoriteiten, zoo veel mogelijk ter plaatse van den oorsprong, of anderzins van de afzending, ten bewijze van derzelver origine afgegeven; en zal van gemelde hunne bestemming dadelijk, bij arrivement, declaratie moeten worden gedaan, en verder ten opzigte dezer goederen, zoo met betrekking tot de vóórbetaling der gewone inkomende regten als anderzins, gehandeld worden in gelijke maniere als ten aanzien van dezulken, die met gelijke destinatie uit Engeland worden aangebragt, hiervoren bij art. 8 is vastgesteld.

Besluit van 19 Julij 1814. n°. 47. houdende voorschriften, betrekkelijk de opengestelde vaart op de West-Indiën, voor Nederlandsche Ingezetenen.

11. Alle goederen, niet van certificaten *d'origine* voorzien, en welke naar de koloniën zouden willen expediëren, zullen worden beschouwd te zijn herkomstig uit Frankrijk, en mitsdien onderworpen zijn aan de betaling van zoodanig regt, als daarop bij het laatste gedeelte van art. 9 is vastgesteld.

12. De goederen, voor welke certificaten *d'origine* worden geproduceerd, en die vooraf bij de inlading naar de koloniën mogten worden bevonden te zijn van een anderen oorsprong dan de certificaten aanduiden, zullen worden verbeurd verklaard, ten behoeve der genen, die daartoe, bij de wetten op het stuk der convoijen en licenten, zijn geregtigd verklaard.

13. De goederen, komende uit de voormelde koloniën, zullen onderworpen zijn aan de betaling van zoodanige regten, als voor gelijkfoortige goederen van andere landen zijn geregeld bij het tarief van 31 Julij 1725, en opgevolgde alteratiën.

14. De ruwe en buiten Europa geraffineerde Suiker, uit de kolonien, in art. 1 vermeld, hier te lande aangebragt en vervolgens naar buiten 's lands verzonden wordende, zal provisioneel en tot nadere bepaling, op het uitgaan, betalen als volgt:

Gedekte, gekleide of geäarde Suiker, van de honderd ponden . . . . . *f* 5:15:0
Ruwe of Moskovado suiker, van de honderd ponden - 3: 5:0

Zullende voor zoodanige suiker worden gehouden alle dezulke, waarvan bij de aangifte ten convooi-kantoren geene allezins voldoende bewijzen eener andere origine worden geproduceerd.

Digitized by Google

Besluit van 27 Julij 1814. no. 46. bepalende dat de voormalige cautionnementen van Notarissen, door een regt van patent zullen worden vervangen. (Staatsbl. no. 80.)

Bij de wetten van het Franschen rijk op het Notariaat, die als nog in deze landen vigeerden, waren de Notarissen verpligt tot eenen borgtogt in kontante gelden, maar tevens vrij van het patentbezwaar; — bij het besluit van den 15den April ll. waren alleen de comptabele ambtenaars tot eenen borgtogt in kontante gelden verpligt, terwijl de Notarissen, bij de ordonnantie van den 2den December 1805, aan de belasting van het patent waren onderworpen, waaromtrent bij het besluit van den 23sten December 1813 noch bij dat van den 29sten Januarij 1814, (1) eenige uitzondering was gemaakt. Alhoewel nu door het besluit van den 15den April en de wederinvoering van de ordonnantie van den 2den December 1805 op het regt van patent de bepalingen der Fransche wetten op het notariaat, in dit opzigt, moesten geacht worden van zelve vervallen te zijn, vond nogtans Z. K. H. goed bij besluit van den 27sten Julij te bepalen: „ dat de bepalingen der Fransche wetten, in dit opzigt, waren vervallen; — dat geen Notaris tot het stellen van eenen borgtogt in kontante gelden zal worden verpligt; — maar dat alle Notarissen gehouden zullen zijn, om, ingevolge de ordonnantie van den 2den December 1805 en de besluiten van den 23sten December 1813 en den 29sten Januarij 1814, zich over dezen loopende jare en vervolgens van patent te voorzien, en de daartoe staande belasting te betalen."

Dezulke, die, gedurende de vereeniging dezer landen met Frankrijk, hunne borgtogten in de kassen van hetzelve rijk hadden gestort, werden tot de bepalingen bij het 23sten artikel van het vredestraktaat van den 30sten Mei 1814, ten aanzien van de teruggave der borgtogten aan de ingezetenen dezer landen, verwezen.

De Heer *Canneman*, Commissaris-generaal der liquidatie met Frankrijk.

Door Z. K. H. was de Heer *Canneman* in deze maand benoemd tot buitengewoon Staatsraad en Commissaris-generaal over de liquidatie, die ten gevolge van het vredestraktaat plaats moest hebben tusschen dezen Staat en Frankrijk.

Bij

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 331.

Bij besluit van den 12den Augustus besloot Z. K. H. de extracten uit de doop- of geboorte-registers, de attesten van goed gedrag, als mede de attesten wegens voldoening aan de wet voor de landmilitie, voor zoo verre dezelve ten gevolge der bevolene maatregelen tot ontdekking der nalatigen in den pligt der landmilitie worden afgegeven, vrij te stellen van het regt van het zegel, waaraan dezelve anderzins onderhevig zouden zijn. — De voorschreven extracten en attesten moeten door de gemeentebesturen, zonder genot van eenig loon of leges, worden vervaardigd en afgegeven; — doch ter voorkoming van alle ander gebruik, hetwelk van die stukken zoude kunnen worden gemaakt, zal door de gemeentebesturen, welke dezelve afgeven, daarop aanteekeningen geschieden van het oogmerk, waartoe dezelve worden uitgeleverd, zoo als ook de autoriteiten, aan welke dezelven worden geproduceerd, die zulleu overnemen en onder zich houden.

Besluit van 12 Augustus no. 11. houdende vrijstelling van het regt van het zegel, van extracten uit doop- of geboorte-registers, en van attestatiën van goed gedrag, bij voldoening aan de wet van de landmilitie. (Staatsbl. no. 94.)

Bij sommige plaatselijke besturen was eene twijfeling gerezen, of de wijze omtrent het heffen van stedelijke en plaatselijke belastingen, bij art. 12 van het besluit van den 23sten December 1813 bepaald, ook toepasselijk ware op de belastingen, welke door middel van eenen jaarlijkschen personelen omslag of repartitie over de in- of opgezetenen eener gemeente gevonden worden: om die twijfeling weg te nemen, verklaarde Z. K. H. bij besluit van den 18den Augustus: „ dat, tot de „ invordering der stedelijke en plaatselijke belas„ tingen, voor zoo verre die bij personelen omslag „ of repartitie over de in- en opgezetenen van „ eenige gemeente gevonden worden, zal worden „ geprocedeerd *ordinario modo*, even als zulks „ bij het 2de gedeelte van art. 12 van het regle„ ment op het heffen der plaatselijke belastingen, „ op 23 December 1813 gearresteerd, ten aanzien „ van de andere afzonderlijke stedelijke en plaat„ selijke impositiën bepaald is."

Besluit van 18 Augustus no. 4. bepalende dat tot invordering van plaatselijke belastingen, bij wege van omslag of repartitie zal worden geprocedeerd, conform de wet van 23 December 1813. (Staatsbl. no. 96.)

Ten gevolge van het 120ste artikel der grondwet de werkzaamheden willende regelen der algemeene Rekenkamer, vond Z. K. H. goed, den

Wet van 9 Julij no. 82. houdende be-

palingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. no. 76.)

Raad van Staten gehoord, en met gemeen overleg van de Staten Generaal te arresteren de volgende

INSTRUCTIE voor de Algemeene Rekenkamer der Vereenigde Nederlanden.

Art. 1. De Algemeene Rekenkamer zal bestaan uit dertien leden, zoo veel mogelijk uit alle provinciën genomen, geadsisteerd door een secretaris.

2. De leden en de secretaris zullen moeten zijn geboren in eene der provinciën, landschappen, koloniën of bezittingen van den Staat, ten minste volle dertig jaren oud, uit geenerleien hoofde aan den lande comptabel en aan elkander, ten tijde hunner aanstelling, niet bestaande in of binnen den vierden graad van bloedverwandschap of zwagerschap.

3. De eerste benoeming der leden geschiedt door Ons; van alle ontstane vacatures geeft de Rekenkamer kennis, zoo aan Ons, als aan de Staten-Generaal, ten einde, overeenkomstig art. 120 der grondwet, tot de vervulling kunne worde overgegaan.

De secretaris wordt door Ons benoemd.

4. Uit de leden der Rekenkamer wordt door Ons een president verkoren, dezelve wordt slechts voor een vierendeel jaars benoemd, doch is bij zijne afstreding weder verkiesbaar.

5. De president brengt alle de stukken, die aan de kamer of aan hem in deze zijne kwaliteit worden toegezonden, ter deliberatie van de vergadering, maakt de conclusiën, volgens de meerderheid der stemmen op, en beslist, de stemmen stekende, door de presidiale stem.

6. De president en leden mogen niet delibereren over eenige zaak, hen zelven of hunne nabestaanden in of binnen den derden graad van bloedverwandschap of zwagerschap betreffende.

7. Voor alle zaken, welke niet in de algemeene vergadering moeten worden afgedaan, verdeelt zich de kamer in onderscheidene tafels, tot het bearbeiden derzelve. Twee of meer harer leden houden zich bovendien bijzonderlijk bezig met het toevoorzigt over het gebruik en de verantwoording van 's lands goederen en eigendommen, van welke hierna art. 30 en 31 zal worden gesproken.

8. Al hetgene de verdere interieure werkzaamheden der kamer betreft, zal worden geregeld bij een reglement van orde, hetwelk door Ons, op hare voordragt, zal worden gearresteerd.

Digitized by Google

9. De Algemeene Rekenkamer heeft het oppertbezigt op de rigtige invordering, verantwoording en gebruik van 's lands penningen; goederen en eigendommen.

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. n°. 76.)

10. Zij zal speciaal toezien en zorgen, dat de door de Staten-Generaal ingewilligde gelden, tot de, bij de jaarlijksche begrooting der uitgaven van den Staat vastgestelde, posten, en geene andere worden gebruikt.

11. Alle declaratiën van pretensiën zullen, behoudens de uitzonderingen, welke hier na art. 16 en 17 voorkomen, aan de Rekenkamer ter liquidatie worden gezonden, na dat dezelve alvorens door het ministeriëel of ander departement van administratie, waartoe zij behooren, prealabel zullen zijn geëxamineerd en met deszelfs aanmerkingen voorzien.

Ten blijke van naauwkeurige examinatie, zullen de declaratiën met het *visa* van een der rekenmeesters moeten zijn gemuniëerd.

Het appointement van finale liquidatie zal door den president geparapheerd en door den secretaris worden gecontrasigneerd.

12. Insgelijks zullen alle ordonnantiën van betaling, die ten laste van den Staat, het zij ter goeder rekening, of in voldoening van bepaalde objecten, zullen worden verleend, door de Rekenkamer moeten worden geëxamineerd en geregistreerd, met uitzondering almede van de objecten art. 16 en 17 vermeld.

Van de gedane registratie zal, bij de paraphure van den president en de contrasignature van den secretaris, moeten blijken.

13. Behalve het algemeen toevoorzigt, bij art. 10 der kamer opgedragen, zal zij meer bijzonderlijk moeten waken, dat de betalingen worden geregistreerd op zoodanige respecten en onderdeelen der jaarlijksche begrooting, waartoe dezelve behooren, en dat de maandelijksche crediten, door Ons aan de respective ministeriële of andere departementen van administratie geopend, niet worden gefurpasseerd, en dat de deswegens te stellen orders ten strengste worden nagekomen.

14. Alle rekeningen van ontvangers en alle andere comptabelen, in welke de belangen van den Staat zijn betrokken, zullen, na alvorens door het ministeriëel of ander departement van administratie, waaronder de rendanten behooren, prealabel te zijn geëxamineerd, en met deszelfs aanmerkingen voorzien, aan de Rekenkamer ter finale opneming en sluiting worden gezonden.

15. Tot het hooren, opnemen en sluiten van eenige

Digitized by Google

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. no. 76.)

rekening, wordt de presentie van ten minste drie leden van de kamer gevorderd.

De rekeningen, van alle remarques en apostillen gezuiverd, of anderzins, voor eene gave afdoening vatbaar, zullen, door de leden, welke dezelve hebben opgenomen, onderteekend en door den secretaris worden gecontraligneerd.

De originele rekeningen worden ter Rekenkamer bewaard.

16. Van de algemeene bepaling, in het art. 14 vervat, zijn nogtans uitgezonderd de rekeningen, specterende de domeinen, welker examen door Ons aan het kollegie van Raden en Rekenmeesters der domeinen is opgedragen; doch zal ten aanzien van alle overstortingen, welke uit voorschreven hoofde in 's lands schatkist geschieden, moeten worden geobserveerd, dat de ontvanger, in wiens kas de overstorting geschiedt, door een valabel document van deszelfs *quantum* kunne doen blijken, en dat mitsdien dat gene, hetwelk uit dezen hoofde wordt overgestort, volkomen en in allen deele worde gejustificeerd.

17. Met opzigt tot de ontvangsten en uitgaven der directe belastingen, zal de Rekenkamer alleen examineren en sluiten de rekeningen van de ontvangers-generaal der middelen te water en te lande, als in welke de geheele verantwoording dier middelen zich concentreert.

Wat de verantwoording van de indirekte belastingen en van de convoijen en licenten betreft, zullen de rekeningen der departementale ontvangers door de Rekenkamer worden opgenomen en gesloten, en gemuniëerd moeten zijn, tot staving van den ontvang, met de geliquideerde verantwoording der ontvangers in de respective arrondissementen; en, tot staving van de uitgave, met de akten van decharge, verleend voor de ingetrokken bewijzen van uitgaven, en specifiek aanwijzende ieder object van gedane betalingen.

Het zal de Rekenkamer vrijstaan, om, des begeerende, de stukken en bewijzen, tot voorschreven geliquideerde verantwoordingen en akten van decharge behoorende, ten fine van nadere inzage, te requireren.

18. De plaatselijke ontvangers, welker jaarlijksche uitgaven *tien duizend guldens* en daar boven bedragen, zijn insgelijks rekenpligtig aan de Kamer.

19. De Rekenkamer is bevoegd en gehouden, om, met voorkennis en concurrentie van het ministeriëel of ander departement van algemeene administratie, daarbij geconcerneerd, den vorm der rekeningen te arresteren en aan de comptabelen voor te schrijven.

Digitized by Google

20. Alle de posten, zoo van den ontvang als van de uitgave der rekeningen, zullen, met behoorlijke beschei-den, bewezen moeten worden, gelijk ook alle de posten der declaratiën zullen zijn gespecificeerd, en zoo veel de aard der zaak toelaat, bewezen.

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. n. 76.)

Geringe posten, of de zoodanige, die voor geene volledige verificatie vatbaar zijn, zullen echter op affirmatiën kunnen worden aangenomen.

21. De Kamer zal geene traktementen, pensioenen of gratificatien, noch ook eenige remissie van gratie passeren, ten zij dezelve door Ons verleend en bepaald zijn.

Zij zal echter remissie van regten mogen passeren, voor zoo verre de bepalingen van eenig kontrakt van verpachting, aanneming of leverancie aanspraak op dezelve geven, en welke dien ten gevolge door eenig ministeriëel of andere departementen van algemeene administratie mogt zijn verleend, mits zich exactelijk gedragende naar de restrictien, welke eventuëel te dezen opzigte door Ons mogten worden gemaakt, zoo ten aanzien van de gevallen waarin, als van de som, tot welke de remissie van regten, zonder Onze speciale autorisatie, door de respective ministeriële of andere departementen van algemeene administratie, zal kunnen worden toegestaan.

22. Indien bij de Rekenkamer eenige bedenkingen, van welken aard ook, op de declaratiën, ordonnantiën en rekeningen mogt vallen, zal dezelve aan het ministeriëel of ander departement van algemeene administratie, alwaar de zaak behoort, worden medegedeeld, ten einde hetzelve, of wel de belanghebbende naar gelegenheid der zaak, in derzelver belang worden gehoord en in staat gesteld de bedenkingen op te losen, of tegenbedenkingen te maken.

23. De Algemeene Rekenkamer zal aan de comptabelen en rendanten, welke zullen worden bevonden te zijn *quitte* of in *voorschot*, de noodige decharge doen toekomen.

De sloten van rekening waarbij de rendanten schuldig blijven, zullen, ter regelmatige invordering aan het departement van financiën, worden ingezonden, en daarvan tevens kennis gegeven aan het ministeriëel of ander departement van algemeene administratie, tot welk vak de comptabele of rendant behoorde.

24. De Kamer is bevoegd, om, op verzoek van de belanghebbende, werkelijk gedane diminutiën, roijementen, extensiën, loquaturs en andere apostillen, bij resumtie of bij *verhaal* te liquideren of te admitteren.

25. Alle klagten tegen voorschreven diminutiën, roijo-

Digitized by Google

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de Algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. no. 76.)

menten, extensiën, loquaturs en andere apostillen, zullen door die genen, welke zich bezwaard mogten rekenen, bij Onzen Algemeenen Secretaris van Staat worden ingediend, en door denzelven ter Onzer kennis worden gebragt, ten einde vervolgens door eene commissie van vijf leden, uit den Raad van State, daartoe 's jaarlijks door Ons te benoemen, te worden beoordeeld.

Ingeval deze commissie van revisie de ingebragte bezwaren ongegrond mogt bevinden, beslist dezelve dadelijk zonder hooger beroep; wanneer de bezwaren daarentegen gegrond mogten schijnen, zal de commissie deswegens met de Rekenkamer in correspondentie treden, ten einde dezelve opteheffen, en daarin niet kunnende slagen, zal zij Onze uitspraak provoceren, met overlegging van alle de stukken in de zaak gewisseld en tot dezelve betrekkelijk.

26. De Algemeene Rekenkamer ziet toe, dat alle ontvangers, betaalmeesters, administrateurs en verdere comptabelen hunne rekening en verantwoording inzenden binnen den tijd, bij derzelver instructiën of anderzins, bepaald.

Zij zal in het bijzonder de hand houden aan de rigtige verantwoording van penningen *ter goede rekening* of *in mindering* verstrekt, en bevoegd zijn, *ten aanzien van penningen ter goede rekening*, in gewone omstandigheden, de registratie van ordonnantiën voor zoodanige voorschotten te weigeren, indien van het emplooi van vroeger bij voorschot verstrekte gelden, na verloop van zes maanden, geen rekening mogt zijn ingeleverd, en met betrekking tot *gelden in mindering gestrekt*, zal zij speciaal daarop letten, dat de conditiën van het kontrakt, waaruit de betaling profluëert, te dezen opzigte naauwkeurig worden geobserveerd en gelet dat het belang van 's lands financiën door geene overmatige betaling kunne periclieren.

27. De Kamer heeft echter de vrijheid van, daartoe termen vindende, een convenabel uitstel tot het indienen der rekeningen te verleenen.

28 Zij kan den malatigen comptabelen mulcteren met eene geldboete, het achtste gedeelte van derzelver vast traktement en bekende emolumenten niet te boven gaande, en het montant dier boeten in hunne rekeningen ten hunnen laste extenderen.

Wanneer zoodanige correctie geen effect hebben mogt, kan de boete worden verdubbeld, doch zal dezelve nimmer de helft van het vast traktement en bekende emolumenten van den rendant mogen te boven gaan.

Digitized by Google

29. Indien eenig comptabele, dien onverminderd in gebreke mogt blijven met het doen zijner verantwoording, zal de Kamer daarvan aangifte doen aan het ministriëel of ander departement van algemeene administratie, waaronder dezelve ressorteert.

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsb. no. 76.)

30. De Algemeene Rekenkamer zal de vereischte registers van belastingen houden, zoo van gelden, welke ter goede rekening of uit eenigen anderen hoofde door of van wege den Staat zijn voorgeschoten, als van goederen, materialen en werktuigen, die ter beheering aan de arsenalen, magazijnen of werven van de departementen van oorlog en marine respectivelijk zijn geleverd, of in de pakhuizen en bergplaatsen van de administratie der kolonien, van den waterstaat en dergelijke, zullen zijn opgeslagen.

31. Zij zal hare bijzondere aandacht daarop moeten vestigen, dat de materiële verantwoording, als uit haren aard meer moeijelijk en ingewikkeld dan geldelijke administratien, met de meest mogelijke zorg worde gadeslagen, en gewaakt tegen al datgene, waardoor dezelve illusoir zoude kunnen gemaakt worden; zullende te dien einde niet alleen moeten zorgen, dat alle aan- en afschrijvingen behoorlijk geschieden, en de registers steeds *bij* worden gehouden, maar zich ook bijzonderlijk moeten concerteren met de ministeriële of andere departementen van algemeene administratie, welke deze zaak concerneert, omtrent de meest geschikte middelen, om in deze voor het belang van den lande te waken.

32. De Rekenkamer houdt mede de noodige registers van alle geldleeningen, voorschotten en andere operatiën, tot stijving van 's lands schatkist, zoodanig als vereischt zal worden, om de rigtige verantwoording derzelve te verzekeren.

33. Het dubbeld van het grootboek der nationale schuld, en van dat der pensioenen en gagementen, zal ter Rekenkamer berusten en worden aangehouden, overeenkomstig de bepalingen en reglementen deswegens alreeds gemaakt of nog te maken.

34 Aan de Algemeene Rekenkamer of wel aan eene commissie uit dezelve, daartoe door Ons te despiciëren, wordt opgedragen het opnemen der verantwoording van de penningen, welke tot de amortisatie van de schuld zullen worden gebruikt of aan de amortisatie-kas toegevoegd, alles onder zulke bepalingen, als nader door Ons zullen worden gemaakt, om de regelen eener strikte comptabiliteit in deze te vereenigen met die secretesse,

Digitized by Google

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. no. 76.)

welke tot de reusfite van de te doene operatiën noodig zal worden bevonden.

35. De Kamer zal toezien, dat 's lands comptabelen de vereischte cautiën ſtellen, en dezelve naar behooren doen registreren.

Zij zal, op alle verzoeken tot vermindering of translatie van hypotheken, door fungerende comptabelen, of van de zoodanige, wier rekeningen niet zijn gesloten, tot securiteit van den Staat gesteld, moeten worden gehoord.

36. Zij zal Ons, binnen de drie eerste maanden van ieder jaar, een naauwkeurig verslag geven van de werkzaamheden, welke zij in het vorige jaar heeft verrigt, en daarbij inzonderheid gewag maken van zoodanige volstrekt nalatige comptabelen, welke eene suspensie of dimissie zouden hebben geïncurreerd of verdiend.

37. Aan dezelve Kamer wordt wel expresselijk aanbevolen het doen van al zulke voordragten, als, naar haar inzien, zouden kunnen strekken tot verbetering in de administratie van 's lands geldmiddelen, en tot het daarstellen van gepaste bezuinigingen.

38. Zij is gehouden Ons te dienen van rapport, berigt, consideratiën en advis.

Zij is al mede verpligt, om, des verzocht, aan de respective ministeriële of andere departementen van algemeene administratie, alle zulke inlichtingen te geven, als tot derzelver werkzaamheden betrekking hebben en mogten begeerd worden.

39. De Kamer zal Ons ten spoedigste een project-organisatie voor hare bureaux inzenden, en hare geëmploijeerden en bedienden van de noodige instructiën voorzien.

Zij zal Ons eene concept-instructie voor den secretaris der kamer, ter goedkeuring, aanbieden.

40. De leden en de secretaris der Kamer mogen direkt of indirekt geen aandeel hebben in eenige besteding, leverancie, verpachting van goederen, regten of middelen, of in eenige zaak, waarover met den Staat om voordeel of winst wordt gekontrakteerd.

Het is almede verboden eenige ordonnantie of andere pretensie, ten laste van den lande, te koopen of voor hunne rekening te nemen, onder welke benaming zulks ook zoude mogen zijn, als ook om, op eenige wijze, direkt of indirekt, deel te hebben in derzelver aankoop of inleveringen, onder waarborg van zoodanige ordonnantiën of pretensiën gedaan.

41. De leden der Rekenkamer zullen, alvorens in functie te treden, in Onze handen afleggen den navolgenden eed:

Digitized by Google

„ Ik beloof en zweer, mijnen post met al mijn „ vermogen, overeenkomstig de wetten en instructiën, deswegens gearresteerd, of nog te arresteren, „ getrouw en ijverig te zullen waarnemen, zonder „ om lief of leed, vriend- of vijandschap, gunst of „ afgunst, of om eenigerhande reden of oorzaak, „ daarvan afstewijken, 's lands belangen integendeel „ steeds in het oog houdende en betrachtende, en „ voorts alles doende en verrigtende, dat ik in den „ mij aanbetrouwden post verpligt en schuldig ben „ te doen.

Wet van 9 Julij no. 82. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van de algemeene Rekenkamer. (Staatsbl. no. 76.

„ Ik beloof en zweer, dat ik mij stiptelijk zal „ gedragen naar den inhoud van het plakkaat, den „ 10 December 1715 bij de Staten Generaal der „ Vereenigde Nederlanden gearresteerd, tegen het geven en nemen van verboden giften, gaven en geschenken.

„ Ik verklaar en zweer, dat ik, om den voorschreven post te bekomen, aan niemand, het zij „ in of buiten het bestuur, iets, onder wat voorwendsel het zijn moge, beloofd of gegeven hebbe, „ noch beloven of geven zal.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig!*"

Op den 1sten Augustus ving de algemeene Rekenkamer, overeenkomstig bovenstaande instructie, hare werkzaamheden aan. Z. K. H. had tot Leden van dat Collegie benoemd de Heeren *R. van den Bosch*, *G. van Bosvelt*, *N. van Griensven*, *G. J. Jacobson*, *M. Piepers*, *Ph. J. van der Goes*, *A. D. de Perponcher*, *N. de Gyzelaer*, *L. Paauw*, geb. *Hoeufft*, *A. F. de Virieu*, *A. R. de Wendt*, *J. A. A. Zoutman*, ... en tot Secretaris den Heer *Exrik*; zijnde tevens tot president, voor de drie eerstvolgende maanden, door Z. K. H. verkozen den Heer *M. Piepers*.

De Leden van de Rekenkamer door Z. K. H. benoemd.

Ingevolge het bepaalde bij art. 119 der grondwet de werkzaamheden van het daarbij ingestelde kollegie van Raden en Generaal-Meesters van de Munt hebbende te regelen, achtervolgens zoodanige instructiën, als bij de wet zouden worden vastgesteld, vond Z. K. H. goed, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten Generaal, den 11den Julij, te arresteren de volgende:

Wet van 11 Julij no. 28. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en

Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. no. 78.)

INSTRUCTIE voor het Kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt.

Art. 1. Het kollegie van Raden en Generaal-Meesteren der Munt, zal bestaan uit drie leden, allen gelijken rang hebbende, geassisteerd door eenen inspecteur en essaijeur-generaal, en eenen secretaris, mitsgaders door eenen inspecteur van de kantoren van waarborg voor de gouden en zilveren werken.

2. Raden en Generaal-Meesteren van de Munt en de inspecteur en essaijeur-generaal, zullende moeten bereikt hebben den vollen ouderdom van dertig jaren, en zullen elkanderen, ten tijde van hunne aanstelling, niet mogen bestaan in of binnen den vierden graad van bloedverwantschap of zwagerschap.

3. Het voorschreven kollegie zal zijne functiën uitoefenen binnen zoodanige stad als het gouvernement zal bepalen.

4. Het presidium zal elke maand afwisselen, en zulks volgens een rooster, welke bij de eerste bijeenkomst der leden onderling zal worden geregeld.

De eerste benoeming van den president zal door Ons worden gedaan.

5. Het kollegie vergadert zoo dikwerf op bepaalde tijden, als de gewone dienst zulks zal vereischen.

Dien onverminderd is de president verpligt, om, bij voorkomende pressante gevallen, de leden extraordinair te convoceren.

6. De president brengt alle de stukken, die aan het kollegie of aan hem in zijne kwaliteit worden gezonden, ter deliberatie van de vergadering, maakt de conclusiën op, zorgt voor de goede orde in de behandeling der zaken en bespoedigt derzelver afdoening.

7. De inspecteur en essaijeur-generaal heeft in deze zijne kwaliteit rang van Raad en Muntmeester-Generaal, en zitting in het kollegie, doch alleen eene deliberererende stem.

Ingeval echter van vakature, gelijk ook bij absentie of indispositie van een der leden, worden de functiën als lid van het kollegie door hem waargenomen, en heeft hij als dan eene concluderende stem.

8. De president is bevoegd, aan de leden en aan den inspecteur en essaijeur-generaal permissie te geven, om zich, uiterlijk voor den tijd van acht dagen, te absenteren.

Het kollegie zelve accordeert bij speciale dispositie

Digitized by Google

verloven voor meer dan eene week, en voor niet langer dan zes weken, zoodanig dat er nimmer meer dan een lid of wel de inspecteur en esfaijeur-generaal te gelijk afwezend zij.

Wet van 11 Julij no. 28. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. n°. 78.)

Wanneer eenig lid of de inspecteur-generaal een langer verlof mogt behoeven, zal het verzoek daartoe onmiddelijk aan Ons worden gedaan.

Ingeval, gedurende de absentie van één der leden, eene vakature mogte ontstaan, of wel een derzelven door ziekte verhinderd werd zijne functiën waar te nemen, wordt het afwezend lid, of wel de inspecteur en esfaijeur-generaal, indien deze absent mogte wezen, dadelijk opgeroepen.

9. Het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt, is bijzonder belast met al het gene betrekking heeft tot de werkzaamheden van den muntslag, het opzigt over de munt-officianten en de contrôle op de gewerkt wordende speciën.

10. De Raden en Generaal-Meesters der Munt zijn verpligt om Ons te dienen van rapport op alle onderwerpen derzelver werkzaamheden betreffende, welke te dien einde aan hen zullen worden gerenvoijeerd.

11. Het voorschreven kollegie is bevoegd, Ons alle zoodanige voordragten, tot dezelve werkzaamheden betrekkelijk, te doen, als hetzelve voor 's lands belang zal vermeenen te behooren; doch hetzelve zendt alle zijne voordragten in, aan Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën, ten einde door dezen aan Ons te worden ingediend, met zoodanige consideratiën, als hij zoude mogen noodig oordeelen.

12. Dien onverminderd dient voorschreven kollegie, des verzocht, voorschreven Secretaris van Staat en onze overige Secretarissen van Staat, van deszelfs consideratiën en advis over zaken, tot hunne respective departementen en deszelfs attributiën betrekkelijk.

15. Het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt, is verpligt, om behoorlijk te zorgen voor de stipte en naauwkeurige uitoefening van alle de wetten en besluiten, relatief den muntslag, zoo wel van den standpenning als van de negotie-penningen, reeds genomen of nog te nemen.

14. Het kollegie ziet toe, dat de waardijn, de muntmeester, de esfaijeur-partikulier, de smidmeester, de stempelsnijder en verdere officianten van de munt, zich stiptelijk gedragen naar de voorschriften en instructiën,

Digitized by Google

Wet van 11 Julij no. 68. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsb. no. 78.)

aan elk derzelven in de uitoefening zijner functiën voorgeschreven of nog voorteschrijven.

Hetzelve is verpligt de bestaande instructiën en voorschriften te revideren, en dezelve nader aan Ons ter approbatie voortedragen.

15. Het zal in het bijzonder nagaan den voet en de wijze, waarop de functiën van muntmeester tegenwoordig worden waargenomen, en Ons deszelfs consideratiën over de conditiën, welken ter bevordering van het pecunieel belang van den lande aan den muntmeester, zouden behooren te worden voorgeschreven, voordragen.

16. De opening van de muntbus geschiedt ten overstaan van den tijdelijken president van het kollegie en één der Raden en Generaal-Meesters, geassisteerd, in beide gevallen, door den inspecteur en essaijeur-generaal en den secretaris

Het kollegie geeft van iedere bus-opening vooraf kennis aan Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën, ten einde deze, des goedvindende, bij dezelve kunne tegenwoordig zijn.

Al hetgeen de examinatie van de muntbus en de berekening van den sleischat, of 't heerlijk regt, den lande aankomende, betreft, behoort tot de werkzaamheden van Raden en Generaal-Meesters.

Van den uitslag van de opening en examinatie van elke muntbus, wordt behoorlijk proces-verbaal gepasseerd en aan Ons aangeboden.

Onze Secretaris van Staat voor de Financiën stelt de noodige orders op de verantwoording en de invordering van den aan den lande aankomende sleischat

17. Het kollegie van Raden en Generaal-Meesters heeft de opperdirektie over de gebouwen der Munt en over de lands instrumenten, zich in dezelve bevindende; het ontvangt en examineert alle rekeningen en declaratiën, wegens onderhoud of aankoop van dezelven, en zendt de declaratiën vervolgens in aan Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën, ten einde door dezen, naar bevind van zaken, orders op de betaling kunnen worden gesteld.

18. Het kollegie is bevoegd tot het doen van voordragten, omtrent het daarstellen van veranderingen in de wetten, op het muntwezen bestaande.

19. Raden en Generaal-Meesters zijn verpligt, aan Ons in de eerste dagen van elke maand eene opgave te doen toekomen van het montant der speciën, in de afgeloopene maand op 's lands munt verwerkt.

Digitized by Google

20. In de eerste maand van elk jaar, wordt door het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt, aan Ons ingezonden een generaal verslag van de muntwerkzaamheden in het afgeloopen jaar, voorzien van zoodanige observatiën en aanmerkingen, als de aard der zaken vereischt, en hun door het belang van den lande mogten worden voorgeschreven.

Wet van 11 Julij no. 28. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. no. 78.)

21. Ingeval van het ontdekken van eenige in omloop zijnde valsche speciën, het zij inlandsche, het zij vreemde, waartoe de ambtenaren van het regt van contrôle op de gouden en zilveren werken bijzonder dienstbaar zullen moeten zijn, is het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt verpligt, door middel van den inspecteur en essaijeur-generaal naar dezelven onderzoek te doen, en daarvan dadelijk aan Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën en aan de Justitie kennis te geven, ten einde de verdere verspreiding en omloop tegen te gaan, en de schuldigen te doen straffen. Raden en Generaal-Meesters zullen, naar bevind van zaken, den uitslag van van het onderzoek en van het essai op de valsche speciën gedaan, bij advertentie, ter kennisse van het publiek brengen, en daarbij, zoo veel mogelijk, de onderscheidende kenteekenen van de valsche speciën opgeven, ten einde een ieder zich voor schade kunne wachten.

22. Het toevoorzigt over den handel in gemaakte gouden en zilveren werken, met de administratie van het muntwezen in een naauw verband staande, behoort mede uitsluitender wijze, in al het geen de handhaving van de gehalten aangaat, met de gansche contrôle daarover, tot de werkzaamheden van Raden en Generaal-Meesters der Munt, terwijl, al wat betrekking heeft tot de inning der belasting op de gouden en zilveren werken, de overstorting der gelden, de rekeningen der ontvangers, en de betaling van alle onkosten van de administratie der waarborg op het goud en zilver, even als van alle andere middelen van inkomst, aan Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën, blijft opgedragen

32. Raden en Generaal-Meesters zijn alzoo belast met het toezigt op alle de kantoren van waarborg der gouden en zilveren werken, thans bestaande, of die in het vervolg mogten worden opgerigt.

De contrôleurs en essaijeurs tot dezelve kantoren behoorende, worden alzoo gesteld onder de orders van Raden en Generaal-Meesters der Munt. Zij corresponderen allen met dezelven en ontvangen van dezelven de or-

Wet van 11 Julij no. 28. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. n°. 78.)

ders en lastgevingen, tot de uitvoering van hunne pligten betrekkelijk.

24. De Raden en Generaal-Meesters der Munt, zullen, voor zoo ver dit niet reeds werkelijk is geschied, een behoorlijk en meest doelmatig toezigt en controle vaststellen, over de vervaardiging en uitgifte van de stempels en poinçoenen van den Staat. De graveurs, met de vervaardiging belast, zullen onmiddelijk onder het oog van den inspecteur en essaijeur-generaal, en van den inspecteur der gouden en zilveren werken, hunne werkzaamheden verrigten.

25. Het kollegie zal zich onledig houden, met het onderzoek naar de meest geschikte middelen, om, onder deszelfs opzigt, in deze landen daar te stellen een algemeen magazijn van coupellen, sterk water, gezuiverd lood en andere tot het essai benoodigde scheimiddelen, van welken alle essaijeurs zich bij uitsluiting zullen moeten bedienen.

26. Het algemeen depôt der munt- en keurstempels, met den aankleve van dien, zal zijn gevestigd in de plaats der residentie van het kollegie van Raden en Generaal-Meesters.

De zoogenaamde biffagie der afgesleetene, of om andere redenen onbruikbaar gewordene dienst en andere 's lands stempels zal altijd geschieden in tegenwoordigheid van den rijdelijken president, en een der leden van het kollegie, geassisteerd met den secretaris, mitsgaders met den inspecteur en essaijeur-generaal, of den inspecteur der gouden en zilveren werken, naar mate dat de biffagie tot den munt- of tot den keurstempel betrekkelijk is.

27. De kantoren van waarborging doen maandelijks aan het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt toekomen, een extrakt uit het register van administratie, bevattende de interieure en exterieure handelingen van het geheel bureau, zoo mede eene maandelijksche borderel van de fabrikagie, in het ressort van het kantoor plaats gehad hebbende, en van het montant der regten of van de belasting, deswege verschuldigd.

Uit de staten en borderellen, van de onderscheiden kantoren ingekomen, worden door Raden en Generaal-Meesters om de drie maanden, algemeene staten geformeerd, en aan onzen Secretaris van Staat voor de Financiën ingezonden, ten einde denzelven te strekken tot controle van den opbrengst van dit middel.

28. Op gelijke wijze zullen de respective kantoren van waarborg, aan het kollegie van Raden en Generaal-

Digitized by Google

Meesters der Munt, in de eerste dagen van elk jaar, doen toekomen, een generaal rapport van de fabrikagie, gedurende het afgeloopen jaar in hunne resorten hebbende plaats gehad, en van het generaal rendement der belasting, gedurende hetzelve jaar, ten behoeve van de schatkist ontvangen.

Wet van 11 Julij houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. no. 78.)

Het kollegie behandelt de resultaten van deze rapporten, in het generaal jaarlijksch verslag, hier voren art. 19 van hetzelve ten aanzien van de Munt, gevordérd.

29. De beslissing over alle geschillen, rakende de gehalten der werken, door de goud- of zilversmeden gefabriceerd, en op de kantoren van waarborging gebragt wordende, behoort uitsluitend aan het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt, even zeer als aan hetzelve alleen toekomt de cognitie over alle klagten, door werkmeesteren, kashouders of andere bij den goud- en zilversmeden-handel belanghebbenden, tegen de kantoren van waarborg, of tegen de ambtenaren en bedienden van dezelve wordende ingebragt.

30. Alle betalingen van traktementen, reiskosten en andere uitgaven, de kantoren van waarborg betreffende, worden door tusschenkomst van Onzen Secretaris van Staat voor de Financiën betaald, bij wege van aftrek van het rendement van de belasting op de gouden en zilveren werken.

Bij zoo verre de te doene betalingen niet vooraf en op vaste sommen zijn bepaald, worden door Raden en Generaal-Meesters aan Onzen Secretaris van Staat voornoemd ingezonden, de door de belanghebbenden daarvan aan hetzelve kollegie ingediende gespecificeerde en met bewijzen gestaafde declaratiën, welke vooraf door het kollegie geëxamineerd en van deszelfs *visa* voorzien moeten worden.

31. De wetten en reglementen omtrent het regt van waarborg over de gouden en zilveren werken, zoodanig als die laatstelijk in deze landen zijn geïntroduceerd geworden, en in den jare 1813 hebben bestaan, bij Ons besluit van den 26 December 1813 provisioneel en tot nadere voorziening, onder de daarbij bepaalde exceptiën, gecontinuëerd geworden zijnde, zijn Raden en Generaal-Meesters verpligt aan derzelver stipte observantie en naleving de hand te houden, en alle overtreding derzelven tegen te gaan, door de ambtenaren van de kantoren van waarborg te doen tegengaan, en de overtreders, volgens de voorschriften der wet, te doen straffen.

32. Edoch wordt aan Raden en Generaal-Meesters,

Digitized by Google

Wet van 11 Julij no. 28. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. no. 78.)

als een van hunne eerste pligten en zorgen aanbevolen, de zamenstelling van eene algemeene wet op den goud- en zilversmeden-handel, waarbij de bepalingen van de thans vigerende wetten en reglementen tot één gebragt, en dezelven, zoo veel noodig, naar de gebruiken en gewoonten dezer landen gewijzigd worden, daarbij in 't bijzonder in het oog houdende de noodzakelijkheid en het groot belang, dat er in gelegen is, om door het in stand houden der kantoren van waarborging, zamengesteld uit ambtenaren, alleen aan het gouvernement ondergeschikt, en onafhankelijk van de werkmeesteren of handeldrijvenden in goud en zilver, de ingezetenen voor bedrog te behoeden, en het crediet van de in deze landen gefabriceerd wordende werken, en het vertrouwen op de van 's lands wege op dezelven te stellen merken, te vestigen en te behouden, zoo wel als om aan de inlandsche fabrieken en den handel in goud en zilver de meest mogelijke gunst en aanmoediging te verschaffen.

33. Aan Raden en Generaal Meesters der Munt wordt, bij uitsluiting, de magt opgedragen, tot het admitteren van essaijeurs voor de commercie; — niemand zal als zoodanig kunnen of mogen fungeren, dan, na dat hij vooraf door den inspecteur en essaijeur-generaal zal zijn geëxamineerd, en, op het goed rapport van denzelven, door Raden en Generaal-Meesters met eene akte van admissie en commissie als essaijeur zal zijn voorzien.

34. De Raden en Generaal meesters der Munt zullen zoo spoedig mogelijk, na derzelver in functie treding, zich onledig houden met de opstelling en de voordragt van de particuliere instructiën voor den inspecteur en essaijeur-generaal, en voor den inspecteur der kantoren van waarborg der gouden en zilveren werken.

35. Wij reserveren Ons, om de traktementen en beloonningen der Raden en Generaal-Meesters van de Munt, zoo mede die van den secretaris van het kollegie, van den inspecteur en essaijeur-generaal, en van den inspecteur van de gouden en zilveren werken nader te regelen.

Het aantal van mindere ambtenaren en geëmploijeerden bij het kollegie van Raden en Generaal-Meesters, of tot assistentie van den inspecteur en essaijeur-generaal benoodigd, zoo wel als derzelver beloonningen, zullen, op voordragt van Raden en Generaal-Meesters, door Ons worden geregeld.

36 Wij behouden aan Ons de benoeming van den inspecteur en essaijeur-generaal, van den secretaris en van den inspecteur voor den gouden en zilveren werken. —

De

Digitized by Google

De aanstelling van alle munt-officianten en van alle controleurs, essaijeurs en ontvangers van de kantoren van waarborg voor de gouden en zilveren werken, en van alle beambten of bedienden der generale administratie, zal door ons geschieden uit de nominatiën, door Raden en Generaal-Meesters aan ons aantebieden.

Wet van 11 Julij no. 28. houdende bepalingen omtrent de werkzaamheden van Raden, en Generaal-meesters van de Munt. (Staatsbl. no. 78.)

37. Bij vacature van een der leden van het kollegie van Raden en Generaal-Meesters der Munt, wordt daarvan door hetzelve kollegie onverwijld kennis gegeven aan Ons, en aan de Staten Generaal, ten einde in de vervulling der vacature, overeenkomstig het bepaalde bij art. 119 van de grondwet worde voorzien.

38. De Raden en Generaal-Meesters der Munt, de inspecteur en essaijeur-generaal, de secretaris en de inspecteur der gouden en zilveren werken, vermogen, noch direct noch indirect, eenigen handel te drijven of deel te hebben in eenigen handel, in goud of zilver muntmateriaal, in gouden of zilveren speciën, noch ook in eenige gouden of zilveren werken, of andere objecten, aan het regt van waarborg gesubjecteerd.

39. Zij zullen in Onze handen afleggen den navolgenden eed:

„ Ik beloof en zweer mijnen post, als Raad en
„ Generaal-Meester van de Munt, met al mijn ver-
„ mogen, overeenkomstig de wetten en instructiën,
„ deswegens gearresteerd of nog te arresteren, ge-
„ trouw en ijverig te zullen waarnemen, zonder om
„ lief of leed, vriend- of vijandschap, gunst of
„ afgunst, of om eenigerhande reden of oorzaak
„ daarvan afteweijken, de belangen van den Staat en
„ van de bijzondere ingezetenen, integendeel steeds
„ in het oog houdende en betrachtende, en voorts
„ alles doende en verrigtende, dat ik in den mij
„ aanbetrouwden post verpligt en schuldig ben te
„ doen.

„ Ik beloof en zweer, dat ik mij stiptelijk zal ge-
„ dragen naar den inhoud van het plakkaat, den
„ 10den December 1715 bij de Staten-Generaal der
„ Vereenigde Nederlanden gearresteerd, tegen het geven
„ en nemen van verbodene giften, gaven en geschenken.

„ Ik verklaar en zweer, dat ik, om den voor-
„ schreven post te bekomen, aan niemand, het zij
„ in of buiten het bestuur, iets, onder wat voor-
„ wendsel het zijn moge, beloofd of gegeven heb-
„ be, noch beloven of geven zal.

„ *Zoo waarlijk helpe mij God almagtig!*"

Raden en Generaal-meesters van de Munt.

In dezelfde maand benoemde Z. K. H. de Heeren *R. van Olden*, *van der Capellen van Ryssel* en *K. van der Goes* tot Raden en Generaal-Meesters van de Munt; — en den Heer *Treytelaar* tot Secretaris bij hetzelve kollegie.

Directeur der Nederlandsche Loterij.

Bij besluit van den 26sten November werd door Z. K. H. tot Directeur der Nederlandsche Loterij benoemd de Heer *Neering Bögel*.

T. A. van Iddekinge Lid van het Syndicaat.

Bij besluit van den 14den December werd door Z. K. H. de Heer *T. A. van Iddekinge* benoemd tot Lid van het Syndicaat, in plaats van den Heer *van Gelder de Neufville*, overleden.

Betrekkelijk de Justitie en Politie, waaromtrent reeds vóór het aannemen van de grondwet, vele besluiten door Z. K. H. waren genomen (1), werden de volgende algemeene verordeningen gesteld.

Commissie tot het ontwerpen van het algemeen Wetboek.

In de maand April benoemde de Souvereine Vorst tot Leden van eene Commissie tot het ontwerpen van een algemeen wetboek van Burgerlijk Regt, Lijfstraffelijk Regt, van den Koophandel en van de zamenstelling van het justitiewezen en de manier van procederen, de Heeren *J. M. Kemper*, buitengewoon Staatsraad, *A. W. Philipse*, *A. van Gennep*, *C. L. Farjon*, *A. Byleveld*, *B. P. van Wesele Scholten*, *F. H. Moorrees*, *W. van der Burgh*, *D. Westenberg* en *J. Walraven*; en tot Amanuensis den Heer *G. C. Hageman*.

Benoemingen van *J. E. Reuvens* en *J. L. Farjon*.

In de maand Julij werden door Z. K. H. benoemd de Heeren *J. E. Reuvens*, tot President bij het Hoog-geregtshof der Vereenigde Nederlanden; en de Heer *J. L. Farjon* tot Raad en Advokaat-Fiskaal-Generaal bij het Hooge Geregtshof voor Financiën en Zeezaken.

Benoemingen voor het Hoog Militair Geregtshof.

Bij besluit van den 28sten Julij bepaalde Z. K. H. dat het Hoog Militair Geregtshof zal resideren binnen Utrecht; en benoemde tot deszelfs Leden de Heeren Mr. *F. A. Moorrees*, President; *C. F. de Jonge*, Generaal-Majoor, *J. van den Velden*,

(1) Zij zijn geplaatst in de *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 306, 307, 327, 328, 364, 365, 366, 411, 421, 422, 428, 439, 444, 520 en 521.

Digitized by Google

Kommandeur van den breeden Wimpel, Mr. *F. H. Raeber*, *Noot*, Kolonel, *G. Byll*, Kapitein ter zee, *P. H. Queysen*, Kolonel, Mr. *J. G. van Oldenbarneveld* genaamd *Witte Tullingh*, ... en tot Griffier van hetzelve Geregtshof de Heer Mr. *C. A. Mollerus*; terwijl het ambt van Advokaat-Fiskaal over de land- en zeemagt opgedragen werd aan den Heer Mr. *J. W. H. Conrady*.

De Heeren Generaal-Majoor *C. F. de Jonge* en Kommandeur *J. van den Velden*, werden bij besluit van den 14den December benoemd tot Leden der Commissie tot de Militaire Wetboeken, en zulks in de plaats van de Heeren Luitenant-Generaal Grave *van Limburg Stirum* en Vice-Admiraal *Melvill*, op derzelver verzoek honorabel en onder dankzegging voor bewezene diensten ontslagen (1).

Benoemingen in de Commissie tot de Militaire Wetboeken.

Ten tijde van het Fransche bestuur werd, in cas van oppositie tegen eene parate executie, door een Procureur of *Avoué* geageerd. Z. K. H. daaromtrent zoodanige voorzieningen willende doen, als met den geest en zamenhang der thans vigerende wetten en reglementen bestaanbaar, en tot rigtige invordering der restanten van de oude Hollandsche belastingen meest bevorderlijk zouden zijn, besloot den 15den Junij: „ dat in alle gevallen, omschreven bij art. 12 van het reglement op de manier van procederen, voorkomende bij de generale ordonnantie, gearresteerd den 17den Januarij 1806 en regarderende de restanten der voormalige Hollandsche belastingen, voortaan de kennisgeving van gemaakte oppositie tegen het dirigeren van parate executie zou moeten geschieden aan den Advokaat-Fiskaal der middelen te Lande in het ressort, waarin de ontvanger, in wiens naam de invordering geschiedde, woonachtig was; — dat de Advokaat-Fiskaal, aan wien zoodanige kennisgeving werd gedaan, alsdan zonder uitstel zou handelen, invoege als bij voorschr. 1ede artikel en verder bij het gedachte reglement is bepaald; — en dat de nog aanhangige zaken, met overdraging van de

Besluit van 15 Junij n°. 5 houdende voorschriften omtrent de wijze van procederen in cas van oppositie tegen het dirigeren van parate executie ter invordering der restanten van de oude Hollandsche Belastingen. (Staatsbl. no. 65.)

(1) Zie derzelver benoeming en die der geheele Commissie *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 364.

Digitized by Google

daartoe betrekkelijke ſtukken, dadelijk zouden overgaan van de daarin dienende Procureurs of Avoués op den daartoe gemagtigden Advokaat-Fiskaal."

Beſluit van 22 Junij n°. 80. verleenende aan Ingezetenen van plaatſen door den vijand bezet geweest, een termijn van eene maand, tot het doen van aangiften op de Registers van den Burgerlijken Stand. (Staatsbl. no. 67.)

Uit aanmerking, dat de ingezetenen der voorſteden, poorterijen of diſtricten, behoorende tot de vestingen en plaatſen, welke, gedurende den loop van den termijn, bij beſluit van den 16den Februarij 1814 n°. 40 verleend (1), door den vijand waren bezet geweest, zich, door de destijds plaats gehad hebbende inſluitingen dier vestingen en ſteden, van alle gemeenſchap met dezelve verſtoken hadden gezien, en zich alzoo in de onmogelijkheid hadden bevonden, om van den termijn bij gezegde beſluit toegeſtaan, gebruik te maken, door binnen denzelven te doen de vereischte aangiften van geboorte, ſterfgevallen en andere tot den burgerlijken ſtand betrekkelijk; — gelijk mede, dat de bewoners dier bezette en ingeſloten vestingen en plaatſen zelve, door de omſtandigheden, waarin zij zich hadden bevonden, de vereischte aangiften te dien opzigte veelal of geheel niet hadden kunnen doen, of niet zoo tijdig en in die regelmatigheid, als de wetten vorderen; — en eindelijk, dat ſommige der voorſchreven ingezetenen, na derzelver bevrijding van den vijand, in het dwalend begrip vervallen zijnde dat zoodanige aangiften thans niet meer te pas kwamen, door onkunde daaromtrent nalatig waren gebleven, waaruit niet alleen onvolledigheid in de registers was ontſtaan, maar in tijd en wijle, de hoogſte ongelegenheden voor vele onderdanen zouden kunnen voortſpruiten, — beſloot Z. K. H., den 22ſten Junij, voor al zulke ingezetenen den termijn van eene maand te ſtellen tot het doen dier aangiften; — na welken termijn geene zoodanige nagelaten aangiften meer zouden worden geadmitteerd, maar alle, die dezelven hadden verzuimd, aan de ſtrafbepalingen der wet op hunne nalatigheid geſteld en aan alle verdere nadeelen, uit hun verzuim voortkomende, zouden worden overgelaten.

Wet van 25 Junij

Sedert een geruimen tijd had de ſlooping van

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 422.

huizen en andere gebouwen in verschillende steden hand over hand toegenomen, niet alleen tot ontluistering derzelve steden, maar ook tot ongerijf van vele goede ingezetenen en tot aanmerkelijk nadeel van 's Lands inkomen; uit dien hoofde besloot de Souvereine Vorst, den Raad van Staten gehoord, en met gemeen overleg der Staten Generaal, op den 25sten Julij te arresteren de volgende wet:

n°. 60. houdende bepalingen omtrent de slooping van gebouwen binnen steden en plaatsen. (Staatsbl. no. 73.)

Art. 1. Geene slooping of amotie van eenig gebouw, onder welken naam ook, binnen eene stad of andere plaats gelegen, of daarvan een onmiddelijk gedeelte uitmakende, zal, van nu af aan, mogen geschieden, vóór en aleer daartoe van den Burgemeester, of van het plaatselijk Bestuur der Gemeente, waaronder zoodanig gebouw behoort, expres consent zal zijn bekomen; wordende aan de plaatselijke Besturen respectivelijk het toestaan of weigeren van zoodanig consent, naar bevind van zaken, en zoo als zij met het algemeen belang hunner gemeente meest overeenkomstig zullen vinden, bij deze overgelaten, behoudens niettemin den weg van doleantie aan de Staten der Provincie, voor hen, welke zich met de uitspraak van het plaatselijk Bestuur mogten bezwaard oordeelen.

2. Ieder eigenaar van een dergelijk gebouw, welke van een zoodanig consent voorzien zal zijn, zal, zonder eenige verdere permissie te behoeven, mits alvorens voldaan hebbende aan het hierna, bij art. 4 en volgende artikelen bepaalde, de slooping of amotie mogen effectuëren.

3. Alle gebouwen, woningen en buitenplaatsen, onder welken naam ook, welke niet binnen eene stad of plaats zijn gelegen, en daarvan geen onmiddelijk gedeelte uitmaken, zullen als bevorens door de eigenaren, zonder eenig consent te behoeven, kunnen worden geamoveerd, mits insgelijks alvorens aan het bepaalde bij art. 4 en volgende artikelen, voldaan hebbende, en na voorafgaande kennisgeving van het voornemen, aan de plaatselijke Regering en den Ontvanger der directe belastingen.

4. Van de gebouwen, die zouden mogen worden gesloopt, of geamoveerd, zonder dat een ander gebouw van gelijke waarde in de plaats wordt gezet, zal de reële belasting, op zulk een gebouw, van 's Lands wege, of plaatselijk opgelegd, gedurende den tijd van tien jaren, moeten betaald worden; zullende de berekening worden

Digitized by Google

Wet van 25 Junij n°. 60. houdende bepalingen omtrent de slooping van gebouwen binnen steden en plaatsen. (Staatsbl. no. 73.)

gedaan naar de hoegrootheid der belasting, ten tijde der slooping bestaande.

5. Dit tijdperk van tien jaren zal een aanvang nemen met het jaar, waarin de slooping of amotie zal zijn begonnen, en de negen daarop volgende jaren voortduren.

6. Tot securiteit van de betaling der belasting, in art. 4 vermeld, en alvorens tot eenige amotie, in welk der bij art. 1, 2 en 3 omschrevene gevallen dezelve ook zoude mogen plaats hebben, over te gaan, zal door den gene, die de afbraak of slooping wenscht te doen, en ten genoege van den Ontvanger der directe belastingen, aan wien de betaling behoort te geschieden, en van het plaatselijk Bestuur respectivelijk, moeten worden gesteld voldoende cautie, waarvan de natuur door denzelven Ontvanger zal moeten worden bepaald, even als zulks, wat de plaatselijke belasting aangaat, door het plaatselijk Bestuur zal worden beoordeeld en bepaald, met vrijheid echter voor den eigenaar, om de gevorderde betalingen, dadelijk bij de amotie te doen.

7. Gelijke cautie, en mede ter beoordeeling van het plaatselijk Bestuur, zal door hem, die de afbraak of amotie verlangt te doen, moeten worden gesteld, ten behoeve van de eigenaren der naast aan het te amoveren gebouw belendende perceelen, en ter verzekering der voldoening van zoodanige kosten, als er mogten worden vereischt tot reparatie der schade, die, ingevolge tauxatie van de plaatselijke rooimeesteren, aan die perceelen of een derzelve gedaan, door de afbraak of de amotie, mogt veroorzaakt zijn; zullende tien jaren na de volbragte amotie, op een declaratoir van dezelve rooimeesteren, behelzende, dat er geene schade daaraan is veroorzaakt, de gestelde cautie dadelijk kosteloos worden opgeheven en geroijeerd.

Besluit van 27 Junij, houdende dat het besluit van 2 Februarij 1814. n°. 4. betrekkelijk het verleenen van admissie aan

Het besluit van den 2den Februarij 1814 n°. 4. betrekkelijk het verleenen van admissie aan armen of onvermogende lieden, om gratis in regten te worden bediend (1), ook op de vredegeregten willende toepasselijk maken; en overwegende, dat te dien opzigte nadere bepalingen, dan bij gemeld besluit waren vervat, zouden dienen te worden vastgesteld, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 27sten Junij, de volgende artikelen:

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 411.

Art. 1. Ons besluit van den 2 Februarij 1814, no. 4, wordt ook toepasselijk gemaakt op alle burgerlijke gedingen of processen, welke ter cognitie van de vrederegters kunnen worden gebragt, met in achtneming echter van de bepalingen in de volgende artikelen vervat.

arme of onvermogende lieden, om gratis in regten te worden bediend, onder zekere bepalingen, ook op de vredegeregten toepasselijk wordt gemaakt. (Staatscour. n°. 169.)

2. In alle zaken, waarin de vrederegters, volgens de thans nog vigerende wetten het vermogen hebben, om uitspraak in het hoogste resort te doen, zullen zij bevoegd zijn, om, op mondeling verzoek van den aanlegger, met overlegging van een bewijs van armoede, edoch zonder verhoor van de wederpartij toe te staan, dat dezelve zonder betaling van eenige zegels, registratie-regten, griffie- en expeditie-kosten, en met toevoeging van eenen deurwaarder gratis worde bediend.

3. In alle zaken, waarin de vrederegters in het eerste resort, en alzoo behoudens hooger beroep, regt spreken, (daaronder echter niet begrepen de zaken bij art. 4 vermeld) zal de aanlegger of verzoeker, insgelijks met overlegging van een bewijs van armoede, zich bij eene gezegelde requeste aan den vrederegter moeten addresseren, welke bij een ongezegeld, en aan geene registratie-regten onderhevig advertissement, de wederpartij tegen zekeren dag en uur voor zich zal doen oproepen, om het gedaan vonnis des noods, tegen te spreken op de gronden bij art. 3 van besluit van den 2 Februarij l.l. no. 4, breeder omschreven; zullende, vervolgens de vrederegter, het zij de wederpartij al of niet comparere, het verzoek om gratis te worden bediend, definitivelijk en zonder dat daarvan eenige provocatie of hooger beroep vallen kan, toestaan of weigeren.

4. Indien de vrederegter de admissie, om gratis te worden bediend, verleent, zal hij daarvan eene korte aanteekening laten doen op de exploiten, expeditiën en verdere acten, welke in het geding of proces mogten worden gedaan of uitgegeven; zullende alle deze acten en stukken voor het regt van het zegel in debet moeten worden geyiseerd, en vooris geregistreerd, zoo als bij art. 5 van ons meergemeld besluit van den 2den Februarij l. l. is bepaald; terwijl in cas van triumph, door den genen, aan wien de admissie, om gratis te worden bediend, is verleend, ook de griffie en expeditie-kosten, deurwaarders loon enz, op de succumberende partij zullen kunnen worden verhaald.

5. In alle possessaire actien, en in het algemeen, in alle burgerlijke gedingen of processen, waarbij de competentie van den vrederegter door geene geldswaarde be-

Digitized by Google

paald is, zal de admisſie om gratis te worden bedlend moeten worden verzocht bij, en alleen kunnen worden verleend door, de Regtbank van aanleg, op de wijze en met in achtneming der bepalingen, bij ons voren gemeld beſluit voorgeſchreven.

Beſluit van 13 Julij no. 40, bepalende de applicatie van het 21ſte. art. der publ. van den 11 December 1813 op landen, na dien tijd met de vereenigde landen hereenigd. (Staatsbl. no. 81.)

Z. K. H. disponerende op de voordragt van den Procureur-Generaal van het Hoog Geregtshof, betrekkelijk de maatregelen, welke zouden behooren te worden genomen ter voorkoming van eene verkeerde applicatie van het 21ſte artikel der publicatie van den 11den December 1813 ten aanzien van het effect der vonnisſen, uitſpraken of bevelſchriften van Franſche autoriteiten, tegen ingezetenen der Vereenigde Nederlanden na den 21ſten November 1813 geëmaneerd (1), beſloot den 13den Julij, bij explicatie, voor zoo veel des noods, van gemelde publicatie, te bepalen, dat ten aanzien van alle landen, ſteden en plaatſen, welke eerst na het emaneren van dezelve publicatie, onder het gebied van dezen Staat zijn terug gebragt, het bij art. 21 dier publicatie bepaalde tijdſtip, na het welk aan geene der aldaar opgenoemde akten of bevelen van Franſche autoriteiten eenige verbindende kracht of gezag van gewijsde zal mogen worden gegeven, zal gerekend worden te zijn ingegaan op den dag, dat zoodanige landen, ſteden en plaatſen werkelijk onder het gebied van dezen Staat zullen zijn gekomen.

Beſluit van 20 Julij no. 27 arresterende. 1°. Een crimineel wetboek voor het krijgsvolk te water. 2°. Een reglement van discipline voor het krijgsvolk te Water.

Uit aanmerking van het groot belang, dat, ter inſtandhouding van de zee- en landmagt van den Staat, geſteld moet worden in eene doelmatige oefening der militaire justitie, en tevens aan Z. K. H. gebleken zijnde, dat de te dezen aanzien als nog beſtaande verordeningen, in vele opzigten, gebrekkig en voor aanmerkelijke verbeteringen vatbaar waren; heeft de Souvereine Vorst, den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, bij beſluit van den 20ſten Julij goedgevonden te arresteren: 1°. Een crimineel wetboek voor het krijgsvolk te water. 2°. Een reglement van disci-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 156.

pline voor het krijgsvolk te water. 3°. De regtspleging voor het krijgsvolk te lande, en 4°. Eene provisionele instructie voor het hooge militaire Geregtshof; — blijvende, ten aanzien der landmagt, in volle vigeur en kracht het bij besluit van den 30sten December 1813 n°. 152, provisioneel wederom ingevoerde reglement van den jare 1799, en zulks voor zoo verre aan deszelfs bepalingen niet is gederogeerd, bij de hierboven vermelde en als nu gearresteerde *regtspleging over het krijgsvolk te lande, en provisionele instructie voor het Hoog Militair Geregtshof;* alles in afwachting, dat ook, ten behoeve van het krijgsvolk te lande, een crimineel wetboek en een reglement van discipline zullen kunnen worden vastgesteld en gepubliceerd (2).

3°. regtspleging van het krijgsvolk te lande. 4°. Eene provisionele instructie voor het Hoog militair Geregtshof.

Sedert eenigen tijd werd binnen deze landen of openlijk, of in het geheim, door bijzondere personen, voor buitenlandsche Loterijen gecollecteerd, hetwelk, daar alle vreemde, partikuliere of onderhandsche Loterijen voor het algemeen meestal nadeelig zijn, en ten prejudicie verstrekken van de Nederlandsche Loterij, behoorde te worden te keer gegaan. Z. K. H. den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, vond goed, bij besluit van den 22sten Julij de volgende artikelen te arresteren.

Besluit van 22 Julij no. 69, houdende verbod van alle vreemde of partikuliere Loterijen. (Staatsbl. no. 86.)

Art. 1. Niemand binnen de Vereenigde Nederlanden zal vermogen aanteleggen, of aangelegd zijnde, te continuëren, eenigerhande partikuliere Loterijen van kontante penningen, roerende of onroerende goederen, effekten of waren van wat aard, natuur, waarde of importantie die ook zouden mogen wezen, wordende hieronder wel expresselijk begrepen alle zoogenaamde verkoopingen bij verdeeling, kansreederijen, Loterijen op Loterijen, als mede alle negotiatie-Loterijen; met dien verstande nogtans, dat hierdoor niet worden gerekend verboden te zijn zoodanige negotiatiën, waarbij premiën worden uitge-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 229, doch alwaar het jaar 1793 wordt genoemd.

(2) De wetboeken in den tekst vermeld zouden afzonderlijk gedrukt en verkrijgbaar worden gemaakt.

Besluit van 22 Julij no. 69, houdende verbod van alle vreemde of particuliere Loterijen. (Staatsbl. no. 86.)

lcofd, welke ten behoeve van ſteden, plaatſen of korporatiën, op daartoe, door Ons te verleenen conſenten zullen kunnen plaats hebben; des nogtans, dat bij dezelve wel premiën, boven de algemeene ſom van den inleg te genieten, doch, in geene gevallen eenige nieten of prijzen die de uitgave minder dan den inleg zouden doen bedragen, zullen worden gedoogd.

Insgelijks zal niemand binnen deze landen vermogen te collecteren of doen collecteren voor Loterijen buiten dezelve aangelegd, directelijk of indirectelijk, 't zij met inſchrijvingen aan te nemen, of aandeelen, of verbandbrieven daarop uittegeven, of onder welke benaming zulks ook zoude mogen wezen, op eene boete van *een honderd* zilveren dukatons voor den genen, die zoodanige loterij aanlegt, continueert, collecteert of doet collecteren, welke boete bij herhaalde overtreding, telkens zal worden verdubbeld, zullende daarenboven het ingelegde geld worden geconfiskeerd.

2. Niemand zal eenige berigten, plans of advertentien, van vreemde Loterijen mogen doen uitgeven, of verſpreiden, op eene boete van *honderd* en *vijftig* guldens, welke boete insgelijks bij herhaalde overtreding telkens zal worden verdubbeld.

3. De boeten, waarvan boven gewag gemaakt is, zullen worden verdeeld, een derde voor den aanbrenger, een derde voor den algemeenen armen der plaats, daar de calange geſchiedt, en een derde voor den officier, die de calange doet; terwijl eindelijk die genen, welke de bovengemelde geldboeten incurrerende, niet in ſtaat mogten bevonden worden, om dezelve te betalen, met gevangenis van niet korter dan drie maanden, en niet langer dan een jaar zullen worden geſtraft.

4. De drukkers en uitgevers van couranten of andere publieke geſchriften, hier te lande gedrukt wordende, in wat taal die ook zouden mogen wezen, zullen geene advertentiën van zoodanige loterijen mogen plaatſen, op eene boete van vijf en twintig guldens, telken reize, en voor elke dusdanige advertentie te verbeuren.

5. Onder de bepalingen in art. 1 vermeld, zijn echter niet begrepen onderhandſche Loterijen van ſlagtvee, meubilaire goederen, boeken, liefhebberijen, zijden of andere ſtoffen, kleederen of dergelijke objecten, alle beneden de waarde van honderd guldens; zullende de ſtedelijke of gemeente-beſturen verpligt zijn zorg te dragen, dat daarvan geen misbruik worde gemaakt; terwijl Wij voor het overige aan Ons wel expresſelijk reserve-

ren, om, op speciale verzoeken, daartoe door de belanghebbenden aan Ons te doen, in bijzondere gevallen permissie te geven tot het doen aanleggen van Loterijen van zoodanigen aard, wanneer de goederen welke men begeeren mogt te verloten, meerder mogten waardig zijn, dan *honderd* guldent.

Besluit, van 24 Augustus nº. 1 houdende bepalingen omtrent de strandvonderijen, en de berging en redding van goederen in zee gevischt. (Staatsbl. nº. 97.)

De Souvereine Vorst, willende bij provisie en tot deswege definitive bepalingen zouden zijn vastgesteld, wegnemen de twijfelingen en onzekerheden, welke ten aanzien van het werk der strandvonderijen, en de berging en redding van goederen, in zee gevischt, of uit gestrande, gezonken of reddelooze Schepen voortkomende, thans bestonden, vond goed, den Raad van State gehoord, bij besluit van den 24sten Augustus te bepalen: „ *eerstelijk*, dat de beheering der stranden, en het opzigt over de berging, redding en bewaring van goederen, in zee of op de buiten-gronden gevischt, of uit reddelooze, gezonken of gestrande Schepen voortkomende, in of omtrent de zeegaten en langs de zeestranden zal gedaan en gehouden worden door de zoodanigen, welke, volgens de wetten, ten jare 1810 in elke provincie vigerende, daartoe bevoegd of daarmede belast waren, of te wel, bij ontstentenis van de zoodanigen, door de hoofden der gemeente-besturen, worden kennis gegeven aan den Gouverneur hunner Provincie, ten einde door denzelven (is 't nood) op autorisatie van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, daaromtrent zou kunnen worden geordonneerd, als, overeenkomstig de bestaande wetten en de belangen van den Koophandel zal worden bevonden te behooren. *Ten tweeden*: dat alle quaestiën en misverstanden, welke over de hulp- berg- bewaar- en andere loonen mogten ontstaan, voor zoo verre zij niet in het minnelijke kunnen worden getermineerd, waartoe algeheel vrijheid gelaten wordt, zullen gebragt worden voor de regtbank ter eerster instantie van het arrondissement, waartoe de plaats behoort, op welke de hulp en adsistentie is toegebragt, om bij dezelve regtbank als eene summiere zaak te

worden afgedaan, en dat van alle de voorz. decisiën in appèl zal worden kennis genomen van de wet op den 4den Januarij dezes jaars gearresteerd (1)."

Besluit van 1 Oct. bepalende den tijd der installatie van het Hoog militair geregtshof en der volkomene werking van de criminele wetboeken. (Staatscour. n°. 234.)

Bij besluit van den 1sten October bepaalde Z. K. H. dat de, aan den President van het hoog geregtshof opgedragene installatie van het hoog militair geregtshof op den 17den dier maand, met gepaste plegtigheid, binnen Utrecht zou plaats hebben; — dat hetzelve zich dadelijk zou gedragen na de provisionele instructie, op den 20sten Julij gearresteerd; — dat te beginnen van dien zelfden 17den October, de bij het even aangehaalde besluit gearresteerde, crimineel wetboek, reglement van discipline en regtspleging voor het krijgsvolk te water, benevens de regtspleging voor het krijgsvolk te lande definitivelijk zouden verkrijgen kracht van wet.

Besluit van 16 November no. 41 houdende voorschrift omtrent het dirigeren van executiën in cas van gemeene middelen, waarbij de adsistentie van den Regter, in *loco*, wordt gevorderd. (Staatsbl. n°. 105.)

Uit aanmerking der zwarigheden, welke er menigwerf bestonden, met opzigt tot de bij het reglement op de manier van procederen, betreffende de middelen te lande, van den 17den Januarij 1806 gevorderde adsistentie bij het dirigeren van executiën, en welke zwarigheden daaruit voortsproten, dat er tegenwoordig geene plaatselijke geregten meer waren, en er zich in elke plaats geene vrederegters bevonden, terwijl de residentiën van dezen dikwijls verre verwijderd konden zijn van de plaats, alwaar eene executie moest worden gedirigeerd, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 16den November: „ dat in alle die gevallen, waarin bij het reglement op de manier van procederen bij de Middelen te lande, van den 17den Januarij 1806, met betrekking tot het dirigeren de executiën, de presentie van den officier of eenige leden van den geregte in *loco* is gevorderd, die werkzaamheden moeten worden verrigt door den Vrederegter, bijaldien de executie gedirigeerd wordt in de hoofdplaats van het kanton, alwaar de Vrederegter zijne residentie houdt; en ingevalle de executie moet worden gedirigeerd in eene andere plaats dan de

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 307.

Digitized by Google

voorn. residentie, alsdan door zoodanig ambtenaar, als aan het hoofd van het plaatselijk bestuur mogt zijn gesteld, of zoodanig lid uit het gemeente-bestuur, als door eerstgemelden ambtenaar daartoe mogt worden gecommitteerd."

Dispensatie, bij besluit van 6 December, van de formaliteiten bij den verkoop van goederen voor minderjarigen (Staatsc. no. 286.)

Op onderscheidene verzoeken van belanghebbenden verleende Z. K. H. met gemeen overleg van de Staten-Generaal, bij besluit van den 6den December, dispensatie van de lastige en kostbare formaliteiten, door de als nog vigerende wetten, voorgeschreven bij de verkoop van goederen van minderjarigen, waaromtrent, in afwachting van het Hollandsch Burgerlijk Wetboek, in elk bijzonder geval, een adres dient gemaakt te worden.

Besluit van 23 December houdende eene ordonnantie omtrent den verkoop van Gemeente-goederen. (Staatscour. 1815. no. 8.)

Eindelijk besloot Z. K. H. op voordragt van den Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken gezamenlijk met den eersten President van het Hooge Geregtshof, ten aanzien van openbare veilingen van Gemeente-goederen, die in den tijd uit krachte van het gestatueerde bij den 1sten Titel van de Fransche wet van den 20sten Maart 1813 mogten hebben plaats gehad, bij besluit van den 23sten December, te statuëren de volgende ordonnantie:

Art. 1. Alle gemeente-goederen en bezittingen, van welken aard of natuur dezelve ook zouden mogen zijn, en van welke de administratie van het entregistrement, in naam der amortisatie-kas, zich uit krachte van het gestatueerde bij den eersten titel der Fransche wet van den 20 Maart 1813, in het bezit zoude mogen gesteld hebben, zullen, voor zoo verre dezelve nog onverkocht of aan de koopers niet getransporteerd zijn, en voor zoo verre mitsdien die zaken nog volkomen in haar geheel zijn, dadelijk terug worden gegeven aan de gemeenten, aan dewelke die goederen, uit krachte van voorz. wet zijn ontnomen, zullende de gemeentebesturen zich overzulks in het bezit dier goederen stellen, en dezelve ten profijte der gemeenten administreren, zoo en in dier voege, als voor het emaneeren van gemelde wet heeft plaats gehad.

2. De verkoop en overdragt van alle gemeente-goederen en bezittingen, welke uit kracht van gemelde wetten

Digitized by Google

Besluit van 23 December houdende eene ordonnantie omtrent den verkoop van gemeentegoederen. (Staatscour. 1815. no. 8.)

ten tijde van het Franſche beſtuur, finaal verkocht en aan de koopers getransporteerd zijn, zal volkomen van kracht en waarde zijn; blijvende het niettemin aan de gemeentebeſturen vrij en onverlet, om, des geraden oordeelende, en na bekomen autoriſatie van onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandſche zaken, tot annullatie of rescisſie van zoodanige verkoopingen te procederen, ingevalle zij zouden mogen vermeenen, dat er nulliteiten, met betrekking tot de formen, hadden plaats gehad, of wel dat de plaats gehad hebbende verkoopingen hen voor meer dan zeven twaalfde gedeelten der waarde beſchadigd hadden, achtervolgens het geſtatuëerde bij art. 1674 van het burgerlijk wetboek.

3. Onder de objecten, welke onze Commisſaris-Generaal tot de liquidatie met de Franſche kroon, op grond van art. 25 van het Vredes-traktaat, ten behoeve der gemeenten, zal hebben te reclameren, worden bij deze uitdrukkelijk gebragt de ſommen, welke van den verkoop der gemeente-goederen zijn geproſluëerd, en door de koopers, uit krachte van bovengemelde wet, aan de adminiſtratie van het enregistrement ten behoeve van gemelde amortiſatie-kas is betaald geworden.

4. De penningen, welke ten gevolge der reclames door het Franſche Gouvernement zullen worden gereſtituëerd, zullen onmiddelijk daarna geſtold worden ter diſpoſitie van de gemeentebeſturen, welke daarbij belang hebben, met vrijlating aan dezelve, om die penningen ten meesten nutte hunner gemeente aan te leggen in vaste goederen of rentegevende effecten.

5. Voor zoo verre ſommige koopers van zoodanige verkochte gemeente-goederen of bezittingen, op de door hen uitgeloofden koopſchat nog eenige termijnen van betaling of restanten mogten verſchuldigd zijn, zullen zij verpligt wezen dezelve, op den vervaltijd en eerſte aanmaning, aan de tegenwoordige adminiſtratie van het enregistrement, tegen behoorlijke kwitantie, te voldoen; en wordt dezelve adminiſtratie mitsdien bij deze wel expreſſelijk gelast en gequalificeerd, om de voldoening van zoodanige termijnen en achterſtallen, op den vervaltijd, van de ſchuldigen, op de gebruikelijke wijze, in te vorderen en op de nalatigen te verhaalen, en bij de voldoening daarvoor kwitantie af te geven.

6. De adminiſtratie van het enregistrement zal wijders voorz. nog verſchuldigde termijnen van betaling en achterſtallen, welke, in voege voorſchreven, aan haar zullen worden betaald, onmiddelijk ter diſpoſitie ſtellen

van de gemeentebesturen, aan welke de verkochte goederen hebben toebehoord, en de ontvangen penningen aan dezelve tegen kwitantie uitkeeren, wordende het wijders aan de goede zorg en directie derzelve besturen insgelijks gelaten, om de penningen ten meesten nutte hunner gemeente aan te leggen in vaste goederen of rentegevende effecten.

Besluit van 23 December houdende eene ordonnantie omtrent den verkoop van gemeente-goederen. (Staatscour. 1815. no. 8.)

7. Voor zoo verre de tegenwoordige administratie van het enregistrement, na de herstelde orde van zaken, reeds eenige termijnen van betaling of achterstallen mogt ontvangen hebben, verschuldigd op den koopschat van gemeente-goederen, welke, ten tijde der Fransche regering, mogt verkocht en getransporteerd zijn; zal daarmede gehandeld worden zoo en in diervoege als bij het voorgaand artikel is bepaald.

8. Wij reserveren ons om op alle zoodanige bijzondere gevallen, welke bij de bepalingen in ons tegenwoordig besluit vervat, niet mogten zijn besloten, op de voordragt en verzoeken aan ons daartoe door de belanghebbenden te doen, zoodanige speciale voorziening te doen, als wij in elk dier gevallen zullen oordeelen te behooren.

Aanstellingen bij het departement van Koophandel en Koloniën.

Gelijk onder de eerste zorgen van Z. K. H., na de aanneming der grondwet, de benoeming was geweest van eenen Raad van Koophandel en Koloniën, zoo hadden er gedurende dit jaar de volgende aanstellingen bij dit departement plaats.

Behalve de Consuls, al vroeger voor een aantal vreemde zeehavens benoemd (1), werden, bij onderscheidene besluiten van den Souvereinen Vorst tot deze posten aangesteld de Heeren *A. J. Fraissinet* bij den Deij en de Regering van Algiers, *A. Nyssen* bij den Deij en de Regering van Tunis, *Fernois* te Napels, *H. C. A. Nissen* te Riga, *M. Looputt* te Libau, *J. H. A. van Schauenburg* te Stokholm, *F. L. Westenholz* te Gothemburg, *F. de Coninck* te Koppenhagen, *J. V. Stintring* te Rendsburg in Holstein, *J. M. Hoeftmann* te Memel, *Bridel* te Stettin, *P. J. Abegg* te Embden, *J. B. Jouve* te Toulon, *P. Burchard* te Rostock, *C. Sian* te Marseille, *H. L. Bergeryon* te Cette, *J. B. la Serre* te Bayonne, *H.*

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 363, 447 en 566.

Digitized by Google

A. Hovy te Bordeaux, *D. Aiguillé* te Marennes, *A. A. van Loon* te la Rochelle, *C. Vallée fils* te St. Martin op het eiland Rhé, *A. M. Labouchere* te Nantes, *A. Brunox* te Brest, *J. G. Meriau* te Havre de Grace, *Audibert Aine* te Boulogne, *J. Q. H. le Veux* te Calais, *J. Moorman* te Duinkerken, *Th. Burden* te New-castle, *M. Fairless* te Sunderland, *Th. Simpson* te Stokton, *J. Chr. Cankrin* te Hull, *E. S. Ommaney* te Yarmouth, *J. Robinson* te Southwold, *W. W. Bentham* te Sheernesf en Chattam, *J. Horsford* te Weymouth, *N. Lee* te Ilfercombe, *L. Millet* te Mouhtsbay en St. Ives, *A. Moens* te Bristol, *J. Day* op het eiland Wight, *Fr. Griffard jr.* op het eiland Jersey, *J. Stewart* te Aberdeen, *St. Seaver* te Dublin, *F. Gregg* te Belfast, *W. Davenport* te Londondery, *G. B. Pilaer* te Lisfabon, *P. C. Tupper* te Valencia, *J. P. Hartfinck* te Alicante, *J. B. Blommaert* te Sevilien en Lucar, *J. Planté* te Santander, *P. Beetz* op de Canarische eilanden, *Fr. Navoni* te Cagliari, *J. Doders* te Genua, *W. de Tough* te Livorno, *F. de Lisle* te Napels, *J. C. Sittig* te Rouaan, *S. H. van Kempen* bij de Bacha en de regering van Tripoli, *W. E. Lewis Jameson* te Cork, *F. N. Knudtzon* te Drontheim, en *Isaac Isaachsen* te Christiaanzand.

Daartegen waren door Z. K. H. geadmitteerd de Heeren *J. A. van Hasselgreen* tot Agent van Koophandel van Z. M. den Koning van Zweden te Amsterdam, *Marpertius* te Amsterdam en *Duboucet* te Rotterdam tot Consuls-generaal van Frankrijk, en *de Smirnoff* tot de provisionele uitoefening der functiën van Consul-generaal van Z. M. den Keizer aller Russen in de Vereenigde Nederlanden, residerende te Amsterdam.

Voorts waren bij besluit van 11 Julij tot den Raad van Koophandel en Koloniën door Z. K. H. toegevoegd de Heeren *J. A. de Mist*, tot buitengewoon Staatsraad tevens benoemd, *J. Bourcourd* en *D. F. Schas*.

Tot Agent voor de aktiën van het gemeene land bij de Nederlandsche Bank werd, bij besluit van den

den 23sten Julij, door Z. K. H. benoemd de Heer Mr. C. *van den Oudermeulen.*

Opheffing van het sequester op de eigendommen in Suriname.

Den 4den Mei werd reeds van wege het Gouvernement ter kennisse van de belanghebbenden gebragt, dat de regering van Groot-Brittannie last had gegeven tot het opheffen van het sequester, hetwelk gelegd was op de eigendommen der ingezetenen in de kolonie van Suriname, zijnde niet alleen de commissie van den Heer *Bendt* ingetrokken, die, als Commissaris van het Britsche Gouvernement, met de directie en administratie over gemelde goederen was belast, maar hebbende zelfs de correspondenten der eigenaars te Londen autorisatie bekomen, om de opbrengst van de reeds gedane verkoopingen ter beschikking van de eigenaars te stellen.

Besluit van 7 Mei tot herstel van den vrijen handel en zeevaart met en voor de vlaggen der Mogendheden van Italie. (Staatscour. no. 117.)

Uit aanmerking, dat de voorgevallene verandering in den politieken toestand van Europa gunstig was voor het herstel der betrekkingen met de onderscheidene Mogendheden van Italie, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 7den Mei: „ dat alle vaartuigen, onder de vlaggen der Mogendheden van Italie varende, in de havens der Vereenigde Nederlanden zouden worden toegelaten, op denzelfden voet, als waarop dezelve hier te Lande, vóór den ten einde gebragten oorlog, waren geadmitteerd geweest; — en dat het aan de Nederlandsche ingezetenen vrij zou staan hunne commerciële betrekkingen met de Italiaansche havens te vernieuwen, en onder de vlag van den Staat op dezelve te varen, zich gedragende naar de wetten en bepalingen, op het stuk der scheepvaart en handel geëmaneerd of nog te emaneren."

Besluit van 24 Junij, houdende voorzieningen in de openbare theeverkoopingen. (Staatscour. no. 148.)

Onderscheidene kooplieden, grossiers en handelaars in thee te Amsterdam en Rotterdam, zich met rekwesten gewend hebbende tot Z. K. H. ten einde in de besluiten van den 25sten Januarij n°. 72 en van den 6den Maart n°. 53 (1) ten aanzien van den invoer en den verkoop van thee binnen deze landen mogten worden daargesteld nadere en met het tegenwoordig belang van den

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 519.

handel overeenkomstige wijzigingen, wat de executie der voormelde besluiten betreft, bepaalde Z. K. H. bij besluit van den 24sten Junij bijzondere schikkingen ten aanzien der verkoopingen, die in Julij, in Augustus en in November, onder het opzigt van den Secretaris van Staat voor de financiën en ten overstaan van den Commissaris tot de zaken der koloniën, te Amsterdam zouden plaats hebben, naar welke bepalingen de uitvoering van het besluit van 5 Maart zou worden gewijzigd.

Wet van 11 Julij no. 30. houdende bepalingen omtrent den Levantschen handel en navigatie in de Middellandsche zee. (Staatsbl. n°. 80.)

Z. K. H. in overweging genomen hebbende, dat de gelukkige wending van zaken in Europa aan de Nederlandsche scheepvaart op nieuw gelegenheid gaf, om de havens der Middellandsche zee en van de Levant, als voorheen te bezoeken, en dat het voor het belang van den Levantschen handel, wiens directie bij het besluit van den 26sten Jannarij n°. 2 aanvankelijk was hersteld, noodzakelijk was, dat die directie finaal geregeld en in staat gesteld wierd hare werkzaamheden op den vorigen voet te hervatten, vond goed, den Raad van Staten gehoord en met gemeen overleg der Staten Generaal, bij besluit van den 11den Julij te statueren de volgende artikelen:

Art. 1. De generale directie van den Levantschen handel en van de navigatie in de *Middellandsche Zee* zal, op den voorheen gebruikelijken voet, worden uitgeoefend door kollegiën en directeuren, gevestigd in zoodanige steden alwaar de staat van den handel zulks noodzakelijk zal doen oordeelen.

2. De directie van den Levantschen handel en van de navigatie in de Middellandsche Zee, wordt gemagtigd, om, op de wijze vóór den jare 1795 gebruikelijk, te percipiëren de lastgelden en andere regten bij onderscheidene resolutiën van de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en opgevolgde besturen vastgesteld of geregeld, zoo ten opzigte van de vaart naar en van de Middellandsche Zee, de Levant en de havens van *Kadix*, en andere, aan deze zijde van de straat van *Gibraltar*, met nationale of vreemde schepen, als, ten aanzien van den invoer zoo te water als te lande, van alle Levantsche goederen, voor zoo verre sommigen derzelven daarvan niet speciaal zijn vrijgesteld; — te weten:

Digitized by Google

a. Een lastgeld van *twintig* ſtuivers per last van ieder nationaal ſchip; gaande naar of komende uit de ſtraat in de Middellandſche Zee; en een gelijk regt van alle vreemde ſchepen, van daar komende, of uit de Nederlandſche havens derwaarts varende.

Wet van 11 Julij no. 30. houdende bepalingen omtrent den Levantſchen handel en navigatie in de Middellandſche zee. (Staatsbl. no. 80.)

b. Een lastgeld van *zes* ſtuivers per last van de nationale of vreemde ſchepen, in voege voormeld, naar *Kadix*, *Sevilien* of *St. Lucar* ſtevenende of van daar komende.

c. *Een half percent* der waarde van alle Levantſche goederen, de ruwe katoenen en fruiten daaronder niet begrepen, het zij dezelve te water, het zij te land worden ingevoerd, en om het even over welke plaatſen. — De kollecte daarvan zal worden opgedragen aan de ontvangers der convoijen en licenten, welke daarvan uitkeering en verantwoording zullen doen aan de directie van den Levantſchen handel.

d. *Vijf percent* van het beloop der vrachtpenningen van alle ſchepen, uit de Levant herwaarts komende; zullende tot dat einde de ſchippers gehouden zijn hunne manifesten aan de directie over te leveren, en de deugdelijkheid derzelven te beëedigen.

e. *Vijf percent* van de waarde der goederen met vreemde ſchepen uit de Levant inkomende; en

f. *Twee percent* ambasſade- en conſulaat-gelden; te heffen in de ſchalen van de Levant over alle goederen en koopmanſchappen, aldaar in nationale bodems afgeſcheept, of met dezelve aangevoerd wordende.

3. Het provenu der lastgelden en andere regten in artikel 2 vermeld, zal, even zoo als zulks vóór den jare 1795 plaats had, ſtrekken tot goedmaking der kosten van de vaste jaarlijkſche of andere noodzakelijke geſchenken aan de hoogere en lagere Turkſche ambtenaren, van de traktementen der conſuls en verdere ambtenaren en bedienden bij de reſpective conſulaten in de Levant; van de onkosten der ſchalen, mitsgaders van alle zoodanige zaken, welke ten djenste der conſulaten van hier tot derzelver nut en gebruik worden afgezonden; van een gedeelte der Jaarwedde van den ambasſadeur bij de Porte; van de traktementen van den ſecretaris en verdere bedienden der directie, de onkosten van het huishoudelijk beſtuur en die der correspondentie van dezelve.

4. De directie van den Levantſchen handel en van de navigatie in de Middellandſche Zee zal verpligt zijn, van hare adminiſtratie jaarlijks behoorlijke rekening en verantwoording te doen aan de Algemeene Rekenkamer.

Digitized by Google

Wet van 11 Julij no. 30. houdende bepalingen omtrent den Levantschen handel en navigatie in de Middellandsche zee. (Staatsbl. no. 80.)

5. Te *Amsterdam* en te *Rotterdam* zullen al dadelijk kollegiën van directeuren zamengesteld en in werking gebragt worden; wordende niettemin aan zoodanige andere steden, welker scheepvaart op de Levant zulks in het vervolg mogt vorderen of wenschelijk maken, gelaten onverlet om aan Ons de oprigting van gelijke kollegiën voortedragen.

6 Het kollegie te *Amsterdam* zal bestaan uit *acht* leden, waaronder één uit de stad *Leyden*, benevens een secretaris. Jaarlijks zal er, volgens eene vooraf te doene loting, één lid aftreden en door een ander vervangen worden.

7. Het kollegie te *Rotterdam* zal bestaan uit *vier* leden, waaronder één uit de stad *Leyden*, en één uit de stad *Dordrecht*. Alle twee jaren zal er, volgens eene vooraf te doene loting, één lid aftreden, en door een ander vervangen worden.

8 Wij reserveren Ons om successivelijk het getal der leden te regelen, waaruit de kollegiën in andere steden bestaan zullen, naar mate tot de oprigting derzelve aanzoek bij Ons zal worden gedaan.

9 De benoeming van de leden van voorz. kollegiën, als mede van den secretaris van het kollegie te *Amsterdam*, zal, voor de eerste reize, door Ons geschieden.

Bij aftreding of bij vakature in het vervolg, zullen Wij de benoeming doen uit eene nominatie van drie personen, aan Ons voor elke vakature inzezenden door het kollegie, bij het welk dezelve plaats heeft. De volgens loting aftredende leden zullen wederom op deze nominatie mogen worden gebragt.

10. Het kollegie te *Amsterdam* zal, als voorheen, hebben den rang en titel van Presidiale Kamer, en daarvan de werkzaamheden verrigten.

11. Eenmaal 's jaars zullen de onderscheidene kollegiën zich, op bijeenroeping van de presidiale kamer, in eene algemeene vergadering te *Amsterdam* vereenigen, om over de belangen van den handel te raadplegen.

De secretaris van het kollegie te *Amsterdam*, zal als zoodanig bij die algemeene vergadering fungeren

12. Aan de voornoemde directie wordt wijders opgedragen, om aan Ons de voordragt te doen, van een reglement van orde op de vergadering, tot de aanstelling der geëmploijeerden bij dezelve benoodigd, en tot de benoeming der onderscheidene ambtenaren en bedienden in de schalen van de Levant.

13. Wij reserveren Ons eindelijk, om aan de meerge-

Digitized by Google

melde kollegiën, ten aanzien van derzelver inrigting en werkzaamheden, alle zoodanige nadere of andere voorschriften en instructiën te geven, als Wij, in vervolg van tijd, noodzakelijk zullen oordeelen.

Benoemingen in de directie van den Levantschen Handel te Rotterdam en te Amsterdam.

Tot leden der directie van den Levantschen handel te Rotterdam, werden door Z. K. H. bij besluit van 20 November benoemd de Heeren *P. Baalde* en *M. Hoog* wegens Rotterdam, *H. Geyers* wegens Dordrecht en *D. van Halteren* wegens Leiden.

Zijnde bij hetzelfde besluit tot Secretaris bij de directie van den Levantschen handel te Amsterdam benoemd de Heer *H. Broes*.

Wet van 1 December no. 80. houdende, met intrekking van de belasting bekend onder den naam van premie of veilgeld, verligtende bepalingen nopens de in- en uitgaande regten. (Staatsbl. no. 109.)

Z. K. H. in aanmerking genomen hebbende, aan de eene zijde, Hoogstdeszelfs wensch om den ontluikenden handel, door eene vermindering der bestaande konvooiregten krachtdadig aan te moedigen, mitsgaders in staat te stellen, om tegen de commerciërende naburen, zonder nadeel, te kunnen dingen; en, aan den anderen kant, hoe zeer het belang van 's lands kas en de billijkheid vorderen, dat, bij eene aanzienelijke vermindering der bestaande regten, te gelijker tijd ophouden de misbruiken en ongeoorloofde faciliteiten, welke uit eene verkeerde toepassing der wet, ten nadeele van 's lands belangen waren ingeslopen, — vond goed, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten Generaal, bij besluit van den 1sten December vast te stellen de volgende verligtende bepalingen nopens de in- en uitgaande regten.

Art. 1. Met den eersten Jannarij aanstaande, zullen worden gehouden voor ingetrokken en gesteld buiten effect, alle zoodanige wetten en resolutiën, naar welken, van de ter zee inkomende en ter zee uitgaande goederen, is geheven geworden twee percent van de waarde op het inkomen, en één percent op het uitgaan, bekend onder de benaming van premie of veilgeld, en van welke belasting mitsdien alle in- en uittevoerene goederen en koopmanschappen, bij deze, voor alsdan, worden vrijgesteld.

Het transito-plakkaat van den 26sten Februarij 1802,

Wet van 1 December no. 80. houdende, met intrekking van de belasting bekend onder den naam van premie of veilgeld, verligtende bepalingen nopens de in- en uitgaande regten. (Staatsbl. no. 109.)

zal worden gehouden voor in zoo verre gealtereerd, dat de daarbij bepaalde transito-regten, insgelijks van den eersten Januarij aanstaande af aan, op de helft zullen zijn gemodereerd.

3 Ons besluit van den 2den Maart ll., waarbij de indigo van alle soorten, is belast met twee guldens inkomende en drie guldens uitgaande, per honderd pond, zal worden gehouden in zoo verre gealtereerd, dat van hetzelve artikel van meergemeld tijdstip af, slechts zal worden geheven een gulden inkomende en dertig stuivers uitgaande, per honderd pond.

4. De 40ste, 41ste en 42ste artikelen van het generaal plakkaat van den 31sten Julij 1725, zullen worden vervangen door de navolgende bepaling:

Indien eenig koopman onkundig of onzeker is, omtrent de kwantiteit of waarde zijner goederen, en alzoo zich buiten staat mogt oordeelen, om dezelve, inkomende, behoorlijk aantegeven, zal hij daarvan kennis geven aan den ontvanger, en zal deze dezelve goederen in een 's lands pakhuis of ander daartoe aan te schaffen lokaal, ten koste van den koopman, opslaan, of door den vendumeester der convooijen en licenten, ter plaatse alwaar er een is, doen opslaan, tot zoo lange dat de aangifte daarvan behoorlijk zal kunnen worden gedaan, 's lands regten behoorlijk betaald, en de recherche daarover geschied zullen zijn; zullende inmiddels bij den opslag de fusten, balen of pakken, zonder die te openen, worden geinventarifeerd, en wanneer de koopman zulks verkiezen mogt, geplumbeerd of verzegeld, welken inventaris door den ontvanger of vendumeester, en door den koopman of zijn gemagtigden, zal worden onderteekend; wordende mitsdien door deze volkomen vernietigd en buiten effect gesteld, alle zoodanige bepalingen, welke in het generaal plakkaat, strijdig met de bovengemelde verordening, mogten voorkomen.

5. Wij reserveren, om bij de daarstelling eener temporaire wet van belasting en ontlasting voor het volgend jaar, ten opzigte van eenige artikelen, zoodanige nadere bepalingen te maken, als met voordeel van sommige Onzer fabrieken, welke door het afschaffen van het premie- of het veilgeld in hun belang konden zijn geprejudicieerd, het meest zullen overeenkomen.

Conventie, van 13 Augus-

Te midden dezer huizelijke zorgen voor den koophandel en de koloniën was er op den 13den

Augustus te Londen geteekend eene Conventie tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden, hetwelk daarna op last van Z. K. H. de Prins Regent in Junij 1815 aan de beide kamers van het parlement is voorgelegd, van den volgenden inhoud:

tus tusschen Groot-Brittannie en dezen Staat, wegens de koloniën.

CONVENTIE tusschen Groot-Brittannie en de Vereenigde Nederlanden, geteekend te Londen den 13den Augustus 1814, op last van Z. K. H. den Prins Regent in Junij 1815 aan de beide kamers van het Parlement voorgelegd.

De Vereenigde provinciën der Nederlanden, onder de hooge gunst der Goddelijke Voorzienigheid, in hare onafhankelijkheid hersteld, en door de getrouwheid der Hollandsche natie, als mede door de wapenfeiten der Verbondene Mogendheden, onder het bestuur van het Doorluchtig Huis van Oranje geplaatst zijnde; en Z. Britsche Majesteit verlangende met den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, ten opzigte van de koloniën der voorz. Vereenigde Nederlanden, welke, gedurende den jongsten oorlog, door de wapenen van Z. M. veroverd zijn, in zoodanige schikkingen te komen, als tot den voorspoed van den voormelden staat kunnen medewerken en een duurzaam bewijs van Zr Ms. vriendschap voor, en verkleefdheid aan het Oranje-huis kunnen opleveren; zoo hebben gezegde hooge contracterende partijen, gelijkelijk door die gevoelens van hartelijke welwillendheid en verkleefdheid voor elkander bezield, tot hare gevolmagtigden benoemd.

(*hier volgen de respective benoemingen.*)

Art. 1. Zijne Britt. M. verbindt zich, om den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, binnen de hierna te bepalen tijdperken, de koloniën, factoriën en etablissementen terug te geven, welke door Holland, in het begin van den laatsten oorlog bezeten zijn, te weten: den 1 Januarij 1803 in de zeeën, en op het vaste land van Amerika, Afrika en Azia, met uitzondering van de Kaap de Goede Hoop en de etablissementen van Demerarie, Essequebo en Berbice. Over welke bezittingen de hooge contracterende Mogendheden zich het regt voorbehouden, om, bij eene supplementaire Conventie te beschikken, welke hierna, overeenkomstig derzelver wederzijdsche belangen, zal genegotiëerd worden, en bijzonder

Digitized by Google

Conventie, van 13 Augustus tusschen Groot-Brittannie en dezen Staat, wegens de koloniën,

met betrekking tot de voorzieningen, vervat in het 6de en 9de art. van het Vredes-traktaat tusschen Z. Brit. M. en Z. Allerchr. M den 30 Mei 1814 geteekend.

2. Z Brit. M. bewilligt om het eiland Banca in de Oost-Indische Zee in volle Souvereiniteit af te staan aan den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden tegen het etablissement van Cochin, en deszelfs onderhoorigheden op de kust van Malabar, welke in volle Souvereiniteit aan Z. Brit. M. zal verblijven.

3. De plaatsen en forten in de koloniën en etablissementen, welke krachtens de twee vorige artikels, door de hooge contracterende partijen afgestaan en verruild worden, zullen in dien staat overgegeven worden, waarin zij zich bevonden op het oogenblik der teekening van de tegenwoordige Conventie.

4. Z. K. H. de Souvereine Vorst van zijne zijde niets meer ter harte nemende, dan de onafgebroken voortduring van den vrede tusschen de Kroon van Engeland en de Vereenigde Nederlanden, en verlangende al wat mogelijk is te doen, om alles te vermijden, hetgeen aan derzelver wederzijdsche goede verstandhouding zoude kunnen nadeelig zijn, verbindt zich, om geene forticatiën op te werpen in de etablissementen, welke hun moeten terug gegeven worden binnen de grenzen van het Brittisch gebied, op het vaste land van Indie, en slechts in die etablissementen, een getal troepen te plaatsen tot handhaving der politie.

5. Die koloniën, factoriën en etablissementen, welke door Z. Britt. M in de zeeën, of op het vaste land van Amerika, aan Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Nederlanden moeten afgestaan worden, zullen binnen drie maanden, en die, welke aan geene zijde de Kaap de Goede Hoop gelegen zijn, zullen, binnen zes maanden, na de ratificatie der tegenwoordige Conventie overgegeven worden.

6. De hooge contracterende partijen, wenschende de verdeeldheden, welke Europa beroerd hebben, in eene volkomene vergetelheid te begraven, verklaren en beloven, dat niemand, van welken rang of staat in de bij het tegenwoordig traktaat terug gegeven, of afgestane landen in zijnen persoon of eigendom, onder welk voorwendsel ook, vervolgd, verstoord of gekweld zal worden, het zij uit hoofde van zijn gedrag of staatkundige gevoelens van zijne verkleefdheid aan eene der contracterende partijen, of aan een Gouvernement, hetwelk opgehouden heeft te bestaan, het zij om eenige andere reden, behalve om

Digitized by Google

schulden tusschen afzonderlijke personen aangegaan of voor daden, na den datum van het tegenwoordig traktaat verrigt.

Conventie, van 13 Augustus tusschen Groot-Brittannie en dezen Staat, wegens de koloniën.

7. Aan de inboorlingen en vreemden, van welke natie of stand zij ook mogen zijn, in die landen, welke van Souverein zullen veranderen, zoo uit krachte van de tegenwoordige Conventie, als van volgende schikkingen, waartoe dezelve aanleiding zou kunnen geven, zal een tijdvak van zes jaren vergund worden, te rekenen van de uitwisseling der ratificatiën, ten einde over hunne eigendommen te beschikken, indien zij zulks voegzaam oordeelen, het zij dezelve voor of gedurende den laatsten oorlog verkregen zijn, en zich te begeven naar welk land zij mogen verkiezen.

8. De Souvereine Vorst der Vereenigde Nederlanden, verlangende op de krachtdadigste wijze met Z. M. den Koning van Groot-Brittannie en Ierland mede te werken tot het daarstellen der algeheele afschaffing van den Slavenhandel op de kust van Afrika, en hebbende den 15den Junij 1814, uit eigen beweging, een besluit uitgevaardigd, behelzende, dat geene schepen of vaartuigen, hoe genaamd, tot den handel in slaven bestemd, in eene der havens of plaatsen van zijn bewind zullen uitgerust of bemand, of in de forten of bezittingen op de kust van Guinea toegelaten worden, en dat geene inwoners van dat land als Slaven verkocht, of ter koop zullen aangeboden worden, verbindt zich, buiten dien, bij deze, om al zijne onderdanen, op de krachtigste wijze, en bij de plegtigste wetten, te verbieden geen deel hoegenaamd in dien onmenschelijken handel te nemen.

Gedaan te Londen den 13 Augustus 1814.

CASTELREAGH
H. FAGEL.

Eerste additioneel artikel.

Ten einde te beter in de verdediging, en vereeniging der Belgische Provinciën met Holland te voorzien, en tevens overeenkomstig het 9de artikel van het traktaat van Parijs, te zorgen voor eene behoorlijke schadevergoeding wegens de regten door Z. Zweedsche M. bij gezegde art. afgestaan, welke schavergoeding, in geval der voormelde vereeniging, Holland zou behooren te geven ter volbrenging der bovengemelde bepalingen; zoo zijn, bij deze, de hooge contracterende partijen over-

Digitized by Google

Conventie, van 13 Augustus, tusschen Groot-Brittannie en dezen Staat, wegens de koloniën.

eengekomen, dat Z. Britt. M. zich verbinden zal tot de volgende uitbetalingen:

1°. Het betalen van een millioen ponden sterling aan Zweden, ter voldoening van de voorz. regten; en overeenkomstig eene Conventie op heden met de gevolmagtigden van Z. Zweedsche M. te dien einde gesloten.

2°. Het voorschieten van twee millioenen ponden sterling om gezamenlijk met den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, en met bijvoeging van eene gelijke som door hoogstdenzelven, tot het vermeerderen en verbeteren der verdedigings-punten van de Nederlanden te doen strekken.

3°. Het dragen gelijkelijk met Holland van alle zoodanige verdere lasten, als waaromtrent de hooge contracterende partijen en derzelver bondgenooten zullen overeenkomen, tot de eindelijke en volkomene vereeniging der Nederlanden met Holland, en het bestuur van het Huis van Oranje, echter alles te zamen de som van drie millioenen, door Groot-Brittannie te betalen, niet te boven gaande.

Uit overweging en ter voldoening van de voorz. verbindtenissen, als door Z. Brit. M. aangegaan, bewilligt de Souvereine Vorst der Nederlanden, om aan Z. Brit. M. de Kaap de Goede Hoop, en de etablissementen, van Demerarij, Essequebo en Berbice in volle eigendom af te staan, op voorwaarden echter, dat de onderdanen van gezegden Souvereinen Vorst, grondeigenaars in voorz. koloniën of etablissementen zijnde, de vrijheid zullen hebben onder zoodanige regelingen, als waarover men naderhand, bij eene supplementaire conventie zal overeenkomen, om handel te drijven tusschen gezegde etablissementen, en de landen in Europa van gezegden Souvereinen Vorst.

De beide hooge contracterende partijen zijn tevens overeengekomen, dat de Schepen van allerlei soort aan Holland toebehoorende, vrijelijk naar de Kaap de Goede Hoop zullen mogen varen, tot het innemen van verversching en het doen van reparatiën, zonder onderhevig te zijn aan andere lasten, dan dezulken, welke de Britsche onderdanen verpligt zijn te betalen.

Tweede additioneel artikel.

Het kleine district van Bernagore digt bij Calcutta gelegen, noodzakelijk zijnde tot behoorlijke bewaring van de orde, en de rust dier stad: zoo bewilligt de Souve-

Digitized by Google

reine Vorst der Vereenigde Nederlanden om gezegde district aan Zijne Britt. Majesteit af te staan, tegen jaarlijksche betaling van zoodanige som aan Z. K. H., als Commissarissen, door de respective Gouvernementen te benoemen, billijk en betamelijk zullen oordeelen, met inachtneming der voordeelen of inkomsten, welke het Hollandsche Gouvernement gewonelijk daarvan erlangde.

Gegeven te Londen den 13 Augustus 1814.

CASTLEREAGH.
H. FAGEL.

Conventie van 13 Augustus tusschen Groot-Brittannie en Zweden, in betrekking tot onzen Staat.

Ten zelfden dage was tevens eene Conventie geteekend te Londen, tusschen Zijne Britt. Majesteit en Zijne Majesteit den Koning van Zweden, almede in het volgende jaar op last van Z. K. H. den Prins Regent aan het parlement voorgelegd, met het voorgemelde in onmiddellijk verband staande, en van den volgenden inhoud:

CONVENTIE tusschen Zijne Britt. Majesteit en Zijne Majesteit den Koning van Zweden, geteekend te Londen den 13 Augustus 1814, op last van Z. K. H. den Prins Regent in Januarij 1815 aan het Parlement voorgelegd.

Zijne Zweedsche Majesteit bij art. 9 van het traktaat gesloten den 30 Mei 1814, uit hoofde van schikkingen met de Bondgenooten vastgesteld, bewilligd hebbende, dat het eiland Guadeloupe aan Zijne Allerchristelijkste Majesteit zou terug gegeven worden, en men overeengekomen zijnde, dat, uit aanmerking van de vereeniging der Belgische provinciën met Holland, als waarin, bij het traktaat van Parijs, voorzien was, Holland, uit de koloniën, thans in bezitting van Zijne Britt. Majesteit, de schavergoeding zou leveren, waaróp Zijne Zweedsche Majesteit aanspraak heeft, uit hoofde der voorz. afstandsregten; en vermits het door Zijne Zweedsche Majesteit en door den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden geschikter geoordeeld is, dat, ingeval zoodanige vereeniging plaats had, de schavergoeding door Holland te geven in geld geschiedde; en Zijne Britt. Majesteit willende, als de vriend en bondgenoot der beide Mogendheden, aan Zijne Zweedsche Majesteit verantwoordelijk zijn voor de behoorlijke en stipte betaling der gezegde schavergoeding; zoo hebben gezegde Hunne Majesteiten

Conventie van 13 Augustus tusschen Groot-Brittannie en Zweden; in betrekking tot onzen Staat.

besloten, verbindtenissen dien ten gevolge aan te gaan, en hebben ten dien einde hunne Gevolmagtigden benoemd.

(*Hier volgen de benoemde Gevolmagtigden*)

Art. 1. Zijne Britt. Majesteit bewilligt, om te betalen, en Zijne Zweedsche Majesteit te ontvangen, de som van 24 millioenen livres, ter volle betaling en voldoening van deszelfs eisschen, volgens art. 9 van het traktaat van Parijs, de voorz. som betaalbaar zijnde te Londen aan den Minister van Zijne Zweedsche Majesteit volgens de wisselkoers tusschen Londen en Parijs, bij elken termijn van betaling, in twaalf gelijke maandelijksche gedeelten; het eerste maandelijksche gedeelte zal verschenen en betaalbaar zijn door Zijne Britt. Majesteit éene maand na de ratificatie van het traktaat, waarbij de voorz. Belgische Provinciën, zoo als vermeld is, met Holland vereenigd zullen zijn.

2. Men is overeengekomen, dat de vorenstaande schikkingen, afhangende van de behoorlijke nakoming der verbindtenissen, vervat in het traktaat van Parijs, de regten Zijner Zweedsche Majesteit op de schavergoeding van wege Zijne Brit. Majesteit en deszelfs bondgenooten geen nadeel zal lijden door eenig verzuim of gebrek aan voldoening der voorz. verbindtenissen, maar in volle kracht en effect zal blijven, ten ware er op eene andere wijze aan voldaan wierde, zoodanig, als of deze Conventie niet ware getroffen.

Gedaan te Londen den 13 Augustus 1814.

CASTLEREAGH.
G. M. DE REHAUSEN.

Benoemingen voor de Koloniën.

Ten gevolge dezer Conventiën met Groot-Brittannie benoemde Z. K. H. als Commissarissen-Generaal tot het weder in bezit nemen der Oostindische koloniën van den Staat, de Heeren Mr. *C. T. Elout*, Baron *van der Capellen* en Schout-bij-Nacht *A. A. Buyskes*, voegende daarna den Heer *R. Dozy*, Commissaris bij het departement van koophandel en koloniën, als Secretaris toe aan deze Commissie.

Voorts tot Gouverneur-Generaal der evengemelde bezittingen, mitsgaders tot Opperbevelhebber van 's lands zee- en landmagt aldaar, den Baron *van der Capellen*.

En nog tot Gouverneur van Curacao en aanhorige eilanden den Vice-Admiraal *Kikkert*.

Digitized by Google

Alleraangenaamst was het, de vreugde te vernemen, welke te Batavia had geheerscht, op de eerste tijding der omkeering van zaken in het vaderland. Alle Nederlandsche Ingezetenen van Batavia, die zich, door regtschapenheid of door, in vroegere of latere jaren, aldaar bewezene diensten, de achting en het vertrouwen hunner landgenooten hadden verworven, vereenigden zich reeds op den 3den Junij tot het onderteekenen van een adres, ademende niet alleen de zuiverste vreugde over de onverwachte staatsverandering, maar ook behelzende, onder gepaste gelukwenschingen deswege aan Z. K. H., de levendigste betuigingen van trouw en liefde voor Hoogstdeszelfs persoon en huis, en van onverbrekelijke verknochtheid aan het moederland. De uitdrukking dezer gevoelens was vergezeld geworden van de inschrijving van aanzienelijke sommen tot stijving van 's lands schatkist; derzelver lijsten waren nog niet gesloten bij de overzending van dit adres, doch inmiddels had de oude Gouverneur *Sieberg* aan zijnen gemagtigden hier te lande eene bijdrage van *f* 2500:- uitgekeerd, ten behoeve *zijner* (zoo als zich de edelaardige grijsaard uitdrukte) *waardeen verarmde Landgenooten in Holland.*

Adres van 3 Junij door de Nederlandsche ingezetenen van Batavia, ter betuiging van vreugde over en verknochtheid aan den herstelden staat des Lands.

Was het verlangen onzer landgenooten te Batavia groot, om weder ten naauwste met het moederland te worden vereenigd: niet min vurig was hier dezelfde wensch naar die vereeniging, wier vertraging, tot ver in het volgende jaar, geen gering ongeduld verwekte, vooral toen men vernam, dat in de maand Julij van dit jaar te Batavia waren aangekomen 42 schepen, en van daar vertrokken 28 schepen, alle Engelschen.

Het schip *de Vrede*, door kapitein *Sturk* voor het kantoor van *Heemskerk* te Amsterdam gevoerd, kwam den 14den December te Demerarij aan, zijnde de eerste Hollandsche vlag, die men aldaar na een verloop van verscheidene jaren had gezien. Het schip was den 1sten November van Amsterdam vertrokken. Bij deszelfs aankomst salueerde het de Britsche vlag, welke beleefdheid van den Kapitein terstond met welkomschoten werd beant-

Het eerste schip van hier te Demerarij aangekomen den 14den December 1814.

woord. — Men juichte er den naam van het schip *de Vrede* bijzonder toe, en merkte op, dat het eerste schip van daar naar Holland *de Eendragt* was geheten.

Proclamatie van *J. Murray*, Gouverneur en Opperbevelhebber wegens Groot-Brittannie over Demerarij en Essequebo, van den 17den December 1814. (Amsterd. Cour. 1815 no. 41.)

Noch aldaar, noch alhier kon echter het genoegen over de herstelde gemeenschap en handel volkomen zijn. De oude betrekkingen tot het moederland waren opgeheven. Dit deed de volgende proclamatie van *J. Murray*, Gouverneur en Opperbevelhebber over Demerarij en Essequebo, van den 17den December, zeer levendig gevoelen: „ dewijl ik ben vereerd met de bevelen van Graaf *Bathurst*, Zijner Majesteits (van Groot-Brittannie) eersten Secretaris van Staat, gedagteekend den 13den October 1814, om de noodige maatregelen te nemen, ten einde zoodanige regtsvorderingen te voorkomen van de zijde der Hollandsche hypotheekhouders, welke hen in staat mogten stellen hunne hypotheken te vervolgen, overeenkomstig de sumtniere wetten dezer kolonie, tot tijd en wijle ik nadere instructiën desaangaande zal hebben ontvangen; — zoo is het, dat ik door deze mijne proclamatie, te dien einde, strengelijk verbiede alle vervolgingen tegen de plantagiën van eenige Zijner Majesteits onderdanen, in dezen toestand verkeerende; en verklare ik voorts, dat geen *Licence* (vrijbrief) welke mogt zijn gegeven na den 12den Februarij 1811, of welke hierna gegeven mogen worden aan eenigen Hollander, die in deze kolonie aankomt om aldaar te verblijven, moet aangemerkt worden als eenig regt of eenige magt gevende aan zoodanigen Hollander, zoo toegelaten of hierna toe te laten, tot het vervolgen van eenig hypotheek, dat hij zoude mogen bezitten ten laste van landen of eigendommen van eenigen aard, behoorende tot mijn Gouvernement, tot nader order."

Bloei van handel en zeevaart te Rotterdam.

Was dit gansche jaar een jaar van vreugde over de verlossing en het herstel van het dierbaar vaderland, hetzelve was het niet min van jubel over het herleven en het herbloeijen levens van den koophandel en zeevaart. In de maand Mei leverde deze heuchelijke omkeering reeds het verrukke-

lijkst schouwspel te Rotterdam, zijnde de havens vol van die zelfde schepen, die aldaar sedert 1810 opgehoopt lagen, doch nu af en aan voeren, en de Maas tevens voor de stad geheel met Engelsche schepen bedekt, eene ontzaglijke hoeveelheid koloniale waren, engelsche manufacturen, enz. aanbrengende, wier lading gedeeltelijk in schepen voor den Rijn overging; terwijl onderscheidene Engelschen zich te Rotterdam nederzetteden, om alles in het klein te verkoopen tegen middelmatige prijzen voor de fraaiste goederen, doende almede de grootste levendigheid heerschen door geheel de stad.

Te Middelburg kwam den 11den October het eerste Engelsche schip, groot 120 ton, binnen, en vertrok, met koolzaad geladen, den 13den al weder. Deszelfs vertrek was een feestdag voor de inwoners der stad, die in grooten getale naar buiten gingen, om dit in vele jaren niet geziene schouwspel te genieten, terwijl de Engelsche kapitein die gevoelens beantwoordde, latende te gelijk met de Engelsche vlag, de oude Hollandsche vlag van den voortop wapperen. Feestdag te Middelburg bij het vertrek van het eerste Engelsche schip, den 11den October.

Sedert November 1813 tot December 1814 waren in de Maas en Goeree, naar de authentieke zeetijding, ingekomen 1284 en uitgezeild 1308 schepen, behalve de vischhoekers, jagers, haringbuizen en schepen, die van Rotterdam, Dordrecht, Schiedam, enz. langs de Zeeuwsche stroomen waren ingekomen of uitgezeild; of die binnen door, langs de wadden, van Hamburg, Bremen, enz. waren gearriveerd; — 1400 schepen met Nederlandsche zeebrieven voorzien, lieten van daar met het einde van dit jaar reeds overal de Hollandsche vlag waaijen. Lijst der schepen in de Maas en Goeree in dit jaar uit- en ingekomen.

In 1808 waren er in de Maas en Goeree ingekomen 63 en uitgezeild 67 schepen.

In Maart van dit jaar was te Amsterdam slechts één schip in de laag te zien: voor het einde van April lagen, schoon de Helder nog bezet was door de Franschen, meer dan honderd en vijftig schepen, die door de andere zeegaten waren binnen gekomen, voor die stad geankerd; en van den Verbazend herleven van den handel en zeevaart te Amsterdam.

Digitized by Google

1sten April tot het begin van den winter in December telde men 1575 uitgezeilde en 1426 binnengekomen Schepen (1).

Inkomsten van het Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam over de negen laatste maanden van dit jaar door de herlevende zeevaart.

Het Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, bij besluit van den 22sten December 1813 door Z. K. H. hersteld, en daarna bij een nader besluit van den 28sten Maart ondersteund met de vernieuwing van de belasting ten behoeve van hetzelve voorheen gelegd op alle de Schepen, inkomende in de Havens, ressorterende onder de voormalige admiraliteiten van de Maas en Amsterdam (2), mogt zich in dit zelfde jaar, schoon slechts van den 1sten April tot den laatsten December berekend, verheugen in eene som van *f* 4667:5:8 over 3820 Schepen genoten, uit de respective kantoren der Convooijen en Licenten in de vier Departementen, van Amsterdam over 1417 Schepen *f* 2006:8:-, van Rotterdam over 1358 Schepen *f* 1767:3:-, van Harlingen over 997 Schepen *f* 823:6:8 en van Middelburg over 48 Schepen *f* 70:8:- (3).

Ten aanzien van Fabrieken en Trafieken leverde het eerste jaar van herstel des vaderlands nog weinige verordeningen op.

Aanspraak aan Z. K. H. door den Heer *H. Vrede* voor de laken-fabriekanten te Tilburg.

In de maand Februarij mogt men zich te Tilburg reeds verheugd hebben met eenige ontwaring der gevolgen van den gelukkigen ommekeer van zaken, bij het herleven der fabrieken (4): in de maand October onderhield de Heer *H. Vrede* den Souvereinen Vorst, bij hoogstdeszelfs doortogt aldaar, over de belangen der laken-fabriekanten, namens dezelve eene voordragt aanbiedende, waarvan de spreker zeide: „ Uwe K. H. zal er de ontzettende diepte van onze nooden in vermeld zien; uw hart zal bloeden; maar gij zult ook eene voordragt vinden van middelen tot herstel, die ons beslissend toeschijnen, middelen, waarvan wij onder anderen, te meer een gewenscht gevolg meenen

(1) *Bosscha*, D. III. bl. 304.
(2) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 136 en 552.
(3) Medegedeeld berigt.
(4) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 459.

Digitized by Google

hen te mogen verhopen; daar zij ontworpen zijn in overeenstemming en met medewerking van onze vaderlandsche Commissie, eenen vrijen onbelemmerden koophandel tot grond hebben, geen belang kwetsen, en dus ieders wenschen, zoo wij vertrouwen, met de onze zullen vereenigen."

Besluit van 7 April 1814, houdende confirmatie van het octrooi op de kunst-cement-fabriek van *de Booys*, *Aschenberg* en *de Weduwe Cazius en Zonen* (Staatscour. 1814 no. 87.)

De gezamenlijke eigenaars van de Amsterdamsche Kunst-Cement-fabriek van *de Booys*, *Aschenberg* en *de Weduwe Cazius en Zonen*, den 29sten April 1810 door het toenmalig Hollandsch Gouvernement een octrooi voor den tijd van 30 jaren bekomen hebbende, verzochten Z. K. H. te worden toegelaten tot den eed, hun bij hetzelve octrooi als voorwaarde daarvan voorgeschreven, en door hen onder het voormalig Gouvernement gepresteerd; en dat tevens, uit aanmerking van de onwetendheid, waarin de onderscheidene autoriteiten, na de omwenteling aangesteld, verkeerden ten opzigte der verpligtingen door dezelve, met betrekking tot dit onderwerp, ingevolge de teneur van het octrooi te volbrengen, er, even als op den 20sten Julij 1810 door den toenmaligen Minister van Binnenlandsche Zaken was geschied, eene algemeene aanschrijving aan alle autoriteiten mogt gedaan worden, ten opzigte van het gebruik maken van cement, in hunne fabriek vervaardigd. — Z. K. H. gezien het rapport van den Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche Zaken en de consideratiën en het advies van den Directeur van den Waterstaat, zoo wel als van de eerste klasse van het Hollandsch Instituut met de verdere stukken bij het gezegde rapport overgelegd; en in aanmerking nemende, dat de rekwestranten niet alleen waren in de possessie van een octrooi naar de wetten van dien tijd regelmatig verkregen, maar ook, dat het voornaam motief, waarop hun dat octrooi was verleend, de deugdzame en proefhoudende kwaliteit namelijk van de cement door hen vervaardigd, steeds meer en meer was bevestigd en verzekerd, besloot op den 29sten April aan hen het voortdurend effect van meergemeld octrooi, voor den nog overigen tijd van hetzelve te verzekeren, en hun tot den voorgeschreven eed toe te laten; tevens

Besluit van 7 April 1814, houdende confirmatie van het octrooi op de kuust-cement-fabriek van *de Booys*, *Aschenberg* en *de Weduwe Cazius en Zonen* (Staatscour. 1814 no. 87.)

bevelende aan de onderscheidene Commissarissen-Generaal, Directeurs en alle anderen, zoo lands als departementale en plaatselijke autoriteiten, zonder onderscheid, om tot alle werken, van hunnent wege gemaakt of besteed wordende, waaraan Cement noodig is, bij voortduring die gene te doen bezigen, welke in de voorgemelde fabriek vervaardigd werd, en aldaar verkrijgbaar zou moeten zijn tegen den prijs van 58 stuivers de Dordsche traston, zonder van andere gebruik te mogen maken, ten zij de eigenaars dier fabriek, op de aanvraag hun in tijds gedaan, betuigden, dat zij de verlangde en benoodigde hoeveelheid binnen den tijd, voor zulk een werk bepaald niet zouden kunnen afleveren, of ook wanneer tot de dagelijksche en min belangrijke werken de benoodigde hoeveelheid niet binnen het departement, waar die werken voorvielen, zoude mogen verkrijgbaar zijn; doch ten welken einde de eigenaars der fabriek zouden hebben te zorgen, dat op de voornaamste plaatsen, ten minste in de hoofdplaats van elk departement, eene genoegzame hoeveelheid hunner Cement verkrijgbaar ware; — onder bedreiging echter van of eene dadelijke ophouding en vernietiging van het octrooi, of zoodanige andere poenaliteiten als bij hetzelve waren bepaald, ingeval mogt worden bevonden, dat de afteleveren Cement niet was van de kwaliteit en niet zoo proefhoudend, als in het boven gemeld besluit was bepaald, of ook wanneer in eenig ander opzigt door de eigenaars strijdig met de bepalingen van dit besluit mogt worden gehandeld.

Besluit, vernieuwende de prohibitive wetten van Nagelen en Moernagelen. (Staatsbl. n°. 54.)

De vroegere prohibitive wetten omtrent den in- en doorvoer van Nagelen en Moernagelen werden, bij een besluit van Z. K. H. van den 3den Mei, verklaard in werking te blijven, tot dat daaromtrent bij eene expresse wet anders mogt worden verstaan, blijvende de voormelde artikelen op het uitgaan van de betaling van regten vrijgesteld.

Besluit van 14 September

Onderscheidene handelaars hadden zich tot den Souvereinen Vorst vervoegd, met verzoek, om tot den handel in Jenever en binnenlandsche Bran-

dewijnen, onder genot van crediet voor den impost, te worden toegelaten; Z. K. H. dezen tak van binnenlandschen vlijt in deszelfs vertier, en hoofdzakelijk voor den handel naar buiten, alle zoodanige faciliteiten willende toebrengen, als maar eenigzins bestaanbaar waren met de zekerheid van de perceptie der belasting, op dat onderwerp gevestigd, en geregeld bij de wet van den 13den Mei 1808 en de daartoe behoorende reglementen, bepaalde bij besluit van den 14den September: „dat er in het vak van het binnenlandsch gedisteleerd, handelaars zullen worden geadmitteerd, onder genot van crediet voor den impost; — dat op dezelven in allen deele in applicatie zal zijn het reglement voor de Brandewijn-verkoopers in buitenlandsch gedisteleerd, van 28 Mei 1809 behoudens eenige uitzonderingen en voorzieningen, bij dit besluit omschreven, met verblijving echter aan den Secretaris van Staat voor de Financiën, om ook daarop, in singuliere gevallen en ten gerief van den handel, dispensatie te verleenen; dat ook aan zoodanige Wijnkoopers, geadmitteerd tot den handel in het groot van jenever en inlandsche korenbrandewijn, welke zulks wegens de uitgestrektheid van hunnen handel naar buiten 's lands aan de landzijde, of ook tot binnenlandsch vertier benoodigd hebben, werd toegestaan een crediet van zes maanden voor den impost van de dranken, welke zij zullen komen in te slaan, met toepassing op dit bedrijf in allen deele van het reglement voor de geadmitteerde Wijnkoopers, van 14 Julij 1808, behoudens eenige voorzieningen, al mede bij dit besluit omschreven, en alles onder bedreiging van onmiddelijke intrekking dezer gunst voor den genen, die van dezelve wegens misbruik zal worden overtuigd."

1814. no. 51. houdende bepalingen omtrent de admissie van handelaars naar buiten 's Lands, in het vak van het binnenlandsch gedisteleerd, onder genot van crediet voor den impost. (Staatsbl. no. 99.)

Ten aanzien der uitoefening van de jagt en visscherij had de Heer *van Heeckeren van de Cloese*, dusverre belast met het bestuur van de wateren en bosschen, aan Z. K. H. eene voordragt gedaan nopens de inrigting van deze administratie en de maatregelen, bij suppressie van dezelve, te nemen tot conservatie der eigendommelijke regten van

Besluit van 19 Februarij 1814 waar bij het bestuur van Wateren en Bosschen wordt ge-

suppri-meerd en dien aan-gaande verdere bepalingen worden gestatu-eerd. (Staats-cour. 1814. no. 44.)

jagt en visscherij; Z. K. H. overwegende, dat de strekking der wetten, de werkzaamheden regelende van het bestuur der wateren en bosschen, streed met de erkende begrippen van eigendom, volgens dewelke een ieder moet blijven in het vrije en onverhinderd bezit van een wettig verkregen regt; en dat zoodanige wetten, welke noodelooze belemmeringen daarstelden, zonder een evenredig voordeel aan den Staat te verzekeren, niet langer in werking behoorden te worden gelaten, maar tevens dat het noodzakelijk was, om de bepalingen, welke tot dus verre in kracht waren geweest, te doen vervangen of het gebrekkige daarvan aan te vullen door zoodanige dispositiën, die billijker en tevens meer met de gewoonte van onzen landaard strookende zijn, — besloot, reeds den 19den Februarij, het bestuur der wateren en bosschen, zoo als hetzelve bestaan heeft in deze landen, onder den naam van 31ste houtvesterij op te heffen, te rekenen met den 1sten Maart, met honorabel ontslag der fungerende ambtenaren; — de bosschen terug te brengen onder het bestuur der domeinen; de verpachtingen der visscherijen voor als nog aan te houden; — alsmede de wetten op de jagt nog in werking te laten tot dat op het eene door den Commissaris-Generaal voor Binnenlandsche Zaken voor den 1sten April een generaal raport zou zijn aangeboden, op het andere door den eersten President van het Hooge Geregtshof, de Commissarissen Generaal van Financiën en Binnenlandsche Zaken, na deswege met gemelden Heer *van Heeckeren*, belast om in zijne vroegere relatie van Opperhoutvester te continueren, te hebben geraadpleegd, zouden zijn voorgelegd de projecten der reglementaire dispositiën, volgens welke voortaan de Surveillance der jagt en visscherij zoude kunnen uitgeoefend en de akten voor de jagt uitgegeven worden.

Besluit van 26 April 1814 no. 1 houdende eenige

Z. K. H. inmiddels de noodzakelijkheid inziende van het nemen van eenige provisionele maatregelen tot stuiting der plaatshebbende misbruiken, en zulks, tot dat zoodanige nadere en definitive reglementen zouden zijn gearresteerd, als waardoor de verre-

gaande ſtrooperijen meer krachtdadig zouden worden voorgekomen of gekeerd, nam op den 26ſten April het beſluit, met inhaeſie der nog beſtaande wetten en verordeningen op de uitoefening der jagt en visſcherij, dat de binnen- of rivier-visſcherij van ſtonden aan werd geſloten tot den 1ſten Junij aanſtaande, gelijkerwijze de jagt, zoo wel op eendvogels, hout- en water-ſneppen, als op ander wild tot nadere advertentie.

verordeningen, betreffende de jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 53.)

Op den 11den Julij reeds arresteerde Z. K. H., den Raad van State gehoord en met gemeen overleg van de Staten-Generaal, op het ſtuk der jagt en visſcherij de navolgende wet:

Wet van 11 Julij 1814. no. 99 houdende bepalingen op het ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79.)

EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. Het oppertoezigt over de jagt en visſcherijen, wordt opgedragen aan Onzen opperhoutvester, ingevolge de inſtructiën, door Ons aan denzelven te geven.

2. Onder zijne bevelen zullen ſtaan houtvesters, welke door Ons in de onderſcheidene jagt-distrikten zullen worden benoemd.

3. Onder hunne bevelen zijn de opzieners der jagt belast met het waken tegen de overtredingen der reglementen of orders op het ſtuk der jagt en visſcherij.

4. De opzieners der jagt, zullen van de overtredingen moeten doen blijken bij een ſchriftelijk relaas aan den houtvester van het distrikt. Onbekende overtreders zullen zij aanhouden en dadelijk, met ſchriftelijke opgave van de overtreding, overleveren aan den officier bij de regtbank, onder welker resſort de overtreding is begaan. De opzieners van partikulieren in afgepaalde jagten, en als zoodanig bij den opperhoutvester gecommisſioneerd, moeten de voorſchrevene bepalingen, even als de opzieners der jagt, nakomen. De commisſiën van alle opzieners der jagt, zonder onderſcheid, die hierin in gebreke mogten blijven, zullen in alle gevallen voor eenen tijd ingetrokken worden, of voor altijd, naar gelang der omſtandigheden.

5. Alle overtredingen, door de houtvesters ter kennis van de officieren of bevoegde ambtenaren der justitie gebragt zijnde, zullen in regten, volgens den gewonen loop der justitie, even als andere delicten, moeten vervolgd

Digitized by Google

Wet van 11 Julij 1814 no. 29 houdende bepalingen op ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79.)

worden, met uitzondering van zoodanige overtredingen, welke uit haren aard of door de omſtandigheden eenige verzachting gedoogen, als waaromtrent de houtvesters, onder approbatie van Onzen opperhoutvester, zullen mogen compoſeren.

6. Van de boeten zullen twee derden geappliceerd worden voor den opziener, die de kalange heeft gedaan, en een derde voor een fonds ten behoeve van oude en gebrekige opzieners der jagt, hunne weduwen en weezen.

7. Boven en behalve de boeten, zal altijd het jagt of vischtuig, de honden, mitsgaders het gevangen wild of de gevangen visch verbeurd zijn: terwijl de opbrengst dezer confiscatiën geheel ten voordeele van de opzieners zal ſtrekken.

8. Een ieder, die eenige jagt of visſcherij uitoefent, zwanendriften, eendenkooijen, duiventillen of jagthonden houdt, zal voorzien zijn van, en op de eerſte requiſitie van de opzieners der jagt moeten vertoonen eene akte, door Onzen opperhoutvester verleend, volgens het tarief, hetwelk hierna zal bepaald worden, vermeldende de ſoort van jagt of visſcherij, of de verdere bepalingen, daarbij uitgedrukt.

9. Zoodanige akte is alleen dienende voor den genen, op wiens naam dezelve ſtaat, en tot het bijzonder einde bij dezelve akte omſchreven; doch zonen van die genen, welke eene akte tot de jagt hebben, bij hunne ouders inwonende, zullen vermogen met hen of hunnen jager ter jagt te gaan, zonder daartoe eene afzonderlijke akte noodig te hebben.

10. Alle akten worden verleend voor den tijd van een jaar, ingaande met den eerſten Julij.

De verzoeken daartoe en tot registratiën van eigen jagten, moeten ſchriftelijk voor den eerſten April van ieder jaar, op ongezegeld papier, aan de houtvesters worden ingeleverd.

Deze termijn zal voor het loopende jaar 1814, door Ons nader worden bepaald.

11. De tijd der opening van den jagt- en vischtijd zal, voor iedere provincie afzonderlijk jaarlijks door den opperhoutvester, met overleg van de Provinciale Staten worden geregeld.

12. In den aldus bepaalden beſloten tijd der jagt en visſcherij, zal geen wild noch visch, waarvan het jagen of vangen alsdan verboden is, langer dan gedurende acht dagen na het ſluiten van de jagt- of vischtijd, mogen ver-

Digitized by Google

voerd, noch langer dan veertien dagen na die sluiting mogen verkocht worden, buiten bijzondere voorkennis van Onzen opperhoutvester.

Wet van 11 Julij 1814 no. 29 houdende bepalingen op het stuk der jagt en visscherij. (Staatsbl. no. 79.)

13. Het jagen op grof wild, waardoor verstaan wordt herten, reeën en hinden, is, buiten speciale permissie, verboden.

14. Alle overtredingen, waarop geene bijzondere boete is gesteld, zullen gestraft worden met eene boete van twintig guldens, onverminderd de verbeuring bij art. 7 hierboven bepaald.

TWEEDE AFDEELING.

Van de Jagt.

Art. 15. De publieke jagt zal zich uitstrekken door alle wildernissen, bosschen, duinen, heigronden en andere landen, tot 's lands domeinen behoorende, waarvan Wij de jagt niet speciaal aan Ons zullen reserveren, of door verpachting of op eenige andere wijze zullen afstaan, voorts over alle landen, waarvan het regt, om de jagt uitteoefenen, niet door de daartoe geregtigden zal worden gereserveerd en gedaan registreren; met uitzondering alleen van lusthoven, waarin geschoffelde lanen zijn, of die met staketsels, rasters of slooten omgeven, en daardoor kennelijk van open velden of bosschen onderscheiden zijn; zullende de breedte der slooten, naar de lokale omstandigheden, door de Provinciale Staten worden bepaald.

16. Alle privative jagten zullen, om het effect der reserve te genieten, na dat dezelve behoorlijk omschreven zullen zijn, geregistreerd moeten worden, afgepaald met palen, gesteld op de uithoeken, en zulks op zoodanige afstanden, als door de Provinciale Staten, naar locale situatie, zullen noodig geoordeeld worden; — op deze palen, die eene bekwame dikte behooren te hebben, en ten minste vijf voeten boven den grond moeten uitsteken, of op borden aan dezelve vast te hechten, zullen moeten gesteld worden de woorden: *privative jagt van*, met den naam van den eigenaar.

De wijze, waarop deze inscriptie op de palen gesteld wordt, zal zoodanig zijn, dat dezelve het einde der jagt aanduidt, zoo dat op de uithoeken de inscriptie aan weerszijden van dezelve palen gesteld moet worden.

Men is verpligt de palen en borden behoorlijk te on-

Digitized by Google

Wet van 11 Junij 1814 no. 29 houdende bepalingen op het ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79.)

derhouden, en alle defekten, immers op de eerſte aanmaning, dadelijk te herſtellen.

De zwanenjagten zijn van de afpaling uitgezonderd.

17. Het zal den eigenaar van het regt tot de jagt vrijſtaan hetzelve aan anderen te verhuren, mits nevens het verzoek om registratie, behoorlijke huurcedullen overleggende, en zullen de huurders gehouden zijn, hunne gehuurde jagten, ieder afzonderlijk op de wijze, bij het vorig artikel voorgeſchreven, te doen afpalen, met deze bijvoeging, dat op de borden of palen de namen der huurders, zoo wel als die der verhuurders, duidelijk moeten worden uitgedrukt.

18. Het is verboden:

1°. Om op zon- en feestdagen te jagen.

2°. Om voor zonnen opgang en na zonnen ondergang te jagen, met uitzondering van het ſchieten op eenden, ganzen en waterſnippen.

3°. Om met eenig jagtgeweer of jagthonden, zonder van eene akte voorzien te zijn, in het veld te komen, buiten de publieke wegen of gewone veldpaden.

4°. Om in afgepaalde jagten van partikulieren te jagen, zonder permisſie van den eigenaar.

5°. Om in den omtrek van 200 tot 400 roeden van eendenkooijen te jagen; wordende de juiste bepaling van dezen afſtand, naar gelang der locale omſtandigheden, aan de beſlisſing van de Provinciale Staten overgelaten.

6°. Om op de ſneeuw of bij hoog water en overſtrooming te jagen.

7°. Om te gelijk met de lange en korte jagt binnen eenen afſtand van 300 rijnlandſche roeden te jagen.

8°. Om met de lange jagt jagende, van ſchietgeweer voorzien te zijn.

9°. Om klopjagten te houden.

10°. Om met honden, tot de lange jagt dienende, in den beſloten tijd in eenig veld te komen.

11°. Om te eeniger tijd ſtrikken, ſlagen of vallen te zetten, met uitzondering van vosſenſtrikken, en dan nog niet anders dan met ſpeciale vergunning van Onzen opperhoutvester.

12°. Om op vosſen te jagen, anders dan met vergunning als voorſchreven: hebbende echter de geregtigden tot de jagt, gedurende den open tijd, daar-

Digitized by Google

toe volkomen vrijheid, zonder zoodanige vergunning te behoeven.

13°. Om jonge hazen, veldhoenders, korhoenders, jonge faisanten of derzelver eijeren te vangen of te rapen.

14°. Om eenige duiven te schieten en te vangen, het zij met de valk of met knippen of tillen.

15°. Om eenig ongeregistreerd land af te palen.

Wet van 11 Julij 1814 no. 29. houdende bepalingen op het stuk der jagt en visscherij. (Staatsbl. no. 79.)

19. De opperhoutvester zal met overleg van de Provinciale Staten bepalen, hoe dikwijls men in de week met de lange jagt zal jagen; hij zal op gelijke wijze in de provinciën, voor men zulks noodig oordeelt, bepalen, of er hazen zullen geschoten worden of niet.

20. Het is verboden veldhoenders met tirassen, strikken of op eenige andere ongeoorloofde wijze te vangen, op poene van *vijftig* guldens, te verbeuren door iedereen, die zich daaraan schuldig maakt.

21. Iemand tot de jagt gekwalificeerd en met honden of schietgeweer naar het distrikt, waarin hij tot de jagt bevoegd is, gaande, of van daar wederkeerende, zal, zoo veel mogelijk op de publieke wegen moeten blijven; edoch eens anders land of distrikt moetende passeren om tot zijne jagt te komen, zal hem zulks vrijstaan, onder deze bepaling, dat hij zijne windhonden of brakken, behoorlijk aan elkander gekoppeld, aan een touw moet vasthouden, en de staande honden bij zich houden.

22. Eenige honden een haas drijvende of vervolgende, en op eens anders gereserveerde jagt komende, zal de jager gehouden zijn, om, zoo spoedig doenlijk, de honden te koppelen, en bovendien verpligt wezen, om zijn jagtgeweer afteleggen, eer hij in eens anders jagt komt.

23. In de publieke jagt zal het aan niemand vrijstaan, eenen haas, voor eens anders hond of honden, denzelven vervolgende, te schieten.

24. Alle huislieden, bleekers en andere buiten beslotene steden wonende personen, die honden willen houden, zullen niet vermogen dezelve te laten losloopen op de bleekerijen of werven, zonder eene behoorlijke sleepende bungel met een vast kruis.

25. Niemand zal eenige nering in wild mogen drijven, dan nadat zijn patent behoorlijk bij de opperhoutvesterij zal zijn geregistreerd, op eene boete van *vijf-en-twintig* guldens

26. Het is ongeoorloofd eenig grof wild te vervoeren, te koopen of te verkoopen, ten zij hetzelve ver-

Digitized by Google

Wet van 11 Julij 1814 no. 29 houdende bepalingen op het ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79.)

zeld is van een behoorlijk certifikaat, dat het van buiten 's lands ingevoerd, of in eene geadmitteerde wildbaan gevangen is

27. De eigenaars van beſtaande eendenkooijen en duiventillen, zullen, behoudens ieders regt, daarvan registratie moeten verzoeken, welke telkens om de vijf jaren zal moeten worden vernieuwd. Voor het vervolg zullen geene eendenkooijen of duiventillen mogen worden opgerigt, zonder daartoe Ons conſent bekomen te hebben, op poene van amotie en eene boete van *twintig* guldens.

28. De eigenaars van geregistreerde eendenkooijen, zullen dezelve, op een afſtand van 200 tot 400 rijnlandſche roeden, uit het midden der kooi gerekend, moeten doen afpalen; wordende de juiste bepaling van dezen afſtand, naar gelang der locale omſtandigheden, aan de beſlisſing van de Provinciale Staten overgelaten.

29. Al wie regt van zwanendrift zal willen uitoefenen, is verpligt hetzelve telken vijf jaren te doen registreren, op eene boete van *vijftig* guldens.

30. Al wie de zwanenjagt zal willen uitoefenen, is gehouden daartoe eene akte te vragen.

31. Een ieder, die de zwanenjagt uitoefent, zonder daartoe de voorſchreven akte te hebben bekomen, zal voor de eerſte reize verbeuren *één honderd* guldens, voor de tweede reize en bij verdere overtreding, telkens *twee honderd* guldens, in allen gevalle, met verbeurte der gevangene zwanen.

32. Een ieder de voorſchreven akte bekomen hebbende, zal aan den houtvester van het distrikt, waaronder hij resſorteert, moeten opgeven het merk, waarmede de hem toebehoorende zwanen zijn geteekend; zullende dezelve anderzins voor ongemerkte worden gehouden.

33. Aan niemand zal worden toegeſtaan, om voor primo October van elk jaar op jonge zwanen te mogen jagen, of dezelve te vangen, of te doen vangen, op verbeurte eener boete, voor de eerſte reis, van *één honderd* guldens, voor de tweede reis van *twee honderd* guldens, met verbeurte, in allen gevalle, van de gevangen zwanen.

34. Het is ongeoorloofd om op zwanen te jagen voor *een* uur na zonne-opgang, en niet langer dan tot *een* uur na zonne-ondergang, op poene van *een honderd* guldens.

35. Wanneer iemands gemerkte zwanen in eens anders jagt gevonden worden, zal het den eigenaar vrijſtaan om

Digitized by Google

dezelve daaruit te halen, mits daarvan vooraf kennis gevende aan den genen, in wiens jagt dezelve zijn.

Wet van 11 Junij 1814. no. 29 houdende bepalingen op het ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79)

36. Niemand vermag de vlugge en gemerkte zwanen aan een ander te ontweldigen of op te houden, dan met conſent van die genen, aan wien de voorſchreven zwanen in eigendom toebehooren, op eene boete van *twee honderd* guldens.

37. Die eens anders zwanen ontmerkt, zal verbeuren eene boete, voor de eerſte reis, van *een honderd-en-vijftig* guldens, en voor de tweede reis van *drie honderd* guldens.

38. Een iegelijk, die eens anders jonge of oude gemerkte zwanen ſchiet, vangt of dood ſlaat, zal verbeuren *een honderd* guldens voor iedere zwaan.

39. Een ieder, die aan eenen anderen een zwaan-ei ontneemt, zal verbeuren *vijftig* guldens voor ieder ei.

40. Een ieder, die aan eens anders zwaan de pennen uitplukt, of de zwaan jaagt, om dezelve de pennen te doen ſchieten, verbeurt *vijf-en-twintig* guldens.

41. Niemand vermag zwanen-pennen te zoeken 's morgens voor vier uren, of 's avonds na acht uren, op poene van *vijf-en-twintig* guldens.

42. Wanneer gemerkte zwanen op eens anders land zitten te broeijen, zal het aan niemand vrijſtaan, dezelve te verjagen of te ſtoren, op eene boete van *vijf-en-twintig* guldens; edoch zal de eigenaar van het land van den eigenaar der zwanen, kunnen vorderen drie guldens voor ieder koppel zwanen, dat op zijn grond zal broeijen.

43. Het zal aan eigenaren of bruikers van tuinen en boomgaarden vrijſtaan, om het ſchadelijk gevogelte aldaar te ſchieten.

44. Al wie eene akte tot de jagt of eene permisſie, om in geregistreerde jagten te jagen, of eene extraordinaire permisſie zal bekomen hebben, zal op zijn eigen of gehuurden grond vermogen te ſchieten, en te dooden wilde zwijnen, wolven, vosſen, dasſen, otters, bunſings, wezels, wilde katten, konijnen, arenden, valken, gieren, ſperwers, en dergelijke ſchadelijke dieren en vogelen.

45. Het is niet geoorloofd om eene vereenigde wolven- of vosſen-jagt te houden, zonder ſpeciaal verlof daartoe van den opperhoutvester verkregen te hebben.

46. De gequalificeerden tot de jagt, of die tot het dooden van ſchadelijke dieren, of gevogelte op hun ei-

Digitized by Google

Wet van 11 Julij 1814 no. 29 houdende bepalingen op het ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79.)

gen grond permisſie bekomen hebben, zullen, des begeerende, de volgende premiën genieten.

Voor een wolf		f 25: 0:0
—— eene wolvin		30: 0:0
—— eenen jongen wolf		15: 0:0
—— eene moervos		1:10:0
—— een vos		1: 0:0
—— een jonge vos		0:14:0
—— een gier of valk		0: 6 0
—— een wezel of banſing		0: 6:0
—— een arend		1:10:0

Deze premiën zullen door de houtvesters op vertooning van het gedood gedierte of gevogelte, na daaraan een kennelijk teeken gegeven te hebben, worden betaald.

DERDE AFDEELING.

Van de Visſcherij.

47. Een iegelijk die zal verlangen te visſchen in rivieren, meeren, grachten, ſlooten, of andere binnenwateren, is verpligt daartoe conſent te verzoeken, met uitdrukking van het vischtuig, waarvan hij voornemens is zich te bedienen.

Hiervan zijn uitgezonderd de visſcherijen binnen de beſlotene wateren, en buitenplaatſen, lusthoven en dergelijken, als mede het visſchen met eenen hengel in de hand op de publieke wegen, in de daar langs vlietende wateren, als wordende zulks geheel vrijgeſteld.

48. Al wie bevonden zal worden te visſchen, zonder daartoe conſent bekomen te hebben, of met ander vischtuig, dan waartoe hij permisſie heeft bekomen, of gedurende den geſloten vischtijd, zal verbeuren voor de eerſtemaal eene boete van vijf-en-twintig guldens, en bij herhaling telkens vijftig guldens.

49. Het is verboden:

1°. Met den hengel kleine vischjes tot aas te gebruiken.

2°. Kuit van visch op te vangen.

3°. Om met den zegen visſchende, de kuil uit het water te halen.

4°. Om bij beſloten water in vlieten, wateringen of togten te visſchen.

Digitized by Google

5°. Om visch met harpoenen, met strikken of met de hand te vangen.

6°. Om visch te vangen door vergif of bedwelmende middelen.

Wet van 11 Julij 1814 no. 29 houdende bepalingen op het stuk der jagt en visscherij. (Staatsbl. no. 79.)

Alles op de boete van tien guldens voor de eerstemaal, en, bij herhaling, telkens van vijf-en-twintig guldens.

50. In de soorten van vischtuigen en de grootte der mazen van de vischnetten zal onze opper-houtvester op de locale gewoonten, met overleg van de Provinciale Staten moeten acht slaan.

51. Voor het vangen van otters zal worden betaald eene premie van drie guldens op gelijke wijze als hierboven bij art. 46, ten aanzien der jagt, is bepaald.

VIERDE AFDEELING.

Tarief, waarnaar de registratiën voor de jagt en akten voor de jagt en visscherij zullen betaald worden.

52. A.

Eigen jagt

Registratie van eigen jagt .	*f* 5: 5:0
Registratie van huurjagten, voor ieder afzonderlijk, boven de 50 morgen groot	- 10:10:0
En daaronder . .	- 5: 5:0
Permissie om in geregistreerde jagten te jagen . . .	- 6: 0:0

Deze permissie geeft het regt aan tafel- en logeer-gasten, die van geene jagtakten voorzien zijn, om bij een gekwalificeerden logerende, met denzelven ter jagt te gaan.

Akten voor jagers . .	- 5: 5:0
Besloten wildbanen . .	-25: 0:0

Alle akten worden afgegeven voor eene provincie of distrikt: in meer provinciën of distrikten verlangende te jagen, is men verpligt daarvoor permissie te vragen.

Voor eene geheele Provincie.

Publieke jagt

	Gequalific.	*Ongequalific.*
Eene akte tot de lange en korte jagt . .	*f* 40:0:0	*f* 60 :0:0

Digitized by Google

Wet van 11 Julij 1814 n°. 29 houdende bepalingen op het stuk der jagt en visscherij. (Staatsbl. no. 79.)

Eene akte tot de lange jagt alleen . .	f 28:0:0	f 42:0:0
Eene tot de korte jagt .	- 14:0:0	- 21:0:0
Eene tot den valken-jagt .	- 21:0:0	- 31:10:0

Gequalificeerden in eene geheele provincie zijn alle leden van riddermatige geslachten en erkende edelen in de verschillende provinciën.

Voorts allen die f 75:0:0 en daar boven aan grondbelasting, voor liggende landen, of f 100:0:0 en daarboven voor gebouwde eigendommen betalen.

Voor een jagt-distrikt.

	Gequalific.	Ongequalific.
Eene akte tot de lange en korte jagt . .	f 24:0:0	f 31:10:0
Eene tot de lange jagt .	14:0:0	21: 0:0
Eene tot de korte jagt .	10:0:0	15:15:0
Eene tot de valkenjagt .	- 15:0:0	25: 0:0
Jagers, moeten zijn gebroode dienaars, waarvoor de belasting op de mannelijke dienstboden betaald wordt	- 10:10:0	15:15:0
Voor een langen hond .	- 3:0:0	5: 0:0
Voor een staanden hond of brak . . .	- 2:0:0	3: 0:0

Gequalificeerden voor een jagt-distrikt zijn allen die f 30:0:0 en daarboven, aan liggende landen, of f 75:0:0 en daar boven aan gebouwde eigendommen in de grondbelasting betalen.

Wijders de militaire officieren in de distrikten van hun kantonnement, kampement of garnizoen.

Het regt van zegel, waarop deze, als mede de kleine akten, zullen worden geschreven, volgens de nadere bepaling deswege te maken, zal worden geheven *personeel*, zoo dat alle permissiën, voor éénen persoon op hetzelfde zegel worden verleend.

Kleine akten.

Voor eene permissie om ganzen, eenden en waterschippen te schieten .	f 7: 0:0
Voor eene permissie om de zwanenjagt uitteoefenen. . .	- 3: 0:0

Digitized by Google

Voor eene permisſie om waterſnippen te tirasſeren . . .	f	3:	0:0	Wet van 11 Julij 1814 no. 29. houdende bepalingen op het ſtuk der jagt en visſcherij. (Staatsbl. no. 79.)
Voor eene permisſie om te kwartelen	-	5:	0:0	
Voor eene permisſie tot vinkenbanen op publieke gronden .	-	5:	0:0	
Voor eene permisſie tot fretteren op publieke gronden . . .	-	4:	0:0	
De registratie van patenten van poeliers om de vijf jaren . .	-	4:	0:0	
De registratie van zwanenjagten .	-	8:	0:0	
— ——— — zwanendriften .	-	3:	0:0	
— ——— — eendekooijen .	-	20:	0:0	
— ——— — duiventillen . .	-	5:	0:0	
Alle buitengewoone permisſiën . .	-	3:	0:0	

B.

Voor eene akte om te visſchen met alle geoorloofd vischtuig	-	7:	0:0
Voor eene akte om te visſchen met bepaald vischtuig, voor ieder .	-	1:	10:0

De visſchers van beroep en welke zich daarmede generen, betalen geene recognitie, maar moeten van den houtvester een conſent vragen, tegen betaling van zes ſtuivers.

De recognitiën worden betaald op de kantoren daartoe aantewijzen, zullende de akten, tegen overgifte der kwitantie, worden afgegeven, en, bij het inleveren der verzoeken, perſoonlijk, zes ſtuivers moeten betaald worden.

Finale bepaling.

53. Alle vorige wetten, decreten, ordonnantiën en reglementen, op de uitoefening der jagt en der visſcherijen in de rivieren, meeren, grachten, ſlooten of andere binnenwateren, worden bij dezen ingetrokken en vernietigd.

Bij beſluit van den 23ſten Julij bepaalde Z. K. H., dat, in afwachting van het tijdſtip, waarop de verplaatſing der regtbanken zou zijn vastgeſteld, en de verdeeling des lands, met betrekking tot de financiële adminiſtratie definitief zal

Beſluit van 23 Julij 1814 houdende voorlopige om-

schrijving der jagtdistricten (Staatscour. 1814 no. 178.)

zijn geregeld, de voorloopige omschrijving der jagtdistrikten zou plaats hebben en wel van 3 in Gelderland; 3 in Noord-holland; 5 in Zuid-holland; 2 in Zeeland; 2 in Utrecht; 3 in Friesland; 3 in Overijssel, 3 in Groningen, 4 in Braband en 1 in Drenthe; dat; ten aanzien der rivieren en meeren, zoo veel de waterjagt op de trekvogels betreft; de wateren concurrentelijk zullen behooren tot de distrikten, die aan dezelve grenzen; — dat; in naam van Z. K. H. de vrije jagt zal worden toegestaan aan de leden van het deplomatiek ligchaam, aan de opper-officieren van Hoogstdeszelfs Huis, aan de Secretarissen van Staat en hoofden der ministeriëele departementen, aan de Gouverneurs der Provinciën, en aan de Houtvesters en adjunct-houtvesters voor zich, hunne inwonende zonen en jagers; — dat de termijn, welke bij art. 10 der wet op de jagt en visscherij is gereserveerd, te bepalen zou zijn op 10 Augustus eerstkomende; en dat de houtvesters zouden worden geautoriseerd tot de afgifte van provisioneele permissiën om te visschen, mitsgaders, om eendvogels en snippen te schieten.

Besluit, bepalende het zegel op de akten voor de jagt en visscherij; en wijders dat dewet, vermeld in her Staatsblad no. 34, mede zal van applicatie zijn op de registratie der transactiën op de jagt en visscherij. (Staatsbl. no. 95.)

Bij besluit van den 17den Augustus werd door Z. K. H. het regt van het zegel, hetwelk op de akten voor de jagt en de visscherij te verleenen, moet gesteld worden, bepaald, behalve de gewone verhooging van 10 of 16 percent, op een gulden voor iedere akte; en tevens het 4de artikel van het besluit van 5 Maart (1) van applicatie gemaakt op het registreren der akten van transactie, wegens contraventie in zaken der jagt en visscherij, en diens volgens bepaald, dat, van alle transactien wegens contraventien der jagt en visscherij, welke vijftig guldens of meer beloopen, de akten op zegel zullen moeten worden gepasseerd, en dat van dezelve transactien een regt van registratie van één percent zal moeten worden voldaan.

Het besluit van den 26sten Maart (2) houdende pro-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 520.
(2) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 549.

Digitized by Google

provisionele bepalingen wegens de toekomstige uitoefening der heerlijke regten, was tot nog toe, om daartoe Z. K. H. moverende redenen, buiten werking gebleven. Offchoon nu deze redenen grootendeels als nog beftonden, konden echter enkele dier regten vroeger, dan de overigen, aan de eigenaars worden toegekend. De Souvereine Vorst als zoodanig befchouwende het regt van de jagt bij art. 3 van voorn. befluit vermeld, waarvan het van belang was voor de eigenaars, bij de herepende jagt wederom in het bezit gefteld te worden, vond goed, bij befluit van den 21ften September te verftaan: „ dat het regt van de jagt, bij art. 3 van het befluit van 26 Maart ll. vermeld, van nu af aan wederom zal kunnen worden uitgeoefend door de eigenaars der heerlijkheden, waaraan hetzelve te voren verbonden was, mits zich bepalende tot de gronden, welke niet aan partikulieren in eigendom toebehooren, en zich wijders onderwerpende aan alle de bepalingen op het fluk der jagt reeds gemaakt of nog te maken."

Befluit van 21 September 1814 n°. 25 toekennende aan de eigenaars der heerlijkheden de uitoefening van het regt van de jagt, mits niet op gronden aan partikulieren toebehoorende. (Staatsbl. no. 101.)

De waarneming der functiën van Opperhoutvester was bij befluit van Z. K. H. van den 14den Julij opgedragen aan Hoogstdeszelfs buitengewonen Kamerheer *van Heeckeren van de Cloefe*, en waren tevens bij dat befluit benoemd tot Secretaris bij de Opperhoutvesterij de Heeren *W. Sloet van Oldruitenborgh* en tot Chef der comptabiliteit de Heer *H. van Kerkhoff;* voorts tot Houtvesters: in GELDERLAND de Heeren *van den Brakel*, *S. van Nyvenheim*, genaamd *van Neukirchen* en *G. van Hardenbroek;* in NOORD-HOLLAND, de Heeren *L. Boreel*, *P. A. Brugmans* en *Corver Hooft;* in ZUID-HOLLAND de Heeren *A. van der Staal van Oud-Beyerland*, *J. Kretschmar van Veen*, *A. Gevers*, *Groeninx van Zoelen van Ridderkerk* en *Barneveld van Noordeloos;* in ZEELAND de Heeren *W. D. de Jonge* en *L. C. van Sonsbeek;* in UTRECHT de Heeren *van den Berg van Lexmond* en *W. van Tuyll van Serooskerken van Keulhorst;* in VRIESLAND de Heeren *W. L. van Sminia*, *J. S. Camstra thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg* en *B. P. van Eysinga;* in OVER-

Benoemingen tot de Houtvesterij.

YSSEL de Heeren *Bentinck van Schoonheeten*, *van Ittersum* en *Sloet van Twee Nyenhuizen*; in GRONINGEN de Heeren *Star van Lichtenvoorde*, *H. C. van In- en Kniphuizen van Niënoort* en *Alberda van Renkema*; in BRABAND de Heeren *van Vosf*, *van Hogendorp*, *van Tuyll van Serooskerken van Hees en Leende* en *van Hugenpoth*; in DRENTHE de Heer *van Holthe van Echten*; en bij besluit van 20 September voor MAASTRICHT en de voormalige GENERALITEITS-LANDEN, welke geen deel uitmaakten van het voormalig Departement der Monden van den Rijn, de Heer *J. Olyslagers van Meercenhoven*.

Tot adjunct-houtvesters werden bij besluiten van 20 September en 8 November door Z. K. H. benoemd voor de respective jagt-distrikten, de Heeren: in GELDERLAND 1e. *L. van Brakel*, 2e. *van der Borgh*, 3e. *Spaan van Schonevenburg*; in NOORD-HOLLAND 1e. *J. Spiegelmaker Spanjaard*, 2e. *Alewyn*, 3e. *F. Q. A. Snouckaert van Schauburg*; in ZUID-HOLLAND 1e. *Meulman*, 2e. *E. G. Boers*, 3e. *J. van Zuylen van Nyevelt*, 4e. *H. Th. Hoyer*, 5e. *Luiken*; in ZEELAND 1e. *H. Leushoek*, 2e. *J. J. van Dortmond*; in UTRECHT 1e. *Gobius*, 2e. *Ch. L. van Tuyll van Serooskerken*; in VRIESLAND 1e. *C. Scheltinga van Heemstra*, 2e. *G. F. thoe Schwartzenberg en Hohenlandsberg*, 3e. *D. de Block van Scheltinga van Paauwenburg*; in OVERYSSEL 1e. *van Dedem van den Berg*, 2e. *Feuilletau de Bruin*, 3e. *J. W. Sloet van Oldruitenborg*; in GRONINGEN 1e. *de Raad*, 2e. *d'Aulnis de Bourouil van Byma*, 3e. *J. Hora Siccama*; in BRABAND 1e. *J. Hallangrus*, 2e. *des Tombes*, 3e. *van der Brugghen van Croy*, 4e. *L. van Sasse van Tsselt*; in DRENTHE *A. W. van Holthe van Oldengaarde*; in MAASTRICHT en de voormalige GENERALITEITS-LANDEN *L. B. A. Vrythoff*.

Besluit van 25 Augustus 1814, waarbij de genen, die onder het

Alle de genen, die, onder het Franfche Beftuur, zonder eenige fchadevergoeding in het bezit hunner visfcherijen waren geftoord geweest, in dat bezit willende herftellen, befloot Z. K. H. op voordragt van den Secretaris van Staat voor de

Binnenlandsche Zaken, en den Raad van State gehoord, op den 25sten Augustus: „die allen in hun bezit te herstellen, behoudens en onverkort het regt van iedet, die op het eigendom dier visscherijen aanspraak zoude vermeenen te kunnen maken; — met achtervolging der pacht-conditiën, zoo als zij onder het Fransche bestuur waren gesloten; — welke gerekend zouden worden voor rekening der herstelde bezitters ingegaan te zijn op primo December 1813; — terwijl alle visscherijen, waarvan het regt te voren verbonden was aan de posten van Burgemeester, Baljuw, Schout enz. ten voordeele der plaatsen, waartoe dezelve behooren, verpacht en de penningen daarvan op de jaarlijksche rekening verantwoord zullen worden."

Fransche bestuur in het bezit hunner visscherijen zijn gestoord geworden, in dat bezit hersteld worden. (Staatsc. 1814. no. 220.)

Z. K. H. in ervaring gekomen zijnde, dat onderscheidene ingezetenen zich niet ontzagen, om, in weetwil van de duidelijke strekking der wet van den 28sten Julij 1801 op de haring-visscherij, en in het bijzonder deszelfs 93ste artikel, den door bewoners der zeeksten gevangen verschen haring, na dood aan wal gebragt en aan hen verkocht te zijn, te kaken, te zouten, in tonnen te leggen en voor goeden Hollandschen haring te verzenden en in den handel te brengen; — en in aanmerking genomen hebbende, dat dergelijke kwade praktijken, bij vroegere wetten en plakkaten, en wel bij artikel 3 van het plakkaat van 30 April 1632, uitdrukkelijk verboden, voor de instandhouding van den zoo wel gevestigden roem van den Hollandschen haring bij in- en buitenlanders, ten hoogste nadeelig zijn, en, bijaldien dezelve niet nadrukkelijk worden geweerd, het verval en den ondergang van dien voor 's Lands welvaren zoo belangrijken tak van vaderlandsche nijverheid, als waarvoor de haring-visscherij bij onze voorouders, met zoo veel regt gehouden is, na zich zouden slepen, — heeft, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal goedgevonden, bij eene wet van den 25sten November, het 93ste artikel der wet van den 28sten Julij 1801 omtrent de haring-visscherij te ampliëren met de navolgende bepalingen: „ het zal aan niemand hunner geoor-

Wet van 25 Junij no. 31, houdende bij amplitatie van art. 93 der wet van den 28sten Julij 1801, verbod tegen het kaken en zouten van haring in de schuiten of aan land. (Staatsbl. no. 108.)

„ loofd, maar ten ſtrengſte verboden zijn, om
„ hunnen gevangen haring, het zij geheel of aan
„ ſtukken, in de ſchuiten of aan land te kaken, te
„ zouten, en aldus gezouten, in tonnen, potten
„ of pannen, te leggen, klein of groot, om die
„ te verkoopen of te verſchenken, direct of indi-
„ rect, op verbeurte van den haring, ten behoe-
„ ve van de algemeene armen der plaats, waar
„ dezelve te huis hoort, en daarenboven op eene
„ boete van zes honderd guldens; welk verbod
„ en poenaliteit niet alleen toepasſelijk gemaakt
„ worden op de reeders, ſtuurlieden en matrozen,
„ die zich met de versch-haringvaart generen,
„ maar ook op de koopers van dien haring, en
„ alle andere ingezenen dezes lands, zonder on-
„ derſcheid; zullende daarenboven de ſtuurlieden
„ en matrozen, die zich hieraan ſchuldig ma-
„ ken, als meineedigen worden geſtraft, en bij
„ aldien een ſtuurman ter versch-haringvangst va-
„ rende, zich had weten te voorzien van eene
„ acte van conſent voor een ſtuurman, op een
„ ordinair zout haringſchip afgegeven, zal deze
„ mede vervallen zijn in alle de poenaliteiten, in
„ dit artikel vermeld."

Uitzeilen der haringbuizen.

Het uitzeilen der haringbuizen te Vlaardingen op den 15den Junij, ſedert vele jaren aldaar niet gezien, was onder het genot van het ſchoonſte weder, een nationaal feest geweest, door een zoo aanzienelijk getal bewoners der naburige ſteden en plaatſen bijgewoond, dat de wegen met rijtuigen en voetgangers als bedekt waren en de haven-ſtroom vol jagten en andere vaartuigen. — Op den 11den der daaraan volgende maand werd de eerſte nieuwe haring door ſtuurman *Dirk Roest* in de haven van Vlaardingen binnen gebragt en ſtrekte er ten voorwerp eener algemeene vreugde.

„ De ſtrompelende grijsaard (dus luidde het berigt) gevoelde zich verjongd, en de voren, die het geleden leed in zijn voorhoofd had geploegd, ſchenen uitgewischt. „ Des avonds kwamen alle de deelhebbers der haring-visſcherij in den herberg den Hollandſchen tuin bij een, om van dit nieuwe zeebanket een vriendelijk avondmaal te maken, onder

vrolijke teugen aan den Souvereinen Vorst en voorts aan alle de Verbondene Mogendheden (1).

Ten blijke hoe wel gegrond de algemeene deelneming in dit herstel der groote visscherije was, maakte men daarna uit de registers van den burgerlijken stand te Vlaardingen den volgenden staat op.

In den jare	geboren	gestorven	getrouwd
1812	180	133	33 paren
1813	164	166	38 paren
1814	211	171	77 paren.

De algemeene zorgen voor den landbouw en veeteelt bepaalden zich in dit jaar tot het benoemen door Z. K. H. van den Heer *J. Kops* als Commissaris tot de zaken van den Landbouw, provisioneel gemelde functiën waargenomen hebbende; en tot het bevestigen tevens der thans bestaande Commissiën van landbouw, op den voet, waarop dezelve ten tijde der vereeniging met Frankrijk bestonden, met bijzondere bevestiging in hunne posten van Secretaris der Commissiën van landbouw: in GELDERLAND den Heer *W. R. Optenoort* te Zutphen; in NOORDHOLLAND den Heer *C. G. C. Reinwardt* te Amsterdam; in ZUID-HOLLAND den Heer *J. Quarles* te 's Gravenhage; in OVERYSSEL den Heer *D. J. R. Jordens* te Deventer, in VRIESLAND den Heer *R. Nicolai* te Arum; in GRONINGEN den Heer *J. E. Winter* te Zuidhorn; en in DRENTHE den Heer *J. W. van Prehn* te Assen. — Nog werden, bij besluit van 29 November de Heeren *J. J. van Wickevoort Crommelin* te Hoorn en *G. Fontyn Verschuur* te Alkmaar benoemd tot Leden der Commissie van Landbouw in Noord Holland, en zulks in de plaats van de Heeren *J. F. F. van Egmond* en *B. de Wolf* overleden. — En eindelijk bij besluit van den 18den December tot Leden van de Commissie van Landbouw in ZEELAND benoemd de Heeren *J. Bouwin* te Sluijs; *S. Catshoek* te Oud-Vosmaar; *G. Dominicus* te Yersche; *A. de la Fontaine* te Neuse; *J. Kanebeke* te Goes; *B. Lokker* te Re-

Bevestiging der Commissiën van landbouw bij besluit van 17 Sept. 1814 no. 37 en van 29 November en verdere benoemingen van 18 December.

(1) *Staats Cour.* 1814. n°. 164.

Digitized by Google

nessen, *K. Poppe* te Serooskerken, *G. de Steengracht* te Middelburg; *A. Swemer* te Colynsplaat en *A. van Tilburg* te Goes.

Besluit van 22 October 1814 n°. 81 houdende intrekking van het decreet van 22 Januarij 1813 omtrent het stuk der Tienden.

De overweging, dat bij het decreet, betreffende de behandeling der Tienden hier te lande, hetwelk als nog het rigtsnoer dier behandeling uitmaakte, bepalingen voorkwamen, inzonderheid ten aanzien der afkoopbaarheid, die welligt zouden kunnen inloopen tegen hetgene daaromtrent zal worden gestatueerd bij het burgerlijk wetboek, deed Z. K. H., den Raad van State gehoord, den 22sten October besluiten: „ het decreet van 22 Januarij 1813, waarbij bepaald was, hoedanig in de toenmalige Hollandsche Departementen, omtrent het stuk der Tienden zoude behooren te werk gegaan te worden, buiten werking te stellen, tot dat bij het nieuw burgerlijk wetboek omtrent de zaak der Tienden uitspraak zal zijn gedaan, of te wel daaromtrent door Z. K. H. zal worden gestatueerd."

Besluit van 16 April 1814 no. 84 houdende verbod van invoer van Rundvee uit streken, waar zich de besmettelijke ziekte heeft geopenbaard. (Staatsbl. no. 48, en Staatscour. 1814. no. 97.)

De veepest in de provincie Utrecht uitgebroken had in de drie eerste maanden van dit jaar alreeds verscheidene voorzieningen gevorderd, die met een gelukkig gevolg, het stuiten namelijk derzelve, waren bekroond (1); doch uit aanmerking, dat de besmettelijke ziekte onder het rundvee zich op nieuw bij Bremen en in de omliggende streken had geopenbaard, en dat alzoo door den invoer van vee uit die ommestreken deze ziekte ligtelijk op onze grenzen zoude kunnen worden overgebragt, besloot Z. K. H. op den 16den April, alle invoer van vee in de Vereenigde Nederlanden en derzelver ommestreken, mitsgaders uit zoodanige verdere streken, alwaar eenige besmettelijke ziekte onder het rundvee zich had geopenbaard of nog verder zou mogen openbaren, tot Hoogstdeszelfs nadere voorziening, ten strengste te verbieden, op verbeurte van het alzoo ingevoerde vee.

Benoeming eener

Den 23sten September benoemde Z. K. H. de Heeren *S. J. Brugmans*, Hoogleeraar te Leiden,

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 357, 359, 447, 448, 455 en 555.

P. J. van Maanen, Hoogleeraar te Amsterdam, *J. A. Bennet* Medicinae Doctor te Leiden en *D. Heilbron*, Medicinae Doctor te Amsterdam, om uit te maken eene Commissie, belast met het examineren van alle de genen, die als geadmitteerde vee-artsen in Nederland zouden willen praktiseren, zoodanig en op den voet, als dezelve Commissie in de jaren 1808 en 1809 had bestaan en was werkzaam geweest.

Commissie tot examinatie van Vee-artsen.

De Geneeskundige staatszorg voor de ingezetenen zelve kenmerkte zich op eene voortreffelijke wijze in het besluit van Z. K. H. van den 7den September. Uit overweging, dat de nuttigheid der koepok-inënting zoo algemeen erkend was, dat de zorg van het Gouvernement voor het belang der ingezetenen strekken moest, om het gebruik van dat onschatbaar geschenk der Voorzienigheid zoo veel mogelijk te bevorderen, vond de Souvereine Vorst goed, de volgende artikelen te bepalen:

Besluit van 7 Sept. 1814 no. 6, houdende bepalingen ter bevordering van het meer algemeen gebruik der koepok-inënting. (Staatsbl. no. 98.)

Art. 1. Alle de genen, welke uit de algemeene of plaatselijke kassen geëlimenteerd worden, of eenigen onderstand ontvangen, zullen verpligt zijn hunne kinderen, voor zoo verre die nog geene kinderziekte gehad hebben, het zij uit de natuur, het zij door inënting, en aan welke de vaccine nog niet is geëppliceerd, te doen vaccineren, *zoodra* de gezondheid en gesteldheid der kinderen die kunstbewerking zal toelaten.

De armbesturen zullen voor de uitvoering dezer bepaling zorg dragen.

2. Op gelijke wijze zullen de administrateuren van alle weldadige gestichten, hoe ook genaamd, binnen welke kinderen geëlimenteerd worden, en welke gestichten onderhouden worden door- of onderstand genieten uit de publieke of plaatselijke kassen, gehouden zijn, aan alle die kinderen, welke nog geene kinderziekte gehad hebben, het zij uit de natuur, het zij door inënting, aan wien de vaccine nog niet is geëppliceerd, en welke voor die kunstbewerking geschikt zijn, binnen den tijd van zes maanden, na het nemen van de tegenwoordige resolutie, de vaccine te doen appliceren; gelijk zulks mede zal plaats hebben, binnen den voorschreven tijd van zes maanden, aan alle de kinderen, welke, in vervolg van tijd,

Digitized by Google

Besluit van 7 Sept. 1814 no. 6. houdende bepalingen ter bevordering van het meer algemeen gebruik der koepok-inënting. (Staatsbl. no. 98.)

in voornoemde geſtichten, zullen zijn of worden op- of aangenomen.

3. Van het gene, volgens het alzoo bepaalde bij art. 1 en 2 is verrigt, zal naauwkeurige aanteekening gehouden worden in een bijzonder register, het welk de armbeſturen en adminiſtrateuren van weldadige geſtichten verpligt zullen zijn, ten allen tijde, gereed te houden.

4. De adminiſtrateurs van zoodanige weldadige geſtichten, welke zich uit hunne eigene ſondſen of uit de kasſen van particulieren onderhouden, worden, ten einde het gezegende middel der vaccine meer en meer algemeen te maken, op het dringendst aangemaand, om ook, in den hunnen, ter bereiking daarvan, met Ons mede werkzaam te zijn.

5. Zoodra de kinderziekte zich in eenig huis openbaart, zullen geene kinderen uit zoodanig huis op eenige ſcholen hoegenaamd mogen worden gezonden of toegelaten, zoo lang de beſmetting duurt. Alle ouders, voogden of andere opzighebbenden, alsmede de ſchoolhouders en ſchoolhouderesſen zullen, ieder voor zoo veel hun aangaat, voor de ſtipte uitvoering dezer bepaling moeten zorg dragen.

6. Onder ſcholen worden insgelijks verſtaan, naai- en breiwinkels, ſpeel- en kinderſchooltjes, in één woord alle zoodanige verzamelingen van kinderen, die de opvoeding of het onderwijs ten doel hebben

7. Alle de genen, welke behoorlijk tot de uitoefening der genees- of heelkunde geadmitteerd zijn, zullen gehouden worden, wettig getuigſchrift van de koepok-inënting aftegeven Ieder geneesheer of heelmeester zal gevolgelijk van de door hem gedane koepok-inenting register moeten houden, waarin de naam, ouderdom en het geſlacht van het voorwerp der inënting, met bijvoeging, voor kinderen, van den naam hunner ouderen, naauwkeurig moet zijn opgeteekend, benevens den datum der inënting; hoedanige registers op 's lands drukkerij verkrijgbaar zullen zijn, en aan hem, door het beſtuur zijner woonplaats, zullen worden afgegeven.

8. Jaarlijks zal, in iedere Provincie, aan elk der drie doctoren of chirurgijns, welke het grootſte getal perſonen zullen hebben gevaccineerd, zonder daarvoor eenige belooning ontvangen te hebben, mits het getal der door hun gevaccineerden meer dan honderd perſonen bedrage, worden uitgereikt eene gouden medaille, ter waarde van tien dukaten.

9. De provinciale commisſiën van geneeskundig onder-

Digitized by Google

zoek en toevoorzigt zullen, na zich verzekerd te hebben, dat niets verzuimd is, wat ondervinding en voorzigtigheid gebieden, Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken informeren, wie der doctoren of chirurgijns; in het vorig artikel vermeld, de daarbij gestipuleerde medaille verdiend hebben.

Besluit van 7 Sept. 1814 no. 6. houdende bepalingen ter bevordering van het meer algemeen gebruik der koepok-inënting. (Staatsbl. no. 98.)

10. De voornoemde provinciale geneeskundige commissiën zullen zorgen moeten, altijd, voor zoo veel zulks doenlijk is, de stof der ware vaccine in voorraad te hebben, ten einde in staat te zijn, dezelve aan de doctoren of chirurgijns, welke zulks benoodigd mogten hebben, te kunnen uitdeelen.

11. De voornoemde provinciale geneeskundige commissiën, zullen aan de Staten hunner Provincie of Landschap geschikte middelen voordragen, ten einde in zoodanige dorpen en gehuchten, welke, door derzelver afzonderlijke ligging, van dadelijken bijstand der doctoren of chirurgijns verwijderd zijn, aan de bewoners derzelve, zoo wel die genen, welke zulks, voor hen en hunne kinderen, in hunne verkiezing hebben, als dezulken, welke daartoe, uit kracht van deze resolutie, verpligt zijn, de gelegenheid worde verschaft, om van de vaccine gebruik te kunnen maken.

12. Alle drie maanden zullen de doctoren en chirurgijns aan de plaatselijke commissiën van geneeskundig toevoorzigt, kennis geven van het getal personen, door hen gevaccineerd; zullende zij, te dier plaatse alwaar zoodanige plaatselijke commissiën van geneeskundig toevoorzigt niet mogten gevonden worden, verpligt zijn, hun rapport deswege te adresseren aan het gemeentebestuur van zoodanige plaats.

13. De plaatselijke commissiën van geneeskundig toevoorzigt, gelijk ook de gemeentebesturen, zullen de deswege bij hun ingekomen rapporten inzenden aan de provinciale geneeskundige commissiën en aan den Gouverneur hunner Provincie.

14. Iedere provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, zal, uit de bij dezelve ingekomen rapporten, een staat opmaken, en denzelven te gelijk, met het algemeen verslag van hunne verrigtingen, jaarlijks inzenden aan Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken.

15. De genen, welke de inënting der kinderziekte boven de vaccine mogten verkiezen, zullen verpligt zijn, daartoe permissie te vragen aan de gemeentebesturen, welke die permissie niet zullen mogen accorderen, dan

Digitized by Google

Besluit van 7 Sept. 1814 no. 6. houdende bepalingen ter bevordering van het meer algemeen gebruik der koepok-inënting. (Staatsbl. n°. 98.)

in geval in zoodanige gemeente meer personen door de kinderziekte zijn aangetast. De gemeentebesturen zullen tevens zorg dragen voor het nemen van alle mogelijke voorzorgen, ten einde verdere besmetting daardoor voor te komen.

16. Zoo haast de kinderziekte zich in eenig huis openbaart, zal men verpligt zijn, daarvan dadelijk aan een, te dien einde, door het gemeentebestuur te despiciëren geneeskundigen kennis te geven, op dat de vereischte voorzorgen genomen worden tot voorkoming van verdere besmetting.

17. Men zal de berooking met bruinsteen, gewoon keukenzout en vitriool-zuur, ter zuivering van de besmette lucht in geen geval verzuimen, en bij onvermogenden zal zulks, ten koste der gemeente, geschieden.

18. Het lijk van eenen aan de kinderziekte gestorvenen, zal in dezelfde kleederen gekist, en, ten spoedigste, uiterlijk binnen driemaal-vier-en-twintig uren ter aarde moeten worden besteld.

19. De Staten der onderscheidene Provinciën of Landschappen en de plaatselijke besturen, worden ten sterkste geadhorteerd, om, in den geest van deze Onze resolutie, het gebruik der vaccine, zoo veel in hun vermogen is, te helpen bevorderen; zullende Wij van de provinciale Staten, jaarlijks een algemeen verslag te gemoet zien van de middelen, door hen tot dat einde aangewend, en van den uitslag derzelven.

20. Onze Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, zal de maatschappij, *tot Nut van het Algemeen*, uitnoodigen, tot het herdrukken van zeker werkje, ten titel voerende: *de ondervinding is de beste leermeesteresse, eene huishoudelijke zamenspraak, waarin de inënting der koepokken beknopt en bevattelijk wordt behandeld*, ten einde dit geschrift *voor niet* te kunnen distribuëren, inzonderheid ten platten lande, om daardoor een ieder, van het heilzaam nut der vaccine, te overreden.

Benoeming van *S. J. Burgmans* tot Inspecteur-generaal van den geneeskundigen dienst der

Bij besluit van den 14den October benoemde Z. K. H. den Hoogleeraar *S. J. Brugmans* tot Inspecteur-Generaal over den geneeskundigen dienst van het leger van den Staat, zoo in de Nederlandsche als Belgische Provinciën, zijnde tevens aan dien post verbonden het Voorzitterschap bij het geneeskundig bestuur, in 's Gravenhage residerende; bij hetwelk door Z. K. H., bij besluite van 3

November, de Hoogleeraar *M. S. du Pui* als Lid werd benoemd in plaats van den overleden Medicinae Doctor *H. Mirandolle van Ghert*.

armée en voorzitter bij het geneeskundig bestuur in den Haag, en van *M. S. du Pui* tot lid van laatstgenoemd bestuur.

Het hooger en lager onderwijs, hetwelk even zeer de eerste zorg van *Z.* K. H. had uitgemaakt, leverde na de benoeming der Commissie tot organisatie van het Akademisch onderwijs in Januarij (1) en de herstelling der wet van de 3 April 1806 op het lager Schoolwezen in Maart (2), de volgende bijzonderheden op.

Akademische benoemingen.

In afwachting der organisatie van het Akademisch onderwijs werd door *Z.* K. H. benoemd, op den 23sten September, de Heer *Th. van Swinderen* tot Hoogleeraar in de Natuurkundige Wetenschappen bij de Hoogeschool te Groningen; op den 5den October de Heer *S. E. Staringh*, Med. Doct., tot buitengewoon Hoogleeraar in de Geneeskunde, en als zoodanig toegevoegd aan den Hoogleeraar *E. J. Thomassen à Thuessink*, aan dezelfde Hoogeschool; en op den 2den November de Heer *H. D. Guyot*, eerste onderwijzer en oprigter van het instituut voor doofstommen te Groningen, tot Professor honorarius aldaar.

Bij besluit van den 3den December werden door *Z.* K. H. benoemd bij de Akademie van Leiden de Heer *J. Clarisse*, voorheen Hoogleeraar aan de Akademie te Harderwijk, toen Predikant te Rotterdam, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid; gelijk ook de Heer *J. L. Suringar*, toen Hoogleeraar te Lingen; en voorts tot Lector in de Engelsche taal de Heer *Holy Tailor*, en tot Lector in de Fransche taal en Teekenkunde de Heer *D. P. Giottin Humbert*.

Hoogst belangrijk was dit jaar voor de beide Akademiën. Die van Groningen mogt in hetzelve haar tweede eeuwfeest vieren; terwijl die van Leiden den jongsten zoon van den Souvereinen Vorst onder hare burgers mogt tellen.

Het tweede eeuwgetijde der Groninger Hoogeschool werd op den 10den October, in tegenwoor-

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 52.
(2) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 526.

Digitized by Google

Tweede Eeuwfeest van de Hoogeschool te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

digheid van den Souvereinen Vorst en Hoogstdeszelfs gemalin, met geestdrift, gevierd. — De Rector der Akademie had aan Z. K. H. autorisatie gevraagd tot het vieren van dit heuchelijk feest der Hoogeschool, inzonderheid door den invloed van *Lodewyk van Nassau* opgerigt en ingewijd op den 23sten Augustus 1614. Dit verzoek was niet slechts ingewilligd, maar met eene toelage tevens eener aanzienelijke somme ter volvoeringe. Nu hadden dan ook uitnoodigingen plaats van het geheele Vorstelijke huis, benevens de voornaamste standspersonen en commissiën der onderscheidene Akademiën en geleerde stichtingen. — Zoodra de gunstige toezegging der tegenwoordigheid van Z. K. H. en Hoogstdeszelfs gemalin ontvangen was, beijverden zich de Heeren Studenten der Akademie om alles voor te bereiden tot den luister van het feest en het waardig onthaal van den geliefden Vorst en Vorstin. Eene commissie van acht hunner werd met het beleid hiervan belast, terwijl zich tevens een zeker aantal formeerde tot eene eerewacht te paard, onder aanvoering van den Student *H. H. Nauta.* Eene eerewacht te voet begaf zich op den morgen van den 9den buiten de Heerepoort, ten einde de komst der Vorstelijke personen af te wachten, voerende het vaandel, aan de Studenten in den jare 1672 geschonken wegens hun roemrijk gedrag bij de belegering der stad; terwijl de eerewacht te paard zich op de Punt posteerde, om Hoogstderzelver rijtuigen naar de stad te vergezellen. De Heer Gouverneur der provincie, geëskorteerd door het halve eskadron kavallerie, onder kommando van den Heer *J. E. Polman Gruis*, Lid van de Ridderschap der provincie en luitenant van het 12de bataillon landstorm in het kwartier Appingadam, en door een groot aantal hoofdofficieren van den landstorm, alle in uniform en behoorlijk geëquipeerd, had zich ten 11 uren almede naar de Punt begeven, ten einde HH. KK. HH. aan de grenzen der provincie op te wachten. Aldaar bevonden zich reeds de Commissarissen der drie kwartieren, de Schout van de gemeente Haren en de Luitenant-Kolonel

Digitized by Google

van het 8ste bataillon landstorm van het kwartier Groningen. Tusschen 2 en half 3 uren kwamen HH. KK. HH. met hoogstderzelver gevolg aan, en, na eene plegtige begroeting, vertrok de gansche trein van de Punt naar Groningen in deze orde: 1. een detachement van het keur-eskadron; 2. de eerewacht te paard; 3. de koets, waarin HH. KK. HH. gezeten waren, rijdende aan het eene portier de Heer *H. H. Nauta*, aan het andere de Heer *J. E. Polman Gruis*; 4. de koetsen van Hoogstderzelver gevolg; 5. de koets van den Heer Gouverneur; 6. de koetsen van de Heeren Commissarissen der drie kwartieren; 7. een detachement van 't keur-eskadron kavallerie. — Alle de huizen langs den weg waren met groen versierd, aan de Punt, te Haren, te Helpen en op den Heerenweg waren eerebogen opgerigt, en van afstand tot afstand stonden drie bataillons van den landstorm, onder kommando van den Luitenant-Kolonel *J. van Trooyen* geschaard.

Tweede Eeuwfeest van de Hooge-School, te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

Bij de buitenwerken, alwaar het grondgebied der Stad aanvangt, bevond zich de Generaal-Majoor, Kommandant van de Provincie Groningen en het landschap Drenthe, Grave *van Limburg Stirum*; terwijl zich de Burgemeester, vice Burgemeester, benevens den Griffier en eene Commissie uit den Municipalen Raad in drie koetsen hadden begeven buiten de Heerepoort. Omstreeks drie uren arriveerden de Vorstelijke Personen, en werden onder het levendigst gejuich ontvangen. De Burgemeester bood den Souvereinen in eenen kostbaren beker den eerewijn aan, die Hoogstdezelve met genoegen ontving; voorts werden aan Z. K. H. twee nieuw vervaardigde zilveren sleutels, op een groen fluweelen, met zilver geborduurd, kussen, liggende op een zilveren schenkbord, aangeboden, welke sleutels de Vorst aannam, doch terstond weder met de uiterste minzaamheid teruggaf. — Reeds bij het dorp Haren had het volk touwen aan de koets van Z. K. H. vastgemaakt en dezelve helpen voorttrekken; maar tusschen Helpen en de buitenwerken gekomen, spande het de paarden af, en trok het de koets, tusschen de dui-

Digitized by Google

Tweede Eeuwfeest van de Hooge-School te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

zend man landstorm door, onder kommando van den Luitenant-Kolonel *Cornets de Groot*, en twee rijen van het geheele korps Studenten, die buiten de Heerepoort stonden, omstreeks vier uren de stad in, alwaar alle huizen, welke de trein voorbij trok, met groen en vlaggen waren versierd. HH. KK. HH. stapten af voor het huis van den Gouverneur der Provincie den Heer *G. Q.* Baron *van Imhoff*, die met zijne echtgenoote de Hooge gasten ontving aan den voet van den trap, terwijl derzelver zes dochters bloemen strooiden voor de voeten der Vorstelijke personen.

Weldra begaf zich Z. K. H. naar het voormalig hof van Justitie en verleende er audientie, eerst aan de Commissie van de Heeren Staten der Provinciën benoemd, om de akte van hulde aan den Souvereinen Vorst over te brengen, door de Leden geteekend, daarna aan de Heeren Staten zelve met den Heer Gouverneur aan het hoofd, en voorts aan het Akademisch korps, alle burgerlijke en militaire autoriteiten, benevens de kerkeraden der godsdienstige gezindheden. Na den afloop van dit gehoor woonden de Vorstelijke Personen de openbare Godsdienstoefening bij in de Martini kerk onder het gehoor van D°. *Hendriksz*, ten tekst hebbende Ps. CXVII: vs. 24: en namen na het eindigen daarvan het middagmaal bij den Heer Gouverneur.

Inmiddels had eene algemeene prachtige verlichting der stad plaats, welke de Vorstelijke Personen met Hoogstderzelver gevolg, na den maaltijd, doorreden. Terug gekeerd aan het huis van den Gouverneur, ontvingen zij eene serenade van Studenten, uit wier midden en in wier naam eene Commissie werd toegelaten ter pligtpleging bij HH. KK. HH.

Den volgenden dag, zijnde maandag den 10den hield Z. K. H. des morgens ten 7 uren een wapenschouw van de onderscheidene korpsen, in de stad garnizoen houdende. — Ten 9 uren ving de eerste plegtigheid van het tweede eeuwfeest aan met eene godsdienstige redevoering van den Hoogleeraar *E. Tinga* in de Martini kerk, door het

Vorstelijk Paar en Hoogstderzelver gevolg bijgewoond. — Na dezelve verleende Z. K. H. gehoor aan den President en Leden der regtbanken van eersten aanleg in de distrikten Appingadam en Winschoten en aan een zeer groot aantal personen, die verlangden hunne opwachting te maken. — Ten 1 uur geschiedde in de nieuwe kerk, prachtig met bloemsnoeren versierd, de plegtige Latijnsche redevoering van den Rector der Hooge School *H. Muntinghe*, die vervangen werd door een toepasselijk Latijnsch Dichtstuk van den Hoogleeraar *J. Ruardi*. — Het Vorstelijk gezelschap, deze plegtigheid bijgewoond hebbende, begaf zich naar het instituut van doofstommen van den Heer *Guyot*, en bewonderde er de onvergelijkelijke bekwaamheden dier ongelukkigen, in het spreken niet slechts met teekenen, maar zelfs met duidelijk verstaanbare woorden.

Tweede Eeuwfeest van de Hooge School te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

Ten 5 uren werd door het Akademisch korps een groot middagmaal gegeven in het concert-huis, in de Poelestraat, aan hetwelk de Vorstelijke Personen en haar gevolg, door Hoogstderzelver bijzijn den hoogsten luister schonken. De Souvereine Vorst zelf stelde eenen teug in op den bloei der Hooge School.

Na den afloop dezer maaltijd keerde HH. KK. HH. naar het huis van den Heer Gouverneur terug, terwijl de geheele stad geheel op nieuw verlicht was.

Thans had eene maskerade van Boekdrukkers en Boekverkoopers plaats. Acht in het wit gekleedde met oranje bandelieren en bloemkransen versierde jonge meisjes, op eenen rosbaar gezeten, droegen eenen prachtig gebonden folio Bijbel, geschreven in 1291. Zij werden gevolgd door twee groote sleden, op eene van welke eene drukpers in werking was, en op de andere een volledige boekwinkel, te zamen bediend wordende door elf personen, *en carricature* gekleed, de liedjes, die zij, onderweg bij het stilstaan der sleden drukten en vouwden, onder de menigte uitstrooijende. De Souvereine Vorst nam den Bijbel, die met eene korte aanspraak, aan zijne voeten werd neder gelegd,

Digitized by Google

Tweede Eeuwfeest van de Hooge School te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

als eene dankbare hulde tot aandenken van dezen dag gunstig aan.

De Schouwburg ontving HH. KK. HH. dien zelfden avond met de hoogste geestdrift, die dikwijls de toonen van het volle orchest door daverend gejuich verdoofde. — Daarna volgde een bal, van stadswege in het concert-huis gegeven, door HH. KK. HH. omtrent een uur lang minzaam en gemeenzaam bijgewoond.

Op den 11den had, al mede in tegenwoordigheid der Vorstelijke Personen, de bevordering, naar de wijze der voorouderen, plaats van den Heer *J. C. Driessen*, door den Hoogleeraar *J. Baart de la Faille* tot Doctor in de wijsbegeerte. De Hoogleeraar *de la Faille* hield bij die gelegenheid eene Latijnsche redevoering, gelijk ook de Heer *Driessen*.

Na deze plegtigheid te hebben bijgewoond, verlieten HH. KK. HH. Groningen, den weg naar Leeuwarden inslaande; hebbende zich de regering der stad inmiddels buiten de Apoort tot op de grenzen van het grondgebied begeven, om Hoogstdezelven vaarwel te zeggen, hetwelk geschiedde onder wederkeerige betuigingen van de hoogste weltevredenheid over het genoten onthaal en de welgezindheid der ingezetenen. De Heer Gouverneur der Provincie en de Heer Generaal Grave *van Limburg Stirum*, geëskorteerd door het keur-eskadron kavallerie en eenige hoofd-officieren van den landstorm, vergezelde het Vorstelijk reisgezelschap tot aan Strobos. Aldaar werden de Vorstelijke Personen begroet door de Hoofd-officieren van het 11de, 12de, 13de, 14de en 15de bataillon landstorm, die in orde van bataille, eene kolom formerende van 3000 man, langs het trekpad geschaard stonden, onder het bevel, voor dien dag, van den Heer *d'Aulnis de Bourouil Hedikhuizen van Byma*, Luitenant-Kolonel van het 14de bataillon. De Souvereine Vorst gaf zijn genoegen over de schoone militaire houding dezer bataillons te kennen, wier luid hoezee van derzelver goeden geest getuigde. Bij het laatste afscheid van den Gouverneur en den Generalen Kommandant herhaal-

haalde Z. K. H. de betuigingen van genoegen over de hartelijke wijze van het onthaal in de Provincie en de Stad Groningen genoten en alle de sprekende bewijzen van de edelaardige denkwijze der goede ingezetenen.

Tweede Eeuwfeest van de Hooge School te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

Na de terugkomst der regering van Groningen ten raadhuize, had aldaar een prachtige maaltijd plaats, van stads wege aan het Akademisch ligchaam en de Heeren Studenten gegeven. De Burgemeester, vice-Burgemeester, Griffier en eene Commissie uit den Municipalen Raad, ontvingen deze gasten beneden aan den trap van het Stadhuis. Den Studenten werden de vertrekken en tafels aangewezen voor derzelver onthaal; de Professoren en het verder aanzienlijk gezelschap werden ter raadzaal binnen geleid, aan wier bovenéinde een fraai, met groen versierd, afbeeldsel van *Ubbo Emmius*, den eersten *Rector Magnificus* dezer Hooge School, was geplaatst. Het mogt den gepromoveerden Doctor gebeuren, alhier mede aan te zitten; van waar het vrolijk gejuich, bij de plegtigste en hartelijkste teugen, beantwoord, wedergalmde uit alle de vertrekken, waar zich de Studenten verlustigden. Tot laat in den nacht duurde het aanzitten in de gulste vrolijkheid bij eene hoogstvereerende welvoegzaamheid; hebbende intusschen in den laten avond eene fraaije maskerade van de Studenten plaats. Minerva werd in triumf rondgedragen, door eenige Romeinsche ruiters vooraf gegaan, en door hare Priesters begeleid, feestliederen zingende. Zij werd gevolgd van de vier faculteiten, zinnebeeldig voorgesteld, met de Studenten tot dezelve behoorende; terwijl de geheele trein, die de voornaamste straten der stad doortrok, door Romeinsche ruiters werd opgesloten.

Het grootste gedeelte van den nacht vermaakte zich een ieder met het werpen van zulk eene menigte zwermers, vuurpijlen enz., als men te Groningen, waar het vuurwerk een bijzonder geliefd vermaak is, in geen 20 jaren had gezien. Ook dezen avond waren de huizen der Boekdrukkers en Boekverkoopers fraai verlicht.

Digitized by Google

Tweede Eeuwfeest van de Hooge School te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

Den volgenden dag, zijnde Woensdag den 12den October, hield het Natuur- en Scheikundig Genootschap eene buitengewone vergadering, door het Akademisch ligchaam inzonderheid opgeluisterd. De Heer *J. A. Uilkens* hield eene redevoering, met proeven gestaafd, *over den invloed der Natuurkunde op de ontwikkeling onzer geestvermogens en de uitbreiding onzer kundigheden.* Het genootschap droeg bij deze gelegenheid het lidmaatschap van eer op aan vele beroemde mannen, kweekelingen dezer Hooge School, en stelde eerbewijzen ter hand aan de Heeren *G. Reinders*, *J. Heres*, *D. M. Teenstra* en *M. Martens* die zich als landbouwers hadden beroemd gemaakt door eene gelukkige toepassing van de grondbeginselen der natuur- en scheikunde op den landbouw.

In den namiddag van dien zelfden dag had buiten het kleine poortje een wedloop plaats van 16 harddravers van den eersten rang om eene fraaije gouden zweep, als eersten en eene zilveren, als tweeden prijs, voor dit maal door eenige liefhebbers bijzonder aangelegd ter eere en verlustiging van dit tweede eeuwfeest. De gouden zweep werd aangenomen door *J. ten Post*, Graan-handelaar te Groningen, de zilveren door *R. Siemingh*, brouwer te Aduard, onder eene ontelbare menigte, die elk oogenblik de lucht deed weêrgalmen van het *vivat Oranje! Leve Vorst Willem! Leve de Groninger Akademie!*

Donderdag was de laatste feestdag. Op denzelven gat het Departement der Maatschappij *tot Nut van het Algemeen* een kinder-feest. Na een examen van kinderen uit het Weeshuis en de armen- en liefde-scholen der Stad, gehouden des morgens in het lokaal van het departement, begaven zich deze kinderen en tevens de Leden van het departement, met de Directeuren aan het hoofd, naar de Martini-kerk, alwaar de Hoogleeraar *van Swinderen* de vergadering aansprak met eene redevoering *over de heerlijke vruchten, welke deze maatschappij aanvankelijk mag inoogsten van hare pogingen tot hervorming van het hooger onderwijs, en de heilrijke gevol-*

gen, die in de toekomst daaruit zullen geboren worden. Deze redevoering werd voorafgegaan, afgewisseld en besloten door het gezang der kinderen, in grootere en kleinere koren afgedeeld. De Heer *H. Wester* van Pekel-A, een der eerste hervormers van het lager onderwijs, zag zich vervolgens eene kraans van bloemen aangeboden, terwijl honderd van de beste zangers, uit naam der overigen, een kinder-lied zongen; waarna aan de onderwijzers, ieder voor hunne beste leerlingen, eereprijzen werden ter hand gesteld, en kaartjes voor alle de kinderen, tot een blijvend aandenken aan dezen dag. — Na het afloopen dezer plegtigheid stelde de redenaar met eene gepaste aanspraak een vereerend getuigschrift der maatschappije, benevens den dubbelden zilveren eerepenning van 25 guldens, ter hand aan *H. Drewes*, schipper van beroep, wegens betoonde ondersteuning van zijn broeders huisgezin, door de Franschen voor den zeedienst gevorderd.

Tweede Eeuwfeest van de Hooge School te Groningen, plegtig gevierd op den 10den October.

Aldus eindigde het Groninger feest, waarbij de algemeene geestdrift niet verflaauwd was dan door het gemis van Hunne Koninglijke Hoogheden, wier ledig gestoelte, na derzelver spoedig vertrek, dit gemis te smartelijker had gemaakt, naar gelang hetzelve de onuitsprekelijke vreugde over derzelver genot te levendiger herinnerde. De Hoogleeraar *Kemper* en de Heer Mr. *Collot d'Escury*, beide als afgevaardigden van de Commissie ter organisatie van het hooger onderwijs, alsmede de Hoogleeraar *Huisman*, afgevaardigde van de Utrechtsche Akademie, woonden alle de plegtigheden bij onder het genot der eere, aan hunne verdiensten, rang en zending verschuldigd.

Dat de openbare rust en goede orde geenen oogenblik bij alle die vermaken en plegtigheden gestoord was geworden, werd aan de voorzigtige waakzaamheid en onvermoeiden ijver van het garnizoen en deszelfs Bevelhebbers dankbaar toegekend (1).

(1) Staats-cour. 1814. n°. 247 en 251. — *Historia sacrorum academiae Croninganae secularium auctore J. R.*

Digitized by Google

Komst van Z. D. H. Prins *Willem Frederik* aan de Hooge School te Leiden.

Het was op den laatsten dag dezer zelfde maand, dat Leiden het genoegen mogt smaken, Z. D. H. *Willem Frederik Karel* jongste Zoon van den Souvereinen Vorst, na in de maand Julij eene reis naar en door Engeland te hebben gedaan, binnen hare muren te ontvangen, om, naar het voorbeeld van Hoogstdeszelfs Doorluchtigen Vader, aan de Hooge School aldaar den loop zijner studiën aan te vangen. In het huis van den Heer *van Noort*, voor deszelfs verblijf bestemd, aangekomen zijnde, ontving de Prins de welkomstgroet van de Leden der regtbank van eersten aanleg, van den Heer Commissaris van het distrikt van Leiden, de Regering, en de geestelijkheid der onderscheidene gezindheden, benevens de Heeren Officieren der Schutterij en van het in garnizoen liggend regement kavallerie. Daarna begaven zich de Heeren Rector en Professoren der hooge-school in plegtgewaad, door de beide pedellen voorafgegaan, naar de woning van Z. D. H. en voerde de Rector de welkomstgroet der Akademie in deze woorden den Prinse toe: „ Doorluchtigste Vorst! De Hooge School „ van Leiden biedt U. H. door mij de betuiging „ van hare opregtste hulde aan. Zij erkent de „ eer en het geluk, welke het haar aandoet, „ den Zoon van den geëerbiedigden en geliefden „ Vorst van Neêrlands keuze onder hare burgers „ te tellen. Zij herinnert zich met dankbaarheid „ de namen Uwer Doorluchtige voorouders, om, „ langs eene reeks van weldaden, op te klimmen „ tot den grooten naam van Hem, die te gelijk „ de grondvester van Neêrlands onafhankelijkheid „ en van Leidens hooge-school was. Zij heeft de „ verpligtingen, welke de dankbaarheid haar op- „ leidde, nooit vergeten. Zij heeft midden in „ de gevaren der onderdrukking, het vuur leven- „ dig gehouden, dat eenmaal de herleving van „ Nederland, onder het vaderlijk bestuur van „ Oranje, moest waarborgen. Behoef ik U. D.

van Eerde: in actis secularibus, quae edidit Herm. Muntinghe Academiae Groninganae Rector, A°. 1816. Groningae apud *J. Oomkens.*

Digitized by Google

„ H. wel te ontwikkelen, met welke gevoelens wij „ thans weder eenen afstammeling van dat zelfde „ huis in ons midden zien? Neen! met hartelijke „ aandoening en oude Hollandsche gulhartigheid, „ biede ik haar de welkomstgroete van Leidens „ Hooge School aan, en, zoo onafgebroken ijver, „ om het doel der komst van U. D. H. alhier te „ bevorderen, zoo de ingespannene zucht, om „ haar de welmeenendste bewijzen onzer liefde, „ zoo wel als onzer getrouwheid aan de gemeene „ zaak des vaderlands te geven, genoeg zijn, om „ hetgeen wij nog meerder zouden wenschen te „ doen, te vergoeden, dan zeker durven wij ons „ vleijen, dat ook U. D. H. zich harer komst in „ deze stad nimmer zal beklagen." Na het beantwoorden dezer aanspraak door Z. D. H. met eene kenmerkende minzaamheid, werden de Hoogleeraren, van wier voorlichting Z. D. H., in onderscheidene vakken van wetenschap, gebruik zou maken, door den Rector aan Z. D. H. voorgesteld. — Des avonds werd Z. D. H. in den schouwburg met de levendigste toejuiching ontvangen, waarna eene deputatie uit het midden der Heeren Studenten, bestaande uit twee leden van elke faculteit, de eer had derzelver pligtpleging bij den Prins af te leggen, terwijl eene keurige serenade voor Hoogstdeszelfs Huis door gemelde Heeren werd gegeven, die van wege de Regering door de muzikanten der Schutterij werd herhaald.

Komst van Z. D. H. Prins *Willem Frederik* aan de Hooge School te Leiden.

Te Utrecht had de Akademische Senaat in de maand Junij voor het eerst weder sedert twee jaren en vijf maanden het aloude regt der Hooge School, haar door den Fransche Keizer ontnomen, doch door den Souvereinen Vorst hergeven, om hare Kweekelingen tot de doctorale waardigheid te verheffen, uitgeoefend door twee doctorale bevorderingen, eene in de geneeskunde en eene in de regtsgeleerdheid, en door verscheidene toelatingen, na afgelegde examens, tot het Candidaatschap in onderscheidene studiën.

De Hooge School te Utrecht weder in kracht.

Ten aanzien van het Lager Onderwijs had de Souvereine Vorst de wet van den 3den April 1806

Zorg voor het Lager

Onderwijs.

in werking herfteld bij beftuit van den 20ften Maart, op voordragt van den Heer *H. van Stralen*, toen Commisfaris-Generaal van Binnenlandfche Zaken (1). Nadat nu gedurende laatst verloopen negen jaren, almede ten gevolge van de ongunst der tijden, geene algemeene vergadering van afgevaardigden uit de refpective Commisfiën van onderwijs had plaats gehad, werd zulk eene vergadering, overeenkomftig art. 7 van het algemeen Schoolreglement, op nieuws befchreven door den Heer Secretaris van Staat voor de Binnenlandfche Zaken en gehouden in 's Gravenhage den 5den Julij en volgende dagen, onder voorzitting van den Heer Commisfaris tot de zaken van het Middelbaar en Lager onderwijs. Tot deze vergadering waren, op uitnoodiging van den Secretaris van Staat, afgevaardigd geworden door de refpective Commisfiën van onderwijs der gewezen departementen van den Boven-Ysfel, Monden van de Maas, Zuiderzee, Monden van de Schelde, Vriesland, Monden van den Ysfel, Wester-Eems en Monden van den Rijn, de Heeren *H. H. Donker Curtius*, *N. Mesfchaert*, *J. A. Berkhout*, *C. Wertz*, *J. Teisfedre l'Ange*, *A. Uyttenhooven*, *H. Arntzenius*, *H. W. C. A. Visfer*, *J. F. Serrurier*, *Th. van Swinderen*, *C. Pothof*, *S. van der Noorda* en *A. van Moonel*. Bij deze vergadering werden alle zoodanige zaken ter bevordering der algemeene belangen van het lager fchoolwezen en onderwijs in overweging genomen, welke van wege den Secretaris van Staat bij haar werden ter tafel gebragt. Met zoo veel genoegen als de befchrijving der vergadering was ontvangen, tot even groote voldoening harer leden was zij afgeloopen, daar zij zich, zoo uit de gegeven aanleiding tot het houden dier vergadering als uit den geheelen gang harer raadplegingen, niet alleen daarvan meer en meer mogten verzekeren, dat deze gewigtige volksbelangen geheel

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 526. — De voordragt, hier vermeld, wordt gevonden in de *Bijdragen ter bevordering van het onderwijs*, D. V. St. 4. bl. 17.

Digitized by Google

zouden worden terug gebragt uit derzelver ſtaat van verlamming en verachtering, maar zelfs daarvan dat zij van de zijde des gouvernements al meerdere en meerdere bevordering en alzoo grootere volkomenheid en vastigheid hadden te verwachten, dan zij immer bereikten of onder eenig ander beſtuur zouden bereikt hebben.

Bevestiging van het Instituut van Wetenſchappen, Letteren en Kunsten.

In Januarij hadden zich de Voorzitters en Secretarisſen der vier klasſen van het Inſtituut van Wetenſchappen, Letterkunde en Schoone Kunſten te Amſterdam, vervoegd tot den Souvereinen Vorst, niet ſlechts ter mondelijke aanbieding der hulde van hetzelve Inſtituut en aanbeveling van deszelfs belangen aan de beſcherming van Z. K. H., ten einde deszelfs beſtaan mogt worden bevestigd en in deszelfs tegenwoordige behoeften voorzien, maar tevens ter overreikinge eener memorie ten naderen betoge van den aard, ſtrekking en aangelegenheid diens Inſtituuts voor de belangen der wetenſchappen, den roem des lands en den luister der Souvereine regering van Z. K. H. Deze Commisſie was allergunſtigst ontvangen en hare memorie aangenomen met toezegging, dat derzelver inhoud zou worden aanbevolen aan de toen nog te benoemen Commisſiën tot de Akademieën en het openbaar onderwijs. Inmiddels werd in den aanvang van Februarij het Inſtituut proviſioneel bevestigd met alle deszelfs reglementen en Leden, en tevens de jaarlijkſche *dotatie*, aan hetzelve door den Franſchen Keizer toegelegd, verzekerd met verhooging zelfs van de twee francs tot één gulden; hetwelk geene geringe ſtof tot dankbaar genoegen was in de zevende algemeene vergadering, welke het Inſtituut in Augustus hield onder voorzitting van den Heer *C. Apostool*, toenmalig voorzitter der vierde klasſe. Op die vergadering werd de Heer *C. G. C. Reinwardt*, toen voorzitter van de eerſte klasſe, tot algemeene voorzitter des Inſtituuts voor het volgende jaar benoemd.

Museum en Kabinet te Amsterdam.

Het behaagde Z. K. H., bij beſluit van den 3den September den Heer *C. Apostool* tot directeur van het Muſeum van ſchilderijen, oudheden, kunstſtukken en penningen te Amſterdam te be-

noemen, en den Heer *C. G. C. Reinwardt* tot directeur van 's Lands Kabinet van naturelijke historie aldaar.

Alhoewel in geene of min onmiddelijke betrekking tot het bestuur des Lands staande, vorderen echter vele genootschappen, maatschappijen en instituten van letterkundigen, wetenschappelijken en weldadigen aard, ten aanzien van derzelver openbaar bedrijf, alhier eene korte vermelding, te meer daar zij alle als met een vernieuwd leven werkten na het herstel des lieven vaderlands.

Utrechtsch Genootschap.

Het Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen hield den 15den Junij deszelfs gewone jaarlijksche vergadering onder voorzitting van den Heer Mr. *J. G. Swellengrebel*: doch, geene antwoorden op de uitgeschreven prijsvraag ontvangen hebbende, troostede hetzelve zich met de hoop, dat bij de gezegende omwending van zaken de zucht tot kunsten en wetenschappen op nieuw zou aanwakkeren, niet slechts om zich tot bekrooningen in een volgend jaar in staat te bevinden, maar tevens tot het spoedig leveren van een vijfde deel der *acta literaria*.

Genootschap van Heelkunde te Amsterdam.

Het genootschap ter bevordering der Heelkunde, te Amsterdam, hield den 5den September deszelfs jaarlijksche vergadering onder voorzitting van den Hoogleeraar *A. Bonn*, maar kon geenen prijs toewijzen aan slechts ééne, wel op den tijd ingezonden, doch onvoldoende beantwoording der uitgeschreven prijsvraag. Tot Leden werden benoemd de Heeren *J. Hiller* Med. et Chir. Doct. in de Willemstad, *R. Landskroon* Med. Doct. en Lector te Purmerend, en *W. Mensert* Heel- en Vroedmeester, Oculist en Stads-Operateur van de Katarakt te Amsterdam.

Hollandsche maatschappij te Haarlem.

De Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem hield haar 61ste jaarlijksche algemeene vergadering onder voorzitting van den Heer *D. J. Canter Camerling*. Zij bekroonde: De Verhandeling van den Hoogleeraar *S. J. Brugmans* te Leiden over de vraag: „ kan de gesteldheid en „ zamenstelling van den dampkring, welke on-

„ middellijk tot de *Gangraena nosocomialis* aan-
„ leiding geeft, door natuur- of scheikundige mid-
„ delen worden ontdekt? — Zoo ja, welke is
„ die gesteldheid en zamenstelling, en waardoor
„ wordt dezelve voortgebragt? — En door welke
„ middelen kan het ontstaan van die gesteldheid
„ in den dampkring worden voorgekomen, of,
„ plaats hebbende, het best en spoedigst worden
„ verbeterd?" — Alsmede die van den Heer *J. P. van Cappelle* te Amsterdam, over de vraag:
„ Wat kan men met de meeste zekerheid aanne-
„ men omtrent dien brandspiegel, met welken,
„ volgens vele Schrijvers, *Archimedes* eene vloot
„ op zekeren afstand zou verbrand hebben? 2.)
„ Indien er een zoodanige spiegel is geweest, is
„ hij dan vermoedelijker van glas, of, volgens
„ *Buffon*, van staal geweest? 3.) Indien hij van
„ iemand anders is uitgevonden, aan wien, en op
„ welken tijd is die uitvinding te stellen?" Voorts die van den Heer *N. G. van Kampen* te Leiden, over de vraag: „ Is het nuttig, dat in het alge-
„ meen de geschriften der oude Grieken en Ro-
„ meinen, en in het bijzonder hunne dichtwerken
„ in onze moedertaal overgezet worden? Zoo ja,
„ welke zijn de nuttigheden daaruit voortvloeijen-
„ de, en op welk eene wijze moeten de vertalin-
„ gen vervaardigd zijn, zullen zij het meeste nut
„ te wege brengen?" bij welken prijs een zilveren medaille als accesit werd toegevoegd aan de verhandeling, waarvan zich daarna de Hoogleeraar *J. Konynenburg* te Amsterdam als Schrijver bekend maakte. — Tot directeuren werden verkoren de Heeren *G. A. M. van Bemmel* te Leiden, Graaf *van Bylandt Halt*, *G. A. C.* Baron *van der Capellen* en Mr. *H.* Baron *Collot d'Escury van Heyenoord* in 's Hage, Mr. *A. A. Deuts van Assendelft* te Amsterdam, *F.* Baron *van der Duyn van Maasdam*, Mr. *J. Fagel* en Mr. *A. R. Falck* in 's Hage, Mr. *P. Hofstede* te Assen, *J. F* Graaf *van Hogendorp* en Mr. *S. van Hoogstraten* te Rotterdam, *A. Hope*, Mr. *J. H. Mollerus*, Mr. *O. Repelaar van Driel* en Mr. *W. F. Roëll* in 's Hage, Mr. *van Tets van Goudriaan* te Haarlem; — en tot

Digitized by Google

Leden de Heeren *H. van den Bosch* te Rotterdam, *J. W. de Crane* te Franeker, *J. L. W. de Geer* te Utrecht, *P. G. van Hoorn* te Leiden, *L. Horner* te Londen, *D. G. Kieser* te Jena, *F. J. van Maanen* in 's Hage, *J. H. Pareau* te Utrecht, *J. S. G. Schweiger* te Nurnberg, *Schwaegrichen* te Leipzig en *J. Vosmaer* te Zutphen.

Hollandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem.

De Algemeene Vergadering der Hollandsche Huishoudelijke Maatschappij te Haarlem wees, in hare drie zittingen op den 14den Junij en volgende dagen, eene zilveren medaille toe aan den Heer Mr. *J. A. Weiland* te Rotterdam, inzender van proeven *Steendruk;* voorts eene belooning van tien dukaten aan *L. Hoedt Verbeek* te Leiden, inzender van monsters *indigo* uit *pastel* of *weede;* en vier dukaten tot aanmoediging van den Heer *J. Reekers*, Kunstschilder te Haarlem, wegens betoonden ijver. — Door het departement Haarlem van dezelfde Maatschappij geschiedde, op den 19den November, openbare uitdeeling van onderscheidene kleedingstukken aan een aantal jonge lieden van beiderlei kunne, ter belooning en aanmoediging van vlijt, op de fabrieken van de Heeren *van Amerongen*, *Stevenswaard*, *G. Verkruysen en Comp.* en *Gehrels*, voerende de Secretaris *A. Loosjes Pz.* bij die gelegenheid eene rede over: „ den voormaligen bloeijenden staat der fabrieken te Haarlem; met eenige bemoedigende wenken tot derzelver opbeuring."

Hollandsche Maatschappij van fraaije Kunsten en Wetenschappen.

De Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen hield den 22sten October hare Algemeene Vergadering te Rotterdam, onder voorzitting van den Heer *H. Tollens*, die haar opende met een Lierzang, *de Dichter* getiteld. In deze vergadering werd de gouden eerepenning toegewezen aan den Heer *N. G. van Kampen* te Leiden, wegens zijne voldoening aan de vraag naar „ eene beoordeelende vergelijking der vijf beroemde Heldendichten van lateren tijd, het verloste „ Jeruzalem van Tasso, de Lusiade van Camoëns, „ het verloren Paradijs van Milton, de Henriade „ van Voltaire en den Messias van Klopstock, zoo „ met betrekking tot elkander, als in het bijzon-

„ der ook met opzigt tot de twee meesterstukken „ der oudheid, de Ilias van Homerus, en de „ Æneïs van Virgilius."

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden, hield den 6den Julij hare jaarlijksche Vergadering, onder voorzitting van den Hoogl. *J. W. te Water.* Zij verzogt, door eene Commissie, den Souvereinen Vorst den titel van *beschermer der maatschappij*, op het voorbeeld van Hoogstdeszelfs doorluchtigen Vader Prins WILLEM V, glorierijker gedachtenis, aan te nemen, en werd haar zulks op de minzaamste wijze toegestaan. Voorts verkoos zij tot hare Leden de Heeren *G. K.* Graaf *van Hogendorp*, Mr. *A. R. Falck*, *F. T. G. van Schuilenburg van Bommenede* en *F.* Baron *van der Duin van Maasdam*, in den Haag; Mr. *van Tets van Goudriaan* te Haarlem; *F.* Baron *van Leyden van Westbarendrecht*, Mr. *P. S. van Swinderen* en *M.* Baron *d'Yvoy*, in den Haag; *C. Fransen van Eck* te Deventer; *J. C. de Jongh* in den Haag; *H. H. Klyn* en *B. Klyn* te Amsterdam; *J. H. Pareau* te Utrecht; *E. Tinga* te Groningen en *J. Wilmett* te Amsterdam. — De Maatschappij had in dit jaar geene Verhandeling te bekroonen. Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden.

De Maatschappij *tot Nut van het Algemeen* hield den 9den en 10den Augustus haar 30ste algemeene vergadering, onder voorzitting van den Wel Eerw. Heer *J. L. Wolterbeek.* Zij had eereblijken toegewezen aan *Kl. de Boer* van Zaandijk voor het redden van een in de Zaan gevallen kind, aan *L. de Vries*, *G. J. Swart*, *J. Dadevisch*, *P. Hulst*, *B. H. Visscher*, *M. Boekhorst*, *G. Klomp*, *G. B. Augustyn*, *E. Windhouwer Jr.* en *R. B. Visscher* te Elburg, voor het redden van schipbreukelingen; aan *P. Sierds* en huisvrouw *G. Gierts* te Rollingweer, voor het redden van eene moeder, welke ter hulp van haar kind in het water was gesprongen; aan *C. M. Geruler* en *M. van der Vloet* te Middelburg, voor het redden van in het water gevallen kinderen; aan *H. van de Rol* te Hoorn, voor het redden van twee door het ijs gevallen kinderen; aan *J. F. Romer* en huisvrouw *P. de* Maatschappij *tot Nut van het Algemeen.*

Digitized by Google

Maatschappij tot Nut van het Algemeen.

Laat te Bergen-op-Zoom, voor het in derzelver eigene behoeftige omstandigheden, tot zich nemen en verzorgen van een verlaten kind; aan *H. Drewes* te Groningen, voor zelfsopoffering ten behoeve van zijnen broeder en schoonzuster; en aan *N. Schreuder*, *A. van Kesteren*, *F. Soeten* en *E. G. van der Smit* te Utrecht, voor de redding of poging daartoe van in het water gevallen of ter hulpe van daarin zich geworpen hebbende personen. — De prijzen der Maatschappij werden toegewezen aan de Heeren: *J. S. Swaan* te Hoorn, wegens de beantwoording der vraag: „ Welken „ invloed hebben uitwendige vermakelijkheden op „ de zedelijke vorming der jeugd? welke vaste re„ gelen hebben ouders en opzieners, omtrent den „ smaak, de mate en den tijd der vermakelijkhe„ den, der jeugd te gunnen, in het oog te hou„ den, ter voorkoming van nadeelige en ter be„ vordering van gunstige uitwerksels op de zede„ lijkheid hunner kinderen of kweekelingen?" — *B. van Rees* te Leiden, over: „ Wat is ware — „ wat is valsche schaamte? Hoe voordeelig is de „ eerste, hoe schadelijk de laatste voor onze deugd „ en voor ons geluk? Hoe kan men de eerste be„ waren en aankweeken, hoe zich voor de laatste „ hoeden?" — *M. N. Beets* te Haarlem, wegens: „ onderwijzingen en raadgevingen voor den ge„ meenen man, bij wijze van eene volks-schei„ kunde, in den smaak der volks-natuurkunde, „ door de Maatschappij uitgegeven." — En aan *S. Hanewinckel* te Worms, wegens: „ een zede„ kundig handboek voor den militairen stand."

Maatschappij *Felix Meritis.*

Bij het departement Teekenkunde der Maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam, werden den 16den December door den Hoogleeraar *J. H. van der Palm*, na het houden eener redevoering: „ over „ het oordeel der nakomelingschap, als den be„ slissenden toets der waardij van alle werken van „ vernuft, kunst en smaak; over den prijs, dien de „ levende kunstenaar op dit oordeel stellen moet en „ deszelfs invloed op de veredeling zijner kunst„ gewrochten;" uitgereikt aan de Heeren *J. C. W. Safft* een zilveren eerepenning voor het best

gekeurde Akademiebeeld, *A. J. Brandt* een gouden eerepenning voor een schilderij van onderscheiden dood wild levensgroot; *L. Morits* den gouden eerepenning voor een *tableau de genre*, en *J. de Lelie* een dubbelden zilveren eerepenning als accessit in het laatstgenoemde vak.

Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen.

Den 24sten December hield het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschappen, waarvan de Souvereine Vorst het protectoraat wel had willen aannemen, deszelfs algemeene vergadering, onder voorzitting van Mr. *N. C. Lambrechtsen*. In dezelve werd een gouden eerepenning toegewezen aan den Eerw. Heer *B. Koning* te Akersloot, wegens zijne beantwoording der vraag: „welke zijn „de vereischte omstandigheden, onder welke de „zelfsontvlamming van den phosphorus in het „luchtledige plaats heeft? en welke is de oor„zaak van dit verschijnsel?" — Tot Directeuren des Genootschaps waren sedert de laatste algemeene vergadering benoemd de Heeren *G. Blaauwbeen* te Goes, *S. de Koster* te Middelburg, *N. Lemmers* te Amsterdam, Mr. *M. P. van Visvliet*, *J. G. Lahr*, *J. R. de Vassy* en Mr. *G. J. Ackermans* te Middelburg, Baron *Beyts* te Brussel, *J. G. Lafont* te Middelburg, Mr. *W. T. van der Burcht van Lichtenberg* te Zierikzee, *J. H. Schorer*, Mr. *T. A. van Adrichem* en Mr. *A. P. van Doorn* te Middelburg, Mr. *C. J. Kneppelhout* te Leiden, Mr. *W. M. de Braauw* te Middelburg, Mr. *J. P. Hoeufft* te Amsterdam, en Mr. *P. C. van Goethem* te Middelburg. — Tot Leden waren benoemd de Heeren: *H* Baron *Collot d'Escury van Heynenoord* en Mr. *A. A. Stratenus* in den Haag, *van Leempoel* te Brussel, *H. Ripping* en *B. de Jonge* te Middelburg, *D. B. F. Tydeman* te Herveld, *J. P. van Cappelle* te Amsterdam, *A. Goedkoop* te Zonnemaire, *E. Epkema* te Middelburg, Mr. *Th. van Swinderen* te Groningen, *J. P. During* te Middelburg, *A. van Linden van den Heuvell* in den Haag, *E. A. Borger* te Leiden, *J. C. de Jonge* in den Haag, en *B. Koning* te Akersloot.

In de maand October had te Amsterdam, onder

Tentoonstelling van kunst te Amsterdam.

het bestuur eener Commissie van wege de Heeren Burgemeesteren der stad en van wege de vierde klasse van het Instituut van Wetenschappen, Letterkunde en Schoone Kunsten eene tentoonstelling plaats van voortbrengselen van schilder-, teeken-, graveer-, bouw- en beeldhouwkunst, met uitsluiting van zulke stukken, die bevorens op tentoonstellingen in deze stad waren geweest, of die, volgens het oordeel der Commissie, niet genoegzaam voor de tentoonstelling geschikt mogten zijn. Men telde er een aantal van 151 kunstgewrochten, en men oordeelde, dat reeds met roem bekende meesters hunne eer bij deze gelegenheid staande hadden gehouden, en vele jongelingen gelukkige bewijzen hunner vorderingen gegeven.

Tentoonstelling in 's Hage.

Eene maand vroeger had eene dergelijke tentoonstelling plaats gehad in 's Gravenhage, onder toezigt van Bestuurderen der kunstkamer *Pictura* en met goedkeuring van den Souvereinen Vorst, waarvan de catalogus meer dan 100 artikelen opnoemde, en een aantal stukken zeer grooten lof wegdroegen.

Instituut tot onderwijs van blinden.

Het Instituut tot onderwijs van blinde kinderen, te Amsterdam gevestigd, hield in Augustus een openbaar examen, waarbij de Hoogleeraar G. *Vrolik* verslag deed van den staat des Instituuts. De kweekelingen gaven voldoende proeven van vordering in het lezen en rekenen, in de aardrijkskunde en vaderlandsche geschiedenis, in de theorie zoo wel als in de praktijk der muzijk, en voorts in het nettenknoopen, beurzenweven, draadvlechten en kousenbreijen, als mede in het stoelenmatten, mandenmaken, letterzetten en zijdewinden; terwijl de talrijke en zeer aanzienelijke schaar de hoogste tevredenheid aan den dag legde over den gelukkigen uitslag der edele en wijze pogingen, om het gemis van het gezigt eenigzins te vergoeden en blinde kinderen niet slechts aan de bitterste ellende der zelfsverveling te onttrekken, maar zelfs tot nuttige en aangename leden der maatschappij te vormen.

Instituut van doofstommen.

In de maand Julij had het openbaar examen van de doofstommen te Groningen plaats gehad, elkanderen vragen opgevende en beantwoordende, en

zelfs zoo veel en zoo duidelijk onderling sprekende, dat iemand, die vooraf het tegendeel niet wist, gezegd zou hebben: „ zie daar een examen „ van hoorende en sprekende kinderen, die vrij „ wat meer weten dan onze gewone kinders!"

De Maatschappij tot redding der drenkelingen mogt zich in dit jaar verheugen over een vijf en twintigtal personen, die hun behoud aan de menschlievendheid, naar de voorschriften der maatschappij werkzaam, te danken hadden. Maatschappij van drenkelingen.

Het Genootschap ter verdediging van den Christelijken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders hield deszelfs algemeene vergadering den 8sten September. De Eerw. Heer *J. Sluiter* opende haar met eene aanspraak: „ over den gunstigen „ invloed, welken de jongstverledene groote we- „ reld-gebeurtenissen gerekend mogen worden te „ oefenen op de goede zaak des Christendoms, „ bepaaldelijk in ons vaderland." Het Genootschap zag zich buiten staat, voor dit jaar eenige verhandelingen te bekroonen, hetgeen hetzelve meende welligt mede te moeten toeschrijven aan de, ook voor de wetenschappen en geleerdheid zoo nadeelige, tijdsomstandigheden, welke men beleefd had, doch die nu, door tusschenkomst der Goddelijke Voorzienigheid, zoo gunstig waren veranderd. Genootschap ter verdediging van den Christelijken Godsdienst.

Hoogst gedenkwaardig was dit jaar alreeds geworden, door de oprigting van een aantal Bijbelgenootschappen, of liever afdeelingen van een algemeen Nederlandsch Bijbelgenootschap. — In het jaar 1804 was in Groot-Brittannie een Binnen- en Buitenlandsch Bijbelgenootschap gesticht, met oogmerk om den Bijbel, zonder aanteekeningen of opheldering, niet alleen in Groot-Brittannie, maar onder alle natiën, het zij Christenen, Mahomedanen of Heidenen, algemeen te maken. Dit voorbeeld was reeds nagevolgd in Zweden, Pruissen, Duitschland, Zwitzerland, Hongarijen en Rusland; in Amerika waren te Philadelphia, New-York, enz. ten getale van vier en twintig genootschappen naar hetzelfde voorbeeld ingerigt; in Afrika waren hulpgenootschappen voor de eilanden Oprigting van een Nederlandsch Bijbelgenootschap.

Digitized by Google

Oprigting van een Neder-landsch Bijbelge-nootschap

Mauritius, Bourbon en derzelver onderhoorigheden door het Engelsch Bijbelgenootschap aangelegd; en in Asia bezat het reeds magtige medehelpers te Colombo en te Calcutta. Hetzelve had den Bijbel voor eigene rekening gedrukt en in zestien onderscheidene talen uitgegeven, en met nieuwe bijdragen de uitgave van den Bijbel ondersteund in dertien onderscheidene talen door andere genootschappen, terwijl het in Asia de overzetting en verspreiding van denzelven had bevorderd in meer dan vijftien Oostersche talen; hebbende in het kort bestek van acht jaren meer dan 870,000 exemplaren van den Bijbel uitgegeven, behalve die, welke onder deszelfs begunstiging buiten Engeland zijn gedrukt, en in den loop van negen jaren meer dan 182,000 ponden sterling ter bevordering van dit doel besteed. — De Heer *Mack-Intosh*, Leeraar in de Engelsche gemeente te Amsterdam, deed in de Consistoriekamer zijner kerk, op den 23sten Maart van dit jaar, eene aanspraak aan een aantal uitgenoodigde Heeren, strekkende om een nationaal of Nederlandsch Bijbelgenootschap op te rigten, even als zich reeds een Engelsch Bijbelgenootschap in de Nederlanden had gevormd van honderd leden, waaronder Z. K. H. de Erfprins van Oranje mogt geteld worden, en waarvan de Graaf *Clancarty*, Engelsch Gezant in 's Gravenhage, wel had willen Voorzitter zijn; met bijvoeging, dat, gelijk het Londensche Genootschap 250 Bijbels en 1000 Nieuwe Testamenten in de Engelsche taal ter beschikking had gesteld van dit Engelsch Genootschap hier te lande, hetzelve tevens 500 ponden sterling aanbood aan het Nationaal of Nederlandsch Bijbelgenootschap, zoodra hetzelve zou opgerigt zijn, ten einde het bij te staan in de bereiking van deszelfs belangrijk doel.

Ten gevolge dezer opwekking vereenigde zich weldra eene Commissie uit het bestuur van het bovengemeld Genootschap met eenige hartelijke bijbel- en menschenvrienden te Amsterdam, die op den 29sten Julij in de Engelsche kerk eene bijeenkomst uit Leden der verschillende gezindheden zamen riepen, om deze zoo wenschelij-

lijke inrigting daar te stellen. Zij kwam tot stand, haar bestuur werd geregeld, de Heer *Roëll*, Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken, nam het voorzitterschap aan, en er geschiedde uitnoodiging en opwekking, dat ook in andere steden en plaatsen van Nederland dergelijke genootschappen, in verband met hetgeen nu in Amsterdam was opgerigt, mogten worden daargesteld. Zelfs eer die uitnoodiging kon worden vernomen, waren te Rotterdam op den 1sten en 4den Julij een aanzienelijk aantal Bijbelvrienden opgekomen, die onder voorzitting van den Heer *S. van Hoogstraten*, Lid van de Staten Generaal, het Nederlandsch Bijbelgenootschap te Rotterdam instelden. — Nu ging den 16den Augustus eene uitnoodiging uit van het Bijbelgenootschap te Amsterdam en te Rotterdam, als uitmakende het vereenigd bestuur van het Nederlandsch Bijbelgenootschap; doch reeds den 10den bevorens had zich in 's Gravenhage eene afdeeling van dit Genootschap opgerigt, waarvan de Heer *G. K. van der Hoop*, Secretaris van Staat en Vice-President van den Raad van State, het voorzitterschap had aangenomen, hetwelk eerlang te kennen gaf, dat hetzelve gaarne met de andere Bijbelgenootschappen te Amsterdam, Rotterdam en elders zou in correspondentie treden, tot wederkeerige voorlichting en hulp, en om vervolgens zoodanig middelpunt van vereeniging der algemeene werkzaamheden daar te stellen, als geoordeeld zou worden meest nuttig en doelmatig te zijn. En nu volgde in dit zelfde jaar nog de oprigting van afdeelingen des eenen Nederlandschen Bijbelgenootschaps (waarvan het hoofdbestuur provisioneel te Amsterdam gesteld werd) in Utrecht, Haarlem, Enkhuizen, Vlaardingen, Dordrecht, Drenthe, Leiden, Schiedam, Groningen, Delft, Middelburg, Leeuwarden, Zutphen, Oud-Beijerland, Goes, Maasluis, Gorinchem en in den ring van Putten; in welke allen zich de zuiverste zucht voor Bijbelverspreiding kenmerkte door de broederlijke vereeniging van Godsdienstvrienden van allerleijen rang en stand in de maatschappij en van allerleije gezinte in den Gods-

dienst, waarover zich de menschheid en de godsvrucht even zeer verheugden, en waarin de godsdienstige verdraagzaamheid nevens de echte broederschap van kinders des algemeenen Gods en Vaders zich luisterrijk verheerlijkt zagen.

Deze geest van godsdienstigheid en algemeene welwillendheid was ook alzins bevorderd geworden door dien van onpartijdige staatszorg voor de uitwendige aangelegenheden van den Godsdienst.

Na het gedenkwaardige besluit van den 19den Januarij, ter provisionele voorziening in de kerkelijke belangen en behoeften (1), volgde elkanderen een aantal besluiten op, die deze algemeene voorzieningen in bijzondere werking bragten.

Besluit van 8 April 1814 no. 15. houdende bepalingen omtrent de werking van art. 3 van het besluit van 19 Januarij 1814 omtrent combinatiën.

Z. K. H. in aanmerking nemende, dat volgens het bepaalde bij art. 3 van bovengemeld besluit van den 19den Januarij zorg moet worden gedragen, dat door combinatie en vernietiging van Hervormde Predikants-plaatsen, overal waar zulks zonder nadeel voor de belangen van den Godsdienst geschieden kan, 's Lands uitgaven verminderd worden, besloot ter verzekering, dat op eene eenparige en billijke wijze aan die bedoeling wierd voldaan, op den 8sten April, daaromtrent te maken de volgende bepalingen:

Art. 1. Eene kerkelijke gemeente zal, ten minste, uit 200 zielen behooren te bestaan, om, bij voorkomende vacature, op het behouden van eenen afzonderlijken Predikant te kunnen aanspraak maken.

Alle gemeenten beneden dat getal, zullen met andere naburige worden vereenigd, voor zoo verre hare behoeften niet volstrekt eenen afzonderlijken Leeraar vereischen, en hare plaatselijke gelegenheid niet van dien aard is, dat de dienst aldaar door eenen naburigen Predikant gevoegelijk kan worden waargenomen.

Gemeenten van meer dan 200 zielen zullen met anderen niet worden gecombineerd, ten zij zeer gunstige omstandigheden, zoo als eene bijzondere nabijheid, en zeer gemakkelijke communicatiën met andere plaatsen zulks konden doen plaats hebben, zonder nadeel voor die gemeenten.

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 349.

Digitized by Google

Art. 2. Elke gemeente die 1600 zielen bevat, en thans in het bezit is van twee Predikanten, zal dezelve behouden; zonder dat nogtans hieruit eenige consequentie zal kunnen getrokken worden voor gemeenten van die grootte, welke thans maar door eenen Leeraar bediend worden.

Aan eene gemeente van minder dan 1600 zielen zal het behouden van eenen tweeden Predikant niet mogen worden toegestaan, dan om zeer bijzondere en gewigtige redenen.

Art. 3. Grootere gemeenten zullen een meerder getal Predikanten behouden, naar evenredigheid van derzelver talrijkheid, zullende voldoende geacht worden

Besluit van 8 April 1814 no. 15. houdende bepalingen omtrent de werking van art. 3 van het besluit van 19 Januarij 1814 omtrent combinatiën.

Voor gemeenten beneden de 1600 zielen één Predikant.

van	1600 tot	3000	twee	
	3000	5000	drie	
	5000	7000	vier	
	7000	10,000	vijf	
	10,000	13,000	zes	
	13,000	16,000	zeven	
	16,000	20,000	acht	

En zal in grootere gemeenten voor elke 5000 zielen boven de 20,000 nog een Predikant worden toegestaan.

Art. 4. Met betrekking tot de Hervormde gemeenten, behoorende tot de klassen van Bergen-op-Zoom; Breda; Peel en Kempenland; den Bosch en Nijmegen, waar de groote meerderheid der ingezetenen eenen anderen godsdienst is toegedaan; zal, in plaats van 200; het getal van 50 zielen voldoende geacht worden, tot het behouden van een afzonderlijken Predikant; het getal van 1000 tot het behouden van twee; dat van 2000 tot het behouden van drie; en eindelijk dat van 4000 tot het behouden van vijf Predikanten.

Art. 5. Bij het vernietigen van Predikantsplaatsen zal aan Predikanten, wier dienst daardoor mogt verzwaard worden, eene billijke verhooging van jaarwedde daarvoor worden toegestaan.

Art. 6. Bij het vacant worden van Predikantsplaatsen, welke, volgens de bepalingen van dit besluit, in de termen zouden vallen om te moeten worden vernietigd, zal de Commissaris van de kerkelijke zaken deswege rapport en voordragt doen aan Onzen Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche zaken.

Art. 7. Onze Commissaris-Generaal op deze voordragt

Digitized by Google

tot vernietiging of combinatie eener zoodanige plaats besluitende, zal tevens, dien ten gevolge, zoodanige bepalingen vaststellen, als hij ten meesten nutte van den openbaren Godsdienst zal oordeelen te behooren.

Art. 8. Bijaldien hij van oordeel mogt zijn, dat zoodanige Predikantsplaats behoorde te worden geconserveerd, uit hoofde van bijzondere omstandigheden of plaatselijke gelegenheid, zal hij echter de handopening ter vervulling derzelve niet verleenen, dan na vooraf ons welmenen daarop te hebben ingewonnen.

Art. 9. Onze Commissaris-Generaal voor de Binnenlandsche zaken zal ons eene voordragt doen omtrent het getal der Fransche, Engelsche, Schotsche en Hoogduitsche Hervormde Predikanten, waarvan de conservatie zoude dienen te worden bepaald.

Besluit van 16 Mei 1814. no. 108. behelzende eene verklaring van Z. K. H. omtrent de strekking van het 139ste artikel der Grondwet wegens den invloed op den Godsdienst uit hoofde van onderstand.

Tot wegneming van bedenkingen, welke bij kerkelijke Gemeenten of Leeraren mogten zijn ontstaan, betreffende de strekking der bepalingen van het 139ste artikel van de Grondwet, waarbij aan den Souvereinen Vorst het regt van beschikking, ten aanzien van de Godsdienstige gezindheden, is toegekend, welke door 's Lands kas worden ondersteund, vond Z. K. H. goed bij besluit van den 16den Mei te verklaren: „ het meer bijzonder „ regt, bij het 2de gedeelte van het 139ste artikel „ der Grondwet aan Ons toegestaan, omtrent de „ gezindheden, welke eenige betaling of toelage „ uit 's Lands kas genieten, kan geen ander zijn, „ dan hetwelk met die bepaling in verband staat, „ omdat wij ons daardoor alleenlijk bevoegd achten tot beschikkingen van eenen financiëlen aard, „ en geenszins, om op grond van genoten wor„ dende betalingen uit 's Lands kas, eenige ande„ re inzagen op de Godsdienstoefening en kerk„ gebruiken van eenige gezindheid te hebben, „ dan die uit den aard der zake en de stellige „ voorschriften van art. 135 en het 1ste gedeelte „ van art. 139 aan het Gouvernement toekomen; „ veel minder ons op de Godsdienstleer, welke „ volgens art. 134 geheel vrij wordt gelaten, eeni„ gen invloed te oefenen."

Bij besluit van den 28sten September vond Z. K. H. goed, omtrent de uitoefening van het regt van

collatie of beroeping van Predikanten, voorkomende bij het 5de artikel van het besluit van den 26sten Maart, benelzende provisionele bepalingen wegens de uitoefening der voormalige heerlijke regten (1), de volgende artikelen vast te stellen:

Besluit van 28 September 1814 no. 4. houdende bepalingen omtrent het regt van collatie of beroeping van Predikanten. (Staatsbl. no. 102.)

1°. Dat, met den 1sten November aanstaande, in werking zullen gebragt en voortaan geobserveerd zullen worden, de bepalingen omtrent de uitoefening van het regt van collatie of beroeping van predikanten, voorkomende in art. 5 van Ons besluit van den 26sten Maart ll., n°. 20, wegens de voormalige heerlijke regten; reserverende Wij nogtans wel expresselijk aan Ons, om, het zij bij speciale dispositiën over dit onderwerp, het zij bij het daarstellen van algemeene kerkelijke verordeningen, ten dezen nader en anders te disponeren.

2°. Dat dien overeenkomstig hetzelve regt onbepaald wordt toegekend aan deszelfs voormalige eigenaren, op alle plaatsen waar de predikanten uit kerkelijke fondsen, zonder subsidie van den lande, worden bezoldigd; terwijl in de gemeenten, waar voorschreven subsidiën plaats hebben, door de gemeenten of kerkeraden een dubbeltal geformeerd en de electie door den voormaligen geregtigden zal gedaan worden; blijvende eindelijk daar, waar aan de voormalige heeren alleen het regt van de medestemming in de benoeming der predikanten of het regt van aggreatie competeerde, al hetzelve in de form, zoo als zulks te voren heeft plaats gehad.

3°. Dat in de voorsz. gemeenten even als in alle andere, de kerkelijke wetten, welke thans bestaan of in het vervolg mogten worden vastgesteld, geobserveerd zullen worden; en dat, in het bijzonder, bij voortduring zullen worden nagekomen, de verordeningen op het verleenen van handopeningen en approbatiën, ten gevolge van Ons besluit van den 25sten December ll., n°. 17, bepaald.

4°. Dat in alle plaatsen tot de domeinen van den Staat behoorende, en in alle andere, waar het regt van collatie bevorens is uitgeoefend, of door den Souverein, of door de voormalige heeren dier plaatsen, welke na de vereeniging dier heerlijkheden met de lands domeinen door het gouvernement in derzelver

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 549.

Digitized by Google

Besluit van 28 September 1814 no. 4. houdende bepalingen omtrent het regt van collatie of beroeping van Predikanten. (Staatsbl. no. 102.)

regten moeten geacht worden te zijn opgevolgd, het regt van collatie door Ons zal worden uitgeoefend.

5°. Dat de kerkeraden der hervormde gemeenten van zoodanige plaatsen, ingeval van vacature, zich, op de wijze bij het vragen van handopening, thans gebruikelijk, zullen adresseren aan Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche zaken; dat, voor zoo verre de vacerende gemeente in de termen valt, om, overeenkomstig de beginselen bij Ons besluit van den 8sten April ll. n° 15 vastgesteld, te moeten vervuld worden, Onze voornoemde Secretaris van Staat Ons eene voordragt zal doen van twee of meer personen voor de vacerende predikants-plaats, en dat door Ons vervolgens deswege zoodanig zal worden gedisponeerd, als Wij zullen oordeelen te behooren.

6°. Dat, zoodra door Ons eene benoeming zal zijn geschied, Onze meergemelde Secretaris van Staat zorg zal doen dragen, dat het beroep kerkelijk worde geeffectueerd, met observantie van alle de bestaande kerkelijke verordeningen.

Besluit van 9 Julij 1814 no. 23. bepalende een jaar traktement voor de weduwe of minderjarige weezen van Hervormde Predikanten.

Ten voordeele der weduwen of weezen van Hervormde Predikanten, bepaalde Z. K. H, bij besluit van den 9den Julij: „ dat, wanneer een overleden Predikant eene weduwe of ongehuwde kinderen, beneden de twintig jaren oud, nalaat; aan dezelve weduwe of kinderen zal worden betaald een jaar traktement, ingaande met den dag, waarop het sterfsvierendeel jaars is opgehouden, en dat gedurende dien tijd, de dienst in de vacature, door de Predikanten van de klassis of ring, gratis zal worden waargenomen."

Besluit van 26 December no. 54. bepalende het voormalig genot van Akademiegelden onbeperkt

Z. K. H. in aanmerking nemende, dat aan de Predikanten in het gewezen gewest Holland Akademie-gelden betaald werden, alleen dan, wanneer hunne zonen op de Akademie van Leiden studeerden, en niet, wanneer zij eene andere inlandsche Hooge-school bezochten; doch dat deze onderscheiding ter begunstiging eener provinciale universiteit, niet meer kon te pas komen, nu deze betaling uit 's Lands kas geschiedt, daar de Staat

dezelfde betrekking heeft op alle de Hooge Scholen dezer landen, verstond bij besluit van den 26sten December: „ dat aan de Predikanten, aan „ wier standplaatsen het regt tot genot der Akademie-gelden tot nog toe was verbonden, de„ zelve voldaan zouden worden, onverschillig of „ hunne zonen op de Hooge-school te Leiden, „ dan wel op die van Groningen en Utrecht stu„ deren."

tot de Hooge Scholen van Leiden, Groningen of Utrecht.

Op den 4den September nam Z. K. H. een besluit, waarbij aan bijzonderlijk genoemde Luthersche Predikanten provisioneel werden verleend zoodanige jaarlijksche toelagen of traktementen van den Lande, als bij ieder van dezelve was uitgedrukt, en waarbij wijders door Hoogstdenzelven werd verklaard: 1°.) „ dat deze toelagen alleen „ zullen betaald worden aan de Predikanten, „ waaraan dezelve zijn toegestaan of derzelver we„ duwen, doch niet aan vacerende gemeenten. „ 2°.) Dat, overeenkomstig hetgeen door Z. K. H. „ ten aanzien der Hervormde Predikanten is be„ paald bij besluit van 23 December 1813 n°. 17, „ voortaan geen beroep van eenen Predikant in „ eene Luthersche Gemeente, welke toelagen van „ den Lande geniet, zal kunnen geschieden, dan „ na vooraf verkregene handopening van den Se„ cretaris van Staat voor de Binnenlandsche Za„ ken, en dat de gedane beroeping door Z. K. „ H. zal moeten worden goedgekeurd, voor en „ aleer de beroepen in functie zal kunnen tre„ den. 3°.) Dat in de Luthersche Gemeenten, „ welke geene toelagen genieten, de beroepingen „ van Predikanten zullen kunnen geschieden, zon„ der vooraf handopening te verzoeken, maar dat „ het gedaan beroep in allen gevalle door Z. K. „ H. zal moeten worden goedgekeurd. 4°.) Dat „ overeenkomstig de beginselen door Z. K. H. „ deswege bepaald, bij voorkomende vacaturen, „ tot combinatiën of mortificatiën van Luthersche „ Predikants-plaatsen zal kunnen besloten worden; „ voor zoo verre zulks zonder eenig nadeel voor „ de belangen van den Godsdienst geschieden „ kan, en de Gemeenten, welke zulks mogt aan-

Besluit van 4 September 1814 no. 27, toelagen of traktementen aan Luthersche Predikanten toestaande onder bepalingen omtrent derzelver beroepingen.

„ gaan, niet verkiezen liever van de verleende
„ toelage bij zoodanige gelegenheid af te zien."

Onderstand aan het kerkgenootschap der Remonstrantsch-Gereformeerden.

Ten aanzien der Remonstrantsch-Gereformeerden vond Z. K. H. goed, eene tegemoetkoming in den dringendsten nood van derzelver kerkgenootschap te bepalen, ten einde in de betaling der traktementen hunner Predikanten zou kunnen worden voorzien, en dit subsidie, bij nader bewijs van deszelfs ontoereikendheid tot dat oogmerk, nog voor een gedeelte over dezen jare te verhoogen.

Besluit van Z. K. H. van 16 Sept. 1814 no. 48 traktementen of toelagen bepalende aan Roomsch-Katholijke Geestelijken, onder bepalingen omtrent derzelver benoepingen.

Den 16den September nam Z. K. H. een besluit, waarbij aan, bijzonder genoemde, Roomsch-Katholieke Geestelijken in het Aarts-Priesterschap van Holland en Zeeland provisioneel werden gecontinueerd en geaccordeerd de jaarlijksche daarbij tevens opgegevene, traktementen en toelagen, waarbij wijders werd bepaald: „ 1°) „ dat deze traktementen zullen worden betaald „ aan fungerende Geestelijken; 2°) dat (overeenkomstig de beginselen, op 23 December 1813 „ n°. 17 bepaald) bij het vacant worden van Pastorijen en andere Geestelijke bedieningen, waaraan het genot van toelagen uit 's Lands kas is „ verknocht, dezelve toelagen voor den volgenden Geestelijken niet zullen kunnen gecontinueerd worden, ten zij vooraf door den daartoe „ bevoegden Kerkvoogd, van den Secretaris van „ Staat voor de Binnenlandsche Zaken, vrijheid „ tot wedervervulling der vacerende plaats, met „ behoud van dat subsidie, is verkregen; zullende „ vervolgens door denzelven kerkvoogd aan den „ Secretaris van Staat voorn. kennis worden gegeven van de gedane nieuwe benoeming, ten „ einde daarop Z. K. Hs. aggreatie te ontvangen."

Besluit van 12 Junij 1814 no. 58 waarbij bepaald wordt een Regle-

Had Z. K. H. alreeds bij besluit van den 26sten Februarij de toenmalige organisatie van het Israëlitische Kerkbestuur vernietigd en nadere bepalingen dien aangaande vastgesteld, om een einde te maken aan de geschillen, waardoor de Joodsche Gemeenten in Nederland sedert eenigen tijd wa-

ren verontrust geworden (1), het behaagde Hoogstdenzelven bij besluit van den 12den Junij te bepalen het navolgende:

ment op het Kerkbestuur der Israëlitische Gemeenten in de Vereenigde Nederlanden.

REGLEMENT op het Kerkbestuur der Israëlitische Gemeenten in de Vereenigde Nederlanden.

Art. 1. Er zullen binnen de Vereenigde Nederlanden bestaan twaalf corresponderende of Hoofd-Synagogen, als:

Te Amsterdam ééne Portugesche en ééne Hoogduitsche;

In 's Gravenhage ééne Portugesche en ééne Hoogduitsche;

En voorts in elk der Steden van Rotterdam, Amersfoort, Middelburg, 's Hertogenbosch, Nijmegen, Zwolle, Leeuwarden en Groningen ééne Hoogduitsche.

2. De Portugesche Synagoge te Amsterdam zal, behalve die Stad, bevatten de Portugesche Israëliten van Maarssen, Naarden en Vreeland; en de Portugesche Synagoge in 's Hage alleenlijk de Israëliten aldaar woonachtig.

3. Onder de Synagoge der Hoogduitsche Israëliten van Amsterdam, zal geheel Noordholland begrepen zijn.

4. Onder de Hoogduitsche Synagoge van 's Hage zullen begrepen zijn alle de gemeenten, thans behoorende tot de kantons den Haag, Katwijk, Noordwijk, Leiden, Woubrugge, Alphen, Voorburg, Naaldwijk, Delft, Schiedam, Vlaardingen en den Briel.

5. Onder de Hoofd-Synagoge van Rotterdam zal het overige van Zuidholland resorteren.

6. Tot de Hoofd-Synagogen van Amersfoort, Middelburg, 's Hertogenbosch en Nijmegen zullen respectivelijk behooren de Israëliten, woonachtig in de Provinciën Utrecht, Zeeland, Braband en Gelderland.

7. Tot de Hoofd-Synagoge van Zwolle behooren de Israëliten van Overijssel en Drenthe.

8. Onder de Hoofd-Synagogen van Leeuwarden en Groningen behooren respectivelijk de gemeenten in de Provinciën Vriesland en Groningen.

9. Na de volkomene regeling der geographische verdeeling van de Provinciën der Vereenigde Nederlanden, zal het resort van iedere Hoofd- of corresponderende Synagoge, door Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, in zoo vele onderdeelen of ringen

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 440.

Digitized by Google

Besluit van 12 Junij 1814 no. 58 waarbij bepaald wordt een Reglement op het Kerkbestuur der Israëlitische Gemeenten in de Vereenigde Nederlanden.

worden verdeeld, als nuttig mogten zijn, om de correspondentie te bevorderen en de bijdragen der Israëliten, welke geene erkende Synagoge uitmaken, te kunnen incasseren.

10. De Bestuurders der Hoofd-Synagogen voeren den titel van *Parnasfyns* of *Parnasfim*; en wel die van de Portugesche, den naam van *Parnasfim der Portugesche Nederlandsche Israëlitische Gemeente*, en die der Hoogduitsche, den naam van *Parnasfim der Nederlandsche Israëlitische Gemeente*.

De Bestuurders der kleinere gemeenten, resorterende onder de Hoofd-Synagogen, worden *Administrateurs* of *Manhigim* genaamd.

11. Voor de eerstemaal zullen de nieuwe Parnasfyns der Hoofdgemeenten door Ons, en de Administrateurs der andere gemeenten door Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken benoemd worden. De wijze van verkiezing in het vervolg wordt bij de natemeldene reglementen bepaald.

De Parnasfyns der Hoofd-Synagogen zullen geene magt mogen uitoefenen, of heerschappij voeren over de kleinere gemeenten, dan alleen in zoodanige gevallen, waarin hun de zorg voor de uitvoering der besluiten van Onzen voornoemden Secretaris van Staat uitdrukkelijk mogt worden opgedragen.

13. Uit hoofde van het gering aantal leden en den bekrompen staat der financiën van sommige Hoofd-Synagogen, zal het Opper-Rabinaat over eenige Provinciën kunnen worden vereenigd.

Er zullen provisioneel, in de Vereenigde Nederlanden, bestaan zes Hoogduitsche Opper-Rabijnen (in 't Hebreeuwsch מורה מוריני הרב *Rab*) als:

1°. Een te Amsterdam, voor Noordholland en Utrecht;

2°. Een in 's Hage, voor het resort der Hoofd-Synagoge aldaar;

3°. Een te Rotterdam, voor het resort dier Hoofd-Synagoge;

4°. Een in den Bosch, voor Braband en Zeeland;

5°. Een te Zwolle, voor Overijsel, Gelderland en Drenthe;

6°. Een te Leeuwarden of Groningen, voor Vriesland en Groningen.

De Hoofd-Synagoge van Nijmegen behoudt het regt, om eenen afzonderlijken Opper-Rabijn te verkiezen voor de Provincie Gelderland, onder voorwaarde van eene,

Digitized by Google

door Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, in billijkheid bepaalde uitkeering aan de Hoofd-Synagoge van Zwolle, voor dat gedeelte van Gelderland, dat tot nog toe onder het Consistorie der laatstgenoemde stad heeft behoord.

Besluit van 12 Junij 1814 no. 58 waarbij bepaald wordt een Reglement op het Kerkbestuur der Israëlitische Gemeenten in de Vereenigde Nederlanden.

De kleine gemeenten kunnen, onder approbatie van Onzen meergemelden Secretaris van Staat, een Rabijn, (in het Hebreeuwsch דיין : מוריגו הרב *Dajin*) onder het opzigt van den Opper-Rabijn aanstellen.

14. De Opper-Rabijnen worden door het geheel kerkelijk arrondissement; de Rabijnen door de gemeenten, die dezelve hebben verlangd, gesalarieerd.

15. Indien de kas van eene of andere Hoofd Synagoge, welker Opper-Rabinaat, volgens art. 13, met eene andere vereenigd is, in het vervolg mogt toelaten om een Opper-Rabijn op zich zelven te kunnen onderhouden; zal daaromtrent, door de respective Parnasfyns der Hoofd-Synagogen die zulks aangaat, eene gemotiveerde voordragt gedaan worden aan Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken, die vervolgens deswegens de vereischte schikkingen zal vaststellen.

16. Niemand kan, in het vervolg, tot Opper-Rabijn worden verkozen, ten zij den ouderdom van dertig jaren hebbende bereikt, getrouwd of weduwenaar zijnde, bij voorkeur in de Vereenigde Nederlanden geboren, of aldaar gedomicilieerd geweest, en de Hollandsche taal kunnende lezen en schrijven; van elders beroepen zijnde, zal hij zich moeten verpligten, die taal behoorlijk te zullen leeren.

17 De Opper-Rabijnen zullen verkozen worden door Parnasfyns en door notabelen uit het geheel resort der Hoofd-Synagoge, door Onzen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken benoemd; van de gedane keus der Parnasfyns en notabelen zal dadelijk aan denzelven Secretaris van Staat worden kennis gegeven, ten einde Onze goedkeuring daarop te erlangen.

18. Gedurende de vacature van een Opper-Rabinaat, zal hetzelve worden waargenomen door een naburigen Opper-Rabijn, daartoe door Parnasfyns der vacerende Synagoge verzocht.

19. Na dat deze verordeningen geheel en al effect zullen hebben geforteerd, zal er geene nieuwe gemeente, buiten Onze toestemming, kunnen worden opgerigt.

20. Alle verdere verordeningen omtrent de attributiën, functiën en wijze van verkiezing van de Opper-Rabijnen, de werkzaamheden der Parnasfyns, en het bestuur der

Digitized by Google

Besluit van 12 Junij 1814 no. 58 waarbij bepaald wordt een Reglement op het Kerkbestuur der Israëlitische Gemeenten in de Vereenigde Nederlanden.

gemeenten, worden bepaald door de bijzondere reglementen, bij art. 7 van Ons voornoemd besluit van 26 Februarij ll. bedoeld; dien onverminderd zullen de laatst gefungeerd hebbende consistoriale Rabijnen, ter voldoening van art. 10 en 11 van Ons besluit voornoemd, bij wijze van schadeloosstelling, door Onzen Secretaris van Staat, op voordragt der *Commissie tot de zaken der Israëliten*, aan eene of andere Hoofd-Synagoge, alwaar geen Rabijn thans aanwezig is, kunnen toegevoegd, en in het algemeen omtrent de eerste aanstellingen der Opper-Rabijnen, de noodige schikkingen gemaakt worden.

21. De kerk-reglementen voor de Israëlitische Hoofdgemeenten, zoo Portugesche als Hoogduitsche, zullen door de thans bestaande Commissarissen Surveillanten, Administrateuren der partikuliere Synagogen of Parnassyns, met overleg van notabelen, worden geprojecteerd.

22. Onze Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken zal dien ten gevolge, voor ieder Hoofd- of corresponderende Synagoge, zoodanig getal notabelen benoemen, als hij voor ieder derzelve zal noodig oordeelen.

23. Hij zal tevens de noodige algemeene bepalingen vaststellen, waarnaar zij zich, bij het ontwerpen van vermelde reglementen; zullen behooren te gedragen, en daarbij onder anderen in het oog houden:

a. Dat de geestelijke functiën van de administrative worden afgescheiden.

b. Dat noch aan de Geestelijken, noch aan de Bestuurders, eenige magt of autoriteit worde toegekend, omtrent de gedragingen der leken in het burgerlijke leven, en alzoo buiten de kerk.

c. Dat, door goede bepalingen gezorgd worde voor de rigtige administratie van de financiën der gemeenten, een doelmatig gebruik der armen fondsen, en een goed bestuur van alle pieuse gestichten en inrigtingen,

d. Dat convenabele schikkingen gemaakt worden op het stuk der vleeschhallen, in het bijzonder te Amsterdam en Rotterdam,

e. Dat verzekerd worde de voldoening aan art. 5 van Ons besluit van den 26sten Februarij ll.; dat dien overeenkomstig alle afkondigingen en bekendmakingen, welke op last van het Gouvernement en hoogere of lagere Regerings-Collegiën, in de Synagogen gedaan worden, alleen in de Nederduitsche taal geschieden; en dat alle verbalen der handelingen, en de correspondentie der kerkbesturen, in het Ne-

Digitized by Google

derduitsch gehouden worden; wijders, dat het onderwijs der Joodsche jeugd in de scholen worde verbeterd, bijzonder door bevordering van het gebruik onzer moedertaal, en een goed letterkundig onderwijs in de oorspronkelijke Hebreeuwsche taal.

Besluit van 12 Junij 1814 no. 58 waarbij bepaald wordt een Reglement op het Kerkbestuur der Israëlitische Gemeenten in de Vereenigde Nederlanden.

f. Dat het kerkelijk inzegenen der huwelijken ook buiten de Synagoge vrijgelaten zijnde, ten einde alle misbruiken dier vrijlating voortekomen, worde bepaald: dat, behoudens de voorzieningen van het lijfstraffelijk wetboek, alle Opper-Rabijnen of hunne gedelegueerden, die huwelijken inzegenen, of echtscheidingen uitspreken, alvorens het huwelijk burgerlijk is voltrokken of gedissolveerd, dadelijk en zonder oogluiking, worden gedestitueerd; alsmede dat alle clandestine huwelijken en echtscheidingen, dat zijn zoodanige, die door andere Geestelijken, of door onbevoegde personen verrigt zijn, door Parnassyns in de kerken niet zullen mogen erkend, noch als wettig beschouwd worden.

g. Dat worde verzekerd de stipte nakoming van het bepaalde bij de overeenkomst tusschen het voormalig Opperconsistorie, en de commissie der Portugesche gemeenten gesloten, tot het aangaan van huwelijken tusschen Portugesche en Hoogduitsche Israëliten.

h. Dat omtrent het gebruik der burgerlijk aangenomene familienamen bij de godsdienstige oproepingen in de Synagogen, zoodanige schikkingen kunnen worden gemaakt, als meest voegzaam zal worden geoordeeld; steeds in het oog houdende, dat in alle maatschappelijke betrekkingen de familienamen behooren te worden geconserveerd.

i. Dat voegzame order worde gesteld op eene geschikte inrigting der begrafenissen, en dat geen lijk (behalve indien er eene order van de Politie ter contrarie mogt bestaan) vroeger worde begraven, dan 24 uren, na dat een Medicinae-Doctor het overlijden schriftelijk heeft bevestigd; zoo dat de nabestaanden van den overledenen de begrafenis wel zullen kunnen vertragen, maar nimmer vervroegen.

Na de installatie der nieuwe Parnassyns zal door dezelve gezorgd worden, dat voor alle de onder hunne Hoofd-Synagogen ressorterende gemeenten, insgelijks zoodanige reglementen worden ontworpen, door de thans bij dezelve fungerende bestuurders, en door notabelen, bij On-

Digitized by Google

zen Secretaris van Staat voor de Binnenlandsche Zaken benoemd, zullende vervolgens deze concept-reglementen door de Parnassyns, met bijvoeging hunner consideratiën, ter sanctie worden toegezonden aan Onzen voornoemden Secretaris van Staat.

Commissie tot de zaken der Israëliten, benoemd bij besluit van 12 Julij 1814, no. 57.

Ten zelfden dage, waarop Z. K. H. het besluit nam om dit reglement vast te stellen, behaagde het Hoogstdenzelven zijn genoegen en tevredenheid te doen te kennen geven aan de Leden der consulerende Commissie tot de zaken der Israëliten, ten gevolge van het 11de artikel des besluits van 26 Februarij benoemd, om, onder directie van den Commissaris voor de kerkelijke zaken, den Secretaris van Staat voor te lichten, in het vast stellen van verordeningen ten aanzien der Israëlitische Gemeenten, over de wijze waarop zij aanvankelijk aan den hun opgedragen belangrijken post hadden voldaan, en gemelde Heeren uit te noodigen, om op dezelfde wijze, immers provisioneel en tot nadere voorzieningen, werkzaam te blijven ten nutte hunner geloofsgenooten, en dat diensvolgends, als toen nader en op nieuw tot Leden van de Commissie tot de zaken der Israëliten werden benoemd de Heeren, *J. M. Capadoce*, *E. P. de Jongh* en *C. Asser* te Amsterdam, *M. Salvador* en *P. E. Stein* in den Haag, en *J. B. Benjamins* te Rotterdam; — met bepaling dat de Heer *Capadoce*, zoo veel noodig, zal geadsisteerd en bij afwezen vervangen worden door den Heer *Teixeira de Isac de Mattos*.

De Godsdienstige vieringvan Leidenontzet bij stedelijke publicatie hersteld.

De 3de October 1574, tot eenen eeuwigen jubeldag en danktijd der burgerij van Leiden afgezonderd, wegens het ontzet van het Spaansch beleg, doch wiens Godsdienstige viering voor eenige jaren was afgeschaft ten gevolge alleen van de omstandigheden der tijden, waarvan nu geene sporen meer waren gebleven, werd bij stedelijke publikatie van den 20sten September weder hersteld zoo als voorheen.

De Verlossing van Breda gevierd bij

De Regering van Breda niet min gevoelig voor de verlossing der stad op den 23sten December 1813 van Fransch geweld, besloot bij proclama-

tie van den roden December, de verjaring van dien dag plegtig en Godsdienstig te vieren.

de verjaring op 23 Dec. (Staatsc. 1814. no. 295.)

Behalve de rustelooze werkzaamheden van den Souvereinen Vorst, om de grondwet van den Staat in alle betrekkingen des algemeenen bestuurs in werking te brengen, en schier op alle deelen des openbaren bewinds nieuwe verordeningen te maken, waarvan dit jaarboek reeds een zoo belangrijk gedenkteeken is geworden, had zich Z. K. H. na den vrede van Parijs en de overeenkomst der Verbondene Mogendheden belast gevonden met geheel nieuwe zorgen ter voorbereiding der naauwere betrekkingen tusschen België en de Nederlanden, die eerlang in derzelver volkomene vereeniging onder het oppergezag van den Souvereinen Vorst als Koning der Nederlanden stonden voltrokken te worden.

Voorbereiding der betrekkingen tusschen België en de Nederlanden.

Van wege de Verbondene Mogendheden was, bij eenen geloofsbrief, gegeven te Dyon den 29sten Maart ll., de Luitenant-Generaal Baron *Vincent* benoemd tot Militair Gouverneur van België in het land van Luik, met volmagt om de functiën van die waardigheid, in naam van alle de geallieerde Souvereinen, uit te oefenen, en met last aan allen en een iegelijk, wien het aanging, om Zijne Exc. in gezegde kwaliteit te erkennen. Op den 5den Mei gaf Zijne Exc. de Baron *van Horst*, de gewezen Gouverneur, in eene zitting van den provisionelen Raad te Brussel, te dien einde bij een geroepen zijne administratie over in handen van den Baron *Vincent*, die bij eene proclamatie van dien dag het volk van België aankondigde: „ voor uwe „ Provinciën nadert eindelijk, na, gedurende „ twintig jaren, in de rampen van Frankrijk ge„ deeld te hebben, het oogenblik, waarop zij „ haar staatkundig bestaan zullen zien vestigen: „ zij zullen voortaan van Frankrijk gescheiden „ zijn. — Belgen, zijt uwer en der groote nage„ dachtenis van uw vaderland waardig. Het juk, „ waaronder gij gebukt gingt, is verbroken: de „ Voorzienigheid heeft de pogingen van zoo vele „ verschillende Vorsten en natiën, die slechts voor

De Baron *Vincent* Militair Gouverneur van België in naam der geallieerde Souvereinen, treedt den 5den Mei in functie.

„ hunne onafhankelijkheid geſtreden hebben, be-
„ kroond. — Keizer *Frans* zendt mij tot u; er-
„ kent in de benoeming van eenen Oostenrijkſchen
„ Gouverneur over de Belgiſche Provinciën, een
„ bewijs van Hoogstdeszelfs zorgvuldigheid voor
„ u, en van de onverbreekbare vereeniging der
„ Geallieërde Mogendheden voor het heil van
„ Europa. — Uwe belangen zijn ſteeds voor den
„ geest der Verbondene Souvereinen tegenwoor-
„ dig; dezelve zullen op de ſtevigſte grondſlagen
„ gevestigd worden; uw godsdienst, uwe veilig-
„ heid, en uw koophandel zullen ten ſterkſte ge-
„ waarborgd worden. De ſchoonſte dagen zullen
„ voor Belgie herleven."

De Graaf *Kunigl* Commisſaris der hooge Bondgenooten, Gouverneur van Antwerpen, almede den 5den Mei in functie, terwijl Antwerpen proviſioneel een Engelsch garnizoen behoudt.

In den loop van den 3den, 4den en 5den Mei werden Antwerpen, Luxemburg, Oostende en alle de overige plaatſen in de Belgiſche Provinciën, die nog waren in het bezit van de Franſche troepen, aan de onderſcheidene troepen der Bondgenooten overgegeven, hetwelk alom onder het gejuich der menigte had plaats gehad. In Antwerpen waren evenwel nog eenige ontlusten ontſtaan, doch door het Engelsch garnizoen en de nationale garde der ſtad gelukkig gedempt. De Oostenrijkſche Generaal Grave *Kunigl* nam Antwerpen in bezit als Commisſaris der Hooge Bondgenooten, en zeide in zijne proclamatie aan de inwoners van Antwerpen:
„ gij zijt niet meer aan Frankrijk; gij zijt weder-
„ derom Belgen geworden; — het is in naam der
„ Bondgenooten dat een Engelsch garnizoen pro-
„ viſioneel uwe ſtad bezet; — inwoners van Ant-
„ werpen gij zijt nog dezelfde. Ik erkenne u;
„ ik vinde nog in u denzelfden geest van orde
„ en matigheid, dezelfde verkleefdheid aan het
„ algemeene welzijn, en het billijk ontzag voor
„ de overheid, die u altijd hebben doen uitmun-
„ ten." Tevens keurde de Graaf *Kunigl* de maatregelen goed, al dadelijk door den Onder-intendant van het arrondisſement Antwerpen *de Ballet* voorgedragen, om de hinderpalen uit den weg te ruimen, welke, voor eene korte poos, de vaart der Schelde hadden belemmerd, alsmede om de be-

belangen van den schatkist voor te staan en den handel te begunstigen.

Vrijstelling van lastgeld voor de Belgische vaartuigen.

Het schoonste bewijs hiervan mogt de Baron *de Vincent* als Gouverneur-Generaal van Belgie op den 6den Julij reeds ter kennis brengen in een besluit van Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, waarbij de Belgische vaartuigen, bij derzelver vaart in de wateren en rivieren der Nederlanden werden vrijgesteld van de betaling van het lastgeld, daargesteld bij art. 23 der wet van den 23sten Januarij 1809, en waaraan dezelve tot dus verre waren onderworpen geweest.

Antwerpen verzoekt de schilderijen van *Rubbens* van *Lodewijk XVIII* terug, doch zonder gevolg.

De stad Antwerpen zond in deze zelfde maand reeds eene memorie in bij *Lodewijk XVIII*, met verzoek, dat haar de schilderijen van *Rubbens*, die uit hare kerken waren genomen en naar het Museum van Parijs vervoerd, mogten worden terug gegeven: doch voor dat maal zonder gevolg.

Z. K. H. de Erfprins van Oranje tot Luitenant-Generaal bevorderd van het Engelsche leger.

Z. K. H. de Erfprins van Oranje had omtrent dezen tijd eene keer naar Engeland gedaan, die wel niet zulk eene verbindtenis voor Hoogstdeszelfs persoon ten gevolge had, als waarop de aanspraak van den Souvereinen Vorst aan de Notabelen bij de aanneming der grondwet had doen uitzien, maar die niettemin eenen hoogeren trap van vertrouwelijkheid en wederkeerige dienstvaardigheid met Groot-Brittannie voortbragt, welke al spoedig bleek in de verheffing van den Erfprins van Oranje-Nassau van den rang van Generaal-Majoor tot dien van Luitenant-Generaal in het leger van Engeland (1).

(1) Den 29sten April kwam de Erfprins te Harwich met de pakketboot aan; den 30sten werd Z. K. H. door den Graaf *Bathurst* aan den Prins-Regent te Londen voorgesteld; den 2den Mei legde Z. K. H. een bezoek af bij Hoogstdenzelven en bij de Princesse *Charlotte*; den 2den Junij kwam de Erfprins op een cirkel bij de Koningin van Engeland, alwaar de Princes voor het eerst tegenwoordig was, en bij het verlaten der zaal hare hand aan den Prins van Oranje gaf, die haar naar het rijtuig geleidde, hebbende dien zelfden dag een bezoek bij de

Digitized by Google

Aanvaarding van het opperbevel over de gezamenlijke troepen der geallieerden in Belgie.

Het was in deze hooge kwaliteit, dat Z. K. H. de Erfprins den 21sten Julij uit den Haag naar Brussel vertrok, om het hem opgedragen opperbevel over de gezamenlijke troepen der geallieerden in Belgie over te nemen. Onder de verschillende aanspraken van de burgerlijke autoriteiten te Brussel, tot Z. K. H. den Erfprins op den 23sten toegelaten, ten einde hare hulde aan te bieden, was inzonderheid merkwaardig die van den President Baron *van Goubau*, bij afwezigheid van den Heer *Wautelée*, eerste President van het hof. Zij was van dezen inhoud:

DOORLUCHTIG VORST!

De Presidenten en Leden van het Hooge Geregtshof in Belgie, benevens de Procureur-Generaal bij hetzelve, beijveren zich om aan U. K. H. de hulde van hunnen eerbied en hunne gelukwenschingen aan te bieden, wegens de hooge militaire waardigheid, welke het Brittisch Gouvernement haar in dit land heeft opgedragen. Dit Gouvernement, hetwelk ware verdiensten zoo edelmoedig en billijk op prijs weet te stellen, heeft daarenboven door deze daad de uitstekende diensten willen erkennen, welke U. K. H. zoo aan hetzelve, als aan de algemeene zaak van Europa bewezen heeft, strijdende in het Spaansche leger onder den onvergelijkelijken held den Hertog *van Wellington*, waarvan U. K. H. één der voornaamste steunsels geweest is.

Ja, doorluchtig Vorst! de faam uwer glorierijke daden in dat leger is tot hier doorgedrongen, in weerwil der uiterste waakzaamheid van de agenten des Gouvernements, dat opgehouden heeft te bestaan; onze Nederlanders aan de goede zaak verkleefd, (en deze verkleefdheid is algemeen geworden,) hebben er zich dubbeld over verheugd, omdat de Vorst, welke aldus uitmuntte, zelve een Nederlander is, de waardige spruit van dat doorluchtig huis van Oranje-Nassau, waarvan zoo veele helden zich voor de zaak des vaderlands beroemd hebben gemaakt.

De erfelijke deugden van dat huis hetwelk de staatkunde reeds schijnt bestemd te hebben om over ons te regeren,

Princes te Harwichhouse afgelegd. — De benoeming van Z. K. H. tot Luitenant-Generaal over het Engelsche leger had in den aanvang van Julij plaats. (*zie boven bl.* 37.)

Digitized by Google

zijn ons een zekere waarborg van ons toekomstig geluk en van de liefde der Nederlanders voor hunnen nieuwen Souverein.

Het Hooge Geregtshof zal niet ophouden, alle zijne pogingen aan te wenden, om, zoo veel deszelfs functiën toelaten, mede te arbeiden aan de handhaving der goede orde en der volmaakte eensgezindheid, welke tusschen het burgerlijke en het militaire, aan uw kommando toevertrouwd, heerschen moeten; hopende door zulk een gedrag de goedkeuring en de welwillendheid Uwer K. H. te verdienen.

De Souvereine Vorst begeeft zich den 29sten Julij naar Brussel.

Den 29sten Julij begaf zich de Souvereine Vorst uit den Haag op reis naar Brussel; de Baron *d'Aucthan*, Intendant van het departement de Dyle, verzeld van den Secretaris-Generaal der intendance en den Onder-intendant van het arrondissement Brussel, ontving, den dag daaraan, Z. K. H. op de grenzen des departements met de hierna volgende aanspraak:

DOORLUCHTIG VORST!

Het knellend juk, waaronder de provinciën van België gedurende de twintig laatst verloopen jaren gezucht hebben, heeft deszelfs ingezetenen natuurlijk naar eene verandering van regering doen verlangen, ook hebben zij zich in hunne gedachten en in hun vurigst verlangen, bij de laatste coalitie, die tegen den gemeenen onderdrukker gevormd is, gevoegd, welker doel en gevolg is geweest den vrede aan Europa weder te geven, en de staatkundige belangen van ieder land op vaste grondslagen te vestigen.

Sedert de verlossing van ons land was het geluk der Belgen eenigermate onvolmaakt. Zij waren met hun definitief lot onbekend. Eindelijk, doorluchtig Vorst! is de aankomst van U. K. H., vooraf gegaan zijnde van het gerucht, hetwelk het hart der ingezetenen dezer gewesten verlangde verwezenlijkt te zien, deze onzekerheid komen wegnemen en dit geluk volmaken.

Indedaad, doorluchtig Vorst! zij kunnen niet, zonder de hoop der gelukkigste toekomst op te vatten, denken, dat zij ongetwijfeld bestemd zijn door een Souverein bestuurd te worden, wiens zachte en vaderlijke regering hem de liefde der goede Hollanders heeft verworven, en hem weldra ook de onze zal doen verwerven.

De Belgen, wier natuurlijke goedheid, trouw en verkleefdheid aan hunne Souvereinen zich nooit hebben gelegenstraft, zullen niet minder, dan de getrouwe Hollanders, de welwillendheid van U. K. H. waardig zijn. Zij zal dezelve altijd gereed vinden, om de weldadige inzigten van Hoogstderzelver bestuur te bevorderen, door eene onbegrensde gehechtheid en ijver in het vervullen hunner verpligtingen jegens hunnen nieuwen Souverein.

De tolk der Belgen in het departement van de Dyle zijnde, is het mij zoo dierbaar als vereerend, U. K. H. van de opregtheid der gevoelens te verzekeren, waarmede zij jegens uwen doorluchtigen persoon bezield zijn, en u de hulde van hunnen diepen eerbied aan te bieden.

Z. K. H. beantwoordde de gelukwensching van dezen Magistraatspersoon en de wenschen van deszelfs burgers, wier tolk hij was, op eene voor de Belgen allerstreelendste wijze.

Z. K. H. te Mechelen.

Bij den doortogt van Z. K. H. door Mechelen, bewezen de regimenten Belgische ligte ruiterij en artillerij, aldaar sedert eenige dagen in bezetting, aan Hoogstdenzelven de militaire honneurs. Even zeer bewees de Maire der stad, van zijne adjunkten vergezeld, de hulde der burgerij, welke Z. K. H. met groote minzaamheid ontving. Een detachement ligte ruiterij volgde den Souvereinen Vorst tot op een half uur afstands der stad, wanneer Z. K. H., na den kolonel en de officieren der staf van dat korps in de vleijendste bewoordingen bedankt te hebben, het verlangen te kennen gaf om den weg zonder eskorte voort te zetten.

Z. K. H. te Brussel.

Het was nog in den voormiddag van den 30sten Julij, als de Souvereine Vorst te Brussel kwam, en aan het hotel der gewezene prefektuur, dat zoo wel als het slot te Laken, sedert eenige dagen voor Hoogstdenzelven was in gereedheid gebragt, afstapte. Z. K. H. ontving dadelijk het bezoek van den Erfprins, van Lord *Lynedoch* en van de staf-officieren der Engelsche en der Belgische troepen, en trad voorts in onderhandeling met den Gouverneur-Generaal den Baron *de Vincent*.

Op den 31sten, zijnde Zondag, woonde Z. K. H. de godsdienst-oefening bij onder het gehoor van den Fransche Predikant *Charlier*. Na dezel-

Digitized by Google

ve maakten de administratiën, collegiën en voornaamste beambten van Belgie en van Brussel derzelver opwachting, stralende in alle, bij die gelegenheid gedane, aanspraken de beste gezindheid door, en een onbeperkt vertrouwen op den Souverein, onder wiens leiding het lot dezer gewesten zich eerlang stond te ontwikkelen.

Ten zelfden dage schreef de Baron *de Vincent* eene proclamatie in de Fransche taal, ten afscheid aan de inwoners van Belgie, welke afgekondigd werd op den 1sten Augustus. Zij was van den volgenden inhoud:

Afscheidsproclamatie van de Baron *de Vincent* aan Belgie.

INGEZETENEN VAN BELGIE!

Tot eene andere bestemming geroepen en het tijdstip daar zijnde, door de hooge verbondene Mogendheden bepaald tot de overgave van het algemeen bestuur in handen van Z. K. H. den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden, moet ik, alvorens mij uit uwe schoone provinciën te verwijderen, aan de behoefte voldoen van u mijn leedwezen en mijne wenschen uit te drukken

Indien de rampen des oorlogs zich aan uwe haardsteden langer, dan onze hoop bepaald had, hebben doen gevoelen, neem ik ten minste de bewustheid mede, van niets verzuimd te hebben, om er den last van te verligten.

De vrede, welke de rust aan Europa heeft weder gegeven, gaat het geluk der Belgen en der Hollanders bevestigen, reeds door de natuurlijke betrekking van eenen gemeenschappelijken oorsprong, van gemeenschappelijke vlijt en deugden verbonden, zult gij het onderpand van eenen duurzamen voorspoed in de naauwe overeenkomst uwer administratiën vinden

Belgie zal onder het bestuur van het doorluchtig huis van Oranje-Nassau, onder het voor deszelfs landbouw en handel allergunstigst stelsel, en onder de waarborging van zijnen Godsdienst en zijne zeden, weldra tot zijnen alouden luister hersteld zijn. Uwe schoone steden: Gent, Brugge, Ostende, Antwerpen, enz. die gedenkteekens uwer volksvlijt, welke de slechte tijden hadden doen verkwijnen, gaan op nieuw wedijveren in pogingen en in voorspoed met de eerste handeldrijvende natiën.

Ingezetenen van Belgie! het algemeen belang van Europa bestemt u een onwaardeerbaar lot; eene onscheidbare vereeniging zal er u de duurzaamheid van verzeke-

Digitized by Google

ren, onder het eerbiedwaardigst schild dat, de menschelijke magt scheppen kan.

Het zij mij geoorloofd, na met u in deze moeijelijke tijden tegen den rampspoed geworsteld te hebben, de hoop te voeden, van in uwe dagen van voorspoed nu en dan bij u herinnerd te worden.

Brussel den 31sten Julij 1814.

De Baron DE VINCENT.

Aanvaarding van het beheer der Belgische provinciën door den Souvereinen Vorst.

Gelijktijdig met bovenstaande proclamatie werd alomme, in de Nederduitsche en Fransche talen, bekend gemaakt het navolgende stuk:

WILLEM, bij de gratie Gods, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, SOUVEREIN VORST DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, aan de Ingezetenen van België.

Salut!

Europa is zijne bevrijding aan de grootmoedigheid der verbondene Mogendheden verschuldigd; eerlang zal het aan derzelver wijsheid een staatkundig stelsel te danken hebben, dat aan de lang geslingerde volken veele jaren rust en welvaart verzekert.

Van dat stelsel is de nieuwe bestemming uwer schoone gewesten een noodzakelijk bestanddeel, en de onderhandelingen, die te Weenen zullen plaats vinden, hebben ten doel om dezelve algemeen te doen erkennen, en de vergrooting van België, ten uwen behoeve, ten behoeve uwer naburen, ten behoeve van geheel Europa, te bevestigen.

Geroepen om, in afwachting dier lang gewenschte

GUILLAUME, par la grâce de Dieu, PRINCE D'ORANGE-NASSAU, PRINCE SOUVERAIN DES PROVINCES UNIES DES PAYS-BAS.

Salut!

L'Europe doit sa delivrance à la magnanimité des Souverains alliés; bientôt elle devra à leur sagesse un système politique, qui assure aux nations agitées de longues années de calme et de prosperité.

Les nouvelles destinées de vos belles provinces sont un élement nécessaire de ce système, et les negotiations qui vont s'ouvrir à Vienne, auront pour but de les faire reconnaître, et de consolider l'aggrandissement de la Belgique, dans votre intérêt, dans l'intérêt de vos voisins, dans celui de l'Europe entière.

Appellé au Gouvernement de votre pays pendant le

Digitized by Google

toekomst, uw land te besturen, kom ik tot u met den vasten wil van u nuttig te zijn, en met alle de gevoelens van eenen vriend en van eenen vader. Van de meest verlichten, van de aanzienlijkſten uit uw midden wil ik omringd zijn in de eervolle taak, die mij het vertrouwen der verbondene Souvereinen oplegt, en van welke ik mij beijvere, om mij in perſoon te komen kwijten.

De rampen te doen ophouden, die u nog ſteeds kwellen, niettegenſtaande het ſtandvastig, wijs en edel gedrag, dat de Baron *de Vincent* heeft gehouden in de hagchelijke tijden, in welke hij het opperbeſtuur waargenomen heeft; uwen godsdienst te beſchermen en te vereeren; den adel met den luister te omgeven, die aan zijne oudheid en verdiensten verſchuldigd is; den landbouw, den koophandel, en alle takken van volksvlijt te begunstigen; ziet daar, Belgen! de aangenaame pligten en zorgen, aan welke ik mijne geheele aandacht zal besteden.

Gelukkig indien ik, terwijl ik mijne regten op uwe achting vermenigvuldige, ſlagen mag in het voorbereiden en bevorderen van de vereeniging, die uw lot bevestigen moet, en die mij verooorloven zal u eene gelijke mate van liefde toe te wijden, als aan die volken,

court intervalle, qui nous sépare encore d'un avenir si long-temps desiré, j'apporte au milieu de vous la volonté, de vous être utile, et tous les sentimens d'un ami et d'un père. C'est des plus éclairés, des plus considerés d'entre vous que je veux être environné dans l'honorable tâche que m'impose la confiance des monarques alliés, et dont je m'empresse de venir m'acquitter en personne.

Faire cesser les maux, qui pesent encore sur les Belges, malgré la conduite ferme, sage, en loyale, tenue par le Baron *de Vincent*, dans les temps difficiles où il à rempli les fonctions de Gouverneur-Général; honorer et proteger votre religion; entourer la noblesse de l'éclat du à son mérite; encourager l'agriculture, le commerce, et tous les genres d'industrie, tels seront mes devoirs les plus doux, et les soins qui m'occuperont sans cesse.

Heureux si, en multipliant mes titres à votre estime, je parviens à preparer, et à faciliter l'union, qui doit fixer votre sort, et qui me permettera de vous confondre dans un même amour avec ces peuples, que la nature elle même semble avoir destinés à former avec ceux de

Aanvaarding van het beheer der Belgische provinciën door den Souvereinen Vorst.

Digitized by Google

Aanvaarding van het beheer der Belgische provinciën door den Souvereinen Vorst.

welke de natuur zelve schijnt bestemd te hebben, om met de volken van Belgie eenen sterken en bloeijenden Staat uit te maken.

Gedaan te Brussel 1 Aug. 1814.

(*get.*) WILLEM.

Ter ordonn. van Z. K. H.

(*get.*) A. R. FALCK.

la Belgique, un état puissant et prospere.

Donné à Bruxelles le 1er Août 1814.

(*signé*) GUILLAUME.

Par son Altesse Royal,

(*signé*) A. R. FALCK.

Eene divisie Koninklijke Britsche garden kwam van Antwerpen, op den 2den Augustus, te Brussel in bezetting. De Maire en de kolonel van de burgergarde te Leuven kwamen op dien zelfden dag aan den Souvereinen Vorst de hulde bieden hunner medeburgers.

Landfeest nabij Brussel.

De Societeit *la grande Harmonie* gaf een landfeest te Tivoli bij Brussel, waarop wel 2000 personen waren genoodigd, en Z. K. H. zich, met verontschuldiging voor Hoogstdeszelfs persoon, door twee kamerheeren liet vertegenwoordigen.

Maaltijd door Z. K. H. gegeven.

Den 3den gaf Z. K. H. een grooten maaltijd op het hotel van het Gouvernement, waartoe de voornaamste personen van de geestelijkheid, den adel en de burgerij genoodigd waren.

Het kommandement over het Belgische legioen overgenomen.

Z. K. H. eene commissie benoemd hebbende, onder het voorzitterschap van den Luitenant-Generaal *Fagel*, ten einde het kommandement van het Belgische legioen over te nemen, legde de Oostenrijksche Luitenant-Generaal Graaf *de Murray*, die het kommandement over het legioen voerde, hetzelve neder.

De staf van de burgerij van Brussel werd op den 4den, in uniform gekleed en met oranje kokarden, aan Z. K. H. voorgesteld.

Verdeeling der eskaders van de Schelde.

Op den 5den had de verdeeling der schepen plaats, uitmakende het eskader van de Schelde, tusschen Frankrijk en de hooge Bondgenooten, die tot hun aandeel bekwamen de *Charlemagne*, de *Cesar*, de *Tilsit*, de *Augusta*, de *Dantzig*, de *Pultusk*, de *Friedland* en de brik de *Sapeur*, de

zelve werden dadelijk door de Franschen verlaten, en met al derzelver tuig en want aan den Commissaris der hooge verbondene Mogendheden overgegeven, welke daarvan in derzelver naam bezit nam, en er onmiddellijk de Oranje vlag in plaats van de Fransche deed ophijschen. De aan de Franschen geblevene negen schepen en twee fregatten, die op stapel stonden, werden met het hout, dat rondom iedere helling lag en hetwelk tot den bouw van ieder schip bestemd was, benevens het roosterwerk en de kielhouten, waarop zij rusteden, door de administratie van de Fransche marine tegen den 31sten dier maand ten openbaren verkoop aangeslagen.

Zeer talrijke audientie te Brussel op den 9den Augustus.

Z. K. H. verleende den 9den Augustus gehoor aan de aanzienelijkste personen van Brussel, zoo van den adel als de geestelijkheid, als mede van de openbare beambten van de naburige departementen, benevens deputatiën van Namen, Maastricht, het departement van de Sambre en Maas, van het departement van de Lys, van Mons en van de regtbanken van eersten aanleg van Leuven, van Mons, van Aalst en van Thienen, in zulk eenen grooten getale, dat de zaal, hoe ruim dezelve ook was, naauwelijks de personen kon bevatten.

De Souvereine Vorst met plegtigheid als lid aangenomen in de orde van den Kouseband, op den 22sten Augustus.

Onlangs was Z. K. H. de Souvereine Vorst in een kapittel der ridderorde van den Kouseband, door Z. K. H. den Prins-Regent van Engeland, tot lid dier orde aangenomen. De overgifte der cereteekenen daarvan had op den 22sten Augustus plaats in Hoogstdeszelfs hotel te Brussel, in tegenwoordigheid van eene zeer aanzienelijke vergadering. — De Souvereine Vorst gezeten zijnde, omringd van zijnen hofstoet en van een aantal der voornaamste Staatsambtenaren van Belgie en Holland, vertoonde zich de wapenkoning Sir *Isaac Heard*, vergezeld van Z. K. H. den Hertog *van Cambridge* en van Lord *Castlereagh*, beide Ridders van den Kouseband. Hij gaf in eene korte aanspraak kennis van de hem, door den Souverein der orde, opgedragene zending, en bood Z. K. H. de statuten aan; waarna Lord *Castlereagh* Hoogstdenzelven den kouseband om het been gespte;

terwijl de ombanging van het ordeslint door den Hertog *van Cambridge* zelven geschiedde. Beide deze Ridders droegen het bij uitstek prachtig ordeskleed, en de geheele plegtigheid was zoodanig ingerigt, dat dezelve bij alle de aanwezenden eene hooge belangstelling te weeg bragt.

De Erfprins van Oranje-Nassau als Ridder van de Baths-orde ingehuldigd.

Daarna werd Z. K. H. de Erfprins van Oranje-Nassau ingehuldigd als Ridder van de Baths-orde; hebbende Z. K. H. de eereteekenen, te dezen einde door de beambten der orde uit Londen overgebragt, uit handen van Lord *Castlereagh* ontvangen. Zijne Lordschap hield bij deze gelegenheid eene redevoering, in welke men vooral de betuigingen opmerkte der ongeveinsde hoogachting, welke de moed en bekwaamheid, door Z. K. H. in de Spaansche veldtogten aan den dag gelegd, bij de geheele Engelsche natie voor deszelfs persoon had doen opvatten, en het vertrouwen, dat, zoo de veiligheid van het vaderland of de rust van Europa immer wierden aangerand, die deugden op eene even luisterrijke en heilzame wijze zouden worden ten toon gespreid, en strekken om den alouden roem van het huis van Oranje te bevestigen en te vergrooten. — Zeer sierelijk werd deze redevoering terstond geacht: zeer waarachtig werd haar opmerkelijk slot in het volgende jaar bevonden, toen de Held van Quatre-bras den tweeden val van *Napoleon* voorbereidde, dien hij zelf onder de Helden van Waterloo, ten koste van eigen bloed, met onsterflijken roem hielp voltooijen.

Bevorens tot Ridder van het Gulden Vlies geslagen.

Tien dagen vroeger had de Hertog *van Wellington*, uit naam van Zijne Katholieke Majesteit en als Hoogstdezelve vertegenwoordigende, zijnen doorluchtigen kweekeling en dapperen spitsbroeder, den Erfprins van Oranje-Nassau, in tegenwoordigheid der Generaals en Stafofficieren, tot Ridder van het Gulden Vlies geslagen, met inachtneming van alle de formaliteiten, bij de statuten dier orde voorgeschreven.

Inhuldiging van den Erfprins te Namen.

Ongemeen was de geestdrift voor den jongen, door eenen voortreflijken leermeester zoo hoog geachten, held. Den 13den, den dag na deze vereering door *Wellington*, begaf zich de Erfprins

Digitized by Google

naar Namen; op de tijding daarvan begaven zich de inwoners in menigte naar het dorp Belgrade denzelven te gemoet. Zij drongen zich rondom zijn rijtuig; eenigen hunner ontſpanden de paarden en trokken den Prins tot aan het hotel van Arschamp, en terwijl Z. K. H., door Lord *Wellington* vergezeld, binnen kwam, luidden de klokken en daverde het van het gejuich *leve de Erfprins!*

Bijzondere geestdrift te Namen.

Deze bijzondere geestvervoering der burgerij te Namen had evenwel eene geheel eigene oorzaak. Bij het barriere-traktaat, in het begin van de vorige eeuw gesloten, strekkende om de Belgische provinciën voor de onmatige heerschzucht van Frankrijk te dekken, waren de voornaamste vestingen aan de bewaring der Staten-Generaal van de Vereenigde Provinciën toevertrouwd, die daarna talrijke bezettingen in dezelven hielden. Bij de komst tot den troon van *Joseph II* was die orde van zaken veranderd en hadden de Hollandsche troepen in de maand Mei des jaars 1782 ook Namen ontruimd, hetwelk den inwoners der stad ten hoogste leed deed, daar die troepen aan de stad welvaart en voorspoed hadden aangebragt. De eerste aankomst eener Hollandsche brigade te Namen, op den 22sten van Julij, had na een twee en dertigjarig afzijn, gedurende hetwelk zeer veel geleden was, alreeds van dien dag eenen feestdag gemaakt. Een gedeelte der bevolking was haar een half uur buiten de stad te gemoet gegaan; zij was voorts bij hare intrede met gejuich ontvangen; in alle straten, waar zij doortrok, was de kreet opgegaan: *leven de Hollanders! leve de Souvereine Vorst!* Alhoewel het garnisoen gekazerneerd werd, hadden de burgers hun eenen maaltijd willen geven en ze den eersten nacht logeren. De regering zelve had den Generaal *Stedman* verzogt, om voor hem en zijne officieren, op Zondag den 24sten Julij, een bal aan te nemen, hetgeen de Generaal wel op de vriendelijkste wijze had aangenomen, maar tevens verzogt een 14 dagen te mogen verschuiven, opdat de officieren tijd zouden hebben om met de burgers kennis te maken. — Alzoo was de geest te Namen gestemd, wanneer men bij de

Digitized by Google

komst van den Erfprins met den Hertog *van Wellington* vermoedde, dat Namen bestemd was om weder te worden, hetgeen het voormaals was geweest, gelijk ook reeds gesproken werd van de frontieren te verzekeren door eene uitgestrekte linie van verdediging, welke zich van den zamenloop der Maas en Sambre tot aan de Noordzee zou uitstrekken.

Veelvuldige adressen en deputatiën aan den Souvereinen Vorst.

Den Souvereinen Vorst kwam inmiddels een aantal adressen toe van verschillende deputatiën en autoriteiten der Belgische provinciën, allen gevoelens ademende van echte vaderlandsliefde, vereenigd met de eerbiedigste liefde jegens den Vorst; terwijl zich vele andere deputatiën, vooral ook van de geestelijkheid, telkens kweten van hunnen last van hulde en verkleefdheid.

Beschikkingen van Z. K. H. in Belgie.

Van het eerste oogenblik af van Hoogstdeszelfs verblijf, was Z. K. H. ook rusteloos werkzaam in het nemen van besluiten en voorzieningen, en in het maken van beschikkingen, die eeniglijk het herstel en belang van Belgie ten voorwerp hadden.

Omtrent de Belgische Loterij.

Bij besluit van den 6den Augustus was een bureau van de Belgische Loterij gevestigd geworden te Oudenaarde, en een ander in de stad Thienen.

Verligting van lasten voor Namen.

Ten zelfden dage werd bij een ander besluit het regt op de Tabak van 30 centimes per kilogramme in het tarief der stedelijke belasting en voor de godshuizen der stad Namen, tot op de helft verminderd.

Vrijstelling van inkomende en uitgaande regten voor Belgiers uit Frankrijk terugkeerende en voor Franschen van daar naar hun Land weder keerende.

Aan ieder ingezeten van Belgie, welke in Frankrijk, of een met dat land vereenigd departement, gewoond had en zijn domicilie in Belgie wilde vestigen, werd restitutie toegestaan van de inkomende regten van meubelen en andere goederen tot gebruik van hem of zijn huisgezin, die hij tot aan den 1sten October zou willen invoeren. — De Fransche onderdanen daarentegen, welke Belgie bewoond of aldaar eenigen post bekleed hadden, en naar hun land zouden willen terug keeren, genoten vrijstelling van uitgaande regten voor hunne meubelen of andere hun toebehoorende goederen. — Het eene en andere nogtans onder voeg-

zame bepalingen en noodige voorzieningen tegen misbruik dezer vrijheden.

Bij besluit van den 12den regelde de Souvereine Vorst het bestuur der Belgische provinciën, en stelde, behalve vier departementen van administratie, ook eenen geheimen raad aan, benevens eene rekenkamer. — De Hertog *van Beaufort* werd benoemd tot President van den geheimen raad; de Hertog *van Ursel* tot Commissaris-Generaal van Binnenlandsche zaken; de Staatsraad *Appelius* tot Commissaris-Generaal van Financiën; de Graaf *van Thiennes van Lombize* tot Commissaris Generaal van Justitie; blijvende het departement van Oorlog voor als nog waargenomen door eene Commissie, bestaande uit den Generaal *Fagel* en de kolonels *Constant*, *Trip* en *St. Aldegonde*. De Leden van den Geheimen Raad waren de Baron *van de Velde van Melroy*, Oud-Bisschop van Roermondt, de Graaf *van Merode Westerlo*, de Heer *Limpens*, de Heer *de la Vielleuse*, de Heer *de Jonghe* en de Heer *Holvoet*. Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

De installatie van den Geheimen Raad te Brussel had op den 16den plaats. — De Baron *van de Velde van Melroy* was de eenige der voormalige Belgische Bisschoppen nog in leven. Bij den inval der Franschen in 1794 had hij zich naar zijne goederen in Gelderland en de Generaliteits Landen begeven.

Te dien dage werd de Heer *van Gobbelchroy* de Jonge, door Z. K. H. benoemd tot Secretaris-Generaal der Secretarie van Staat van het gouvernement van Belgie, en de Heer *Germain*, tot Secretaris bij het departement van Binnenlandsche zaken.

Het provisionele reglement, ten einde in het goed beheer van zaken in de Belgische provinciën te voorzien, was van den volgenden inhoud:

Art. 1. Er zullen Departementen van Bestuur, een Geheime Raad, en eene Rekenkamer zijn.

Departementen van Bestuur.

2. Deze departementen zullen zijn vier in getal, als:

Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

van Binnenlandsche zaken, van Financiën, van Oorlog en van Justitie.

3. De chefs van die departementen zullen den titel voeren van Commissarissen-Generaal.

4. Ieder dier Commissarissen-Generaal zal over alle voorwerpen, die tot het ressort zijner administratie behooren, afzonderlijk met Ons arbeiden, zij zullen eenmaal 's weeks of meermalen, indien wij zulks goedvinden, in eenen raad bij elkanderen komen, om Ons hunne rapporten over zaken van wetgeving of van algemeen belang voor te dragen.

5. Onze zeer beminde zoon de Erfprins zal van regtswege bij dien raad tegenwoordig zijn.

6. Ook zullen insgelijks aldaar tegenwoordig zijn, en hun advies over de in deliberatie gebragte zaken mogen uitbrengen Onze Secretaris van Staat de Baron *van der Capellen* en de President van den Geheimen Raad.

7. Zoodra de Commissarissen-Generaal in functie zullen zijn getreden, zullen zij zich met de inrigting hunner bureaux bezig houden; de concepten, welke niet alleen het getal der noodige geëmploijeerden, maar ook de bezoldiging van ieder derzelve zullen behelzen, zullen aan Onze goedkeuring worden onderworpen, en zullen de personen, op voordragt der respective Commissarissen-Generaal, en naarmate der benoemingen, welke door de vermenigvuldiging der zaken zullen vereischt worden, door Ons benoemd worden.

8. Er zullen insgelijks een of meer Commissarissen kunnen benoemd worden, bijzonder belast met een of meerder gedeelten van de aan ieder departement van bestuur behoorende attributiën, maar de bevelen kunnen alleen door den Commissaris-Generaal worden uitgevaardigd; welke alleen voor de aan het Gouvernement in te leveren rapporten, mitsgaders voor de aan de regerings-kollegiën der departementen en gemeenten te geven instructiën, verantwoordelijk zal zijn. Wij behouden aan Ons de onmiddelijke benoeming van die Commissarissen.

9. Het departement van Binnenlandsche zaken beyat alles wat het eigenlijk gezegd bestuur uitmaakt: de correspondentie met de Intendanten en Maires, de openbare werken en gebouwen, die van bruggen en wegen er onder begrepen, de gestichten van weldadigheid en voor de gezondheid, de gevangenissen, het publiek onderwijs, en de zaken van den landbouw, handel en nijverheid.

10. De kerkelijke zaken zullen tot de attributiën van dat departement behooren, en, op den voet als bij art. 8

is bepaald, aan eenen Commissaris worden toevertrouwd.

Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

11. De Commissaris Generaal van Financiën is belast met het toezigt over de invordering der gewoone en buitengewoone inkomsten, en de regelmatige betaling der publieke uitgaven.

12. Tot dat einde worden onder zijne bevelen gesteld de ontvangers en beambten der financiën van allerlei rang, welke thans in functie zijn of nader zullen worden benoemd.

13. Het bestuur der domeinen, dat der wateren en bosschen, der douanen, loterij en posterijen, deze laatste voor zoo veel derzelver pecuniële opbrengst betreft, zijn aan deszelfs toezigt onderworpen.

14. Hij zal zich door de Intendanten doen verslag geven van den opbrengst der belasting van de departementale tollen en octrooijen, opdat op het door hem aan Ons daarvan te doen rapport, de takken van inkomsten geregeld, en met het algemeen stelsel in zamenstemming gebragt kunnen worden.

15. De Commissaris-Generaal der Financiën zal toezien, dat de gepensioneerden van den Staat stiptelijk betaald worden; de registers der pensioenen zullen aan dat departement worden overgelegd, door welks zorg de inschrijving der nieuwe pensioenen, welke van tijd tot tijd door Ons zullen verleend worden, zal geschieden.

16. Het onderzoeken en voordragen van alle de bijzonderheden van het krijgswezen worden aan het departement van oorlog toebetrouwd; voorts de formatie en rekrutering der Belgische korpsen van allerlei wapenrusting; het voordragen en rapporteren omtrent de te vorderen rangen en promotiën, omtrent de aanvragen om pensioenen en ontslag uit den dienst, en omtrent den dienst der militaire hospitalen.

17. Dit departement is insgelijks belast met den ganschen omvang van het materiëel, en met het doen en het sluiten van den aankoop van kleeding, de wapening, het voedsel, benevens het maken en sluiten der contracten tot leverantie van paarden enz.

18. De artillerie en de fortificatiewerken zijn insgelijks onder de attributiën van het ministerie van oorlog begrepen.

19. Bij een nader besluit zullen de betrekkingen van het departement van oorlog met den opperbevelhebber der geallieërde troepen geregeld worden.

20. De Commissaris-Generaal der Justitie zal zorgen voor de prompte en onpartijdige beheering der justitie.

Digitized by Google

Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

Hij zal zijn advies geven op alle verzoeken om abolitie, dispensatie of naturalisatie, op de aanvrage tot competentie, en op de verschillen tusschen de burgerlijke en militaire regters.

21. Hij zal de voordragten doen van kandidaten voor de plaatsen, welke in de hoven en regtbanken vervuld, en Vrederegters, die benoemd zullen moeten worden; mitsgaders van de admissie van Avoués en de aanstelling van Notarissen.

22. Wij dragen insgelijks aan dat departement op de algemeene politie, voor zoo veel de zorg betreft om de misdaden voor te komen, de schuldigen na te sporen, op landloopers te waken, en de papieren van reizigers te onderzoeken.

23. Tot de in de voorgaande artikelen vermelde einden zal zich de Commissaris-Generaal der Justitie met de Intendanten en andere administrative agenten, gelijk mede met de Procureurs-Generaal der hooge geregtshoven van Brussel en Luik verstaan; en zal zich bedienen van de zints lang tusschen hen en de verschillende regterlijke beambten gevestigde correspondentie, tot het inwinnen van zoodanige inlichtingen als hij, in de uitvoering zijner functiën, mogt noodig hebben.

24. Er zal nader bepaald worden over het aandeel, hetwelk dit departement aan het bestuur en aan den dienst der marechaussée zal hebben.

25. De onderwerpen, welke niet tot die vier departementen van bestuur behooren, en vooral die, welke de betrekkingen der Belgische provinciën met de aangrenzende gouvernementen aangaan, zullen door Onzen Secretaris van Staat den Baron *van der Capellen* worden behandeld.

26. Hij zal de zeebrieven en de buitenlandsche paspoorten in Onzen naam teekenen.

27. Onze decreten en besluiten zullen door hem worden gecontrasigneerd, en hij zal daarenboven belast zijn met het overbrengen van onze bevelen aan de regeringspersonen en beambten, aan welke wij die te geven hebben.

28. Een der eerste zorgen van de Commissarissen-Generaal zal zijn, om een provisioneel en gedetailleerd budget op te maken, en aan onze goedkeuring te onderwerpen, van de gedurende den loop van dit jaar benoodigde sommen, voor de aan hetzelve geäffecteerde diensten, de betalingen, die nog van de vorige maanden te doen staan, daaronder begrepen.

29. Op den 25sten van iedere maand, zullen zij Ons re-

Digitized by Google

respectivelijk de petitiën van fondsen voor de volgende maand voordragen, die, voor zoo veel den vorm en de verdeeling der voorwerpen aangaat, met het provisioneel budget, waarvan in art. 28 gesproken wordt, zullen moeten overeenkomen.

Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

30. Op die maandelijksche petitiën zullen geene andere voorwerpen kunnen gebragt worden dan de zoodanige, welke bij de rekenkamer goedgekeurd en geliquideerd zijn, met uitzondering nogtans der traktementen, pensioenen of andere betalingen van eenen insgelijks bepaalden aard.

31. De petitiën ingekomen, en de Commissaris-Generaal der financiën gehoord zijnde, zal er voor ieder departement zoodanig credit bij de thesaurie geopend worden, als wij dienstig zullen oordeelen, ten bedrage waarvan de Commissarissen-Generaal mandaten zullen afleveren voor de uitgaven, die hun respectivelijk zullen zijn toegestaan te doen.

32. Alle de mandaten, zonder eenige uitzondering, zullen bij de rekenkamer moeten geëxamineerd en gevisseerd worden. De Thesaurier is aansprakelijk voor de zoodanige, die hij afbetaald mogt hebben, zonder dat aan deze voorwaarde voldaan zij.

De Geheime Raad.

33. De Geheime Raad zal bestaan uit eenen President en zoo vele Raden, als wij zullen goedvinden bij denzelven aan te stellen.

Onze zeer bemindé zoon de Erfprins zal lid van den Geheimen Raad zijn.

De Raden zullen gewoon of buitengewoon zijn.

De zittingen van den Raad zullen drie maal iedere week plaats hebben, of wel zoo dikwijls als de loop der zaken deszelfs deliberatiën zal vorderen.

De buitengewoone Geheimraden zullen slechts op eene speciale en personelijke convocatie tegenwoordig zijn.

34. Alle zaken, over welke wij het raadzaam zullen oordeelen het advies van den Geheimen Raad in te nemen, zullen aan denzelven worden ingezonden, de rapporten en voordragten der Commissarissen-Generaal daar onder begrepen, zoo dikwijls wij niet zullen goedvinden dadelijk deswege te statueren.

35. De alzoo gerenvoijeerde stukken zullen door twee of meer Raden worden onderzocht. Deze zullen alle de

Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

tot het onderwerp behoorende berigten inwinnen, en zullen een volledig rapport daarvan in den Raad doen.

36. Deze Raad zal delibereren, met meerderheid van stemmen concluderen, en Ons zijn behoorlijk gemotiveerd advies schriftelijk inleveren.

37. Wanneer de stemmen staken, zal die van den President beslissen.

38. De Secretaris zal proces-verbaal van iedere zitting houden, hetwelk bij het begin der volgende zitting gelezen en goedgekeurd zal worden.

39. Iedere Raad, wiens advies tegen dat door de meerderheid aangenomen strijdig is, heeft het regt, zulks gemotiveerd in het proces-verbaal te inscreren, en te vorderen dat zoodanig proces-verbaal Ons toegezonden worde.

40. Wij behouden aan Ons het regt om aan een of meer leden van den Raad eenig onderzoek of bijzonderen arbeid op te dragen; in dat geval zullen die leden gehouden zijn daarvan het geheim te bewaren, zelfs ten aanzien van hunne medeleden.

41. Even zoo behouden wij aan Ons om de Commissarissen-Generaal of andere hooge beambten, wier ondervinding of verstand bij de discussiën nuttig zoude kunnen zijn, bij de zittingen van den Raad te roepen.

42. De bezoldiging der Raden en Secretaris, als mede de bureau-kosten, zullen op het budget van Binnenlandsche zaken gebragt worden.

De Rekenkamer.

43. Deze kamer zal bestaan uit een President, den rang en de bezoldiging van raad hebbende, mitsgaders uit vier leden, vier auditeurs en één Secretaris.

44. Het zal aan dezelve vrijstaan zich in twee of drie afdeelingen te verdeelen, waarvan er eene genoegzaam zal zijn tot het opmaken eener liquidatie, maar die bij elkander zullen komen, wanneer er over een principe van comptabiliteit, of over eene betwiste reclamatie uitspraak zal moeten gedaan worden.

45. De President zal de tot verantwoording strekkende stukken, rekeningen, enz. aan een lid of auditeur ter hand stellen ten fine van onderzoek. Hij zal toezien, dat zoodanig onderzoek naauwkeurig geschiede, en dat het rapport aan de afdeeling, bij welke de zaak behoort, zoo spoedig mogelijk gedaan worde.

46. De Secretaris zal zorg dragen, dat de nagezien

stukken naar de bureaux der departementen, van waar zij aan de kamer zijn ingezonden, terug bezorgd worden.

Beschikking op het Bestuur der Belgische provinciën.

47. De rekenkamer, de mandaten van betaling moetende examineren en viseren, zal steeds in het oog houden dat, hoewel er van den eenen kant geen hinder aan den voortgang van den dienst moet worden toegebragt, er van den anderen kant geene uitgave ten laste van de schatkist moet komen, indien dezelve niet bij het budget geautoriseerd en uitdrukkelijk in het maandelijksch crediet begrepen is.

48. De bepalingen van het tegenwoordig besluit, welke op financiële schikkingen betrekking hebben, zullen geen effect sorteren voor de maand September aanstaande, zoodat de eerste maandelijksche petitie Ons door de respective Commissarissen-Generaal op den 25sten Augustus zal worden ingeleverd. In dien tusschentijd zullen de betalingen op den tot dus verre gebruikelijken voet blijven geschieden.

49. Zullen daarenboven de hier boven vermelde artikelen geheel of ten deele kunnen gemodificeerd worden door de instructiën, die wij ons voorbehouden zoo aan de rekenkamer als aan de verschillende departementen van bestuur te geven.

50. Dit besluit zal in het officiëel dagblad worden geïnsereerd.

Gegeven te Brussel den 12den Augustus 1814.

(*get.*) WILLEM.

Van wege Z. K. Hoogheid,
De Secretaris van Staat,
(*get.*) Baron VAN DER CAPELLEN.

Zorg voor de Belgische officieren uit Fransche dienst terug gekomen of zich wenschende in Vaderlandschen dienst te begeven.

Een groot aantal Belgische onderdanen in Franschen dienst, of welke dien dienst hadden verlaten, verzochten, bij de Belgische troepen gelijke rangen te bekleeden, als zij hadden bij de Franschen: doch de voorloopige schikkingen tot de organisatie der troepen liet niet toe dezelve onmiddellijk in activiteit te stellen. Z. K. H. inmiddels aan Belgen, die, door het verlangen om hun vaderland te dienen, eenen vreemden dienst hadden verlaten, een bewijs willende geven van Hoogstdeszelfs vaderlijke bezorgdheid, besloot aan de zulken een provisioneel traktement toe te leggen, en wel aan de Kolonels per maand 200 francs; aan de Majoors, Chefs de bataillon en d'escadron 150

frs., aan de Kapiteinen 100 frs. aan de Luitenants 70 frs. aan de tweede Luitenants 60 frs. mits zich daartoe aangevende en voldoende aan de Commissie provisioneel met het departement van oorlog belast.

De Luitenant-Generaal *Jansfens* Commissaris-Generaal van Oorlog.

Deze Commissie van militaire zaken werd bij besluit van den 1sten September ontbonden, en het Commissariaat-Generaal van Oorlog door Z. K. H. opgedragen aan den Luitenant-Generaal *Jansfens*. De Luitenant-Generaal *R. Fagel* werd tot extraordinaris envoyé en minister plenipotentiaris aan het hof van Frankrijk benoemd bij besluit van den 5den.

De Generaal *Evers* Luitenant-Generaal der Belgische kavallerij.

De Generaal *Evers* was bij besluit van den 23 Augustus door Z. K. H. tot Luitenant-Generaal der Belgische kavallerij benoemd. Bevorens de aanvaarding zijner functie vertrok hij naar Parijs, om zijn ontslag uit den dienst van Frankrijk te nemen.

Voorziening in de kazernering der Engelsche troepen.

Het reglement wegens de kazernering der troepen in Holland van den 30sten Junij werd nu ook ingevoerd voor de, zich in Belgie bevindende, Engelsche troepen, in zoo verre de bepalingen betrof, waarbij de verpligting der steden jegens de troepen en die van laatstgenoemden jegens de steden vastgesteld waren, maar geenszins wat de bepalingen van politie aanging. De steden hadden aan de Engelsche troepen, die gekazerneerd werden, behalve de in het bovengemelde reglement vermelde leverantiën, ook nog de, voor de kost en huisvesting noodige, gereedschappen en meubelen te leveren, zoo wel als de zoodanige, welke tot het bewaren der zindelijkheid dienden, zoo als die troepen zulks in Engeland gewoon waren. Ten einde die uitgaven te bestrijden, werd aan de steden 1½ centime daags voor ieder man meer toegestaan.

Militaire voorzieningen.

Voorts werden alle ordonnantiën, besluiten en reglementen, voor de troepen in Holland bestaande, ook voor de Belgische in werking gebragt, alleen met dat verschil, dat alle schrifturen of in de Fransche of in de Landtaal zouden worden gesteld; en vermeende de Commissaris-Generaal bij

het departement van oorlog, ter kennis van het publiek te moeten brengen, dat de Souvereine Vorst door Hoogtdeszelfs besluiten het lot van het Belgische leger, toen georganiseerd wordende, zeer had verbeterd, zoo als bij het daarvan publiek gemaakt tarief te zien was.

Bij verschillende besluiten deed Z. K. H. bij de ministeriëele departementen verscheiden benoemingen van reeds geëmploijeerde Belgen: ook merkte men met eene zeer levendige tevredenheid op, dat Z. K. H. bij alle nieuwe benoemingen tot openbare posten de geboorte, de algemeene achting, de vorige diensten en verdiensten in acht nam en bovenal of men een geboren Belg ware.

Genoegen over de benoemingen door Z. K. H.

Op voordragt van den Baron *van Hooghvorst*, Maire van Brussel gaf Z. K. H. last tot betaling der sommen, die aan de renteniers dier stad voor het jaar 1811 nog verschuldigd waren: de som daartoe ingewilligd was 80,000 frs., zullende de achterstallen over 1812, 1813, en 1814 achtervolgens worden afgedaan.

Gunstige schikking voor de renteniers van Brussel.

Nog benoemde Z. K. H. eene Commissie van drie personen en onder voorzitting van een der Leden van den geheimen raad, belast met het onderzoek van alle de stukken, betrekkelijk de schuldinvordering van Belgie en van de inwoners van hetzelve ten laste van het Fransch Gouvernement. De Heeren *Holvoet*, Lid van den geheimen Raad, *Meeus* President van de kamer van Koophandel van Brussel, en *d'Otrange* Griffier van gezegde kamer, werden tot leden dezer Commissie benoemd, waarvan de Heer *Holvoet* zou Voorzitter zijn.

Commissie tot onderzoek der pretentiën ten laste van het Fransch Gouvernement.

Het Lyceum te Leuven werd afgeschaft, om door een Collegie te worden vervangen.

Het Lyceum te Leuven afgeschaft.

In de stad Mons stond een stapel-magazijn te worden aangelegd voor gefabriceerde en ongefabriceerde goederen, mitsgaders voor alle koopmanschappen. Ook wilde Zijne K. H. dat het kanaal van Mons naar Condé zonder uitstel, op het grondgebied van Belgie, zou worden afgewerkt.

In Mons een stapel-magazijn; en werkzaamheid aan het kanaal naar Condé.

Het papier, met het zegel van Belgie gestempeld,

Het gezegeld papier van België in uitsluitend gebruik gesteld.

moest van den 1sten September af bij uitsluiting gebezigd worden voor de regterlijke en civiele acten in de gedeelten der departementen van de Ourthe, de Beneden-maas en de Rhoer, die met het Belgische Gouvernement waren vereenigd.

Z. K. H. bijzondere beschermer van godsdienstige stichtingen te Brussel.

Het huis der Vondelingen, het oude mannenhuis van St. Geertruid en het gasthuis der Urselinen te Brussel bezoekende, behaagde het Z. K. H. den opgedragen titel van bijzonderen beschermer dezer Godsdienstige gesticht en met genoegen aan te nemen.

42ste Verjaring van Z. K. H. gevierd.

De twee en veertigste Verjaardag van Z. K. H. op den 24sten Augustus werd met geene mindere vreugde en geestdrift te Brussel, te Namen, te Mechelen, te Leuven, te Brugge en elders in België gevierd, als allerwege in de vereenigde Nederlanden, zijnde de naburige grensbewoners van Oostvriesland zelve overgekomen, om aan de plegtigheid en vreugde van dien heilrijken dag deel te nemen.

Z. K. H. die zijn verblijf op het kasteel te Laken had gevestigd, doch van daar te Brussel kwam, om audientiën te geven, vond in den aanvang van September goed, eene keer te doen door Vlaanderen en Zeeland.

Z. K. H. te Antwerpen.

Den 8sten September kwam Z. K. H. te Antwerpen, verleende er audientie, hield er zich bezig met de onderwerpen van bestuur en noodigde er de voornaamste personen ter tafel.

Plegtige inhaling van Z. K. H. te Gent.

Op den 10den te Gent gekomen zag Z. K. H. zich de sleutels der stad door den Maire aangeboden, terwijl een prachtige stoet, bestaande uit het korps schippers, uit de hoofdgildens met hunne eere-teekenen, en uit de Societeit van St. Cecilia met hare schoone muzijk den Vorst begeleidde naar het hotel van den Intendant. Hierop volgde eene audientie, voorts een bezoek der kathedrale kerk, der voornaamste fabrieken en andere merkwaardigheden, verder een groot banket door den Heer Intendant voor den Vorst bereid. — Des avonds had eene algemeene kunstverlichting plaats en werd Z. K. H. met een algemeen gejuich in den schouwburg ontvangen. De Souvereine Vorst

wilde zich wel als beschermer inschrijven bij de maatschappij van Schoone Kunsten, en aan den Historie-schilder *Paelinck* de noodige zittingen toe zeggen, om zijn afbeeldsel ten voeten uit te vervaardigen (1).

Plegtigheden bij 's Vorsten komst te Vlisingen.

Nadat reeds eenige dagen vele toebereidselen te Vlisingen waren gemaakt tot ontvangst van den Souvereinen Vorst, werd de burgerij aldaar op den 11den September verblijd met de zekere tijding van Hoogstdeszelfs komst. Het jagt van de Commercie-kompagnie te Middelburg was naar Breskens vertrokken met den Heer *J. H. Schorer* Gouverneur der Provincie, en den Heer *D. Bruce* Generaal der Provincie Zeeland en het voormalig Staats-vlaanderen; waarbij zich hadden gevoegd het jagt van 's Lands marine de Aeolus met den Heer *Gobius*, Schout-bij-Nacht, Kommandant en Directeur der Marine in Zeeland, en 's Lands jagt de Zwerver met den Heer *Twent* Kolonel en Kapitein ter Zee, belast met de zaken der pilotage, ten einde Zijne K. H. af te halen en in de haven van Vlisingen binnen te geleiden. Dit had om elf uren plaats, wanneer Z. K. H. aan wal stapte onder het gebulder van 101 salut-schoten. De Vorst werd ontvangen door den Heer *de Haan* Kolonel en Kapitein ter zee en Equipagiemeester te Vlisingen, benevens den Kolonel en Kapitein ter Zee den Heer *van Zuylen van Nyevelt*, en meer andere Heeren officieren der marine, en

(1) Z. K. H. heeft eenige malen voor den Schilder gezeten, die door de zamenstelling van zijn schilderij deze afbeelding tot een historisch stuk heeft gemaakt. Hetzelve verbeeldt Z. K. H. in de groote zaal van den Graaf *van Hane-Steenhuysen*, Intendant van het departement, Hoogstdeszelfs naam teekenende in het Album der maatschappij, waarvan hij zich tot Beschermer verklaart. De stand van den Vorst is edel en tevens natuurlijk, en deszelfs kleeding, volgens Hoogstdeszelfs verlangen, zeer eenvoudig, hetwelk contrasteert met den rijkdom van den achtergrond en van al het bijwerk, hetwelk bij een dergelijk portret in zeker opzigt wordt gevorderd.

Digitized by Google

Plegtigheden bij 's Vorsten komst te Vlissingen.

voorts verwelkomd door den Heer Distrikts-Commissaris *Fokker*. Het eerste lid van den Raad, de Heer *A. van der Swalme*, deed eene aanspraak namens het stadsbestuur, waarna de sleutels der stad benevens de eerewijn in zilveren bekers op een zilveren schenkblad door den Heer Burgemeester *Rocholl* en den Kolonel *Eekhout*, bij ongesteldheid van den Kommandant der vesting, aan Z. K. H. werden aangeboden. Z. K. H. begaf zich naar het hotel des toenmaligen bestuurs, werd er ontvangen door den Burgemeester en den Raad, doch vond goed, de werf, 's lands schepen, de magazijnen en vestingwerken in oogenschouw te nemen, alvorens audientie te verleenen. Na het afloopen hiervan liet Z. K. H. zich den maaltijd welgevallen, namens de stad toebereid; de beantwoording van de teug, door den Burgemeester aan Z. K. H. toegedronken, door het opstaan van den Souverein en de wederkeerige teug op *het welvaren der stad Vlissingen*, veroorzaakte aan alle de gasten een harttreffend genoegen. Na het eindigen van den maaltijd begaf zich Z. K. H. naar Middelburg, door de regering en eerewachten begeleid tot bij Oostzouburg.

's Vorsten komst te Middelburg.

Des namiddags ten vijf uren kwam de Souvereine Vorst, onder het losen van het geschut en het spelen der klokken, binnen Middelburg. De vreugde en geestdrift der burgerij was onbeschrijflijk. Z. K. H. vertoonde zich eenige malen aan de juichende menigte, en woonde daarna de godsdienstoefening bij onder het gehoor van Dr. *van Deinse*, die, na den Vorst toepasselijk te hebben aangesproken, tot grondslag zijner Leerrede had Ps. III. vs. 9. Na den godsdienst gaf Z. K. H. audientie. Van half acht tot negen uren werden alom vuurwerken afgestoken, en vervolgens had er door de geheele stad eene fraaije kunstverlichting plaats, welke de Souverein de goedheid had, om, rijdende door de stad, met welgevallen te beschouwen. — Den volgenden morgen bezocht Z. K. H. Veere en Arnemuiden; des middags vereerde Hoogstdezelve met zijne tegenwoordigheid eenen prachtigen maaltijd, ten stadhuize gegeven, waar-

bij de Gouverneurs en de Generaal der provincie, benevens de aanzienelijkste autoriteiten, de leden en ministers van het stedelijk bestuur aanwezig waren. Des avonds was er cirkel en bal ten huize van den Gouverneur, en werd de geheele stad op nieuw fraai verlicht.

Z. K. H. te Sluis in Vlaanderen ingehaald.

Den 13den September vertoefde Z. K. H. op Hoogstdeszelfs doorreis uit Walcheren naar Brugge, een paar uren te Sluis in Vlaanderen, zijnde opgewacht bij Oostbrug door eene eerewacht te paard, als lanziers toegerust, uit Sluis, Aardenburg en Oostbrug. Ten 10 uren aan de stads vest genaderd, werd Z. K. H. door den Heer *J. J. Hennequin* verwelkomd. Zes burgers, hiertoe besteld, vatteden de toomen der paarden, leidende dezelve stapvoets over den dam, ten einde te voorkomen, dat er, door den ontzaggelijken aandrang van menschen, geene ongelukken mogten geschieden. Alzoo onder het gejuich *leve onze Souverein* tot binnen de wallen geleid, werden de paarden van de koets van den Vorst afgespannen en een toebereid trekgespan aangeslagen, waarmede de koets nu werd voordgetrokken tot aan het huis van den Heer *J. J. Hennequin* Distrikts-Commissaris, alwaar de Souverein afstapte en door een twaalftal meisjes met bloemen bestrooid werd, na door een derzelven op eene bevallige wijze verwelkomd te zijn, hetgeen den Vorst zeer scheen te behagen. Na het verleenen van gehoor en het gebruiken van eenige verversching, zettede Z. K. H. de reis naar Brugge voort, door de eerewacht tot Westkapelle op den Vlaamschen bodem begeleid.

Z. K. H. terug te Brussel.

Op zijnen ganschen weg de sterkste blijken van de verknochtheid der ingezetenen ontvangen hebbende, kwam Z. K. H. te Brussel weder.

Inmiddels waren onderscheidene besluiten door den Souvereinen Vorst genomen.

Besluit, aan den vreemdeling vrijlatende, op zijne eigendommen

Bij een derzelven was bepaald: „ dat ieder vreemdeling, die landen binnen de grenzen van België bezat, vrij en zonder betaling van eenige regten, de granen in schoven, groenten en fourrage, die hij aldaar zou hebben geoogst, mogt

In Belgie te oogsten en den oogst te vervoeren.

vervoeren, om dezelven te huis te halen, mits deze uitvoer in het saisoen geschiedde, waarin men iedere soort der produkten gewoon is te oogsten."

Besluit van 9 September, modificatie vergunnende in het lijfstraffelijk wetboek.

Bij een ander was vastgesteld: „ in alle gevallen, waarin de straf van gevangenis bij het in Belgie thans nog vigerende wetboek van strafregt, bepaald is, zijn, in bijkomende verligtende omstandigheden, de geregtshoven gemagtigd, die straf uit te spreken, zonder dezelve van de openbare tentoonstelling te doen voorafgaan, of zelfs die op eene gevangenis te brengen van niet korter dan acht dagen, wanneer de veroorzaakte schade geen vijftig francs te boven gaat."

Besluit van 14 September, pensioenen bepalende en regelende voor burgerlijke ambtenaars.

Bij een derde besluit bepaalde Z. K. H.: „ dat pensioenen aan burgerlijke beambten in Belgie zouden worden toegestaan; doch dat deze beambten dit pensioen niet zouden mogen vragen, ten ware zij den vollen ouderdom van 60 jaren bereikt en den lande gedurende 40 jaren eerlijk gediend hadden; de zoodanige echter, die, 40 jaren gediend hebbende, nog geen 60 jaren oud waren, of nog geen 40 jaren gediend hebbende, uit hoofde van eene zwakke gezondheid of ligchaamsgebreken buiten staat mogten geraken om te dienen, zouden insgelijks pensioen kunnen bekomen."

Besluiten van 22 September, 10 November en 3 December omtrent de verpligtingen tot naturalisatiën voor Fransche ambtenaars in Belgie.

Op den 22sten bepaalde Z. K. H.: „ dat alle Franschen, die in Belgie eenig ambt bekleedden, zich binnen twee maanden van brieven van naturalisatie moesten voorzien; de zoodanigen, die zich voor 10 October aanstaande, niet zouden hebben aangemeld, om dezelven te bekomen, zouden worden aangemerkt, als hunne posten *de facto* nedergelegd te hebben; geene brieven van naturalisatie zouden verleend worden, dan op rapport van den Commissaris-Generaal van Justitie, die naar het zedelijk gedrag der Supplianten, of naar de min of meer naauwe betrekkingen, die zij in Belgie mogten hebben aangegaan, onderzoek zou doen." — De, bij dit besluit bepaalde, termijn werd bij nader besluit van 10 November verlengd tot den 31sten December aanstaande. — Ook vond Z. K. H. goed nog nader, bij besluit van den 19den December, te bepalen: „ dat de verpligting tot het bekomen

van brieven van naturalisatie, ten einde publieke posten in Belgie te behouden, geenszins betrof de geestelijken en militairen; en dat van deze formaliteit ontslagen waren de personen, die, zonder publieke posten te bekleeden, in Belgie hunne woonplaats zouden willen blijven houden."

Nog besloot Z. K. H. op den 22sten: „ dat de verkoopingen der gemeente-goederen, ingevolge de Franische wet van den 20sten Maart 1813, welke reeds voor den intogt der geallieërde legers in Belgie waren bewerkstelligd, zouden van kracht zijn."

Besluit van 22 September wegens verkochte gemeente-goederen.

Betrekkelijk den Boekhandel en het regt van eigendom der auteurs nam Z. K. H. een besluit, hoofdzakelijk overeenkomende met dat van den 24sten Januarij ll. (1), doch met eenig verschil in de bepalingen omtrent het regt van eigendom der auteurs en derzelver erven, welke hierop neder komen: „ een schrijver van een oorspronkelijk „ werk heeft het uitsluitend regt, hetzelve binnen „ het gouvernement van Belgie, zijn leven lang „ gedurende, te doen drukken en debiteren; zij„ ne weduwe en erven behouden hetzelfde regt, „ alsmede op werken, welke na den dood des „ schrijvers worden uitgegeven, voor hun leven. „ Een handschrift, in handen geraakt van eenig „ persoon, niet tot de familie of erven van eenen „ schrijver behoorende, mag niet, zonder derzel„ ver toestemming, in het licht gegeven worden. „ Na de uitsterving van het eerste geslacht der „ erven eens auteurs, komt alle regt van eigen„ dom op diens werken op te houden. De ver„ taling van eenig werk verschaft deszelfs verta„ ler geen ander regt, dan op den door hem daar„ van uitgegeven wordende druk; in zoodanig ge„ val kan het regt van eigendom alleenlijk op de „ noten of aanteekeningen, bij de vertaling ge„ voegd, uitgeoefend worden." — Het nadrukken van in Belgie uitgegeven werken en het invoeren van elders vervaardigde nadrukken is (op gelijke voorwaarden als bij besluit van 24 Januarij ll.)

Besluit omtrent den boekhandel en het regt van eigendom van auteurs, als mede aangaande dagbladen enz. in Belgie, vergeleken met het besluit van 24 Januarij 1814.

(1) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 322.

verboden: „ nogtans zal de geen, die slechts „ één exemplaar van zoodanig een, elders nage- „ drukt, werk tot zijn gebruik mogt invoeren, „ niet onderhevig zijn aan de boete, maar slechts „ aan de verbeurte van dat exemplaar." — Eindelijk behelst dit besluit de volgende bepalingen omtrent de dagbladen enz. „ Alle redacteurs van „ dagbladen, advertentie-bladen, tijdschriften, „ onder welke benaming het ook zij, zijn ge- „ houden, het zij, wanneer zij er nieuwe wil- „ len oprigten, het zij om de thans bestaande te „ blijven voortzetten, zich van onze autorisatie „ te voorzien; welke hun niet anders zal wor- „ den toegestaan, dan wanneer zij op eene vol- „ doende wijze aantoonen, dat zij ten minste „ drie honderd inteekenaren hebben. Dezulken, „ die voor den roden October hieraan niet vol- „ daan hebben, zullen de uitgaven staken. Om- „ der de tegenwoordige bepalingen zijn, wat het „ getal inteekenaren betreft, dezulke niet begre- „ pen, wier blad zich eeniglijk tot voorwerpen „ van Letterkunde, Kunsten en Wetenschappen „ mogt bepalen."

Besluit van 23 September 1814 tot vergelding der diensten van de Schuitenvoerders te Gent.

Bij besluit van den 23sten stond Z. K. H. eene belooning in geld toe aan de weduwen der gesneuvelden en aan de gekwetste Schuitenvoerders, die, bij de onverwachte invasie van den Generaal *Maison* op het einde van Maart ll. te Gent, de kozakken heldhaftig hadden ondersteund; met benoeming eener Commissie, ten einde te onderzoeken, of er ook onder hen mogten zijn, welke aanspraak op pensioen van den Staat mogten hebben.

De Heer *Harbaur* Med. Doct. te Brussel, President van de Geneeskundige Jurys.

De Heer *Harbaur*, Geneesheer te Brussel werd door Z. K. H. benoemd tot President van de Geneeskundige Jury's, die in de departementen van Belgie zouden vergaderen.

Den 23sten September verliet Z. K. H. nogmaal Brussel, den weg nemende naar Maastricht, om van daar zich te begeven naar Charleroi en voorts over Mons en Doornik terug te keeren;

Digitized by Google

zijnde overal toebereidselen gemaakt tot Hoogstdeszelfs ontvangst.

Dien zelfden avond ten zeven uren kwam Z. K. H. te Thienen, en verliet die stad den volgenden morgen reeds ten half vijf. Eene eerewacht had den Vorst in- en uitgeleide gedaan, tevens waren aan Hoogstdenzelven de sleutels aangeboden der stad, die met eere-bogen versierd en algemeen verlicht was.

Z. K. H. te Thienen den 23 September.

Ten half acht uren kwam Z. K. H. te Hasselt en hield er wapenschouw over de Belgische troepen aldaar in bezetting. Terstond daarna zijne reis vervolgende kwam de Vorst tegen twaalf uren bij het dorp Vroenhoven aan. Z. K. H. werd aldaar verwelkomd door den Heer Luitenant-Generaal Baron *de Constant Villars*; kommanderende het oostelijk generaal kommandement; en voorts, door HH. Commissarissen van den Vorst *Bangeman Huygens* en *B. J. Vrytjoff*, benevens den Generaal-Majoor *Croisset* Directeur van de Genie, met eene korte aanspraak begroet. In dit dorp was een prachtige eereboog geplaatst: een aantal inwoners te paard, als kozakken uitgedost, reed den stoet vooruit. — Na de gelukwenschingen op de minzaamste wijze te hebben beantwoord, naderde Z. K. H. Maastricht onder eene begroeting van 101 kanonschoten van de wallen der stad. Op het glacis werden de sleutels aan den Vorst aangeboden, die, nu uit het rijtuig in eene tent afgestapt zijnde, den voorgedienden eerewijn minzaam aannam onder het hooren eener toepasselijke aanspraak van eene Commissie uit den Gemeente-raad. Een groot aantal deftige burgers, alle gelijk gekleed en met een Oranje-band om den arm, verzochten en bekwamen de vrijheid, om de paarden van 's Vorsten rijtuig af te spannen, en hetzelve tot aan het Gouvernements-hotel, voor Hoogstdenzelven bereid, voort te trekken. Aldaar werd Z. K. H. opgewacht door een aantal jonge Juffers, bloemen strooijende voor 's Vorsten schreden, terwijl eene derzelven aan Hoogstden-

Wapenschouw door Z. K. H. te Hasselt.

Plegtige inhaling van Z. K. H. te Maastricht op den 24sten September.

Digitized by Google

Plegtige inhaling van Z. K. H. te Maastricht op den 24sten September.

zelven een bloemkrans onder eene gepaste toespraak aanbood. De Vorst beantwoordde de aanspraak met groote minzaamheid. — De gansche stad was met boomen en bloemen versfraaid, en wedergalmde van aanhoudend gejuich. — Het garnizoen defileerde voorbij de vensters van 's Vorsten verrrekken; daarna had eene algemeene audientie plaats. Voorts ging de Vorst het fort St. Pieter en den St. Pieters-berg bezigtigen. De Generaals *von Kleist* en *Muffling*, het Pruissische leger-korps tusschen Maas en Rijn kommanderende, kwamen hunne opwachting bij Z. K. H. maken, die voorts den maaltijd hield met deze Generaals, benevens de hooge militaire en civiele ambtenaars, daarna, in den avond ten 10 uren, eenigen der voornaamste straten doorreed, om deel te nemen aan de illuminatiën en vreugde-bedrijven, en, eindelijk, het bal bijwoonde, door de Stad in de redoute-zaal gegeven, waarbij tevens de voornaamste personen van de stad en de naburige kasteelen waren genoodigd. — Den volgenden morgen ten 7 uren hield Z. K. H. wapenschouw over de geheele bezetting. Daarna woonde Hoogstdezelve de Godsdienstoefening bij in de St. Janskerk onder het gehoor van den Hoogleeraar *Verloren*. — Na de Godsdienstoefening bezigtigde Z. K. H. de arsenalen, 's Lands magazijnen en de publieke gebouwen, verleende gehoor aan eene Commissie uit de stad Venlo, begaf zich aan tafel, waaraan weder vele voorname personen werden toegelaten, en vertrok ten half zes uren naar Tongeren, om aldaar den nacht te vertoeven. Het vertrek geschiedde met dezelfde eer en onder hetzelfde gejuich, hetwelk Z. K. H. kon overtuigen, dat de inwoners van Maastricht, offschoon gedurende eene reeks van twintig jaren van Holland afgescheurd en door vreemde wetten en gewoonten beheerscht, niet hadden opgehouden, met dezelfde oude Nederlandsche gevoelens en liefde voor het Huis van Oranje bezield te zijn, welke hunne voorouders bij alle gelegenheden hadden aan den dag gelegd.

Digitized by Google

Den 26sten September omstreeks elf uren voor den middag kwam Z. K. H. van Tongeren te Namen, door den Generaal *Stedman*, kommanderende de Hollandsche mobile brigade, ontvangen en door een eskadron van het 2de regement ligte dragonders geëskorteerd, terwijl de overige korpsen in twee rijen van buiten de poort tot voor het hotel van den Intendant geschaard stonden. Aldaar stapte Z. K. H. af, onder eene aanhoudende kreet van *leve onze geliefde Vorst van Oranje!* — Na de gelukwenschingen der openbare autoriteiten te hebben ontvangen, inspecteerde Z. K. H. de troepen, en begaf zich daarna naar den berg van het kasteel. Aldaar alles opgenomen hebbende, liet zich Z. K. H., aan de intendance, de officieren der Hollandsche brigade voorstellen, en begaf zich voorts aan tafel, waarbij de Generaal *Stedman*, de Hoofdofficieren der korpsen, de Intendant van het departement, de Maire der stad en de Bisschop, alsmede een aantal der aanzienelijkste ingezetenen van het land, waren genoodigd. — Des avonds was de stad prachtig verlicht en gaven de openbare autoriteiten een luisterrijk bal, hetwelk Z. K. H. met hoogstdeszelfs tegenwoordigheid, tot elf uren toe, vereerde. Den volgenden morgen te vier uren vertrok de Vorst naar Mons, wordende uitgeleid door den Generaal *Stedman* benevens de hoofdofficieren van de brigade, die zich tot dat einde te paard aan de intendance hadden verzameld. — Bij het afscheid betuigde Z. K. H. eene bijzondere tevredenheid over de goede orde en houding der brigade, met last om zulks aan de troepen bekend te maken.

Feestelijk onthaal van Z. K. H. te Namen op den 26sten September.

In den namiddag van den 27sten kwam de Vorst te Mons, alwaar aan Hoogstdenzelven het luisterrijkst onthaal geschiedde, terwijl de vreugde en geestdrift der inwoners den Vorst merkbaar troffen. Des avonds woonde Z. K. H. een kostbaar feest bij, door de stad op het hotel der Mairie gegeven, en door een schitterend bal besloten. — Den volgenden morgen te 6 uren steeg de

Z. K. H. te Mons op den 27sten September plegtig ingehaald.

Vorst te paard en bezigtigde het kanaal, dat van Mons naar Condé loopt.

Aandoenelijk feest der kolenmijnwerkers te Mons.

De kooplieden hadden hiervoor een feest bereid. Zes en twintig vaartuigen, met 's Prinsen vlag versierd, waren in het binnen-water in linie geschaard; op een dezer vaartuigen was een zeer schoon muzijk van liefhebbers, die den weg van Z. K. H. volgden. Meer dan 2000 koolwerkers, in hunne mijnwerkers kleeding, met de werktuigen van hun beroep gewapend en, even als in de mijnen, eene brandende kaars op den hoed dragende, verdrongen elkanderen op den doortogt van Z. K. H. De afgevaardigden der kolen-koopers en delvers, aan wier hoofd zich de Heer *Gendebien* van Mons bevond, werden aan Z. K. H. door den Heer Intendant voorgesteld, bij welke gelegenheid de Heer *Gendebien* den Vorst eene aanspraak deed en eene memorie, betrekkelijk den handel, overhandigde. — De Vorst onderhield zich met de afgevaardigden wegens de verzoeken in de memorie vervat; hij ging met hen te voet, langs het geheele binnen-water en de dijken van het kanaal, tot aan de eerste sluis; begaf zich vervolgens, naar den straatweg van Valenciennes en beschouwde den berg Flenu met de grootste belangneming, welks mijnwerken zeer gewigtig zijn. — De geestdrift der kolenwerkers, bij het zien, hoe minzaam de Vorst zich met hun lot bezig hield, steeg ten top; en de aandoening, welke op het gelaat van den Vorst zigtbaar was, vermeerderde nog de vreugde en het geluk dezer lieden.

Kort na deszelfs terugkomst verliet Z. K. H. de stad Mons en keerde naar Brussel te rug.

Gelijke voorregten wegens Engeland aan de Belgische, als de Hollandsche Schepen toegestaan.

Aldaar had inmiddels de Baron *van der Capellen*, Secretaris van Staat, aan den Intendant der Belgische Zee-departementen kennis gegeven, dat, ingevolge de bevelen, door de Engelsche regering naar alle de havens van het Britsche rijk uitgevaardigd, de Belgische Schepen, onder Hollandsche vlag, dezelfde voorregten zouden genieten, als de Hollandsche Schepen.

Bij

Bij besluit van den 27sten September bepaalde Z. K. H. het bestaan van de registratie en domeinen; om bij voortduring werkzaam te blijven in de geheele stad Maastricht, in de stad Venlo, tot dus verre onder het bureau van ontvangst van Roermonde behoord hebbende, mitsgaders in de dertien Hollandsche Gemeenten, welke in het departement van de Neder-maas waren gelegen, te weten: de gemeenten van Falogne, Grandloof en Haupertingen; onder het bureau van ontvangst te Looz; de gemeente van Zeppern, onder dat van St. Troud; de gemeenten van Hees, Moperlingen en Mechelen onder dat van Bilsen; de gemeenten van Coninxheim, Heder, Heim, Russon en Sleude onder dat van Tongeren; en de gemeenten van Vlijtingen en Vorenhoeven, onder dat van Maastricht behoorende. Het bureau van Roermonde, niet op het tegenwoordig territoir van Belgie gelegen zijnde, zoo zou er provisioneel een ontvanger der registratie en domeinen, in de stad Venlo, benoemd worden, die onder het bestuur der registratie van Belgie zou sorteren.

Besluit van 27 September 1814 bepalingen behelzende voor de registratie en de domeinen.

Ten zelfden dage stond Z. K. H. bij besluite toe den vrijen vervoer van den linker- naar den regter-oever van de Maas, en *vice versa*, van het noodzakelijkst benoodigde voor smederijen en ijzer- en koperfabrieken, als waren: erts, steen- en houtskolen, en zulks zonder aan eenige expeditie of tolregt onderworpen te zijn; — zijnde dit mede toepasselijk gemaakt op gegoten ijzer, oud geslagen ijzer, stukken bewerkt ijzer en koper, welke naar de gemelde werkplaatsen gevoerd werden of daar van daan kwamen; — nevens de noodige voorschriften voor de eigenaars der smederijen en kopergieterijen, gelijk mede voor de opper- en minder tolbedienden, om van deze gunst te kunnen gebruik maken en tot voorkoming van alle misbruik.

Besluit van 27 September 1814 behelzende vrijstelling van regten van vervoering der noodzakelijkheden voor smederijen en ijzer- en koperfabrieken.

Op de herhaalde reclamatiën der kooplieden en reeders in de voornaamste handelsteden in Belgie, dat er een lastgeld mogt worden ingevoerd op

Besluit van den 29sten Sep.

1814, bepalende zeker lastgeld bij het uit- en inloopen van Belgische havens.

het varen in en uit Belgische havens, bepaalde Z. K. H bij besluit van den 29sten: „ dat alle schepen en vaartuigen, hoedanige en van welke natie dezelve waren, en onder welke vlag dezelve voeren, telkens bij derzelver binnenloopen in eene der havens van Belgie, een regt zouden betalen van 7 frs. 10 cent. per ton, volgens derzelver grootte, doch dat de Schepen, aan een Belgischen of Hollandschen reeder toebehoorende en onder Hollandsche vlag varende voor hun binnenloopen in eene der Belgische havens, slechts een lastgeld van 1 fr. 50 cent. per ton zouden betalen en bij het uitloopen een regt van 75 cent. per ton. De tot de Belgische of Hollandsche visscherij, bij uitsluiting, gebezigde Schepen zouden, bij het in- en uitloopen geenerlei lastgeld van hunnen visch betalen."

Besluit van 30 September 1814 over den financiëlen toestand der Gemeenten.

Een besluit van Z. K. H. van den 30sten September behelsde bepalingen tot regeling, voor het jaar 1815, van den financiëlen toestand der gemeenten. Dit besluit had tot grondstelsel, dat de inkomsten der gemeenten tot derzelver voordeel werden aangewend, op dat de gemeenten, zoo veel mogelijk, tot de voldoening harer schulden in staat geraakten, na nogtans de uitgaven, die van een algemeen belang waren, te hebben bestreden. Dienvolgens werden de, door de scharkist, uit de gemeente-inkomsten gedaan worden-de ligtingen, afgeschaft. De aan de gemeenten, bij wijze van supplementen, uit de additionele centimes en regt van patent toegestane fondsen zouden ophouden een gemeen fonds uit te maken; elke gemeente zou gedurende het jaar 1815 de beschikking hebben over deze, in de circumscriptie van haar territoir, uitgeschrevene centimes. De ontvangst en uitgave der gemeenten zouden, zoo veel mogelijk, voor den dienst van 1815 gelijk gebragt worden. Alle nieuwe tarieven van perceptie, hoedanig ook, zouden aan den Commissaris-Generaal van Financiën worden onderworpen, zullende de oude tarieven door den zelven worden gerevideerd.

Digitized by Google

Men was in de Belgische departementen bezig geweest met de vervaardiging van een Kadaster, doch door de gebeurtenissen des oorlogs was dit werk sedert tien maanden geschorst. Z. K. H. begeerde bij besluit van den zelfden dag, dat hetzelve, volgens de te dien opzigte bestaande wetten en instructiën en onverminderd de, volgens de omstandigheden, daar in te brengen wijzigingen, weder zou worden opgevat en voortgezet.

Besluit van 30 Sept. 1814 tot hervatting van het werk aan het Kadaster van Belgie.

Op den 1sten October nam Z. K. H. een nadrukkelijk besluit tot herstel van de Godsdienstige viering der zon- en feestdagen in geheel Belgie.

Viering van zon- en feestdagen.

Ten zelfden dage nam Z. K. H. uit overweging, dat, ten gevolge der vereeniging van Belgie met Frankrijk, het gebruik der nationale taal van die provinciën er bijna geheel is afgeschaft, om voor de Fransche plaats te maken, die, bij uitsluiting in de openbare akten werd toegelaten; alsmede, dat, zoo het van den eenen kant noodig is, het gebruik van laatstgemelde in sommige gedeelten van Belgie te dulden, alwaar het Vlaamsch niet in gebruik is, het, van den anderen kant, niet meer dan billijk is, dat het gebruik der Vlaamsche, als de landtaal zijnde, in alle gedeelten van Belgie hersteld worde; — het besluit, om aan dat van den 18den Julij ll., welks bepalingen reeds het gebruik der Vlaamsche taal gemakkelijk hadden gemaakt, eene meerdere uitgebreidheid te geven; te dien einde bepalende: „ 1.) dat de in de Vlaamsche taal gestelde akten zouden kunnen worden geregistreerd, zonder dat het noodig ware, er eene Fransche vertaling bij te voegen; 2.) dat de akten van civielen staat zouden worden gehouden in de taal, welke in die gemeente, waar die akten gesteld werden, gebruikelijk was; en 3.) dat er, bij een bijzonder besluit, zou worden voorzien in alle andere voorwerpen, dit onderwerp betreffende, met name het pleiten en de akten van procedures, zoo civiele als criminele, in de departementen en af-

Besluit van 1 Oct. 1814 wegens het taalgebruik in de onderscheidene provinciën van Belgie.

rondisfementen, alwaar de Vlaamsche taal gebruikelijk was."

Besluit van 2 October 1814 ter vermeerdering van de bezoldiging der Geestelijken in Belgie.

Bij een besluit van den volgenden dag vond Z. K. H. goed, de bezoldigingen der Geestelijken in Belgie voor het jaar 1815 te vermeerderen, en reeds van toen af aan en in afwachting, dat er een algemeene regel desaangaande zou tot stand gebragt worden, te zorgen voor de zoodanigen, welke zich in min voordeelige omstandigheden bevonden, te dien einde gelastende, dat er een buitengewoon credit van tweemaal honderd duizend franken op de schatkist van den Minister van Binnenlandsche Zaken zou worden geopend, om, volgens advijs van de Bisschoppen en de Vicarissen-Generaal, voor den dienst van 1814 tusschen de Pastoors, Kapelanen en Vicarissen in de aan het Belgisch Gouvernement onderworpen departementen, te worden uitgedeeld.

Besluit van 2 Oct. stellende orde op het bestuur van Belgie gedurende 's Vorsten afzijn.

Nog werd bij besluit van dien dag, gedurende den tijd, dat de Souvereine Vorst zich niet in Belgie bevinden zou, en na het vertrekken van den Secretaris van Staat, tot eene andere bestemming geroepen, de Commissaris-Generaal van Justitie, Graaf *de Thiennes* met de functiën van Secretaris van Staat belast, behalve met het teekenen en afgeven van zee brieven, waarmede de Commissaris-Generaal van de Financiën belast was, en behalve met het contrasigneren der decreten en besluiten, hetwelk aan den Kabinets-Secretaris den Heer *de Crombrugghe* was opgedragen. De Commissaris-Generaal van Justitie was verder belast met het in naam van Z. M. verzenden van rekwesten en petitiën aan de verschillende departementen van administratie, waartoe zij behoorden; zijnde de Secretaris ter Staatssecretarije geautoriseerd, om alle afschriften van decreten, besluiten of andere bevelen, van den Vorst komende, te authentiseren en de handteekeningen der beambten in Belgie te legaliseren.

Aanstellingen van

Bij verschillende besluiten van de vorige maand had Z. K. H. verscheidene officieren voor den

landdienst benoemd, waarbij men opmerkte, dat die officieren met de grootste onderscheiding in Oostenrijk en Frankrijk gediend hadden.

officieren uit Oostenrijksche en Franschen dienst.

Er werd in Brussel een regement karabiniers opgerigt, welks uniform hemelsblaauw was met scharlaken opslagen en lapellen, nevens een kasket van sierlijke gedaante.

Alzoo merkte men tevens onder de benoemingen tot regterlijke posten, die van den Heer *Jean Putseys*, voormaals Griffier en Chef bij het Geregtshof in den Haag tot een der Substituten van den Procureur-Generaal bij het hoog Geregtshof te Brussel.

Benoemingen tot regterlijke posten.

Den 2den October verliet Z. K. H. Brussel, om zich over Antwerpen naar Holland te begeven,

Bij het vertrek van Z. K. H. uit Brussel bood de Heer *Mercx*, bij afwezigheid van den Heer *Wauttelée*, de functiën waarnemende van eersten President van het hoog Geregtshof ter audientie van Z. K. H., namens zijne medeleden aan Hoogstdenzelven de billijke schatting aan van bewondering en erkentenis, verschuldigd aan de wijsheid van alle de besluiten, die Hoogstdezelve genomen had, sedert de twee maanden, dat Z. K. H. de teugels des Gouvernements van België had opgevat. De Souvereine Vorst beantwoordde deze aanspraak met te zeggen: „ dat Hij getroffen was door de gevoelens, welke het Hof kwam uiten; dat Hij niet zou ophouden, zich in 's Gravenhage met het Gouvernement van België bezig te houden, en dat Hij, bij voortduring, zijne aandacht zou vestigen op al hetgeen de regterlijke magt en de personen, waaruit dezelve was zamengesteld, betrof."

Afscheid van Z. K. H. te Brussel op den 2den October 1814.

Op de reize naar Holland vertoefde Z. K. H. op den 3den October eenige oogenblikken op het kasteel van den Heere Grave *van Hogendorp van Hofwegen* te Tilburg, waar vele huizen versierd, de gilden in het geweer gekomen en eene eerewacht te voet en te paard opgerigt waren. Er had eene algemeene audientie plaats, waarbij Z.

Z. K. H. te Tilburg.

Digitized by Google

K. H. eene memorie van de fabrijkanten aannam, waarvan wij reeds elders gewaagden.

Plegtige inhaling van Z. K. H. te 's Hertogenbosch.

Bij des Vorsten komst op het grondgebied van 's Hertogenbosch zag Hoogstdezelve zich de sleutels der stad en den eerewijn door den Heer Burgemeester en eene Commissie uit den Raad aangeboden. Dezelfde pligtpleging geschiedde door den Heer Kommandant der vesting, terwijl de lucht wedergalmde van de onophoudelijke kreet: *lang leve onze Souvereine Vorst! lang leve het Doorluchtig huis van Oranje! Oranje boven!* Eene prachtig uitgedoste eerewacht geleidde den Vorst ter stad in, terwijl een aantal ingezetenen, na de ontspanning der paarden, het rijtuig van Z. K. H. de van alle kanten met groen versierde straten doortrok. Z. K. H. stapte af aan het huis van den Heer Gouverneur der provincie en verleende er eene algemeene audientie.

Zven plegtige inhaling van den Souvereinen Vorst te Grave.

Den volgenden morgen 's Hertogenbosch verlaten hebbende kwam Z. K. H. op den middag bij Grave; en werd aldaar onder den eersten eereboog, op den weg tegen over eene tent opgerigt, onder het levendigst gejuich ontvangen. De Heer Burgemeester verzogt en verkreeg in zijne aanspraak de toestemming, dat de burgers het rijtuig van Z. K. H. mogten binnen trekken, hetgeen daarop door achttien personen, alle met Oranje armbanden en blaauwe linten om de hoeden versierd, werd volvoerd tusschen de geschaarde rijen van de schutterij, den landstorm en het garnizoen. Tot de eerste barriere genaderd, werden de sleutels aan Z. K. H. aangeboden door den Heer Luitenant-Kolonel *Poolman*, provisionelen plaatselijken Kommandant. De optogt geschiedde voorts tot aan het huis van de erfgenamen van wijlen den Heer Schout-bij-Nacht *van Spengler*, hetwelk, van de regering verzogt, onder het bestuur van eenige dames was in orde gebragt. Aldaar afgestapt zijnde zag zich Z. K. H. door de jonge Jufvrouw *Carolina de Quay* onder eene korte aanspraak een ruiker bloemen aangeboden, en door acht bevallige meisjes bloemen toege-

ſtrooid, tot dat Hoogstdezelve zich in zijn kabinet bevond. Na het verleenen van afzonderlijk gehoor eerst aan den Burgemeester en den Raad, voorts aan het vredegeregt, het dijkscollegie, de militaire autoriteiten, Leeraars van den Godsdienst en ambtenaars van omliggende plaatſen, en eindelijk aan allen, die den Vorst wenschten te naderen; nuttigde Z. K. H. van het dejeuner, hetwelk van ſtadswege was bereid. Omſtreeks twee uren ging Z. K. H. te voet naar de groote markt het garnizoen inſpecteren, van waar Hoogstdezelve zich, insgelijks te voet naar de Maas begaf, alwaar twee ponten met vlaggen gereed lagen; wordende Z. K. H. met een gelijk getal kanonſchoten vaarwel gezegd, als er bij Hoogstdeszelfs komst ter begroeting waren gelost.

Z. K. H. te Nijmegen ingehaald.

Z. K. H. werd op het territoir der provincie Gelderland ontvangen door den Heer Gouverneur, die zich derwaarts had begeven met den kommanderenden Generaal Grave *van Limburg Stirum*, den kwartiers-Commisſaris van Nymegen, den Heer *van Steen* benevens de eerewacht dier provincie. Voorts werd Z. K. H. te Nymegen met den meesten luister en geestdrift ontvangen onder het aanbod van de ſleutels en den eerewijn. Na het geven van audientie en het inſpecteren van het garnizoen, vertrok de Vorst naar Arnhem, trekkende des avonds ten acht uren de fraai verlichte Rijnbrug over.

Gelijk ook te Arnhem.

Onder het levendigst vreugde-gejuich van duizenden vereenigde ſtemmen tot aan den eereboog voor de Rijnpoort genaderd zijnde, hief de aldaar geplaatſte veldmuzijk het oude Wilhelmuslied aan.

Ook hier had het aanbod van de ſleutels en van den eerewijn plaats door den Heer Burgemeester, vergezeld van de Heeren Vice-Burgemeesters, Secretaris en Leden van den Municipalen Raad, onder eene korte, maar hartelijke aanſpraak, terwijl men de paarden ontſpande van 's Vorſten rijtuig. Hierna geſchiedde de intogt in eene prachtig verlichte ſtad. Drie koetſen der regering open-

Digitized by Google

Inhaling van Z. K. H. te Arnhem.

den den trein; dan volgde een detachement eerewacht, welke Z. K. H. van Grave had begeleid; voorts de koets, waarin de Vorst ter linker zijde van den Heer Opperstalmeester Baron *van Heerdt* gezeten was, door de burgerij als om strijd getrokken en voortgeschoven. Een tweede detachement der eerewacht sloot 's Vorsten koets op, die nog gevolgd werd door het rijtuig van den Heer Gouverneur, waarna de geheele trein door het gevolg van Z. K. H. werd gesloten. De Souvereine Vorst stapte voor het huis van den Heer Grave *van Limburg Stirum* af, in welks voorhuis twaalf jonge dochters van de aanzienlijkste ingezetenen der stad voor 's Vorsten voeten bloemen strooiden en de jongste freule *van Haersolte* met bevallige vrijmoedigheid eenige dichtregels voordroeg. — Z. K. H. was zoo zeer getroffen door deze inhaling, dat Hoogstdezelve terstond den Heer Burgemeester ontbood, om denzelven zijne hoogste tevredenheid niet slechts te kennen te geven, maar tevens te verzekeren, dat deze ondubbelzinnige verknochtheid van Arnhems ingezetenen hem steeds een genoegelijk aandenken zou verschaffen. — Na eene plegtige audientie te hebben verleend, begaf zich Z. K. H. om tien uren naar het Stadhuis, alwaar, op de zoogenaamde Gedeputeerde-kamer een maaltijd van dertig Converts voor Hoogstdenzelven was toebereid. Na middernacht vereerde de Vorst het bal, van stadswege in de concertzaal gegeven, met deszelfs hooge tegenwoordigheid. Na ruim een uur verblijfs nam Z. K. H. op het minzaamst afscheid. — Den volgenden morgen ten zeven uren hield Z K. H. inspectie over het garnizoen benevens de schutterij, daarna had nog eene bijzondere audientie plaats en omstreeks elf uren hervattede Z. K. H. de reis naar het Loo. Even gelijk bij 's Vorsten aankomst waren bij dit vertrek, van deszelfs verblijf tot buiten de poort, het garnizoen, de schutterij en de piekeniers in twee rijen geschaard. De vereenigde stemmen van eene ontelbare menigte, zoo in de straten als op de

Digitized by Google

wallen en buiten de poort, riepen den Vorst het hartelijkst vaarwel toe, en lieten geenen anderen wensch over, dan alleen dien, dat men Z. K. H. langer had mogen bij zich hebben. De Vorst beantwoordde dit niet slechts met zijne gewoone minzaamheid, maar men zag hem tranen van aandoening van de wangen vegen.

Z. K. H. te Appeldoorn ingehaald.

Op de jurisdictie van Apeldoorn vond Z. K. H. een, op het Loo uitgerust en wel gemonteerd, korps lansiers, omtrent 20 man sterk, hetwelk Hoogstdenzelven naar die gemeente begeleidde. Voor en in het dorp Apeldoorn waren de schutterij en de landstorm met veldmuzijk in twee rijen geschaard. Bij den prachtigen eereboog in het dorp, op den driehoek, aan den weg naar het Loo, werd de Vorst door den Luitenant-Admiraal *van Kinsbergen*, in groot kostuum, den Burgemeester, den Municipalen Raad, benevens den Predikant en Kerkeraad, opgewacht, en met hartelijke aanspraken verwelkomd. Inmiddels waren ook hier de paarden ontspannen, en werd nu het rijtuig met den geliefden Vorst, onder het levendigst gejuich en met ongelooflijke snelheid voortgetrokken, tot aan het basfecour van het paleis het Loo, alwaar mede een fraaije eereboog was opgerigt. Op het bordes ontmoette de Vorst H. K. H. Meyrouwe Hoogstdeszelfs gemalinne, welke den vorigen dag aldaar aangekomen en met de levendigste vreugdeblijken ontvangen was. Des avonds was alles verlicht, zoo op het Loo als te Apeldoorn, en vooral het in de nabijheid van dit dorp zich bevindende welgelegen verblijf van den Luitenant-Admiraal.

De Vorstelijke familie op reis naar Zwolle.

Den 6den October gaf de Vorst gehoor aan de autoriteiten, kerkeraad en onderscheidene personen van aanzien, als mede aan eene Commissie uit de Staten van Gelderland. Den 7den ten half negen uren namen de Vorst en Vorstin, benevens de jonge Prinses, in drie koetsen de reis aan naar Zwolle, geëskorteerd door de lansiers van het Loo, en tot aan het Caterveer vergezeld door den Gouverneur der provincie.

Digitized by Google

Inhaling van HH. KK. HH. te Zwolle.

Aldaar had zich reeds de Gouverneur der provincie Overijssel vervoegd, terwijl aan gene zijde van het veer de eerewacht en de Zwolsche vrijwilligers te paard gereed stonden. — Op stads grond genaderd, werden aan den Vorst de sleutels van Zwolle aangeboden. Ook hier werd het rijtuig van HH. KK. HH. voortgetrokken tusschen de geschaarde militie, schutterij en landstorm tot voor het Landshuis, alwaar HH. KK. HH. door den Gouverneur en den Generaal van het militair arrondisement der provincie werden ontvangen, terwijl twaalf der aanzienelijkste jonge jufvrouwen Hoogstderzelver pad met bloemen bestrooiden, en eene derzelven een versje overgaf. Na de audientie en het middagmaal, door den Heer Gouverneur aan HH. KK. HH. aangeboden, reden Hoogstdezelven de stad door ter beschouwing van de illuminatie en een klein doch fraai vuurwerk; voorts vereerden zij een bal op het Stadhuis met Hoogstderzelver tegenwoordigheid, en vertrokken, na den nacht op het Landshuis te hebben doorgebragt, den volgenden morgen te tien uren naar Assen, den weg nemende over de Berkumbrug en over Staphorst en Rooveen naar Meppel, hebbende het opstuwen van het water voor Hasselt het ponteveer in den nacht aldaar onbruikbaar gemaakt.

HH. KK. HH. te Meppel.

De Gouverneur van het landschap Drenthe en de President van het gemeentebestuur van Meppel, door eenen courier verwittigd van de verandering in den weg door HH. KK. HH. genomen, begaven zich naar de plaats, alwaar Hoogstdezelven dit territoir zouden naderen, en kwamen nog bezwarelijk tijds genoeg. De landstorm en het korps muzijkanten hadden zich met geforceerden marsch van den Zomerdijk naar de Hoogeveensche vaart begeven, langs welke het reizende gezelschap trekken moest en waren tijdig genoeg aangekomen, om hetzelve in parade af te wachten. Onder een luid gejuich van *leve de Souvereine Vorst! Oranje boven!* reedt het rijtuig van Z. K. H., vooraf gereden door den Heer

Gouverneur *P. Hofstede*, de stad Meppel in, alwaar Z. K. H. afstapte voor het huis van den Scholtus *J. de Vries Junior*. Na gepaste eerebetooningen en onder het nuttigen van eenige verversching, vernam de Vorst naar de bevolking van Meppel, den staat der fabrieken en trafieken, de scheepvaart, enz. Voorts had eene audientie plaats voor de Heeren Secretarissen en den Municipalen Raad, waarna het Vorstelijk paar weder in het rijtuig ging, en vergezeld van de Drentsche eerewacht, die prachtig was uitgedost, benevens de muzijkanten, en omringd van eene ontelbare menigte, door twintig eerebogen de stad uitreed. Hetzelve vervolgde den weg naar den Dieverbrug, genoot aldaar eenige verversching, en kwam des avonds ten half zeven te Assen, in de hoofdplaats der provincie.

Aldaar onder een keurig veldmuzijk en het gejuich der menigte, door jonge lieden binnen getrokken, stapten HH. KK. HH. af aan het huis van den Heer Gouverneur, alwaar zij werden ontvangen door eene Commissie uit de Staatsvergadering. Na het verleenen eener algemeene audientie door Z. K. H., maakte het Vorstelijke paar gebruik van den aangeboden maaltijd. — Den volgenden morgen woonde de Souvereine Vorst den godsdienst bij onder het gehoor van Do. *G. B. Reddingius*, Th. Doct. predikende over Ps. LXXIII het laatste gedeelte van het laatste vers. Na nogmaals algemeen gehoor verleend te hebben, vertrok Z. K. H. onder betuiging van Hoogstdeszelfs genoegen over de goede orde en welmenende gezindheid der Drentsche ingezetenen, geleid door de eerewacht en vergezeld door den Heer Gouverneur tot aan de grenzen der provincie. HH. KK. HH. te Assen.

De ontvangst en het onthaal van HH. KK. HH. te Groningen op den 9den, 10den en 11den October, zijn door ons, bij de beschrijving van het tweede eeuwfeest der Hoogeschool aldaar, in het breede vermeld. HH. KK. HH. te Groningen.

Vroeg in den morgen van den 11den had zich de Heer Gouverneur van de provincie Vriesland, HH. KK. HH. in Vriesland.

HH. KK. HH. in Vriesland.

vergezeld door den Griffier der Staten met den Heer Commisfaris van het arrondisfement Leeuwarden, naar de grenzen der provincie bij Stroobosch begeven, ten einde er HH. KK. HH. op te wachten en naar Leeuwarden te geleiden. De weg van daar tot Leeuwarden was met zeven bataillons van den landstorm bezet; de koets van het Vorstelijk paar werd geëskorteerd door eene eerewacht te paard, zamengesteld uit jonge lieden van aanzien; eene ontelbare menigte vervulde de wegen en deed de lucht van vreugde weergalmen. De ontvangst en welkomstgroet geschiedden bij Stroobosch, van waar HH. KK HH. omstreeks half twee uren te Buitenpost aankwamen en ten huize van den Heer *S. van Haarsma*, Vrederegter, eenige ververschingen genoten, terwijl eene Commisfie van Predikanten, benevens den Leeraar der plaats en den Kerkenraad, ter opwachtinge minzaam werden toegelaten. Na ruim een uur vertoefd te hebben, vervolgden HH. KK. HH. den weg tot aan het Huis ter Heide bij Bergum, alwaar Hoogstdezelven door eene Commisfie van vier Leden uit de Staten-Vergadering opgewacht en begroet werden. Des avonds om vijf uren op eenen kleinen afstand van Leeuwarden genaderd, zag zich de Souvereine Vorst de sleutels der stad aanbieden door den Heer President-Burgemeester en eene Commisfie uit de stedelijke regering. De trein vervolgens tot aan de Vrouwenpoort gekomen zijnde, werden de paarden van 's Vorsten rijtuig, onder een onbegrijpelijk vreugdegejuich ontspannen, en hetzelve door het volk voortgetrokken tot aan het huis van den Heer President-Burgemeester *B. Buma*, alwaar HH. KK. HH. verblijf hielden. De straten, waar langs de trein trok, waren door de schutterij en landstorm bezet. Het 9de bataillon van linie was voor 's Burgemeesters huis geschaard. Vele huizen waren met groen versierd en overal stellagies opgerigt, die alle, gelijk de huizen en straten, vol waren met toejuichende aanschouwers, uit alle oorden der provincie naar de hoofdstad zamen

Inhaling van HH. KK. HH. te Leeuwarden.

Digitized by Google

gevloeid. Des avonds was de geheele ſtad fraai verlicht. Ten ſtadshuize werd, na eene openbare audientie door den Vorst, een prachtige maaltijd van ſtadswege aan HH. KK. HH. gegeven, door een groot aantal aanzienelijke perſonen bijgewoond. Na den maaltijd vertoonden zich de Vorstelijke perſonen aan de menigte onder derzelver grootſte toejuiching en vreugdebetooning. — Den volgenden morgen werden de dames bij H. K. H. ter audientie toegelaten, waarna HH. KK. HH., na een ontbijt bij den Heer Preſident Burgemeester genomen te hebben, met gelijke militaire eerbewijzingen en algemeene toejuichingen Leeuwarden verlieten, en zich over Franeker naar Harlingen begaven.

Inhaling van HH. KK. HH. te Leeuwarden.

Ook te Harlingen was de ontvangst van HH. KK. HH. een plegtige intogt en feestelijk onthaal. Reeds ten twee uren in den namiddag van den 12den October verzamelden zich de landſtorm en ſchutterij, voorafgegaan door een ſchoon korps muzijkanten. Eene Commisſie uit de Burgemeesteren en Vroedſchap begaf zich in twee rijtuigen naar de Franekerpoort, terwijl de overige Leden op het ſtadhuis de komst van het Vorstelijke paar afwachteden. Een korps van 70 klocke zeelieden en andere ingezetenen onder het bevel van ſchipper *Bauke de Beer* was uitgetrokken, om de gunst te erlangen, van het Vorstelijk rijtuig voort te trekken. Ten 6 uren kondigde het losbranden des geſchuts en het luiden der klokken de komst van HH. KK. HH. aan. De ſleutels der ſtad werden met eene gepaste aanſpraak door den Heer Burgemeester aangeboden, maar hier, gelijk overal, dadelijk door den Souvereinen Vorst terug gegeven. Het ontſpannen der paarden geſchiedde in eenen oogenblik en de trein ving in plegtigen optogt aan. Aan het ſtadhuis gekomen, werden HH. KK. HH. door den Heer Burgemeester, alsmede door den Heer Generaal *Zweerts de Landas*, die de echtenoote van den Burgemeester geleidde, aan het portier der koets ontvangen. De weeskinderen, buiten aan den trap geſchaard, bene-

HH. KK. HH. te Harlingen onthaald.

Digitized by Google

HH. KK. HH. te Harlingen onthaald.

vens een dertigtal der aanzienlijkste jonge jufvrouwen in de voorzaal van het stadhuis, strooiden bloemen voor de voeten van het Vorstelijke paar, hetwelk door de jonge jufvrouw *Popta* met een gepast vers werd begroet. Z. K. H. vertoonde zich vervolgens op de puijé van het stadhuis, en keerde er andermaal met Hoogstdeszelfs gemalin weder onder de luidste kreet van vreugde en toejuiching. — Na een lang onderhoud over de belangen der stad met den Burgemeester, gaf Z. K. H. eene algemeene audientie. Tegen 11½ uren begaven zich de Vorstelijke personen te voet naar het jagt, hetwelk aan de kaai van het stadshuis gereed lag, onder herhaalde toejuichingen. De verlichting der stad was algemeen, kostrig en bij velen kostbaar; de gansche nacht werd onder vreugdebedrijf en veelvuldig vuurwerk, vrolijk, doch hoogst belangrijk en zonder eenig ongeluk, doorgebragt. Des morgens was elk al weder op den been, om het vertrek der jagten te zien, en werd de verrassing hoogst aangenaam, toen Z. K. H. zich kort daarna weder aan het publiek vertoonde. De Heer Gouverneur mogt nogmaal audientie bekomen. Daarna gingen de touwen los en trok de menigte het vorstelijke jagt en de overige jagten naar buiten. Toen dezelven onder zeil waren, deed de schutterij, bij gebrek aan kanon, eenige decharges met klein geweer, hetwelk van het vorstelijke jagt met zeven schoten werd beantwoord. De uitlegger salueerde daarop het Vorstelijke gezelschap, hetwelk door een der andere jagten met vijf schoten werd beantwoord. Eindelijk vertoonde zich Z. K. H. alleen op het paviljoen, en gaf door het zwaaijen met den hoed Hoogstdeszelfs goedkeuring en vaarwel aan de juichende menigte te kennen.

Komst van HH. KK. HH. aan de Helder.

De reis naar de Helder was zeer voorspoedig. Ten half twee uren na den middag werden HH. KK. HH. aldaar, onder het losfen van het geschut en met algemeene vreugde der inwoners ontvangen.

Op den 15den des morgens om elf uren kon-

digden het bulderen van het geschut en het spelen der klokken te Alkmaar der burgerlje het naderen van HH. KK. HH. aan, daar Hoogstdezelven door de stat-officieren der schutterij en eene eerewagt te paard van het gehugt Huiswaard werden begeleid tot aan eene eerepoort buiten de Vriesche poort, welke dit opschrift had, in de Latijnsche taal: „ Aan den Vader des Vaderlands, Willem „ den Eersten, handhaver der herstelde vrijheid." De Heer Burgemeester, vergezeld van de Heeren Adjuncten en eene Commissie uit den Raad, bood aan den Souvereinen Vorst de sleutels der stad aan. Hetzelfde geschiedde door den Heer Kolonel *Bovi*, provincialen kommandant van Noord-Holland en plaatselijken kommandant der stad ten aanzien der barriere. HH. KK. HH. de stad door eene menigte van eerebogen ingereden zijnde, zagen aan den ingang van de Langestraat het rijtuig ophouden door 32 vrijwillige manschappen van de artillerie-kompagnie der schutterij, die allen even eens gekleed, met oranje banden om den arm en den hoed, op bekomen verlof, de paarden ontspanden en hunne witte met groen opgelegde trek-riemen aansloegen en de koets voorttrokken tot voor het raadhuis. Bij het afstappen werden HH. KK. HH. door een achttal jonge jufvrouwen van 9 à 10 jaren met bloemen bestrooid, en door eene derzelven *J. H. A. Verschuir* met eenige gepaste regelen verwelkomd. Na eene algemeene audientie, maakten HH. KK. HH. gebruik van het gereed gemaakt ontbijt. Zich vervolgens op het bordes van het raadhuis aan de juichende menigte hebbende vertoond, begaf zich het Vorstelijke paar weder in het rijtuig, en, zich van alle ander geleide, behalve dat der stafofficieren en der eerewagt te paard verschoonende, reedt hetzelve onder het bulderen van het geschut de Schermerpoort weder uit. HH. KK. HH. te Alkmaar.

Op den dijk bij Schermerhorn werd het Vorstelijke paar verwelkomd door den Dijkgraaf Mr. *F. Alewyn* en eene Commissie van de Hoofdingelanden en Hoogheemraden. Het behaagde Z. K. HH. KK. HH. te Schermerhorn.

Digitized by Google

H. de aanspraak van den Heer *Alewyn* op het minzaamst te beantwoorden. HH. KK. HH. tusschen de, op onderscheidene plaatsen geschaard staande, kompagniën landstorm gereden zijnde, langs de Middelbuurt, werden aldaar op nieuw begroet door den President Mr. *H. Borghorst* nevens Burgemeesters en Raden, met den Majoor en officieren van den landstorm.

HH. KK. HH. te Purmerend.

Tegen twee uren kondigde het geschut te Purmerend de komst van HH. KK. HH. aan. Doorgereden zijnde tot voor het stadhuis, werden Hoogstdezelve aldaar door de stedelijke regering ontvangen, en bij monde van den Heer Burgemeester *Waardenburg* begroet. Z. K. H. onderhield zich eenige oogenblikken met denzelven en andere aanwezige personen, terwijl het muzijk en het gejuich des volks zich onophoudelijk lieten hooren. Na dat de paarden verwisseld waren, vertrokken HH. KK. HH. door eenige officieren van de schutterij en den landstorm te paard begeleid, tot aan Monnikendam.

HH. KK. HH. te Monnikendam.

Ten drie uren na den middag werd Z. K. H. door een algemeen *hoezee! leve onze Souverein! leve de beste aller Vorsten!* aldaar ingehaald. In de stad waren, even als te Purmerend, alle huizen met vlaggen en groen versierd. Z. K. H. hield voor het raadhuis stil, en veroorloofde den Heer Burgemeester en Raad, mitsgaders den Heer Vrederegter dezes kantons, de gevoelens en belangen der burgerij aan Hoogstdenzelven kenbaar te maken, hetwelk in dier voege werd beantwoord, dat Monnikendam dezen dag als gedenkwaardig voor de geheele stad beschouwde.

Komst van HH. KK. HH. te Amsterdam.

Ruim half vijf uren naderden HH. KK. HH. Amsterdam van den IJkant, hebbende zich, van over Buiksloot gekomen zijnde, aan het Tolhuis in eene prachtige sloep begeven, waarin ook de Admiraal *Verdooren* en eenig gevolg waren. De Vorst en Vorstin voeren langs het Water tot nabij den Dam, en werden door de toegevloeide menigte met luid vreugdegejuich verwelkomd. Aan wal gekomen traden HH. KK. HH. in het rijtuig en

Kap-

ſtapten af aan het paleis, alwaar Mevrouwe Moeder Douairière, Prinſes van Oranje-Naſſau en Mevrouw Douairière Prinſes van Brunswijk, reeds te twee uren binnen Amſterdam gekomen, Hoogstdezelven verbeidden. Een kwartier uurs na de aankomst vertoonden de Vorst en Vorstin zich op het balkon aan de juichende menigte. — Den volgenden morgen, zijnde zondag den 16den, begaven zich HH. KK. HH. naar de nieuwe kerk onder het gehoor van Prof. *P. Haack*, waarna zij de tentoonſtelling van kunstwerken door levende meesters ten Trippenhuize eenen geruimen tijd lang bezigtigden, gevende aan de zigtbare groote vorderingen der kunst eenen welverdienden lof. — Omſtreeks twee uren vertrokken HH. KK. HH. naar Utrecht, terwijl de Prinſeſſen weduwen naar Haarlem op het pavilloen terug keerden.

HH. KK. HH. te Utrecht ingehaald.

Tegen den avond kwam het Vorstelijke Paar te Utrecht. Aan eene eerepoort buiten de Catharyne poort genaderd, alwaar eene kompagnie der ſchutterij geſchaard ſtond, werden de Sleutels der ſtad aangeboden door den Burgemeester, vergezeld van de Leden der provisionele regering en de Secretarisſen. De juichende menigte verdrong zich ſchier, om de paarden af te ſpannen en het rijtuig voort te trekken. Dit had aan de poort dadelijk plaats, waar een groot aantal voornaame burgers met verſierde touwen gereed ſtond, en het onmogelijk werd met de paarden verder voort te rijden. Nu ging de togt voort tot aan het huis van Mevrouw de Douarière *van Tuyll* op de kromme nieuwe gracht, alwaar HH. KK. HH. den intrek namen. De ganſche bevolking ſcheen in de huizen en op de daken langs dezen weg verzameld. Veertien jonge Jufvrouwen haalden het Vorſtelijke Paar, bij het afſtappen met bloemen in, terwijl de Freule *van Tuyll* jongſte doechter van den Heer Gouverneur der Provincie, hetzelve in versmaat begroetede. Kort daarna had eene algemeene audientie plaats, waarbij de Souvereine Vorst wel wilde

betuigen, dat de ongeveinsde vreugde-blijken van Utrechts ingezetenen Hem dermate hadden getroffen, dat dezelven den gunstigsten indruk op zijn hart maakten. Na het afloopen der audientie begaven zich HH. KK. HH. ter maaltijd bij den Heer Gouverneur der Provincie, rijdende het voornaamste gedeelte der stad door, om de fraaije illuminatiën te bezigtigen. — Vervolgens werden de Vorstelijke Personen tegen half twaalf uren ontvangen aan het Paleis, alwaar een groot cirkel was van meer dan 400 personen, in wier gezelschap het Vorstelijke paar in het gulhartigst onderhoud tot half twee uren vertoefde, aannemende, om des anderen daags een dejeuner van stadswege bij te wonen. — Hetzelve werd in dit zelfde gebouw gegeven, onder het paraderen der keurkompagnie met muzijk op het plein. Bevorens bezigtigden HH. KK. HH. de munt, zijnde aldaar ontvangen door het collegie van Heeren Raden en Generaal-Meesters van de munt. Ter gedachtenis van deze zoo vereerende gebeurtenis voor 's Lands munt-directie, werd in tegenwoordigheid van het Vorstelijke Paar een gouden eerepenning geslagen, houdende op de eene zijde de naamletters van den Souvereinen Vorst met het jaartal en de plaats, en op de tegenzijde de woorden *Pater et Princeps* (Vader en Vorst) omgeven met olijf- en oranje-takken. — Na het eindigen van het dejeuner werd de reis naar 's Hage, omtrent half twee uren voortgezet, onder den toevloed van zegenwenschende aanschouwers. Op eenen afstand buiten de stad werden HH. KK. HH. door den Burgemeester en Leden der regering bedankt voor de eere aan Utrecht bewezen. De eerewacht te paard begeleidde Hoogstdezelven tot aan de grenzen der Provincie, alwaar, in het dorp Harmelen de Heeren Gouverneur en Generaal provinciale Kommandant, te dien einde vooruit gereden, namens de provincie de laatste pligtpleging aan HH. KK. HH. aflegden.

Te Harmelen was het bataillon landstorm van

Harmelen, Vleuten en Cockengen in de wapenen onder het bevel van den Heer Luitenant Kolonel *van Beuſichem*, door wien, zoo als ook door den Heer Predikant eene aanſpraak, en wel door den laatstgemelden, in dichtmaat, werd gedaan, terwijl een aantal in het wit gekleede landmeisjes HH. KK. HH. met bloemen beſtrooiden. Zeer voldaan over dit onthaal vervolgden Hoogstdezelven de reis onder het luide vreugde-geroep der ingezetenen.

HH. KK. HH. plegtig begroet te Harmelen.

Moesten Woerdens ingezetenen, voor elf maanden, alle de ijsselijkheden van de Franſche moord- en plunderzucht op het ſchriklijkst ondervinden, de 17den October, op welken zij het genoegen mogten ſmaken, om den Vader des vaderlands benevens Hoogstdeszelfs Gemalinne binnen hunne wallen voor eenige oogenblikken te bezitten, verwekte de levendigſte vreugde in aller harten, wier leed door de menschlievende deelneming van Vorst en Landgenooten alreeds was geleenigd, voor zoo verre hetzelve daarvoor vatbaar was geweest. Het verzoek der ſtads regering, om met een bezoek te worden vereerd, was minzaam toegeſtaan, en alzoo had alles zich ter verſieringe der ganſche ſtad beijverd. Al vroegtijdig had zich het garnizoen nevens den landſtorm zoo van de ſtad als de naburige dorpen in twee rijen geſchaard van buiten de Utrechtſche tot buiten de Leidſche poorten der ſtad. HH. KK. HH. kwamen even na half drie uren aan onder het vreugde-gejuich van vele duizende aanſchouwers. Na eene korte aanſpraak bij monde van den Heer Burgemeester, door Z. K. H. op het minzaamst beantwoord, plaatſte zich de Burgemeester met deszelfs adjuncten, benevens de overige leden van den Raad voor het Vorstelijk rijtuig, terwijl zes deftig gekleede burgers, omhangen met breede oranjelinten over den ſchouder, zich nevens de paarden plaatſten, dragende elk hunner een ſchild, naar de wijze der ouden gehecht aan eenen ſtandaard, waarop de woorden *voor Vorst en Vaderland*, met groote letters te lezen

Het Vorstelijk paar te Woerden ingehaald.

ſtonden. De trein tot aan de Stads-herberg genaderd zijnde hield aldaar ſtil, tot dat de paarden voor de rijtuigen waren verwisſeld, wanneer de Souvereine Vorst de aanſpraken en begroetingen ontving van den in 's Lands dienst grijs geworden Kolonel *van Dalhoff*, van den Heer Dijkgraaf van het groot waterſchap van Woerden Mr. *J. Meulman*, voorts van de Leeraren der onderſcheidene kerkgenootſchappen en andere perſonen; terwijl jonge meisjes aan die zijde van de koets, waar de Souvereine Vorſtinne gezeten was, Hoogstdezelve met bloemen beſtrooiden, een derzelven, het dochtertje van den Heer *Geolen* de Vorſtin met eene korte aanſpraak onder het aanbieden van een bloemboeket op eene bevallige wijze begroetede. Het behaagde aan Z. K. H. bij het vertrek uit Woerden de verzekering te geven; „ dat de burgerij zich op zijne hooge gunst en beſcherming, tot opbeuring uit haren kwijnenden toeſtand, kon verlaten:" waarna het uitgeleide op dezelfde wijze, als de inhaling, geſchiedde.

HH. KK. HH. terug in den Haag.

Het was in den avond ten half acht uren, wanneer HH. KK. HH. onder het losſen van het geſchut en gejuich der menigte in den Haag terug keerden, tot onuitſprekelijke blijdſchap der ingezetenen, van welken velen reeds op de voorloopige tijding dier heugelijke terugkomst hunne huizen met vlaggen verſierd hadden, en zich thans beijverden om de blijken hunner gevoelens te kennen te geven door het oogenbliklijk illumineren hunner woningen, terwijl het korps muzijkanten der ſtedelijke ſchutterij zich naar het paleis begaf en aldaar omgeven van eene ontelbare juichende ſchaar HH. KK. HH. met de geliefkoosde vaderlandſche zangen verwelkomde.

Vertrek van de Prinſeſſen Douarières op den 26ſten October van Haarlem naar den Haag.

Kort daarna verlieten HH. KK. HH. de Prinſeſſen Douarières van Oranje Naſſau en van Brunswijk het Pavilloen in den Hout te Haarlem, om zich naar de reſidentie te begeven. Men had zich de gelegenheid, dat Hoogstdezelven den Schouwburg aldaar bijwoonden, ten nutte gemaakt, om in een zeer treffend dichtſtuk de

gevoelens van liefde, eerbied en achting van Haarlems burgerij voor den geëerbiedigden Souverein en Hoogstdeszelfs Doorluchtig Huis in het algemeen, en voor Hare Hoogheden in het bijzonder te kennen te geven; gevoelens die door de eenstemmige, ongeveinsde en herhaalde toejuichingen van de geheele vergadering waren bevestigd.

Had Z. K. H. bij Hoogstdeszelfs jongst vertrek uit Brussel verzekerd, dat Hij niet zou ophouden, zich in 's Gravenhage met het Gouvernement van Belgie bezig te houden, en dat Hij bij voortduring zijne aandacht zou vestigen op al hetgeen de regterlijke magt en de personen, waaruit dezelve was zamengesteld betrof: een groot aantal besluiten van den Souvereinen Vorst, na Hoogstdeszelfs vertrek uit Belgie genomen, deden dit woord gestand. Verscheiden besluiten ten aanzien van het Belgisch bestuur.

Terstond na 's Vorsten vertrek autoriseerde de Minister van Oorlog, op last van Z. K. H., den Luitenant-Generaal Baron *Evers*, Inspecteur Generaal der kavallerie, de volgende proclamatie aan de Belgische soldaten uit te vaardigen. Proclamatie aan de Belgische Soldaten.

BELGISCHE SOLDATEN!

Gij hebt onder de Fransche benden gestreden, toen de belangen van ons land met die van Frankrijk onder één vermengd waren. Sedert 20 jaren zijn alle de slagvelden met uw bloed besproeid, en de aloude militaire roem van den Belgischen naam heeft met nieuwen luister geschitterd. Gij hebt alle uwe pligten op eene waardige wijze vervuld; gij hebt uwe eeden aan Frankrijk gestand gedaan.

Maar heden zijn U andere pligten opgelegd.

De gelukkige omwenteling, welke Europa in vrijheid gesteld heeft, heeft aan ons vaderland deszelfs naam en nationaal bestaan terug gegeven. Dezelve roept dit ons vaderland tot eene nog hoogere bestemming, door het met deszelfs aloude broeders te vereenigen, onder den beschermenden scepter van eenen Vorst uit dien stam van helden gesproten, welken met zoo veel roem de onafhankelijkheid onzer voorvaderen verdedigd hebben.

Digitized by Google

Proclamatie aan de Belgische soldaten.

Het vaderland uit deszelfs asfche herrijzende, eischt zijne edelste kinderen terug; dappere krijgslieden, rangschikt u onder deszelfs standaard; volgt mijn voorbeeld, volgt dat uwer in den loopbaan der wapenen meest beroemde opperhoofden. Gij zult niet meer als slagtoffers eener zinneloose heerschzucht, in brandende zandwoestijnen, of in de ijskoude velden der noordpool behoeven om te komen; zoo gij nog het zwaard zu't moeten trekken, zal zulks zijn ter verdediging van den erfgrond uwer vaderen, van de waardigheid des troons, en van de nationale onafhankelijkheid.

Onze Doorluchtige Souverein heeft mij wel willen authoriseren, om de vaderlandsliefde, en den moed mijner voormalige wapenbroeders op te roepen. Snelt toe onder zijne vanen; zij zijn die van de eer; aan uw hoofd zullen de vanen van den heldenmoed staan: snelt toe; verdiensten zullen erkend, diensten beloond worden, niet een eenige zal de vaderlijke bezorgdheid van onzen goeden Vorst ontgaan. En gij ook dappere Belgen, die onder de Oostenrijksche vanen te veld getogen zijt, komt uwe armen aan den dienst van uw land wijden.

Er zullen korpsen van alle wapenrusting geformeerd worden; bataillons infanterie, regimenten karabiniers, ligte dragonders en husaren openen u hunne gelederen, waarin eene voordeelige soldij den overvloed onder de soldaten en officieren van alle rangen zal verspreiden.

Mijne stem is u bekend; zij heeft u dikmaals te midden der gevechten bestuurd; dat zij u weder op het pad van plicht geleide, en zij zal, te allen tijde, bij onzen Doorluchtigen Monarch de tolk van uwe behoeften, van uwe wenschen en van alle uwe gevoelens zijn." —

Amnestie voor deserteurs.

Bij een besluit van den 18den October verleende Z. K. H. eene algemeene amnestie aan de Belgische deserteurs, die zich, binnen den tijd van twee maanden naar hunne respective korpsen zouden begeven.

Waarborg der gouden en zilveren werken.

Ten zelfden dage nam de Souvereine Vorst een besluit betrekkelijk de organisatie van de personen der bureaux van waarborg der gouden en zilveren werken in Belgie

Belastingen voor 1815.

Bij een derde besluit van dien dag continueerde Z. K. H. voor Belgie de belastingen, bekend onder de benaming van verponding, personeel en mobilair, en die op de deuren en vensters, wat

de hoofdsom betrof, over den jare 1815, op denzelfden voet, als die in 1814 waren geheven geworden, behalve de additionele centimes op de *verponding*, respectivelijk moetende strekken voor de kwade posten, voor de vaste en veranderlijke uitgaven, tot suppletie van de kosten van den eeredienst, voor de kosten der perceelsmeting, voor het kadaster, voor de uitgaven der gemeenten, voor het onderhoud der wegen van de 3de klasse, te zamen ruim 34 centimes verhooging uitmakende, zullende de tauxatiën der percepteurs in elke gemeente op denzelfden voet blijven als in 1814. — Eene bijna gelijke verhooging had op het *personeel en mobilair* plaats; en slechts 10 centimes op het *deuren- en vensters-geld* en 5 centimes op dat der *patenten*, welke laatste belasting voor het overige almede op denzelfden voet als in 1814 zou worden geheven. Belastingen voor 1815.

Z. K. H. had den 20sten Junij een reglement gearresteerd betrekkelijk het daarstellen van een provisioneel tol-bestuur in België. Bij een overzigt van hetzelve de noodzakelijkheid erkend hebbende, om in de plaats van de 4de, 5de en 6de artikelen van gemeld besluit, een individueel tarief daar te stellen, overeenkomstig de aanmoediging, welke aan de verschillende takken van nijverheid en handel verschuldigd was, besloot Z. K. H., na het advies van de consultatieve kamers van manufakturen en van koophandel te hebben ingenomen, het rapport van den Staatsraad Commissaris Generaal der Financiën, mitsgaders deszelfs geheimen raad gehoord: „ dat de provisionele tolregten, bij besluit van 20 Junij ll. daargesteld, afgeschaft zouden zijn en blijven, en dat er, bij allen in- en uitvoer in België, zoodanige vaste regten zouden worden geheven en zoodanig verbod van in- en uitvoer worden in acht genomen, als bij het, aan gemeld besluit geannexeerd, tarief was bepaald. — Zoodanige artikelen, als bij den in- en uitvoer tolvrij waren gesteld, zouden niet te min een waagregt betalen, waarvan het beloop op 20 centimes per honderd franken van de waarde was bepaald. — Het be- Besluit van den 26sten October 1814 bepalende een individueel tolarief voor België. (Staatscour. 1814 no. 291.)

besluit zelf bevatte 138 artikelen, en bij hetzelve werd het, in die artikelen vervatte, reglement in de plaats gesteld van de wijze van bestuur en wetgeving op het stuk der tolregten, bij besluit van 20 Junij voorn. bepaald. — Hetzelve was van den 26sten October.

De uitvoer van vodden, lompen en andere grondstoffen van het papier verboden.

Den 9den December vond Z. K. H. noodig, maatregelen te bepalen tot voorkoming van den uitvoer van vodden, lompen en andere grondstoffen, waarvan papier gefabriceerd wordt, uit België, zijnde dit verboden bij het bovengemeld tarief van tolregten, mogende dienvolgens niemand in gansch België eenige vodden of lompen vervoeren, het zij door een mensch gedragen, of op eenige andere wijze vervoerd wordende, dan voorzien zijnde van een bewijs van eenen papierfabriekant.

Geen huwelijk burgerlijk te sluiten bevorens de kerkelijke admissie.

Alhoewel de bestaande wetten betrekkelijk de inschrijvingen in den burgerlijken stand, voor zoo veel des noods, waren geconfirmeerd, besloot Z. K. H. op den 21sten October, dat de Roomschgezinde, welke een huwelijk wilde aangaan, gehouden zijn zou, zich van eene verklaring te voorzien van den Pastoor der parochie of van eenen door laatstgemelden deswege geauthoriseerden Priester, waaruit bleek, dat er geen wettig beletsel tegen de vereeniging der aanstaande echtgenooten bestond; zullende de beambten bij den burgerlijken stand de, hun bij het wetboek opgelegde, functiën niet mogen uitoefenen, dan na het overleggen dezer verklaring, welke aan de, door hen op te maken, akte zou worden geannexeerd.

Belasting op binnenlandsche dranken en buitenlandsche wijnen.

Den 27sten October nam Z. K. H. een besluit, bij hetwelk indirecte belastingen op binnenslands gebrouwen bieren, bier-azijn, binnenslands gestookten koren-brandewijn of brandewijn van andere granen, en op de consumtie van de wijnen, brandewijnen en sterke dranken, van buitenslands ingevoerd, in België werden gelegd. Dit besluit werd voorafgegaan door de overwegingen: „ dat het raadzaam was, om in alle de departementen de betaling der sommen te verzekeren, welke de

zelve in de leening van 3½ millioenen, over de zes Belgische departementen omgeslagen, gecontribueerd hadden; — dat de buitengewone oorlogs-contributie, den 26sten April ll. vastgesteld, op verre na niet voldoende was, om de onderscheiden uitgaven, voor welke dezelve bestemd was, te bestrijden, en welke nogtans behoorde voldaan te worden; — dat de waardigheid van den godsdienst aan Z. K. H. den pligt had opgelegd, om, te beginnen met dit jaar, een supplementair crediet aan den Commissaris-Generaal van Binnenlandsche zaken toe te staan, ten einde de bedienaars van den Godsdienst, wier lot, in het vervolg, definitivelijk geregeld en verbeterd zou worden, te gemoet te komen; — dat het insgelijks dienstig was, de traktementen der magistraatspersonen te vermeerderen, ten einde aan de administratie der justitie dien luister en die achting te geven, welke aan dezelven passen; — dat de publieke inkomsten waren verminderd, door eene minder bezwarende bepaling der additionele centimes op de directe belasting; — en dat, eindelijk, het belang der departementen, alwaar een departementaal octrooij bestond, vorderde, dat hetzelve algemeen gemaakt en op eene eenparige wijze geheven werd, door hetzelve, door indirecte belastingen, overeenkomende met de oude gebruiken der Belgische provinciën, te doen vervangen."

Belasting op binnenlandsche dranken en buitenlandsche wijnen.

Op den 30sten October nam Z. K. H. een besluit, bevattende bepalingen omtrent de spoedige organisatie van het bestuur, hetwelk belast zou zijn met de ontvangst der indirecte belastingen, bij bovengemeld besluit vastgesteld. De voornaamste bepalingen waren: „ de indirecte belastingen, bij vermeld besluit bepaald, zullen geheven worden in de geheele uitgestrektheid van België, te rekenen van 15 November aanstaande, volgens de vastgestelde grondslagen. — Te rekenen van dat zelfde tijdstip, zullen de belastingen, welke uitmaken de departementale regten, die thans in de departementen van de Dyle, de Bei-

Ontvangst der indirecte belastingen.

de Nethen en de Schelde geheven worden, voor het vervolg niet meer worden ingevorderd. — In ieder departement zal eene directie voor de belastingen zijn. — Ieder departement zal in zoo veel arrondisfementen verdeeld worden, als er onderintendances zijn."

Aanstelling van Solliciteurs.

Bij besluit van denzelfden dag bepaalde Z. K. H.: „ er zullen Solliciteurs zijn in de departementen van het Belgische gouvernement. Dezelve zullen door Ons benoemd worden op voordragt van Onzen Commissaris-Generaal van Justitie. Zij zullen, met uitsluiting van alle andere personen, de zaken solliciteren en vervolgen, welke de particulieren bij de Commissariaten-generaal en ter algemeene Staats-secretarie mogten te vervolgen hebben, onverminderd het regt, dat een ieder heeft, om zijne zaken in persoon te vervolgen. Er zullen hun honorariën worden bewilligd, welke zij niet zullen mogen te buiten gaan, op straffe van, behalve de teruggave der ontvangene sommen, te worden geschorst in bediening voor de eerste reis, afgezet voor de tweede, en, zelfs overeenkomstig het wetboek van strafregt, vervolgd te worden, zoo daartoe termen zijn. In alle zaken, alwaar geene andere pligten zijn te volbrengen, dan het stellen van het rekwest, het inleveren en ligten der dispositie, zoo als wegens verzoeken om posten, gratie, dispensatie of anderen van gelijken aard, zullen de Solliciteurs niet meer dan 10 franken kunnen vorderen. In alle andere zaken zullen de agenten een regt van consultatie van drie franken kunnen vorderen; enz."

Remissie van boeten aan refractaire conscrits enz. opgelegd.

Een derde besluit van dien dag verleende eene algemeene remissie van alle boeten, onder het Fransch bestuur aan refractaire conscrits en hunne ouders, mitsgaders aan deserteurs, medehelpers en medepligtigen, in materie van conscriptie en desertie opgelegd. — De Intendanten werden daarbij geautoriseerd, om, op verzoek der belanghebbenden, de inschrijvingen, uit kracht van vonnissen, in materie van conscriptie of desertie, op de goederen der contraveniënten genomen, te

roijeren; de kosten echter, welke zoo op het nemen der inschrijvingen, als op het roijeren derzelve gevallen waren, zouden door de verzoekende partijen gedragen worden."

Traktaat van koophandel en tol-regten tusschen het gouvernement van Belgie en dat van den Neder- en Middel-Rijn.

Het gouvernement van Belgie van den eenen kant en dat van den Neder- en Middel Rijn van den anderen kant hadden, door middel van derzelver daartoe gevolmagtigde Commissarissen, op den 10den October ll, een traktaat van koophandel en tolregten gesloten, ten einde aan de landen, in hunne respectieve douanen-liniën begrepen, den onderlingen handel, welken zij voorheen dreven, te behouden en te verzekeren. Dit traktaat bepaalde de maatregelen van orde en voorzorg, bij den in- en uitvoer, in de wederzijdsche respective gouvernementen, van alle zoodanige goederen, als op het daarbij gevoegd tarief vermeld waren; wordende bij art. 3 van gezegd traktaat het volgende vastgesteld: 1°. dat provisioneel en tot zoo lange de douanen in het Overmaasche zouden zijn opgerigt, het Belgische gouvernement van de artikelen in de daar nevens gevoegde staat of lijst uitgedrukt, van daar komende, of derwaarts uitgaande, niets meer zou vorderen dan het waagregt; 2°. dat, dadelijk na de organisatie der linie van douanen op den regter oever van de Maas, de wederkeerige regten, op elk artikel te brengen, definitief zouden worden geregeld, volgens de tarieven der douanen der beide respective gouvernementen, en overeenkomstig de grondbeginselen, hier boven uitgedrukt. — Volgens art. 4 zouden van alle tolregten hoe ook genaamd, zoo op het inkomen als op het uitgaan, in de beide gouvernementen zijn vrijgesteld de *granen* en *zaden in schoven*, de *groenten* en *versche vruchten*, het *hooi* en het *nagras* gewonnen op de landen, gelegen op de grenzen van een der beide Gouvernementen, en toebehoorende aan woningen of gemeenten, gelegen op de tegenovergestelde grens, gelijk mede de muntspeciën en zaden, tot de bouwing dier landen noodzakelijk; onder deze mits nogtans, dat altijd

die uit- of invoer geschiedde tusschen den op- en ondergang der zon, en in het gewone saizoen van den oogst of van de teelt. — Bij de lijst, waarvan hier boven onder 1°. wordt gewaagd, reserveerde men zich het verlof tot uitvoer van granen of grutterswaren in te trekken, in geval er gebrek mogt te duchten zijn; — hetzelfde hield men zich voor ten aanzien van olie van zaad, allerlei soorten van wol, en peulvruchten van alle soorten zoo versche als gedroogden. — Bij besluit van den 1sten November werd de Commissaris-Generaal der Financiën door Z. K. H. gelast, bovengemelde overeenkomst in naam van den Souvereinen Vorst goed te keuren, zoo dezelve ter kennisse van hem Commissaris-Generaal zou gekomen zijn, dat zulks van wege den Gouverneur-Generaal van den Neder- en Middel Rijn geschied was; welke volkomene goedkeuring door den Commissaris-Generaal der Financiën voorn. geschied, en de nakoming van gemelde overeenkomst in alle hare deelen bevolen is op den 5den daar aan volgende.

Tegen het naar buiten 's Lands verplaatsen van fabrieken of manufakturen enz.

Bij besluit van den Souvereinen Vorst van den 2den November is het verboden: „ om geheel of gedeeltelijk kantoren van handel, van fabrieken of van manufakturen in Belgie, of werktuigen, dienende of kunnende dienen voor gemelde fabrieken of manufakturen, naar buiten 's lands te verplaatzen of over te brengen. Het is insgelijks verboden, om bedienden of werklieden van gemelde fabrieken of manufakturen over te halen, te verzoeken of aan te raden, zich naar buiten 's lands te begeven, ten einde zich aldaar neder te zetten of te werken, of om er onderrigting betrekkelijk de fabrieken of manufakturen te geven. De overtredingen van gemelde artikelen zullen met eene gevangenis van zes maanden tot twee jaren, en met eene boete van vijf honderd tot drie duizend franken gestraft worden. Alle contracten, die mogten strekken, om contraventiën tegen de gezegde artikels gemakkelijk te maken, zijn nul en geener waarde, en de sommen, voor of op reke-

ning van zoodanig contract betaald, zullen niet kunnen teruggeëischt worden. Daarenboven blijven de beſtaande wetten, betrekkelijk deze zaak, in volle kracht, voor zoo ver dezelven niet door het tegenwoordige beſluit vervallen zijn.

Z. K. H. bepaalde voorts bij onderſcheidene beſluiten van deze maand;

Dat het reglement militair, mitsgaders de in Holland publiek gemaakte beſluiten van 10 en 24 Januarij 1814, in Belgie kracht van wet zouden hebben, tot dat deswege nader zou zijn verordend. Het militair reglement.

Dat bij de formaliteiten door de officieren van de landmagt, te vervullen, de af te leggen eed vervat zou zijn in deze woorden: „ ik zweer „ getrouwheid aan den Souvereinen Vorst en „ gehoorzaamheid aan de wetten. Zoo warelijk „ helpe mij God almagtig. " Eed voor de officieren der Landmagt.

Dat het militair reglement of crimineel wetboek voor de militie van den Staat, den 26 Junij 1799 gearresteerd, en welk, tijdens de vereeniging van Holland met Frankrijk, in eerstgemelde land in werking was, proviſioneel, voor zoo veel hetgeen de misdaden en toepaſſing der ſtraf behelst, kracht van wet zoude hebben, tot dat te dien opzigte anders beſchikt zou zijn. Het crimineel wetboek voor de militie.

Dat er geene termen zijn, om, bij beſluit, de wederzijdſche regten van remplacanten en geremplaceerden te bepalen; dat de des aangaande reeds opgekomen of nog op te komen geſchillen, bij voortduring, zullen beſlist worden door de gewone regtbanken, volgens de beſtaande wetten, en in den vorm, voor gewone contracten gebruikelijk. Wegens remplacanten en geremplaceerden.

Bij beſluit van den 6den November werd de inſtelling van de Jury in de zaken, welke aan de Hoven van asſiſes zullen onderworpen worden, afgeſchaft en het volgende bepaald: „ het officie zal bij den korten inhoud van deszelfs geding, de kwestiën voorſtellen, waarover het noodig oordeelen mogt, dat het hof ſtatuere, behoudens dat de beſchuldigde, te dien opzigte, Afſchaffing van de Jury bij de Hoven van Asſiſes.

Digitized by Google

zelf of bij monde van zijnen verdediger, zoodanige bedenkingen make, als hij geschikt zal oordeelen. De regters zullen, na daarover gedelibereerd te hebben, bij meerderheid van stemmen over de kwestiën van schuld, van verzwarende of verzachtende omstandigheden, uitspraak doen. Het officie zal de toepassing der straf eischen, en de civiele partij zal zijne eischen doen tot voldoening van schade en interessen. Geene criminele of correctionele audientie zal publiek zijn vóór den aanvang der pleidooijen, welke, zoo wel als de arresten en vonnissen, bij voortduring in het openbaar zullen uitgesproken worden, overeenkomstig art. 363 en volgende van het wetboek van instructie. De declaratie van het Hof in art. 3 vermeld, zal aan geen appel onderhevig zijn.

Eedaflegging in regtsgedingen.

Tevens bepaalde Z. K. H. bij een ander besluit: „ zoo dikwerf er in eenigerhande regtsgeding termen zijn tot het afleggen van den eed, zal men daartoe overgaan in den vorm, vóór het bezetten van België door de Fransche legers, gebruikelijk geweest. — In civiele of handels-zaken zal elke partij, welke op daden of punten, of zelfs ambtshalve, door de regters gehoord zal worden, den eed afleggen, alvorens te antwoorden."

Dankbaarheid der regterlijke magt voor traktementsverhooging.

Het had den Souvereinen Vorst behaagd aan de Leden der regterlijke magt in België eene aanzienelijke verhooging van traktement toe te leggen: het hooge Geregtshof van Brussel zond eene deputatie aan den Commissaris Generaal van Justitie, ten einde Zijne Exc. te verzoeken aan de voeten van Z. K. H. de betuigingen van deszelfs levendige erkentenis te brengen, en Zijne Exc. te bedanken wegens den spoed, met welke zij wel den staat van vernedering, in welken het Fransch Gouvernement de regterlijke magt bestendig gelaten had, onder de oogen van den Souvereinen Vorst te brengen.

Politie.

De Politie stelde tevens een voorbeeld van het gevaar in de overtreding der wetten gelegen.

Digitized by Google

Reeds ten tijde, dat de Pruisische troepen Brussel bezetteden, had men ontdekt, dat men in een koffijhuis eene Pharobank hield, en de Kommandant Baron *de Katte* had den koffijhuishouder doen weten, dat, zoo hij langer de wet bleef overtreden, hij deszelfs huis zou doen sluiten. Deze aanzegging had zijne hebzucht eenige oogenblikken betengeld. Sedert eenigen tijd begon hij weder; dageijks werd er, om grof geld en lang na het verboden uur gespeeld: doch nu ontving hij eensklaps bevel zijn huis te sluiten en op te houden met tappen.

Omtrent de verkooping van goederen van eenige pieuse gestichten.

Uit overweging, dat, sedert Belgie van Frankrijk was afgezonderd, deszelfs ingezetenen geen deel meer konden nemen in de voordeelen der Invaliden, der *quinze vingts* (het Instituut der blinden) of der universiteit van het Koningrijk Frankrijk, en het natuurlijk was, dat de in Belgie gelegen goederen, welke aan die etablissementen geaffecteerd waren, bij decreten van 6 Februarij 1810 en 3 Januarij 1812, ten voordeele der etablissementen van zoodanigen aard kwamen, welke in Belgie tot stand mogten gebragt zijn, besloot Z. K. H. op den 6den November: „ dat de koopers van zoodanige goederen, binnen twee maanden tijds, hunne bewijzen van aankoop zouden moeten doen viseren, als wanneer zij, gelijk de andere koopers van nationale domeinen zouden behandeld worden."

Invoer van witte Indische katoenen.

Op den 17den November nam Z. K. H. het volgende besluit. „ De witte Indische katoenen van buiten 's Lands mogen in alle de katoenfabrieken van Belgie worden ingevoerd, met vrijstelling van inkomende regten, uitgezonderd het regt op de wag, om er gedrukt en geschilderd, en vervolgens, na de bearbeiding, weder uitgevoerd te worden. De expeditiën der gezegde Indische katoenen, welke van buiten 's Lands naar de fabrieken van Belgie zullen gedaan worden, zullen bij den in- en uitvoer aan dezelfde formaliteiten en straffen onderhevig zijn, als welke toepasselijk zijn op de katoenen stoffen, waar-

aan dezelfde gunst, bij besluit van 6 September ll. bepaald, wordt toegestaan, zullen de in gezegde besluit bepaalde Bureaux moeten passeren te weten van Ostende, Brugge, Antwerpen, Gent en Ans bij Luik.

Besluit tegen het rooijen en vellen van boomen op wegen en publieke plaatsen.

Bij besluit van den 22sten November werd, provisioneel en tot nadere bepaling, eenen ieder, wie het ook zijn mogt, verboden, op eenigerlei wijze uit te rooijen of te vellen, of op eenigerlei andere wijze te beschikken over boomen, welke door de Heeren der Landgemeenten waren geplant, en zich bevonden op de wegen en publieke plaatsen der gemelde gemeenten; zullende de overtreders eene boete verbeuren van het dubbeld der waarde van de uitgerooide of gevelde boomen.

Organisatie der Mare-chaussée.

Tevens nam Z. K. H. een besluit, waarbij de *Mare-chaussée* voor de Belgische provinciën werd georganiseerd, tot handhaving van de orde, verzekering van de uitvoering der wetten en wacht over de veiligheid der landwegen; zamengesteld uit 1 Chef met rang van Kolonel, 1 Luitenant-Kolonel of Majoor, 1 Adjudant met rang van Kapitein of Luitenant, 7 Kapiteins, 7 Luitenants, 14 Onderluitenants, 7 Opperwachtmeesters, 35 Wachtmeesters, 7 Fouriers, 105 brigadiers, 762 mare-chaussées, 14 trompetters; in het geheel 961 man. Ten minste ⅔ van de wachtmeesters, brigadiers en mare-chaussées zouden te paard zijn. — Het korps werd verdeeld in zeven kompagniën; de dienst zou brigadesgewijze verrigt worden, ieder zamengesteld uit een wachtmeester of brigadier, benevens het vereischt getal der mare-chaussées. — De Baron *van Roßn* werd door Z. K. H. tot derzelver Kommandant benoemd.

Geregtshof voor falsiteit bij de publieke schuld.

Het speciale geregtshof van het departement van de Dijle werd bij besluit van den 22sten November, bij uitsluiting gelast kennis te nemen van de misdaad van falsiteit, de publieke schuld betreffende.

Bij een ander besluit van dien dag bepaalde Z. K.

K. H., dat de directe en indirecte belastingen, van welken aard die ook waren, de douanenregten er onder begrepen, in de Belgische departementen reeds ingevorderd of nog in te vorderen, insgelijks in de steden Maastricht en Venlo, mitsgaders in de omliggende distrikten, een gedeelte der Vereenigde Nederlanden uitmakende, zouden geheven worden; zullende de opbrengst dier belastingen worden gestort in de schatkist van Belgie.

Belastingen in Maastricht en Venlo, en derzelver grondgebied ingelijfd in de Belgische douanenlinie.

Maastricht en Venlo werden met derzelver grondgebied ingelijfd in de Belgische douanenlinie, waarvan Mazeik de hoofdplaats is.

Z. K. H., overwegende den staat van verscheiden schuldenaars in Belgie ten gevolge der politieke omstandigheden, nam een algemeen besluit op den 25sten November, om, onder zekere bepalingen, brieven van surcheance van executie aan dezelven te verleenen.

Brieven van surcheance voor schuldenaars.

Op den laatsten van deze maand nam de Souvereine Vorst het merkwaardig besluit tot herstel der rekenkamer te Brussel. — Dezelve was allereerst in 1467 door *Antonie van Bourgondie*, Hertog van Braband, voor dat Hertogdom alleen opgerigt. In 1681 werd de rekenkamer van Vlaanderen, op bevel van *Karel II* Koning van Spanje naar Brussel overgebragt. Die van het Hertogdom Gelderland werd met die van Braband vereenigd in 1685, en in 1702 werd die van Vlaanderen bij beiden gevoegd. De laatste werd in 1706 op bevel van Koning *Karel III* op nieuw afgezonderd, doch in 1735 bij besluit van Keizer *Karel VI* op nieuw vereenigd. In 1779 legde men de fondamenten van een nieuw gebouw voor de rekenkamer in het park te Brussel, en nadat in 1781 door Keizer *Josephus II* de aanleg van dit gebouw was onderzocht en goedgekeurd, werd hetzelve voltooid. Na eenige jaren door de rekenkamer gebruikt te zijn, onderging dit gebouw vele veranderingen van bestemming. Hetzelve was nogtans de bewaarplaats gebleven van de archieven, zoo als traktaten, concordaten, con-

Herstel der Rekenkamer te Brussel.

ventiën, enz. betreffende de bezittingen, regten en voorregten van den Souverein.

Instructie voor de Rekenkamer.

Tegelijk met het besluit tot herstel der Rekenkamer bepaalde Z. K. H. nieuwe instructiën voor dat kollegie, bestaande in 38 artikelen, waarvan het eerste luidde: „ dat de President, de Meesters, de Auditeurs en de Secretaris in de landen, uitmakende het Gouvernement van Belgie, moesten geboren zijn." Het overige behelsde bepalingen, volgens welke de kamer, boven en behalve het aanhooren der rekeningen, de volkomenste controle over de publieke schatkist, mitsgaders over het gebruik der penningen van dezelve schatkist, zou uitoefenen.

De besluiten voor Belgie, verpligtende gemaakt voor de departementen van de Ourthe en de Neder-Maas.

Eindelijk bepaalde Z. K. H. nog in deze maand, dat alle de door het Gouvernement-generaal van Belgie genomen besluiten, en welke nog niet, uit kracht van eenige bijzondere dispositiën, verpligtende waren gemaakt voor de gedeelten der departementen van de *Ourthe* en de *Neder-Maas*, die onder het Gouvernement-generaal van Belgie behoorden, aldaar verpligtende zouden zijn van het tijdstip der bekendmaking van dit besluit.

Verjaring van de Souvereine Vorstin gelijktijdig met die van Neerlands verlossing gevierd.

Z. K. H. de Heer Erfprins van Oranje-Nassau, door zijne voortreffelijke hoedanigheden het beeld levendig houdende van zijnen Doorluchtigen Vader gedurende Hoogstdeszelfs afwezigheid van Brussel, had in het midden van deze maand eenen uitstap gedaan naar 's Gravenhage, alwaar tedere moedermin bij vurige vaderlandsliefde Hem onwederstaanbaar hadden geroepen op het dubbelde feest van Neerlands verlossing, en der Souvereine Vorstinne veertigste verjaring, op den 18den November.

De vereeniging van de verjaring der algemeen beminde en geëerbiedigde Gemalin van den Souvereinen Vorst en van die des dageraads van de verlossing uit de vernederendste slavernij werd door geheel Nederland gevierd met alle die gevoelens, welke de waardering van het verkregen heil in het regtschapen hart der ingezetenen moest

verwekken. In de hofplaats was die dag op den 17den reeds voorbereid door het uitsteken van vlaggen en veelvuldige vrienden-maaltijden; doch des morgens van den 18den kondigde het losfen des geschuts de algemeene feestviering aan. Het spelen der klokken begon te acht uren, terwijl er van stads wege uitdeeling van brood en kaas aan behoeftigen plaats had. Ten negen uren hield het garnizoen en de schutterij eene groote parade. Ten twaalf uren begaf zich al, wat godsdienstig gevoel had, voorgegaan door het geheele Vorstelijke huis, naar dat des Heeren, om den Allerhoogsten lof en dank toe te brengen en deszelfs zegeningen over Oranje en het lieve vaderland af te smeeken. Na den godsdienst, ontving Z. K. H. in eene algemeene audientie de gelukwenscningen wegens dit dubbeld verjarings-feest. Voorts was er groot diner ten Hove. Des avonds gaf de Hollandsche Schouwburg eene groote gala-vertooning, waarna een bal bij het Engelsche Gezantschap dezen dag besloot onder eene algemeene kunstverlichting van den geheelen Haag.

Verjaring van de Souvereine Vorstin gelijktijdig met die van Neerlands verlossing gevierd.

Van allerwege kwamen de omstandigste berigten in van de godsdienstige en blijde viering van dezen zelfden dag, alle de kennelijkste blijken dragende van de opregte liefde en trouw jegens het Koninklijke huis en het herstelde vaderland. Uit Brussel schreef men: „ wij genoten eenen dag, die met de schoonste lentedagen kan worden vergeleken; eene heldere zon, een onbenevelde hemel verfraaiden onzen horizon. De Romeinsche wigchelaars zouden voorzegd hebben, dat een zoo heldere hemel, in den tegenwoordigen tijd van het jaar, voor ons vaderland het aanstaande tijdstip des geluks aankondigde, na die afgrijselijke plaag, welke het schoone Belgische karakter van goede trouw, openhartigheid en eer, schier geheel zou hebben vernietigd en doen ontaarden. Een zoo schoone dag moet die verfoeijelijke dwingelandij, die zoo staatkundige als godsdienstige inquisitoriale maat-

regelen doen vergeten, welke, ſints zoo langen tijd op onze hoofden gedrukt hebben, en waarvan de uitſlag zou geweest zijn, ons tot de betreurenswaardige tijden terug te brengen, toen er niet dan dwingelanden en ſlaven beſtonden."

Van Winſchoten vermelde men, ſchier eene maand later eerst, de wijze, waarop men dit vreugdefeest in een bijzonder zegenfeest der lijdende menschheid had verkeerd. — Een niet zeer talrijk genootſchap, ſchier geheel uit perſonen van de middelklasſe van Burgers zamengeſteld, had te dien dage onder zich eene vrijwillige inſchrijving geopend ten behoeve hunner noodlijdende mede-ingezetenen, met dat gevolg, dat zij zich in ſtaat bevonden in de maand December, aan een zeer aanzienelijk getal armen en behoeftigen der onderſcheiden Godsdienſtige gezindheden, binnen die gemeente, eene ruime uitdeeling van vleesch en geld te doen.

Opening van het kanaal, dat de Haine met de Schelde vereenigt.

De Erfprins van Oranje Nasſau, weldra na dit heugelijke feest terug gekeerd te Brusſel, had zich den 27ſten November naar Mons begeven, ten einde tegenwoordig te zijn bij de plegtige opening van het kanaal, dat de Haine met de Schelde vereenigt. Bij die gelegenheid was een maaltijd op het ſtadhuis te Mons gegeven, waarbij de toasten door ſalvo's uit het geſchut vergezeld werden. Des avonds had een bal dien gedenkwaardigen dag beſloten.

De Souvereine Vorst in December te Brusſel.

De Souvereine Vorst zelf kwam een aanmerkelijk gedeelte van de maand December te Brusſel doorbrengen.

Bevorens wapenſchouw te Alkmaar.

Bevorens begaf zich Z. K. H. den 23ſten November naar Alkmaar, om eene wapenſchouw te houden over het 5de regiment van linie, aldaar in garnizoen en voor de Oostindiën beſtemd. —

In den avond van dien zelfden dag kwam Z. K. H. te Amſterdam, en werd omtrent een half uur later gevolgd door Hoogstdeszelfs Gemalin. —

Z. K. H. te Naarden plegtig ingehaald.

Op den 25ſten des morgens ten negen uren mogten de inwoners van Naarden zich verblijden in de tegenwoordigheid van den Souvereinen Vorst. Buiten de barrière der ſtad door het Gemeente-

bestuur opgewacht en verwelkomd, en vervolgens, binnen de vesting, door den Kommandant der stad ontvangen zijnde, behaagde het den Vorst, de fortificatiën en het arsenaal in oogenschouw te nemen, en voorts het regiment Oostindische huzaren, aldaar in garnizoen, te inspecteren, waarna Z. K. H. zich begaf naar het huis van den Heer Mr. *J. P. Thierens*, tot Hoogstdeszelfs ontvangst in gereedheid gebragt, alwaar Z. K. H. door verscheidene jonge jufvrouwen werd ingehaald. Na het geven eener algemeene audientie en het gebruiken van eenige ververschingen verliet de Vorst Naarden weder om half elf uren, onder het gejuich der burgerij, die hare vreugde door het uitsteken van vlaggen en het versieren der huizen had in het oog doen vallen, en die na 's Vorsten vertrek den dag met algemeene vreugde doorbragt, tot dat de avond een nieuwe dag scheen wegens de algemeene illuminatie, die zich door een bal, ten stadhuize gegeven, schier onafgebroken met den volgenden verbond.

Verblijf van HH. KK. HH. te Amsterdam.

Teruggekeerd te Amsterdam inspecteerde Z. K. H. 's Landswerf; bij die gelegenheid den geheelen toestand derzelve als ook die van het magazijn, met eene bijzondere naauwkeurigheid opnemende. — Des namiddags behaagde het aan den Vorst en de Vorstin tevens, het magazijn van Chinesche en Japansche porceleinen, lakwerken en O. I. rariteiten van den Heer *H. du Bois*, Koopman te Amsterdam, te gaan bezigtigen. — Des anderen daags zagen HH. KK. HH. het afloopen van twee fregatten, ieder van 44 stukken, de *Wilhelmina* en de *Frederika Sophia Wilhelmina* geheeten. Drie en dertig schoten waren de pligtpleging bij de komst en bij het vertrek van HH. KK. HH. — Des avonds woonde het Vorstelijk Paar de vertooning van *Gysbrecht van Amstel* in den Schouwburg bij, onder vele toejuichingen der aanschouwers. — Op zondag morgen de Godsdienstoefening in de Nieuwe Kerk bijgewoond hebbende, verlieten HH. KK. HH. Amsterdam, om den volgenden 28sten November in

Digitized by Google

de residentie den geboortedag van H. D. H. Mevrouwe de Prinsesse Douairiere van Brunswijk, voor de eerste maal na twintig jaar wederom op den vaderlandschen grond, te vieren. Des zondags was de zegen des Allerhoogsten over hare Doorluchtige persoon in de kerken afgebeden, thans had er groot diner ten hove plaats en des avonds groot gala in den Franschen Schouwburg.

Plegtige viering der verjaring van den Erfprins te Brussel.

Had Z. K. H. de hartelijkste gevoelens van broederliefde doen blijken bij dit huislijke feest, die van vaderliefde dreven Hoogstdenzelven bij zijne laatste keer in dit jaar naar Brussel, alwaar de Erfprins van Oranje-Nassau op den 6den December zijnen twee en twintigsten verjaardag vierde. Den 5den des morgens ten drie uren kwam Z. K. H. reeds te Antwerpen, stapte er aan het paleis af, verleende er ten tien uren audientie en vertrok ten half een naar Brussel.

Met groote militaire pracht werd het verjaarfeest van Z. K. H. den Erfprins van Oranje Nassau, Generaal en Chef van het Engelsche leger in de Nederlanden den 6den te Brussel gevierd. De gansche bezetting uit drie bataillons Congrevische garde, de artillerie te paard en een regiment huzaren bestaande, paradeerde in het park, maakte verscheidene evolutiën en deed drie decharges, die door het geschut der wallen werden beantwoord. De Prins kwam tegen den middag uit zijn hotel en ging naar het paleis, om zijnen Doorluchtigen Vader te bezoeken. Beide Vorsten begaven zich van daar, om de revue over de troepen te houden, en, na het park te zijn rondgegaan, plaatsten zich HH. KK. HH. aan den ingang van de straat der Heraldique-kamer, alwaar zij alle de troepen voorbij zich zagen aftrekken. Herhaald gejuich vergezelde de Vorsten op hunnen weg, en het weder zelf, wel nevelachtig, doch zacht, was der langdurige wapenschouwing geenszins hinderlijk.

Ook in den Haag was dit verjaarfeest met bijzondere plegtigheid gevierd.

Digitized by Google

Den 7den December des avonds te half tien uren werd te Mons door klokkengelui aan de inwoners het heugelijk nieuws aangekondigd, dat er 48 koolschepen, die hunne lading langs het kanaal hadden ingenomen, te Condé waren aangekomen; 62 lagen er, op dat zelfde oogenblik in lading te Jemappe en in de andere havens, en 127 voeren het kanaal op, om lading te gaan innemen; waarbij de dankbaarheid van het departement Jemappe deze bijzonderheid in de geschiedenis bewaard wenschte, dat de kleine vertragingen, die het afzakken dezer schepen had ondergaan, waren opgeheven op den verjaardag van den Erfprins, die in eigen persoon, deze met ongeduld gewenschte, vaart op den 27sten November was komen openen.

Het eerste gebruik van het kanaal tusschen Mons en Condé.

De werkzaamheden van den Souvereinen Vorst voor de belangen van Belgie waren zoo veelvuldig en van dien aard, dat men, bij Hoogstdeszelfs vertrek tegen het laatst van dit jaar, te Brussel aan den Vorst het openbaar getuigenis gaf: „ van met eenen ongelooflijken ijver gearbeid te hebben aan de organisatie van de verschillende takken van het bestuur en van het leger; dragende alle de besluiten, door Z. K. H. uitgevaardigd, het kenmerk van Hoogstdeszelfs verstandige en liberale denkwijze, het schoonste voorteeken eener gelukkige toekomst."

Openbare lof in Belgie van 's Vorsts bestuur.

Het was op den 29sten December, dat Z. K. H. in volmaakten welstand van Brussel in den Haag terug keerde, kunnende nu terug zien op een jaar van werkzaamheden, wier ontzettend aantal, hooge aangelegenheid en gelukkige uitslag 's Vorsten Godsdienstig hart met de ruimste stof van dankbaarheid moest vervullen voor den zegen van het genot eener ongekrenkte gezondheid bij eenen onvermoeiden, helderen en blijmoedigen geest.

Z. K. H. in den Haag terug den 29sten December.

Wij vinden uit het geheele jaar nog eenige gedenkwaardigheden te vermelden, en zullen daarna dit jaarboek met het overzigt van den staat des waters en des dampkrings besluiten.

H. K. H. de Groothertoginne *Catharina Pau-*

Digitized by Google

Verblijf van de Groothertoginne *Catharina Paulowna* op hare reize naar Engeland.

lowna, Douarière van Oldenburg, zuster van Z. M. den Keizer aller Russen, vergezeld van Hoogstderzelver Zoon, den jongen Prins, en van een aanzienlijk gevolg, vereerde, op Hare reize naar Engeland, ons land met een oplettend bezoek. Zij kwam den 4den Maart te Hasselt aan, nam haar intrek in het logement de Herderinne, ontving de pligtplegingen van Leden der regering, en vertrok na het middagmaal gehouden te hebben over Zwartsluis en Genemuiden naar Kampen. Aldaar was de geheele burgerij onder de wapenen gekomen, en gaf de menigte door luid gejuich hare gevoelens voor de zuster van den bevrijder van Europa te kennen. De Vorstin vernachtede te Kampen en vertrok den volgenden morgen over Elburg naar Utrecht. — Na den 5den en 6den te Zeist en te Utrecht het merkwaardigste te hebben bezigtigd, kwam de Groothertoginne in den avond van den 6den te Amsterdam. Hoogstdezelve werd door den Heer Commissaris-Generaal van dat departement en door Heeren Burgemeesteren, vergezeld van hunnen Secretaris en door verscheidene voornaame officieren ontvangen. De Vorstin bezigtigde de voornaamste publieke gebouwen, benevens de aanzienelijkste kunstkabinetten der voornaamste Liefhebbers. — Den 9den deed H. K. H. eenen uitstap naar Zaandam en Broek in Waterland, bezoekende tevens het bekende huisje van Czaar *Peter*. Den 10den gaf deze, niet alleen wegens hoogen rang eerbiedwekkende, maar door innemende vriendelijkheid alomme hooggeachte, Vorstin van haren minzamen aard de sprekendste blijken ten huize van den Heer Burgemeester *Hogguer*, alwaar H. K. H. eenige der aanzienelijkste vrouwen van Amsterdam wel geliefde te ontvangen, en zich eenen geruimen tijd met dezelven op het vriendelijkst te onderhouden. — Amsterdam verlatende op den 11den trok H. K. H. over Haarlem naar Leiden Hoogstdezelve kwam aldaar den 12den in den avond en nam verblijf in het Logement den gouden Leeuw. Ten zelfden

Digitized by Google

dage was Z. K. H. de Erfprins van Oranje Nassau te Leiden gekomen. Op den 13den hield zich H. K. H. bezig met de merkwaardigheden te bezigtigen, en verleende eene audientie aan burgerlijke en militaire autoriteiten benevens de Hoogleeraren van 's Lands Universiteit. Des avonds werden eenige aanzienelijke dames, op derzelver betuigd verlangen, tot H. K. H. toegelaten. Men bewonderde te Leiden de kennis, waarmede de Vorstin over alle takken van wetenschap wist te spreken. — In den morgen van den 14den kwam H. K. H. in de residentie, alwaar Hoogstdezelve ontvangen werd met alle, aan haren rang verschuldigde, eerbewijzingen, welke zij met de grootste minzaamheid wel geliefde te beantwoorden. — Den 19den bevond zich H. K. H. te Rotterdam, verleende ook aldaar gehoor aan verscheidene personen van distinctie, doch wees beleefdelijk alle verdere eerbewijzing van de hand, vermits het vertrek van Hoogstdezelve zeer onzeker was, als wachtende naar de komst van een fregat en een brik, om naar Engeland over te steken. Hare K. H. had dien dag het merkwaardigste van Rotterdam bezigtigd en, na een déjeuner op 's Lands werf te hebben genomen, een toer door de stad gedaan. — Men vernam daarna dat H. K. H. den laatsten Maart te Londen was aangekomen, zijnde daags te voren te Shearnesf ontscheept.

Verblijf van de Grootheftoginne *Catharina Paulowna* op hare reize naar Engeland.

Was door de ingezetenen des Lands hooge prijs gesteld op een zoo vereerend bezoek van de Zuster des Grooten Mans, aan wien geheel Europa de verlossing van de geweldigste overheersching dankte: hoe verrukkend klonk in aller ooren de blijmaar, dat de Keizer van Rusland zelf de Vereenigde Nederlanden wilde zien en hulde brengen aan het nederig doch leerzaam verblijf van zijnen vereeuwigden voorvader Czaar *Peter I. Alexander* had te Parijs zijne genegenheid daartoe betuigd en kwam den 29sten Junij met een klein gevolg, bestaande uit den Opperhofmaarschalk Graaf *Tolstoy*, den Prins

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Wolkonsky, Adjudant en Kwartiermeester-Generaal, den Luitenant-Generaal *Ouvarow*, Adjudant, den Overste *Berosin*, vleugel-Adjudant en den Staatsraad *Vyller*, Lijfarts, te Antwerpen, alwaar Hem Hoogstdeszelfs envoyé bij onzen Souvereinen Vorst begroetede, om Hem vervolgens bij te blijven of vooruit te reizen ter aankondiging van zijne komst. De noodige bevelen waren door Z. K. H. geven, dat Zijner Keizerlijke Majesteit allerwege blijken van dankbaren eerbied gegeven wierden.

De Heer Gouverneur van Braband Mr. *C. G. Hultman* en de Generaal-Majoor *van der Plaat*, Kommandant van de vijfde militairedivisie, nevens den Heer *Ising* Commissaris van het arrondissement Breda, ontvingen Z. K H. op de grenzen van den Nederlandschen grond. In de aanspraak van den Gouverneur bij de begroeting des Keizers, mogt de volgende volzin veilig als de uitspraak der geheele natie gelden: „ zonder uwe edele grootmoedige standvastigheid, zonder de voorbeeldelooze dapperheid van uwe krijgsbenden en die van uwe Bondgenooten, was Europa in tranen gedompeld gebleven, en de naam van ons vaderland voor altijd van de rolle der volkeren uitgewischt. Eene onregtvaardige, wreede en voorbeeldelooze onderdrukking hield hetzelve in eene verachtelijke slavernij; eene vreemde tirannij deed het zuchten; de koophandel was vernietigd; en voor ons, klagende bij de puinhoopen der vorige welvaart, bleef niets over, dan de smartelijkste herinnering. Het is aan den bevrediger van Europa, aan den weldoener van het menschdom, met één woord, het is aan Uwe K. M. dat Holland zijn herstel is verschuldigd. Aan U zal het zijn toekomstig geluk te danken hebben, en de oude luister van dit land zal onder het wijs en vaderlijk bestuur van eenen Vorst uit het Doorluchtig Huis, aan hetwelk ons vaderland zoo vele verpligtingen heeft, herleven. — De geheele natie heeft hieromtrent maar ééne stem. Vervuld met dankbaarheid heeft dezelve in

haar hart eene eeuwige gedenkzuil van liefde en erkentenis voor uwen naam opgerigt. Zij zendt de vurigste en welmeenendste wenschen ten hemel voor de glorie en het geluk van *Alexander den Gezegenden* en voor den voorspoed van zijne Volkeren." — Het opmerkelijk antwoord van Zijne Majesteit was: „ ik ben getroffen over de hartelijkheid, waarmede ik worde toegesproken en ontvangen. Niet aan mij, maar met mij aan God, den beschikker der menschelijke lotgevallen, moet gij lieden uwen dank voor de gelukkige verlossing betuigen. Het zal altijd aangenaam voor mijn hart zijn, als ik bij voortduring het geluk en de welvaart der Hollanders zal vernemen." Tevens betuigde Zijne Majesteit het verlangen, om door geen krijgsgeleide gevolgd te worden, zeggende: „ in dit land heb ik geene bewaking noodig."

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Overal, waar de Keizer doortrok naar Breda, was alles feestelijk versierd, en de inhaling binnen die stad was plegtig, terwijl alles op den been was met reikhalzend verlangen om het voorwerp der dankbare liefde van geheel een werelddeel te aanschouwen. Z. M. werd aan het Gouvernement ontvangen door den reeds genoemden Generaal *van der Plaat*, weleer door *Catharina II*, om zijne dapperheid bij het bestormen van Ismaïl, met eenen gouden degen begiftigd. De roemrijke verdediger van Breda werd nu door den Keizer vereerd met het groot kruis van de orde van St. Anna, terwijl het kruis der tweede klasse van die zelfde orde aan den Kommandant der vesting *Vertholen* en den Luitenant-Kolonel *Steimetz*, en de decoratie der orde van *St. Wladimir* in de vierde klasse aan des Generaals Aides-de-Camp den Kapitein *Schimmelketel* en den Luitenant *Rubay* geschonken werd. — De Gouverneur en Generaal maakten zich gereed, om den Keizer tot aan de grenzen der Provincie te vergezellen, en beriepen zich op de bevelen van hunnen Vorst; doch zij vonden het antwoord van de Keizer onwederstaanbaar; „ wanneer men iemand bij zich

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

ontvangt, is het de eerste pligt, zijn verlangen te voldoen in alles, wat hem aangenaam kan zijn; en ik verlang, dat gij mij niet verder begeleidt."

Te Sleeuwijk werd *Alexander* ontvangen door de Heeren *F.* Baron *van Leyden van Westbarendrecht*, Gouverneur van het zuidelijk gedeelte der provincie Holland, en *O. Z. van Zandik*, Kommandant van het derde militaire arrondisfement. Na de aanspraak des Gouverneurs minzaam te hebben beantwoord, voer de Keizer met de gemelde Heeren de Merwede over, en werd plegtig binnen Gorinchem ontvangen. In de aanspraak van de regering dier stad juichte men het besluit toe van den Senaat des Rusfischen Rijks, die aan Z. M. den eerenaam van den *Gezegenden* had opgedragen. De Keizer hield daarbij de vlakke hand voor het voorhoofd, en zeide: „ ik acht het bij de uitkomst van den grooten worstelstrijd als eene groote vergoeding, dat ik nuttig heb kunnen zijn aan uw vaderland." Gorinchem in eene koets doorrijdende, liet de Keizer zich onderrigten wegens het lot der ingezetenen gedurende het beleg en bombardement. Na het gebruik van eenige verververschingen, begaf de Keizer zich weder in zijn eigen open rijtuig, en vertrok met minzame afwijzing van alle geleide. Het zeggen: „ dat de geheele Hollandsche natie zijner Majesteits eskorte was;" werd met eenen vriendelijken grimlach beantwoord.

Te Dordrecht had men vele toebereidselen gemaakt tot 's Keizer onthaal. De Heer *Donker Curtius*, Commisfaris der distrikten Dordrecht en Gorinchem, gaf te Papendrecht het vurig verlangen der ingezetenen aan den Keizer te kennen, om den verlosser en bevrediger van Europa in hun midden te zien: doch Z. M. verschoonde zich; betuigende zich bij deze woordenwisseling genegen tot den overstap, indien het niet meer dan een kwartier uur tijds zou wegnemen: dan, daar men dit niet konde beloven, moest alle verder aanzoek ophouden. Het was half zeven in den avond. Ook hier werd alle krijgsgeleide en eerewacht minzaam afgewezen, onder

Digitized by Google

verklaring dat het 's Keizers vast aangenomen grondbeginsel was, zonder geleide te reizen.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Hetzelfde wedervoer eene eerewacht te paard uit de aanzienelijkste jongelingen van Rotterdam aan het IJsselmondsche veer, en daardoor kon de Keizer, daar het nu reeds donker geworden was, ongemerkt de groote menigte menschen voorbij rijden, die buiten de Oostpoort den Monarch opwachteden. Dit gebeurde zelfs den Commissaris van het distrikt Rotterdam nevens den Heer Burgemeester en velen leden der regering, die, zulks te laat bemerkende, zich ijlings naar het paleis begaven, om aldaar Zijne Majesteit te begroeten. De Keizer nam minzaam de uitnoodiging aan tot een bal, in de zaal van 's lands werf van stads wege gegeven; doch vernemende, dat aldaar een stoel onder een verhemelte voor hem gereed stond, betuigde hij zijn ernstig verlangen, dat alle teekens van onderscheiding wierden weggenomen. Ten bal verschenen, na zijne kleeding te hebben verwisseld, was *Alexander* het voorwerp der algemeene bewondering; en, zelf gemeenzaam en vrolijk in den dans deelende, verhief hij de algemeene vreugde ten top. — In het paleis terug gekeerd, verkoos de Monarch een strooleger onder zijn gewoon lederen veldkussen, liever dan het kostbaar gespreidde bed. — Den volgenden morgen mislukte het den Keizer, onbekend eene wandeling door de volkrijke stad te doen. De geweldige toeloop bij deszelfs herkenning deed hem spoedig in het paleis terug keeren. — Omstreeks tien uren kwam Z. K. H. de Erfprins in de stad, met wien zich *Alexander* in eene met pracht versierde sloep begaf, waarvan de roeijers de kleeding droegen, die in den besten tijd onzer zeemagt in gebruik was, en voer alzoo de havens door en langs boompjes heen, het nieuwe hoofd uit en het oude weder in, onder aanhoudende eereschoten van de bolwerken; terwijl het langs de havens en in de boompjes van menschen krielde, en al het water met eene ontelbare menigte vaartuigen en booten beslagen was. Aan 's lands werf beschouwde

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M den Keizer van Rusland hier te Lande.

Alexander de modellen met aandacht en goedkeuring. Terug gekeerd op het paleis, verleende Z. M. audientie, en vervolgde daarna de reis, onder betuiging niet alleen van de hoogste tevredenheid voor het genoten onthaal, maar onder oplegging der aangename verpligting aan den Heer Burgemeester, om uit Hoogstdeszelfs naam de burgerij van Rotterdam dank te zeggen voor alle de ondubbelzinnige blijken van liefde en genegenheid, die nimmer uit 's Keizers geheugen zouden gewischt worden.

De regering van Delft had zich, met haren Voorzitter aan het hoofd en van de hoofdofficieren van het garnisoen vergezeld, buiten de Rotterdammerpoort begeven om den Keizer te begroeten: doch Z. M. verschoonde zich beleefdelijk van eenig oponthoud, en reed de stad door tusschen eene rij van schutters en van militairen, onder het groot salut van honderd en een kanonschoten, waartoe in alle steden orde was gesteld.

Die zelfde eereschoten strekten ter opwekking der ingezetenen van den Haag, die om vier uren na den middag het eerste schot hoorden, ten teeken van 's Keizers nabijheid. De verwachting van eenen grooten stoet zag zich aangenaam te leur gesteld door de zedige eenvoudigheid van den grooten *Alexander*, die in een open rijtuig gezeten en alleen van den Erfprins van Oranje-Nassau vergezeld, de blijde menigte gestadig met minzaamheid groetede. De eerewacht uit de aanzienelijkste jongelingen, die zich te Delft reeds had aangeboden, was met heuschheid afgewezen; de Commissie uit de stedelijke regering zelve, die den Keizer bij het begin van het Haagsche grondgebied opwachtede, was beleefdelijk van eene plegtige begroeting, om den spoed, verschoond. Nog voor half vijf kwam de Keizer voor het paleis in het bosch aan; alwaar Hoogstdezelve door alle de leden van het doorluchtig huis van Oranje-Nassau werd opgewacht. De Souvereine Vorst, vergezeld van zijnen jongsten zoon, ontving den Keizer aan het rijtuig, en werd door denzelven met broederlijke

Digitized by Google

genegenheid omhelsd. Aan den trap van het bordes ſtonden de drie Vorstinnen, bij wie een minzame handkus door den Keizer alle ſtatige begroeting verving. Het verheven-ſchoon van dit eenvoudige tooneel trof het gevoel van den echten Nederlander meer, dan de meeste praalvertooning kon gedaan hebben. — Op het paleis bevonden zich reeds Commisſiën van de burgerlijke, militaire en kerkelijke autoriteiten, wier hulde de Keizer terſtond in eene algemeene audientie ontving. Na den maaltijd begaven zich de Souvereine Vorst met Hoogstdeszelfs gemalin, moeder en zuster naar den Haag. Een half uur later volgde de Keizer, die een bezoek bij de Vorstinnen aflegde, en daarna met het doorluchtig gezelſchap den gala-ſchouwburg bijwoonde. De Franſche tooneelſpelers waren niet in ſtaat, de oogen der aanſchouwers af te trekken van den beheerſcher en vader van zoo vele millioenen menſchen, die midden in het doorluchtige huis van Oranje-Nassau als in zijne eigene familie zat. Het orchest daarentegen hief, tusſchen de bedrijven, naauwelijks het *jadis un celèbre Empereur* aan uit de opera *Pierre le Grand*, of de geestdrift barstede uit in luide toejuichingen, welke Zijne Majeſteit, nevens de beide Prinſeſſen opſtaande, met de minzaamſte buigingen beantwoordde. Den ſchouwburg tot aan het einde der vertooning bijgewoond hebbende, reden de Vorstelijke perſonen in twee ſtaatſie-koetſen den Haag rond, om de algemeene en uitmuntende kunstverlichting te genieten, die evenwel nog overtroffen werd door die van het huis in het Bosch, werwaarts het Hoog gezelſchap terug keerde. In de Oranjezaal, wier geheel eenige grootsheid door de onovertroffen kunst der Nederlandſche ſchool, aan de verheerlijking van Prins *Frederik Hendrik* naar den wil zijner weduwe *Amelia van Solms* gewijd, den Keizer met verbazing trof, was een bal toebereid, hetwelk *Alexander* met de gemalin van den Souvereinen Vorst opende, en zelfs met een doorgaand dadelijk aandeel bijwoonde tot

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

den volgenden morgen. Weinige uren daarna deed de Keizer met den Erfprins een toer te paard door den Haag, en vertrok om negen uren reeds naar Katwijk, vergezeld door onzen Vorst en deszelfs zonen, en gevolgd door alle de Russische grooten. De Monarch deed zich omtrent de uitwatering van den Rijn, zoo wegens derzelver bedoeling als inrigting en werking, door den Heer Directeur-Generaal van den Waterstaat en de Heeren Dijkgraaf en Hoogheem-raden van Rijnland, aldaar tegenwoordig, naauwkeurig onderrigten, en zag, met bewonderend genoegen, de gegevene ophelderingen dadelijk door de verbazende proeven van de werking der uitwatering bevestigen. „ Ik heb dit groote werk met genoegen bezien; het is een meesterstuk!" Was de betuiging, die den nationalen roem en de onsterflijke eer besliste van allen, die zich meer bijzonder de daarstelling van dit kunstgewrocht mogen toeëigenen. — Van daar werd de reis om half een uren naar Haarlem voortgezet.

Te Lisse door den Generaal *Krayenhoff* als militaire Kommandant van het noordelijke deel van Holland begroet, scheen het den Keizer aangenaam, den man, dien hij reeds voor lang wegens zijne groote bekwaamheden had aangezogt, om in Russischen dienst te treden, in persoon te leeren kennen. — De dochter van den Stempelsnijder *Wilno*, uit Russisch Lithauwen geboortig, bood haren voormaligen Souverein hier een verzoekschrift voor haren vader aan. Het aannemen daarvan niet slechts maar het spreken over hetzelve met eene zijner geborene onderdanen, deed de omstanders opgetogen staan over 's Keizers minzaamheid. — Bij Bennenbroek ontving de Heer Gouverneur der provincie Noord-Holland *van Tets van Goudriaan* den Monarch met deze groete: „ het is niet, Sire! dat ik aan de grenzen der provincie, die aan mijne zorgen is toevertrouwd, kom, om aan Uwe Majesteit de hulde van mijnen eerbied te betuigen, maar om met het geheele volk te deelen in de gevoelens van bewonde-

ring

ring en belangstelling voor en in hem, die den vrede aan de wereld, en een vaderland aan ons heeft gegeven. — Door de gelukkige eendragt der verbondene Mogendheden, zien wij thans in ons midden den grootsten der Monarchen, vergezeld van den besten der Souvereinen." De Keizer antwoordde: „ zoo ik de volken gelukkig heb gemaakt, heb ik mijnen pligt gedaan."

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Aan het begin van den Haarlemmer-hout door den Heer *D. Hoeufft*, Burgemeester der stad, benevens de leden van den provisionelen Raad en derzelver Ministers, opgewacht en begroet, reed de Keizer naar het paveljoen, terwijl alles weergalmde van *leve Alexander!* De Prinsessen weduwen wachteden, te midden van haren hofstoet in groot gala aan den opgang van het gebouw Zijne Majesteit op, en geleidden de beide Vorsten naar de prachtige zaal, alwaar terstond audientie werd verleend aan de leden der regerings-collegiën, hooge ambtenaren en personen van rang. — Gedurende deze audientie kwam ook de Souvereine Vorstin uit den Haag op het paveljoen aan, en des namiddags om vijf uren werd de reis naar Amsterdam voortgezet, zittende de Keizer in een open rijtuig naast de Souvereine Vorstin, tegen over den Souvereinen Vorst en den Erfprins.

In Haarlem hield zich het hooge gezelschap eenigen tijd op, om in de groote kerk het orgel te hooren, door den bekwamen *J. Schuman* bespeeld, die, door de naarbootzing van den donder bij een vrolijk landfeest, de goedkeuring wegdroeg; maar voornamelijk, om de eerste proeven der boekdrukkunst, door *Laurens Koster* te Haarlem uitgevonden en daarna te Mentz en Straatsburg volmaakter geworden, te beschouwen, en tevens om het huis van *Teyler's* stichting te bezoeken. De Eerw. Heer *J. Teissedre l'Ange* den Keizer bij dit bezoek aangesproken hebbende met de betuiging: „ dat het genootschap zich verhief op het bezit voor eenige oogenblikken van den held, aan wien de menschlievendheid met vertrouwen den titel schonk van *Marcus*

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Aurelius den tweeden, terwijl de Godsdienst dien van *den Gezegenden* er bijvoegde;" antwoordde *Alexander*: „ *Marcus Aurelius*, Mijn Heer! is een goed model voor Vorsten; ik geloof niet hem bereikt te hebben, maar tracht hem na te volgen."

Omtrent 6 uren in den avond verliet het Vorstelijk gezelschap de stad Haarlem, en begaf zich naar Amsterdam. Reeds den 26sten Junij had de regering der hoofdstad de burgerij opgewekt, om het onthaal toe te bereiden van den Keizer aller Russen. Ook muntede de toestel aldaar uit boven alle andere toebereidselen elders, want niet slechts waren de huizen met kransen en bloemsieraden versierd, maar ook met de fraaiste draperijen van groen, wit en oranje getooid, afgewisseld met vlaggen en loofwerk, linten en slingers, en aangebragt met eenen smaak, die nog verre boven de kostbaarheid uitstak. Op den Haarlemmerweg bij de twee honderd roeden stond de eerste eerepoort, waarbij zich de eerewacht, onder bevel van den Heer *Willink*, had geplaatst; ook wachtteden hier de Heeren Burgemeesters met hunne Ministers, vergezeld van eene Commissie der vier oudste leden van den Raad en van den Thesaurier der stad, het Vorstelijk gezelschap op. Het losse van het kanon, deszelfs komst verkondigende, werd door het spelen der klokken vervangen. De stoet, door de eerewacht en eenige stafofficieren der onderscheidene korpsen te paard begeleid, nam den weg langs den Haarlemmerdijk naar de Heerengracht, vervolgde die tot aan het Reguliersplein, reed eenen triumfboog op de Botermarkt door, die, aan de overwinning der verbondene Mogendheden gewijd, de bijzondere aandacht van den Keizer trok, en kwam door de Kalverstraat omtrent half negen op den Dam voor het paleis. De Keizer zich met de gemalin van den Souvereinen Vorst en den Erfprins op het balkon vertoonende, werd door eene vreugdekreet uit duizenden van monden begroet, die door de vriendelijkste buigingen werden beantwoord. Kort daarna verleende de Monarch eene audien-

Digitized by Google

tie; waarbij de Souvereine Vorst zelf de collegiën en aanzienelijke personen aan denzelven voorsteide. Dien zelfden avond nog had een bal op de groote zaal van het paleis plaats; door den Keizer zelven geopend, met Mevrouwe de Prinsesse Douariere van Brunswijk en vervolgens andere dames ten dans op te leiden. Ook de Erfprins en Prins *Frederik* namen deel in dat vermaak, terwijl de Souvereine Vorst, als vader in het midden van een geliefd gezin, zich met zeer velen der genoodigden in minzame gesprekken onderhield. Eene algemeene, en hier en daar zeer prachtige, verlichting werd door het schoone en stille weder begunstigd.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Den volgenden morgen ging de Keizer al vroeg uit, en het gelukte Hoogstdenzelven geheel onbekend in eenen bruinen rok en met eenen ronden hoed, eene wandeling door de stad te doen. Reeds ten negen uren beschouwde *Alexander*, alleen van den Kamerheer den Baron *d'Ablaing van Giessenburg* vergezeld, de schilderijen ten huize van den Heer *W. G. C. van Coesvelt*. Bij de opmerking, dat Z. M. zoo weinige uren voor zijne rust nam, antwoordde *Alexander*: „ dat hij dit begonnen had in den oorlog; dat hij, wel is waar, deze gewoonte voor eenen hoogen prijs had gekocht, en niet hoopte, dezelve op nieuw noodig te hebben; dan hij zoude er niet ligt van afgaan, omdat hij hierdoor eenige uren op elken dag uitwon." — De Spaansche schilderijen behaagden inzonderheid en werden door Z. M. gekocht.

Na een uur vertoevens in het kunstkabinet, keerde de Keizer naar het paleis terug, van waar hij in gezelschap van den Souvereinen Vorst en deszelfs doorluchtige familie, om elf uren, in prachtige staatsiekoetsen uitreed. De beurs trok de eerste opmerkzaamheid, en liet de Keizer zich door den Heer *A. van der Hoop*, Raad der stad en Commissaris tot het Grootboek, wegens derzelver plaatselijke inrigting naauwkeurig onderrigten.

Daarop volgde het kweekschool voor de zeevaart. Commissarissen van dit voortreffelijk

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

en volstrekt weergadeloos gesticht ontvingen het Hoog Gezelschap. Op het Schip, ter binnenplaatse, werd door de kweekelingen, zoo wel met het handgeweer als in scheepswerk, gemanoeuvreerd. De Keizer onderhield zich zeer lang met den Kommandeur over de verschillende benamingen van het touwwerk; en het was streelend voor het vaderlandsch gevoel te vernemen, dat de Hollandsche benamingen der scheepszaken, nog van Czaar *Peters* tijd, in Rusland in gebruik waren gebleven. Ter schole stonden alle de kweekelingen bij de verschillende leermeesters gereed om proeven hunner kundigheden te geven. De Keizer werd ten genoegen door Commissarissen beantwoord op vele vragen ten opzigte van de inneming, de vorderingen en het onderwijs der kweekelingen. Slaap- en ziekekamers werden ook met oplettendheid beschouwd en zelfs de hangmatten opmerkzaam gade geslagen. Op het Observatorium, waar eenige kweekelingen met kijkers en sterrekundige gereedschappen Z. M. opwachtteden, verlustigde het gezigt over de stad en langs het IJ den Keizer ongemeen. — Onder het gebruik van eenige ververschingen in de Vergaderzaal van Commissarissen gaf de Keizer te kennen: „ dat, indien eenige kweekelingen, eene reis ter koopvaardij of anderzins doende, zich in Petersburg of in eene der Russische havens bevonden, zich alsdan bij Hem zelven als kweekelingen van dit gesticht wilden aanmelden, zij verzekerd konden zijn, dat Hij hun allen mogelijken dienst zou laten bewijzen." De Keizer wenschte ook de schafting bij te wonen. Na dat het gewoon gebed onder eene eerbiedige stilte was gedaan, ging Z. M. bij de knapen rond. Na vele vragen over den aard en toebereiding der spijzen, verklaarde *Alexander* zich genegen, om deel aan de schafting te nemen. Men bood den Keizer een bord en zilveren lepel aan, doch hij verkoos met den tinnen lepel uit den bak te eten. De kweekelingen, hunne lepels intusschen nederleggende, werden aangemoedigd om mede toe te

tasten met de woorden: „ ik heb meermalen met mijne soldaten gegeten!" Een der kweekelingen schreef hierover aan zijne ouders: „ de Keizer nam elf of twaalf lepels soep, met twee sneden roggen brood en een goed stuk vleesch, en gebruikte alles met grooten smaak en tevredenheid." Commissarissen lieten den kweekelingen bij dezen gedenkwaardigen maaltijd ieder een glas wijn schenken. Uit derzelver naam werd verzocht, op Zijner Majesteits gezondheid te mogen drinken; en nu weergalmde het *leve Alexander*, gevolgd door *leve de geliefde Souverein, de beide Prinsen en het Vorstelijk Huis*, terwijl het *leven de Commissarissen* door de dankbaarheid niet kon worden verzwegen. — Na de hoogste tevredenheid over alles aan Commissarissen te hebben betuigd, verliet het Hooge Gezelschap het Kweekschool en begaf zich naar 's Landswerf, alwaar de Keizer door den Vice-admiraal G. *Verdoren* aan het hoofd van vele Zee-officieren werd opgewacht, doch zich den tijd niet kon vergunnen, om al het merkwaardige gade te slaan, den voorgenomen uitstap naar Noord-holland, dien dag nog, willende volbrengen. Men had ook gehoopt, den Monarch te geleiden naar het huis, weleer door Czaar *Peter* bewoond: maar ook dit vergunde het tijdsverloop niet.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

De overtogt van het IJ geschiedde in drie fraaije sloepen. Onder dezen muntede de groote sloep van den Vorst uit met vier en twintig, roeijers in het wit met roode gordels en met zilveren schilden voor de zwarte sluweelen mutzen. De Vice-admiraal *Verdoren* hield het roer en stuurde voorbij de laag langs 's Lands oorlogschepen, die in linie geschaard lagen en met het geschut saluëerden, terwijl het Groot-Admiraalschap der plaisier-vaartuigen van Amsterdam al zeilende af- en aanvoer onder het genot van het wenschelijkste weder.

Aan het tolhuis stonden de rijtuigen gereed en had de begroeting door de regering van Buiksloot plaats.

De togt geschiedde over dit dorp naar Broek in Waterland. Aldaar had men den Keizer niet

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

verwacht en van daar had men zich meestal naar Zaandam begeven; evenwel ontving de regering het Hoog Gezelschap, en geleidde hetzelve naar het huis van den Heer *G. Bakker Harmenszoon*, voorheen door den beroemden *Klaas Ploeger* bewoond, alwaar het Gezelschap op den fraaijen koepel zich verlustigde met het ruim gezigt over het wijde water (de Havezak), rondom hetwelk het dorp ligt met een vrij gezigt op Amsterdam. Aan de kerk werd hetzelve begroet door den Leeraar *B. G. Haverkamp*; waarna het huis van den Heer Notaris *G. de Ruyter* bezigtigd, en eindelijk aan het huis van den Heer Burgemeester eenige aangebodene keurige ververfsching gulhartig aangenomen werd, terwijl het Noordhollandsche kapsel van 's Burgemeesters kleindochter 's Keizers oplettendheid zoo zeer trof, dat hetzelve, beleefdelijk afgezet zijnde, in alle deelen naauwkeurig beschouwd werd. — Men verliet Broek om vier uren en kwam weldra te Zaandam.

Het had den Souvereinen Vorst behaagd den Heer Mr. *J. Scheltema*, door zijne naarsporing der betrekkingen van *Peter den Grooten* tot het vaderland en door zijn verblijf gedurende eenigen tijd te Zaandam zeer geschikt om het bezoek van den Keizer aldaar meest belangrijk te maken, te gelasten, om de regering van Zaandam te dienen van zijnen raad en tegenwoordigheid met overleg van den Heer Gouverneur van het noordelijk Holland (1).

De Heer Gouverneur was het Hooge Gezelschap te gemoet gereden en bragt den wensch over van de regering, dat hetzelve bij het veld De Burg uit de rijtuigen zou treden en naar den dam wan-

(1) 's Mans eigene, zeer bekwame, hand heeft eene uitvoerige en keurige beschrijving gegeven van 's Keizers vereerend bezoek, onder den titel: *Alexander, Keizer van Rusland in Holland en te Zaandam in* 1814. — Te Amsterdam uitgegeven bij *H. Gartman*. — Wij hebben hetzelve in onze opgaaf gevolgd.

Digitized by Google

delen; verzekerende, dat de *Zaandammers* zich beijverd hadden voor het genoegen van den Monarch en den Vorst. „ Zeg aan de goede Zaandammers, was des Keizers antwoord, dat ik bij hen kom als *Peter de Groote*, en dat ik mij den geheelen dag aan hen overgeef."

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Niet ver van de plaats, waar *Alexander* uit het rijtuig stapte, stonden alle de leden van den raad, voor zoo ver zij niet als officieren bij de schutterij en den landstorm of ook bij het Admiraalschap aanwezig waren. De Heer *Klaas Mul* begroetede den Keizer in de Fransche taal, terwijl de voorzittende Burgemeester, de Heer *D. Dekker*, den Souvereinen Vorst aansprak. De Keizer geleidde de Gemalin van den Vorst. Bij de Oosterkerk werd de groete van de Leeraars der onderscheidene Gezindheden ontvangen. Bij de eerepoort, op de groote sluis, in wier frieschen men aan de oost- of voorzijde in het Russisch, aan de westzijde in het Nederduitsch, gesteld had: *aan Alexander den Vredestichter het verheugde Zaandam*, terwijl aan elke zijde voor de schacht der Jonische kolommen twee ovale schilden aan groene linten hingen, het eene met het opschrift: *door Peter den Groote Eere*; het andere *door Alexander den Gezegenden Vrede*, las de Keizer de Russische opschriften met opmerking, en stond tevens verrukt over het schoone gezigt, hetwelk het zien van den dam en van de huizen om den boezem van de Voorzaan, die alle met verheugde menschen vervuld waren, opleverde. — Een zestiental jonge Jufvrouwen boden hier den Leden van dit Vorstelijk Gezelschap bloemtrosfen aan. Mejufvrouw *N. Mul* reikte den Keizer eenen olijf- en eiken-krans toe onder de woorden: „ de olijftak komt Uwer Majesteit toe als den Bevrediger van Europa, de eiken krans als den bewaarder van vijand en vriend!" Mejufvrouw *A. Dekker* uitede bij het aanbieden van haren bloemtros aan den Souvereinen Vorst den wensch: „ dat de loop uwes levens alleen over bloemen mag gaan!" De zes jongste meisjes bestrooiden den weg met

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

bladen van rozen, palm en laurier.

Voor het huis tot de ontvangst geschikt, waartoe men bij langer vertoeven van Z. M. een ledig staand verblijf aan de Voorzaan zou gebezigd hebben, doch nu het logement de Otter aan den Dam had toebereid, met verwijdering van alles, wat naar eene herberg zweemde, stond eene poort naar de Dorische orde, hebbende op een voorhangend schild, dit opschrift, in de Latijnsche taal: „ dit huis, waar in *Peter de Groote*, dadelijk na zijne komst te Zaandam op 18den Augustus 1697 intrad, opent nu de deuren met blijdschap voor *Alexander*, den grootmoedigen Verlosser van Europa, den lust en het sieraad des menschelijken geslachts."

Dit opschrift trok opmerking. De Keizer werd naar de bovenzaal geleid en vertoonde zich weldra met de Gemalin van den Vorst en de andere Vorstelijke Personen voor de opengeschovene ramen, waarbij eensklaps het gejuich uitbarstede: *lang leve Alexander!* en *viva: Oranje!* — Terwijl hier ververschingen werden voorgediend, had de Souvereine Vorst de goedheid, gehoor te verleenen aan de gezamenlijke Leeraars, door den Eerw. *J. W. C. Tenckink* het woord voerende en tevens den wensch uitende van hunne opwachting ook bij Zijne Majesteit te maken. De Keizer kwam hiertoe beneden en ontving met bijzonder genoegen de hulde der Leeraars, door denzelfden woordvoerer in de Latijnsche taal geuit.

Het ontwerp van het feest, door den Heer Gouverneur aan den Vorst en door Hoogstdenzelven aan den Keizer voorgesteld, droeg de goedkeuring weg, waarna alleerst de bedevaart plaats had naar het huisje van Czaar *Peter*. Onderweg werd alles met deelneming gade geslagen en de kostbare kleeding der vrouwen uit de Rijp en de Beemster opgemerkt. Bij eene vrouw in Hindeloper kleeding, welke Zijne Majesteit op vele vragen in het Fransch wist te antwoorden, bleef Z. M. langer staan. Aan den tuin en het houtstek gekomen, staande op den grond, alwaar voorheen de werf van *L. T. Rogge* ge-

weest is, werd den Keizer te kennen gegeven, dat Czaar *Peter* zich aldaar als werkman had doen aannemen onder den naam van *Peter Michailoff*. Hier verdubbelden zich 's Keizers schreden en werd alles naauwkeurig beschouwd. Bij de brug over de krimpsloot hield alle versiersel op; aan het krimp zelve was niets gedaan, om het armoedige der buurt te verbergen; alleen had men voor ruimte en reinheid gezorgd. — Het huisje zelf was zonder eenig versiersel. — De letter P, met palm omwonden, stond boven de deur, leunende tegen een schild, met het Russisch en Nederduitsch opschrift: „ niets is den Grooten man te klein." Dit werd met aandacht gelezen en nu werd vooral 's Keizers ontroering merkbaar. Onze Vorst bood den Keizer de hand; deze nam den hoed af en trad met zigtbare aandoening binnen. De Vorstelijke personen volgden, en weldra was ganische verblijf vol. „ Zie, hoe weinig de mensch noodig heeft:" was 's Keizers woord na alles opmerkzaam beschouwd te hebben. — Het mogt den Heer Mr. *J. Scheltema* gebeuren, zijn werk over *Peter den Grooten* aan Z. M. met eene aanspraak in de Hoogduitsche taal aan te bieden. De Keizer nam hetzelve minzaam aan, zag het in en zeide in het Hoogduitsch: „ het is Hollandsch, ik kan het niet verstaan; dan wij hebben goede overzetters. Ik bedank u! Ik bedank u!" — *J. A. Bulsing*, voorheen kastelein te Zaandam, thans te Groningen, had voor eenige jaren het huisje gekocht en het daardoor misschien voor verval of afbraak bewaard. Hij zelf mogt den Keizer hiervan eenig berigt mededeelen, gelijk ook van hetgeen was voorgevallen bij het bezoek van Zijner Majesteits ouders in den jare 1781, biedende tevens den eigendom van het huisje, gelijk ook van het laatste kelkje, dat nog was overgebleven van die, welke gebruikt waren bij het bezoek van den Graaf en Gravin van het Noorden, aan Z. M. ten geschenke aan. De Keizer aanvaardde terstond den kelk, en erkende daarna de beleefdheid van den eigenaar met het geschenk van eenen fraaijen ring. — Om een blijvend ge-

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

denkteeken van dit merkwaardig bezoek na te laten, bood men den Keizer eenen zilveren troffel aan, ten einde de hand te leenen aan het plaatsen van een vierkant stuk marmer midden voor den schoorsteen, met deze gouden letters PETRO MAGNO ALEXANDER. Onze Vorst liet voorts den Keizer blijken, dat er naast dien steen een tweede zou geplaatst worden ter zijner eere. „ Alles en alleen voor *Peter den Grooten*, niets voor mij! Mijn naam kan niet te zedig naast dien van *Peter* verschijnen!" Dus liet zich de Keizer hooren, doch de Vorst antwoordde: „ het is onze pligt, aan Uwe Majesteit deze hulde te bewijzen;" welk woord de Heer Gouverneur verving met te zeggen: „ het is aan mijnen Souverein, dat ik de vrijheid verzoek om dezen tweeden steen te mogen plaatsen ter eere van *Alexander den Gezegenden*." Dit nu door den Keizer met eene buiging beantwoord zijnde, werd het tweede stuk marmer ter linker zijde van den anderen steen voor den schoorsteen geplaatst met dit opschrift in de Latijnsche taal: *Alexander de Gezegende*, Keizer, heeft dezen steen zelf geplaatst op den 3den Julij 1814, hetwelk met een blijd en dankbaar hart getuigt *van Tets van Goudriaan*, Gouverneur van het Noordelijk Holland." Na deze verrigting keerde het Doorluchtig Gezelschap langs denzelfden weg terug. Eene decoratie over de brug van de krimpsloot, aan de binnenzijde geplaatst droeg onder eene A, met Russische wimpels versierd, in het Latijn, het opschrift: „ hij zet den voorouderlijken luister luister bij."

Bij den dam terug gekomen zag zich de Monarch door Mejufvrouw *H. H C. Walch*, Echtgenoote van den Heer *Kl. Keizer* in dichtmaat begroeten en door hare hand uit naam van haren oom *J. Hoogerbeets*, een zeer bekwaam timmerman, een keurig model ten geschenke aanbieden van het huisje, zoo als dit model door hem voor eenige jaren in de naauwkeurigste evenredigheid zeer kunstig was vervaardigd. Hetzelve werd gunstig aangenomen, en later met eenen fraaijen gouden snuifdoos voor den kunstenaar be-

loond. — Bij den afloop van den overtoom was de laatste decoratie, wier schild de volgende regels voerden uit eenen lierzang, door den Heer Mr. *R. H. Arntzenius* den Keizer te Haarlem aangeboden: „ hij spaarde den verwonnen staat; — 't vernederd volk, den veegen Raad — ja spaart zelv' Bonaparte." Hier was een steiger met leuningen gebouwd, waarvan het Doorluchtig Gezelschap zich in de Lands sloepen begaf, die intusschen waren doorgeschut, om deel te nemen aan het water-vermaak op de Binnenzaan. Een admiraalschap, in drie eskaders verdeeld, zeilde af en aan. Men telde bij de tachtig fraaije tent-jagtjes, van ouds de pronk en weelde van de Zaan; en behalve die nog wel twee honderd roei-schuitjes, tot zinkens toe met menschen beladen. Tusschen die allen dreven de muzikanten der schutterij en nog een ander korps, van Amsterdam gekomen, al spelende in vaartuigen rond. Het Doorluchtig Gezelschap liet zich langs de wal aan de westzijde roeijen en keerde langs de oostzijde van de Zaan terug, terwijl alle Zaan-erven, zoo wel als de luchthuizen, en andere gebouwen met aanschouwers waren gevuld.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Na deze spelevaart ter zelfde plaatse weder aan wal gestapt, vond zich de Keizer opgewacht door Mejufvrouw *C. Noome* met eene kostbaar en kunstig gekleedde en getooide pop, naar de wijze der Zaandamsche vrouwen van voor eene eeuw; een gedenkstuk steeds in hare familie met bijzondere zorg bewaard. Ook dit geschenk nam de Monarch minzaam aan en vergold het daarna met een kostbaar halsslot, bestaande in eenen amathist met diamanten omzet. In het huis terug gekeerd, werd het Doorluchtig Gezelschap naar de achterboven-zaal geleid, eeniglijk versierd met de afbeelding van *Peter I*, levensgrootte ten voeten uit geschilderd. Een aantal afdrukken van een dichtstuk getiteld: „ de schim van Czaar *Peter* aan *Alexander* Keizer aller Russen;" door den Heer *A. Loosjes* te Haarlem woonachtig, doch te Zaandam geboren,

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

was daarbij voorhanden, waaruit de Monarch zich, bij gedienstige vertolking, als door zijnen grooten Voorvader zelven hoorde aanspreken. Onder den maaltijd, voor twintig personen toebereid en keurig aangerigt, leverde de Achterzaan met de ontelbare vaartuigen, die nu weder in de Voorzaan kwamen doorschutten, het fraaist en levendigst uitzigt. — In alle andere kamers waren tafels aangerigt voor het gevolg der Vorstelijke Personen, en overal heerschten overvloed, genoegen en orde.

Om half acht uren werd alles tot het vertrek toebereid. Nu lag de geheele Voorzaan vol vaartuigen, tot wel twee of drie honderd in getal, zijnde zelfs uit Vriesland en Zuidholland boeijers en jagten opgekomen. De Monarch bij het henengaan over den Dam het gezigt op de Voor- en Achterzaan tevens hebbende, en rondom verheugde, welgekleedde en hoogst beschaafde menschen ziende, sloeg, in volle aandoening des harte, zijne beide handen op de schouders van den Souvereinen Vorst, zeggende: „ mijn God! wat zijt gij gelukkig onder zulk een volk!" — Bij de Schulpwerf traden de Hooge Gasten in de sloepen onder de meest verpligtende betuigingen wegens het genoten onthaal. — Zoodra zij van wal staken, verhief zich eene algemeene vreugdekreet, die uit de vaartuigen werd vervangen. Het eerste werd telkens herhaald, wanneer de roeijers in de groote sloepen twee of driemaal de riemen opstaken. Bij gunstigen wind en stroom zakten alle schepen voor de eb af, terwijl eene onbenevelde avondzon den schoonsten gloed verspreidde.

Aan den rijsdam lagen de groote jagten. Het jagt, de Arend, ontving de Vorstelijke Personen en heesch de groote vlag in top; het Admiraalschap van de Zaan voer om hetzelve heen, bewees het gewoon salut, en keerde daarna naar de Zaan terug.

De regering van Zaandam mogt den ingezetenen bij publicatie van den 7den betuigen: „ elk, niemand uitgezonderd, verdient onzen dank voor deszelfs gehouden gedrag op dezen,

Digitized by Google

voor Zaandam altijd gedenkwaardigen dag, waarop eensgezindheid, gepaste vreugde, liefde voor onzen Souverein en dankbaarheid jegens den besten der Monarchen, alle daden hebben gewijzigd;" op den 18den Augustus nam de Souvereine Vorst het hierop bevestigende en hoogst vereerende besluit:

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Disponerende op het verslag aan ons ingediend door Mr. *Jacobus Scheltema*, wegens het door hem met onze voorkennis verrigte, bij gelegenheid van het bezoek, waarmede Zijne Majesteit de Keizer van Rusland in het begin van Julij jl., de stad Zaandam heeft gelieven te vereeren;

En in aanmerking nemende, dat de, alstoen door de regering dier stad met overleg van vooru. Mr. *J. Scheltema* genomene maatregelen, allezins aan onze oogmerken hebben beantwoord en de vleijende goedkeuring van Hoogst gedachte Zijne Majesteit verworven hebben;

En dat, bij die zelfde gedenkwaardige gelegenheid, door de goede Zaandammers hernieuwde blijken zijn gegeven van die verknochtheid aan het Vaderland en aan ons Huis, welke zij in den verlopen winter, door de vrijwillige opbrengst van ruim 15,000 guldens, en menigvuldige bijdragen van benoodigdheden voor den dienst der hospitalen, zoo treffelijk hebben aan den dag gelegd;

Hebben wij goedgevonden en verstaan:

1. Aan de regering en de ingezetenen van Zaandam onze tevredenheid te kennen te geven door een geschenk van vlaggen, geuzen en wimpels, van ons wapen voorzien, voor de beide Admiraalschappen van boeijers en jagten, zoo aan de Buiten- als Binnenzaan;

2. De uitdeeling dier vlaggen, geuzen en wimpels te bepalen op den 24sten dezer, en op te dragen aan den Heer Mr. *J. Scheltema* onder dankbetuiging voor de bereids door hem gedane ijverige diensten;

3. Denzelven Heer almede te belasten met de plegtige mededeeling onzer tegenwoordige resolutie aan de regering van Zaandam, ten overstaan van welke de vlaggen, geuzen en wimpels zullen moeten worden uitgedeeld;

En zal deze kopijelijk worden ter kennisse gebragt van het departement van Binnenlandsche Zaken tot informatie, van het departement van Marine, met last om het vereischte aantal vlaggen, geuzen en wimpels tijdelijk te stellen ter beschikking van den Heer *Scheltema*, en van laatstgemelden Heer zelven tot zijn narigt.

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Aan dit besluit werd door den Heer *Scheltema* op den 24sten dier maand voldaan, en daarna bepaalde men, om op den 1sten Julij en den 24sten Augustus telken jare in Groot Admiraalschap te zeilen onder deze prachtige en fraaije vlaggen; als waardoor de namen van *Peter*, *Alexander* en *Willem* onafscheidelijk moeten blijven in de harten der Zaandammers.

Het IJ verving de Zaan met de inhaling van het terugkeerend Hoog gezelschap binnen Amsterdam. Bij de Amsterdamsche ton werd hetzelve verrast door den uitvinder van een werktuig, om zich ten halven lijve in het water op te houden en vrijelijk te bewegen. Deze man, *Andries Scheereboom* genaamd, kwam midden in het vaarwater bij het groote jagt, van geweer en patroontasch voorzien, vuurde verscheidene malen, en vermaakte het oog door zijne zonderlinge kunst, die, volgens hem, zelfs bij zwaren storm den schipbreukelingen zou kunnen dienstbaar zijn. — Alles daverde van vreugde, toen het doorluchtig gezelschap uit het jagt door sloepen naar de nieuwe stads herberg werd geroeid, en aldaar midden in eene ontelbare menigte aan wal stapte. Aldaar voorts in rijtuigen gegaan, en naar het paleis gereden, vertoefde hetzelve slechts eenige oogenblikken, om zich naar de Maatschappij *Felix Meritis* te begeven.

Bevorens verwittigd van deze komst en door Burgemeesteren verzogt, om op dezen dag een concert te geven, hadden de Commissarissen dier Maatschappij alles aangewend tot eene luisterrijke ontvangst en een aangenaam onthaal. Het was reeds tien uren in den avond, alvorens dit feest aanving. In de kleine voorzaal had de Heer *Covens* de eer den Keizer te begroeten, die zich met belangstelling deed onderrigten van den aard der Maatschappij. In de concertzaal werden de Vorstelijke personen opgewacht door het aanzienlijk gezelschap der leden met derzelver vrouwen en dochters. Het concert hief niet eer aan, voor zich de Hooge gasten hadden geplaatst in

een, met ſtille pracht gereed gemaakt, balkon. Bekwame toonkunstenaars lieten nu eene uitmuntende uitvoering van eene ouverture van *Mozart* hooren, waarna Mejufvrouwen *Abeleven* en *Greve* ieder door eene aria, de Heeren *W. Sundorf* en *J. R. Linſen*, door het zingen eener duet, elkanderen als liefhebbers vervingen, afgewisſeld door de Heeren *Kleine* met een viool-concert, *L. Mann* met variatiën op de fagot en *A. Dahme* nevens deszelfs zoon, toen ſlechts acht jaren oud, met eene concertante op de fluit, welk laatſte den Keizer zoo zeer verrukte, dat de Monarch den jongen en zeldzamen virtuoos, na het concert, hartelijk kuste. — Bij het gebruik van eenige ververſchingen kwam de Keizer in geſprek met den Hoogleeraar *J. H. van Swinden*, die, door het Beſtuur daartoe verzogt, aan Zijne Majeſteit een Album aanbood, door de Maatſchappij aangelegd voor de genen, die na Z. M. deze ſtichting zouden willen bezoeken. De Keizer, niet begerende de eerſte in dit boek te zijn, vroeg of men geen ander had, waarin alle leden gewoon waren hunnen naam te teekenen. In dit boek, zijnde het wetboek, waarin alle de effectieve leden hunnen naam teekenen, behaagde het den Monarch, naast den naam van het jongſte lid te ſchrijven: „le 3 Juillet 1814 *Alexandre*." — Tot omtrent middernacht genoot de Maatſchappij deze hooge tegenwoordigheid.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Ruſland hier te Lande.

Den 4den Julij beproefde de Keizer eene tweede onbemerkte wandeling door de ſtad. Tegen tien uren in den voormiddag was belet gevraagd bij den Heer *van Winter* voor twee Ruſſiſche officieren, ter bezigtiging van het kabinet ſchilderijen, aan dien Heer en zijne Zusters toebehoorende. De opwachting geſchiedde, alhoewel de eigenaars afwezig waren. Derzelver ſchoonbroeder de Hoogleeraar *D. J. van Lennep* verving hunne plaats. Het *incognito* was weldra opgeheven; doch het onderhoud verloor deszelfs gulheid niet. Twee dorpgezigten van den Uithoorn aan den

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Amstel behaagden den Keizer: dezelven werden daarna heuschelijk aan Z. M. aangeboden, die wel betuigde, genegen te zijn om ze te koopen, indien men ze wilde afstaan, doch zich eindelijk liet overhalen, om dezelve als een blijk van eerbied en dankbaarheid aan te nemen, en dit dan ook door het tegengeschenk van eenen kostbaren ring beantwoordde. — Om de menigte te ontwijken, welke zich reeds voor dit huis had verzameld, verkoos de Keizer, over het kantoor door eene achterdeur te vertrekken. — Op het paleis terug gekeerd had aldaar de beschouwing plaats van het Museum van schilderijen, naderhand in het Trippenhuis overgebragt, alsmede van het Penning-kabinet. — Voorts begaf zich de Keizer naar het huis van den Heer *Brentano*, alwaar de kunstverzameling van schilderijen, in zalen aan onderscheidene scholen gewijd, den Vorst deed betuigen: „ niet gedacht te hebben, dat hier te lande zoo vele en zulke voortreffelijke meesters bestonden." — Om half twee ten paleize terug gekeerd bezogt de Keizer, door den Vorst en een klein gevolg vergezeld, de Nieuwe kerk. Het graf van *Michiel de Ruyter* trok alle aandacht. Na gevraagd te hebben, of het geoorloofd was, de trappen van het praalgraf te betreden, beschouwde de Monarch alles naauwkeurig, en vereerde alzoo het heiligdom van Neerlands roem ter zee. — In den *Hortus Medicus* mogt de Hoogleeraar *G. Vrolik* het merwaardigste aan den Keizer aanwijzen, die den *tamus elephantipes* het meest bewonderde, door den beroemden *Thunberg*, bij gelegenheid van zijn verblijf aan de Kaap de Goede Hoop, op kosten van eenige begunstigers der wetenschappen te Amsterdam reizende, bezorgd. — In de Oude kerk werden voorts de geschilderde glazen beschouwd, en de praalgraven onzer zeehelden vereerd. — Nogmaal keerde het Vorstelijke gezelschap bij de Maatschappij *Felix Meritis* in, om het gebouw zelve te bezigtigen; en werd er toen onderhouden met eenige natuurkundige proeven van den

den Heer *J. Buys*; met eene verklaring van *Atwoods* werktuig ter vertooning der wetten in den val der ligchamen door den Hoogleeraar *J. H. van Swinden*; met een IJgezigt der gansche stad Amsterdam, in drie aaneensluitende gekleurde teekeningen van *L. Bakhuyzen* en *J. van Kall* door den Heer *D. Versteeg*, waarin, onder eene afbeelding van vele schepen, de jagten voorkomen, door *Peter den Grooten* vervaardigd, en de Czaar zelf, varende in het stadsjagt met den Burgemeester *Witsen*; eindelijk met de vertooning van een gedeelte der verzameling van natuur en kunst van den Heer *J. A. van Hemert*.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Om half vier begaf zich het Vorstelijk gezelschap naar de Beurs, alwaar de Kooplieden waren vergaderd. De Vice-President van Koophandel, de Heer *H. Severyn*, ontving hetzelve aan de Beursteeg; op de trappen van de Beurs wachtede de Heer *A van der Hoop*, vergezeld van alle de Commissarissen tot het Grootboek, hetzelve op; hetwelk voorts door den Heer Burgemeester *Brouwer* naar een der ramen van de vertrekken boven de Beurs werd geleid. *Alexander* werd met de levendigste toejuiching begroet, doch bemerkende, dat de kooplieden zich ongedekt hielden, gaf Hij door teekens het verlangen te kennen, dat zij zich zouden dekken en hunne bezigheden vervolgen. Hij deed voorts den Heeren *van der Hoop* en *Severyn* verscheidene, moeijelijk te beantwoorden, vragen, doch vond genoegen in het verhaal, dat tijdens de overwinningen zijner legers de prijs der Russische effecten dagelijks was gerezen, in spijt van eenen Franschen Commissaris van Politie. Verzogt zijnde, om, onder Hoogstdeszelfs goedkeuring, dit bezoek door eene inscriptie te mogen vereeuwigen, was wel het antwoord van den Keizer: „ dat dit weinig beteekende, en dat meer vreemdelingen dit etablissement bezogt hadden;" doch, door den Souvereinen Vorst zelven hierop aangedrongen wordende, gaf eene minzame buiging de toestemming te kennen, ten gevolge waarvan daarna een marmeren gedenksteen in de fries boven de

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

kolom N°. 1. is geplaatst, met de volgende dichtregels van den Heer *C. Loots*:

„ Vorst Alexander sluit het krijgszwaard in de schede,
„ En zegent Amstels beurs met eenen blik van vrede.

IV Julij MDCCCXIV.

Het middagmaal werd ten paleize genoten, waarbij het model van het Zaandamsche huisje tegen over een fraai opgetuigd Schip in het klein, als tafelsieraden, den Monarch zeer behaagden.

Des avonds werd de Hollandsche Schouwburg bijgewoond, alwaar nu de, op Zaturdag avond afgezegde, gala-vertooning plaats vond. Na een verblijf van anderhalf uur, in welken tijd zich de bekwaamheden van den tooneelspeler *A. Snoek* in de rol van Hamlet en van de tooneelspeelster *Wattier-Stefenis* in die van Ophelia in volle kracht hadden ontwikkeld, en het kunstvermogen der danzeresse *Polly-de Heus* zich in een Aziatisch divertissement had vertoond, begaf zich het Vorstelijk gezelschap naar den Franschen Schouwburg, alwaar eene, met zang verrijkte, zinnebeeldige voorstelling ter eere van den Keizer gegeven werd, die daarbij in eenige dichtregels door den bekwamen *La Gardere* bijzonder werd begroet.

Na eene zeer korte nachtrust verliet de Keizer, alle pligtplegingen ontwijkende, te drie uren in den morgen het paleis en de hoofdstad, den weg inslaande naar Utrecht. — Op de grenzen dier provincie werd Z. M. opgewacht door den Gouverneur, den Baron *J. M. van Tuyll van Serooskerken*, en de Heer Generaal-Majoor *O. Z. van Sandick*, Militairen Kommandant. De spoed der reize deed voor alle begroeting alhier, gelijk ook op het begin van het grondgebied der stad Utrecht voor die eener Commissie uit derzelver regering, bedanken; evenwel kon 's Keizers goedhartigheid niet weigeren, ten paleize een ontbijt aan te nemen, waarbij ook vele aanzienelijke vrouwen den Monarch vertoefden. Men gaf te kennen, dat men zich, bij langer verblijf, met een bezoek der Munt zou hebben gevleid, wanneer men in

Digitized by Google

Hoogstdeszelfs tegenwoordigheid eenen penning zou geslagen hebben tot een blijvend gedenkstuk van het bezoek; nu bood men zulk eenen gouden penning aan als een bewijs van hulde, hetwelk met welgevallen werd aangenomen. Op de voorzijde heeft dezelve in het midden van eenen lauerkrans de woorden: *Alexandro pacificatori S.* (aan Alexander den Bevrediger gewijd), op de keerzijde eene helderschijnende zon met het onderschrift: *Trajecti ad Rhenum MDCCCXIV.* — Het heeft den Souvereinen Vorst naderhand behaagd, den stempel van dezen penning te doen verzegelen, nadat er niet meer dan twaalf munten van waren geslagen. — De Heer *A. Calkoen* werd als Kommandant der eerewacht voor Z. M. aangeboden: doch ook hier herhaalde de Keizer zijn besluit, om zonder geleide te reizen, onder de meest verpligtende betuigingen wegens deszelfs ontvangst in deze stad en provincie. Nog voor acht uren zag men den Vorst vertrekken.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Zeist, waar alles ter opwachting gereed stond, scheen de Monarch tot een godsdienstig rustpunt te hebben gekozen voor zijnen geest. Het zij uit onkunde der plaatselijke gelegenheid, het zij om geheel nederig als een bijzonder persoon weder te keeren, *Alexander* reed hier door, terwijl velen hem nog van Utrecht te gemoet zagen; doch kwam weldra weder terug, wanneer alles in geestdrift losbarstede. Hem zelven hinderde het gewoel; hij begeerde stilte, zoodra de landstorm eene trom roerde. Ontdaan van zijnen stoet, begaf hij zich geheel alleen naar het Broederhuis der Hernhutters, slechts gevolgd van éénen persoon, wiens gestadige verwijdering van den Vorst hem voor eenen bedienden moest doen houden. Een deftig gezelschap wachtede den Keizer in bescheidene stilte aan het gesticht op, en maakte plaats tot deszelfs onbelemmerden ingang. *Alexander* ging met ongedekten hoofde, aan de hand geleid door den grijzen Leeraar *Treschow*, en gevolgd van den Burgemeester, den Leeraar der Hervormden en de personen, die hem aan dit huis hadden opge-

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

wacht, deszelfs ruime eetzaal in, en maakte van de aangebodene verversching eenig gebruik onder de gemeenzaamste gesprekken. Hij ging daarna met zijnen leidsman bij de winkels van het huis belangstellend rond, terwijl eene gepaste zorg den lastigen aandrang der nieuwgierigen naar de kerk had afgeleid. Aldaar was alles tot de ontvangst van den Keizer toebereid. Het ruim was ledig gehouden, terwijl het op en onder de gaanderij vol aanschouwers was. Slechts één leuningstoel stond op een klein tapijt tegen over het orgel, met eenige gewone stoelen ter wederzijde, doch een weinig achterwaarts. Op de waarschuwing eener stem, hief de gemeente, door het orgel geleid, het Hoogduitsche loflied aan: *Nun danket alle Gott.* Bij den laatsten regel kwam de Vorst ter kerke in. Hij verkoos den armstoel niet te gebruiken, maar zettede zich naast den Leeraar neder en nam eerbiedig deel aan het gezang, waarbij de algemeene aandoening der aanschouwers zoo groot en teder was, dat bij velen, die men nimmer had zien weenen, tranen uit de oogen vloeiden. — Na den lofzang stelde de Leeraar aan den Keizer voor te willen hooren naar een zangstuk, voor deze gelegenheid vervaardigd, waarvan het dochtertje van den Heer *van Laar* met zedige bevalligheid een afschrift, op een kussen van wit satijn gelegen, aanbood, hetwelk *Alexander* vriendelijk aannam en oplettend doorlas. De cantate verhief Gods lof over *Alexanders* hart, en der Bondgenooten zege (1). — Derzelver uitvoering was in den zachten en zedigen geest van het geheele gesticht, en roerde den Keizer en den Leeraar niet minder, dan elken aanwezigen. „Wij vermeenden, dat deze wijze van hulde met de gedachten van Uwe Keizerlijke Majesteit het meest zoude overeenkomen. — Aldus sprak *Treschow* Zijne Majesteit aan. —— Gij hebt, gunstrijke

(1) Zij wordt gevonden, benevens eene vertaling door den Dichter *H. Tollens*, in het boven vermeld werk van *Scheltema* op bl. 186—190.

Keizer! aan de wereld het voorbeeld gegeven van eenen Monarch, die, na de gelukkigste gevolgen van zijne ondernemingen, niet aan zich zelven, maar aan Gode de eere geeft en zich voor Hem verdemoedigt; daarom is Hij met u geweest en zal Hij verder met u zijn!" Een hartelijke handdruk was 's Keizers antwoord. — Men verliet de kerk en bezogt nu ook het zusterhuis en het weduwenhuis. *Alexander* vertoefde anderhalf uur te Zeist, en vervolgde daarna zijne reis over Driebergen en Doorn. Om één uur kwam hij op het huis te Amerongen, aan Mevrouw de Gravin Douarière *van Rheede van Athlone* behoorende. Haar zoon, Mylord *Athlone*, ontving den Keizer aan een gereed staand ontbijt. Na twee uren toevens, gedurende welke *Alexander* eenige rust nam, vertrok hij over Eck door de Betuwe naar Nijmegen. Mylord *Athlone* vergezelde den Keizer tot aan het Wielsche veer, en ontving aldaar de betuigingen van deszelfs tevredenheid.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Aan dit veer lag eene pont gereed, met een tapijt belegd en eene tent overspannen. *Alexander* zulks ziende, zeide met blijkbare aandoening tot de omstanders: „ Menschen, ik ben immers maar een mensch gelijk gij? gij doet mij te veel eer aan!" Hij verkoos over te varen met de gewone pont, terwijl hij om den regen in zijne koets ging zitten. Het kanon van Thiel was herwaarts gebragt, maar hij wilde niet, dat het zou worden gelost. Aan de overzijde van den Rijn werd de Keizer begroet door den Heer Gouverneur van de provincie Gelderland *J. C. E.* Baron *van Lynden*, nevens den Heer *Dykmeester* Commissaris van het distrikt, en den Generaal *Bruce*, Militaire Kommandant. Des Keizers antwoord was beleefd, maar volstandig in de weigering van alle geleide, zoo door deze ambtenaren als door detachementen kavallerij, op onderscheidene posten gereed staande. — Te Hemmen wilde de Monarch wel stil houden en de kap van het rijtuig doen vallen, om naar eene aanspraak van den Kommandant van den land-

Digitized by Google

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

ſtorm van Wageningen, Mr. *H. B. van Dalen*, te hooren. Bij de overvaart naar Nijmegen vond de Keizer de gierbrug met ſmaak verſierd, en zich door den Commisſaris van dat diſtrikt opgewacht; terwijl de ſtads regering aan den anderen oever gereed ſtond. Ook hier verſchoonde hij zich van alle eerbewijs, evenwel kon hij het onophoudelijk gejuich niet ſtuiten, waaronder hij de ſtad inreed, waar alles met pracht en ſmaak was verſierd. Aan het huis van den Baron *van Neuenkirchen genaamd Nyvenheim* werd de Keizer door den Gouverneur ontvangen aan de trappen van het bordes, met een fraai tapijt belegd en door veertien jonge dochters uit de aanzienelijkſte huizen, voor zijne voeten, met bloemen beſtrooid, terwijl eenige jonge heeren gereed ſtonden, om als pages te dienen. — Bevorens den ingang van den Keizer had eene belangrijke ontmoeting plaats. De Generaal *Tolſtoy*, broeder van den Maarſchalk, die *Alexander* vergezelde, was van Hamburg gekomen, om den Vorst te Nijmegen op te wachten. Zoodra de Keizer den Generaal zag, dien hij in geen twee jaren had gezien, en niet minder als vriend beminde, dan als krijgsman hoog achtede, groetede hij hem vriendelijk uit zijn rijtuig, en naauwelijks afgetreden zijnde, ſnelden zij als broeders in elkanders armen.

Slechts eenen korten tijd vertoefde de Keizer aan het huis van den Baron, zich zelven den tijd niet gunnende om gebruik van het gereed ſtaande middagmaal te maken. Na beleefde dankbetuiging ook aan de jonge dochters voor de bewezene eer, en herhaald verzoek aan den Gouverneur om hem niet verder te vergezellen, ſtapte *Alexander* weder in zijne reiskoets, en reed nog dien avond over Kleef naar het kasteel van den Markies *von Hoen von Hoensbrük*, alwaar de Hertogin Douariere *van Oldenburg* haren broeder wachtede. — Alzoo verliet de Keizer van Rusland het grondgebied van den Staat, allerwege de bewondering en de liefde achterlatende zijner nederige grootheid en Christelijke deugden.

Digitized by Google

Ten openbare blijke van 's Keizers tevredenheid over het genoten onthaal in dit land mogten verstrekken de drie Russische orden van St. Andreas, Alexander Newsky en St. Anna alle van de eerste klasse, welke Hoogstdeszelfs gezant bij dit Hof op den 10den Julij aanbood aan HH. KK. HH. den Souvereinen Vorst en den Erfprins; de orde van Alexander Newsky aan Z. D. H. Prins *Frederik*, benevens verscheidene kostbare geschenken aan voorname Personen.

Komst en verblijf van Z. M. den Keizer van Rusland hier te Lande.

Minder opzien kon, ten zelfden tijde schier, het bezoek verwekken van den Kroonprins van Pruissen en Prins *Frederik* van Pruissen, benevens den Luitenant-Generaal en Adjudant-Generaal van den Koning, den Baron *van Knesebeck*, den Staatsraad Ridder *Ancillon* en den Kapitein-Ridder *von Roeder*, Adjudant van Z. K. H. Prins *Frederik:* en echter strekte hetzelve al mede, om den zegen der herstelling van Vaderland en Oranje levendiger te doen gevoelen.

Komst en verblijf van den Kroonprins en de Prinsen *Frederik* en *Hendrik* van Pruissen hier te Lande.

Op den 3den van deze zelfde maand waren deze Hunne Koninklijke Hoogheden in 's Gravenhage gekomen en ten Hove ontvangen met die hartelijkheid, welke de naauwe betrekking der maagschap kenmerkte. De Souvereine Vorstin en Hoogstderzelver beide Zoonen vergezelden, op den 10den, de Pruissische Prinsen naar Leiden, alwaar zij ten huize van den Heer *Kemper*, Rector der Akademie afstapten, en vervolgens naar Amsterdam, alwaar zich de Souvereine Vorst zelf op den 12den bij dit Doorluchtig Gezelschap voegde, Hoogstdeszelfs Gemalin tevens haren broeder Prins *Hendrik* van Pruissen, die den 10den van Brussel was vertrokken, aanbiedende. Na de bezigtiging der Kabinetten van de Heeren *van Winter*, *Coesveld*, *Brentano* en *Temminck* in den voormiddag, woonden de Vorstelijke Personen des avonds den Hollandschen Schouwburg bij, doch verlieten den 13den des morgens ten 5 uren reeds de Hoofdstad, om over Kleef naar Berlijn terug te keeren. De Souvereine Vorst begaf zich weder naar 's Gravenhage; en de Vorstin vertrok

Digitized by Google

om half drie met Hoogstderzelver Broeder en gevolg naar Haarlem, om, na het middagmaal gebruikt te hebben op het paveljoen bij Mevrouwen de Prinsessen Douarieres, dien zelfden dag nog naar de hofplaats terug te keeren.

Een algemeen overzigt van den staat der bevolking des dampkrings en des waters moge nu dit Jaarboek sluiten.

Geboorte- trouw- en Sterflijsten.

Van geboorte- trouw- en sterflijsten vinden wij die alleen van Haarlem en Amsterdam. Te Haarlem waren in dit jaar geboren 612 kinders, overleden 619 personen en getrouwd 170 paren. Onder de geborenen telde men 9 tweelingen. — Te Amsterdam was het getal der geborenen 6128 waaronder slechts 4877 wettige kinders; dat der overledenen beliep 8264, waaronder eene weduwe van 102 jaren; dat der getrouwden bedroeg 1588 paar, dat der echtscheidingen 11 paar. — Te Rotterdam werden geboren 2075, stierven 2492, trouwden 511 paren; — zijnde aldaar meerder dan in het jaar 1813 geboren 215, minder gestorven 199, en meer paren getrouwd 202.

Weergesteldheid.

De winter was begonnen met den aanvang van Januarij, en had, schoon niet ongemeen streng, de geheele maand aangehouden en de wegen rijkelijk met sneeuw bedekt. — In het begin van Februarij was het wel ontlatende, doch met de helft dier maand had zich de vorst hervat met feller kracht tot op den 1sten Maart, terwijl het tot den 21sten dier maand duurde, alvorens men den winter volkomen kwijt raakte. Na een stil liggen van schier elf weken, moest men den 27sten Maart de trekvaart van halfwege Amsterdam en Haarlem nog doorzagen, hebbende, den vorigen dag, nog 15 paarden de trekschuit niet door, maar op, het ijs getrokken. Weinigen lieden geheugde eene zoo lange stremming, men wilde zelfs, dat zij niet had plaats gehad na 1740. — Met de lente-nachtevening zag men nog geladen sleden op het ijs, maar ging tevens de winter voorbij zonder zelfs Maartsche buijen achter te laten. — Voor de helft van April hoorde men

Digitized by Google

reeds den nachtegaal. Een ſchraal luchtgeſtel in het vervolg dier maand vertraagde evenwel den wasdom. Ook waren Mei en Junij koel door vele oostelijke en noordelijke winden. Julij was warmer, maar ook in Augustus klom de Thermometer maar enkelde dagen boven de 70°. De daauw was zeldzaam, zoo ook de donder. De ware zomer-warmte van September ſtoofde het ooft en deed de witte druiven rijpen. October was zeer koel met nachtvorst en ſtormachtig weder. Min onvriendelijk was November, latende het geboomte tot over de helft der maand deszelfs meeste bladeren behouden. Het zachte weder hield aan tot na half December, zoo dat het melkvee op hooge landen het in de weiden kon harden. De 22ſte gaf vorst en ſneeuw, doch die voor het einde des jaars ophield. — Het jaar was min gunſtig voor de boomvruchten dan voor de veldvruchten en het graan (1).

De dagelijkſche waarnemingen der uitlozing van het boezemwater door de ſluizen van Rijnland, hadden, alle de tijden van uitlozing te zamen genomen, dezen uitſlag opgeleverd: Waterſtaat.

Te Katwijk, 1081 uren met een gemiddeld verval van . . . $17\frac{3}{7}$ duim.
Sparendam, $835\frac{2}{3}$ — . . $6\frac{7}{16}$ ——
Halfwegen, 599 — . . $7\frac{1}{16}$ ——
Gouda, 247 — . . $\frac{11}{24}$ ——

Terwijl de gemiddelde ſtand van het boezemwater van Rijnland gedurende dit jaar $8\frac{5}{12}$ duim lager was geweest, dan de boezem van Amſtelland, en $6\frac{1}{4}$ dan die van Delfland.

Was de ijsgang in de eerſte maanden van dit jaar zeer gelukkig, doch niet te min zeer zorgelijk geweest (2): Z. K. H. vond den 14den December goed, op voordragt van den Directeur-Generaal van den Waterſtaat, te bepalen het volgende:

(1) *Kunst* en *Letterbode* 1814. bl. 29—31.
(2) *Nieuwe Nederl. Jaarb.* bl. 554.

Digitized by Google

Reglement op de Correspondentie bij den ijsgang.

REGLEMENT op de correspondentie bij den ijsgang in 1815.

EERSTE AFDEELING.

Algemeene bepalingen.

Art. 1. Bij ijsgang of hoog opperwater op de rivieren zal eene algemeene correspondentie langs de dijken der hoofdrivieren worden daargesteld, de ordinaire dienst van den Inspecteur-Generaal, Ingenieurs, Conducteurs enz. enz. zullen alsdan, door eenen buitengewoonen dienst worden vervangen.

2. Te dien einde zullen de Inspecteuren-Generaal, en de Ingenieurs en Chef de noodige orders doen toekomen aan de ordinaire Ingenieurs, Conducteurs, en aan de geëmploijeerden van den waterstaat, om zich, met den meesten spoed, op de hun aangewezen posten te begeven.

3. De dijk-collegiën zullen zich op hunne gewone posten begeven, vergezeld van hunne dijkmeesters, dijkbazen en werklieden, en de dijkwachten doen betrekken, even als zulks bij hunne respective reglementen of ufantiën is bepaald en voorgeschreven.

4. De Ingenieurs, Conducteurs en andere geëmploijeerden, gelijk mede de leden van de dijksbesturen, worden verantwoordelijk gesteld voor alle verwijl, hetwelk zij aan de uitvoering van de bepaling, bij dit reglement vastgesteld, of de orders, welke hun nader zouden kunnen worden gegeven, zullen toebrengen.

5. De Directeur-Generaal van den Waterstaat zal zich, zoo dikwijls hij zulks zal nuttig of noodig oordeelen, in de nabijheid van de bedreigde distrikten begeven, ten einde zijne orders daar, waar het noodzakelijk zal zijn, met meerder spoed te doen toekomen.

TWEEDE AFDEELING.

Van de generale Correspondentie en de Dijkwachten.

6. De correspondentie langs de rivieren de Waal, den Rijn, de Lek en de Maas, bij hoog opperwater, en open rivier zal worden in activiteit gesteld, zoodra de rivieren de hoogte van 6 voet onder de dijkskruin zullen bereikt hebben aan eene der peilpalen geplaatst in

Digitized by Google

het Pannerdenſche kanaal, te Vreeswijk aan de vaart, en te Gorinchem op de Waal en Merwede.

Reglement op de Correspondentie bij den ijsgang.

7. De correspondentie langs den Gelderſchen IJſſel zal worden in werking geſteld bij wasſend water en open rivier, wanneer hetzelve, voor de overlaat, in den Lijmerſchen dijk eene hoogte van 3 voet, onder de gemelde overlaat zal bereikt hebben.

8. Bij dooi weder, en, gedurende den ijsgang, zal de generale correspondentie, op alle de hier boven gemelde rivieren worden aangevangen, zoodra het water ter hoogte van acht voeten onder nul, of de hoogte der dijkskruinen aan eene der bovengemelde peilpalen van Pannerden, Vreeswijk of Gorinchem zal hebben bereikt.

9. In de gevallen bij art. 6, 7 en 8 voorzien, zal de generale correspondentie, alsmede het betrekken der dijkwachten eenen aanvang nemen, zonder dat het noodig is, dat eenige der Inſpecteuren-Generaal, Ingenieurs of Dijkcollegiën hiertoe door de directie van den waterſtaat worden aangeſchreven.

10. Indien nogthans de omſtandigheden, of de toeſtand der rivieren noodzakelijk maakten, dat vroegere maatregelen van voorzorg wierden genomen, zal de Directeur van den waterſtaat bevoegd zijn het aanvangen der generale correspondentie te gelasten, alvorens het water tot de bepaalde hoogte, aan eene der voorgemelde peilpalen zal zijn geklommen; terwijl dezelve tevens zal kunnen bepalen, of in zoodanig geval de correspondentie tot eene of wel tot meerdere, zoo niet tot alle rivieren, zal worden uitgeſtrekt.

11. Door de kruin der dijken wordt verſtaan de hoogte der waterkeering, mitsgaders van de zandpaden, welke gerekend worden hiertoe te behooren.

DERDE AFDEELING.

Van de plaatsing der Inſpecteuren-Generaal, Ingenieurs en Chef, gewone Ingenieurs en verdere Geëmploijeerden van den Waterſtaat, gedurende de correspondentie bij ijsgang en hoog opperwater.

12. De Inſpecteuren-Generaal, de Ingenieurs en Chef, de gewone Ingenieurs, benevens de verdere geëmploijeerden van den waterſtaat zullen post vatten als volgt:

Voor de directie tusſchen de Rivieren den Rijn, de Lek, de Waal, de Maas en de Merwede, de Ingenieur

Digitized by Google

Reglement op de correspondentie bij den ijsgang.

en Chef van het 4de provisionele distrikt *C. L. Brunings* te Andel aan de Rib, enz.

Voorts zullen de benoodigde Ingenieurs, Conducteurs, en verdere geëmploijeerden worden verdeeld als volgt:

Te Grave, en aan de Baardwijksche overlaat enz.

VIERDE AFDEELING.

Van de dienst-orde, gedurende den buitengewonen dienst.

Art. 13. Zoodra de Rivieren tot de hoogte zullen zijn gestegen, welke voor het betrekken der dijkwachten en het aanvangen der algemeene correspondentie is bepaald, en waarvan elke dijksdirectie, op derzelver verantwoordelijkheid, gehouden is te zorgen, dadelijk informatiën te bekomen, of wel, zoodra de dijksdirectie hiervan berigt van den Directeur-Generaal zal hebben ontvangen, zal zij zich dadelijk op derzelver posten begeven, ten einde order op den dienst te stellen, en die met alle naauwkeurigheid te doen uitvoeren. De dijksdirectiën zullen hunne posten niet verlaten, voor dat het water op de aangewezene plaatsen (Pannerden, Vreeswijk en Gorinchem) onder het aangewezen peil zal zijn gedaald, of dat zij daartoe autorisatie van den Directeur-Generaal zullen hebben bekomen.

14. Iedere dijksdirectie zal zorg dragen om het benoodigd getal werklieden, voorzien van de vereischte werktuigen en gereedschappen te doen opschrijven, ten einde dadelijk het benoodigd getal, daar, waar zulks noodzakelijk zal zijn, te kunnen aanvoeren.

De dijksdirectiën zullen zich, te dezen opzigte, met de Inspecteuren-Generaal en Ingenieur en Chef, of de gewoone Ingenieurs in hunne districten gestationeerd concerteren; zij zullen zich in alle geval van de middelen tot het transport van de materialen verzekeren.

15. De dijksdirectiën zullen van drie tot drie uren, met alle naauwkeurigheid, aan alle dijksposten van hun distrikt de waterhoogte aan de peilpalen opnemen, waarvan het vergelijkingspunt of de O de hoogte van de dijkskruin zal aantoonen, zoo als zulks bij het zesde, en de volgende art. is bepaald geworden; zij zullen hiervan naauwkeurige registers doen aanleggen, waarin alle observatiën zullen worden ingeschreven, beginnende met middernacht van elken dag; hiervan zal eene tabel worden opgemaakt, die door den Dijkgraaf, President of Secre-

Digitized by Google

taris van het Collegie zal geteekend worden, en dagelijks aan den Directeur-Generaal geaddresseerd.

Reglement op de correspondentie bij den ijsgang.

In de kolom der aanmerkingen van dit tableau zullen worden geïnsereerd alle ontvangen tijdingen en rapporten, mitsgaders de obſervatiën, omtrent den ſtaat der dijken en rivieren, welke van eenig nut zouden kunnen zijn.

Men zal aan het hoofd van elk tableau uitdrukken de vergelijking van de O of de hoogte van de dijkskruin, met de gewoone peilſchaal.

16. In alle gevallen, wanneer een Inſpecteur-Generaal of Ingenieur, na bekomen autoriſatie van den Directeur-Generaal, de uitvoering van een belangrijk werk zal gerequireerd hebben, zullen de dijks-collegiën gehouden zijn, dadelijk aan deze invitatie te voldoen, zonder dezelve executie, het zij door conferentiën of repreſentatien te verhinderen.

17 De dijksdirectiën zullen almede gehouden zijn, om in alle gevallen, wanneer dezelve door den Inſpecteur-Generaal of de Ingenieurs tot eene conferentie geïnviteerd worden, aan deze invitatie te voldoen.

18. Alle kosten van correspondentiën en obſervatiën der watershoogte, en van de dijkwachten zullen blijven ten laste der dijks-kollegiën.

19. De buitengewone correspondentie te paard zal alleen ten laste komen van het Gouvernement. De Ingenieurs en Chef zullen de rekeningen verzamelen, om aan de generale directie te worden ingezonden, welke op de betaling de noodige order zal ſtellen.

20. In gevalle de Directeur-Generaal mogt noodig of dienſtig oordeelen den Inſpecteur-Generaal met de uitvoering van eenig belangrijk werk ſpeciaal te belasten, zullen, door denzelven de orders aan de Ingenieurs, Conducteurs of andere Geëmplooijeerden, alsmede aan de dijks-collegiën kunnen gegeven worden, zonder tusſchenkomst van den Ingenieur en Chef van het distrikt; zij zullen alleen den Ingenieur en Chef van het distrikt van zoodanige orders kennis geven.

21. Alle de te gevene orders, inſtructiën en invitatiën, zullen ſchriftelijk geſchieden met aanhaling der autoriſatie van den Directeur-Generaal, of van de artikelen van dit Reglement, met uitzondering echter van die gevallen, waarin het gevaar zoodanig dringend was, dat geene autoriſatie bevorens konde worden afgewacht, als wanneer de redenen van noodzakelijkheid in plaats van de autoriſatie van den Directeur-Generaal, zullen moeten worden uitgedrukt.

Digitized by Google

Reglement op de Correspondentie bij den IJsgang.

22. De Inspecteur-Generaal *Blanken*, belast met den buitengewoonen dienst tusschen de Waal, de Lek, den Rijn, de Merwede en de Maas, zoo wel als de Inspecteur-Generaal *Goudriaan*, voor hetgeen den dienst, langs den IJssel en ouden Rijn aangaat, zullen onmiddelijk de correspondentie en buitengewoonen dienst aan de Ingenieurs en andere Geëmploijeerden van den waterstaat, welke op de stations langs de dijken zijn geplaatst, ieder voor zoo veel aangaat het distrikt aan hen voor den buitengewonen dienst aangewezen, kunnen doen toekomen; gelijke orders kunnen door hen aan de dijks-directiën worden toegezonden

VIJFDE AFDEELING.

Van de orde der Correspondentie, en der te geven seinen.

23. De berigten te Nijmegen overgenomen en aangekomen worden mede naar Grave verzonden; aldaar worden bij dezelve gevoegd de berigten nopens de gesteldheid der rivier en van de dijken boven Grave langs de Maas, en omtrent de werking van de overlaat, of de zoogenaamde Beersche Maas; deze berigten gaan vervolgens naar 's Hertogenbosch, Hedel en Bommel, alwaar dezelve naar Thiel worden overgebragt, en van daar verder verzonden. —

24. Alle de tijdingen in 's Hertogenbosch aangebragt, gaan, benevens de berigten wegens de Beersche en Baartwijksche overlaten, over Heusden, Woudrichem, Sleeuwijk, Gorinchem naar Vianen.

25. Bijaldien op eenige der hier voorschrevene punten geene posten, uit hoofde der omständigheden waren gestationeerd, of de communicatie door inundatiën of anderzins was afgesneden, zal hierdoor in de correspondentie echter geene verandering worden veroorzaakt, zullende in zoodanig geval, de tijdingen, achter om de plaatsen, tot de eerstvolgende post worden overgebragt; terwijl de Inspecteurs-Generaal zijn gemagtigd deswege de noodige arrangementen te maken, daarvan aan den Directeur-Generaal berigt gevende.

26. Er zal eene linie van correspondentie te paard worden aangelegd van Thiel over Culemburg naar Vianen, en vice versa; van Gorinchem naar Vianen, eene van 's Hertogenbosch over Heusden, Andel en Woudrichem naar Gorcum, en eindelijk eene van Vreeswijk langs den kortsten weg naar 's Gravenhage.

Digitized by Google

27. Ten einde de meest belangrijke gebeurtenisſen langs de rivieren algemeen bekend te maken, zullen op de navolgende plaatſen in zoodanig geval ſeinſchoten gedaan worden. Reglement op de Correspondentie bij den ijsgang.

Te Kampen, enz. te Grave.

28. Het getal der ſchoten zal worden bepaald als volgt:

Te Grave, twee bij den aanvang van den ijsgang, vijf bij dijkbreuk in de Zuider maas-dijken; acht bij dijkbreuk in de Regter maas-dijken.

Het is dit reglement van wijze voorzorg voor de allereerſte aangelegenheden van ons Vaderland, hetgeen door den aard van deszelfs bedoeling en werking, ons overbrengt tot den inhoud van het Jaarboek van 1815, en ons alzoo aan dit van 1814 een einde doet ſtellen. Beſluit.

Digitized by Google

REGISTER

OP HET

JAARBOEK

VAN 1814.

A.

Adel. Raad van Adel opgerigt. . . bl. 218.
Akademie van Groningen viert haar tweede Eeuwfeest. . . . . bl. 427—435.
Akademie van Leiden, komst van Prins *Willem Frederik Karel* aldaar. . . . bl. 436.
Benoemingen voor de Akademiën van Leiden en Groningen. . . . . bl. 427.
Akademie te Utrecht weder in kracht. . bl. 437.
Akademie-gelden; derzelver genot onbeperkt tot de Hooge Scholen van Leiden, Groningen of Utrecht. . bl. 455.
Alexander I, Keizer van Rusland, Hoogstdeszelfs komst en verblijf hier te lande . . bl. 537—567.
Amsterdam. Burgemeesteren geven een luisterrijk bal aan de Vorstelijke Familie. . . bl 46.
Amsterdam. Herleven van handel en zeevaart. . bl. 387.
Amsterdam, verblijf van HH. KK. HH. aldaar in December. . . . . bl. 533.
Antwerpen. De Graaf *Kunigl* Commissaris der Bondgenooten en Gouverneur van Antwerpen. . bl. 464.
Antwerpen verzoekt te vergeefs de Schilderijen van *Rubbens* terug van *Lodewyk XVIII.* . bl. 465.
Armbestuur, deszelfs Staat. . . bl. 262.

B.

Bakkers (Brood- en Koeke) neringen, derzelver afscheiding en hereeniging. . . . bl. 298.

Bank

Digitized by Google

Bank (*Nederlandsche*) vrijstelling van het enregistrement en alle verdere belastingen, behalve het zegel voor dezelve . . . . . bl. 330.
Batavia; vreugde aldaar over de herstelling des Lands. . . . . bl. 397.
Benoemingen van Gouverneurs der Provinciën; van den Raad van Staten; van den Buitengewonen Staatsraad; van de Leden der Staten-Generaal; voor de verschillende takken van Algemeen Bestuur; in den Raad van Koophandel en Koloniën; van Secretarissen bij de Ministeriën. . . . . bl 196—199.
Benoemingen tot de Ridderschap en Edelen der Provinciën. bl. 220—224. — Van Leden tot de Vergadering der Staten in de onderscheidene Provinciën. bl. 225—237 — Van Leden, die uitmaken het collegie van Gedeputeerde Staten der onderscheidene Provinciën. . . . . bl. 237—239.
Belastingen en Ontlastingen van onderscheidene speciën. . . . . bl. 332—338.
Belastingen. Directe en indirecte in werking gebragt. bl. 329. Derzelver heffing in Staats-Vlaanderen. bl. 338—342.
Belastingen. Tot de invordering van plaatselijke belastingen, bij wege van omslag of repartitie, zal worden geprocedeerd conform de wet van 30 Dec. 1813. bl. 353.
Belastingen. Voorschriften, omtrent de wijze van proceederen in cas van oppositie tegen het dirigeren der restanten van de oude Hollandsche belastingen. . bl. 371.
Belgie verlost. . . . . bl 57—60.
Belgie. De Baron *Vincent*, Militair Gouverneur in naam der Geallieërde Mogendheden. . . . . bl. 463.
Belgie. Beschikkingen van den Souvereinen Vorst omtrent de Belgische loterij; — verligting van Lasten voor Namen; — vrijstelling van inkomende en uitgaande regten voor Belgiërs uit Frankrijk terug keerende en voor Franschen van daar naar hun land wederkeerende; — bestuur der Belgische Provinciën; en reglement omtrent hetzelve bl. 478—483. — Zorg voor de Belgische Officieren uit Franschen dienst terug gekomen of zich wenschende in vaderlandschen dienst te begeven. bl. 483. — Voorziening in de kasernering der Engelsche troepen. bl 484. — Militaire voorzieningen bl. 484. — Benoemingen bij de Ministeriële Departementen bl. 485. — Schikking voor de renteniers te Brussel. bl. 485 — Commissie tot onderzoek der pretentiën ten laste van het Fransche Gouvernement. bl. 485. — Het Lyceum te

Leuven afgeschaft. bl. 485. — In Mons een stapelmagazijn en werk aan het kanaal naar Condé. . . bl. 485.
Belgie. Vrijheid voor de vreemdelingen, om op hunne gronden in Belgie te oogsten en den oogst te vervoeren. — Modificatie in het lijfstraffelijk wetboek. — Pensioenen voor burgerlijke Ambtenaars. — Naturalisatie van Fransche Ambtenaars. — De verkoop van Gemeente-goederen bekrachtigd — Omtrent den boekhandel en het regt van eigendom van Auteurs enz. — Vergelding der diensten van de Schuitenvoerders te Gent. . . . . bl. 489—492.
Belgie. Gelijke voorregten door de Engelschen toegestaan aan de Belgische, als aan de Hollandsche Schepen. bl. 496. — Bepalingen voor de registratie en de domeinen. bl. 497. — Vrijstelling van regten van vervoering der noodzakelijkheden voor smederijen en ijzer- en koperfabrieken. bl. 497. — Lastgeld bij het uit- en inloopen van Belgische havens. bl. 497. — Over den financiëlen toestand der Gemeenten. bl. 498. — Hervatting van het werk aan het kadaster. — Viering van zon- en feestdagen. — Taalgebruik in de onderscheidene Provinciën. bl. 499. — Vermeerdering van de bezoldiging der Geestelijken. — Orde op het bestuur gedurende 's Vorsten afzijn. bl. 500. — Aanstellingen en benoemingen. . . . bl. 500 en 501.
Belgie. Proclamatie aan de Belgische soldaten. bl. 517. — Amneste voor deserteurs. — Waarborg voor gouden en zilveren werken. — Belastingen voor 1815. bl. 518. — Toltarief. bl. 519 — Verbod van uitvoer der grondstoffen van het papier. — Geen huwelijk te voltrekken zonder kerkelijke admissie. — Belasting op binnenlandsche dranken en buitenlandsche wijnen. bl. 520. — Ontvangst der indirecte belastingen. bl. 521. — Aanstelling van Solliciteurs. — Remissie van boeren aan refractaire conscrits enz. opgelegd. bl. 522. — Tegen het buiten 's Lands brengen van fabrieken of manufakturen. bl. 524. — Militair reglement. — Eed voor de officieren der Landmagt. — Crimineel wetboek voor de Militie. bl 525. — Wegens remplacanten en geremplaceerden. — Afschaffing van de Jury bij de Hoven van Assisen. bl. 525. — Eedaflegging in regtsgedingen. — Verhooging van traktement in de regtbanken. — Politie te Brussel. bl. 526. — Omtrent de verkooping van goederen van eenige pieuse gestichten. — Invoer van witte Indische katoenen. bl. 527. — Tegen het

Digitized by Google

rooijen en vellen van boomen op wegen en publieke plaatsen. — Organisatie der Mare-chaussée. — Speciaal geregtshof voor falsiteit bij de publieke schuld. bl 528. — Brieven van surcheance voor schuldenaars. — Herstel der Rekenkamer te Brussel en instructie voor dezelve. bl. 529 — De besluiten voor Belgie tevens verpligtende voor de departementen van de Oerthe en de Nedermaas. . . . bl. 530.
Bergen op Zoom. Beleg en Verlossing. bl. 117—123.
Bijbelgenootschap. (*Nederlandsch*) Oprigting van hetzelve. . . . . bl. 447—450.
Binnenlandsche Zaken. Verslag van den den Secretaris van Staat over den geheelen Staat des Lands. bl. 248—273.
Borgtogten, door comptabele Ambtenaars te presteren. bl. 291. — Bepalingen ten meerderen gerijve der comptabelen. bl. 291. — Wegens bevorens gestorte cautionnementen. . . . . bl. 292.
Braband, de grenzen dier Provincie bepaald. . bl. 219.
Breda. De verlossing godsdienstig gevierd. . . bl. 462.
Brussel. Landfeest ter eere van Z. K. H. en maaltijd door Z. K. H. aldaar gegeven. . . . bl. 472.
Burgerlijke Stand. Een termijn verleend aan de ingezetenen van plaatsen; door den vijand bezet geweest; tot het doen van aangiften op de registers. . bl. 372.

C.

Catharina Paulowna, Douariere van Oldenburg, Zuster van den Keizer van Rusland, op hare reize naar Engeland, hier te lande vertoevende. . bl. 536 en 537.
Collatie (*Het regt van*) of beroeping van Predikanten. Bepalingen omtrent dit regt. . . . bl 453.
Commissien voor behoeftige landgenooten . bl 192.
Congres te Chatillon. . . . bl. 53.
Consent-billetten van Branders en Tappers. . bl. 298.
Conscrits, wegens derzelver weder in dienst treding. bl. 284.
Conventie der Vereenigde Mogendheden met den algemeenen Stedehouder van Frankrijk. . . . bl. 95.
Courant. (*Nederlandsche Staats*) Geene exemplaren zullen daarvan gratis aan eenige autoriteit worden afgegeven, maar met restitutie. . . bl. 344.
Credieten op de buitenlandsche produkten . bl. 300.

Digitized by Google

D.

Dankdag. Deszelfs uitschrijving. . bl. 211—218.
Defensie, derzelver staat. . . bl. 270.
Delfzijl belegerd en overgegeven. . bl 175—188.
Demerarij. Het Schip de Vrede aidaar aangekomen den 14den December. . . . bl. 397.
Demerarij en *Essequebo*. Proclamatie van derzelver Gouverneur. . . . . bl. 398.
Deserteurs, generaal pardon. . . bl. 281.
Desertie, voorzieningen tegen derzelver begunstiging. bl. 282. Ampliatie dier voorzieningen. . bl. 283.
Deventer. Beleg en ontruiming. . bl. 115—117.
Dienstneming, kan door ouders en voogden aan hunne kinders of pupillen beneden de 18 jaren oud, worden belet. . . . bl 285.
Domeinen. Het bestuur daarvan afgescheiden van het bestuur der registratie. bl 299. — De Leden van het collegie der domeinen. . . bl. 299 en 300.

E.

Erfprins. (*Z. K. H. de*) in opperdirectie bij het departement van oorlog. . . . bl. 198.
——— Tot Luitenant-Generaal bevorderd van het Engelsche leger. bl. 465. — Hoogstdeszelfs onthaal in Engeland. bl 465. — Het opperbevel over de gezamenlijke troepen der Geallieërden in Belgie door den Erfprins aanvaard. . . . bl. 466.
——— Als Ridder van de Bathsorde ingehuldigd, en bevorens tot Ridder van het Gulde Vlies geslagen. bl. 474. — Hoogstdeszelfs inhaling te Namen. . . . . bl. 475.
Eskader naar de Middellandsche Zee, door storm verstrooid. . . . . bl. 291.
Eskaders van de Schelde, verdeeld en verkocht. bl. 472.
Evers tot Luitenant-Generaal der Belgische kavallerij benoemd. . . . . bl. 484.

F.

Fabrieken en Trafieken, derzelver gesteldheid. . bl. 254

Digitized by Google

Fabrieken. Voordragt aan den Souvereinen Vorst over die te Tilburg. bl. 400. — Confirmatie van het octrooi op het kunst-cement-fabriek van *de Booys*, *Asschenberg* en *de Weduwe Cazius* en *Zonen.* . . bl. 401.
Fagel (*R*) tot Extraordinaris envoyé en Minister Plenipotentiaris aan het Hof van Frankrijk benoemd. bl. 484.
Financiën. Benoemingen bij de Financiën. . bl. 300.
Financiële wet voor den jare 1815 voorgedragen. bl. 273.
Aangenomen . . . bl. 280.
Frankrijk. De Gealliëerden binnen Parijs. bl. 52. — Gevechten in Frankrijk. . . . bl. 60.
De Heer *Canneman* Commissaris-Generaal der Liquidatie met Frankrijk. . . . bl. 352.

G.

Gebouwen. Bepalingen omtrent de slooping van gebouwen binnen steden en plaatsen. . . bl. 373—374.
Gedisteleerd. (*Binnenlandsch*) Bepalingen omtrent de admissie van handelaars naar buiten 's Lands in dit vak, onder genot van crediet voor den impost. . bl. 403.
Gekwetsten. Liefderijke zorg voor dezelven. . bl. 191.
Gemeente-Goederen. Ordonnantie omtrent derzelver verkoop . . . . bl 381—383.
Geneeskundige Staatszorg. Benoemingen van *S. J. Brugmans* tot Inspecteur-Generaal van den geneeskundigen dienst van het leger en Voorzitter van het geneeskundig bestuur in den Haag; als mede van *M. S. du Pui*, tot Lid van laatstgenoemd bestuur. . bl. 427.
Generaliteits landen gebragt onder het bestuur der Provincie Braband. . . . bl 240.
Genootschap. (*Utrechtsch*) . . bl. 440.
Genootschap van Heelkunde. . . bl. 440.
Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst in 's Hage. . . . . bl. 447.
Genootschap (*Zeeuwsch*) der Wetenschappen. . bl. 445.
Gevangenissen, derzelver staat. . bl. 262.
Gezondheids-verordeningen. . . bl. 268.
Geregtshof. (*Hoog*) Benoemingen bij het Hoog Geregtshof der Vereenigde Nederlanden, en dat voor Financiën en Zeezaken. . . . , bl. 370.
Godsdienst. Verklaring wegens den invloed op den Godsdienst, uit hoofde van onderstand uit 's Lands kasse, bl. 452. — Staat van den Godsdienst. . bl. 460.

Digitized by Google

Gouverneurs der Provinciën en Landschappen. Instructie voor dezelven. . . . . bl. 199—205.
Gratis. Het verleenen van admissie aan arme of onvermogende lieden, om gratis in regten te worden bediend, onder zekere bepalingen, ook op de vredegeregten toepasselijk gemaakt. bl. . 374—376.
Grave, belegerd en ontruimd. . . bl. 172—175.
Grondwet, (Schets eener) door *G. K. van Hogendorp*, aangeboden aan den Souvereinen Vorst. . bl. 5.
Commissie tot het ontwerpen der Grondwet. bl. 5.
Het ontwerp der Grondwet door de vergadering der Notabelen aangenomen. . . . bl. 28.
Kennisgeving aan den Souvereinen Vorst wegens de aanneming der Grondwet. . . . bl 30.
Beëediging van de Grondwet, bl. 38. Godsdienstige redevoering door Prof. *P. Haack.* . . bl. 39.

H.

Harbaar, Geneesheer te Brussel, tot president van de Geneeskundige Jurijs in Belgie benoemd. . bl. 492.
Haring. Ampliatie van het verbod tegen het kaken en zouten van denzelven, in schuiten of aan land. bl. 419.
Haringhuizen. Derzelver uitzeilen te Vlaardingen. bl. 420.
Heerlijkheden. Uitoefening van het regt van de Jagt, mits niet op gronden van particulieren toebehoorende, aan de eigenaars van heerlijkheden toegestaan. bl 417.
Helder. Beleg en ontruiming. . bl. 128—139.
's Hertogenbosch. De Burgers door den Souvereinen Vorst vereerd . . . . bl. 195.
Houtvesterij. Benoemingen tot dezelve. bl. 417 en 418.

I en J.

Jagt en Visscherij. Verordeningen des aangaande. bl. 404. — Wet, houdende bepalingen omtrent beiden. . . . . bl 405—415.
Jagt en Visscherij Bepalingen van het zegel op de acten voor dezelven, en wijders dat de wet van 5 Maart mede zal van applicatie zijn op de registratie der transactiën op beiden. . . . bl. 416.
Jagt-districten. Derzelver voorloopige omschrijving bl. 415.

Digitized by Google

Jansfens. (de Luitenant Generaal) tot Commisfaris Generaal van Oorlog benoemd, met den rang van Secretaris van Staat. . . . bl. 289.
Dezelfde tot Commisfaris Generaal van Oorlog benoemd. . . . bl 484.
IJsgang. Reglement van voorziening. . bl. 570.
Impost. Reglement daarop bepaald. . bl. 329.
Inhalingen van den Souvereinen Vorst te Tilburg, bl. 501. Te 's Hertogenbosch en te Grave. bl. 502. Te Nijmegen en te Arnhem. bl. 503. Te Apeldoorn. bl. 505. Te Zwolle en te Meppel. bl. 506. Te Asfen en te Groningen bl. 507. In Vriesland, te Leeuwarden en te Harlingen. bl. 507—510. Aan de Helder. bl. 510. Te Alkmaar, te Schermerhorn, te Purmerend en te Monnikendam bl. 511 en 512. — Komst te Amfterdam. bl. 512. — Te Utrecht. bl. 513. — Te Harmelen en Woerden bl. 515 — In den Haag. bl. 516. — Te Naarden. . . . . bl. 532.
Inhalingen van den Souvereinen Vorst te Antwerpen, te Gent, te Vlisfingen, te Sluis in Vlaanderen, bl. 486—489. te Thienen, te Hasfelt, te Maastricht, te Namen, te Mons. . . . bl. 493—496.
Inhuldiging van den Souvereinen Vorst. bl. 31. Publicatie daarvan. . . . bl. 40.
Inftituut van Wetenfchappen en fchoone Kunften. Houdt eene vereenigde zitting der vier klasfen in tegenwoordigheid van den Souvereinen Vorst. . bl. 42.
Inftituut van Wetenfchappen, Letterkunde en fchoone Kunften, bevestigd en begiftigd. . bl. 439.
Inftituut tot onderwijs van blinde kinderen te Amfterdam. . . . bl. 446.
Inftituut van Doofstommen te Groningen. bl. 265 en 446.
Israëlitifche Gemeenten. Reglement op derzelver Kerkbeftuur. bl. 457—462. — Commisfie tot de zaken der Israëliten. . . bl. 462.
Italie. Herftel van den vrijen handel en zeevaart, met en voor de Vlaggen dier Mogendheden . bl. 385.
Juftitie-wezen, deszelfs ftaat. . . bl. 262.

K.

Kabinet van naturelijke historie te Amfterdam, onder directie van *C. G. C. Reinwardt.* . bl. 440.
Kanaal tusfchen Mons en Condé voor het eerst gebruikt. . . . bl. 535.

Digitized by Google

Kerkgemeenten. Bepalingen omtrent derzelver combinatiën. . . bl. 450—452.
Kinsbergen (*J. H van*) benoemd tot Luitenant-Admiraal. bl. 289 Deszelfs edelmoedige afstand van het traktement . . . . . bl. 290.
Koepok-inënting, derzelver algemeen gebruik bevorderd. . . . . bl. 423—426.
Koevorden. Beleg en overgaaf. . bl 161—165.
Koloniën Conventie tusschen Groot-Brittannie en dezen Staat wegens dezelven. . . bl 291—396.
Benoemingen voor de Koloniën. . bl. 396.
Koophandel, deszelfs gesteldheid. . . bl 250.
Aanstellingen en admisiën bij het departement van Koophandel en Koloniën . . bl 383—385.
Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, derzelver voordeelen van de herlevende Zeevaart. . bl. 400.

L.

Landen. Applicatie van het 21ste artikel der publ. van 11 December 1813 op landen, na dien tijd met de Vereenigde landen hereenigd. . . bl. 376.
Landbouw, deszelfs gesteldheid. . . bl. 256.
Landbouw (*Commisiën van*) bevestigd. . bl. 421.
Benoemingen in de Commisiën van Landbouw. bl. 421.
Landmilitie. Vrijstelling van het regt van het zegel van extracten uit doop- of geboorte-registers en van attestatiën van goed gedrag, bij voldoening aan de wet op dezelven . . . bl. 353.
Landstorm. Deszelfs lof. . . bl. 189.
Lasten van den Staat . . bl. 271.
Leiden-ontzet weder Godsdienstig gedacht. . bl. 462.
Levantsche handel. Bepalingen omtrent denzelven en de navigatie in de Middellandsche Zee. . bl. 386.
Benoemingen in de directie van den Levantschen handel te Rotterdam en te Amsterdam. . . bl. 389.
Lijsten. (*Geboorte- trouw- en sterflijsten*.) . bl. 568.
Loterij. Benoeming tot Directeur der Nederlandsche Loterij . . . . bl 370.
Loterijen. Verbod van alle vreemde of partikuliere Loterijen . . . . bl. 377—379
Lutherische Predikanten. Toelagen of traktementen aan dezelven toegestaan, onder bepalingen omtrent derzelver beroepingen. . . . . bl. 455.

Digitized by Google

M.

Maastricht door de troepen van den Staat bezet. bl. 161.
Maastricht en *Venlo* in de Belgische douanen-linie ingelijfd. . . . bl. 529.
Maatschappij Felix Meritis te Amsterdam. bl 44, 444 en 538.
Maatschappij (*Hollandsche*) van Wetenschappen te Haarlem, hare jaarlijksche Vergadering. . bl. 440.
Maatschappij (*Hollandsche Huishoudelijke*) te Haarlem, hare jaarlijksche Vergadering. . bl. 442.
Maatschappij (*Hollandsche*) van fraaije Kunsten en Wetenschappen, hare jaarlijksche Vergadering. . bl. 442.
Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden. . . . bl. 443.
Maatschappij Tot Nut van het Algemeen. Hare Amsterdamsche Departementen vieren een feest voor Neêrlands verlossing. . . bl. 29.
Maatschappij Tot Nut van Algemeen, hare jaarlijksche Vergadering. . . bl. 443.
Maatschappij tot redding van Drenkelingen. bl. 447.
Malen. Het regt daarvan en van het ter molen brengen. . . . . bl. 331.
Marine. Benoemingen bij de Marine. bl. 290.
Fregat de Amstel, het eerste Fregat, dat in Holland op stapel bijna geheel is voltooid. . bl. 290.
Middelburg. Feest aldaar bij het vertrek van het eerste Engelsche Schip. . . bl. 389.
Middelen. (*Gemeene*) Voorschrift omtrent het dirigeren van executiën in cas van gemeene middelen, waarbij de adsistentie van den Regter in *loco* wordt gevorderd. . . . bl. 380.
Militaire 's Lands Gronden en Gebouwen, bepalingen omtrent derzelver bebouwing. . . bl. 288.
Militaire kommandementen, (*Generale*) verdeeling der Nederlanden in dezelve . . bl. 286.
Benoemingen tot Hoogen Militairen rang. . bl. 287.
Benoemingen voor het Hoog Militair Geregtshof. bl. 370.
— Tot de Commissie tot de militaire wetboeken. bl 371.
Minderjarigen. Dispensatie van de formaliteiten bij den verkoop van goederen voor dezelven. . bl. 381.
Molenaars Acten van borgtogt door dezelven te passeren. . . . . bl. 332.
Mollerus (*J. H.*) als Commissaris van Oorlog op zijn verzoek eervol ontslagen en tot Lid van den Raad van State benoemd. . . bl. 289.

Digitized by Google

Munt. Instructie voor het Collegie van Raden en Generaalmeesters. . . . bl. 362—369.
Munt. Benoeming tot Raden en Generaal-meesters van de Munt. . . . . bl. 370.
Museum van schilderijen, oudheden, kunststukken en penningen te Amsterdam onder directie van *C. Apostool.* bl. 4[illegible]9.

N.

Naarden. Beleg en overgaaf. . bl. 165—172.
Nagen en *Moernagelen.* Vernieuwing der prohibitive wetten. . . . bl. 402.
Namen; bijzondere geestdrift aldaar. bl. 475. — Verligting van lasten. . . . bl. 476.
Napoleons afstand van den troon. bl. 89—94. Komst op Elba. . . . . bl. 100.
Notabelen te Amsterdam bijeen vergaderd. . bl. 10—28.
Notarissen. Derzelver repertoires. . bl. 295.
Notarissen. Derzelver voormalige cautionnementen door een regt van patent vervangen. . . bl. 352

O.

Offers aan het vaderland. bl. 190. — Derzelver som. bl. 193.
Onderwijs. (*Hooger*) Deszelfs staat. . . bl. 263.
Onderwijs. (*Lager*) Deszelfs staat. . . bl. 265.
Onderwijs. (*Lager*) Algemeene vergadering der Commissiën van hetzelve. . . bl. 437—439.
Onderwijs. (*Middelbaar*) Deszelfs staat. . bl. 264.
Oorlog. (*Commissaris-Generaal van*) *J. H. Mollerus* op deszelfs dringend verzoek eervol ontslagen, en de Luitenant-Generaal *Jansens* aangesteld. . bl. 289.

P.

Parijs door de Geallieërden ingenomen. bl. 65—88. — Intrede van Lodewijk XVIII. . bl. 99.
Pensioenen. Grootboek daarvan geïntroduceerd. bl. 296 — Reglement op het verleenen derzelven. . bl. 297.
Predikanten. Bepaling ten voordeele der weduwen of minderjarige weezen van Hervormde Predikanten. bl. 454.

Digitized by Google

Provinciën Derzelver grensscheiding . bl. 239.
Provinciale Regering, derzelver staat. . bl. 259.
Pruissische Prinsen. Derzelver komst en verblijf hier te Lande. . . . . bl. 567.

R.

Registratie van acten van admissie. . bl. 298.
Registratie, besluit tot uitstel voor de steden en vestingen, door Fransche troepen bezet geweest. bl. 329.
Regten. (*In- en uitgaande*) Bepalingen nopens dezelven, met intrekking van de belasting, bekend onder den namen van premie- of veilgeld. . bl. 389.
Rekenkamer (*Algemeene*) Instructie voor dezelve. bl 354—361.
Remonstrantsch-Gereformeerden. Onderstand aan derzelver Kerkgenootschap. . . bl. 456.
Roomsch-katholijke Geestelijken. Traktementen of toelagen aan dezelven toegestaan, onder bepalingen van derzelve beroepingen. . . bl. 456.
Rotterdam. Bloei van handel en zeevaart aldaar, bl. 398.
Rundvee, verbod van deszelfs invoer uit streken, waar zich besmettelijke ziekte heeft geopenbaard. bl. 422.

S.

Schepen. Lijst derzelve, in de Maas en Goeree in dit jaar uit- en ingekomen. . bl. 389.
Schippers. (*Beurt- of Veer*) Derzelver acten van admissie, subject aan Registratie. . bl. 298.
Schuld (*De ingeschrevene nationale*) vervangen door werkelijke en uitgestelde schuld. Wet van 14 Mei. bl. 301—309. Commissie tot de werkzaamheden, daaruit voortvloeijende. bl. 309 en 310. — Verklaring daaromtrent voor Gemeentebesturen bl. 310. — Over de reductie der jaarrenten, bl. 320. — Over het bijeenroepen van familieraden daartoe, bl. 311. — Bepalingen omtrent armenkassen en pieuse gestichten. bl. 312. — Reglement op de afschrijving en bijlage, bl. 312. — Reglement tot conversie. bl. 312. — Wegens de jaarrenten van armenfondsen en pieuse gestichten, bl. 312 — Reglement op de inschrijving in het Grootboek. bl 313—319 — Omtrent den overgang van de uitgestelde tot de werklijke schuld. . bl. 319.

Digitized by Google

Reglement, op de overſchrijving van ingeſchrevene kapitalen in het Grootboek der nationale ſchuld. bl 321—3 9.
Sluikerijen tegen de wetten op de indirecte belastingen. Voorſchriften tot voorkoming daarvan. bl 342—344.
Souvereine Vorst (De) neemt het ontwerp van Grondwet en de lijsten der Notabelen tot derzelver onderzoek en beoordeeling aan. . . . bl. 8.
Souvereine Vorst (De) in de vergadering der Notabelen. bl. 11.
Souvereine Vorst (De) op de grenzen van het departement van Brusſel begroet. bl. 467. — Te Mechelen ingehaald. bl. 468. — Te Brusſel gekomen. bl. 468. — Aanvaart het beheer over Belgie. . bl. 470.
Souvereine Vorst (De) met plegtigheid aangenomen in de orde van den Kouſenband. . . bl. 473.
Staten-Generaal. Derzelver eerſte en plegtige vergadering. bl. 205—209. — Derzelver tweede vergadering. bl. 209—211. — Derzelver ſluiting. bl. 241—245. — Het openen der eerſte gewone vergadering van de *Staten-Generaal* . . bl. 245—248.
Staats-Vlaanderen vereenigd met de Provincie Zeeland. bl. 218.
Strandvonderijen. Bepalingen omtrent de ſtrandvonderijen en de berging en redding van goederen in zee gevischt. . . . . bl. 379.
Succesſie. Prolongatie van drie maanden voor het inleveren der memoriën van aangeving voor het regt van ſucceſſie. bl. 293. — Verlenging derzelve bl. 293. — Voor Braband nog ruimer. bl. 293. — Registratie der borgtogten in kas van verkoop voor de betaling van dit regt. bl. 293. — Over de wijze van doleantie. bl. 294. Opgaaf van overledenen en het reponeren van de repertoires der Notarisſen. . bl. 295.
Suriname. Opheffing van het ſequester der Engelſchen op de eigendommen der Nederlandſche ingezenen aldaar. . . . . bl 385.
Sijndicaat. Benoemingen bij hetzelve. . bl. 370.

T.

Thee-verkoopingen. Voorzieningen in dezelve. . bl. 385.
Texel. Bevrijding. . . bl. 124—128.
Tienden. Intrekking van het decreet van 22 Januarij 1813. . . . . bl. 422.
Tentoonſtelling van kunst te Amſterdam bl. 446; en in 's Hage. . . . . bl. 446.
Traktaat der Vereenigde Mogendheden van 1 Maart. bl. 55.

Digitized by Google

Traktaat van koophandel en tolregten tusschen het Gouvernement van Belgie en dat van den Neder- en Middel-Rijn. . . . bl. 523.

V.

Vaartuigen (*Belgische*) van het Lastgeld vrij gesteld. bl. 465.
Vee-artsen. Benoeming der Commissie tot derzelver examinatie. . . . . bl 423.
Veeteelt. Derzelver staat . . bl. 258.
Venlo en *Maastricht* in de Belgische douanen-linie ingelijfd. . . : bl. 529.
Verjaardag van den Souvereinen Vorst gevierd. bl. 486.
Verjaring (*Geliktijdige*) van Neerlands verlossing en van de Souvereine Vorstinne, plegtig en godsdienstig gevierd. . . . bl. 530.
Verjaring van den Erfprins, plegtig te Brussel gevierd. . . . bl. 534.
Vincent. (De Baron *de*) Afscheids-proclamatie aan Belgie. . . . . bl. 469.
Visscherij. (*Groote en kleine*) derzelver gesteldheid. bl. 256.
Visscherij. Herstelling in het bezit derzelve voor hen, die daarin onder het Fransche bestuur waren gestoord. . . . bl. 419.
Vlaardingen. Deszelfs burgerlijke stand in de drie laatste jaren. . . . bl. 421.
Volksgeest. Deszelfs gesteldheid. . . . bl. 249.
Vorstelijke Familie. Derzelver togt van Amsterdam naar 's Gravenhage en plegtigheden aldaar. . bl. 48.
Vredestraktaat tusschen Frankrijk en de Verbondene Mogendheden. . . bl. 101—114.

W.

Walcheren. Deszelfs verlossing. . bl. 139—161.
Wateren en Bosschen. Derzelver Bestuur gesupprimeerd, en bepalingen daaromtrent gestatueerd. . bl. 404.
Waterstaat. . . . bl. 269 en 569.
Weergesteldheid des geheelen jaars. . bl. 568.
Westindiën. Voorschriften betrekkelijk de opengestelde vaart door Nederlandsche ingezetenen. . bl. 345—351.
Wetboek. (*Algemeen*) Commissie tot het ontwerpen daarvan. . . . bl. 370.

Digitized by Google

Wetboek. Besluit, arresterende 1°. een crimineel wetboek voor het krijgsvolk te water. 2° Een reglement van discipline voor het krijgsvolk te water. 3°. De regtspleging van het krijgsvolk te water. 4°. De regtspleging van het krijgsvolk te lande 5°. Eene provisioneie instructie voor het Hoog Militair Geregtshof bl. 376. — Tijdsbepaling van derzelver werking. . bl 380.
Woerden. Commissie tot leniging van deszelfs ramp. bl. 192.

Z.

Zeeland Deszelfs verlossing . bl. 139—161.
Zeevaart. Derzelver gesteldheid. . bl. 253.
Zegelregt van de acten van cautie van alle van credit jouisserende personen bij den ophef der indirecte belastingen. . . . . bl. 301.
Het gezegeld papier van Belgie in uitsluitend gebruik. . . . . bl. 486.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

⊛ 376017-10

Digitized by Google

Digitized by Google